

MAO ZEDONG
TALLANMA ƏSƏRLİRİ

1-tom

**PÜTÜN DUNYA PUROLETARLIRI,
BIRLIXINGLAR!**

毛泽东选集

第一卷

一九七一年·北京

**MAO ZEDONG
TALLANMA ƏSƏRLİRİ**

1-tom

1971-yil Beyjing

毛澤東

Tallanma Əsərlərinin Nəxr Kilinixi Toqrisida

Bu tallanma əsərlər yoldax Mao Zedongning Zhongguo inkilawining hərkaysi dəwrliridiki möhim əsərlirini öz iqiğə alidu. Birnəqqə yil ilgiri jaylarda nəxr kilinöjan türlük nus'hidiki «Mao Zedong tallanma əsərliri»ning heqkaysisi aptorning təkxürüxidin etmigən, əsərlərinin orunlaxturuluxi heli rətsiz bolöjan, hər p hataliklirimu bolöjan, uning üstigə, bəzi möhim əsərlər kirgüzülmigən idi. Hazirki bu tallanma əsərlər Zhongguo gongchəndangi kurulup öz bexidin kəqürgən hərkaysi tarihiy dəwrlərinin həmdə əsərlər yezilöjan wakitning tertiwi boyiqə tüzüldi. Bu tallanma əsərlərgə jaylarda ilgiri besilöjan nus'hiliriqə kirgüzülmigən bəzi möhim əsərlər imkaniyətning beriqə kirgüzüldi. Bu tallanma əsərlərdiki həmmə əsərlərnə aptor əzi karap qikip, bəzi jaylirini ədibiy jəhəttin tüzətti, ayrim əsərlərnə məzmun jəhəttin bir az toluklidi wə tüzətti.

Təwəndə nəxr kilix ixioqə dair birnəqqə izahat berimiz:

Birinqi, hazir nəxr kilinöjan bu tallanma əsərlər helimu anqə toluk əməs. Guomindang əksiyətqiliri inkilawiy həjjətlərnə yökitiwətkənligi, uzak muddətlik uruxlarda inkilawiy həjjətlər yökilip kətkənligi səwiwidin, yoldax Mao Zedongning həmmə əsərlirini

bolupmu yoldax Mao Zedong yazoqan nuroqun hətler wə diənbaolarni (Bular yoldax Mao Zedongning əsərliridə heli kəp sanni təktil kılatti) hazir tehi tapalmiduk.

İkkinqi, ilgiri tarkaloqan əsərlərdin bəziliri, məsilən, «Yezilarni təkxürux» aptorning pikri boyiqə kirküzülmidi; yənə aptorning pikri boyiqə «İktisadiy məsilə wə maliyə məsilisi»ningmu birinqi babi (yəni «Ətkənki hizmetlər toqrisida asasiy huləsə»)la kirküzüldi.

Üqinqi, bu tallanma əsərlərdə bəzi izahlar berildi. Bularning bir kismi əsərnin mawzusiqa dair bolup, xu əsərnin 1-betining astiqa berildi; kəloqan kismi-ning bəziliri siyasi haraktirda, bəziliri tehnikilik haraktirda bolup, hər bir əsərnin ahiriqa berildi.

Tətinqi, bu tallanma əsərlər ikki hil tüpləndi. Bir hili hərəkaysi dəwrlərdiki əsərlər toplam kılınqan bir tomluk, yənə bir hili tət tomluk. Tət tomluqining birinqi tomi birinqi iqki inkilawiy urux dəwri wə ikkinqi iqki inkilawiy urux dəwridiki əsərləni öz iqigə alidu; ikkinqi wə üqinqi tomliri Yapon baskunqiliriqa kərxı urux dəwridiki əsərləni öz iqigə alidu; tətinqi tomi üqinqi iqki inkilawiy urux dəwridiki əsərləni öz iqigə alidu.

**Zhonggong zhongyang Mao Zedong
tallanma əsərlirini nəxr kılix
weyyüənhuyi**

1951-yil 8-ayning 25-küni

MUNDƏRIJƏ

BIRINQI IQKI INKILAWIY URUX DƏWRI

ZHONGGUO JƏMIYITIDIKI SINIPLAR TOՕIRISIDA TƏHLIL (1926- yil 3- ay).....	3—19
HUNƏN DIHANLAR HƏRKITINI TƏKX՜R՜XTIN DOKLAT (1927- yil 3- ay)	20—85
Dihanlar Məsilisining Jiddiligi	20
Təkillinix	22
Tuhao-lieshenlarning Aqduruluxi, Barlik Həkimiyəting Dihanlar Jəmiyitigə Ətuxi	23
“Nahayiti Yaman Boldi” Wə “Nahayiti Yahxi Boldi”	26
“Həddidin Exip Kətti” Diyilgən Məsilə	28
“Uxxuklar Hərkiti” Diyilgən Hərkət	31
Inkilap Xiənfengi	33
On Tət Qong Ix.....	40

IKKINQI IQKI INKILAWIY URUX DƏWRI

ZHONGGUODA KIZIL HƏKIMIIYƏT NIMƏ ՄQ՜N MƏWJUT BOLUP TURALAYDU? (1928- yil 10- ayning 5- küni)	89—106
--	--------

1. İqki Siyasi Əhwal.....	89
2. Zhongguoda Kizil Həkimiyətning Pəyda Boluxi Wə Məwjut Bolup Turuxining Səwəpliri.....	92
3. Hunən-Jiangxi Qegra Rayonining Gejü Kilinixi Wə Awoqust Məqlubiyiti.....	96
4. Hunən-Jiangxi Qegra Rayon Gejü Wəziyitining Hunən, Hubey Wə Jiangxi Əlkilliridə Tutkan Orni	99
5. İktisadiy Məsilə.....	100
6. Hərbi Genjüdlər Məsilisi	101
JINGGANGSHƏNDIKI KÜRƏX	
(1928- yil 11- ayning 25- küni)	107—165
Hunən-Jiangxi Qegra Rayonining Gejü Kilinixi Wə Awoqust Məqlubiyiti	107
Gejü Rayonning Həzirki Wəziyiti.....	117
Hərbi Məsililər	120
Yer Məsilisi	133
Həkimiyət Məsilisi	140
Partiyə Təxklatliri Məsilisi	143
İnkilapning Haraktiri Məsilisi	152
Gejü Rayon Məsilisi	155
PARTIYƏ IQIDIKI HATA IDIYLƏRNI TÛZITIX	
TOOQRISIDA (1929- yil 12- ay).....	166—185
Nokul Hərbi Kəzkarax Toqrisida.....	167
Qekidin Axkan Demokratiyiləxtürux Toqrisida	172
Təxkilsizlik Kəzkarixi Toqrisida	174
Mutlək Təng Təksimatqilik Toqrisida	175
Zhuguənzhuvi Toqrisida	177
Xəhsiyətqilik Toqrisida	179

Liukouzhuylilik Idiyə Toqrisida	181
Qaramlikning Kaldukliri Toqrisida.....	183
UQKUNDIN YANOIN QIKIDU	
(1930-yil 1-ayning 5-küni)	186—207
IQTISADYIY HIZMƏTKƏ ƏHMIYƏT BERIX LAZIM	
(1933-yil 8-ayning 20-küni)	208—221
YEZILARDIKI SINIPLARNI KANDAK TƏHLIL	
KILIX KERƏK (1933-yil 10-ay).....	222—226
BIZNING IQTISADYIY SIYASITIMIZ	
(1934-yil 1-ayning 23-küni)	227—236
AMMINING TURMUXIQA KƏNGÜL BƏLƏYLI,	
HIZMƏT USULIQA DIKQƏT KILAYLI	
(1934-yil 1-ayning 27-küni).....	237—246
YAPON JAHAN'GIRLIGIGƏ QARXI TURUXNING	
CELÜESI TOQRISIDA	
(1935-yil 12-ayning 27-küni)	247—295
Hazirki Siyasi Wəziyətning Hususiyiti	247
Milli Birlikşep	264
Həlk Jumhuriyiti	271
Həlkara Yardəm	281
ZHONGGUO INKILAWIY URUXINING ZHƏNLÜE	
MƏSILISI (1936-yil 12-ay)	296—437
1- Bap Uruxni Qandak Tətkik Kilix Kerək.....	296
1- Bəlum Urux Qanuniyiti Rawajlinip Baridu	296
2- Bəlum Uruxning Məqsidi Uruxni Yokitix	303
3- Bəlum Zhənlüe Məsilisi Uruxning Bir Pütünlügi-	
ning Qanuniyitini Tətkik Kilidiqan Nərsə ...	305
4- Bəlum Mohim Məsilə—Üginixkə Mahir Bolux.....	311

2- Bap	Zhongguo Gongchəndangi Wə Zhongguo Inkilawiy Uruxi.....	320
3- Bap	Zhongguo Inkilawiy Uruxining Hususi- yətliri	326
1- Belüm	Bu Məsilining Mohimliqi	326
2- Belüm	Zhongguo Inkilawiy Uruxining Hususiyət- liri Nimə.....	328
3- Belüm	Buningdin Bizning Zhənlüe Wə Zhənshui- miz Wujutka Kelidu	334
4- Bap	“Korxap Yokitix” Wə “Korxap Yokitix”ka Karxi Turux Zhongguo Iqki Uruxining Asasiy Xekli	336
5- Bap	Zhənlüelik Mudapiə	345
1- Belüm	Aktip Mudapiə Wə Passip Mudapiə.....	345
2- Belüm	“Korxap Yokitix”ka Karxi Turuxning Təyyarliqi	352
3- Belüm	Zhənlüelik Qekinix.....	356
4- Belüm	Zhənlüelik Kayturma Hujum.....	380
5- Belüm	Kayturma Hujumni Baxlax Məsilisi	384
6- Belüm	Əskiriy Küqni Toplax Məsilisi	398
7- Belüm	Yündongzhən.....	410
8- Belüm	Tez Həl Kilix Uruxi	419
9- Belüm	Yokitix Uruxi	426
JIANG JIESHINING BAYANATI TOQIRISIDA BA- YANAT (1936- yil 12- ayning 28- küni).....		438—450
ZHONGGUO GONGCHƏNDANGINING YAPON BAS- KUNQILIRIOIA KARXI TURUX DƏWRIDIKI WƏZIPILIRI (1937- yil 5- ayning 3- küni).....		451—488
Milli Ziddiyət Wə Iqki Ziddiyətning Həzirki Tə- rəkkiyat Baskuqi		451

Demokratiyə Wə Ərkinlik Üqün Kürəx	458
Bizning Rəhbərlik Məs'uliyitimiz.....	470
MILYONLIQAN AMMINI YAPON BASKUNQILIRI- OIA QARXI MILLI BIRLIKSƏPKƏ QATNAX- TURUX ÜQÜN KÜRİXƏYLI	
<i>(1937- yil 5- ayning 7- küni)</i>	489—507
Teqlik Məsilisi	489
Demokratiyə Məsilisi	494
Inkilapning Istiqbali Məsilisi	498
Kadrlar Məsilisi.....	500
Partiyə Iqidiki Demokratiyə Məsilisi	502
Yiqinning Ittipakliqi Wə Pütün Partiyining Ittipakliqi	502
Milyonliqan Ammini Yapon Baskunqiliriqa Qarxi Milli Birliksəpkə Qatnaxturux Üqün Kürixəyli.....	503
ƏMILİYƏT TOÖIRISIDA (1937- yil 7- ay)	508—535
ZIDDIYƏT TOÖIRISIDA (1937- yil 8- ay)	536—605
1. Ikki Hil Duniyakarax	537
2. Ziddiyətning Omumiliqi	545
3. Ziddiyətning Alahidligi	551
4. Asasiy Ziddiyət Wə Ziddiyətning Asasiy Təripi.....	573
5. Ziddiyət Tərəplirining Ohxaxliqi Wə Kürixi	585
6. Düykaning Ziddiyətlər Iqide Tutkan Orni	596
7. Huləsə	600

**BİRİNCİ İKİ İNKİLAWİY
URUX DƏWRI**

ZHONGGUO JƏMIYITIDIKI SINIPLAR TO'IRISIDA TƏHLIL*

(1926- yil 3- ay)

Kimlər bizning dūxminimiz? Kimlər bizning dostimiz? Bu mäsilə—inkilapta əng möhim mäsilə. Zhongguoda ət müxtiki barlik inkilawiy kürəxlər nahayiti az ünüm bərđi, uning asasiy səwiwi həkiki dūxmənlərgə zərbə berix yolida həkiki dostlar bilən ittipaklıxalmioqanlik. Inkilawiy partiye ammining yobaxlamqisi, inkilapta inkilawiy partiye hata yolə q baxlisa, inkilap məqlup bolmay qalmaydu. Inkilawimizni hata yolə q baxlap koymaslik wə qokum wujutka qikirix ixənqigə igə bolux üqün həkiki dūxmənlirimizgə zərbə berix yolida həkiki

* Yoldax Mao Zedongning bu əsiri xu qaəda partiye iqide məwjut bolup turə qan ikki hil həhixqə qarxi turux məksidide yezilə qan idi. Xu qaəda partiye iqidiki birinqi hil həhixqə Chen Duxiu wəkillik qilatti, u pəkət guomintang bilən həmkarlıxixqila əhmiyət berip, dihanlarni esidin qikirip koqə qan, bu ongqil jihuyzhuyi idi. Ikkinqi hil həhixqə Zhang Guotao wəkillik qilatti, u pəkət ixqilar hərkitigila əhmiyət berip, ohxaxla, dihanlarni esidin qikirip koqə qan, bu "sol"qil jihuyzhuyi idi. Bu ikki hil jihuyzhuyining ikkilisi inkilapning kəqini yetərsiz dəp həs

dostlirimiz bilən ittipaklixixka əhmiyyət bərməy bolmaydu. Həqiqi düşmənlirimiz bilən həqiqi dostlirimizni pərk etix üçün Zhongguo jəmiyitidiki siniplarning iktisadiy orunliri wə ularning inkilapka tutkan pozitsiyiliri üstidə omumi təhlil yürüzməy bolmaydu.

Zhongguo jəmiyitidiki siniplarning əhwali kəndək?

Pomixxiklar sinipi wə məybənlər sinipi. Iktisadi kəlak, yerim mustəmlikə Zhongguoda pomixxiklar sinipi wə məybənlər sinipi—pütünləy həlkəra burzuaziyining bəkəndisi, ularning yaxap turuxi wə rawajlinixi jəhan'girlikkə kəraxlik. Bu siniplar Zhongguoning əng kəlak wə əng əksiyətqil ixləpqi-kirix munasiwətlirigə wəkillik kilidu, Zhongguoning ixləpqikirix küqlirining rawajlinixioğa toskunluk kilidu. Ularning məwjut bolup turuxi Zhongguo inkilawining məksidi bilən tamamən siqixalmaydu. Bolupmu qong pomixxiklar sinipi wə qong məybənlər sinipi bəxtin-ahir jəhan'girlik tərəptə turup

kilatti, ləkin nədin kəq tepixni, nədin kəng ittipakqioğa erixixni bilməytti. Yoldax Mao Zedong Zhongguo puroletariyatining əng kəng wə əng sadik ittipakqisi dihanlar ikənligini kərsitip bərdi, xundək kilip, Zhongguo inkilawining əng asasiy ittipakqisi məsilisini həl kildi. Yoldax Mao Zedong yənə xu wəqittiki milli burzuaziyining arisalda sinip ikənligini, inkilap yukuri ərligən wəqitta, uning bəlünux yasaydiqanliqini, uning əng qənitining jəhan'girlik tərəpkə etup ketidiqanliqini əldin kərgən idi. 1927-yili tuqulqan wəkə buni ispatlidi.

kəlməktə, ular—uqiqa qiqkan əksil'inkilapqilar. Ularning siyasi wəkilliri guojiazhuviqilar^① wə guomindangning ongqiliri.

Ottura burzuaziyə. Bu sinip Zhongguoning xəhər wə yeziliridiki kapitalistik ixləpqikirix munasiwət-lirigə wəkillik kilidu. Ottura burzuaziyə diginimiz, asasən, milli burzuaziyini kərsitidu, ular Zhongguo inkilawiqə qarita ziddiyətlik pozitsiyə tutidu: qət'əl kapitalining zərbisi wə jünfalarning zulmi jeniqa təkkənligini hes kiləqanda, inkilapni lazim tepip, jahan'girlikkə qarxi wə jünfalarqa qarxi inkilawiy hərəkətlərnı yaklaydu; ləkin inkilapning iqki jəhəttə məmlikitimiz purolitariyatining baturluk bilən katnixiqə, taxki jəhəttə həlkəra purolitariyatning aktip yardimigə erixkənligini əzlrining qong burzuaziyə dərijisigə yətməkqi boluxtin ibarət sinipiy tərəkkiyati üqün təhdit dəp hes kiləqanda bolsa, inkilaptin gumanlinidu. Ularning siyasi təxəbbusi milli burzuaziyidin ibarət bir sinip həkümrənlik kilidioqan dələtni wujutka kəltürəx. Əzini Dəy Jitao^②ning “qin muridi” dəp atioqan bir kixi Beyjing «Chenbao» geziti^③də pikir bayan kilip: “Sol kolungni kətirip, jahan'girlikni yokat, ong kolungni kətirip, gongchəndangni yokat” digən idi. Bu ikki jümlə səz bu sinipning ziddiyətlik wə alakzədilik halitini sürətləp beridu. Ular guomindangning həlkə turmuxi məsligini sinipiy kürəx təlimati boyiqə qüxəndürüxkə qarxi turidu, ular guomindangning Rosiyə bilən birlixixigə wə gongchən-

dang^④ni həm solqilarni öz iqiğə elixioğa karxi turidu. Lekin bu sinipning qərizi—milli burzuaziyə həkümranlik kilidioğan dələtni wujutka kəltürük qərizi pütünləy əməlgə axmaydu, qünki hazır dunyadiki wəziyət—inkilap bilən əksil'inkilaptin ibarət ikki qong küq otturisida ahirki kürəx elip berilwatқан wəziyət. Bu ikki qong küq ikki qong bayrakni tiklidi: biri kızil, inkilawiy qong bayraq, bu bayrakni 3-internatsional igiz kətirip, pütün dunyadiki barlik ezilgüqi siniplarni öz bayriqi astioğa toplinixka qakirmakta; biri ak, əksil'inkilawiy qong bayraq, bu bayrakni Həlkəra ittipak igiz kətirip, pütün dunyadiki barlik əksil'inkilapqilarni öz bayriqi astioğa toplinixka qakirmakta. Ariliktiki sinip qokum nahayiti tezlikte bəlünidu, bir kısmi soləğa karap mengip, inkilapqilarəğa koxulidu, bir kısmi ongoğa karap mengip, əksil'inkilapqilarəğa koxulidu, ularning “mustəkil” turuxioğa orun yok. Xunga, Zhongguo ottura burzuaziyisining öz sinipini asasiy gəwdə kilip, “mustəkil” inkilap kilix idiyisi pəkət bir ham hiyaldinla ibarət.

Uxxak burzuaziyə. Buningə öz aldioğa terikqilik kilidioğan dihanlar^⑤, kol sanaət ixhanilirining igiliri, uxxak ziyalilar təbikisi—okuquqilar, ottura wə baxlanəuq məktəp okutquqiliri, uxxak əməldarlar, uxxak hizmətqilər, uxxak lüşhilar, uxxak sodigərlər wə baxkilar kiridu. Bu sinip kixi sani jəhəttinmu, sinipiy haraktir jəhəttinmu alahidə diqqət kilixka ərziydu.

Əz aldiqə teriƣqilik kilidiqan dihanlar wə kəl sanaət ixhanilirining igiliri baxƣurqan igiliklərninƣ həmmisi—uxxak ixləpƣikirix igiligi. Bu uxxak burzuaziyə iqidiki həkaysi təbikilər gərƣə ohxaxla uxxak burzuaziyə iktisadi ornida tursimu, lekin ular ohxax bolmiqan üq kisimoƣa bəlünidu. Birinƣi kismi exinidiqanlar, yəni əzlrining jismani yaki əkliy əmgigi bilən tapƣan daramitidin, əzini əzi təminligəndin taxkiri, hər yili exinidiqanlar. Bundak kixilərdə bay bolux idiyisi nahayiti küqlük bolidu, ular Zhaogong yüənshuəy②gə ihlas bilən ibadət kilidu, qong bay bolux toƣrisida ham hiyal kilmisimu, lekin haman ottura burzuaziyə dərijisigə kətirilixkə intilidu. Ular kixilərninƣ hərmitigə sazawər bolqan kiƣik baylarni kərsə, kəpinqə, aƣzidin xəlgəyliri ekip ketidu. Bundak kixilər yürəksiz kelidu, ular əməldarlardin korkidu, inkilaptinmu bir az korkidu. Ularning iktisadiy orni ottura burzuaziyeningkigə bək yəkin bolqanliktin, ular ottura burzuaziyening təxwikatiqə bək ixinidu, inkilapƣa ƣarita gumanlinix pozitsiyisini tutidu. Bu bir kismi kixilər uxxak burzuaziyə iqidə azƣilikni təxkil kilidu, ular uxxak burzuaziyening ong ƣaniti. Ikkinƣi kismi iktisadiy jəhəttin omumən əzini əzi təminliyələydiqanlar. Bu bir kismi kixilər birinƣi kisimdikilərdin kəp pərƣklinidu, ularmu bay boluxni oylaydu, lekin Zhaogong yüənshuəy ularning bay boluxioƣa haman yol ƣoymaydu, uning üstigə, yekinki yillardin buyan jahan'girlar, jünfalar, feodal

pomixxiklar wə məybən qong burzuaziyining ezixi həm ekispilatatsiyə kilixi arkisida ular hazırki dunyaning burunki dunyaqə ohximaydioğan bolup kaloğanliqini hes kilmakta. Ular hazır əgər ilgiriki kelipta əmgək kiliweridioğanla bolsa, turmuxini kamdiyalmay kalidioğanliqini; turmuxini kamdax üçün əmgək waktini uzartix, hər küni ixni ətigən baxlap kəq yiqix, öz kəspigə tehimu bək kəngül koyux lazimliqini səzməktə. Ular anqə-munqə adəm tillaydioğan bolup kaldi: əjnəbilərnə “əjnəbi alwastilar”, jünfalarnə “bulangqi silinglar”, tuhao-lieshenlarnə “rəhimsiz baylar” dəp tillaxmakta. Ular jahan'girlikkə qarxi wə jünfalarəqə qarxi hərəkətlərdin, muwəppəkiyət kazinalmasmikə, dəp gumanlinip (Səwiwi: əjnəbilər wə jünfalarning həywisi xunqə qongmix), bu hərəkətlərgə asanliqə katnixixni makul kərməydu, bitərəp pozitsiyə tutidu, ləkin inkilapka hərgiz qarxi qikmaydu. Bu bir kəsim kixilərnəgə sani nahayiti kəp bolup, uxxak burzuaziyining təhminən yerimini təxkil kilidu. Üqinqi kəsimi turmux səwiyisi təwənlixip kətkənlər. Bu bir kəsim kixilərnəgə birmunqisi omumən ilgiri hallik kixilər bolup, əmdi bara-bara aranla kün kəqürələydioğan bolup kaloğan, ularnəgə turmux səwiyisi bara-bara təwənləp ketiwatidu. Ular hər kətim yil ahirida hesap-kitap kiləqanda, qəqüp ketip: “Həy, yənə ziyan tartiptimən!” dəydu. Bundak kixilər etməxtə obdan kün kəqürgən, keyin yildin-yiləqə turmux səwiyisi təwən-

lixip, kərzi bara-bara kəpiyip, bara-bara eqinixlik kün'gə kaloqanliktin, "kəlgüsini oyliqanda titrək besip ketix" həliqə qüxüp qalidu. Bundak kixilər rohiy jəhəttin kattik azaplinidu, qünki ularning aldida etməxtiki bilən hazırkıning tətür selixturmissi turidu. Bundak kixilər inkilawiy hərəkəttə heli mohim, san jəhəttin helila kəp amma, uxxak burzuaziyining sol qaniti. Uxxak burzuaziyining yukurida eytiloqan üq kismining inkilapka tutidioqan pozitsiyisi adəttiki waqitlarda ohxax bolmaydu; lekin urux wakti kəlgəndə yəni inkilap dolkuni yukuri ərligən, oqəlibining tang nuri kərün'gən qaqda, uxxak burzuaziyining solqilirila inkilapka katnixip qalmay, ariliktikirimu inkilapka katnixidu, hətta ongqilirimu puroletariyatning wə uxxak burzuaziyə solqilirining zor inkilawiy dolkunining kisixi bilən inkilapka maslixip turuxka məjbur bolidu. 1925-yildiki 30-may hərkiti^①ning wə jaylardiki dihanlar hərkitining təjribiliridin qarioqinimizda, bu həküm hata əməs.

Yerim puroletariyat. Bu yərdə yerim puroletariyat diginimiz təwəndiki bəx hil kixini öz iqigə alidu: (1) yerim öz aldioqə terikqilik kilidioqan dihanlar^②ning mutlək kəpqiligi, (2) kəmbəoqəl dihanlar, (3) uxxak kol sanaətgilər, (4) dukan hizmətgiliri^③, (5) uxxak elip satarlar. Yerim öz aldioqə terikqilik kilidioqan dihanlarning mutlək kəpqiligi bilən kəmbəoqəl dihanlar yezilarda san jəhəttin intayin kəp amma. Dihanlar məsilisi diginimiz, əsasən, ənə xu-

larning məsilisi. Yerim öz aldiqə terikqilik kilidioqan dihanlar, kəmbəqəl dihanlar wə uxxak kol sanaət-qilər baxkuroqan igiliklər tehimu kiqik bolqan uxxak ixləpqikirix igiligi. Yerim öz aldiqə terikqilik kilidioqan dihanlarning mutlək kəpqiligi wə kəmbəqəl dihanlar, ohxaxla, yerim puroletariyatka kirsimu, lekin ularning iktisadiy əhwalida yənila yukuri, ot-tura wə təwən digən pərkələr bar. Yerim öz aldiqə terikqilik kilidioqan dihanlarning turmuxi öz aldiqə terikqilik kilidioqan dihanlarningkigə karioqanda eqir bolidu, qünki ularning hər yili alqan axliqi təhminən yerim yiloqila yetidu, yetixmigən kismini toldurux üqün, ularqə baxkilarning yərlirini ijarigə elixka yaki bir kism əmgək küqini setixka yaki uxxak tijarət bilən xuqullinxka toqra kelidu. Ular ətiyaz bilən yazning arilioqida yəni seriktal waktida, baxkildin yukuri əsüm bilən kərz alidu, kimmət bahada ozuk-tülük setiwalidu, ularning əhwali baxkilarqə muhtaj bolmaydioqan öz aldiqə terikqilik kilidioqan dihanlarningkidin, təbii, eqirrak bolidu, lekin kəmbəqəl dihanlarningkidin obdanrak bolidu. Kəmbəqəl dihanlar yeri bolmioqanliktin, hər yili baxkilarning yerini terip, hosulning pəkət yerimini yaki yerimidin az kismini alidu; yerim öz aldiqə terikqilik kilidioqan dihanlar bolsa baxkildin ijarigə alqan yerining yerim yaki yerimidin az hosulini alsimu, lekin öz yeridin qikkən hosulning həmmisini alidu. Xuning üqün yerim öz aldiqə

terikqilik kilidiqan dihanlarning inkilawiyliqi öz aldiqə terikqilik kilidiqan dihanlarningkidin küqlük bolidu, əmma kəmbəqəl dihanlarningkigə yətməydu. Kəmbəqəl dihanlar yezilardiki ijarigə aləuqi dihanlar bolup, pomixxiklar tərpidin ekispilatatsiyə kilinidu. Ular iktisadiy orni jəhəttin yənə ikki kisməqə bəlünidu. Bir kism kəmbəqəl dihanlarning bir kədər toluk dihanqilik saymanliri wə heli dəsma-yisi bolidu. Bundak dihanlar yillik əmgək ünümining yerimini əzi alalaydu. Yetixmigən kismni kara axlik terix, belik wə rak tutux, tohu wə qoxka bekix yaki bir kism əmgək küqini setix yoli bilən toldurup, turmuxini aranla kamdaydu, ular japa-muxəkkət wə muhtajlik iqidə əpləp-səpləp yildin qikiwelix koyida bolidu. Xuning üqün ularning turmuxi yerim öz aldiqə terikqilik kilidiqan dihanlarningkidin eqirrak lekin yənə bir kism kəmbəqəl dihanlarningkidin obdanrak bolidu. Ularning inkilawiyliqi bolsa yerim öz aldiqə terikqilik kilidiqan dihanlarningkidin küqlük bolidu, əmma yənə bir kism kəmbəqəl dihanlarningkigə yətməydu. Yənə bir kism kəmbəqəl dihanlar diyilgənlərninğ bolsa yetərlik dihanqilik saymanlirimu bolmaydu, dəsma-yisimu bolmaydu, oqutliri yetixməydu, yərdin alidiqan hösuli az bolidu, ijarə təligəndin keyin, qolida heqkanqə bir nərsə kəlməydu, ular bir kism əmgək küqini setixka tehimu muhtaj bolidu. Kəhətqilik wakitlirida ular tət-bəx künni əpləp-səpləp ətküzüx

üqün, uruq-tukkan, yar-buradərlirigə yelinip-yalwurup, birnəqqə kürə, birnəqqə xing axlik kərz alidu, kərzi topliniwerip, eqir yükkə aylinidu. Ular dihanlar iqidə əng japakəxlər bolup, inkilawiy təxwikatni nahayiti asan kəbul kilidu. Uxxak kol sanaətqilər xuning üqün yerim puroletariyat dəp atiliduki, ular gərqə addi ixləpşikirix wastilirigə igə bolup, ərkin kəsptikilərdin bolsimu, lekin ularmu, kəpinqə, bir kəsim əmgək küqini setixka məjbur bolidu, ularning iktisadiy orni yezilardiki kəmbəqəl dihanlarningkigə təngrək kelidu. Ularning ailiwi yüki eqir bolup, ix həkki bilən turmux hirajiti mas kəlmigənliktin, hər daim namratlikning dərdini tartip wə ixsizlikning həwpigə uqrap turuximu kəmbəqəl dihanlarningkigə omumən ohxaydu. Dukan hizmətqiliri shangdiənlərdiki yallanma hadimlar bolup, azoqina muaxi bilən ailisining hirajitini kəmdaydu, lekin mal bahasi yildin-yiloqa exip turəqəqə, muaxi, kəpinqə, birnəqqə yilda bir ketim axurulidoqan boləqəqə, ular bilən paranglixip kəlsəng, əz əhwalidin tohtimay zarlap beridu. Ularning orni kəmbəqəl dihanlar bilən uxxak kol sanaətqilərlənkidin anqə pərk kilmaydu, ular inkilawiy təxwikatni nahayiti asan kəbul kilidu. Uxxak elip satarlarning, məyli kətərmiqilik kilidoqanliri bolsun, yaki koqilarda yaymiqilik kilidoqanliri bolsun, omumən, dəsmayisi az, paydisimu az bolidu, yimək-iqmək wə kiyimkeqəklirigə yətməydu. Ularning orni kəmbəqəl

dihanlarningkidin anqə pərk kilmaydu, ularning hazirki əhwalni əzgərtidiqan inkilapka muhtajliqimu kəmbəqəl dihanlarningkigə ohxaydu.

Puroletariyat. Həzirki zaman sanaət puroletariyati təhminən 2 milyon kixi. Zhongguo iktisadiy jəhəttin kalak boləqanliktin, həzirki zaman sanaət puroletariyatining kixi sani kəp əməs. 2 milyon qamisidiki bu sanaət ixqiliri, asasen, tēmüryol, kan, dengiz tiransiporti, tokumiqilik wə kemisazliktin ibarət bəx hil sanaət ornidiki ixqilar, yənə kelip, bularning helila kəp sandikiliri qət'əl kapitali bilən kuruloqan sanaətning kulluqida. Sanaət puroletariyati san jəhəttin kəp bolmisimu, lekin Zhongguoning yengi ixləpqikirix küqlirining wəkili, yekinki zaman-diki Zhongguoda əng iləqar sinip, u inkilawiy hərəkətlərgə rəhbərlik kiləqki küq boldi. 4 yildin buyanki ix taxlax hərəkətliridə, məsilən, dengizqilarning ix taxlixi^⑩, tēmüryol ixqilirining ix taxlixi^⑪, Kəyluən wə Jiaozuo kəmür kanliridiki ix taxlax^⑫, Shamiəndiki ix taxlax^⑬ həm "30-may" din keyin boləqan Shanghəy, Xiangganglardiki kəng kələmlik ix taxlaxlar^⑭ da ipadilən'gən küqlərnə kəzdin kəqürsəkla, sanaət puroletariyatining Zhongguo inkilawida tutkan orning mohimliqini bilgili bolidu. Ularning bundak bolalixining birinqi səwiwi—mərkəzləxkənligi. Mərkəzlixix jəhəttin hərəkəndak hildiki kixilər ularəqə yetəlməydu. Ikkinqi səwiwi—iktisadiy ornining təwənligi. Ular ixləpqikirix wastiliridin ayriloqan,

ikki kol bilənla qaloqan, bay boluxtin ümit üzgən, uning üstigə, jahan'girlar, jünfalar wə burzuaziyning intayin xəpkətsiz muamilisigə uqrap turidu, xuning üqün ular alahidə jənggiwar kelidu. Xəhərlərdə mədikarlik kilidiqan ixqilarning küqimu dikkət kilixka nahayiti ərziydu. Ularning iqidə matou hammalliri wə kol hərwisi səriqüqilər kəp sanni təxkil kilidu, kiqıqılar wə koqa taziliquqılargu xularning iqigə kiridu. Ularda ikki koldin baxka heqnərsə yok, ularning iktisadiy orni sanaət ixqiliriningkigə ohxap ketidu, pəkət mərkəzlixixi wə ixləpqikirixitiki mohimliqi jəhəttinla sanaət ixqilirioqa yətməydu. Zhongguoda yengi xəkildiki kapitalistik yeza igiligi tehi az. Yeza puroletariyati diginimiz yillikqi, aylikqi wə künlükqi katarlik yallanma dihanlarni kərsitidu. Bundak yallanma dihanlarda yər wə dihanqilik saymanliri bolmayla qalmastin, heqkandak dəsmayimu bolmaydu, ular pəkət əmgək küqini setix bilən kün kəqüridu. Ularning əmgək waktining uzunluqi, ix həkkining azliqi, yaman muamiligə uqraydiqanliqi, kəspining turaksizliqi baxka ixqilarningkidin exip qüxidu. Bundak kixilər yezilarda taza kiyinqilik tartiwatqanlar bolup, dihanlar hərkitidə kəmbəqəl dihanlarqa ohxax mohim orun tutidu.

Bulardin baxka, heli kəp sanda sərğərdan puroletarlar bar, bular yeridin ayriloqan dihanlar wə ix pursitidin məhrum boləqan kol sanaət ixqiliri.

Ular—jəmiyətə turmuxi əng turaksızlar. Ularning hərkaysi jaylarda məhpi təxkilatlıri bar, məsilən, Fujien wə Guangdong əlkilliridiki “sənhehuy”, Hunən, Hubey, Guyzhou wə Sichuən əlkilliridiki “gelaohuy”, Ənhuy, Henən wə Shəndong katarlik əlkillərdiki “dadaohuy”, Zhili wə Dongbey üq əlkidiki “zəyli-huy”, Shanghəy wə baxka jaylardiki “qingbang” lar¹⁵, bular ularning siyasi wə iktisadiy kürəxlərdə əzara yardəmlixidiqan təxkilatlıri idi. Bu bir türkümlə kixiləni orunlaxturux Zhongguoning aldida turoqan kiyin məsililərdin biri. Bu bir türkümlə kixilə kəh-ri-manlik bilən kürəx kilixka kəbil kelidu, lekin ularning buzqunqilik haraktiri bar, əgər obdan yetəkqilik kilinsa, ularni bir hil inkilawiy küqkə ayləndurəqili bolidu.

Yukurida bayan kilinqanlardin xuni bilgili boliduki, jahan'girlar bilən til biriktürgən barlik jünfalar, guənliəolar, məybənlər sinipi, qong pomixxiklar sinipi wə ularəqa bekinda boləqan bir kism əksi-yətqi ziyalilar bizning duxminimiz. Sanaət puroletariyati—inkilawimizning rəhbiriy küqi. Barlik yerim puroletariyat wə uxxak burzuaziyə bizning əng yekin dostimiz. Ikkilinip turoqan ottura burzuaziyigə kəlsək, uning ong kaniti bizning duxminimiz boluxi mümkün, sol kaniti bizning dostimiz boluxi mümkün—lekin biz hər daim bu siniptin pəhəs boluximiz, uning bizning sepimizni parakəndə kilixiqə yol koymasliqimiz kerək.

Izahlar

① Guojiazhujiqlar xu qaqda "Zhongguo guojiazhujiqi yax-lar ittipaki"ni tæxkil qilqan, keyin yone uning namini "Zhongguo qingniendangi"qa øzgærtken bir oqum faxizimqi nomussiz siya-sæt wazlarni kersitidu. Ular gongchændangqqa wæ Sovet ittipaqiqa karxi turuxni, buning üqün hækimiyet bexidiki her hil øksiyetqi-lordin wæ jahan'girlardin jintie elip turuxni øzlidirig øksil'inkilawiy kesp kiliwalqan.

② Døy Jitao yax waqtidila guomindangqqa katnaxkan, Jiang Jieshi bilen birlikte jiaoyisuoda hayankæxlik ixliri bilen xuqulanqan. 1925-yili Sun Zhongshæn wapat bolqandin keyin, gongchændangqqa karxi kutritix ixliri bilen xuqullinip, Jiang Jieshining 1927-yili øksil'inkilawiy siyasi øzgirix kilixiqa rohiy jøhettin hazirlik kilip bergeñ. U uzak muddet Jiang Jieshining øksil'inkilawiy üqün sadik qalqa bolup kølgeñ. 1949-yil 2-ayda, u Jiang Jieshi hækümraniqining yimirilix aldida turqanliqini wæ øzining istikbalidin ümit yokluqini kerüp, øzini øltürüwalqan.

③ Beyjing (Chenbao) geziti xu qaqda siyasi jøhettin Beyyang jünfalarning hækümraniqini himaye kilidiqan siyasi tæxkilatlar-ning biri—yænjiuxining næxr øpkari idi.

④ 1923-yili Sun Zhongshæn Zhongguo gongchændangining yardimi arkisida, guomindangi øzgærtip kurux, guomindang-gongchændang hækmarliqini ømølge axurux, kommunistlarni guomindangqqa kobul kilixni karar kildi hemde 1924-yil 1-ayda Guangzhouda guomindangning mæmlikætlik 1-kurultiyini qakirip, Rosiye bilen birlixix, gongchændang bilen birlixix, dihan wæ ixqilarqa yar-yelæk boluxtin ibaræt üq qong siyasetni belgilidi. Xu qaqda, yoldax Mao Zedong wæ Li Dazhao, Lin Boqü, Qü Qiu-bøy katarlik yoldaxlar bu kurultayqqa katnixip, guomindangning inkilawiy yolqa mengixiqa yardem berixte nahayiti zor rol oyniqan idi. Ular xu qaqdiki guomindang zhongyangining ijrai weyyüenligi yaki houbu ijrai weyyüenligige saylanqan idi.

⑤ Yoldax Mao Zedong bu yerdæ ottura dihanlarni kезде

tutidu.

⑥ Zhaogong yuənsuəy Zhongguo həlk rawayətliridiki baylik piri bolup, ismi Zhao Gongming.

⑦ Bu 1925- yili pütün məmlikət həlki Shanghəydiki Ən'gliyə sakqiliri 5- ayning 30- küni Zhongguo həlki üstidin yürgüzgən kirqinqilikqə etiraz bildürəx yüzisidin elip barqan jahan'girlikkə qarxi hərketni kərsitidu. 1925- yil 5- ayda, Qingdao wə Shanghəylərdiki Yaponiyə yip igirix zawutlirida ixqilarning ix taxlax kürəxliri kəyni-kəynidin yüzbərdi, kelimi nahayiti kəng boldi, Yapon jahan'girliyi wə uning qalqisi Beyyang jünfalarning basturuxiqə uqrıdı. 5- ayning 15- küni, Shanghəydiki Yaponiyə yip igirix zawudining kapitalistliri ixqi Gu Zhenghongni etip ətürdi wə on nəqqə ixqini yaridar kildi. 28- küni Qingdao ixqiliridin 8 kixi əksiyətqi həkümət tərıpidin ətürüldi. 30- küni, Shanghəy okuquqiliridin 2 mingdin oxuk kixi zujielərdə ixqilarqə mədət berixni təxwık kildi wə zujielərnı kayturuwelixni qakirik kildi, arkidinla 10 mingdin oxuk kixini toplap, Ən'gliyə zujiesidiki sakqi idarisining aldida "Jahan'girlikni yokıtayli", "Pütün Zhongguo həlki ittipaklixayli" digən'gə ohxax xoarlarnı towlıdı. Ən'gliyə jahan'girliyiğining sakqiliri dərhal ok qikirip kirqinqilik kılıp, nurqun okuquqini ətürdi wə yaridar kildi, bu məxhur "30- may pajəsi" idi. Bu zor kirqinqilik yüzbərgəndin keyin, pütün məmlikət həlkining qəziwi kəzqaldı, həmmə jayda namayixlar, ix taxlaxlar, okux taxlaxlar wə bazar taxlaxlar yüzberip, jahan'girlikkə qarxi nahayiti kəng kələmlik hərket xəkilləndi.

⑧ Yoldax Mao Zedong bu yərdə yerim əz aldiqə terikqilik kilidiqan, yerim ıjarigə alidiqan namrat dihanlarnı kəzdə tutidu.

⑨ Zhongguoning dukan hizmətqiliri iqidə hər hil təbikə bar. Yoldax Mao Zedong bu yərdə dukan hizmətqilirining iqidə kəprək sannı təxkil kilidiqan kixilərnı kəzdə tutidu; yənə bir kışim təwən təbikə dukan hizmətqiliri puroletariyat turmuxini kəqürətti.

⑩ Bu 1922- yilning bexidiki Xianggang dengizqilirining ix taxlıxi bilən Changjiang kemiqilirining ix taxlıxini kərsitidu. Xianggang dengizqiliri ix taxlaxni 8 həptə kət'i dawamlaxturdi, ularning xiddətlik qanlıq kürəxliri arqisida, ahir Ən'gliyə jahan-

girligining Xianggangdiki dairiliri ix həkkinini axuruxni, awalki ixqilar uyuxmisini əsligə kəltüruxni, qolqa elinqan ixqilarni koyup berixni wə kaza tapqan ixqilarning aililirigə nəpikə berixni maqul kəruxkə məjbur boldi. Arkidinla Changjiang kemə ixqiliri ix taxlidi, 2 həptə kət'i dawamlaxturup, ularmu qəlibə kazandi.

⑪ Zhongguo gongchəndangi 1921-yili kurulqandin keyinla, təmüryol ixqiliri arisida təxkilatqilik ixlirini elip bardi, 1922- wə 1923-yilliri asasiy təmüryol lenjiyliridə gongchəndang rəhbərli-gidə ix taxlax kürəxliri bolup əttili. Bularning əng məxhurliridin biri 1923-yil 2-ayning 4-küni Beyjing-Hənkou təmüryoli ixqiliri-ning bax ixqilar uyuxmisi təxkil kilix ərkinligini qolqa kəltürux üqün elip barqan omumi ix taxlixidi idi. Ən'gliyə jahan'girligi kolliqan Beyyang jünfa Wu Peyfu, Xiao Yaonənlər ix taxliqan ixqilarqə karita 2-ayning 7-küni dəhxətlik kirəinqilik yürgüzdi, bu—tarihta məxhur “7-fewral pajiəsi”.

⑫ Kəyluən kəmr kani—Kəyping wə Luənzhou kəmr kan rayonlirining omumi atilixi, ular Zhongguoning Hebey əlkisidə bolup, ezara baqlanqan qong kəmr kan rayoni, buningda 50 mingdin oxuk kan ixqisi bar idi. Ən'gliyə jahan'girligi 1900-yili yihetuən hərkiti waqtida Kəyping kəmr kanini tartiwəlqandin keyin, Zhongguoluklar yənə Luənzhou kəmr kan gongsisini kur-qan idi, keyin umu Kəyluən kan ixliri bax idarisigə koxuwetildi, xuning bilən bu ikki kanni Ən'gliyə jahan'girligi yalquz igili-waldi. Kəyluəndiki ix taxlax 1922-yil 10-aydiki ix taxlaxni kərsitidu. Jiaozuo kəmr kani əslidə Hənən əlkisigə təwə idi, u hazırki Pingyüən əlkisining qərbiy kismida bolup, Zhongguoning məxhur kəmr kan rayoni. Jiaozuodiki ix taxlax 1925-yil 7-ay-ning 1-künidin 8-ayning 9-künigiqə dawam kilqan ix taxlaxni kərsitidu.

⑬ Shamiən xu qaqda Ən'gliyə jahan'girligining Guangzhoudiki zujiesi idi. Shamiəndə həkümranlik kiliwatqan Ən'gliyə jahan-girliri 1924-yil 7-ayda yengi saqqilik tərtili elan kilip, Shamiəndiki Zhongguoluklarning zujigə kirix-qikixta süriti qaplanqan guwanamini elip yürüxi lazimliqini bəlgilidi, ləkin qət'əlliklər bolsa ihtiyariy kirip qikatti. Shamiən ixqiliri 7-ay-

ning 15-küni ix taxlax elan kılıp, bu yolsız tēdbirgē etiraz bildürdi. Nətiždē Ən'gliyə jahan'girliri bu yengi sakqılık terti-wini ilajsız əməldin kəldürdi.

⑭ 1925-yil 5-ayning 30-künidiki Shanghəy wəkəsidin keyin 6-ayning 1-küni Shanghəydē omumi ix taxlax baxlandi, 6-ayning 19-küni Xianggangda omumi ix taxlax baxlandi. Aldin-kisiqə 200 mingdin oxuk kixi, keyinkisigē 250 ming kixi katnaxti. Xianggangdiki kəng kələmlik ix taxlax pütun məmlikət həlkining yar-yələk boluxi arqisida, bir yil tet ay dawam kılıp, dunya ixqilar hərkiti tarihidə əng uzak muddətlik ix taxlax boldi.

⑮ Sənhehuy, gelaohuy, dadaohuy, zəylihuy wə qingbanglar həlk arisida bolqan baxlanoquq xəkildiki məhpi təxkilatlar idi, bu təxkilatlar, asasən, wəyran bolqan dihanlar, ixsiz qalqan kol sanaətqilər wə lükqək puroletarlardin tərkip tapatti. Zhongguoning feodallik dəwrədə bundak kixilər, kəpinqə, diniy hurapatni alaқə wastisi kılatti, ailə baxliqilik tüzümidin ibarət təxkiliy xəkil boyiqə hilmu-hil namda türlük təxkilatlarni xəkilləndürətti, bəziliridə korallik küqmu bolatti. Ular muxundak təxkilatlar arkilik ijtimai turmuxta əzara yardəmlixixkə intilətti wə məlum wakitlarda kürəx kəzəp, əzlrini eziwatkan guənliolar wə pomixxiklarqə karxi turatti. Lekin xunisi nahayiti roxənki, dihanlar wə kol sanaətqilər bundak qalak təxkilatlardin əzlrining nijat yolini tepixi mümkin əmēs idi. Bundak qalak təxkilatlarni pomixxik wə zomigər küqlər, kəpinqə, ongayla əz qanggiliqə eliwalatti wə ulardin paydilinatti, uning üstigə, bu təxkilatlar karqularqə buzqunqilik kılıx haraktirida idi, xunga bəziliri əksiyətqi küqkə aylinip qalqan idi. 1927-yili Jiang Jieshi əksil-inkilawiy siyasi əzgirix kılqan qaqda, bundak qalak təxkilatlardin əmgəqqi həlkning ittipakliqini buzux wə inkilapka buzqunqilik kılıxning korali süpitidə paydilanqan idi. Yəqinki zaman sanaət puroletariyatining küqliri uləyiy əwj alqandin keyin, dihanlar ixqilar sinipining rəhbərliğidə asta-asta pütünləy yengi xəkildiki təxkilatlarni kürdi, xuning bilən yukuridikidək baxlanoquq xəkildiki qalak təxkilatlar əzining məwjut bolup turux kımmitini yokatti.

HUNƏN DIHANLAR HƏRKITINI TƏKXÜRÜXTIN DOKLAT*

(1927-yil 3-ay)

Dihanlar Məsilisining Jiddiligi

Mən bu ketim Hunən^①gə berip, Xiangtən, Xiangxiang, Hengshən, Liling, Changshadin ibarət 5 nahiyining əhwalini xu jaylarning əzidə təkxürüp qıktım. 1-ayning 4-künidin 2-ayning 5-künigiqə jəmi 32 kün iqidə, yezilarda wə nahiyə xəhərliridə təjribilik dihanlarni wə dihanlar həkiti hizmiti bilən xuqulliniwatkan yoldaxlarni qakirip təkxürüx yiqinliri etküzdüm, ularning doklatirini diqqət bilən anglidim, birmunqə matiriyallarqə igə boldum.

* Yoldax Mao Zedongning bu əsiri xu qaqda partiye iqidə wə partiye texida dihanlarning inkilawiy kürəxlirigə kilingan tapa-tənilərgə jawabən yeziloqan. Bu tapa-tənilərgə jawap berix uqun, yoldax Mao Zedong Hunən'gə berip, 32 kün təkxürüx elip bardi wə bu doklatni yazdi. Xu qaqda, partiye iqidə Chen Duxiu bax bolqan ongqil jihuyzhuyiqilar yoldax Mao Zedongning pikrini qobul kilixni halimay, əzlrining hata karaxlirida qing turuwaldi. Ularning hata-liqi asasən xuki, ular guomindangning əksiyətqil ekimidin

Dihanlar həkiti toqrisida ulardin angliqan nuroqun daolilar Hənkou wə Changshalarda shenshilar sinipidin angliqan daolilarning pütünləy tətüri bolup qikti. Kөрүp bakmioqan wə anglap bakmioqan bir-munqə ajayip ixlarni kөrdüm wə anglidim. Mening-qə, bu əhwallar nahayiti nuroqun jaylarda bolsa kerək. Dihanlar həkkitigə karxi eytiloqan hər hil gəp-səzlərnü tezdiñ tüzitix lazim. Inkilap dairiliri dihanlar həkkitigə karatқан түrlük hata tədbirlirini tezdiñ özgərtixi lazim. Xundak kilöqandila, inkilapning istikbaliqə payda yətküzgili bolidu. Qünki hazirki wakitta dihanlar həkkitining əwj aloqanliqi intayin zor bir wəkə. Nahayiti kiska wakit iqidə nəqqə yüz milyon dihan Zhongguoning ottura kismi, jənobiy kismi wə ximaliy kismidiki ölkilərdə kozoqilidu, ularning küq-kuwwiti huddi boran-qapқundək intayin xiddətlik boliduki, uni həkandak zor küq basalmaydu. Ular əzlrini qirmap turoqan barlik torlarni üzup taxlap, azatlik yolioqə karap tez aloqə basidu. Ular barlik jahan'gırlar, jünfalar, hiyanətqi

körkup ketip, dihanlarning kozoqaloqan wə kozoqiliwatқан uluk inkilawiy kürəxlirini kollaxқа jür'ət kilalmidi. Guomindangqə madara kilix üqün, ular hətta əng asasiy ittipaqqi bolöqan dihanlardin wazkeqip, ixqilar sinipi wə gongchəndangni yərdəmqisiz-yitim orunqə quxürup koydi. 1927-yili yazda guomindang xuning üqün asilik kilip, "partiyini tazilax həkkiti" wə həlkkə karxi urux kozoqaxқа jür'ət kildiki, u, asasen, gongchəndangning ənə xu ajizli-qidin paydilandi.

əməldarlar, tuhao-lieshenlarni gərgə tikidu. Ular barlik inkilawiy partiyə-guruhlar wə inkilawiy yoldaxlarni sinap kərüp, ya kobul kilidu, ya rət kilidu. Dihanlaroqa ularning aldida turup rəhbərlik kilamsən? Ya ularning kəynidə turup kol xiltip tənkit berəmsən? Ya ularning udulida turup qarxi qikamsən? Hər bir Zhongguolukta bu üqidin birini talliwelix ərkinligi bar, lekin wəziyət seni tez talliwelixka məjbur kilidu, halas.

Təxkillinix

Hunəndiki dihanlar hərkiti, ottura Hunən wə jənubiy Hunənning bu hərket rawajlanqan nahiyiliridin elip eytkanda, təhminən ikki məzgilgə bəlün-gən. Bultur 1-aydin 9-ayoiqə birinqi məzgil yəni təxkillinix məzgili bolqan. Bu məzgildə 1-aydin 6-ayoiqə bolqan wakit məhpi paaliyət məzgili, inkilawiy armiyə Zhao Hengti²ni koqlap qikarqan 7-aydin 9-ayoiqə bolqan wakit axkara paaliyət məzgili bolqan. Bu məzgildə, dihanlar jəmiyiti əzalirining omumi sani aran 3-4 yüz ming bolqan, dihanlar jəmiyiti biwastə rəhbərlik kilidioqan ammimu aran 1 milyondin köprək bolqan, yezilarda tehi heqkanqə kürəx elip barmioqan, xuning üqün hər-kaysi sahədikilər uningqə heqkanqə tənkitmu bərmigən. Dihanlar jəmiyitining əzaliri yol baxlax, qarlax, yük toxux ixlirini kilixip bərgənliktin, beyfa armi-

yisi jün'guənlirining bəziliri ular həkkidə birnəqqə eqiz obdan gəplərnimu kilixip koyoqan. 10-aydin bu yil 1-ayoiqə ikkinqi məzgil yəni inkilap məzgili boləqan. Bu məzgildə, dihanlar jəmiyitining əzaliri tezla 2 milyonqa yətkən, dihanlar jəmiyiti biwastə rəhbərlik kilidiqan amma 10 milyon kixigə yətkən. Dihanlar jəmiyitigə kirixtə zor kəpqilik dihanlar hər bir ailidin pəkət birla kixining ismini yazduroqanliktin, əzalar 2 milyon boləqan bolsa, amma təhminən 10 milyon kixi bolidu. Hunəndiki həmmə dihanlarning yerimi digüdək təkillən'gən. Məsilən, Xiangtən, Xiangxiang, Liuyang, Changsha, Liling, Ningxiang, Pingjiang, Xiangyin, Hengshən, Hengyang, Leyyang, Chenxiən, Ənhua katarlik nahiyilərdə dihanlarning həmmisi digüdək dihanlar jəmiyiti təkilatliroiqa uyuxkan wə dihanlar jəmiyitining rəhbərliğidə boləqan. Dihanlar kəng kələmlik təkilatlarəqa igə bolux bilənla hərəkətlinixkə baxliqan, xuning bilən 4 ay iqidə misli kərülmigən uluk yeza inkilawi kətirilgən.

Tuhao-Lieshenlarning Aqduruluxi, Barliq Hakimiyətning Dihanlar Jəmiyitigə Ətüxi

Dihanlarning asasiy hujum nixani tuhao-lieshenlar wə kanunsiz pomixxiklar boləqan, hər hil urukdaxlik idiyisi wə tüzümi, xəhərlərdiki hiyanətqi

əməldarlar, yezilardiki kəbih adətlərmu qəttə kal-mioqan. Bu hujum huddi xiddətlik boran-qapkundək tūs aloqanki, boysunoqanlar aman qaloqan, qarxi qikqanlar halak bolqan. Buning nətijisidə feodal pomixxiklarning nəqqə ming yillik imtiyazliri yər bilən yəksan bolqan. Pomixxiklarning abroyi wə həywisi yərgə uruloqan. Pomixxiklar hakimiyiti aqduruluxi bilənla dihanlar jəmiyiti birdin-bir haki-miyət orgini bolup, “Barlik hakimiyət dihanlar jəmiyitigə ətsun” digən xoar həkiki türdə ixka axuruloqan. Həttə ər-hotun arisidiki jidəlgə ohxax uxxak ixlarni həl kilix üqünmu kixilər dihanlar jəmiyitigə baridoqan bolqan. Hərkandək ix dihanlar jəmiyitidin adəm katnaxmisa həl bolmaydiqan bolup qaloqan. Dihanlar jəmiyiti yezilarda həkikətən həm-migə hakim mutləklik yürgüzüp, rastinla “diginini kilalioqan”. Sirttikilər dihanlar jəmiyitini pəkət yahxila digən, yaman diyəlmigən. Tuhao-lieshenlar wə kanunsiz pomixxiklar bolsa pikir bayan kilix hokukidin pütünləy məhrum kilinoqan, heqkaysisi oqing kilalmaydiqan bolup qaloqan. Dihanlar jəmiyət-lirining kudriti əldida tuhao-lieshenlarning birinqi dərjilikliri Shanghəyge, ikkinqi dərjilikliri Hənkou-qa, üqinqi dərjilikliri Changshaqa, tətinqi dərji-likliri nahiyə xəhərlirigə keqip beriwaloqan, bəxinqi dərjilik wə uningdin təwən uxxak-qüxxək tuhao-lieshenlar yezilarda kelip, dihanlar jəmiyitigə təslim bolqan.

Kiqik lieshenlar: “10 koyqən bərsəm, meni dihanlar jəmiyitigə alsanglar” diyixkən.

Dihanlar: “Kətər sesik pulungni!” dəp jawap berixkən.

Birmunqə ottura wə kiqik pomixxiklar, bay dihanlar hətta ottura dihanlar ilgiri dihanlar jəmiyitigə karxi turoqan bolsa, əmdiliktə, dihanlar jəmiyitigə kirəy, dəp yalwurupmu kirəlmigən. Mən baroqanla yərdə muxundak kixiləni uqritip turdum, ular manga: “Əlkidin kəlgən weyyüən, bizgə kepil bolsingiz!” dəp yalwuruxti.

Qing sulalisi waktida, jaylar rəsmi dəptər, ayrim dəptər dəp ikki hil nopus dəptiri tutup, yahxi adəmləni rəsmi dəptərgə, oqri-karakqi katarlik yaman adəmləni ayrim dəptərgə tizimlaydikən. Hazir bəzi jaylardiki dihanlar ənə xu usulni kəllinip, ilgiri dihanlar jəmiyitigə karxi turoqanlarni “Bular ayrim dəptərgə tizimlansun!” dəp kərkutkan.

Bu kixilər ayrim dəptərgə tizimlinip kəlixtin kərkup, dihanlar jəmiyitigə kirixkə hər tərəptin qarə izligən, pütün pikir-hiyali öz isimlirini dihanlar jəmiyitining dəptirigə tizimlitiwelip hatirjəm boluxtila kəloqan. Ləkin ular kəp wakitlarda dihanlar jəmiyitining kattik rət kilixioqə uqrioqan, xunga ularning küni daim dəkkə-dükkidə ötkən; dihanlar jəmiyitining texida kəlix goya makansiz kəloqandək, yeza tilida eytkanda, “qerip” bolup kəloqandək bilin'gən.

Kiskisi, buningdin 4 ay ilgiri adəttiki kixilər közgə ilmaydioğan “dihanlar jəmiyiti” əmdi əng xərəplik nərsə bolup qaloğan. Ilgiri shenshilar hakimiyitigə bax koyoğan kixilər əmdi dihanlar hakimiyitigə bax koyoğan. Məyli qandaqla kixi bolsun, bultur 10-aydin burunki wakit bilən 10-aydin keyinki wakitning baxka-baxka ikki dunya bolup qaloğanliqini etirap kilixmakta.

“Nahayiti Yaman Boldi” Wə “Nahayiti Yahxi Boldi”

Dihanlar yezilarda isyan kətirip, shenshilarning xirin qüxlirini buzuwətkən. Yeza həwərliri xəhərlərgə tarkilixi bilənla, xəhərlərdiki shenshilar dərhal kiya-qiyaoqa qüxkən. Mən Changshaqa yetip beripla hər hil kixilər bilən uqraxtim, nuroqun mix-mix gəplərni anglidim. Jəmiyətning ottura wə yukuri katlimidikilərdin tartip guomindangning onqqliriqiqə həmmisi bir eqiz səz bilənla: “Nahayiti yaman boldi” diyixkən. Hətta nahayiti inkilapqil kixi hesaplinip yürgənlərmu heliki “Nahayiti yaman boldi” digüqilərnin pütün xəhərnəni qaplioğan səz-qəqəklirininə besimioqa uqrap, yeza əhwalini xu tərکیدə hiyalioqa kəltürüx bilənla lassida bolup, “Yaman boldi” digən səzni inkar kilixka qarısiz qaloğan. Nahayiti tərəkkipərwər kixilərmu pəkət: “Yaman boləğan bolsimu, bu—inkilap jəryanida bolidioğan ix” diyixkən. Yiqip

eytkanda, məyli qandakla kixi bolsun, muxu “Yaman boldi” digən səzni toluq inkar kilixkə qarısız qal-
oqan. Həkiqəttiqu, yukurida eytkinimdək, kəng dihan-
lar ammisi kəzəqilip, əzlrining tarihiy wəzipsini
orunlaxkə kirixkən, yezilardiki demokratik küqlər
kəzəqilip, yezilardiki feodal küqlərni aqduruxkə ki-
rixkən. Uruk dax feodallıq haraktirdiki tuhao-lieshen-
lar, qanunsız pomixxiklar sinipi—nəqqə ming yillik
istibdat siyasining asasi, jahan'gırlar, jünfalar wə
hiyanətqi əməldarlarıning huli. Bu feodal küqlərni
aqdurup taxlax həlk inkilawining həkiki nixani.
Sun Zhongshən əpəndi həlk inkilawi üqün 40 yıl
tirixip orunlimaqqi boləqan əmma orunliyalmiəqan
ixlarni dihanlar birnəqqə aydila orunlap kəyoqan.
Bu—40 yilda hətta birnəqqə ming yildimu wujutkə
qikmiəqan əjayip zor ix. Bu nahayiti yahxi. Buning
zadila “Yaman boldi” dəydiəqan yeri yok, bu zadila
“Nahayiti yaman boldi” dəydiəqan ix əməs. “Nahayiti
yaman boldi” digən səz, roxənki, pomixxiklarıning
mənpəəti tərəptə turup, dihanlarıning kəzəqilixiəqə
zərbə beridiəqanlarıning nəziriyisi, roxənki, pomix-
xiklar sinipining feodallıq kona tərteplərni saqlap
kəlip, demokratik yeni tərteplərning ornitilixiəqə
toskunluk kilixkə urunidiəqan nəziriyisi, roxənki,
əksil'inkilawiy nəziriyə. Hər bir inkilawiy yoldax
ularəqə əgixip qarisiəqə səzliməsliqi kerək. Sən əgər
inkilawiy nuktiinəzərni enik tikliwaləqan kixi bol-
sang, uning üstigə, yezilarəqə berip u yərlərni bir

kur kəzdin kəqürgən bolsang, jəzmən zadi kərüp bakmioqan bir hoxallıqqa qəmgən bolatting. San-sa-naksız kullar—dihanlar u yərlərdə əzlrining adəm-hor dūxmənlirini aqdurup taxlimakta. Dihanlarning ix-hərkiti pütünləy toqra, ularning ix-hərkiti nahayiti yahxi boldi! “Nahayiti yahxi boldi” digən səz dihanlarning wə baxka inkilapqılarning nəziriyisi. Barlıq inkilawiy yoldaxlar bilixi kerəkki, həlk inkilawi yezilarda zor bir əzgirixning boluxioqa muhtaj. Xinhəy inkilawi^③ waktida muxundak əzgirix bolmioqan idi, xunga u məəqlup boldi. Hazir muxundak əzgirix boldi, bu—inkilapning orunlinixining mohim amili. Barlıq inkilawiy yoldaxlar bu əzgirixni himayə kilixi lazim, undak kilmisa, əksil-inkilawiy məydanəqa ətüp qaloqan bolidu.

“Həddidin Exip Kətti” Diyilgən Məsilə

Yənə bir türküm kixilər: “Dihanlar jəmiyitini kurux lazimliqioqu lazim, əmma hazir dihanlar jəmiyitining ix-hərkiti tolimu həddidin exip keti-watqandək turidu” diyixkən. Bu—ariliktikilərnin gəzi. Əmiliyət kəndək? Dərwəkə dihanlar yezilarda bir az “kalaymikan ix kiləqan”. Dihanlar jəmiyitining həkuki qəksiz bolup, pomixxiklarning səz kilixioqa yol koymioqan, pomixxiklarning həywisini yərgə urəqan. Bu pomixxiklarni yərgə etip urup, yənə

üstigə dəssigən bilən barawər boləan. “Seni ayrim dəptərgə tizimlaymiz!” digən, tuhao-lieshenlarəa jərimanə koyəan, ulardin pul ianə aləan wə ularning jolirini qekip taxlıəan. Dihanlar jəmiyitigə karxi turəan tuhao-lieshenlarning əylirigə bir top kixi besip kirip, qoxkilirini soyup, axliklirini elip qikip yiyixkən. Xuningdək tuhao-lieshenlarning kiz-kelinlirining esil sərəmjanlanəan orunlirioəa qikip dəssəp-eəinapmu koyəan. Hə disila tuhao-lieshenlarni tutup, bexioəa uzun kalpak kiygüzüp, yeza aylandurup sazayi kiləan, “Lieshenlar! Əmdi bizni tonup koyux!” dəp, haliəininini kiləan, həmmə ix baxkiqə bolup kətkən, xuning bilən yezilarda bir türlük wəhimə pəyda boləan. Bəziləarning “Həddidin exip kətti”, “Əgrini tüz kilimən dəp, qəktin axuruwətti”, “Tolimu kamlaxmay kaləandək turidu” digənliri ənə xularni kərsitidu. Bularning səzliri orunluktək kərünsimu, həkikəttə hata. Birinqidin, yukurida bayan kilinəan ixlarning həmmisigə tuhao-lieshenlar, kanunsiz pomixxiklarning əzliri səwəpqi boləan. Tuhao-lieshenlar, kanunsiz pomixxiklar ilgiridinla əzlrining təsir küqlirigə tayinip zomigərlik kilip, dihanlarni ayak asti kiləanliqi üqünla, dihanlar ularəa ənə xundak kattik karxi qikkən. Karxilik əng küqlük, kalaymikanqilik əng zor boləan jaylar tuhao-lieshenlar, kanunsiz pomixxiklarning jinayiti əng eəir boləan jaylar ikən. Dihanlarning kəzi əsla hata kərmigən. Kim yaman, kim yaman

əməs, kim əxəddi, kim anqə əməs, kimni kattik jazalax kerək, kimni yenik jazalax kerək—bularning həmmisini dihanlar nahayiti enik hesapka aloqan, namuwapik jazalap koyoqanliri nahayiti az. Ikkinqidin, inkilap kilix mehman qakirix əməs, makala yezix əməs, rəsim sizix-kəxtə tikix əməs, u undak nəpis, undak bimalal. nazakətlik, undak mulayim. rəhimdil. ədəplik. təmkin wə kəmtər bolmaydu. Inkilap—kozoqilang, bir sinip yənə bir sinipni aqdurup taxlaydiqan zorawanlik hərəkət. Yeza inkilawi dihanlar sinipi feodal pomixxiklar sinipining hakimiyitini aqdurup taxlaydiqan inkilap. Dihanlar əgər nahayiti zor küq qikarmisa, nəqqə ming yildin buyan mustəhkəm-qongkur yiltiz tartkan pomixxiklar hakimiyitini hərgiz aqdurup taxliyalmaydu. Yezilarda zor inkilap dolquni kətirilixi kerək, xu qaqdila, mingliqan, tümənligən ammini kozoqap, zor küqni xəkilləndürgili bolidu. Yukurida eytiloqan “Həddidin exip kətti” diyilgən ix-hərəkətlərninğ həmmisini dihanlarning yezilardiki zor inkilap dolquni arkilik kozoqaloqan küqi wujutka kəltürgən. Bu ix-hərəkətlər dihanlar hərkitining ikkinqi məzgilidə (inkilap məzgilidə) intayin zərtür. Ikkinqi məzgilidə dihanlarning mutlək hakimiyitini ornitix lazim. Kixilərninğ dihanlar jəmiyətlirini yaman niyət bilən tənkit kilixioqa yol koymaslik kerək. Barlik shenshilar hakimiyitini aqdurux, shenshilarni yərgə etip urux hətta dəssəx lazim. “Həddidin exip kətti” diyilgən barlik ix-hər-

kətlər ikkinqi məzgildə inkilawiy əhmiyətkə igə. Toqrisini eytkanda, hər bir yezida bir kiska mud-dətlik wəhimə pəyda kilix lazim, undak kilmay turup, yezilardiki əksil'inkilapqilarning hərəkətlirini basturqili hərgiz bolmaydu, shenshilar hakimiyi-tini aqdurup taxliqili hərgiz bolmaydu. Əgrini tüz kilimən disəng, qəktin axuruwetixing kerək, qəktin axuruwətmisəng, əgrini tüz kilalmaysən^④. Ariliktiki-ləarning səzliri kərünüxtə aldinkilarningkidin pər-kələnsimu, əmma, mahiyəttə, aldinkilarningki bilən ohxax bir nuktiinəzərdin qikkən bolup, yənila imtiyazlik siniplarning mənəpəətini himayə kilidioqan pomixxiklar nəziriyisi. Bundak nəziriyə dihanlar hərkitining əwj elixioqa toskunluk kilidu, nətijidə inkilapni buzidu, biz uningə qə't'i kərxi turmay turalmaymiz.

“Uxxuklar Hərkiti” Diyilgən Hərket

Guomindangning onqiliri: “Dihanlar hərkiti— uxxuklar hərkiti, horun dihanlar hərkiti” diyixkən. Bundak səzlər Changshada heli əwj aloqan. Mən yezilarəqa barəqanda, shenshilarning: “Dihanlar jəmi-yitini kursa bolidu, əmma hazir ix bejirgüqilər yarimaydu, ularni yənggüxləx kerək!” digən səzlrini anglidim. Bundak səzlər onqilarning səzi bilən bir mənədə bolup, həmmisi, dihanlar hərkitini elip barsa

bolidu (Dihanlar hərkiti kəzəqilip kətkənliktin, heqkim uni elip barsa bolmaydu diyəlməydu), əmma hazır dihanlar hərkitini elip beriwatqanlar yarımaydu, digənliktur, ular bolupmu təwən dərjilik dihanlar jəmiyətlirining ix bejirgüqilirini əq kəridu, ularning həmmisini “uxxuklar” diyixidu. Yiqip eytkanda, burun shenshilar kəzge ilmaydiqan barlik kixilər, shenshilar tərpidin dəpsəndə kilinqan. jəmiyətə dəssəp turoqudək orni bolmioqan wə pikir bayan kilix həkukidin məhrum bolqan barlik kixilər əmdi mana xundək bax kətərgən. Bax kətərgənla əməs, bəlki həkimiyyətni kəliqə alqan. Ular yezilik dihanlar jəmiyətliri (əng təwən dərjilik dihanlar jəmiyətliri)də həmmə ixkə hoja bolqan, yezilik dihanlar jəmiyətliri ularning kəlida nəhayiti dəhxətlik nərsə bolup kəloqan. Ular kəridap kətkən yoqan muxtlirini kətirip, shenshilarning baxliriqə təngligən. Ular lieshenlarni aqamqə bilən baqlap, bexiqə uzun kalpak kiygüzüp yetiləp yürüp, yeza aylandurup sazayi kiləqan (Xiangtən wə Xiangxiang nəhiyiliridə tuən aylandurup sazayi kilix dəp, Liling nəhiyisidə etiz aylandurup sazayi kilix dəp ataxkan). Ular kəttik, rəhimsiz əyiqləx awazlirini hər kəni shenshilarning kəliqəqə anglitip turoqan. Ular buyruk qikirip, həmmigə kəmandanlik kiləqan. Ular həmmə kixidin üstün turmaqta—burun həmmə kixidin təwən turatti, xunga ix baxkiqə bolup kətti, diyilgən.

Inkilap Xiənfengi

Birər ix yaki birər adəm toqrisida bir birigə zit ikki hil karax bolsa, uningdin bir birigə zit ikki hil mulahizə kelip qikidu. “Nahayiti yaman boldi” wə “Nahayiti yahxi boldi”, “uxxuklar” wə “inkilap xiənfengi” —bularning həmmisi buning obdan misali.

Dihanlarning uzak yillardin buyan wujutka qikmi-
oqan inkilawiy ixni wujutka qikarəanliqini, dihanlar-
ning həlk inkilawining mohim ixlrini ixligənligini
yukurida eytip ottüm. Lekin bundak uluk inkilawiy
ixni, inkilapning mohim ixlrini dihanlarning həmmisi
ixlidimu? Yak. Dihanlar bay dihan, ottura dihan,
kəmbəoqəl dihan digən üq hiləqa bəlünidu. Bu üq hil
dihanning əhwali ohxax bolmioqanliktin, inkilap toq-
risidiki hessiyatlimu ohxax bolmaydu. Birinqi məz-
gildə bay dihanlar, Jiangxidikilərnəng wətwərigi
qikip ketiptu, Jiang Jieshining putioqa ok tegip^⑤,
ayrupilan bilən Guangdong^⑥qa kaytip ketiptu; Wu
Peyfu^⑦ Yüezhou xəhrini yengiwaxtin ixəqal kiliptu;
dihanlar jəmiyiti jəzmən uzakka baralmaydu, sən-
minzhuyi^⑧mu rawaj tapalmaydu, qünki bular burun-
din bolup bakmioqan nərsə, digən sözlərnə angliəqan.
Yezilik dihanlar jəmiyətlinəning ix bejirgüqiliri
(kəpquqiligi “uxxuklar” diyilgənlərdin) dihanlar jəmi-
yitining tizim dəptirini elip, bay dihanlarning həy-
sioqa kirip, ularəqa: “Dihanlar jəmiyitigə kirsingiz”

digən. Bay dihanlar qandak jawap bərgən? Bay dihanlardin pozitsiyisi yahxirakliri: “Dihanlar jəmiyitigə dəmsilər? Mən bu yərdə turəqili birkanqə on yil boldi, birkanqə on yildin buyan dihanqilik kilip keliwatimən, dihanlar jəmiyiti digənni kərməymu jan bekip kəldim. Meningqə, bu ixni kilmiqininglar yahxi!” digən. Bay dihanlardin pozitsiyisi kəbihliri: “Nədə dihanlar jəmiyiti bolsun, kalla kesər jəmiyət, kixini həyli kilmanglar!” digən. Xunisi nahayiti əjəp-linərlikki, dihanlar jəmiyiti xundaktimu birnəqqə aydin buyan dəssəp turaliqa, bəlki shenshilarqa karxi qikixka jür’ət kiləqan. Yəkin ətraptiki shenshi-larni əpyün qangzisini tapxuruxka unimiqaqliqi üçün dihanlar jəmiyiti tutuwelip, yeza aylandurup sazayi kiləqan. Nahiyə xəhərliridə tehi qong shenshilarqa, məsilən, Xiangtəndə Yən Rongqiuqa, Ningxiangda Yang Zhizeqa əlüm jazasi bərgən. Əktəbir inkilawini hatiriləx yiqini, Ən’gliyigə karxi turux yiqini ətküzgəndə wə beyfa qəlibisini omumyüzlük təbrikligəndə, hər bir yezidin 10 mingliqa dihan qong-kqiq bayraqlarni wə əpkəx, jotularni kətirip, daqduqilik səp tartip namayix kiləqan. Xu qaqdila bay dihanlar alakzadə boluxka baxliqa. Beyfa qəlibisini omumyüzlük təbrikligəndə, ular, Jiujiang xəhrimu elindi, Jiang Jiешining putiqa oq təkkinini yok, Wu Peyfu ahir məqlup boldi, digən səzlərnini angliqa. Uning üstigə, “Yaxisun sənminzhuyi”, “Yaxisun dihanlar jəmiyiti”, “Yaxisun dihanlar” digən’gə ohxax “kizil-

yexil elanlar” (xoarlar) oquq qaplanqan. Bay dihanlar “Yaxisun dihanlar-hə, bu adəmlərnimu yaxisun digili bolamdu?” dəp kattik alakzadə bolup kətkən. Xundak kılıp, dihanlar jəmiyitining həywiti taza axqan. Dihanlar jəmiyitining kixiliri bay dihanlarqə: “Silərnı ayrim dəptərgə tizimlaymız!” yaki “Yənə bir ay ətə, jəmiyətke kirgüqilərnıng hər biri 10 koyqəndin pul töləydu!” diyixkən. Muxundak wəziyəttilə, bay dihanlar asta-asta dihanlar jəmiyitigə kirixkə baxlıqan[⊙], bəziliri jəmiyətke kirix üqün 5 moqən yaki bir koyqəndin pul tapxuroqan (Əslide pəkət 100 yarmakla elinidikən), bəziliri bolsa arioqə kixi koyup, andin dihanlar jəmiyitigə kirixkə ruhsət alqan. Yənə birmunqə jahıllar xu kəmgıqə dihanlar jəmiyitigə kirmigən. Bay dihanlar dihanlar jəmiyitigə kirixtə, “Əskərlikkə tutup ketərmikin” dəp həmixə kərkup yürgənliktin, kəpinqə, əz ailisidiki 60-70 yaxlık bowayning ismini dihanlar jəmiyitigə yazdurup koyqan. Ular dihanlar jəmiyitigə kirgəndin keyinmu, dihanlar jəmiyiti üqün kızıqin ixlimgən. Ularning pozitsiyisi baxtin-ahir passip bolqan.

Ottura dihanlarqu? Ularning pozitsiyisi turaksız bolıdu. Ular inkılapni əzi üqün anqə kəp paydisi yok dəp oylaydu. Ularning kəzini kaynaklık, heqkim tün yerimida ixik kəkip kərz süyliməydu. Ular mu, əzəldin barmidi, yokmıdi, digən daolioqə asasən, koxumisini türüp: “Dihanlar jəmiyiti rastla dəssəp turalarmu?”, “Sənminzhuyi rastla rawaj tapalarmu?”

döp oylap, “Höy tangöy!” digen hulasigö kəlgən, ular, bularning həmmisi hudaning iradisigö baqlık: “Dihanlar jəmiyiti kuxni huda rawa kərəmu, kərməsmu?” döp oyliqan. Birinqi məzgilədə dihanlar jəmiyitining kixiliri tizim dəptirini elip, ottura dihanlarning öyigö kirip, ularoqa “Dihanlar jəmiyitigö kirsingiz!” digəndə, ottura dihanlar “Aldirimanglar!” döp jawap bərgən, ikkinqi məzgilgö kelip, dihanlar jəmiyitining küqi taza uləyoyənda, ottura dihanlar andin dihanlar jəmiyitigö kirgən. Ularning dihanlar jəmiyitidiki ipadisi bay dihanlarningkigö kariqənda yahxi, lekin ular həzirqə anqə aktip əməs ikən, ular yənə karap bakmaqci. Dihanlar jəmiyitining ottura dihanlarning dihanlar jəmiyitigö kirixini koloqa kəltürüxi, ularoqa qüxənqə berix hizmitini kəprək elip berixi tamamən zərür.

Yezilarda japoqa qidap kürəx kilip kəlgən asasiy küq kəmbəqəl dihanlar. Məhpi paaliyət məzgilidimu, axkara paaliyət məzgilidimu kəmbəqəl dihanlar aktip kürəx kiləqan. Ular gongchəndangning rəhbərliğini həmmidin bək kəbul kiləqan. Ular tuhao-lieshenlaroqa əxəddi düxmən, ular həqbir ikkilən-məstin tuhao-lieshenlar lagiriqə hujum kiləqan. Ular bay dihanlaroqa: “Biz allikaqan dihanlar jəmiyitigö kirip bolduk, silər nimə üqün tehiqə ikkilinip yürisilər?” disə, bay dihanlar məs’hirilik tawux bilən: “Bax tikkudək makaninglar, put koyoyudək yeringlar yok tursa, dihanlar jəmiyitigö kirməy nimə

kilattinglar!” diyixkən. Durus, kəmbəqəl dihanlar, birər nimidin ayrilip kalar mənmin, dəp əndixə kilmaydu. Ularning kəpqiligining həkikətən “bax tikkudək makani, put kəyoqudək yeri yok”, ular nimə üçün dihanlar jəmiyitigə kirmisun? Changshada elip barəqan təkxürüxkə kəriqanda, yeza ahalisi arisida kəmbəqəl dihanlar 70 pirsəntni, ottura dihanlar 20 pirsəntni, pomixxiklar bilən bay dihanlar 10 pirsəntni təktil kilidikən. 70 pirsəntni təktil kiləqan kəmbəqəl dihanlar yənə yoksullar wə namratlar dəp ikki hiləqə bəlünidikən. Pütünləy ix-okətsizlər yəni yerimu yok, dəsmayisimu yok, tirikqilik wastiliridin pütünləy məhrum boləqan, qətkə qikip əskər boluxka yaki qətkə qikip ixləmqilik kilixka yaki sərgərdan bolup kələndərqilik kilixka məjbur boləqanlar “yoksullar”[®] bolup, 20 pirsəntni təktil kilidikən. Yerim ix-okətsizlər yəni azrak yeri bar yaki azrak dəsmayisi bar əmma tapkini kosiqoqə yətməydiqan, yil boyi japa-muxəkkət. qəm-kayəqə iqidə turmux kəqüridiqanlar, məsilən, kol sanaət ixqiliri, ijarigə aləquqi dihanlar (Həllik ijarigə aləquqilar buning sirtida), yerim öz aldiqə terikqilik kilidiqan dihanlar “namratlar”[®] bolup, 50 pirsəntni təktil kilidikən. Bu ikki hil kəmbəqəl dihanlar am-misi koxulup yeza ahalisining jəmi 70 pirsəntini təktil kilidu, ular dihanlar jəmiyitining mustəhkəm qoli, feodal küqləni yokitidiqan xiənfeng, uzak yillardin buyan wujutka qikmiqan uluk inkilawiy ixni wujutka

qikirixta alahidə hizmət kərsətküqilər. Kəmbəqəl dihanlar sinipi bolmioqan bolsa (shenshilarning sözi bilən eytkanda, “uxxuklar” bolmioqan bolsa), yezilarda hazirkidək inkilawiy hələtni wujutka qıkarqılı hərgiz bolmaytti, tuhao-lieshenlarni aqdurup taxlap, demokratik inkilapni orunliqili hərgiz bolmaytti. Kəmbəqəl dihanlar əng inkilawiy bolqanliktin, dihanlar jəmiyitidə rəhbərlik həkukini kolqə alqan. Barlik əng təwən dərjilik dihanlar jəmiyətlirining weyyüenzhang, weyyüənliri birinqi wə ikkinqi məzgillərdə həmmisi digüdək kəmbəqəl dihanlardin bolqan (Hengshən nahiyisidiki yezilik dihanlar jəmiyətlirining hizmətqiliri iqidə yoksullar təbikisi 50 pirsətni, namratlar təbikisi 40 pirsətni, namrat ziyalilar 10 pirsətni təxkil kilidikən). Bundak kəmbəqəl dihanlar rəhbərliqi intayin zərür. Kəmbəqəl dihanlar bolmioqan bolsa, inkilap bolmioqan bolatti. Ular inkar kilinsa, inkilap inkar kilinqan bolidu. Ularqə zərbə berilsə, inkilapka zərbə berilgən bolidu. Ularınq inkilawiy qong yənüluxi baxtinahir hatasiz boldi. Ular tuhao-lieshenlarning abroyini təkti. Ular qong-kiqik tuhao-lieshenlarni yərgə etip urdi həmdə dəssidi. Kəmbəqəl dihanlarning inkilap məzgilidiki “Həddidin exip kətti” diyilgən nurqun ix-hərkətliri, həkikətən, inkilap üqün zərür idi. Hunəndiki bəzi nahiyilərninq nahiyilik həkümətliri, nahiyilik dangbu@liri wə nahiyilik dihanlar jəmiyətliri birqanqə hata ixni kilqan, hətta, ularning

bəziliri pomixxiklarning iltimasioqa binaən, əskər əwətip, təwən dərijilik dihanlar jəmiyətlirining hiz-mətqilirini koloqa aloqan. Hengshən, Xiangxiang nahi-yilirining türmilirigə yezilik dihanlar jəmiyətlirining nurqun weyyüenzhang, weyyüenliri kamaloqan. Bu intayin qong hatalik bolup, əksiyətqilərnin dimioqini əstürüp koyqan. Bu ixning hata bolqan-bolmioqan-liqini dihanlar jəmiyətlirining weyyüenzhang, weyyüenliri koloqa elinqanda xu jaylardiki qanunsiz pomixxiklarning nahayiti hoxal bolup kətkənligi, əksiyətqil kəypiyatning nahayiti əwj elip kətkənligigə karapla bilgili bolidu. Biz “uxxuklar həkiti”, “horun dihanlar həkiti” digən əksil’inkilawiy səzlərgə qarxi turuximiz bolupmu tuhao-lieshenlarning kəmbəqəl dihanlar sinipioqa zərbə berixigə yardəm beridioqan hata həkətlərnə kilip koymaslikka diqqət kiliximiz lazim. Əmiliyətə, kəmbəqəl dihanlardin bolqan rəhbərlərdin bəziliridə ilgiri həqiqətən kəmqiliklər bolqan bolsimu, əmma hazır kəpqiligi tüzilip kətkən. Ular əzliri kimarwazlikni mən’i kilix wə oqri-karakqilarni yokitixka tirixqan. Dihanlar jəmiyitining küqiyixi bilən jaylarda kimarwazlik tügertilgən, oqri-karakqilar oqayip bolqan. Bəzi jaylarda, həqiqətən, yolda quxüp kalqan nərsilərgə nəzər selinmaydioqan wə keqisi ixik takalmaydioqan bolqan. Hengshən nahiyisidə elip barqan təkxürüxkə qarinqanda, kəmbəqəl dihanlardin bolqan rəhbərlərnin 85 pirsənti nahayiti obdan, nahayiti kabil, nahayiti

tirixqan bolup kətkən. Pəkət 15 pirsəntidila tehi bəzi naqar adətlər bar ikən. Bularni pəkət “az sanlik naqar unsurlar” dəp ataxkila bolidu, hərgiz tuhao-lieshenlarning səzigə əgixip, qara-koyukla “uxxuklar” dəp tillaxka bolmaydu. Bu “az sanlik naqar unsurlar” məsilisini həl kilixtimu, dihanlar jəmiyitidə intizamni qingitix xoari astida, ammiqə təxwik kilip, “az sanlik naqar unsurlar”qimu tərbiyə berip, dihanlar jəmiyitining intizamini qingitixkila toqra kelidu, hərgiz haliqanqə əskər əwətip adəm tutup, kəmbə-qəl dihanlar sinipining inawitini qūxürüp, tuhao-lieshenlarning nohulisini əstürüp koyuxka bolmaydu. Buningə intayin dikkət kilix lazim.

On Tət Qong Ix

Omumən dihanlar jəmiyitini əyiqligüqi kixilər, dihanlar jəmiyiti nuroqun yaman ixlarni kildi, diyix-məktə. Mən yukurida dihanlarning tuhao-lieshenlarəqa zərbə bərgənlighining pütünləy inkilawiy hərəkət ikənlighini, uning əyiqligüdək heqkandak yeri yokluqini kərsitip əttüm. Ləkin dihanlarning kiloqan ixliri nahayiti kəp, kixilərnin əyipləxlirigə jawap berix üqün, dihanlarning barlik hərəkətlirini bir kur təpsili təxürüp kərüp, ularning kiloqan-ətkənlirining zadi kandakliqini bir-birləp karap qikiximiz lazim. Mən dihanlarning birnəqqə aydin buyanki hərəkətlirini türgə ayrip jəmləp qiktim, dihanlar dihanlar

jəmiyitining rəhbərlikidə jəmi on tət qong ix kiləjan, ular təwəndikiqə:

Birinqi Dihanlarni Dihanlar Jəmiyitigə Təxkilligən

Bu—dihanlar kiləjan birinqi qong ix. Xiangtən, Xiangxiang, Hengshən'gə ohxax nahiyilərdə, dihanlarning həmmisi digüdək təxkillən'gən, birmu "bulung-puxkak" tiki dihanlar qalmidi digüdək kozoqalqan, bu—birinqi dərjiligi. Bəzi nahiyilərdə, məsilən, Yiyang, Huarong katarlik nahiyilərdə, dihanlarning kəp kismi təxkillən'gən, az kismi tehi təxkillənmişən, bu—ikkinqi dərjiligi. Bəzi nahiyilərdə, məsilən, Chengbu, Lingling katarlik nahiyilərdə, dihanlarning az kismi təxkillən'gən, kəp kismi tehi təxkillənmişən, bu—üçinqi dərjiligi. Qərbiy Hunən tərəp Yüən Zuming[®]ning təsir küqi astida bolup, u tərəpkə dihanlar jəmiyiti toqrisidiki təxwikat yetip barmiqan, nuroqun nahiyilərnin dihanliri tehi tamamən təxkillənmişən, bu—tətinqi dərjiligi. Təxkillinix, omumən, Changshani mərkəz kiləjan ottura Hunəndiki nahiyilərdə əng rawajlanqan, jənubiy Hunəndiki nahiyilərdə ikkinqi orunda turidu, qərbiy Hunəndə əmdi baxliniwatidu. Əlkilik dihanlar jəmiyitining bultur 11-aydiki tongji məlumatıqə karioqanda, pütүн əlkidiki 75 nahiyining 37 sidə dihanlar jəmiyiti təxkil kilinip, əzalirining sani 1 milyon 367

ming 727 gə yətkən. Bularning təhminən 1 milyoni bultur 10- wə 11- aylarda, dihanlar jəmiyitining küqi əwj aloqan məzgildə təkkillən'gən, 9- aydin ilgiri tehi 3-4 yüz mingdin axmaytti. Əmdi 12- wə 1- aylardin keyin dihanlar hərkiti yənə kəng əwj eliwatidu. 1- ayning ahiriqə kədər əzaların gəni az digəndə 2 milyonqə yətkən. Jəmiyətə kirixtə, hər bir ailidin, kəpinqə, birlə kixi tizimqə aldur-qanliktin, hər bir ailini ottura həsap bilən 5 jandin həsapliqanda, amma təhminən 10 milyon bolidu. Kixini həyran kəlduridiqan bundak tez tərəkkiyat barliq tuhao-lieshenlar. hiyanətqi əməldarların gəyitim kəlixioqə, jəmiyətning birdinla ilgiri wə keyinki bolup ikki dunyaqə bəlünüxigə, yezilarda uluq inkilapning wujutkə qikixioqə səwəp bolqan. Bu—dihanlar dihanlar jəmiyitining rəhbərliqidə kil-qan birinqi qong ix.

İkkinqi Pomixxiklarqə Siyasi Jəhəttin Zərbə Bərgən

Dihanlar öz təkilatlırioqə igə bolqandin keyin, ularning birinqi hərkiti siyasi jəhəttin pomixxiklar sinipining bolupmu tuhao-lieshenların gəywisini sundurup, yəni yezilardiki ijtimai orundin pomixxiklar həkimiyyitini aqdurup taxlap, dihanlar həkimiyyitini tikləxtin ibarət bolqan. Bu—intayin jiddi wə intayin mohim bir kürəx. Bu kürəx ikkinqi

məzgildiki yəni inkilap məzgilidiki mərkiziy kürəx. Bu kürəx qəlibə qazanmay turup, ijarə wə əsümni keməytix, yər wə baxka ixləpçiqirix wastilirini tələp kilixka ohxax barlik iktisadiy kürəxlərnin qəlibə kazinixi hərgiz mümkün əməs. Hunənnin nuroqun jaylirida, məsilən, Xiangxiang, Hengshən, Xiangtən katarlik nahiyilərdə pomixxiklar hakimi-yiti pütünləy aqdurulup, dihanlarningla hakimi-yiti wujutka kəlgən, bununca gəp yok. Ləkin Liling katarlik nahiyilərnin yənə bir kism jaylirida (məsilən, Lilingning qərbiy rayoni wə jənubiy rayonida), kərünüxtə pomixxiklar hakimi-yiti dihanlar hakimi-yitidin təwən turoqandək kilsimu, əmiliyətə, siyasi kürəx kəskin bolmioqanliktin, pomixxiklar hakimi-yiti tehiqə yoxurun türdə dihanlar hakimi-yiti bilən qarxilaxmakta. Bu jaylarda dihanlarni tehi siyasi qəlibigə erixti digili bolmaydu, pomixxiklar hakimi-yiti dihanlar tərpidin pütünləy aqduruloqanoqə kədər, siyasi kürəxni yənimu küqəytix kərək. Dihanlarning pomixxiklaroqə siyasi jəhəttin zərbə berix usuli, omumlaxturup eytkanda, təwəndikilərdin ibarət:

Həsap elix. Tuhao-lieshenlar yərlik jamaət pulini baxkuroqanda, kəpinqisi uningdin yəp kətkən, hesawati enik bolmioqan. Mana əmdi dihanlar həsap elixni tutka kilip turup, nuroqun tuhao-lieshenlarni aqdurup taxliqan. Birmunqə jaylarda, həsap elix weyyühuyliiri təxkil kilinip, məhsusla tuhao-lie-

shenlardin hesap elinöan, tuhao-lieshenlar bundak organni körgendö, titröydiöan bolup kalöan. Bundak hesap elix həkiti dihanlar həkiti közöalöan nahiyilərdə nahayiti omumyüzlük elip berilöan, buning əhmiyiti pul kayturuwelixtila əmös, bəlki tuhao-lieshenlarning jinayətlirini elan kilip, tuhao-lieshenlarning siyasi orni wə ijtimai ornini yokitixta.

Jərimanə koyux. Həsap elix nətijisidə, ularning kəbih kilmixliri yaki burun dihanlarni kahxitip əskilik kilöanliqi, yaki hazir dihanlar jəmiyitigə buzoqunqilik selix həkətliridə bolöanliqi, yaki kimarwazlik mən'i kilinöan buyrukka hilaplik kilöanliqi wə yaki əpyün öangzilirini tapxurmioqanliqi məlum bolöan. Muxu jinayətlərgə əsasən, dihanlar, palani tuhaoqa munqə jərimanə koyulsun, pustani lieshenöa munqə jərimanə koyulsun, döp karar qikaröan, jərimanə birkanqə on yüəndin birkanqə ming yüən'gicə bolöan. Dihanlar tərpidin jərimanə koyuloqanlarning təbii halda abroyi təkölgen.

Pul ianə elix. Rəhimsiz pomixxiklardin pul ianə elinip, kəmbəöəllərgə yardəm berixkə, kopiratiplar kuruxka, dihanlaröa kərz pul berix orunliri kuruxka yaki baxka ixlaröa ixlitolgen. Pul ianə elixmu bir türlük jaza, birak jərimanə koyuxtin yenikrək. Pomixxiklarning, beximöa bir bala kəlmisun, döp, dihanlar jəmiyətlirigə əzlügidin pul ianə kilöanlirimu heli köp.

Sorakka tartip koyux. Dihanlar jəmiyitigə buz-

oʻunqilik salidiqan sɛz-hɛrkɛtliri kɛrɛlgɛn lɛkin jinayiti yenikrɛk bolɔqanlarning ɛylirigɛ kixilɛr top-linip besip kirip, ularni anqɛ-munqɛ sorakka tartkan. Nɛtijidɛ, kɛpinqɛ, ulardin buningdin keyin dihanlar jɛmiyitining namini bulɔyaydiqan sɛz-hɛrkɛtlɛrni tohtitidiqanliqɛ enik yezilɔqan “tilhɛt” elip ixni tɛgɛtkɛn.

Qong namayix kilix. Dihanlar jɛmiyiti ammiqɛ baxqilik kilip, ɛzi bilɛn ɛqɛkɛxkɛn tuhao-lieshenlarɔqɛ karxi namayix ɛtkɛzgɛn, ularning ɛyidɛ tamak yigɛn, qoxkilirini soymay, axliklirini elip qikmay koymiqan, bundak ixlar heli kɛp. Yɛkinda Xiangtɛn nahiyisining Majiahe digɛn yeridɛ 15 ming kixini baxlap berip, 6 lieshenni sorakka tartix ixi bolɔqan, sorak 4 kɛn dawam kilɔqan, lieshenlarning 130 din artuq qoxkisi soyulɔqan. Namayixning nɛtijisi, kɛpinqɛ, jɛrimanɛ koyux bolɔqan.

Uzun qalpak kiygɛzɛp, yeza aylandurup sazayi kilix. Bundak ix jaylarda nahayiti kɛp bolɔqan. Tuhao-lieshenlarɔqɛ kɛqɛzdin yasalɔqan uzun qalpaklar kiygɛzɛlgɛn, qalpaklarɔqɛ palani tuhao yaki pustani lieshen digɛn hɛtlɛr yezilɔqan. Ular ni aqam-qɛ bilɛn baqlap, bir top kixi ariɔqɛ elip yetilɛp mangoqan. Jang urup, bayraq kɛtirip, kixilɛrning dikkitini jɛlp kilix ixlirimu bolɔqan. Bundak jaza tuhao-lieshenlarni kattik titrɛtkɛn. Bir qɛtim uzun qalpak kiygɛnlɛr xuningdin baxlapla abroyi tɛkɛ-lɛp, ɛl qatarɔqɛ koxulalmaydiqan bolup kalɔqan.

Xunga puli barlirining kəpinqisi uzun qalpak kiyix-tin kərə jərimanə tələxni əwzəl kərgən. Ləkin dihanlar unimioqanda, ularoqa bəribir qalpak kiygüzülgən. Bir yezilik dihanlar jəmiyiti nahayiti ustilik ixlətkən, bir lieshenni tutup kelip, uningoqa xu küni uzun qalpak kiygüzidioqanlıoqini eytkan, lieshen kərkkinidin rənggi əqüp kətkən. Əmma, dihanlar jəmiyiti uningoqa xu küni uzun qalpak kiygüzüməsləlikni qərar kiləqan. Qünki xu küni qalpak kiygüzülsə, bu lieshen tehimu beziriwelip, jinayitidin kərkmaydioqan bolup qalidu, uni bəgün koyup berip, yənə bir küni qalpak kiygüzəgən yahxi, dəp həsəplioqan. Xuning bilən bu lieshen əzining qəqan uzun qalpak kiyidioqanlıoqini biləlməy, hər küni əyidə yatsa-kopsa ənsirəp, hatirjəm bolalmay qaləqan.

Nahiyə türmilirigə qəmitix. Bu—uzun qalpak kiygüzüxtinmu əqir jəzə. Dihanlar tuhao-lieshenlarni tutuwelip, xən'gən məhkimisining türmisigə əwətip qəmatqan wə ularoqa jəzə bərixni xən'gən'gə tapxuroqan. Həzir türmilərgə kixi qəmax burunqioqa ohximaydu, burun shenshilar dihanlarni qəmatqan bolsa, əmdi dihanlar shenshilarlni qəmatmaqta.

Qoqlap qikirix. Tuhao-lieshenlardin jinayiti həmmigə ayan boləqanlirini dihanlar koqliwətməqqi boləqan əməs, bəlki tutmaqqi yəki əltürməqqi boləqan. Ular tutuluxtin wə əltürüluxtin kərkup, bəxka jəyləroqa qəqip kətkən. Asasiy tuhao-lieshenlar dihanlar hərkiti rawajlanəqan nahiyilərdə pütən-

ləy digüdək keçip kətkən, nətijədə qoqlap qikiriloqan bilən barawər bolqan. Ularning birinqi dərjilikliri Shanghəygə, ikkinqi dərjilikliri Hənkouqə, üçinqi dərjilikliri Changshaoqə, tətinqi dərjilikliri nahiyə xəhərlirigə keçip beriwalqan. Keqip kətkən bu tuhao-lieshenlarning Shanghəygə beriwalqanliri əng hatirjəm bolqan. Hənkouqə beriwalqanliri, məsilən, Huarong nahiyisidin barqan 3 lieshen ahir tutuwelinip kayturup kelin'gən. Changshaoqə beriwalqanliri kaqan bolsun öz nahiyiliridin əlkə mərkizigə okuxka kəlgən okuquqilarning tutuwelixidin tehimu ənsirigən, mən Changshada ikkisining tutuwelin-qanliqini öz kəzüm bilən kərdüm. Nahiyə xəhərlirigə beriwalqanlirining salahiyiti tətinqi dərjilik bolup, u yərlərdə dihanlar üqün kəz-kulak bolidiqanlar kəp bolqanliqtin, ularni seziwelix nahayiti asan bolqan. Hunən həkūmitining maliyə ixliri kiyin halqə qüxüp kalqanda, maliyə dairiliri uni dihanlarning baylarni qoqliwetip, pul toplaxni kiyinlaxturup koyqanliqidin kərüxkən, mana buningdin tuhao-lieshenlarning yezilarda turalmay kalqanliqini kərgili bolidu.

Etix. Bu jəzmən nahayiti qong tuhao-lieshenlarqə karitiloqan bolup, buni dihanlar hər sahə həlkə ammisilə bilən birliktə kilqan. Məsilən, Ningxiang nahiyisidin Yang Zhize, Yüeyang nahiyisidin Zhou Jiagən, Huarong nahiyisidin Fu Daonən. Sun Bozhularni dihanlar wə hər sahə həlkə həydəkqilik kilip

hökümətkə atturoqan. Xiangtən nahiyisidiki Yən Rongqiuni bolsa dihanlar wə hər sahə həlki xiən-zhangni məjburi makul kilip türmidin elip qikkan wə dihanlar öz qoli bilən atқан. Ningxiang nahiyisidiki Liu Zhaoni dihanlar əzilirila urup ɵltürgən. Liling nahiyisidiki Peng Zhifən, Yiyang nahiyisidiki Zhou Tiənjuhə. Cao Yünlərnı bolsa “tuhaolieshenlarnı sorak kilix pəwkuł’addə fatingi” ɵlümge həküm kilmakqi boluwatıdu. Bundak qong lieshen, qong tuhaolardın birərsını etip taxlax pütүн nahiyini zilziligə kɵltürgən, feodal gezəndilirini yokıtıxta zor ünüm bərgən. Bundak qong tuhaolieshenlardın hərkaysı nahiyilərdə kəp digəndə birnəqqə oni, az digəndimu birnəqqısı bar, hər bir nahiyidə jinayiti uqiqa qikkanlardın az digəndə birnəqqısını etip taxlaxla əksiyətkilərnı basturuxning ünümlük usulı. Tuhaolieshenlar dəwr sürgən qaqlarda dihanlarnı ɵltürüx ular üqün heq gəp əməs idi. Changsha nahiyisining Xinkang zhenidiki tuənfangjüning jüzhangı He Məyquən tuənfangjüni baxkurqandın buyankı 10 yil iqidə ɵltürgən namrat dihanlar mingoqa yetip baroqan, u buningoqa “basmiqılarnı ɵltürüx” dəp qıraylık nam bərgən. Mening yurtum Xiangtən nahiyisining Yintiən zhenidiki tuənfangjüning jüzhangı Tang Jünyən, Luo Shulinlar min’guoning 2-yilidin buyankı 14 yil iqidə, 50 nəqqə kixini ɵltürgən, 4 kixini tirik kəmgən. ɵltürülgən 50 nəqqə kixidin əng awal ɵltürülgən ikkisi pütүн-

ləy gunasiz tiləmqi idi. Tang Jünyən: "İxni ikki kələndərnı ɵltürüxtin baxlaymız!" digən. Bu ikki kələndər öz hayatidin ɵnə xundak ayrılğan. İlgiri tuhao-lieshenlarning rəhimsizligi, tuhao-lieshenlarning yezilarda pəyda kilğan ak terorluqi ɵnə xundak bolğan tursa, hazır dihanlarning kɵzölilip birnəqqə tuhao-lieshenni etip taxlap, ɵksil'inkilapqilarnı basturuxtək kikiqkinə terorluk hadisisini pəyda kilğanliqini orunsiz diyixkə nimə asas bar?

Üqinqi Pomixxiklarqa İktisadiy Jəhəttin Zərbə Bərgən

Qətkə xal wə gürüq qikirixka, xal bahasını ɵrlitixkə, besimdarlik kilixka ruhsət kilmaslik. Bu—yekinki aylardin buyan Hunən dihanlirining iktisadiy kürixidə bolğan qong bir ix. Kəmbəqəl dihanlar bultur 10-aydin hazırqi qə pomixxik wə bay dihanlarning xal wə gürüqni qətkə qikirixini tosqan həmdə xal bahasını ɵrlitixi wə besimdarlik kilixini mən'i kilğan. Nətijidə, kəmbəqəl dihanlarning məksidi toluk əməlgə exip, xal wə gürüqning qətkə qikirilixi kattik tosuwetilgən, xal bahası zor dərjide quxürülgən, besimdarlik tügtilgən.

İjarə wə rənini axuruxka ruhsət kilmaslik, ijarə wə rənini keməytixni təxwik kilix. Bultur 7-wə 8-aylarda, dihanlar jəmiyitining küqi tehi ajiz məzgildə, pomixxiklar yənıla ekispilatatsiyini eçirlax-

turup baridoqan kona qaidilər boyiqə, ijarigə aloquqi dihanlaroqa ijarə wə rənini səzsiz axuridoqanlıqini arkimu-arka ukturoqan. Lekin 10-ayoqa kəlgəndə, dihanlar jəmiyətlirining küqi zor dərjide exip, ijarə wə rənini axuruxka birdək qarxi turoqanliktin, pomixxiklar ijarə wə rənini axurux digən səzni ikkinqi eqizoqa alalmaydiqan bolup qaloqan. 11-aydin keyin, dihanlarning küqi pomixxiklarning küqini besip qüxkənliktin, dihanlar ijarə wə rənini keməy-tixni yənimu ilgiriləp təxwik kilidoqan boləqan. Dihanlar: esit, bultur küzdə ijarini tələx waktida dihanlar jəmiyiti küqsiz kelip qaldi, bolmisa bultur küzdila ijarini keməytkən bolattuk, diyixkən. Bu yil küzdə ijarini keməytix toqrisida dihanlar kəng təx-wik elip beriwatidu, pomixxiklarmu ijarini keməy-tixning qarilirini sürüxtürüwatidu. Rənini keməytix-kə kəlsək, bu Hengshən katarlik nahiyilərdə hazir elip beriliwatidu.

Ijarigə berilgən yərləni kayturuwelixka ruhsət kilmaslik. Bultur 7- wə 8-aylarda pomixxiklarning birəylən'gə ijarigə bərgən yəni kayturuwelip, yəne birəylən'gə ijarigə berix ixliri tehi kəp ikən. 10-ay-din keyin ijarigə bərgən yərləni kayturuwelixka heqkaysisi petinalmaydiqan bolup qaloqan. Hazir, birəylən'gə ijarigə bərgən yəni kayturuwelip, yəne birəylən'gə ijarigə berix üstidə zadi səzləp olturux-ning hajiti kalmioqan, pəkət ijarigə bərgən yərləni kayturuwelip əzi terixi üstidila azrak məsilə qaloqan.

Bəzi jaylarda pomixxiklar ijarigə bərgən yərlirini kayturuwelip əzi terimakqi bolqanda, dihanlar buningqimu ruhsət kilmiqan. Bəzi jaylarda, pomixxik əzi terimakqi bolsa, uning ijarigə bərgən yərlirini kayturuwelixioqa yol koyuloqan, lekin, xuning bilən billə, ijarigə aloquqi dihanlarning ixsiz kelix məsilisi tuquloqan. Bu məsilini həl kilixning tehi birlikkə kəlgən qarisi yok.

Əsümni keməytix. Ənhua nahiyisidə əsüm omum-yüzlük keməytilgən, baxka nahiyilərdimu əsümni keməytix ixi yürgüzülgən. Pəkət dihanlar jəmiyitining küqi əwj alqan jaylardila, pomixxiklar “mülükning omumning boluxi”din korkup, pütünləy “kərz berixni tohtitip koyqan”, yezilarda əsümgə kərz berix ixliri yok digüdək bolup qalqan. Həzirki wakitta əsümni keməytix digən nərsə pəkət kona kərzlər bilənla qəklən'gən. Kona kərzlərnin əsümi keməytilix bilənla qalmay, bəlki kərz bərgüqilərnin kərz bərgən əsli pulini kistap elixioqimu yol koyulmiqan. Kəmbəqəl dihanlar: “Məndə əyip yok, yərdin həsul qikmidi, kələr yil kayturarmən!” diyixkən.

Tətinqi Tuha-Lieshenlarning Feodallik
Həkümranlıqini Aqdurup Taxli-
qan—Du, Tuən^④lərni Yokatkan

Kona xəkildiki du, tuən (yəni rayon, yeza) həkimiyyət organlirini bolupmu du dərjiliklirini yəni

nahiyə dərijisigə yekin boləqanlirini pütünləy digü-dək tuhao-lieshenlar igiliwaləqan idi. "Du"ning kari-miqida 10 mingdin 50-60 mingöiqə ahələ bolup, u tuənfangjügə ohxax mustəkil qorallik küqkə, mo selioqi^⑤ selix wə xuningəqa ohxax mustəkil maliyə-baj elix həkukioqa, dihanlarni halioqanqə koləqa elix. kamax. sorak kilix wə jazalaxka ohxax mustəkil ədliyə həkukioqa igə idi. Bundak organlardiki lieshenlar bəəyni yeza padixasi idi. Dihanlar həkü-mətkə, məsilən, zongtong, dujün^⑥, xiənzhanglarəqa anqə pərwa kilmaytti, pəkət əxu yeza padixalirila ularning həkiki "ulukliri" həsaplinatti, ular dimiqida him dəp koysila, dihanlar buningəqa intayin dikkət kilix lazimliqini qüxinətti. Bu kətim yezilarda isyan kətirilixi nətijisidə, pomixxiklar sinipining həywisi omumyüzlük sundurulup, tuhao-lieshenlarning kolidiki yeza həkimiyyət organlirimu xuning bilən billila əz əzidin aqduruləqan. Duzong wə tuənzonglar otturiəqa qikixka jür'ət kilalmay əzini qətkə elip, yərlik ixlarning həmmisini dihanlar jəmiyitining bir tərəp kilixioqa ittirip koyəqan. Ular:

"Bundak ixlər bilən karim yok!" dəp tügəxkən.

Dihanlar əzərə paranglixip, duzong wə tuənzonglar toqrisida gəp aqkanda, qəzəplinip:

"U nimilərnə dəmsən, ularning ixi tügidi!" diyixkən.

"Ixi tügidi" digən söz həkikətən inkilap dolquni bolup ətkən jaylardiki koniqə yeza həkimiyyət organlirining əhwalini sürətləp beridu.

Bəxinqi Pomixxiklarning Qorallik Küqlirini Aqdurup, Dihanlarning Qorallik Küqlirini Tikligən

Hunəndiki pomixxiklar sinipining korallik küqliri ottura Hunəndə azrak, qərbiy wə jənubiy Hunəndə kəprək. Ottura hesap bilən hər bir nahiyidə 600 din miltik bar döp hesapliqanda, 75 nahiyidə jəmi 45 ming miltik bolqan bolidu, əmiliyətə uningdinmu kəprək bolsa kerək. Dihanlar hərkiti rawajlanqan ottura wə jənubiy Hunən rayonlirida dihanlarning kəzəqilixi xunqə xiddətlik tūs alqanki, pomixxiklar sinipi təng keləlmigən, ularning korallik küqlirining kəp kismi dihanlar jəmiyitigə təslim bolup, dihanlarning mənəpəti tərəptə turqan, məsilən, Ningxiang, Pingjiang, Liuyang, Changsha, Liling, Xiangtən, Xiangxiang, Ənhua, Hengshən, Hengyang nahiyiliridə xundak bolqan. Az kismi bitərəp məwkədə turuwatkan bolsimu, əmma təslim boluxka mayil boluwatidu, məsilən, Baoqing wə baxka nahiyilərdə xundak. Yənə bir az kismi bolsa dihanlar jəmiyətli bilən düxmənlixix məwkəsində turuwatidu, məsilən, Yizhang, Linwu, Jiahe nahiyiliridə xundak, ləkin hazır dihanlar ularqə zərbə beriwatidu, ularning küqlirini yəkin arida yokitixi mümkün. Xundak kilip, əksiyətqi pomixxiklarning qolidin tartiwelinəqan korallik küqlər tamamən “əyhutuən

daimi düyi”^⑦ kilip özgərtilip, yengi yezilik öz özini idarə kilix organlirining—dihanlar hakimiyitining yezilik öz özini idarə kilix organlirining baxkuru-xioqa ötküzülgən. Bundak kona qorallik küqlərnin tartiwelinixi—dihanlarning qorallik küqlirini kuruxning bir təripi. Dihanlarning qorallik küqlirini kuruxning yənə bir yengi təripi bar, u bolsimu dihanlar jəmiyitining suobiao düyliri. Suobiao—uzun sapka bekitilgən ikki bislik nəyzə, uningdin yalquz Xiangxiang nahiyisidila 100 mingi bar. Baxka nahiyilərnin, məsilən, Xiangtən, Hengshən, Liling, Changsha nahiyilirininin hər biridə 70-80 ming, 50-60 ming, 30-40 mingdin bar. Dihanlar hərkiti boluwatkanliki nahiyilərdə suobiao düyliri tez rawajlanmakta. Suobiao bilən qorallanqan bundak dihanlar “əyhutuən qəyri daimi düyi” bolup kalidu. Bu kəng suobiaolik küqlər yukurida bayan kilinqan kona qorallik küqlərdin zor bolup, barlik tuhao-lieshenlarni titritiwatkan wə yengidin wujutka keliwatkan qorallik küqlər. Hunəndiki inkilap dairiliri bundak qorallik küqlərnin 75 nahiyidiki 20 milyondin artuk dihan arisida həkiki türdə omumlaxturuxi, hər bir yax wə ottura yaxlik dihanni birdin suobiaooqa igə kilixi lazimki, buni kixini korkutidinqan nərsə dəp karap, qəkləp koymasliqi kerək. Əgər bundak suobiao düyidin korkup kətküqilər bolsa, bundaklar—rasa korkunqaklar! Uningdin pəkət tuhao-lieshenlarla korkidu, inkilapqilar hərgiz korkmasliqi kerək.

Altinqi Xən'gən Loyilar Wə Yamul Yayiliri Hakimiyitini Aqdurəqan

Nahiyə siyasisini pəkət dihanlar kozqalqandila süzöldürgili bolidu, bu Guangdongning Həyfeng nahiyisidə ispatlanqan idi. Bu kətim Hunəndə bolupmu toluk ispatlandi. Tuhao-lieshenlar hakimi-yətni igiliwaləqan nahiyilərdə, kəndakla kixi xən'gən bolsa, həmmisi digüdək hiyanətqi əməldar bolup kəlgən. Dihanlar kozqalqan nahiyilərdə, kəndakla kixi xən'gən bolsa, həkümət pak boləqan. Mən barəqan birnəqqə nahiyidə, xən'gənlər aldiqə birər ix kəlsə, awal dihanlar jəmiyitidin məslihət alidikən. Dihanlarning küqi taza əwj aləqan nahiyilərdə dihanlar jəmiyitining səzi "nahayiti ötkür" ikən. Dihanlar jəmiyiti tuhao-lieshenlarni ətigəndə koləqə elixni lazim tapsa, xən'gənlər uni qüxkə kaldural-maydikən, qüxtə koləqə elixni lazim tapsa, kəqkə kalduralmaydikən. Dihanlar hakimiyiti yezilarda dəslep tikliniwatqan qəqlarda, nahiyə xən'gənliri tuhao-lieshenlar bilən til biriktürüp, dihanlarəqə birliktə takabil turəqan. Dihanlar hakimiyiti tiklinip, pomixxiklar hakimiyiti bilən təng turalaydiəqan dərijigə yətkəndə, nahiyə xən'gənliri pomixxiklar-qəqimu, dihanlarəqimu sahta pozitsiyə tutqan, dihanlar jəmiyitining səzliridin bəzilirini kəbul kiləqan, bəzilirini rət kiləqan. Pomixxiklar hakimiyiti dihanlar

hakimiyiti tərpidin pütünləy aqdurulqanda bolsa, yukurida eytilqandək, dihanlar jəmiyitining səzi etkür bolup qaloqan. Həzir Xiangxiang, Xiangtən, Liling, Hengshən katarlik nahiyilərnin nahiyə siyasisininə əhwali mundak:

1. Həmmə ix xiənzhanglar bilən inkilawiy həlk təxkilatlrininə birləxmə yiqinida həl kilinidiqan bolqan. Bundak yiqinlar xiənzhang tərpidin qakirilib, xiənzhang məhkimisidə etküzülgən. Bundak yiqinlar bəzi nahiyilərdə “hökümət bilən jamaət təxkilatlrininə bax koxkan yiqini” döp, bəzi nahiyilərdə “nahiyə ixliri yiqini” döp ataloqan. Uningoqa xiənzhangdin baxka, nahiyilik dihanlar jəmiyiti, nahiyilik bax ixqilar uyuxmisi, nahiyilik sodigərlər jəmiyiti, nahiyilik ayallar birləxmisi, nahiyilik okutkuqi-hizmətqilər birləxmisi, nahiyilik okuquqilar birləxmisi wə guomintang nahiyilik dangbu@sining wəkilliri katnaxkan. Bundak yiqinlarda həlk təxkilatlrininə pikirliri xiənzhangoqa təsir kərsətkən, xiənzhangmu daim ular nimə disə, xuni kilqan. Xuning üqün, Hunəndə demokratik weyyüənlik tüzümidiki nahiyə siyasi təxkilini kollinixta, əlwəttə, məsilə qalmiqan. Həzirki nahiyilik həkümətlər xəkil wə mahiyət jəhətliridin heli demokratiyilixip qaloqan. Bundak wəziyətning wujutka kəlgənligi yekinki 2-3 aydin buyanki ix, yəni dihanlar tərəp-tərəptin kozqilip, tuhao-lieshenlar hakimiyitini aqdurup taxliqandin keyinki ix. Xən'gənlər kona yələnqüklirininə

yikiloqanliqini kɵrɵp, ɵmɵldar bolux ɵqɵn baxka yɵlɵnqɵk tapmay bolmaydioqanliqini bilgɵndin keyinla, hɵlk tɵxkilatlirioqa hoxamɵt kilixka baxliqan, xuning bilən yukuridikidək wəziyət kelip qikkən.

2. Sorakqilar ɵqɵn ɵnzə kalmioqan. Hunəning ɵdliyə tɵzɵmi helimu xən'gənlər ɵdliyə ixlirini kɵxumqə ɵtəydioqan, sorakqilar xən'gənlərnin ɵnzilər ɵstidə sorak kilixioqa yardəmlixidioqan tɵzɵm boluwatidu. Xən'gən wə ularning yardəmqiliri bay bolux ɵqɵn, pɵtɵnləy qɵllə-parak elix, alwang-yasak selix, hərbi səysi selixka, hək tələp dəwaliri wə jinayi ixlar dəwalirini bir tərəp kilixta akni kara kilip kakti-sokti kilixka ohxax birnəqqə tɵrlək ixlaroqa tayanqan, bolupmu keyinkisini daimlik wə ixənqlik baylik mənbesi kiliwalqan. Birnəqqə aydin buyan, tuhao-lieshenlar aqdurulup, dəwa hɵddigərlirimu kalmioqan. Dihanlarning qong-kiqik ixlirimu tamamən hər dərjilik dihanlar jəmiyətliyidə bir tərəp kilinqan. Xunga, nahiyə məhkimiliryidiki sorakqilaroqa heqkanqə ix kalmioqan. Xiangxiang nahiyisining sorakqisi manga: "Dihanlar jəmiyiti kuruluxtin ilgiri nahiyə məhkimisigə hək tələp dəwaliri wə jinayi ixlar dəwaliri toqrisida hər kɵni ottura hesap bilən 60 parqə ɵrz kelip turatti, dihanlar jəmiyiti kuruloqandin keyin, hər kɵni ottura hesap bilən aran 4-5 parqila kelidioqan bolup kaldı" didi. Xuning bilən xən'gənlər wə ularning yardəmqilirining yanquqi kuruk kaloqan.

3. Jingbeydüymu, saqı, yayıarmu əskilik kilix-tin özini tartkan wə yezilarqa berip kakti-sokti kilalmaydıqan bolup kaloqan. Burun yeziliklar xəhərliklərdin karkatti, əmdi xəhərliklər yeziliklar-din karkıdıqan bolup kaloqan. Bolupmu nahiyilik həkümətlər bekip kəlgən saqı, jingbeydüy wə yayılarqa ohxax yawuz itlar yezilarqa berix-tin karkkan, yezilarqa barqandımu kakti-sokti kilal-maydıqan bolup kaloqan. Ular dihanlarning suobiao-sini kərsila titrəp ketıdıqan bolqan.

Yəttinçi Citanglar Wə Uruk Baxliklirining Uruk daxlik Həkimiyiti, Cheng-huangmiao Wang Wə Yər Pusasining İlahiy Həkimiyitidin Tartip Ərlər Həkimiyitigiqə Həmmisini Aqıduroqan

Zhongguoda ərlər, adətə, xitongluk üq hil haki-miyətning həkümranlıqıda bolidu, bular: (1) dölət, əlkə wə nahiyidin tartip yeziqıqə bolqan dölət xitongi (siyasi həkimiyət); (2) uruklar citangi, tar-mak uruklar citangliridin tartip ailə baxliklirioqıqə bolqan uruk daxlik xitongi (uruk daxlik həkimiyiti); (3) yənluotienzi, chenghuangmiao wangdin tartip yər pusasioqıqə bolqan ahirət xitongi, xuningdək asman hudasidin tartip türlük qiltənlərgiqə bolqan ilahlar xitongi, yiqip eytkanda, ərwahlar xitongi (ilahiy həkimiyət)din ibarət. Ayallarqa kəlsək, ular yuku-

rida eytiloqan üq hil hakimiyyətning həkümranlıqida boluxtin taxkiri, ərlər həkümranlıqı (ərlər hakimi-yiti)dimu bolidu. Bu tət hil hakimiyyət—siyasi hakimiyyət, urukdaxlik hakimiyeti, ilahiy hakimiyyət wə ərlər hakimiyeti pütün feodal urukdaxlik idiyisi wə tüzümigə wəkillik kılıp, Zhongguo həlkini hususən dihanlarni qirmiwaloqan taza yoqan tət aqamqa idi. Dihanlarning yezilarda pomixxiklar hakimiyyitini kandaq aqduroqanlıqı yukurida eytkinimizdək boldi. Pomixxiklar hakimiyeti—barlik hakimiyyətlərnin qoli. Pomixxiklar hakimiyyitining aqduruluxi bilənlə urukdaxlik hakimiyeti, ilahiy hakimiyyət wə ərlər hakimiyeti birakla təwrinixkə baxlıoqan. Dihanlar jəmiyyitining küqi əwj aloqan jaylarda uruk baxlikliri wə citanglarning pullirini baxkuroquqilar əmdi uruk əwlatlirini ezəlməydiqan wə citanglarning pullirini yəp ketəlməydiqan bolup kaloqan. Uruk baxlikliri wə baxkuroquqilarning yamanliri tuhao-lieshenlar katarida aqduruloqan. Citanglar ilgirikidək “saqrisioqa urux”, “suoqa taxlap oltürux”, “tirik kəmux”kə ohxax dəhxətlik tən jazaliri wə ölüm jazalirini əmdi kollinalmaydiqan bolup kaloqan. Ayallar wə kəmbə-qəllər citanglardiki ziyapətlərgə kirəlməydiqan kona kaidilərmu buzup taxlanoqan. Hengshən nahiyisining Bəyguo digən yeridiki ayallar toplinip citanglardiki ziyapətkə besip kirip, heqbir pisənt kilmastin olturuxup yəp iqixkən, hərmətlik uruk baxlikliri ularni əz məyligə koyup berixkə məjbur boləqan. Yənə bir

jayda, kəmbəqəl dihanlarning citanglardiki ziyapətlərgə kirixi mən'i kilinçanliktin, bir türküm kəmbəqəl dihanlar besip kirip, rasa yəp iqixkən, buni kərgən tuhao-lieshenlar wə uzun tonluq janaplar korkup keqip kətkən. Dihanlar hərkitining əwj elixi bilən ilahiy həkimiyətmu omumyüzlük təwrəxkə baxlıçan. Nuruqun jaylarda dihanlar jəmiyiti buthanilarni igiləp, jəmiyətning ixhanisi kiləqan. Həmmə jaylardiki dihanlar jəmiyətliri buthanilarning mülkini öz ihtiyariçə elip, dihanlar məktiwi kuruxni wə dihanlar jəmiyitigə hirajət kilixni təxəbbus kiləqan, uni "hurapattin kəlgən jamaət puli" dəp atıçan. Liling nahiyisidə hurapatlikni mən'i kilix wə butlarni qekix ixi heli əwj aləqan. Bu nahiyining ximalidiki rayonlarda dihanlar əy butliri üqün xang keydürüp məhəllə aylinixni mən'i kiləqan. Lukou rayonining Fuboling digən yeridiki buthanida nurçun but bar ikən, guomindangning rayonluq dangbusini kuruxta əy yetixmigenliktin, qong-kiqik butlar bir bulungəçə dəwiləp koyuləqandimu, dihanlar buningəçə heqnimə dimigən. Xuningdin keyin kixi əlgəndə kilinidıçan ibadətlər—ilahçə seçinix, diniy murasimlarni ötküzüx wə ərwahlarəçə panus yekix ixliri nahayiti aziyip kətkən. Bu ixlarəçə dihanlar jəmiyitining weyyüənzhangi Sun Xiaoshən baxqilik kiləqanliktin, xu yərdiki rohanilar Sun Xiaoshənni bək yaman kərup kəçəqan. Ximaldiki 3-rayonning Longfeng'ən digən yeridiki dihanlar wə baxlanəçəçə

məktəp okutkuqiliri yaqıq butlarni yerip gəx pixurup yigən. Jənubiy rayonda Dongfu ibadəthanisidiki 30 nəqqə butni okuquqilar bilən dihanlar birlikdə köydürüwətkən, bulardın pəkət “Baogong loyi” isimlik ikki kiqik butnila bir kerı dihan tartiwelip: “Undak kilmanglar, yaman bolidu!” döp elip kətkən. Dihanlarning küqi həkümranlıq orunni igiligən jaylarda, ilahlarqə etikət kiləuquqilardın pəkət kerı dihanlar bilən kerı ayallarla kaləqan, yax wə ottura yaxlıq dihanlar etikət kilmaydiqan boləqan. Dihanlar jəmiyitidə həkuk yax wə ottura yaxlıq dihanlarning kolida boləqanlıqtin, ilahiy hakimiyətni aqdurux, hurapatlıkni tügıtix ixliri həmmə jayda elip berilmakta. Ərlər hakimiyiti digən bu nərsə kəmbəqəl dihanlar arisida əzəldin ajizrak, qünki iktisadi jəhəttə, kəmbəqəl dihan ayallar baylar sinipining ayalliriqə kariqanda əmgəkkə kəprək katnaxmisa bolmiqanlıqtin, ularning ailə ixlirida koləqə kəltürgən pikir bayan kilix hətta həl kilix həkukliri bir kədər kəprək. Yekinki yillardın buyan yeza iktisadi barəqansiri wəyran boluwatқанlıqtin, ərlər ayallarni əzigə boysunduridiqan tıp xərtmu buzulup kətkən. Yekında, dihanlar həkkitining kətirilixi bilənla nuruqun jaylarda ayallar yeza-kənt ayallar birləxmilirini təktil kiləqan, ayallarning bax kətirix pursiti yetip kəlgən, xuning bilən ərlər hakimiyiti kündin-kün’gə təwrinixkə baxlıqan. Qiskisi, barlıq feodal urukdaxlıq idiyisi wə tüzümi dihanlar hakimiyitining

rawajlinixioqa əgixip təwrinip kəloqan. Lekin hazırki wakitta dihanlarning kük-kuwwiti pomixxiklarning siyasi hakimiyitini paqaklap taxlaxka mərkəzləxkən. Pomixxiklarning siyasi hakimiyiti paqaklinip boləqan jaylarda dihanlar urukdaxlik, diniy hurapatlik wə ərler bilən ayallar otturisdiki munasiwəttin ibarət üq nuktiəqa hujum baxliəqan. Əmma bu hujum hazır tehi "baxlinix"tinla ibarət, bu üq nərsini pütünləy aəqdurup taxlax dihanlarning iktisadiy kürəxi toluk qəlibə kəzanəqandin keyinla mümkin. Xuning üqün, biz hazırki wakitta dihanlarning siyasi kürəxni barlik kük bilən elip berixioqa rəhbərlik kilip, pomixxiklar hakimiyitini təltəküs aəqdurup taxliximiz lazim. Xuning arkisidinla iktisadiy kürəxni baxlap, kəmbəəqəl dihanlarning yər wə baxka iktisadiy məsililirini tüptin həl kiliximiz lazim. Uruk-daxlik, hurapi idiyilər wə ərler bilən ayallar otturisdiki namuwapik munasiwətlərləning yokitilixioqa kəlsək, ular siyasi kürəx wə iktisadiy kürəxlərləning qəlibə kəzanəqandin keyinki təbiə nətijisi bolidu. Əgər biz bu nərsilərləni yokitixka həddidin artuk kük qikirip, kopallik bilən wə zormu-zor kirixsək, buni jəzmən tuhao-lieshenlar bana kiliwelip, "Dihanlar jəmiyiti ata-bowilarəqa hərmət kilmaywatidu", "Dihanlar jəmiyiti ilahlarni harlap dinni yokətməkqi boluwatidu", "Dihanlar jəmiyiti hotunlarni omumning kilixni təxəbbus kiliwatidu" digən'gə ohxax əksil'inkilawiy təxwikat xoarlirini

kətirip qikip, dihanlar həkkitigə buzqunqilik kilidu. Hunən əlkisining Xiangxiang nahiyisi wə Hubey əlkisining Yangxin nahiyisidə yekinda dihanlarning butlarni qekixka qarxi turəqanlıqidin pomixxiklarning paydilanəqanlıqi—ənə xuning oquq dəlili. Butlarni dihanlar əzliri ornatkən, məlum wakitka yətkəndə, dihanlar bu butlarni əz qoli bilən elip taxlaydu, baxkilarning ular üqün butlarni tolimu baldur eliwetixi həjətsiz. Gongchəndangning bu nərsilər toqrisidiki təxwikat siyasiti “okyaning zeyini məhkəm tartip turux, əmma okini koyup bərməslük”^①tin ibarət boluxi kerək. Butlarni dihanlar əzi elip taxliwətsun, eri əlgəndin keyin sadakətlik kərsitip kurban boləqan ayallar hatirisigə selinəqan citanglar, erigə sadik tul hotunlar hatirisigə ornitiləqan dərwezilarni dihanlar əzliri qekiwətsun, baxkilarning kilip berixi toqra əməs.

Mənmu yezilarda dihanlarəqa hurapatlikni yəkitixni təxwik kildim. Mən mundak didim:

“Kixilər, tələylik bolayli, dəp, 8 hətlik paləqa ixinidu, yərlik yahxi tallansa, ərwahlar xapaət kilidu, dəp ixinidu. Bu yil birnəqqə ay iqidila tuhao-lieshenlar, hiyanətqi əməldarlarning həmmisi aqduruldi. Bu birnəqqə aydin ilgiri tuhao-lieshenlar, hiyanətqi əməldarlar tələylik bolup, ularəqa ərwahlar xapaət kiləqan bolsa, əmdi bu birnəqqə aydin buyan ularning uxtumtut təliyi kəqip, ərwahlar xapaət kilmaydiəqan bolup kaptumu? Tuhao-lieshenlar silər-

ning dihanlar jəmiyitinglarni məs'hirə kilip: 'Həjəp boluwatidu, bügünki kün weyyüənlər dunyasi bolup kətti, kara, tərəkə barsangmu weyyüənlərgə doku-ruxup kalisen' diyixiwatidu. Dərwəkə xundak, xəhər-dimu, yezidimu, ixqilar uyuxmisidimu, dihanlar jəmiyitidimu, guomindangdimu wə gongchəndang-dimu ijrai weyyüənlər bar, həkikətən weyyüənlər dunyasi. Ləkin bumu 8 hətlik paldin wə ərwahlardin boluwatamdu? Həjəp-hə! Yezilardiki yalangtəxlər-ning 8 hətlik paldin uxtumtut təliyi kelip kaptu-hə! Ərwahlarmu uxtumtut xapaət kilidiqan bolup kaptu-hə! İlahlarəjiqu? Ularəja seqinixka bolidu. Ləkin dihanlar jəmiyitini kayrip koyup, pəkət Guənsheng dijün wə Guənyin dashilar bilənlə bolup kətkəndə, tuhao-lieshenlarni yokatkili bolattimu? Bu Guənsheng dijün wə Guənyin dashilarmu biqarə ikən, birkənqə yüz yil seqindinglar, ular silərgə birmu tuhao-lieshenni yokitip bərmidiq! Silər hazır ijarini keməytməkqi boluwatisilər, eytinglarqu, buning üqün nimə qarə bar, ilahlarəja ixinəmsilər, yaki dihanlar jəmiyitigə ixinəmsilər?"

Mening bu sözlirimni anglap, dihanlar külüxüp kətti.

Səkkizinqi Siyasi Təxwikatni Omumlaxturoqan

Kanun-siyasi məktəpliridin on mingini eqipmu, hazır dihanlar jəmiyətliri elip beriwatqan siyasi

tərbiyigə ohxax, xunqə kiska muddət iqidə siyasi tərbiyini həmmə qət-yaka jaylardiki ər-ayallar wə keri-yaxlarəqiqə omumlaxturup boləqili bolamdu? Meningqə, bolmas. Jahan'girlarni yokitayli, jünfa-larni yokitayli, hiyanətqi əmədlarlarni yokitayli, tuhao-lieshenlarni yokitayli, digən bu birkanqə siyasi xoar rastla kanatsiz uqup yürüwatidu, yezi-lardiki sansiz yaxlar, ottura yaxliklar, kerilar, balilar wə ayallar arisiqə uqup berip, ularning mengisigə ornixip, yənə ularning mengisidin aqzi arkilik etilip qikmakta. Bir top balilar oynawatidu, dəyli, əgər sən bir balining yənə bir baliqə kəzini alaytip, yərnə tepip, kolini xiltiqaqan halda aqqikli-niwatkanliqini kərsəng, dərhal uningdin: "Jahan-girlarni yokitayli!" digən kəskin awazni anglaysən.

Xiangtən ətrapida balilar kala bakkili qikkanda, urux kilip oynaydikən, biri Tang Shengzhi, yənə biri Ye Kəyxin²⁰ bolidikən, birdəmdin keyin, biri yengilidikən, yənə biri koqlaydikən, koqliqini Tang Shengzhi, kaqqini Ye Kəyxin ikən. "Küqlük jahan-girlarni yokitayli....." digən bu nahxini bazardiki balilarningoqu həmmisi digüdək bilidikən, yezidiki balilarningmu nuroqliri bilidikən.

Sun Zhongshən əpəndining wəsiyitini yezilarda bəzi dihanlarmu okuyalaydiqan bolup qaloqan. Ular bu wəsiyət iqidin "ərkinlik", "barawərlik", "sənmin-zhuyi", "təng hokuksiz xərtnamilər" digən ataloqlarni ajritiwelip, əzlrining kundilik turmuxida kəlsə-kəl-

məs qolliniweridikən. Shenshi kiyapitidiki bir adəm yolda bir dihanğa uqrap kaptu, u gidiyip dihanğa yol bərməptu, dihan qəzəplinip: “Həy, tuhao-lieshen! Sənminzhuyini biləmsən?” dəptu. Changsha xəhri ətrapidiki kəktatqi dihanlar xəhərgə kəktat satkili kirgəndə, daim sakqilarning bozək kilixiğa uqrap kəlgən ikən. Əmdi dihanlar koral tepiwaləqan, bu koral—sənminzhuyi. Sakqilar kəktat satidioqan dihanlarni urəqan wə tillioqanda, dihanlar dərhal sənminzhuyini kətirip qikip, qarxilik kərsitidikən-də, sakqilar gəp kilalmay kalidikən. Xiangtən nahiyisidiki bir rayonluk dihanlar jəmiyiti bir ix toqrisida yezilik dihanlar jəmiyiti bilən kelixəlmigəndə, yezilik dihanlar jəmiyitining weyyüənzhangi: “Rayonluk dihanlar jəmiyitining təng hokuksiz xərtnamisigə qarxi turimiz!” dəp hitap kiloqan.

Siyasi təxwikatning yezilarda omumlaxturuloqanliqi—pütünləy gongchəndangning wə dihanlar jəmiyətlirining kərsətkən hizmiti. Nahayiti addi yazma xoarlar, rəsım wə nutuklar, dihanlarning hər birini huddi bir kətim siyasi məktəptə okutup qikkəndək, nahayiti kəng wə tez ünüm beriwatidu. Yezilarda ixləwatkan yoldaxlarning doklatliriğa qariloqanda, Ən’gliyigə qarxi namayix, əktəbir inkilawini hatiriləx wə beyfa qəlibisini omumyüzlük təbrikləxtin ibarət üq kətimlik zor ammiwi yiqında siyasi təxwikat nahayiti omumyüzlük elip beriloqan. Bu yiqinlar dawamida, dihanlar jəmiyiti bar jaylarda siyasi

təxwikat omumyüzlük elip berilip, yezilarning həm-misi həkətə kəltürülgən, ünümi nahayiti zor bol-qañ. Buningdin keyin diqqət kilixka ərzydiqini xuki, hər hil pursətlərdin paydilini, yukurida eytiləñ addi xoarlarning məzmunini pəydin-pəy toluklax, mənisini pəydin-pəy qüxinixlik kilix lazim.

Tokkuzinqi Dihanlar Mən'i Kiloğan Ixlar

Gongchəndang rəhbərliğidə dihanlar jəmiyiti yezilarda əzining abroyini tikligən, xuning bilən dihanlar əzliri yahxi kərməydiqan ixlarni mən'i kiloğan, yaki qəkligən. Əng kattik mən'i kiloğanliri pəy, kimar wə əpyündin ibarət üç nərsə.

Pəy: Dihanlar jəmiyitining küqi əwj aləñ jay-larda majang, pəyju wə kəqəz oyunliri pütünləy mən'i kilinəñ.

Xiangxiang nahiyisining 14-dusidiki bir rayonluk dihanlar jəmiyiti ikki səwət majangni kəydürüwətkən.

Yezilərqə barsang, heqkandak pəy oynawatkan-larni kərməysən, hilaplik kiloquqilarqə dərhal jaza berilidu, heqbir yüz-hatir kilinmaydu.

Kimar: Ilgiriki "kimarwazlar"ning əzliri hazır kimarni mən'i kilmakta, dihanlar jəmiyitining küqi əwj aləñ jaylarda kimar oynax pəy oyunliriqə ohxaxla pütünləy süpürüp taxlanəñ.

Əpyün: Nahayiti kattik mən'i kilinəñ. Dihanlar jəmiyətliri əpyün qəngzilirini tapxurux toqrisida

buyruk qüxürgəndə, heqkim kilqilik karxilik kərsitəlmigən. Liling nahiyisidə bir lieshen əpyün qangzisini tapxurmiqanliktin, tutuwelinip yeza aylandurup sazayi kilinqan.

Dihanlarning bu “qangzisizlandurux hərkiti” əzining daqduqisi jəhəttin beyfa armiyisining Wu Peyfu, Sun Chuənfang^② koxunlirini qoralsizlandurqanliqidin kelixmaydu. Birmunqə inkilawiy armiyə jün'guənlirining aililiridiki əpyün humari bəkmü kattik bolqan, bir tal “qangza”qa tayinip jenini saklap keliwatkan mətiwər qerilarning həmmisi “yaxisun”lar (Lieshenlar dihanlarni məs'hirə kilip xundak dəydikən) tərividin qangzisizlandurulqan. “Yaxisun”lar əpyünni terix wə qekixnila əməs, baxka yərlərgə toxuxnimü mən'i kilqan. Guyzhou əlkisidin Baoqing, Xiangxiang, Youxiən, Liling nahiyiliri arkilik Jiangxi əlkisigə toxulqan əpyünlərdin yolda tosuwelinip kəydürüwetilgənliri az əməs. Bundak kilix həkümətning maliyisi bilən tokunuxup qalqan. Nətijidə əlkillik dihanlar jəmiyiti beyfa armiyisining təminatini etiwarqə elip, təwən dərijilik dihanlar jəmiyətlirigə “Əpyün toxuxni mən'i kilix waktinqə tohtitip turulsun” dəp buyruk bərgən. Əmma dihanlar buningdin nahayiti rənjigən.

Bu üq nərsidin baxka, dihanlar mən'i kilqan yaki qəkligən nərsilər yənə kəp, kiskartip eytkanda təwəndikiqə:

Huagu. Bu bir hil kiqik tiyatir bolup, uni oynax

nuroqun jaylarda mən'i kilinoqan.

Jo. Nuroqun nahiyilərdə jolarni qekip taxlax ixliri boləqan, Xiangxiang nahiyisidə bu ix alahidə əwj aləqan. Dihanlar joqə olturoqanlarəqə nahayiti əq bolup, jolarni qekip taxlaxka aran turidikən, lekin dihanlar jəmiyiti ularni tosup koyəqan. Dihanlar jəmiyitini baxkuroquqilar dihanlarəqə: "Silər jolarni qekip taxlisanglar, baylar üqün pul iktisat kilip bərgən bolisilər, jo kətərgüqilər ixsiz kalidu, bu əzənglarni əzənglar ziyanoqə uqratkanlik bolmamdu?" digən. Dihanlar buning tegigə yetip, yengi usul tapkan, yəni jo kətərgüqilərnin ix həkkini zor dərjide axurup, baylarning ədiwini bərgən.

Harak qikirix wə xirnə kaynitix. Xal-gürüqtin harak qikirix wə xirnə kaynitix omumyüzlük mən'i kilinoqan, harak qikəroquqi wə xirnə kaynatkuqilar bu toqrida kəhxapla yürgən. Hengshən nahiyisining Futianpu digən yeridə harak qikirix mən'i kilinmiqan bolsimu, harakning bahasi bək təwən bəlgiləp koyuloqanliktin, harak dukanliri payda tapalmay, harak qikərməslikkə məjbur boləqan.

Qoxka. Hər bir ailidə bekilidoqan qoxkining sani qəklən'gən, qünki qoxkilar xal-gürüq yəydu.

Tohu-ədək. Xiangxiang nahiyisidə tohu-ədək bekix mən'i kilinoqan, əmma ayallar buningəqə kərxə qikəkan. Hengshən nahiyisining Yangtang digən yeridə ailə bexioqə pəkət üqtin, Futianpu digən yeridə ailə bexioqə pəkət bəxtin bekixka ruhsət kilinoqan.

Birmunqə jaylarda ədək bekix pütünləy mən'i kilin-qan, qünki tohuqə qarıqanda ədək tehimu paydisiz, u xalni yöp ketix bilənla qalmaq, xal maysilirini qəylöp kardin qikiridu.

Ziyapət. Həxəmətlik ziyapətlər omumyüzlük mən'i kilin-qan. Xiangtən nahiyisining Shaoshən digən yeridə mehmanlarqə pəkət tohu, belik, qoxka gəxliridinla tamak təyyarlaş qarar kilin-qan. Sunzi, həydəy, pungtozilardin səy təyyarlaş mən'i kilin-qan. Hengshən nahiyisidə 8 təhsidin artuk səy qoymaslik qarar kilin-qan. Liling nahiyisining xərktiki 3-rayo-nida pəkət 5 təhsə səy, ximaldiki 2-rayonida pəkət 3 təhsə gəxlük. 3 təhsə gəxsiz səy qoyuxka ruhsət kilin-qan, qərptiki 3-rayonida bahar bayrimida mehman qakirix mən'i kilin-qan. Xiangxiang nahi-yisidə "dən'gao ziyapiti"—anqə həxəmətlik bolmiqan bir hil ziyapətmu mən'i kilin-qan. Xiangxiang nahi-yisining 2-dusida bir ailə kelin kəqürüp kelixtə dən'gao ziyapiti ətüzgən ikən, dihanlar, mən'i kilix toqrisidiki buyrukka boysunmidi, döp, toplinip öyigə besip kirip, dastihanlirini buzup qeqiwətkən. Xiangxiang nahiyisining Jiamo zhenida yahxi yi-mək-iqmək istimal kılmaslik, ata-bowilirining rohini miwə-qiwə bilənla yoklaş yoloqə koyuloqan.

Kala. Bu—dihanlarning əng ətivarlik nərsisi. "Kala soyoqan kixi ahirəttə kaliqə aylinidu" digən söz rastla diniy əkidə bolup kətkən, xunga kalini soyoqili bolmaydiqan bolup qaloqan. Dihanlar haki-

miyətkə igə bolmioqan qaqlarda, kala soyuxka pəkət diniy qüxənqə bilənla qarxi turalioqan, uni mən'i kilixka küqi yətmigən. Dihanlar jəmiyiti quruloqan-din keyin, ularning həkimiyiti kalilarni baxkuruxkiqə yetip berip, xəhərlərdə kala soyuxni mən'i kiloqan. Xiangtən nahiyisining xəhər iqidə burun kala gəxi satidioqan altə dukan bar ikən, hazir ularning bəxi yepiloqan, kaloqan biridə aqriq wə kardin qikqan kalilar soyup setilidikən. Hengshəndə kala soyux nahiyə boyiqə pütünləy mən'i kilinoqan. Bir dihaning puti sunup kətkən bir kalisi bar ikən, uni dihanlar jəmiyitidin sorap andin soyaliqan. Zhuzhou xəhridiki sodigərlər uyuxmisi karamlik kilip bir kala soyqanda, dihanlar xəhərgə kirip, sodigərlər uyuxmisini sorakka tartqan, sodigərlər uyuxmisi jərimanə təlīgəndin taxkiri, pojangza etip əpu sorioqan.

Sərgərdanlik turmux. Liling nahiyisidə bahar bayrimida koxak koxup tiləmquilik kilix, yər hudasini mədhiiyləx, zhubənzi qelip qəzəl eytip kələndərlik kilixka ohxax ixlarni mən'i kilix karar kilinoqan. Bulardin hərkaysi nahiyilərdə mən'i kilinoqanlirimu boləqan, kilidioqan adəm qalmay, əz əzidin yokilip kətkənlirimu boləqan. Bir hil "dokqi tiləmquilər" bar bolup, "sərgərdanlar" dəpmu atilatti, adəttə intayin yaman idi, hazir ularmu dihanlar jəmiyitigə boysunuxka məjbur boləqan. Xiangtən nahiyisining Shao-shən digən yeridə yamoqur ilahi buthanisi bar

bolup, u yərgə sərgərdanlar yiqiliwalatti, ular heqkimdin korkmaytti, dihanlar jəmiyiti barlikka kəlgəndin keyin, ularmu astaqina tarkilip kətkən. Yəne xu nahiyining Hudi yezisidiki dihanlar jəmiyiti 3 sərgərdanni tutuwelip, topa toxutkan, humdanqa ot kalatkan. Heytlaxtiki əski adətlərnimu mən'i kilix karar kilinəqan.

Bulardin baxka, hərəkaysi jaylarda buyruk bilən mən'i kilinəqan uxxak ixlarmu nahayiti kəp, məsilən, Liling nahiyisidə əy butliri üqün xang keydürüp məhəllə aylinix, kimmətlik yiməklik wə miwə setiwelip soqa kilix, zhongyüən bayrimida kəqəz kiyim keydürtux, bahar bayrimida rəsimplik oyma kəqəzlərnə qaplx mən'i kilinəqan. Xiangxiang nahiyisining Gushuy digən yeridə qilim qekixmu mən'i kilinəqan. Xu nahiyining 2-dusida pojangza wə kara miltik etix mən'i kilinəqan, pojangza atkanlarqa 1 yüən 20 pung, kara miltik atkanlarqa 2 yüən 40 pung jərimanə koyuloqan. 7- wə 20-dulirida diniy murasim ətküzüx mən'i kilinəqan. 18-dusida dəpnə murasimioqa qarilik elip kelix mən'i kilinəqan. Bundak ixlarni sanap tügətkili bolmaydu, bularning həmmisigə dihanlar mən'i kiləqan ixlar dəp nam berilgən.

Bularni mən'i kilix ikki mohim əhmiyətke igə: Birinqi, jəmiyətiki yaman adətlərgə qarxi turux, məsilən, kimar, əpyün katarliklarni mən'i kiləqanoqa ohxax. Bu nərsilər pomixxiklar sinipining iplas siyasi xaraiti bilən billə pəyda boləqan bolup, pomix-

xiklar hakimiyati aqduruluxi bilənla bu nərsilərmu süpürülüp ketidu. İkkinqi, xəhərdiki sodigərləning ekispilatatsiyisidin koqdinix, məsilən, ziyapət ötküzüxnı, kimmətlik yiməklik wə miwə setiwelip soqa kilixni wə xuningoqa ohxaxlarnı mən'i kiləqanqə ohxax. Sanaət məhsulatliri nahayiti kimmət, yeza igilik məhsulatliri nahayiti ərzən, dihanlar intayin kəmbəqəl, sodigərləning kattik ekispilatatsiyisigə uqraydiqan boləanliktin, iktisatqil boluxni təxəbbus kilix arkilik koqdinixka məjbur boləan. Yukurida bayan kilinqandək, dihanlarning baxka jaylarəqa xal qikirixni toskanliqəqə kəlsək, kəmbəqəl dihanlarning əz axliqi yiyixkə yetixməy, yənə bazardin setiwelixka toqra kəlgənliktin, axlik bahasining ərləp ketixigə yol koymiqan. Bularning həmmisi dihanlarning sanaət məhsulatlirini wə xəhər bilən yeza otturisdiki sodini rət kilip, xərk mədiniyətgiligi²² digən nimini yoləqa koyəanliqidin əməs, bəlki dihanlarning kəmbəqəlligi wə xəhər bilən yeza otturisdiki ziddiyətlər səwiwidin boləan. Dihanlar iktisadiy jəhəttə əzini koqdaq üqün, kopiratip təxkil kilip, birliktə mal setiwelix wə istimal kilixni yoləqa koyuxi lazim. Xuningdək həkümətmu yardəm berip, dihanlar jəmiyətlirini amanət-kərz (pul kərz berix) kopiratiplirini kurux imkaniyitigə igə kilixi lazim. Xundak boləqanda, dihanlar, təbii, axlik bahasini qəkləxning usuli süpitidə baxka jaylarəqa xal qikirixni tosuxni zərür tapmaydu,

iktisadiy koʻpdinixning usuli sūpitidə bəzi sanaət məhsulatlirining yezilaroʻa kirixinimu rət kilmaydu.

Oninqi Basmiqilarni Yokatkan

Yü wang, Tang wang, Wen wang wə Wu wang-lardin tartip Qing sulalisi hanliri wə min'guoning zongtongliriqiqə heqkandak bir sulalining həkümrani, meningqə, oqri-karakqilarni yokitixta hazirki dihanlar jəmiyitidək qüdrətlik boləqan əməs. Dihanlar jəmiyətliri küqəygən jaylarda oqri-karakqi digənlərnin sayisimu qalmioqan. Xunisi ajayipki, nuroqun jaylarda kəktat oqrilaydiqan uxxak oqrilarmu qalmioqan. Bəzi jaylarda uxxak oqrilar tehi bar. Basmiqilaroʻa kəlsək, mən barəqan nahiyilərdə hətta ilgiri basmiqilar nahayiti kəp qikidiqan jaylardimu basmiqilarning pütünləy iz-tizi qalmioqan. Buning səwiwi: Birinqi, dihanlar jəmiyitining əzaliri həmmə yərdə bar bolup, birla awaz berilsə, suobiao wə kaltəkliri bilən hazir bolidiqanliktin, basmiqilaroʻa yoxurunidiqan jay qalmioqan. Ikkinqi, dihanlar hərkiti koʻzoqaloqandin keyin, xalning bahasi ərzənligən, bultur ətiyazda bir dən xal 6 yüən boləqan bolsa, bultur qixta 2 yüənla boləqan, həkning ozuk məsilisi burunkidək jiddi əməs. Üqinqi, huy-dang²⁰larning əzaliri dihanlar jəmiyitigə kirip, dihanlar jəmiyitidə axkara wə kanuniy həlda baturluk kərsətkən, dərt-ələmlirini təkən, “shən,

tang, xiang, shuy”^② digən məhpi təxkilatlarning məwjut bolup turuxioqa ehtiyaj kalmioqan. Ular tuhao-lieshenlarning qoxka wə koylirini soyup, ularoqa eqir selik selip wə eqir jərimanə koyup, əzlrini ezip kəlgən tuhao-lieshenlar sinipidin taza dərdini aloqan. Tətinqi, həkaysi armiyilər kəng kələmdə əskər aloqanda, “alikanatlar”ning birmunqisi əskər bolup kətkən. Xuning üqün, dihanlar həkiti kozqilixi bilənla basmiqilar apiti tügəp kətkən. Bu toqrida shenshilar wə baylarmu dihanlar jəmiyitigə həyrihahlik bildürgən. Ular paranglaxkanda: “Dihantar jəmiyitini dəmsilər? Insap bilən eytkanda, ularning bir az yahxi yerimu bar” diyixkən.

Pəy, kimar, əpyünlərnə mən'i kilix wə basmiqilarnə yokitix ixlirida dihanlar jəmiyətliri omumi kixilərnəg həyrihahliqioqa erixkən.

On Birinqi Eqir Seliklarnə Bikar Kiloqan

Pütүн məmlikitimiz birlikkə kəlməy turup, jahan'gırlar wə jünfalarning təsir küqi aqdurulmay turup, dihanlar həkümətkə tələydiqan eqir baj-seliklardin, toqrisini eytkanda, inkilawiy armiyining hərbi hirajət selioqidin yənəla kutulalmaydu. Lekin tuhao-lieshenlar yeza hakimiyitini kolida tutup turoqan qaoqlarda dihanlaroqa saloqan eqir seliklar, məsilən, mo selioqioqa ohxaxlar bolsa dihanlar həkkitining əwj elixi, tuhao-lieshenlarning

aqduruluxi bilən əməldin kaldurulğan, heq bolmiqanda yeniklililgən. Bumu dihanlar jəmiyiti kərsət-kən hizmətlərdin biri hesaplinidu.

On İkkinqi Mədiniyət Hərkiti

Zhongguoda əzəldin pomixxiklarla mədiniyətke igə bolup, dihanlar mədiniyətke igə bolmay kəldi. Əmma pomixxiklarning mədiniyitini dihanlar wujutka kəltürgən, qünki pomixxiklarning mədiniyitini wujutka kəltürgən nərsə baxqa nərsə əməs, dəl dihanlar bədinidin sikiwelinoğan kan-tər. Zhongguo həlqining 90 pirsənti okux pirsitigə igə bolalmioğan, bularning əng zor kəpqiligi dihanlar. Yezilarda pomixxiklarning təsir küqi aqduruluxi bilənla dihanlarning mədiniyət hərkiti baxlinip kətkən. Karanglar, dihanlar əzəldin məktəpni yaman kərətti, bğünki kündə bolsa kəqkurs eqixka tirixiwatidu. “Əjnəbiqə məktəp”ni dihanlar əzəldin yakturmaytti. Mən ilgiri okuquqi waktimda, yezioqa kaytip dihanlarning “əjnəbiqə məktəp”lərgə karxi qikkanliqini kərgəndə, mənmu bir kisim “əjnəbiqə məktəp okuquqiliri” wə “əjnəbiqə məktəp okutkuqiliri” bilən həmnəpəs bolup, əjnəbiqə məktəplərdin mənəpəti tərəptə turup, haman, dihanlar anqə toqra kilmaywatkan bolsa kərək, dəp oylayttim. Minguning 14-yili yezida yerim yil turdum, bu qaoqda mən gongchəndang əzasi bolup, Marksizimlik

nuktiinəzərgə igə boləqan idim, xuningdin keyinla əzəmning hatalaxkanlıqimni, dihanlarning daolisi toqra ikənligini bildim. Yezilardiki baxlanəuq məktəp dərslıklaridə pütünləy xəhərdiki nərsilər səzlinidikən, u yezining ehtiyajioqa muwapik kəlməydikən. Baxlanəuq məktəp okutkuqilirining dihanlarəqa tutkan pozitsiyisimu intayin naqar bolup, ular dihanlarning yardəmçisi bolux bu yakta tursun, əksiqə, dihanlar bizar boləqan kixilərgə aylinip kaləqan. Xunga dihanlar koniqə hususi məktəplər (Ular buni “Zhongguoqə məktəp” dəp ataytti)ni yakturattiki, yengiqə məktəplər (Ular buni “əjnəbiqə məktəp” dəp ataytti)ni yakturmaytti, koniqə hususi məktəp ustazlirini yakturattiki, yengiqə baxlanəuq məktəp okutkuqilirini yakturmaytti. Bügünki kündə bolsa ular kəng kələmdə əzlrining kəqkurslirini eqip, ularni dihanlar məktiwi dəp atimakta. Bundak məktəplərdin birkançisi eqiləqan, birkançisiəqa təyyarlik kərəlüwatidu, ottura hesap bilən hər bir yezida birdin bolidu. Dihanlar bundak məktəplərni eqixka nahayiti kizəqin kirixip kətken, ular, muxundak məktəplərlə bizning öz məktiwiimiz, dəp karəwatidu. Kəqkurslarning hirajiti hurapattin kəlgən jamaət pulliri, citanglarning jamaət pulliri wə baxka bikar turəqan jamaət pulliri həm jamaət mülükliridin ajritiləqan. Bu jamaət pullirini nahiyilik maarip idariliri guomin məktəplirini yəni dihanlarning ehtiyajioqa muwapik kəlməydiəqan “əjnəbiqə məktəplər”ni

eqixka sərp kılmakqi boləan, dihanlar bolsa dihanlar məktəplirini eqixka sərp kılmakqi boləan, talixix nətijisidə pulni hər ikki tərəp bəlüxüwaləan, bəzi jaylarda pütünləy dihanlar aləan. Dihanlar hərkiti-ning rawajlinixi nətijisidə dihanlarning mədəniyyət səwiysi qapsan əskən. Pat arida əlkə boyiqə yezi-larda nəqqə on mingliəan məktəplər barlikka kelidu, bu ziyalilarning wə “maarıpqi” diyilgənləarning “ma-arıpni omumlaxturux” dəp jar selip ahiri kuruk gəpkə aylinip kalidiəan dawringi əməs.

On Üqinqi Kopiratip Hərkiti

Kopiratiplar, hususən istimal kopiratiwi, elim-
setim kopiratiwi wə amanət-kərz kopiratiwidin
ibarət üq hil kopiratip, həkikətən, dihanlar üqün
ehtiyajlik. Dihanlar mal setiwələanda, sodigərlər-
ning ekispilatatsiyisigə uqraydu, yeza igilik məhsu-
latlirini satkanda, sodigərləarning kisixiqə uqraydu,
pul yaki gürüq kərz aləanda, jazanihorlarning
kattik ekispilatatsiyisigə uqraydu, ular bu üq
məsilini həl kilixka bək muhtaj. Bultur kix Chang-
jiangda urux boləanliktin, soda yolliri üzülüp kelip,
Hunən əlkisidə tuz kimmətlixip kətkəndə, dihanlar-
ning tuz ehtiyaji üqün kopiratip kuroəanliri nahayiti
kəp. Pomixxiklar “kərz berixni tohtitip koyəan”
liktin, dihanlarning pul kərz elix üqün “kərz berix
orunliri” qurmakqi boluwatқанlirimu heli kəp. Bu

yərdiki qong məsilə təpsili wə muntizim təxkiliy kanunning yokluqi. Hərkaysi jaylardiki dihanlarning əzlügidin təxkil kıloqanliri, kəpinqə, kopiratip pirin-sipliriqə muwapik kəlməydu, xuning üqün dihanlar hizmitini ixligüqi yoldaxlar “nizamnamə”ni haman kizəqin tələp kılıxmakta. Əgər muwapik yetəkqilik kilinsa, kopiratip hərkiti dihanlar jəmiyətlirining rawajlinixiqə əgixip həmmə jayda rawajlinidu.

On Tətinqi Yollar Wə Kəl Kaxlirini Yasiqan

Bumu dihanlar jəmiyiti kərsətkən bir hizmət. Dihanlar jəmiyiti kuruluxtin ilgiri yezilarning yol-liri intayin naqar idi. Pul bolmioqanliktin, yollarni yasiqili bolmaytti, puli barlar pul qikarəqili uni-maytti, yollar buzulup yatatti. Bir az yasaləqan-lirimu, həyriyət ixi süpitidə, “ahirətlik sawap izləxni haliqan” kixilərdin azəqina sədikə yioqix bilən həm tar, həm naqar yasaləqan idi. Dihanlar jəmiyətliri kuruləqandin keyin, buyruk qikirip, yol-larni jaylaxkan ornioqə karap dərijigə ayrip, kəng-tarlioqini 3 qi, 5 qi, 7 qi, 1 zhang kılıp bəlgiləp, yol yakisidiki pomixxiklarning hərəkaysisioqə bir bələktin yasaxni kattik tapxuroqan. Buyruk qikiril-qəandin keyin, boysunmaslikkə kimmu jür’ət kilalisun? Uzak etməy, nuroqun yahxi yollar barlikkə kəlgən. Bu həyriyət ixi süpitidə əməs, məjburluk bilən boləqan, ləkin bu azəqina məjburluk həkikətən

jayida bolqan. Kəl qaxlirini yasaxtimu xundak bolqan. Rəhimsiz pomixxiklar haman ijarigə alquqi dihanlardin bir nərsə yuluwalmakqi bolatti, lekin birnəqqə daqən həjləp kəl qaxlirini yasaxni halimay, kəlləni kurutuwetip, ijarigə alquqi dihanlarni aqtin ɵltɵrətti, ular ijarə elixnila bilətti. Dihanlar jəmiyiti kurulojandin keyin, yüz-hatir kilmastin buyruk quxürüp, pomixxiklarni kəl qaxliri yasaxka məjbur kilalaydiqan bolqan. Pomixxiklar yasimisa, dihanlar jəmiyiti pomixxiklarqa siliklik bilən: “Hop! Yasimisanqlar xal qikiringlar, bir gungoqa bir kürə!” digən. Pomixxiklar bir gungoqa bir küridin xal berixni eqir kɵrüp, dərhal ɵzliri yasaxka kirixkən. Xundak kilip, nuroqun naqar kəl qaxliri yahxi kəl qaxliriqa aylanqan.

Yukuridiki on tət ixni dihanlar dihanlar jəmiyiti-ning rəhbərligidə kilqan. Kitaphanlar, oylap kɵrɵnglar, bu ixlarning tɵp rohədin eytkanda, inkilawiy əhmeyitidin eytkanda, kaysibiri yaman? Bu ixlarni yaman diguqilər, meningqə, pəkət tuhao-lieshenlarla bolsa kerək! Xunisi nahayiti əjəplinərlikki, Nənchang tərəp²⁸tin kəlğən həwərlərgə qarəqanda, Jiang Jieshi, Zhang Jingjiang²⁹ əpəndilərnəng pikriqə, Hunən dihanlirining ix-hərkətliri anqə muwapik bolmiqan-mix. Hunəndiki ongqilarning rəhbiri Liu Yuezhi²⁷ katarliklar Jiang Jieshi, Zhang Jingjiang janaplar bilən bir pikirdə bolup, həmmisi: “Bu bəəyni kizillixixku!” diyixkən. Meningqə, əgər bunqilik kizillixixmu bol-

misa, u kandaq kilip hək inkilawi bolalisun! “Hək ammisini oyqitix”ni hər küni aqzidin qüxürməydu, hək ammisi kozoqaloqanda bolsa elgüdək korkidu, buning Yegongning ejdihani yahxi kərüxi^②din nime pərki bar!

Izahlar

① Hunən xu qaqda məmlikət boyiqə dihanlar hərkitining mərkizi idi.

② Zhao Hengti xu qaqda Beyyang jünfalarning Hunən'gə həkümrənlik kilip turəan gumaxtisi idi. 1926-yili beyfa armiyisi uning həkümrənliqini aqdurup taxlidi.

③ Xinhəy inkilawi 1911-yili Qing sulalisining mustəbit handanliqini aqdurup taxliqan inkilap. Xu yili 10-ayning 10-küni yeni armiyining bir kısmi xu qaqdiki burzuaziyə wə uxxak burzuaziyining inkilawiy təxkilatlrining hərketləndürüxi arkisida Wuchangda kozoqilang ketərđi, uningdin keyin hərkaysi elkilər-dimu arkimu-arqa kozoqilang ketirildi, xuning bilən Qing sulalisi-ning həkümrənliqi nahayiti tez yimirildi. 1912-yil 1-ayning 1-küni Nənjingda Zhonghua min'guo wakitlik həkümiti qurulup, Sun Zhongshən wakitlik dazongtong bolup saylandi. Bu inkilap burzuaziyining dihanlar, ixqilar wə xəhər uxxak burzuaziyisi bilən tüzgən ittipakı arkilik qəlibə kəzanəan idi. Lekin bu inkilaptimu inkilapning rəhbərlik guruhining murəsəqilligi, dihanlarəqa həkiki mənəpət bərmigənligi wə jahan'girlar həm feodal küqlərning besimini kəbul kiləanliqi səwiwidin, həkimiyyət Beyyang jünfa Yüən Shikəyning kəliəqa qüxüp ketip, inkilap məə-lup boldi.

④ “Əgrini tüz kilimən dəp, qəktin axuruwetix” bir chengyü bolup, əslidə hatani tüzitixtə tegixlik qəktin axuruwətkənlik mənisini berətti. Lekin ilgiriki wakitlarda, bəzilər haman muxu səz bilən kixilərning hərkitini qəkləp, ularning kona tərtip-kaidilərnı pütünləy buzup taxlixioə yol kəymay, pəkət kona tərtip-

kaidilərgə tüzitix kirküzüx dairisidila hərketlinixini tölöp kilatti. Kona tørtip-kaidilərgə tüzitix kirküzüx dairisidə hərketlənsə, “qəx”tin axmioqanlik diyilətti, kona tørtip-kaidilərnı pütünləy buzup taxlısa, “qəktin exip kətkənlik” diyilətti. Bumu dəl geyliangzhuyiqılarning wə inkılap koxunıdiki jihuyzhuyiqılarning nəziriyisi idi. Yoldax Mao Zedong bu yərdə geyliangzhuyiqılarning ənə xundak nəziriyisigə rəddiyə berıdu. “Əgrini tüz kılımən disəng, qəktin axuruwetixing kerək, qəktin axuruwətmisəng, əgrini tüz kılalmaysən” digənlik, kona feodallik tərтіplərgə hatimə berix üqün, tüzitix kirküzüx usuli — islahat usulini əməs, ammiwi inkılap usulini kollınix kerək, digənliktur.

⑤ 1926-yil kix wə 1927-yil ətiyaz pəsilliridə beyfa armiyisi Changjiang wadisiqə yetip barqanda, Jiang Jieshining əksil’inkılawiy kıyapiti tehi toluk axkara bolmioqan idi, dihanlar ammisi uni tehi inkılapqıl dəp həsaplaytti. Pomıxxik wə bay dihanlar bolsa unıngdin hapa bolup, beyfa armiyisi uruxta məqlup boluptu, Jiang Jieshining putiqə oq tegıptu, digən iqwalarnı tarkatқан idi. Jiang Jieshining əksil’inkılawiy kıyapiti 1927-yil 4-ayning 12-küni u Shanghai katarlik jaylarda əksil’inkılawiy siyasi əzgırix kılıp, ixqılarnı kirixkə, dihanlarnı basturuxkə wə gongchəndangqə zərbə berixkə kirixkəndin keyin toluk axkara boldi. Xuningdin baxlap pomıxxiklar wə bay dihanlar uni himayə kılıx pozitsiyisini tutti.

⑥ Guangdong birinqi iqki inkılawiy urux dəwrıdə əng dəs-ləpki inkılawiy genjüdi idi.

⑦ Wu Peyfu Beyyang jünfalarning məxhur wəkilliridin biri bolup, u, 1923-yili para berip zongtonglukqə saylinix bilən dangki qıkkən Cao Kunqə ohxaxla, Beyyang jünfalarning Zhili guruhıqə kirətti, u Cao Kunni baxlik kılıp kətərgən, xu qaqda kixilər bu ikkisini koxup “Cao-Wu” dəp ataxkən idi. Wu Peyfu 1920-yili Ənhuy guruhıdiki jünfa Duən Qıruyni yənggəndin keyin, Beyyang jünfa həkümitining siyasi ixlirini əz qənggılıqə eliwelip, Ən’gliyə, Amerika jəhən’gırlıgıning gumaxtısi bolup, 1923-yil 2-ayning 7-küni Beyjing-Hənkou təməryolıning ix taxlıqan ixqılirini kəpləp kirdi. Wu Peyfu 1924-yili Zhang Zuolin

bilən bolqan uruxta (Buni adətə kixilər “Zhili guruhi bilən Fengtien guruhidikilərnin uruxi” dəp ataydu) məqlup bolup, Beyjingdiki hakimiyyətini ayrilip kaldı. Əmma 1926-yili Yaponiyə, Ən'gliyə jahan'girliğinə həkətləndürüxi arqısında, u yənə Zhang Zuolin bilən birlixip, qaytidin bax kətərdi. 1926-yili beyfa armiyisi Guangdongin qikiq, əng awal biwastə yökətkən duxmən Wu Peyfu boldi.

⑧ Sənminzhuyi—Sun Zhongshən Zhongguo burzua demokratik inkilawi üqün otturiqə qoyqan milli məsilə, həlk həkətki məsilisi wə həlk turmuxi məsilisi toqrisidiki pirinsip wə gangling. 1924-yili Sun Zhongshən (Guomindangning məmləkətlik 1-kurultiyining hitapnamisi)də sənminzhuyini yengiwaxtin izahlap, milli məsləkni jahan'girlikkə qarxi turux dəp quxəndürgən wə ixqi-dihanlar həkətkini aktip himayə kilidiqanlıqini bildürgən idi, xuning bilən kona sənminzhuyi rawajlinip, Rosiyə bilən birlixix, gongchəndang bilən birlixix, dihan wə ixqilarqə yar-yələk boluxtin ibarət üq qong siyasetlik yengi sənminzhuyi boldi. Üq qong siyasetlik bu yengi sənminzhuyi birinqi iqki inkilawiy urux dəwridə gongchəndang bilən guomindang həkətkiqliğining siyasi asasi bolup kaldı. Muxu tallanma əsərlərnin 2-tomidiki (Yengi demokratizim hək-kidə)ning 10-bölümigə qaralsun.

⑨ Bay dihanlarning dihanlar jəmiyyətigə kirixigə ruhsət kil-maslik kerək idi. 1927-yili məzgilidə dihanlar ammisi buni tehi bilməytti.

⑩ Yoldax Mao Zedong bu yərdə kərsətkən “yöksullar” yal-lanma dihanlar (yeza puroletarliri)ni wə yezilardiki sərgərdan puroletarlarni öz iqigə alidu.

⑪ Bu, yeza yerim puroletariyatini kərsitidu.

⑫ Bu xu qaqdiki guomindang nahiyilik dangbusini kərsitidu.

⑬ Yüən Zuming xu qaqda qərbiy Hunənni besip yatqan Guyzhou jünfasi idi.

⑭ Hunənnin du, tuənliri rayon wə yeziqə barawər. Koniqə du, tuəndin ibarət yeza hakimiyyət organliri pomixxiklarning dihanlarqə həkətkiqlik kilidiqan korali idi. Du, tuənlərnin məs'ul kixiliri “duzong”, “tuənzong” dəp atilatti.

⑮ Bu xu wakitiki tuhao-lieshenlar hakimiyitining ilgiridin keliwatkan qəllə-parakni alqandin taxkiri, yənə dihanlarni kahxitip mo seliqi alqanliqini kərsitidu.

⑯ Dujün Beyyang jünfa həkümranliqining hərқaysi əlki-lərgə koyqan hərbi baxliklirining nami. Dujünlər, əmiliyətə, pütün əlkinin hərbi, siyasi həkuklirini əz kəliqə eliwalqan bolup, bir əlkə dairisidiki hakim mutləklər idi. Ular jahan'gir-lar bilən til biriktürüp, yerlik haraktirdiki feodal hərbi gejunı əməlgə koyqan idi.

⑰ Əyhutuən daimi düyi—xu qaqdiki yeza korallik təxkilat-lirining bir hili. Bundaq təxkilatka hər bir ailidin digudək kixi katnaxkan bolidu. 1927-yili inkilap məqlup bolqandin keyin, nuroqun jaylardiki “əyhutuən”lər pomixxiklar tərpidin tartiwe-linip, əksil'inkilawiy korallik təxkilatlarqə aylanduruloqan idi.

⑱ Xu qaqda Wuhən guomintang zhongyangining rəhbərliğidə bolqan hərқaysi jaylardiki guomintang nahiyilik dangbulirining tolisi Sun Zhongshənning Rosiyə bilən birlixix, gongchəndang bilən birlixix, dihan wə ixqilarqə yar-yələk boluxtin ibarət üq qong siyasitini ijra kilidiqan təxkilatlardın bolup, kommunistlar, sol guomintangqilar wə baxka inkilapqilarning inkilawiy itti-paki idi.

⑲ Bu səz «Mengzi»din elinqan, bunun kiskiqə mənisi: bax-kilarqə okya etixni ügitixkə mahir kixi okyaning zeyini məhkəm tartip turidu, okni koyup bərməydu, əmma okni huddi hazır koyuwetidiqandək kiyapətə turidu, digən bolidu. Bu səz bu yərdə, gongchəndang dihanlarni toluk siyasi angqə igə boluxka baxlap, andin hurapatlikni wə baxka natoqra ərpadətlərnı di-hanlarning ihtiyariy türdə wə əzlügidin yokitixini kütüp turuxi kerək, əzi buyruk qikirip, dihanlar üqün yokitip bərməsligi kerək, digən mənide misal kəltürülgən.

⑳ Tang Shengzhi xu qaqda inkilap tərəptə turup, beyfa uruxiqə katnaxkan jiangjün. Ye Keyxin xu qaqda Beyyang jünfalar tərəptə turup, inkilapka qarxi turqan jiangjün.

㉑ Sun Chuənfang—xu qaqda Changjiangning jənobidiki 5 əlkigə həkümranlik kilqan jünfa, Shanghəy ixqilirining kozi-

lingini basturqan jallat. Uning qoxunlirining asasiy küqi 1926-yili kixta Jiangxi əlkisining Nənchang, Jiujiang digən yərliridə beyfa armiyisi təripidin yokitildi.

⑳ Xərk mədəniyyətqiligi xərkning kalak yeza igilik ixləpqi-kirixini wə feodallik mədəniyyətini saklap qelix bilən qanaətlinip, yekinki zaman pən-mədəniyyətini qətkə kakidiqan bir hil əksiyət-qil idiyə.

㉑ «Zhongguo jəmiyyətidiiki siniplar toqrisida təhlil» digən əsərnin ⑮ izahıqə karalsun.

㉒ Shən, tang, xiang, shuy baxlanıqıq məhpi təxkilatlarınin bezi məzhəplirininin namliri.

㉓ Beyfa armiyisi 1926-yil 11- ayda Nənchangni ixqal qilqan idi, Jiang Jieshi pürsəttin paydilinip, əzining zongsilingbusini xu yərgə kurdi, guomindangning onqilirini wə Beyyang jünfalarning bir kism siyasət wazlirini yiqip, jahan'gırlar bilən til biriktürüp, əksil'inkilawiy süikəst təyyarlidi, xuning bilən xu waqıtta inki-lawiy bolqan Wuhən'gə qarxi turdi. Jiang Jieshi ahir 1927-yil 4-ayning 12-küni Shanghəydə inki-lawiy əsilik qilqan, qong kir-qinqilik yürgüzülgən siyasi əzgirixni qozqidi.

㉔ Zhang Jingjiang xu qaqda guomindang onqilirininin bax-likliridin biri bolup, Jiang Jieshinin əkil kərsətküqisi idi.

㉕ Liu Yuezhi xu qaqda Hunəndə gongchəndangqə qarxi uyuxturulqan məhim təxkilat—"zuoshe"ning baxliqi idi.

㉖ Yegongning əjdihani yahxi kərüxi—Hən sulalisi waqtidiki Liu Xiang yazqan «Xinxu» digən kitaptiki bir həkayə: "Yegong əjdihani yahxi kərüp qelip, həmmə jahazliriqə wə əyininin tam-torusliriqə əjdihaning süritini sizdurqan wə nəkiş kildurqan ikən. Əjdihə buni anglap, asmandin quxüp, bəxini tünqlüktin, quyruqini ixiktin kirgüzüptu. Yegong buni kərüx bilənla əs-huxini yokitip, rənggi-rohi əqüp, əy-jayini taxlap keqiptu. Buningdin Yegongning əjdihaning əzini əməs, əjdihəqə ohxaydiqan nərsini yahxi kəridiqanliqi bilinip qaptu." Yoldax Mao Zedong bu yərdə buni Jiang Jieshi qatarliklarınin eəqizda inki-lawiy dəp, əməldə inki-lawiy kərkidiqanliqi wə inki-lawiy qarxi turidiqanliqi təmsil qilidu.

**IKKINQI IQKI INKILAWIY
URUX DƏWRI**

ZHONGGUODA QIZIL HAKIMIYAT NIMƏ ÜQÜN MƏWJUT BOLUP TURALAYDU?*

(1928-yil 10-ayning 5-küni)

1. Iqki Siyasi Əhwal

Hazirki wakitta guomindang yengi jünfalirining həkümraniqi yənila xəhərlərdiki məybənlər sinipi wə yezilardiki tuhao-lieshenlar sinipining həkümraniqi bolup, taxki jəhəttə, jahan'girlikkə təslim boluwatidu, iqki jəhəttə, kona jünfalarning orniqə yengi jünfalarni dəssitip, ixqilar sinipi wə dihanlar sinipiqə karitiloqan iktisadiy ekispilatatsiyə wə siyasi zulumni baldurkiqə kəriqanda tehimu küqəy-tiwatidu. Guangdongdin baxlanqan burzua demokratik inkilap yerim yoloqə kəlgəndə, rəhbərlik hokukini məybənlər sinipi wə tuhao-lieshenlar sinipiqə tartkuzup koyoqanliktin, dərhal əksil'inkilawiy yoloqə burulup kətti, pütün məmlikəttiki ixqilar,

* Bu — yoldax Mao Zedong yazqan Hunən-Jiangxi qegra rayoni 2- qetimlik partiye kurultiyi qararining bir qismi, əsli mawzusi «Siyasi məsililər wə qegra rayon partiye təxkilatining wəzipiliri» idi.

dihanlar wə addi həlk hətta burzuaziyə^①mu yənila əksil'inkilawiy həkümranlik astida kelip, siyasi wə iktisadiy jəhətlərdə kilqə azatlikka erixəlmidi.

Guomindang yengi jünfaliri—Jiang Jieshi guruhi, Guangxi guruhi, Feng Yüxiang guruhi wə Yən Xi-shən guruhidin ibarət tət guruh^② otturisida Beyjing wə Tienjin elinixtin ilgiri Zhang Zuolin^③qa karxi wakitlik ittipaklik bar idi. Beyjing wə Tienjin elinoqandin keyin, bu ittipaklik dərhal buzulup, tət guruh otturisida kəskin kürəx wəziyiti kelip qikti, uning üstigə, Jiang Jieshi guruhi bilən Guangxi guruhi otturisida urux yetilməktə. Zhongguodiki hərəkaysi guruh jünfalar otturisidiki ziddiyət wə kürəxlər jahan'gir dələtlər otturisidiki ziddiyət wə kürəxlərnə əks əttürüwatidu. Xuning üqün, hərəkaysi jahan'girlar Zhongguoni parqilaydiqan əhwal məw-jut bolupla turidikən, hərəkaysi guruh jünfalar hərəkandak kilqan bilənmu murəssəgə keləlməydu, murəssələrnə həmmisi wakitlik bolidu. Bügünki wakitlik murəssələr ətiki tehimu qong uruxni yetildüridu.

Zhongguo burzua demokratik inkilapka tolimu muhtaj, bu inkilapni pəkət puroletariyatning rəhbərligidila orunliqili bolidu. Guangdongin baxlinip Changjiangqa karap rawajlanqan, 1926-yildin 1927-yiləiqə dawam kilqan inkilapta, puroletariyat əzining rəhbərlik həkukini kət'i türdə ijra kilmi-qanliktin, məybənlər sinipi wə tuhao-lieshenlar

sinipi rəhbərlikni tartiwelip, inkilapning orniqa əksil'inkilapni dəssətti. Burzua demokratik inkilap waktinqə məqlubiyətkə uqridi. Zhongguo puroletariyati wə dihanliri bu ketimki məqlubiyəttə nahayiti qong zərbigə uqridi, Zhongguo burzuaziyisimu (Məybənlər sinipi wə tuhao-lieshenlar sinipi əməs) zərbigə uqridi. Lekin yekinki birnəqqə aydin beri ixqilar sinipi wə dihanlar sinipining gongchəndang rəhbərliğidə təxkillik həlda elip barəjan xəhərlərdiki ix taxlaxliri wə yezilardiki kozqilangliri jənup wə ximaldiki hərəkəysi jaylarda əwj elip kətti. Jünfalar koxunliridiki əskərlər arisida aq-yalingaqlik səwiwidin nahayiti qong ənsizlik yetilməktə. Xuning bilən billə, burzuaziyimu Wang Jingwey-Chen Gongbo guruhining kutritixi arkisida dengiz yakisi wə Changjiang boyidiki jaylarda heli zor gəyliang-zhuyilik hərəkət^④ni rawajlanduruwatidu. Bundak hərəkətning rawajlinixi yengi paket.

Zhongguo demokratik inkilawining məzmunu, internatsionalning wə zhongyangning yolyorukliri boyiqə, jahan'girlarning wə ularning korali boləjan jünfalarning Zhongguodiki həkümranlıqini aqdurup taxlap, milli inkilapni orunlaxni həmdə yər inkilawini elip berip, tuhao-lieshenlar sinipining dihanlar üstidiki feodallik ekispilatatsiyisini yokitixni öz iqigə alidu. Bundak inkilawiy əmiliy hərəkət 1928-yil 5-aydiki Jinən pajiəsi^⑤din keyin kündin-kün'gə rawajliniwatidu.

2. Zhongguoda Kizil Hakimiyət[®]ning Pəyda Boluxi Wə Məwjut Bolup Turuxining Səwəpliri

Bir məmlikəttə tət tərini ak hakimiyət korxap turəjan arilikta bir yaki birkanqə kiqik kizil hakimiyət rayonining uzak muddət məwjut bolup turuxi dunyadiki hərəkaysi əllərdə əzəldin kərülüp bakmiqan ix. Bundak ajayip ixning pəyda boluxining əzigə has səwəpliri bar. Uning məwjut bolup turuxi wə rawajlinixiningmu jəzmən əzigə layik xərtliri bar. Birinqidin, uning hərəkandak jahan'gir dələttə pəyda boluxi mümkün əməs, jahan'girlarning biwastə həkümranliqidiki hərəkandak mustəmlikə^⑦dimu pəyda boluxi mümkün əməs, jahan'girlar wastilik həkümranlik kiliwatkan, iktisatta qalak, yerim mustəmlikə Zhongguodila pəyda boluxi mukərrər. Qünki bundak ajayip hədisə jəzmən yənə bir ajayip hədisigə yəni ak hakimiyətlər otturisdiki uruxlarqə əgixip pəyda bolidu. Jahan'girlar, məmlikət iqidiki məybənlər sinipi wə tuhao-lieshenlar sinipi kollawatkan hərəkaysi guruh yengi wə kona jünfalar min'guoning birinqi yilidin tartip əzara üzlüksiz urux kilip keliwatidu, bu yerim mustəmlikə Zhongguoning alahidilikliridin biri. Bundak hədisə pütün dunyadiki jahan'gir dələtlərləning heqkaysisidila yok bolup kalmastin, jahan'girlarning biwastə

hökümranlıqdiki mustəmlkilərnıng heqbiridımu yok, pəkət jahan'gırlarńıng wastilik həkümranlıqı-diki Zhongguodin ibarət muxu məmlıkəttila bar. Bundak hədisıng tuquluxıda ikki səwəp bar, u bolsımu yərlik yeza igilik iktisadı (Birlikkə kəlgən kapitalistik iktisat əməs) wə jahan'gırlıknıng təsir dairilər bəluwalıdıqan parqılap ekispilatatsiyə kilix siyasiti. Ak həkimiyyətler otturısında uzak wakit dawam kiləqan bəlünüx wə uruxlar xundak bir xaraitni tuqıdurdiki, bu xarait gongchəndang rəhbərliğıdiki bir yaki birkanqə kiqik kizil rayonni tət tərıpini ak həkimiyyət korxap turəqan arilikta pəyda bolux wə kət'i dawamlıxix imkanıyıtıgə igə kildi. Hunən-Jiangxi qegra rayon gejusı ənə xu nuroqun kiqik rayonlarınıng biri. Bəzi yoldaxlar kıyin wə hətərlik qaqlarda, kəpinqə, bundak kizil həkimiyyətning məwjut bolup turuxidin gumanlandı, xuning bilən ularda ümitsizlinix kəypiyati pəyda boldi. Bu bundak kizil həkimiyyətning nimə üqün pəyda bolidıqanlıqı wə məwjut bolup turıdıqanlıqı həkkiyə toqra qüxənqıgə igə bolmıqanlıktin boldi. Biz Zhongguoda ak həkimiyyətning bəlünüxi wə uruxlıri üzlüksiz dawam kilıdıqanlıqını bilıdıqanla bolsak, kizil həkimiyyətning pəyda boluxı, məwjut bolup turuxı bəlki kündin-kün'gə rawajlinixi toqrisida xübhə kəlmaydu. İkkinqidin, Zhongguoda kizil həkimiyyət aldi bilən pəyda boləqan wə uzak muddət məwjut bolup turalıqan jaylar demokratik inkılap-

ning täsiri berip yötmiğen jaylar emäs, mäsilen, Sichuan, Guyzhou, Yünnän wə ximaldiki ölkilər emäs, bəlki 1926- wə 1927- yillardiki ikki yillik burzua demokratik inkilap jeryanida ixqi-dihan-öskörlör ammisi kəng kələmdə kozoqaloğan jaylar, mäsilen, Hunən, Guangdong, Hubey, Jiangxi ölkiliri. Bu ölkilörning nuroqun jaylirida kəng kələmlik ixqilar uyuxmisi wə dihanlar jəmiyiti təxkilatlıri bolöğan, ixqilar sinipi wə dihanlar sinipining pomixxiklar sinipi wə tuhao-lieshenlar sinipioğa həm burzuaziyigə karxi nuroqun iktisadiy wə siyasi kürəxliri bolöğan. Xunga Guangzhouda üq kün dawam kılöğan xəhər hək hakimiyiti barlıkğa kəlgən, Höyfeng wə Lufeng nahiyiliridə, xərkiy Hunən wə jənubiy Hunəndə, Hunən-Jiangxi qegra rayonida, Hubeyning Huang'ən katarlik jaylirida bolsa dihanlar gejuöliri bolöğan. Hazirki kizil armiyigə kəlsək, umu demokratik siyasi təlim aloğan wə ixqi-dihanlar ammisining täsirini kəbul kılöğan hək inkilawiy armiyisidin bəlünöp qikkən. Heqbir demokratik siyasi təlim almioğan, heqbir ixqi-dihanlar täsirini kəbul kilmioğan koxunlardin, mäsilen, Yən Xishən koxuni wə Zhang Zuolin koxunidin hazirki wakitta kizil armiyə kilip kurup qikkili bolidioğan tərkipni hərgiz ajritiwaloqili bolmaydu. Üqinqidin, kiqik yərlik hək hakimiyötlirining uzak muddət məwjut bolup turalixi yaki turalmasliqi məmlikət boyiqə inkilap wəziyitining aloğa

karap rawajlinixi yaki rawajlanmasliqidin ibarət muxu xərtkə baqlık. Məmlıkət boyiqə inkilap wəziyiti aloqa karap rawajlinidikən, kiqik kizil rayonlarning uzak muddət məwjut bolup turuxi xək-xübhisiz bolupla kalmastin, bəlki u mukərrər yosunda məmlıkət boyiqə hakimiyətni koloqa kəltüridiqan nurqun küqlərning biri bolup kalidu. Əgər məmlıkət boyiqə inkilap wəziyiti dawamlık aloqa karap rawajlanmay, bir kəder uzak muddət tohtap kalidikən, kiqik kizil rayonlarning uzak muddət məwjut bolup turuxi mümkin əməs. Həzir Zhongguoning inkilap wəziyiti məmlıkət iqidiki məybənlər sinipi wə tuhao-lieshenlar sinipining həm həlkəra burzuaziyining dawamlık bəlünuxi wə uruxliriqa əgixip dawamlık aloqa karap rawajliniwatidu. Xuning üqün, kiqik kizil rayonlarning uzak muddət məwjut bolup turuxi xək-xübhisiz bolupla kalmastin, bəlki bu kizil rayonlar dawamlık rawajlinip, məmlıkət boyiqə hakimiyətni koloqa kəltürüxkə kündin-kün'gə yekinxidu. Tətinqidin, heli küqkə igə rəsmi kizil armiyining məwjut bolup turuxi—kizil hakimiyətning məwjut bolup turuxining zərür xərti. Əgər yərlik haraktirdiki chiweydüyla bolup, rəsmi kizil armiyə bolmisa, pəkət əyhutuənlərgila takabil turqili bolidu, rəsmi ak koxunlarqa takabil turqili bolmaydu. Xuning üqün nahayiti obdan ixqi-dihantar ammisi bolsimu, əgər heli küqkə igə rəsmi korallık küq bolmisa, geju wəziyitini hərgiz wujutka

kəltürgili bolmaydu, uzak muddətlik wə küsanap rawajlinidiqan geju wəziyitini tehimu wujutka kəltürgili bolmaydu. Xuning üqün "ixqi-dihanlar qorallik gejusı" idiyisi gongchəndang wə geju jaylardiki ixqi-dihanlar ammisi toluk hazirlixi zərür bolqan mohim bir idiyə. Bəxinqidin, kizil hakimiyətning uzak muddət məwjut bolup turuxi wə rawajlinixi üqün, yukurida eytilqan xərtlərdin baxka, yənə bir mohim xərt boluxi lazim, u bolsimu gongchəndang təxkilatining küqlük boluxi wə uning siyasitining hata bolmasliqi.

3. Hunən-Jiangxi Qegra Rayonining Geju Kilinixi Wə Awoqust Məqlubiyiti

Jünfalar otturisdiki bəlünux wə uruxlar ak hakimiyətning həkümrənlik küqini ajizlaxturdi. Xunga, kiqik yerlik kizil hakimiyətlər ənə xu pəytin paydilinip pəyda boldi. Ləkin jünfalar otturisdiki uruxlar hər küni boliwərməydu. Bir əlkidiki yaki birqanqə əlkidiki ak hakimiyət hər kətim waktinqə turaklaxkan qaoqda, xu bir əlkining həkümrən sinipliri yaki birqanqə əlkining həkümrən sinipliri qoqum birlixip, bu kizil hakimiyətni barlik küqi bilən yokitixka kirixidu. Kizil hakimiyət kurux wə uni kət'i dawamlaxturux üqün zərür bolqan hər hil xərtlər tehi toluk təyyarlanmiqan jaylarda uning düxmən tərpidin aqdurup taxlinix həwpı bolidu.

Bu yil 4-aydin ilgiri pəyttin paydilinip quruloqan birmunqə kizil hakimiyətlər, məsilən, Guangzhou xəhri, Həyfeng. Lufeng nahiyiliri, Hunən-Jiangxi qegra rayoni, jənubiy Hunən wə Liling. Huang'ən nahiyiliridiki kizil hakimiyətlərləning ak hakimiyət tərripidin kəyni-kəynidin nabut kilinoqanlıqining daolisi ənə xu. 4-aydin keyin, Hunən-Jiangxi qegra rayonining geju kilinixi dəl jənuptiki həkümran küqlər waqtinqə turaklaxkan waqtka toqra kəldi, Hunən, Jiangxi əlkilliridin “hujum kilip yokitix” üqün əwətilgən qoxunlarning əskiriy küqi haman 8-9 tuəndin oxuk bolup turdi, kəp bolqanda 18 tuən'gə yətti. Xundaktimu biz 4 tuən'gə yətməydiqan əskiriy küq bilən düxmən'gə karxi 4 ay kürəx kilip, geju rayonni kündin-kün'gə kengəytuk, yər inkilawini kündin-kün'gə qongkurlaxturduk, həlk hakimiyiti təxkilatlrini kündin-kün'gə omumlaxturduk, kizil armiyini wə chiweydüylərləni kündin-kün'gə zorayttuk, bu Hunən-Jiangxi qegra rayonidiki gongchəndang təxkilatlrini (yərlik partiyə təxkilatlrini wə armiyidiki partiyə təxkilatlrini)ning siyasitining toqriliqidin boldi. U qaqda partiyə pəwqul'addə weyyüənhuyi wə jün weyyüənhuyining siyasiti: düxmən bilən kət'i kürəx kilix, Luoxiaoshən taq tizmisi@ning ottura kismida hakimiyət bərpa kilix, kaqkunqilikka karxi turuxtin; geju rayondiki yər inkilawini qongkurlaxturuxtin; armiyidiki partiyə təxkilatlrini yərlik partiyə təxkilatlrining rawajlini-

xioqa yardəm berix, muntizim koxunlar yerlik korallik küqlərning rawajlinixioqa yardəm berixtin; kizil armiyining əskiriy küqini toplap, köz aldimizdiki düxmən'gə dəl pəytidə takabil turux, əskiriy küqni bəlüwetixkə qarxi turux, düxməning bir-birləp tarmar kilixidin saklinixtin; geju rayonni kengəyitixtə dolkun xəklidə aloqa siljix siyasitini kollinix, karamlik bilən ilgiriləx siyasitigə qarxi turuxtin ibarət boldi. Bu cəüelərning muwapik boləqanliqi, uning üstigə, yer xaraitining kürəxkə əplik boləqanliqi, Hunən, Jiangxi əlkilliridin hujum-qa kəlgən koxunlarning hərkiti toluq birdək bolmi-əqanliqi üqünla 4-aydin 7-ayəqiqə boləqan 4 ay iqidiki jənglərning hər ketimida ələlibə kazinip turduk. Düxmən bizdin nəqqə həssə kəp bolsimu, bu geju ni wəyran kilalmayla kəlmastin, bəlki bu gejuning künsanap kengiyixinimu tosalmidi, bu gejuning Hunən, Jiangxi əlkillirigə boləqan təsiri bolsa künsanap küqəyməktə. Awəqust məqlubiyitining səwiwi tamamən xu boldiki, bir kisim yoldaxlar xu qaoqing dəl həkümran siniplar waktinqə turaklax-kan wakit ikənligini qüxənməy, əksiqə, həkümran siniplarda siyasi jəhəttin parqilinix pəyda boləqan qaoqda kollinidioqan zhənlüeni kollinip, əskiriy küqni bəlüp, karamlik bilən ilgirilidi, nətijidə qegra rayonmu, jənubiy Hunənmü təngla məqlubiyətke uqridi. Hunən shengweyning wəkili yoldax Du Xiu-jing xu wakittiki xaraitni təxürməy, partiyining

pəwkul'addə weyyüenhuyi wə jün weyyüenhuyi həm Yongxin xiənweyning bax koxkan yiqinining qarariqa karimay, pəkət Hunən shengweyning buyruqini xəklən ijra kilixnila bilip, kizil armiyə 29-tuənining kürəxtin keqip ez yurtiqa kaytix pikrigə koxulup kətti, uning hataliqi həkikətən intayin zor boldi. Bundak məqlubiyət wəziyiti 9-aydin keyin partiyining pəwkul'addə weyyüenhuyi wə jün weyyüenhuyining hataliklarni tüzitix tədbirlirini kərüxi bilən onxiwelindi.

4. Hunən-Jiangxi Qegra Rayon Gejü Wəziyitining Hunən, Hubey Wə Jiangxi Əlkilliridə Tutkan Orni

Hunən-Jiangxi qegra rayonida Ninggangni mərkəz kiləqan ixqi-dihanlar korallik gejusining əhmiyiti hərgiz qegra rayondiki birkanqə nahiyə bilən qəklənməydu, bundak gejü Hunən, Hubey wə Jiangxi əlkilliridə ixqi, dihanlarning kəzəziləng kətirip, bu üç əlkinin hakimiyyitini tartiwelixi jəryanidimu nahayiti zor əhmiyətke igə bolidu. Qegra rayondiki yər inkilawining wə həlk hakimiyyitining təsirini Hunən, Jiangxi əlkillirining ottura wə ximaliy kismidiki yərlərgə hətta Hubey əlkisigə kədər yətküzüx; kizil armiyini kürəx dawamida kündin-kün'gə əzining sanini axurup wə süpitini əstürüp, bu üç əlkidə kəlgüsüdə bolidiəqan omumi kəzəziləngda

özining zərür vəzirlirini etiyələydiqan kilix; nahiyələrdiki yerlik korallik küqləning yəni chiweydü wə ixqi-dihan kozqilangqilar düylirining sanini axurup wə süpitini estürüp, ularni hazirki wakitta əyhutuən wə kikiq koxunlarqə qarxi urux kilalaydiqan, kəlgüsidə qegra rayon hakimiyitini sakliyalaydiqan kilix; yerlik orunlardiki kadirlarni kizil armiyidiki kadirlarning yardimigə yəliniwelixni kədəmmu-kədəm azaytip, tamamən öz aldiqə ixliyələydiqan kilix, qegra rayon hizmitigə qegra rayonluk kadirlarni koyux, yənimu ilgiriligən halda kizil armiyini wə kengəytilidiqan geju rayonni kadirlar bilən təminliyələydiqan bolux—bularning həmmisi qegra rayon partiyə təxkilatining Hunən, Hubey wə Jiangxi əlkilliridə kozqilangni rawajlanduruxtiki intayin mohim vəzipisi.

5. İktisadiy Məsilə

Ak küqlər tət tərəptin korxap turoqan xaraitta, armiyə wə həlkning kündilik turmuxiqə lazimlik buyumlarıning wə nək pulning yetixməsligi intayin zor məsilə bolup kaldı. Bir yildin buyan, qegra rayon hakimiyiti geju kiləqan jaylarda, düxməning kattik kamal kilixi arkisida, tuz, rəht wə dora matiriyalliriqə ohxax kündilik turmuxka lazimlik buyumlar həmixə digüdək nahayiti kəm wə nahayiti kimmət bolup keliwatidu, xu səwəptin ixqilar,

dihanlar. uxxak burzuaziyə^⑩ ammissi wə kizil armiyidiki əskərlər ammissining turmuxida hatirjəmsizlik pəyda boldi, bəzidə taza qekigə yətti. Kizil armiyigə bir tərəptin jəng kilixka, yənə bir tərəptin təminat rasliwelixka toqra keliwatidu. Hər kuni axlikning sirtida 5 pungdin tamak hirajiti berixkimu pul yetixməywatidu, ozukluk maddilar yetixmigənlidin, aqriklar kəpiyip kətti, bolupmu dohturhanilardiki yaridar əskərlər kattik japa qekiwatidu. Bundak kiyinqiliklardin məmlikət boyiqə omumi hakimiyətni koləqa almiqiqə, əlwəttə, kutuloqili bolmaydu, lekin bundak kiyinqiliklarni bir kədər həl kilip, turmuxni bir kədər yahxilax bolupmu kizil armiyining təminatini bir kədər yetərlik kilix bolsa intayin zərür. Qegra rayon partiye təxkilati əgər iktisadiy məsilə toqrisida muwapik qarə tapalmisa, düxmən küqlirining turaklaxkan waqti yənə bir kədər uzak bolidioqan xaraitta, gejulər nahayiti zor kiyinqiliklarəqa uqraydu. Bu iktisadiy məsilini muwapik həl kilix, həkikətən, hər bir partiye əzasining diqqət kilixiqə ərzyidu.

6. Hərbi Genjüdlər Məsilisi

Qegra rayon partiye təxkilatining yənə bir wəzipisi bar, u bolsimu Wujing^⑪ wə Jiulongdin ibarət ikki hərbi genjüdini mustəhkəmləx. Yongxin. Lingxien. Ninggang. Suychuən nahiyilirining tutaxkan

jayidiki Wujing taqlik rayoni wə Yongxin, Ning-gang, Chaling, Lienhua nahiyilirining tutaxkan jayidiki Jiulong taqlik rayonidin ibarət yər xaraiti yahxi bu ikki jay hususən hək ammisining himayisigimu igə, yər xaraitimu mudapiə kərükə intayin əplik boləqan Wujing bolsa qegra rayonning hazirki wakittiki mohim hərbi genjüdisi bolupla kalmay, hətta Hunən, Hubey, Jiangxi əlkiliridə kəzoqilanglar rawajlinidəqan kəlgüsidimu mohim hərbi genjüdi bolup keliweridu. Bu genjüdilərnı mustəhkəmləxning usuli: birinqi, mukəmməl gongshilar kuxux; ikkinqi, yetərlik axlik zapisi təyyarlax; üqinqi, yahxirak kizil armiyə dohturhaniliri kuxux. Qegra rayon partiye təkilati bu üq ixni həkiki türdə obdan ixləx üqün tirixixi lazim.

Izahlar

① Yoldax Mao Zedong bu yərdə milli burzuaziyini kəzdə tutidu. Yoldax Mao Zedong 1935-yil 12-ayda yazqan «Yapon jahan'girligigə kaxxi turuxning celtəsi toqrisida» wə 1939-yil 12-ayda yazqan «Zhongguo inkilawi wə Zhongguo gongchəndang» da məybən qong burzuaziye bilən milli burzuaziyining pərkini təpsili qüxəndürgən idi.

② Bu tət guruh birlixip, Zhang Zuolinqa kaxxi urux kilip, 1928-yil 6-ayda Beyjing wə Tiənjinlərnı besiwəloqan idi. Guangxi guruhı Guangxi jünfaliri Li Zongren, Bəy Chongxilar guruhını kərsitidu.

③ Zhang Zuolin Fengtiən guruhidiki jünfalarning baxliqi. 1924-yili Wu Peyfu Zhili guruhı bilən Fengtiən guruhidikilərnıng ikkinqi ketimlik uruxida məqlup boləqandin keyin, Zhang Zuolin

ximalda əng küçlük bir jünfa bolup qaldı. U 1926- yili Wu Peyfu bilən birlixip Beyjingni besiwaldi. 1928- yil 6- ayda Beyjingdin Dongbeyoqa qekinip ketiwatkinida, uni əzəldin əzige koral kilip paydilinip kəlgən Yapon jahan'girliri yol üstidə partlitip ɵltürüwətti.

④ 1928- yil 5- ayning 3- künü Yapon karakqiliri Jinən xəhrini besiwəlqan wə Jiang Jieshi Yaponiyə bilən oquktin-oquq, nomus-sizlarqə murəssə kilixkandin keyin, 1927- yildiki əksil'inkilawiy siyasi əzgirixkə əgəxkən milli burzuaziyining bir bəligi əz paydisini kəzləp, Jiang Jieshi həkimiyyitigə karxi həkimiyyət texida fəndüypəy bolup pəydin-pəy xəkillinixkə baxlıdi. Xu qaqda, Wang Jingwey, Chen Gongbo katarlik pürsətpərəs əksil'inkilawiy siyasi guruhtikilər bu hərket dawamida paaliyyət elip berip, guomintang iqidiki "əzgərtip kurəquqilar guruhi" digən nimini xəkilləndürdi.

⑤ 1928- yili Jiang Jieshi Ən'gliyə, Amerika jahan'girligining kollixi astida Zhang Zuolinə hujum kilix üqün ximaləqa atlandı. Yapon jahan'girligi Ən'gliyə, Amerika təsir küqning ximaləqa kengiyixini tosux üqün, əskər qikirip, Shəndong əlkisining mərkizi Jinənni besiwaldi, Tiənjin-Pukou təmüryol katnixini üzdi. 5- ayning 3- künü Yaponiyə tajawuzqi koxuni Jinəndə nəhayiti nurqun Zhongguolukni kirdi. Bu kirəqinçilik "Jinən pajiəsi" dəp ataldi.

⑥ Zhongguodiki kızil həkimiyyətning təxkiliy xəkli Sovet həkimiyyitiningkigə ohxapraq ketidu. Sovet yəni wəkillər kengixi Rosiyə ixqilar sinipi 1905- yildiki inkilap waktida ijat kiləqan bir hil siyasi tüzüm. Lenin, Stalinlar Marksizim nəziriyisigə asasinip, Sovet jumhuriyiti kapitalizimdin sotsiyalizimə ɵtidilən ɵtkünqi dəwrədə əng muwapik ijtimai-siyasi təxkiliy xəkil, digən hulasigə kəldi. 1917- yildiki Rosiyə ɵktəbir sotsiyalistik inkilawiy Lenin, Stalinlarning bolxewiklar partiyisi rəhbərligidə dunyada birinçi ketim bundak puroletariyat diktaturiliqidiki sotsiyalistik Sovet jumhuriyitini ixka axurdi. Zhongguoda 1927- yili inkilap məqlup boləqandin keyin, Zhongguo gongchəndangi yoldax Mao Zedong baxqiliqidə rəhbərlik kiləqan hərəkəysi jaylardiki həlkə ammisining inkilawiy kəzəqilangliri wəkillər kengixini

həlk hakimiyyetining xekli kildi. Lekin Zhongguo inqilawining muxu baskuqida bundak hakimiyetning haraktiri puroletariyat rəhbərlik kilidiqan, jahan'girlikke wə feodalizimqa qarxi turidiqan, yengi demokratik inqilapka mənsub bolqan həlk demokratiyisi diktaturisi idi, bu Sovet ittihakidiki puroletariyat diktaturisining hakimiyet haraktiridin pərkinətti.

⑦ İkkinqi dünya uruxi məzgilidə, burun Ən'gliyə, Amerika, Fransiyə, Gollandiyə jahan'girliyrining həkümranlıqida bolqan xərktiki nurqun mustəmliliklərni Yapon jahan'girliyi besiwaldi, u yərlərdiki ixqilar, dihanlar, xəhər uxxak burzuaziyisi ammisi wə milli burzuazlar gongchəndang rəhbərliyidə, Ən'gliyə, Amerika, Fransiyə, Gollandiyə jahan'girliyi bilən Yapon jahan'girliyi otturisidiki ziddiyəttin paydilinip, faxizim tajawuziqa qarxi kəng birliksəp təxkil kildi, Yapon baskunqiliriqa qarxi genjüdlər kürdi, Yapon baskunqiliriqa qarxi muxəkkətlik partizan uruxliyi elip bardi, buning bilən ikkinqi dünya uruxidin burunki siyasi əhwal əzgirixkə baxlıdi. İkkinqi dünya uruxi ayaklıxip, Yapon jahan'girliyrining qoqlap qikirilixi bilən Amerika, Ən'gliyə, Fransiyə, Gollandiyə jahan'girliyi əzliyrining burunki mustəmlilikilərdiki həkümranlıqini dawamlaxturuxka urundi, lekin mustəmlilikilərdiki həlklər Yapon baskunqiliriqa qarxi uruxta heli küqlük qorallik küqlərni qenikturup qikқан idi, ular awalkidək yaxawerixni halimidi; uning üstigə, Sovet ittihakı kudrətlik bolqanlıqtin, Amerikidin baxka həmmə jahan'gir dələtlər uruxta aqdurulqan yaki ajizlaxturulqanlıqtin, bolupmu Zhongguo inqilawining qəlibisi jahan'girlik səpini Zhongguoda buzup taxliqanlıqtin, pütün jahan'girlik tüzümidə dünya boyiqə zor təwrinix pəyda boldi. Xundak qilip, xərktiki mustəmliliklər, həq bolmiqanda bəzi mustəmliliklərdiki həlklərmu Zhongguodikidək qongkiqik hər hil inqilawiy genjüdlərni wə inqilawiy hakimiyətlərni uzak muddət kət'i dawamlaxturux imkanıyitigə igə boldi, yezilar arkilik xəhərlərni qorxaydiqan inqilawiy uruxlarni uzak muddət kət'i dawamlaxturux imkanıyitigə igə boldi həmdə xuning bilən kədəmmu-kədəm ilgiriləp, xəhərlərni elix wə xu mustəmlilikə əlning pütün dairisidə qəlibigə erixix imkanıyitigə igə boldi.

Yoldax Mao Zedongning jahān'girlik biwastə həkūmranlik kılqan mustəmliliklər xaraitidiki bu məsilə toqrisida 1928-yili elip barqan kuzitixidə muxu yengi əhwalqə اساسən əzgirix boldi.

⑧ Bu 1927-yili Jiang Jieshi wə Wang Jingwey kəyni-kəynidin inkilapka asilik kılqandin keyin, jaylardiki həkklərning gongchəndang rəhbərliğidə əksil'inkilawiy küqlərgə qarxi əng dəslep kəzəqıqan kayturma zərbə berix hərkitini kərsitidu. Guangzhouda 1927-yil 12-ayning 11-küni, ixqilar wə inkilawiy əskərlər birlixip kəzəqılang kətirip, hək həkimiyyiti kurup, jahān'girlik biwastə yardəm beriwatқан əksil'inkilawiy kəxunlarqə qarxi kəskin jəng kılqan idi, lekin küqlər otturısında pərk nahayiti zor bolqanlıqtin, həkning bu kəzəqılingi məqlup boldi. Guangdong əlkisining xərkiy kismida dengiz boyıqə jaylaxқан Həyfeng, Lufeng katarlik jaylardiki dihanlar 1923-yildin 1925-yiloqıqə gongchəndang əzasi yoldax Peng Pəyning rəhbərliğidə küqlük hərket xəkilləndürüp, Guangzhoudiki hək inkilawiy armiyisining ikki ketim xərkkə yürux kılıp, əksil'inkilapqi Chen Jiongmıngni yengixigə nahayiti zor yardəm bərdi. 1927-yil 4-ayning 12-küni Jiang Jieshi inkilapka asilik kılqandin keyin, bu jaylardiki dihanlar 4-ay, 9-ay wə 10-aylarda kəyni-kəynidin 3 ketim kəzəqılang kətirip, Həyfeng, Lufeng nahiyiliridə inkilawiy həkimiyyət kurqan wə uni 1928-yil 4-ayqıqə kət'i dawamlaxturqan idi. Hunən əlkisining xərkiy kismida kəzəqılang kətərgən dihanlar 1927-yil 9-ayda Liuyang, Pingjiang, Liling wə Zhuzhou tərəplərnı alqan idi. Buning bilən bir wəqıtta, Hubei əlkisining xərkiy ximal kismidiki Xiaogən, Macheng, Huang'ən katarlik jaylarda bırnəqqə on mingliqan dihanlar korallik kəzəqılang kətirip, Huang'ən nahiyisining nahiyə xəhrini elip, 30 nəqqə kün tutup turqan idi. Hunən əlkisining jənubiy kismidiki Yizhang, Chenzhou, Leyyang, Yongxing wə Zixing nahiyiliridə kəzəqılang kətərgən dihanlar 1928-yil 1-ayda inkilawiy həkimiyyət kurup, 3 ay dawamlaxturdi.

⑨ Chiweydü inkilawiy genjudilərdiki ammining korallik təxkilati bolup, ixləpqikırixtin ayrılmaytti.

⑩ Luoxiaoshən taq tizmisi—Jiangxi, Hunən əlkiliri qeg-

risidiki qong taq tizmisi, Jinggangshen Luoxiaoshen taq tizminin ottura qismioqa jaylaxkan.

① Yoldax Mao Zedong bu yerdə eytkan uxxak burzuaziye dihanlardin baxka kol sanaetqiler, uxxak sodigerler, turluk erkin kesptikilorni we uxxak burzuaziyidin kelip qikkkan ziyalilarni kersitidu. Zhongguoda bundak ijtimai terkipler, اساسen, xehar we zhenlarda bolidu, lekin yezilardimu heli kep sanni taxkil qilidu. «Zhongguo jamiyitidiki siniplar toqrisida tahlil» digen eserge karalsun.

② Wujing taqlik rayoni Jiangxi elkisining qerbey qismidiki Yongxin, Ninggang, Suychuən we Hunən elkisining xerkiy qismidiki Lingxiəndin ibarət 4 nahiyining otturisioqa jaylaxkan Jinggangshenni kersitidu, qunki Jinggangshəndə Dajing, Xiaojing, Shangjing, Zhongjing, Xiajing digen yerler bar.

JINGGANGSHƏNDIKI KÜRƏX*

(1928- yil 11- ayning 25- küni)

Hunən-Jiangxi Qegra Rayonining Gejü Kilinixi Wə Awojust Məqlubiyiti

Bir məmlikəttə tət tərini ak hakimiyət qorxap turoqan arilikta bir yaki birkanqə kiqik kizil haki- miyət rayonining pəyda boluxi hazırki dunyada pəkət Zhongguodila bar. Bizning təhlilimizqə, uning pəyda boluxining səwəpliridin biri Zhongguoda məybənlər sinipi wə tuhao-lieshenlar sinipi otturi- sida üzlüksiz bəlünux wə uruxlarning bolup turoqan- liqidin ibarət. Məybənlər sinipi wə tuhao-lieshenlar sinipi otturisidiki bəlünux wə uruxlar dawamlik bolup turidiqanla bolsa, ixqi-dihanlar qorallik gejusimu dawamlik məwjut bolup turalaydu wə rawajlinalaydu. Buningdin taxkiri, ixqi-dihanlar qorallik gejusining məwjut bolup turuxi wə rawaj- linixi üqün, yənə təwəndiki xərtlər boluxi: (1) naha- yiti yahxi amma boluxi; (2) nahayiti yahxi partiyə təkilati boluxi; (3) heli küqlük kizil armiyə boluxi;

* Bu—yoldax Mao Zedong Zhonggong zhongyangqa yazqan doklat.

(4) urux kilixka əplik yər xaraiti boluxi; (5) yetərlik təminat bilən kamdiyalaydioğan iktisadiy küq boluxi lazim.

Hökümran siniplarning hakimiyiti waqtinqə turaklaxkan məzgil bilən parqilanoğan məzgildə, geju rayonlar özini tət tərəptin korxap turoğan həkümran siniplaroğa karita pərklik zhənlüe kollinixi lazim. Həkümran siniplarning iqki kismida parqilinix pəyda boləğan məzgilərdə, məsilən, Hunən, Hubeylarda Li Zongren bilən Tang Shengzhi otturisida urux boləqandikidək^①, Guangdongda Zhang Fakuy bilən Li Jishen otturisida urux boləqandikidək^② məzgilərdə, bizning zhənlüeyimiz bir kədər karamlik bilən ilgiriləxtin ibarət boluxi mümkün, hərbi küq bilən geju rawajlandurulidioğan jaylar bir kədər kəng boluxi mümkün. Lekin aq terorluk yetip kəlgəndə hodukup kətməy ixənqlik turux üqün, mərkiziy rayonda mustəhkəm asas ornitixka əhmiyət berix yənila zərür. Həkümran siniplarning hakimiyiti bir kədər turaklaxkan məzgilərdə, məsilən, bu yil 4-aydin keyin jənuptiki əlkilərdə boləqandikidək boləqanda bolsa, bizning zhənlüeyimiz pəydin-pəy aloğa siljixtin ibarət boluxi lazim. Bundak waqıtta, hərbi jəhəttə əskiriy küqni bəlöp, karamlik bilən ilgiriləxtin kattik saklinix, yərlik hizmətlər (yər təkسيم kilix, hakimiyət kurux, partiyini rawajlandurux, yərlik korallik küq uyuxturux) jəhəttə adəm küqini qeqiwetip, mərkiziy rayonda mustəhkəm

asas ornitixka əhmiyyət bərməsliktin kattıq saklinix kerək. Jaylardiki nuroqun kiqıq kızıl rayonlarning məqlup boluxi yaki keguən jəhəttə xərt hazırlanmiqanlıqıdin boldi, yaki zhuguən jəhəttə celüening hata bolqanlıqıdin boldi. Celüening nimə üqün hata bolqanlıqıqqa kəlsək, bu tamamən həkümran siniplarning hakimiyiti waqtinqə turaklaxkan məzgil bilən parqılanqan məzgildin ibarət ikki türlük ohxax bolmiqan məzgilni enik pərk ətmigənliktin boldi. Bəzi yoldaxlar həkümran siniplarning hakimiyiti waqtinqə turaklaxkan məzgilimu, düxməning əyhutuəndin baxka yənə rəsmi koxunlarni toplap hujum kilidiqanlıqini zadi bilməydiqandək, əskiriy küqni bəlüp, karamlik bilən ilgiriləxni təxəbbus kildi, hətta qong-qong jaylarni pəkət chiweydüylər bilənla koqdaxni təxəbbus kildi. Yərlik hizmətlər jəhəttə bolsa mərkiziy rayonda mustəhkəm asas ornitixka pütünləy əhmiyyət bərməy, zhuguən küqlərning imkaniyitini nəzərdə tutmay, pəkət qəksiz kengəytixkila urundi. Əgər hərbi jəhəttə pəydin-pəy kengiyix siyasitini kollinixni, yərlik hizmətlər jəhəttə küqni toplap, mərkiziy rayonda mustəhkəm asas ornitixni təxəbbus kilip, buning bilən əzimizni yengilməs orunoqa igə kilixka intilgən birər kixini kərsə, uningqa “baoshouzhuyiqi” dəp nam berixti. Ularning bundak hata pikirliri—bu yil 8-ayda yüzbərgən Hunən-Jiangxi qegra rayondiki məqlubiyətning wə xuning bilən bir waqıtta

kizil armiyə 4-jünining jənubiy Hunəndiki məqlubi-yitining tıp səwiwi.

Hunən-Jiangxi qegra rayonidiki hizmətlər bultur 10-ayda baxlandi. Xu qaqda, nahiyilərdə partiye təxkilatlıri pütünləy tığəp kətkən, yərlik koralıık küqlərdin 60 taldin naqar miltııkka igə Yüən Wencəy kisimi bilən Wang Zuo kisimila Jınggangshən ətrapi-da turatti, Yongxin, Liənhua, Chaling wə Lingxiən nahiyiliridiki dihanlarıning ziweyjünlirining korallirini tuhao-lieshenlar sinipi kaldurmay tartıwaloqan, ammining inkilawiy kəyپیyati basturuloqan ikən. Bu yil 2-ayoqa kəlgəndə, Ninggang, Yongxin, Chaling, Suychuən nahiyilirining həmmisidə partiyining xiənweyliri kuruldi, Lingxiən nahiyisidə pəwkul-addə qüwey kuruldi, Liənhua nahiyisidimu partiye təxkilati kuruluxka baxlıdi, Wən'ən xiənwey bilən munasiwət baqlandi. Lingxiəndin baxka həmmə nahiyilərdə az sanlık yərlik koralıık küqlər barlııkka kəldi. Ninggang, Chaling, Suychuən, Yongxin nahiyiliridə bolupmu Suychuən wə Yongxin nahiyiliridə, tuhao-lieshenlarni yokitixni həm ammini kozoqaxni kəzlıgən partizanlık kozoqılانgliri nurəun kətim elip berilip, nətijiliri heli obdan boldi. Bu məzgildə yər inkilawi tehi qongkurlaxmioqan idi. Həkimiyət organlıri ixqi-dihan-əskərlər həkūmiti dəp atılatıti. Armiyidə əskərlər weyyüənhuy^③lıri təxkil kilioqan idi. Budüylər bəlünüp hərket kilioqan qaqlarda bolsa, hərket weyyüənhuyi təxkil kilip komandanlık

kilindi. Bu qaqda partiyining yukuri dərjilik yetəkqi orgini küzlük yiqim kəzəqilingi waktida Hunən shengwey təyinligən partiye aldinki səp weyyüenhuyi (Mao Zedong uning shujisi) idi. 3-ayning birinqi on künidə, partiye aldinki səp weyyüenhuyi jənubiy Hunən partiye pəwkul'addə weyyüenhuyining təliwi boyiqə əməldin kəldurulup, shi weyyüenhuyi kilip əzgərtildi (He Tingying shuji boldi), u pəkət armi-yidiki partiye təxkilatlrinila baxkuridiqan organqa aylinip, yərlik partiye təxkilatlrini baxkurmeydi-qan boldi. Xuning bilən bir wakitta Mao Zedong kisimi yənə jənubiy Hunən partiye pəwkul'addə weyyüenhuyining təliwigə binaən jənubiy Hunən'gə yətkəlgənliktin, qegra rayonni düxmən bir aydin artuk besip yatti. 3-ayning ahirida jənubiy Hunəndə məqlubiyətkə uqriduk, 4-ayda Zhu De kisimi bilən Mao Zedong kisimi həm jənubiy Hunən dihanlar koxuni Ninggang nahiyisigə qekinip, qegra rayonni kaytidin geju kilixka kirixti.

4-aydin keyin, Hunən-Jiangxi qegra rayonining geju kilinixi dəl jənuptiki həkümran küqlər waktinqə turaklxan wakitka toqra kəldi, Hunən, Jiangxi əlkiliridin "hujum kilip yokitix" üqün əwətilgən əksiyətqi koxunlar az boləqanda 8-9 tuən'gə, kəp boləqan qaqlarda 18 tuən'gə yətti. Xundaktimu biz 4 tuən'gə yətməydiqan əskiriy küq bilən düxmən'gə karxi 4 ay kürəx kilip, geju rayonni kündin-kün'gə kengəyttuk, yər inkilawini kündin-kün'gə qong-

kurlaxturduk, h lk hakimiy tlirini k ndin-k n'g  omumlaxturduk, kizil armiyini w  chiweyd yl rni k ndin-k n'g  keng yttuk, bu, qegra rayon partiye təxkilatliri (yərlik partiye təxkilatliri w  armiyidiki partiye təxkilatliri)ning siyasitining toqriliqidin boldi. U qa da qegra rayon partiye p wku'add  weyyüenhuyi (Mao Zedong shuji idi) w  partiye j n weyyüenhuyi (Chen Yi shuji idi)ning siyasiti: d xm n bilən k t'i k r x kilix, Luoxiaoshən taq tizmisining ottura kismida hakimiyət b rpa kilix, kaqkunqilikka karxi turuxtin; geju rayondiki y r inkilawini qongkurlaxturuxtin; armiyidiki partiye təxkilatliri yərlik partiye təxkilatlrining rawajlinixioqa yard m berix, armiyə korallik k qliri yərlik korallik k q-lərning rawajlinixioqa yard m berixtin; həkümranlar k qi k ql kr k bol an Hunəndə mudapiə k r x, həkümranlar k qi ajizrak bol an Jiangxida hujumoa  t xtin; Yongxin nahiyisidiki hizmətlərni zor k q bilən elip berip, ammining gejusini b rpa kilix, uzak muddətlik k r xni orunlaxturuxtin; kizil armiyining əskiriy k qini toplap, k z aldimizdiki d xm n'g  d l pəytidə zərbə berix, əskiriy k qni b l wetixk  karxi turux, d xm nning bir-birləp tarmar kilixidin saklinixtin; geju rayonni keng y-tixt , dolkun x klid  al qa siljix siyasitini kollinix, karamlik bilən ilgiriləx siyasitigə karxi turuxtin ibarət boldi. Bu cel el rning muwapik bol anliqi, uning  stige, qegra rayon y r xaraitining k r xk 

əplik bolqanliqi, Hunən. Jiangxi əlkilliridin hujumqa kəlgən koxunlarning hərkiti toluk birdək bolmiqanliqi üqünla, 4-aydin 7-ayqiqə bolqan 4 ay iqidə, hər ketim hərbi jəhəttə qəlibə kazinip turduk wə ammining gejusini rawajlandurduk. Duxmən bizdin nəqqə həssə kəp bolsimu, bu gejunı wəyran kilal-mayla kalmastin, bəlki bu gejuning rawajlinixinimu tosalmidi. Bu gejuning Hunən, Jiangxi əlkillirigə bolqan təsiri bolsa künsanap kengiyiwatidu. Awqust məqlubiyitining səwiwi tamamən xu boldiki, bir kisim yoldaxlar xu qaoqing dəl həkümran siniplar waktinqə turaklaxkan məzgil ikənligini quxənməy, əksiqə, həkümran siniplarda parqilinix pəyda bolqan məzgildə kollinidiqan siyasətni kollinip, əskiriy küqni bəlüp, jənubiy Hunən'gə karamlik bilən ilgirilidi, nətijidə qegra rayonnimu, jənubiy Hunənnimu təngla məqlubiyətkə uqratti. Hunən shengweyning wəkili Du Xiujing wə Hunən shengwey qegra rayon partiyə pəwkul'addə weyyüən-huyining shujiliqioqa təyinləp əwətkən Yang Kəyminglar baxkiqə pikirdə kattik turup kəlgən Mao Zedong, Wən Xixiənlərnin yirakta—Yongxin nahiyisidə turqan qeoqidin paydilini, xu wakittiki xaraitni təkxürməy, partiyə jün weyyüənhuyi wə pəwkul'addə weyyüənhuyi həm Yongxin xiənweyning bax koxkan yiqinining Hunən shengweyning təxəb-busioqa koxulmiqanliqi toqrisidiki kararioqa karimay, pəkət Hunən shengweyning jənubiy Hunən'gə berix

toqrisidiki buyruqini xəklən ijra kilixnila bilip, kızil armiyə 29-tuəni (Yizhang nahiyisi dihanliridin tərkip tapqan)ning kürəxtin keçip öz yurtioqa kaytix kəypiyatioqa koxulup kətti, xuning bilən qegra rayonnimu, jənubiy Hunənnimu məqlubiyətkə uqratti.

Əslidə 7-ayning ikkinqi on künidə, Hunəndiki düxmənning Wu Shang komandanliqidiki 8-jüni Ninggang nahiyisigə besip kirgən, andin Yongxin nahiyisigə kirgən idi, əmma urux kilix məksidigə yetəlmidi (Koxunlirimiz arilik yollar bilən berip zərbə bərməkqi bolqan bolsimu, düxmən bilən uqrixalmidi), biz tərəptiki ammidin kərkup, aldiraptenəp Liənhua nahiyisi arkilik Chaling nahiyisigə qekindi. Bu qaqda, kızil armiyining asasiy koxunliri Ninggang nahiyisidin Lingxiən, Chaling nahiyilirigə hujum kilivatqan həmdə Lingxiən nahiyisidə öz pilanini əzgərtip, jənubiy Hunən'gə mangmaqqi bolqan idi, əmma Jiangxidiki düxmənning Wang Jün wə Jin Hənding komandanliqidiki 3-jününing 5 tuəni, Hu Wendou komandanliqidiki 6-jününing 6 tuəni yənə Yongxin nahiyisigə birliktə hujum kildi. Bu qaqda, Yongxin nahiyisidə armiyimizning pəkət birla tuəni bolup, u kəng ammining himayisi arkisida tərəp-tərəptin partizanlik bilən zərbə berix usulini kollinip, düxmənning bu 11 tuən koxunini Yongxinning nahiyə xəhrigə 30 li kelidioqan jayda 25 kün'giqə kattik boqup koydi. Ahirda, düxmən xiddətlik hujum kiləjanliktin, Yongxin nahiyisi koldin

kətti, arkidinla Liənhua wə Ninggang nahiyilirimu koldin kətti. Bu qaqda, Jiangxidiki düxmən iqidə uxtumtutla iqki majra tuqulup, Hu Wendou koman-danliqidiki 6-jün hodukup qekinip kətti, keyin Wang Jün komandanliqidiki 3-jün bilən Zhangshu digən yərdə urux kildi. Düxmən koxunliridin kelip kəlan 5 tuən Jiangxi koxunimu hodukup ketip, Yongxin-ning nahiyə xəhrigə qekindi. Əgər asasiy koxunli-rimiz jənubiy Hunən'gə barmioqan bolsa, bu düxmənni tarmar kilip, geju rayonni Ji'ən, Ənfu, Pingxiang nahiyilirigiqə kengəytip, Pingjiang, Liuyang nahi-yiliri bilən tutaxturux pütünləy mümkin idi. Asasiy koxunlirimiz bu yərdə bolmioqanliktin, uning üstigə, bizning bu bir tuənimizdiki əskərlər bək herip kətkənliktin, koxunimizning bir kismini Yüən Wencəy kismisi wə Wang Zuo kismisi bilən birliktə Jinggang-shənni saklaxka kəldurux, mening bir kism koxunni baxlap Guydong nahiyisi tərəpkə berip, asasiy koxunlirimizni kayturup kelixim karar kilindi. Bu qaqda asasiy koxunlirimiz jənubiy Hunəndin Guy-dong nahiyisigə qekiniwatkan ikən, 8-ayning 23-küni biz ular bilən Guydong nahiyisidə koxulduk.

Kizil armiyining asasiy koxunliri 7-ayning ottu-rilirida əmdila Lingxiən nahiyisigə yetip kəlgən qaqda, 29-tuəning jün'guən wə əskərliri siyasi jəhəttin təwrinip, əz yurti jənubiy Hunən'gə kaytix kəyioqa qüxkənliktin, baxkuruxka boysunmaydioqan bolup kaldi; 28-tuən bolsa jənubiy Hunən'gə berixka

karxi turup, jənubiy Jiangxiqə berix koyiqə qüxti, lekin bularmu Yongxin nahiyisigə kaytixni halimidi. Du Xiujing 29-tuənning hata pikrini kuwwätläp bərgənliktin, partiyə jün weyyüənhuvi ularni tosal-midi, xundak kilip, asasiy qoxunlar 7-ayning 17-küni Lingxiən nahiyisidin yoloğa qikip, Chenzhou nahiyisigə karap mangdi. Ular 7-ayning 24-küni Chenzhou nahiyisidə düxmənning Fən Shisheng qoxuni bilən jəng kilip, awal qəlibə kiləqan bolsimu, keyin məqlup bolup qekinip qikti. 29-tuən xuningdin keyin öz məyliqə hərket kilip, öz yurti Yizhang nahiyisigə kətti, nətijidə, bir kismi Lechang nahiyisidə basmiqi Hu Fengzhang tərpidin yokitildi, bir kismi Chenzhou, Yizhang nahiyilirigə tarkap kətti, ahiri nimə boləqanlıqi naməlum, ulardin xu küni yiqiwelinəqanlıri yüzdin axmidi. Bəhtkə yarixa, asasiy küq boləqan 28-tuən anqə zor qikimoğa uqrimidi, 8-ayning 18-küni Guydong nahiyisini aldi. 23-küni Jinggangshəndin kəlgən budüylər bilən qoxulup, Chongyi, Shangyou nahiyiliri arkilik yənə Jinggangshən'gə kaytixni qarar kildi. Bu qoxun Chongyi nahiyisigə yetip kəlgən qaqda, yingzhang Yüən Chongqüənning baxqiliqida bir piyadə əskərlər liəni wə bir topqi əskərlər liəni asilik kilip ketip kaldi, bu ikki liənni qoqlap berip kayturup kəlgən bolsakmu, lekin tuənzhəng Wang Erzhuo kurban boldi. 8-ayning 30-küni düxmənning Hunəndiki qoxunidin bir kismi wə Jiangxidiki qoxunidin

bir qismi bizning qoxunlirimiz tehi yetip keləlməy turəan pəyttin paydilinip, Jinggangshən'gə hujum kildi. Bu jayni saklap turəan bir yingəa yetməy-dioqan qoxunimiz mudapiə kərüxkə əplik jaydin paydilinip, qarxilik kərsitix bilən düxmənni bitqit kilip, bu genjüdini saklap qaldı.

Bu ketimki məqlubiyətning səwəpliri munular:
(1) Bir kismning jün'guən wə əskərliri təwrinip, əyigə kaytix koyioqa qüxüp, jənggiwarliqini yokitip koydi; bir kismning jün'guən wə əskərliri jənubiy Hunən'gə berixni halimidi, aktipliği yetərlik bolmidi.
(2) Tomuz künlərdə yirakka yürux kilip, əskərlirimiz herip kaldı. (3) Qoxunlirimiz Lingxiən nahiyisidin qaramlik bilən birnəqqə yüz li yirakka ketip, qegra rayon bilən alakisini üzüp koyup, tayanqsiz qoxun bolup kaldı. (4) Jənubiy Hunəndə amma koz-qiilmidi, hujum nokul hərbi təwəkkülqilik bolup kaldı. (5) Düxmən əhwali enik bilip turulmidi. (6) Təyyarlik yahxi bolmidi, jün'guən wə əskərlər urux kilixning əhmiyitini qüxənmidi.

Gejü Rayonning Həzirki Wəziyiti

Bu yil 4-aydin buyan kızil rayonlar pəydin-pəy kengəydi. 6-ayning 23-küni Longyüənkou (Yongxin nahiyisi bilən Ninggang nahiyisining tutixidioqan yeri)da boləan jəngdə Jiangxidiki düxmən qoxuni tətinqi ketim bitqit kilinoqandin keyin, rayonimiz

Ninggang, Yongxin, Lienhua nahiyilirining pütün kismini, Ji'an, Ənfu nahiyilirining az bir kismini, Suychuən nahiyisining ximaliy kismini, Lingxiən nahiyisining xərkiy jənubiy kismini öz iqigə aldi, bu qegra rayonning taza güllən'gən məzgili boldi. Kizil rayonlarda yərning kəp kismi təkسيم kilinip boldi, kaləan az kismi təkسيم kiliniwatidu. Rayon, yeza həkimiyyətli omumyüzlük kuruldi. Ninggang, Yongxin, Lienhua, Suychuən nahiyilirining həmmisidə nahiyilik həkümətlər barliqqa kəldi həm qegra rayon həkümiti kuruldi. Yeza-kəntlərdə ixqi-dihan kəzoqilangqilar düyliri omumyüzlük təkسيم kilindi, rayon wə nahiyilərdə bolsa chiweydüylər kuruldi. 7-ayda Jiangxidiki düxmən kəoxuni hujum kildi, 8-ayda Hunən wə Jiangxidiki düxmən kəoxunliri birliktə Jिंगgangshən'gə hujum kildi, nətijidə qegra rayondiki nahiyilərninğ nahiyə xəhərliri wə tüzləng rayonlarning həmmisini besiwaldi. Yaman-qa yantayak boləan baəndüylər wə əyhutuənlərninğ zorawanliqi həddidin exip kətti, aq terrorluk xəhər wə yezilarni kaplıdi. Partiyə təkسيمatlıri wə həkimiyyət təkسيمatlırining tolisi wəyran bolup kətti. Bay dihanlar wə partiye iqidiki pürsətpərəslər kəyni-kəynidin asilik kildi. 8-ayning 30-küni Jिंगgangshəndə boləan jəngdə, Hunəndiki düxmən kəoxuni Lingxiən nahiyisigə qekinixkə baxlıdi, Jiangxidiki düxmən kəoxuni nahiyə xəhərlirini wə yeza-kəntlərninğ kəpqligini yənila besip yatti. Ləkin

düxmənlər taqlıq rayonlarını — Ninggang nahiyisining qərbiy və ximaliy rayonlarını, Yongxin nahiyisining ximalidiki Tienlong rayonını, qərbdiki Xiaoxijiang rayonını, jənubidiki Wənniənsən rayonını, Liənhua nahiyisining Shangxi rayonını, Suyçuən nahiyisining Jinggangshən rayonını, Lingxiən nahiyisining Qingshigang və Dayüən rayonlarını tartiwelixka zadi amal kilalmidi. 7- və 8- aylarda, kızıl armiyining bir tuəni nahiyilərdiki chiweydüylərgə maslixip, birnəqqə on ketim qong-kiqik jəng kildi, 30 talla miltiqidin ayrilip, ahirda taqlıq rayona qekindi.

Koxunlirimiz Chongyi, Shangyou nahiyiliri arkiplik Jinggangshən'gə kaytip keliwatkan wakitta, jənubiy Jiangxidiki düxmən koxunidin Liu Shiyi komandanliqidiki mustəkil 7- shi koxunlirimizni Suyçuən'giqə koqlap kəldi. 9- ayning 13- künü, koxunlirimiz Liu Shiyi koxunini məqlup kilip, birnəqqə yüz tal miltik qənimət elip, Suyçuən nahiyisini aldi, 9- ayning 26- künü Jinggangshən'gə kaytip kəldi. 10- ayning 1- künü, düxməning Xiong Shihuy komandanliqidiki koxunining Zhou Hunyüən lüsi bilən Ninggangda jəng kilip qəlibə kazandi, pütün Ninggang nahiyisini kayturuwaladi. Xu qaqda Hunəndiki düxmən koxunining Guydong nahiyisidə turuxluk Yən Zhongru kisimidin 126 kixi koxunlirimiz tərəpkə etti, ular məhsus ying kilip tüzüldi, Bi Zhənyün yingzhang boldi. 11- ayning 9- künü koxunlirimiz yənə Ninggang nahiyə xəhri və Longyüenkouda Zhou

Hunyüən lüsining bir tuənini bitqit kildi. Ətisi Yongxin nahiyisini elip, arkidinla yənə Ninggang nahiyisigə qekindi. Həzir rayonimiz jənupta Suychuən nahiyisidiki Jिंगgangshən teqining jənubiy etigidin tartip, ximalda Liənhua nahiyisining qeg-risioqiqə pütүн Ninggang nahiyisini, Suychuən. Lingxiən. Yongxin nahiyilirining bir kismini öz iqigə aloqan, jənuptin ximaloqa qarap uzunioqa sozulqan bir pütүн rayon bolup kaldi. Liənhua nahiyisining Shangxi rayoni, Yongxin nahiyisining Tienlong. Wənniənsən rayonliri bolsa bu bir pütүн rayon bilən anqə tutixip kətməydu. Duxmən genjü-diyimizni hərbi hujum wə iktisadiy kamal kilix yoli bilən yokitixka urunuwatidu, biz duxmənning hujumini tarmar kilixka təyyarlik kəruwatimiz.

Hərbi Məsililər

Qegra rayondiki kürəx pütünləy hərbi kürəx bolqanliktin, partiyə bilən amma birdək hərbilixixkə toqra kəldi. Duxmən'gə kandaq takabil turux, uruxni kandaq kilix kündilik turmuxtiki mərkiziy məsilə bolup kaldi. Gejü qorallik boluxi lazim. Kəyər qorallanmioqan bolsa, yaki qorallinixi yetərlik bolmioqan bolsa, yaki duxmən'gə takabil turux celüesi hata bolqan bolsa, xu yer dərhal duxmən tərpidin besiwelinidu. Bundak kürəx kündin-kün'gə kəskinlixidu, xuning bilən məsililərmu intayin

murəkkəplixidu wə jiddilixidu.

Qegra rayondiki kizil armiyining mənbəsi: (1) Ye Ting wə He Longlarning Chaozhou həm Shəntoudin kəlgən kona kismiliri^④; (2) Wuchang guominzheng-fusining sabik muhapizətqilər tuəni^⑤; (3) Pingjiang wə Liuyang nahiyilirining dihanliri^⑥; (4) jənubiy Hunən dihanliri^⑦ wə Shuykoushən ixqiliri^⑧; (5) Xü Kexiang, Tang Shengzhi, Bəy Chongxi, Zhu Peyde, Wu Shang wə Xiong Shihuylarning kismilridin əsir elinqan əskərlər; (6) qegra rayondiki nahiyilərnin dihanliri. Ləkin bir yildin artuq dawam kiləqan jənglər arkisida Ye Ting wə He Longlarning kona kismiliri, muhapizətqilər tuəni wə Pingjiang-Liuyang nahiyiliridin kəlgən dihanlarning pəkət 3 tin bir kismila qaldı. Jənubiy Hunəndin kəlgən dihanlardinmu yaridar boləqan wə əlgənliri kəp. Xuning üqün, aldinki tət hildikilər bğün'giqə yənıla kizil armiyə 4-jünining asasiy əqli bolup turəqan bolsimu, ləkin keyinki ikki hildikilərdin helila az. Uning üstigə, keyinki ikki hildikilərnin arisida düxmən koxunliridin əsir elinqanlar kəp, koxunlirimizni toluklaxta əgər bular bolmiəqan bolsa, əskər məsilisi zor məsilə bolup qalatti. Xundaq bolsimu, əskərnin kəpiyixi bilən miltikning kəpiyixi helimu bir birigə mas kəlməywətidu, miltik asanliqə qikim bolmaydu, əskərlər bolsa yaridar bolux, əlüx, kəsəl bolux wə kəqip ketix bilən asanla qikim bolup turuwətidu. Hunən shengwey bizgə Ənyüən ixqiliri^⑩

din əwətip berixkə maqul bolqan idi, buning orun-
linixini intizarlik bilən k tm ktimiz.

Kizil armiyə t rkiwining bir kismi ixqilar, dihanlar, bir kismi sərgərdan puroletarlar. S rg rdanlar t rkiwidikil rning b k k p bolup ketixi, əlwəttə, yahxi  m s. Lekin hər k ni j ng bolup turoqanliktin, yaridar bolux w   l x k p bolup turidu, s rg rdanlar bolsa j nggiwar kelidu, s rg rdanlarni tepip, kisimlimizni toluklaxmu qiyin bolup qaldi. Bundaq  hwalda p k t siyasi t lim-t rbiyini k q ytixin ibar t birla qar  qaldi.

Kizil armiy   sk rlirining k p kismi yallanma koxunlardin k lg n, lekin kizil armiyig  kelixi bil nla haraktiri  zg rdi. Aldi bil n, kizil armiyid  yallanmilik t z mning  m ldin kalduruloqanliqi  sk rl rg  baxkilar  q n  m s, b lki  zi  q n, h k  q n urux kilidioqanliqini hes kildurdi. Kizil armiyid  b g n'gic  heqkandak r smi muax tüzümi yok, p k t axlik berilidu, yaq. tuz. otun. k ktat puli w  az miktarda parq  hiraj t puli berilidu. Kizil armiy  j n'gu n w   sk rlirining qegra rayonning  zidin bolqanlirining h mmisig  y r t ksim kilip berildi, p k t yurti yirakta bolqanlarq  y r t ksim kilip berix qiyin boluwatidu.

Siyasi tərbiyə arkisida, kizil armiyə  sk rlirining həmmisi sinipiy ang-sezimg  ig  boldi, y r təksim kilix, h kimiy t kurux w  ixqi. dihanlarni koral-landurux j h tlirid  sawatka ig  boldi,  zi  q n,

ixqilar sinipi wə dihanlar sinipi üqün jəng kilidioqanliqini qüxəndi. Xunga, ular japa-muxəkkətlik kürəxlərdə zarlanmaydioqan boldi. Liən, ying, tuən-lərning həmmisidə əskərlər weyyüənhuyi kuruldi, bu weyyüənhuyilar əskərlərning mənəpətigə wəkillik kilidu həmdə siyasi hizmət wə ammiwi hizmətlərni ixləydu.

Təjribilər partiye wəkili tüzümi[®]ni əməldin kalduruxka bolmaydioqanliqini ispatlidi. Partiyə zhibusi liəndə kurulidioqanliqi üqün, bolupmu liəndə partiye wəkilining boluxi tehimu mohim. U əskərlər weyyüənhuyining siyasi təlim-tərbiye ixlirini elip berixioğa həydəkqilik kilidu, ammiwi hərket hizmətlirigə yetəkqilik kilidu, xuning bilən billə partiye zhibusining shujiliqini ətəydu. Əmiliyət ispatlidiki, kaysi liənning partiye wəkili yaxxirak bolsa, xu liən saqlamrak bolidu, əmma liənzhanglarning siyasi jəhəttə bundak zor rol oynixi asan əməs. Təwən dərrijilik kadrlardin əlüx wə yaridar bolux bək kəp bolup turidioqanliktin, düxmən koxunliridin əsir elinoqan əskərlərni kəp qaqlarda uzak ətməyla liənzhang wə pəyzhang kilixka toqra kelidu; bu yil 2-wə 3-aylarda əsir elinoqan əskərlərdin hazır ying-zhang boləqanlar bar. Karimakka, biz kizil armiyə dəp atilidioqanliqimiz üqün, partiye wəkili bolmisimu bolidioqandək kərünidu, bundak karax həkikətən tolimu hata. 28-tuən jənubiy Hunəndə turoqan wak-tida, partiye wəkili tüzümini əməldin kalduroqan idi,

keyin yənə əsligə kəltürdi. Partiyə wəkili digən nam zhidaoyüen'gə əzgətilsə, guomindangning zhidaoyüen digini bilən arilixip ketidikən, uni əsir elinqan əskərlər yaman kəridikən. Həlbuki, birər namning əzgətilixi tüzümning mahiyitigə munasiwətsiz. Xunga əzgətməslikni karar kildük. Partiyə wəkilliridin yaridar bolux wə əlüx bək kəp bolup turidu, ularni əzimiz kurs eqip yetixtürüp toluqliqandın taxkiri, zhongyang wə ikki shengweyning partiyə wəkili bolaliqudək yoldaxlardin az digəndə 30 ni əwətip berixini ümit kilimiz.

Adəttiki əskər yerim yil yaki bir yil təlim alqanda, andın urux kilalaydu, bizning əskərlirimizgə bolsa tünügünla armiyigə kirsə, bğün urux kilixka toqra kelidu, təlim berix zadila yok. Ularning hərbi tehnikisi bək təwən, jəng kilixta pəkət baturluqioqila tayinidu. Uzak wakit dəm aldurup təlim berix mümkin əməs, pəkət bəzi jənglərdin bir amal kilip əzimizni qətkə elip, təlim berix üqün wakit qikirixka mümkin bolamdu, yok, karap bakarmiz. Təwən dərijilik jün'guənlərnı yetixtürüx üqün, hazır 150 kixilik jiaodaodüy kurduk, buni dawamlıq yoloqa koymaqqimiz. Zhongyang wə ikki shengweyning liənzhəng, pəyzhəngdin yukuri dərijilik jün'guənlərdin kəprək əwətip berixini ümit kilimiz.

Hunən shengwey bizgə əskərlərnıng maddi turmuxioqa əhmıyət berixni, heq bolmioqanda, adəttiki ixqi, dihanlar turmuxidin yahxirak kilixni tapxuroqan

idi. Həzir əhwal uning əksiqə boluwatidu, axliktin taxkiri, hər küni yaq, tuz, otun, kəktat üqün kixi bexioqa 5 pungdin kümüq pul beriliwatidu, tehi buni dawamlaxturuxmu kıyin bolidiqandək turidu. Pəkət yaq, tuz, otun, kəktat üqünla eyioqa on ming yüəndin artuk kümüq pul kerək, buni tamamən tuhaolarqa zərbə berix yoli bilən həl kilip kəldük^①. Əmdi pütün jün boyiqə 5 ming kixining kixlik kiyimigə kəlsək, özimizdə pahta bolsimu, rəht yetixməydu. Soqak qüxüp kətti, nuroqun əskərlər tehiqə yalang kiyimlirini koxlap kiyip yürüwatidu. Həlimu yahxi, biz japa-muxəkkətkə kənüp kaləqan. Uning üstigə, kəndakla kixi bolsun, ohxaxla japa-muxəkkət qekiwatidu, jünzhangdin tartip axpəzgiqə, həmməylən'gə ohxaxla axliktin baxka 5 pungdin tamak hirajiti berilidu. Parqə hirajət puli 20 pungdin bolsa, həmməylən'gə ohxaxla 20 pungdin, 40 pungdin bolsa, həmməylən'gə ohxaxla 40 pungdin berilidu^②. Xunga əskərlərmu heqkimdin aqrinmaydu.

Bir ketim jəng kiləqanda, bir türküm əskər yaridar bolidu. Ozukluk maddining yetərlik bolmiqanliqi, soqak ətüx wə baxka səwəplər bilən jünguən wə əskərlərdin aqrip kaləqanliri nahayiti kəp. Dohturhana taq arisiqə jaylaxkan bolup, zhongyi wə xiyi usulliri bilən dawalaydu, dohturmu wə dori-mu yetixməydu. Həzir dohturhanida yetip dawalinawatkanlar jəmi 800 din artuk. Hunən shengwey dora əwətip bərməkqi boləqan idi, xu kəmgiqə yet-

küzüp bərmidi. Zhongyang wə ikki shengweyning birқанqə xiyi dohtur wə bir az yot tablitkisi əwətip berixini soraymiz.

Maddi turmuxi xunqə naqar, kiliwatkan jəngliri xunqə kəp bolsimu, kızil armiyining yənila qidaxlik berəlixı, partiyining rolidin baxka, armiyə iqidə demokratiyining yolqə koyuloqanlıqıdin boluwatıdu. Jün'guənlər əskərlərnı urmaydu, jün'guənlər bilən əskərlər təminatıta barawər, əskərlər məjlislərdə səz kılıx ərkinligigə igə, uxxak-qüxxək kaidə-yo-sunlar əməldin qalduruldi, iktisadiy ixlar axkara. Əskərlər tamak ixlirini əzi baxkurup, künigə 5 pung-din berilgən yaq, tuz, otun, kəktat pulidin bir az iktisat kılıp, parqə hirajətliri üqün ixlitıdu, bunı "tamaktin exinoqan pul" dəp ataydu, buningdin hər bir kixigə künigə təhminən 60-70 yarmaktin tegıdu. Bu qarılərdin əskərlər nahayiti məmnun. Bolupmu əsir elinip armiyimizgə katnaxkan yengi əskərlər guomindang armiyisi bilən bizning armiyimizning baxka-baxka ikki dunya ikənliginı həs kiliwatıdu. Ular gərqə kızil armiyining maddi turmuxi ak armiyiningkigə yətməydiqanlıqını həs kılısimu, ləkin rohiy jəhəttin azatlıkka erixkən. Tehi tünügünla düxmən koxunıda baturluk kərsətmigən bir əskərning bğün kızil armiyidə nahayiti baturluk kərsitiwatkanlıqı demokratizimning təsiridin boləqan. Kızil armiyə goya bir məx, əsir elinoqan əskərlər kelixi bilənla uningda dərhal erip ketıdu. Zhongguoda

demokratiyigə həklə muhtaj bolup kalmastin, armiyimu muhtaj. Armiyə iqidiki demokratik tüzüm feodal yallanma koxunlukni buzup taxlaydiqan mohim koral bolup kalidu^⑩.

Partiyə təxkilatliri hazır liən zhibusi, ying weyyüenhuyi, tuən weyyüenhuyi, jün weyyüenhuyidin ibarət tət dərijigə bəlünidu. Liəndə zhibu, bəndə guruppa bar. Kızıl armiyining japa-muxəkkətlər iqidə jəng kilip turuklukmu tozup kətməsligining mohim səwəpliridin biri—“zhibuning liəndə kurulqanliqi”. Buningdin ikki yil ilgiri bizning guomindang koxunliri iqidiki təxkilatirimiz əskərləni pütünləy öz kəliqə elip kətəlmigən idi, Ye Ting kəsimi^⑪dimu hər bir tuəndə aran birlə zhibu bar idi, xunga kəttik sinaklarqə bərdaxlik bərləmidi. Həzir kızıl armiyidə partiye əzaliri bilən partiyisizlərləning nisbiti təhminən 1:3, yəni ottura həsap bilən tət kixi arisida bir partiye əzasi bar. Yekında, partiye əzaliri bilən partiyisizlər sanini təng kilix məksidigə yetix üqün^⑫, jəng kiləuqi əskərlər arisida partiye əzalirining sanini kəpəytix karar kilindi. Həzir liən zhibulirida yaxşı shujilar kəmlik kiləwatidu, bu hizmətkə kəyux üqün, zhongyangning jaylarda turup ixlix mümkin bolmay kaləqan aktiplardin kəprək əwətip bərixini soraymiz. Jənubiy Hunəndin kəlgən hadimlərləning həmmisi digədək armiyidə partiye hizmitini ixləwatidu. Biraq 8-ayda bir az kixilirimiz jənubiy Hunəndə tarkilip kətti, xunga

hazir adəm ajritixka bolmaywatidu.

Yerlik korallik küqlerdin chiweydüy wə ixqidihan kozoqilangqilar düyi bar. Kozoqilangqilar düyi suobiao wə ow miltikliri bilən korallanoqan, yezilarni birlik kiləan bolup, hər bir yezida birdin düy bar, adəm sani yezining qong-kiqikligigə karap bolidu. Ularning wəzipisi əksil'inkilapni basturux, yeza hakimiyitini koqdax, düxmən kəlgəndə, kizil armiyigə yaki chiweydüygə yardəmlixip urux kilixtin ibarət. Kozoqilangqilar düyi dəslep Yongxin nahiyisidə kuruloqan bolup, ilgiri məhpi idi, pütүн nahiyini tartiwaloqandin keyin axkara boldi. Bu tüzüm hazir qegra rayondiki nahiyilərdə yürgüzüldi, nami əzgərtilmidi. Chiweydüyning koralliri asasen bəx atar miltik bolup, tokkuz atar wə bir atar miltiklarmu bar. Nahiyilərdiki miltiklarning sani: Ninggangda 140, Yongxinda 220, Liənhuada 43, Chalingda 50, Lingxiəndə 90, Suychuəndə 130, Wən'əndə 10, jəmi 683. Bularning kəp kismini kizil armiyə tarkitip bərgən, az kismini əzliri düxməndin tartiwaloqan. Nahiyilərdiki chiweydüy-lərnin kəpqiligi tuhao-lieshenlarning baoəndüyliri wə əyhutuənliri bilən daim jəng kilip turidu, jəng-giwarliqi kündin-kün'gə əsüwatidu. 21-may wəkə-si@din ilgiri nahiyilərdə dihanlar ziweyjünliri bar idi. Miltiklirinin sani: Youxiəndə 300, Chalingda 300, Lingxiəndə 60, Suychuəndə 50, Yongxinda 80, Liənhuada 60, Ninggang (Yüən Wencəy kisi-

mi)da 60, Jिंगgangshən (Wang Zuo kisimi)də 60, jəmi 970 idi. 21-may wəkəsidin keyin, Yüən Wen-cəy, Wang Zuo kisimlirining qikimoqa uqrimioqanlıqini həsapka almioqanda, pəkət Suychuən nahiyisidə 6 tal, Liənhua nahiyisidə 1 tal miltik saklap kəlindi, kaləqan miltiklarning həmmisi tuhao-lieshenlarning kəlioqa qüxüp kətti. Dihanlar ziwey-jünliridə qorallirini əz kolida saklap qalaliqudək muxundak kabiliyətning bolmioqanlıqi—jihuyzhuyilik luxiənniң nətijisi. Nahiyilərdiki chiweydüylərnin miltikliri həzirmu nahayiti kəmlik kiliwatidu, tuhao-lieshenlarningkidək kəp əməs, kizil armiyə qoral-yarak jəhəttin chiweydüylərgə dawamlıq yardəm berip turuxi lazim. Kizil armiyinin jənggiwarliqini təwənlitip qoymaslıq xərti astida, həlkning qorallini-xioqa kütqning beriqə yardəm berix kerək. Bizning bəlgilimimiz boyiqə, kizil armiyinin hər bir yingitə tələnlik tüzümnü kollinidu, hər bir liəndə 75 taldin miltik bolidu, buningoqa məhsus liən, jigüənqiang liəni, pəyjipao liəni, tuənbu wə üq yingbuningkini koxkanda, hər bir tuəndə 1075 taldin miltik bolidu. Jənglərdə qənimət elinəqan miltiklar bilən mümkin kədər jaylar korallandurulidu. Chiweydüyning zhi-huyguənliginü nahiyilərdin əwətilip, kizil armiyə tərpidin kuruloqan jiaodaodüydə təlim aləqan kixilər ətəydu. Kizil armiyinin yiraktin kəlgən kixilərnü jaylaroqa düyzhanglikka təyinləp əwətixini pəydin-pəy azaytix lazim. Zhu Peydemu əzining baəndüy

wə əyhutuənlirini korallanduruwatidu, qegra rayon-diki nahiyilərdə tuhao-lieshenlar korallik küqlirining sani wə jənggiwarliqi heli artuk. Kizil yərlik korallik küqlirimizni kengəytixni bolsa bir minutmu keqiktürgili bolmaydu.

Kizil armiyə küqni toplaxni pirinsip kilidu, chiweydüy küqni bəlüxni pirinsip kilidu. Əksiyətqi hakimiyət waktinqə turaklaxkan muxu məzgildə, düxmən kəp miktarda hərbi küqini topla, kizil armiyəgə hujum kilalaydu, kizil armiyining öz küqini bəlüxi paydisiz. Bizning təjribimiz xuki, əskiriy küqni bəlüwətkəndə, hər kətimda digüdək məqlubiyətkə uqrimay kalmiduk, əskiriy küqni topla, əzimizdin az yaki əzimizgə təng yaki əzimizdin səlpəl kəprək düxmən'gə zərbə bərgəndə bolsa, həmixə qəlibə kəzinip kəlduk. Zhongyangning bizgə bərgən yolyoruqi boyiqə kengəytilidioqan partizan rayonliri uzunioqə wə toqrisioqə birnəqqə ming li kelidu, bu bək kəng bolup kətkən, bu bizning küqimizni tolimu artuk məlqərliwətkənliktin bolqan bolsa kərək. Chiweydüylər üqün bolsa küqni bəlüx paydilik, hazir nahiyilərdiki chiweydüylər küqni bəlüp jəng kilix usulini qolliniwatidu.

Düxmən koxunliriqə təxwik kilixning əng ünümlük usuli əsirlərnəni koyup berix wə ularning iqidiki yaridarlarini dawalaxtin ibarət. Düxmən koxunlirining əskərliri wə yingzhang, lienzhang, pəyzhangliri əsir elinqan haman, ularqə karita təxwikat hizmi-

tini elip barduk, ularni kelixni halaydiqanlar wə ketixni halaydiqanlar döp ikkigə ayrip, ketixni halaydiqanlirini yol hirajiti berip koyup bərduk. Xundak kilip, düxməning “Gongchəndang basmiqiliri kərgənla adəmni ɵltüridu” digən aldamqiliklirini dərhal bitqit kilip taxliduk. Yang Chishengning «9-shi 10 künlük zornili» bizning bu usulimizdin “Nimə digən zəhərlik” döp həsrət qəkti. Kizil armiyə əskərliri qoloqa qüxkən əsirlərdin hal sorax wə ularni uzitixta intayin kiziqinlik kərsətti, əsir elinqan əskərlərmu hər ketimki “yengi kərindaxlarni uzitix yiqini”da səzgə qikip, bizgə nahayiti kiziqin minnətdarlik bildürdi. Düxməndin əsir elinqan yaridarlarni dawalax iximu nahayiti zor ünüm bərdi. Li Wenbin’gə ohxax zirək düxmənlərmu yekindin beri bizning usulimizni dorap, əsirlərnə ɵltürməydiqan, əsir elinqan yaridarlarni dawalaydiqan boldi. Xundak bolsimu, keyinki jənglərdə bizning kixilirimiz bəribir miltiklirini kətirip kaytip keliwatidu, bundak ix ikki qetim kərüldi. Buningdin taxkiri, yazma təxwiqat, məsilən, xoar yezixka ohxaxlarnimu küqimizning beriqə ixləwatimiz. Kəyergila barsak, tamlaroqa ala koymay xoar yezip turduk. Pəkət rəsım sizixni bilidiqan kixilər yetixməywatidu, zhongyang wə ikki shengweyning bundak kixilərdin birkanqini əwətip berixini soraymiz.

Hərbi genjüdlər: Birinqi genjüdi Jinggāngshən teqi bolup, Ninggang, Lingxiən, Suychuən wə

Yongxin nahiyilirining tutaxkan yerigə jaylaxkan. Uning ximaliy etigidə Ninggang nahiyisining Maoping digən yeri, jənubiy etigidə Suychuən nahiyisining Huang'ao digən yeri bar, bu ikkisining ariliqi 90 li kelidu. Xərkiy etigidə Yongxin nahiyisining Nashən digən yeri, qərbiy etigidə Lingxiən nahiyisining Shuykou digən yeri bar, bu ikkisining ariliqi 80 li kelidu. Bu genjüdingin tət ətrapi Nashəndin baxlap Longyüenkou (bular Yongxin nahiyisidə), Xincheng, Maoping, Dalong (bular Ninggang nahiyisidə), Shidu, Shuykou, Xiacun (bular Lingxiən nahiyisidə), Yingpənxü, Dəyjiapu, Dafen, Düyziqiən, Huang'ao, Wudoujiang, Cheao (bular Suychuən nahiyisidə)lardin etüp, yənə Nashən'gə kəlgiqə jəmi 550 li kelidu. Taqda Dajing, Xiaojing, Shangjing, Zhongjing, Xiajing, Ciping, Xiazhuang, Xingzhou, Caoping, Bəynihu, Luofu digən jaylar bolup, həmmisidə əlkə yərlər wə kəntlər bar, bu yərlər ilgiri basmiqilar wə keqip pitrap yürgən əskərlərnin uwisi idi, hazır bizning genjüdiyimiz bolup kaldı. Lekin bu yərlərnin ahalisi 2 ming kixigə, axlık məhsulati bolsa 10 ming dən'gə yətməydu, armiyining ozuk-tülügi pütünləy Ninggang, Yongxin wə Suychuən nahiyiliridin kəltürüldü. Taqdiki mudapiəlinixkə əplik jaylarning həmmisidə gongshilar kuruldi. Dohturhana, kiyim-keqək karhanisi, qoral-yarak baxkarmisi wə hərkaysi tuənlərnin arka səp mudapiə

baxkarmiliri muxu yərdə turidu. Həzir Ninggang nahiyisidin bu yərgə axlik toxuluwatidu. Əgər yə-tərlik təminat bolsa, düxmən hujum kilip kirəlməy-du. İkkinqi genjüdi Ninggang, Yongxin, Liənhua, Chaling nahiyilirining tutaxkan yeridiki Jiulongshən teqi bolup, mohimliqi jəhəttin Jinggangshən'gə yətmisimu, tət nahiyidiki yerlik korallik küqlərnin-
g əhirkil genjüdisi, bu yərdimu gongshilar kurul-di. Tət ətrapi ak həkimiyət bilən oraləqan kizil gejulərnin taqlardiki mudapiə kərükə əplik jaylardin paydilinixi zərür.

Yər Məsilisi

Qegra rayonning yər əhwali: Omumən eytkanda, yərlərnin 60 pirsənttin oxukraqi pomixxiklarning kolida, 40 pirsənttin azraqi dihanlarning kolida. Jiangxi tərəptə Suychuən nahiyisidə yər əng mər-kəzləxkən bolup, təhminən 80 pirsənti pomixxiklar-ning kolida. Yongxin nahiyisi ikkinqi orunda bolup, təhminən 70 pirsənti pomixxiklarning kolida. Wən'ən, Ninggang, Liənhua nahiyiliridə öz aldiəqə terikqilik kilidiəqan dihanlar kəprək, ləkin pomixxiklarning kolidiki yər yənila kəprək bolup, təhminən 60 pirsəntni təktil kilidu, dihanlarning yeri aran 40 pirsəntni təktil kilidu. Hunən tərəptə Chaling, Lingxiən nahiyiliridə yərnin təhminən 70 pirsənti pomixxiklarning kolida.

Ariliktiki sinip məsilisi: Yər əhwali yukuridiki-dək bolqan xaraitta, barlıq yərləni musadirə kilip, yengiwaxtin təkşim kilix^⑦ zor kəpqilikning himayisigə erixələydu. Əmma yezilarda kixilər, omumən, üq hil sinipka yəni qong, ottura pomixxiklar sinipioqa, kiqik pomixxiklar wə bay dihanlardin ibarət ariliktiki sinipka, ottura dihan wə kəmbəqəl dihanlar sinipioqa ayrilidu. Bay dihanlar paydaziyan jəhəttin, kəpinqə, kiqik pomixxiklar bilən baqlanqan. Bay dihanlarning yərliri omumi yər sanida az sannı təkşil kilidu, lekin kiqik pomixxiklarning yərliri bilən koxup hesabliqanda, heli kəp. Pütün məmlikəttiki əhwalmu buningdin anqə pərklənmisə kerək. Qegra rayonda yərləni pütünləy musadirə kilix, təltəküs təkşim kilix siyasiti kollinildi; xunga kızil rayonlarda tuhao-lieshenlar sinipi wə ariliktiki sinip ohxaxla zərbə yidi. Siyasətku ənə xundak, lekin əmiliy ijra kilinqanda, ariliktiki sinipning kattik toskunluqioqa uqrıdi. Inkilapning dəslepki məzgilidə, ariliktiki sinip kərünüxtə kəmbəqəl dihanlar sinipioqa təslim bolqandək kilsimu, əmiliyettə, əzlrining ətmişitiki ijtimai ornidin wə urukdaxqiliktin paydilinip, kəmbəqəl dihanlarnı korkutti, yər təkşim kilix waktini keqiktürdi. Keqiktürüxkə imkaniyət tapalmay kalqan qaqda, yərlirining həkiki sanini yoxurdi, yaki boluk yərlirini əzigə kaldurup, tetir yərlirini baxkilaroqa bərdi. Bu məzgilidə, kəmbəqəl dihanlar uzak muddət ayak

asti kilinoqan wə inkilapning oqelibisini kapalətsiz döp hes kiləanliktin, kəpinqə, ariliktiki sinipning pikrini kəbul kilip, aktip hərəkətlinixkə jür'ət kilalmaydu. Inkilap yukuri ərligən, məsilən, bir nahiyə hətta birkanqə nahiyədə həkimiyyət koləqə elinoqan, uruxta əksiyətqi kəxunlar birnəqqə kətim məqlup boləqan, kizil armiyə kük-kudritini birnəqqə kətim kərsətkəndin keyinla, yezilarda ariliktiki sinipka kərxə aktip hərəkət barlikka kelidu. Məsilən, Yongxin nahiyisining jənubiy kismi ariliktiki sinip əng kəp jay bolup, bu yərdə yər təksim kilixni kəqiktürüx wə yərlirini yoxuruxmu həmmidin eqir idi. Kizil armiyə 6-ayning 23-küni Longyüenkouda zor oqelibə kəzanəqandin keyin, rayonluk həkümət yər təksim kilixni kəqiktürgən birnəqqə kixigə qarə kərdi, andin bu jayda yər əmiliy sürəttə təksim kilindi. Ləkin kəysila bir nahiyədə bolsun, feodal urukdaxlik təxkili nahayiti omumlaxkan, kəpinqə, bir pəmililiklər bir kəntkə jaylaxkan, yaki bir pəmililiklər birkanqə kəntkə jaylaxkan, xunga uzakrak wakit bolmay turup, kəntlərdə sinipiy bəlünüxnə wujutka kəltürgili, urukdaxqilikni yənggili bolmaydu.

Ak terərluk astida ariliktiki sinipning asilik kilixi: Ariliktiki sinip inkilap yukuri ərligən məzgildə zərbigə uqraydu, ak terərluk yetip kelix bilənla dərhal asilik kilidu. Əksiyətqi kəxunlarni baxlap berip, Yongxin, Ninggang nahiyiliridiki inkilawiy dihanlarning əylirini kəydürgənlər xu ikki

nahiyining kiiqik pomixxikliri wə bay dihanliri. Ular əksiyətkilərnin yolyoruqi boyiqə əylərnə kəy-dürüxtə, adəm tutuxta nahayiti baturluk kəlojan. Kizil armiyə Ninggang, Xincheng, Gucheng wə Longshi tərəplərgə ikkinqi kətim kəlginidə, nəqqə minglijan dihan əksiyətkilərnin, gongchəndang silərnə əltüridu, digən təxwikatiqə ixinip, əksiyətkilərgə əgixip, Yongxin nahiyisigə kəqip ketixkən ikən. Bizning “Asilik kəlojan dihanlar əltürülməydu”, “Asilik kəlojan dihanlarning kaytip kəlip, ziraətlirini yiqiweləxi karxi elinidu” digən təxwikatimizdin keyinla bir kisim dihanlar asta-asta kaytip kəlixti.

Məmlikət boyiqə inkilap dolkuni pəsəygən məzgildə, geju rayonlardiki əng kiyin məsilə ariliktiki sinipni tutup turalmaslik boldi. Ariliktiki sinipning asilik kəlojanliqininq asasiy səwiwi—inkilapning tolimu eqir zərbisigə uqriqanliqi. Ləkin məmlikət boyiqə inkilap yukuri ərligəndə bolsa, kəmbəqəl dihanlar sinipi ixənqkə igə bolup, qəyrətkə kəlidu, ariliktiki sinip bolsa korkup, kalaymikanqilik tuqduruxkə petinalmaydu. Li Zongren bilən Tang Shengzhi otturidiki urux Hunən tərəpkə karap kəngəygən qaqda, Chaling nahiyisining kiiqik pomixxikliri dihanlardin yarixixni tələp kəlojan, bəziliri dihanlarqə qaqanlik uqun qoxkə gəxi sungli kəlojan (Bu qaqda kizil armiyə Chaling nahiyisidin qekinip, Suychuən nahiyisigə kətkən idi). Li Zongren bilən Tang Shengzhi otturidiki urux ayaklixixi bilən

bundak ixlarmu tügəp kətkən. Həzirki wakit—məmlikət boyiqə əksil'inkilap yukuri ərliğən məzgil, zərbə yigən ariliktiki sinip aq rayonlarda pütünləy digüdək tuhao-lieshenlar sinipi tərəpkə ətüp kətti, kəmbəqəl dihanlar sinipi yaloquz qaldi. Bu məsilə həkikətən nahayiti jiddi¹⁹.

Kündilik turmux besimining ariliktiki sinipning asilik kilixioğa təsir kərsitixi: Kizil rayonlar bilən aq rayonlar karxilixip, bir birigə düxmən ikki dələtkə ohxax bolup qaldi. Düxmənning kattik kamal kiləjanliqi wə bizning uxxak burzuaziyə məsilisini bir tərəp kiliximizning namuwapik boləjanliqidin ibarət bu ikki səwəp arkisida, bu ikki rayon otturisida soda pütünləy digüdək üzülüp kelip, tuz, rəht wə dora matiriyallirioğa ohxax kündilik turmuxka lazimlik buyumlar əksüp qaldi wə kimmətləp kətti, yaoq, qay, yaoq katarlik yeza igilik məhsulatlirini qətkə qikirix mümkin bolmay kelip, dihanlarning pul kirimi üzülüp qaldi, buning bilən adəttiki həlkkə təsir yətti. Kəmbəqəl dihanlar sinipi bu japa-muxəkkətlərgə hər halda bir kədər qidaxlik berələydu, ottura sinip qidaxlik berəlmigən qaoqda, tuhao-lieshenlar sinipioğa taslim bolup ketidu. Zhongguodiki tuhao-lieshenlar wə jünfalar otturisdiki bəlünux wə uruxlar dawam kilmaydikən, məmlikət boyiqə inkilap wəziyiti aloğa karap rawajlanmaydikən, kiqik-kiqik rayonlardin ibarət kizil gejulər iktisadiy jəhəttə intayin zor besimoğa uqraydu,

gejülərning uzak muddət məwjut bolup turuxi məsilə bolup kalidu. Qünki bundak iqtisadiy besiməğa ottura sinipla qidaxlik berəlməy qalmastin, bəlki ixqilar, kəmbəqəl dihanlar wə kızil armiyimu qidaxlik berəlməydiqan waqitlar kelip kelixi mümkin. Yongxin, Ninggang nahiyiliridə, tuz yok, rəht, dora matiriyalliri pütünləy üzülüp qaldı, baxka nərsilər toqrilik səzləp olturuxning tehimu həjiti yok. Həzir tuz tepilidu, lekin nahayiti kimmət. Rəht, dora matiriyalliri həlimu tepilmaydu. Ninggang nahiyisidin, Yongxin nahiyisining qərbiy kismi wə Suychuən nahiyisining ximaliy kismidin (Bular — hazır geju yərlər) əng kəp qikidiqan yaqraq wə qay, yaqlarni həlimu baxka jaylarəğa qikarəqili bolmaywatidu[®].

Yər təksim kilixning əlqimi: Yeza yər təksim kilixning birligi kilindi. Taq kəp, yər az jaylarda, məsilən, Yongxin nahiyisining Xiaojiang rayonida 3-4 yezini bir birlik kilip yər təksim kilixmu boldı, lekin bundakliri nahayiti az. Həmmə yeza-kəntlərdə ər-ayallar wə yax-kərilərəğa yər təng təksim kilindi. Həzir zhongyang kərsətkən qarə boyiqə əmgək küqi əlqəm kilinip, əmgək kilalmaydiqanlarəğa kariqanda əmgək kilalaydiqanlarəğa bir həssə oxuk yər təksim kilip berildi[®].

Əz aldiqə terikqilik kilidiqan dihanlarəğa yol koyux məsilisi: Bu tehi təpsili muhakimə kilinmidi. Yər təksim kilixta əz aldiqə terikqilik kilidiqan

dihanlar arisidiki bay dihanlar ixləp qikirix küqlirini əlqəm kilixni yəni adəm küqi wə kapitali (dihanqilik koral-saymanliri wə xuningoqa ohxaxlar) kəp boləqanlaroqa kəp təkسيم kilip berixni tələp kiliwatidu. Bay dihanlar yəni təng təkسيم kilix wə əmgək küqigə karap təkسيم kilixtin ibarət usulning ikkilisini əzliri üqün paydisiz dəp hes kiliwatidu. Ular, adəm küqi jəhəttə kəprək küq qikirixni halaymiz, uning üstigə kapital küqini koxkanda, kəprək həsul eliximiz mümkin, dəp hesaplaydu. Əgər adəttiki kixilərgə ohxax təkسيم kilinip, ularning alahidə küq qikirixi wə artuqə kapitali etiwarsiz kaldurulsa (taxlap koyulsa), ular buningoqa unimaydu. Bu məsilidə həlimu zhongyang kərsətkən qarə boyiqə ix kəruwatimiz. Lekin bu məsilini yəne muhakimə kilixka toqra kelidu, bir hulasigə kəlgəndin keyin doklat kilimiz.

Yər beji: Ninggang nahiyisidə 20 pirsənt eliniwatidu, bu zhongyang kərsətkən qaridə kərsitilgini-din 5 pirsənt artuq, hazır baj eliniwatқан wakitta buni əzgərtix əpsiz boluwatidu, kelər yil keməytməqimiz. Buningdin taxkiri, Suychuən, Lingxiən, Yongxin nahiyilirining hərkaysisining bir kısmi geju rayon dairisidə bolup, həmmisi taqlıq jaylar boləqaqqa, dihanlar bək muhtajlikta turmux kəqüridu, ulardin baj elix ongaysiz. Həkümətning wə chiweyduylərləning hirajiti ak rayonlardiki tuhaolaroqa zərbə berix yoli bilən həl kiliniwatidu. Kizil armi-

yining təminatıqə kəlsək, gürüqni hazırqə Ninggang nahiyisidə elinqan yər bejidin qikirixka bolidu, pulni yənə tamamən tuhaolarqə zərbə berix yoli bilən həl kilixka toqra kelidu. 10-ayda Suychuən nahiyisidiki partizanlik hərkitidə 10 ming yüəndin oxukraq pul topliduk, bu pul bir məzgil ixlitixkə yetidu, tügigəndin keyin qarap bakarmiz.

Hakimiyət Məsilisi

Nahiyə, rayon, yeza dərjilik həlk hakimiyətliri omumyüzlük təkil kilindi, lekin ismi jismioqə layik əməs. Birmunqə jaylarda ixqi-dihan-əskərlər wəkillər kengixi yok. Yeza, rayon dərjilik hətta nahiyə dərjilik həkümətlərnin ijrαι weyyüənhuyliri ammiwi yioqinlarda saylandi. Alman-talman ətüzülgən ammiwi yioqinlarda məsililərnə muhakimə kilqili, ammini siyasi təlim-tərbiyigə igə kilqili bolmaydu, uning üstigə, bundak yioqinlarni ziyalilar yaki pürsətpərəslər nahayiti asanla qanggilioqə eliwalidu. Bəzi jaylarda wəkillər kengixi bolqan bilənmu, pəkət ijrαι weyyüənhuyni sayliqıuqi wakitlik organ döp karalmakta; saylam tügigəndin keyin, həmmə hokuk weyyüənhuynin gəlioqə ətıdu-də, wəkillər kengixi kayta eqizıqə elinmaydu. Ismi jismioqə layik ixqi-dihan-əskərlər wəkillər kengixi təkilliri yok əməs, pəkət nahayiti az. Bundak boluxi wəkillər kengixidin ibarət yengi siyasi tüzüm toqrisida təx-

wik wə tərbiyining yetərlik bolmioqanliqidin boldi. Feodallik dəwrning hakim mutləklik yaman adətliri ammining hətta adəttiki partiyə əzalirining mengisigə qongkur ornixip kətkən, uni kiska wakit iqudə pak-pakiz tügətkili bolmaydu, bundak kixilər birər ix aldiqə kəlsə, asinini izləydu, awariqiliqi bolqan demokratik tüzümnü yakturmaydu. Demokratiyə-mərkəzləxtürüş tüzümining ünümini qokum inkilawiy kürəxlərdə kərsitip, ammiqə uning ammining küqini əng obdan hərəkətkə kəltürələydiqanliqini wə kürəxkə əng paydilik ikənligini qüxəndürgəndila, uni ammiwi təxkilatlarda omumyüzlük wə həkiki rəwixtə kollaŋqili bolidu. Biz hər dərjilik wəkillər kengəxlirining təpsili təxkiliy kanunlirini (zhongyangning dagangioqə اساسən) tüzüp qikip, ilgiriki hataliklarni pəydin-pəy tüzitiwatimiz. Kizil armiyidiki hər dərjilik əskərlər wəkillər kengəxlirimu hazır daimlik bolup quruluwatidu, ilgiriki pəkət əskərlər weyyüənhuyila bolup, əskərlər wəkillər kengixi bolmaslik hataliqi tüzitiliwatidu.

Hazır həlk ammisi weyyüənhuyni omumi türdə "ixqi-dihan-əskərlər həkümüti" dəp bilidu, qünki ular wəkillər kengixidin ibarət hakimiyətni tehi qüxən-məydu, weyyüənhuynila həkiki hakimiyət dəp bilidu. Kurultayni tayanq kilmioqan ijrai weyyüənhuylarning ixni bir tərəp kilixta, kəpinqə, ammining pikridin qətləp ketixi, yərnü musadirə kilix wə təksim kilixta ikkilinixi wə mürəsəqilik kilixi, hirajətlərnü qalay-

mikan ixlitixi wə hiyanət kilixi, aq küqlərdin kor-
kup özini qətkə tartixi yaki kürəxtə kət'i bolmasliqı
həmmə yərdə uqrap turidu. Weyyüenhuymu omumi
yioqinni nahayiti az ötküzidu, ix bolsa, changwey-
huy özila həl kilidu: Rayon, yeza dərjilik həkü-
mətlər bolsa changweyhuy yioqinlirininu az ötküzi-
du, birər ix bolsa, zhuxi, mishu, maliyə ixlirini
baxkuroquqi yaki chiweydüning düyzhangı (kozoqi-
langqilar düyining düyzhangı) öz aldiqə həl kilidu
wə bəlgiləydu, bu tət adəm weyyüenhuyda daim
turidu. Xunga, demokratiyə-mərkəzləxtürüxnı kolli-
nixmu həkümət hizmətliridə adətkə aylinip kətmidi.

Dəsləpki məzgildiki həkümət weyyüenhuytirida
bolupmu yezilik həkümətlərdə kiqik pomixxiklar wə
bay dihanlar ixka kiriwelixka urundi. Ular kızil
latilarnı takiwelip, əzlrini nahayiti kızıqın kilip
kərsitip, hiligərlik bilən həkümət weyyüenhuyiqə
kiriwaldi, həmmını kəliqə eliwelip, kəmbəqəl dihan-
lardin bolqan weyyüənlərnı pəkət yərdəmqi rol
oyniqıqılarqə aylandurup koydi. Pəkət kürəx jər-
yanida ularning nikaplıri eqip taxlinip, kəmbəqəl
dihanlar sinipi kəzoqələqandin keyinla, ular koqlap
qikirildi. Bundak əhwal omumyüzlük bolmisimu,
lekin nuroqun jaylarda kərüldi.

Partiyə amma arisida nahayiti zor abroyqə igə,
lekin həkümətning abroyi kəp təwən. Bu partiyaning
ixni asanlaxturux üqün birmunqə ixlarnı əzi biwastə
ixləp, həkimiyət organlırını bir qətkə kayrip koy-

oqanliqidin boldi. Bundaq əhwal nahayiti kəp. Bəzi jaylardiki hakimiyət organlirida partiye guruppisi təkilati yok, bəzi jaylardikisidə bolsimu, toluk paydilinilmaywatidu. Buningdin keyin partiye həkümətkə rəhbərlik kilix wəzipisini ətixi kerək; partiying təxəbbus wə qariliri, təxwik kilinixini hesapka almiqanda, həkümət təkilliri arkilik ijra kilinixi kerək. Guomindangning həkümətkə toqridin-toqra buyruk qüxürüxidək hata usuldin saklinix lazim.

Partiye Təkilatliri Məsilisi

Jihuyzhuyi bilən boləqan kürəxning jeryani: 21-may wəkəsining aldi-kəynidə qegra rayonning hərəkaysi nahiyiliridiki partiye təkilatlrini jihuyzhuyiqilar qanggiliqa eliwələqan diyix mümkin. Əksil'inkilap yetip kəlgəndə, uningqa karxi kət'i kürəx kilix nahayiti az boləqan. Bultur 10-ayda kizil armiye (ixqi-dihan inkilawiy armiyisi 1-jün 1-shisining 1-tuəni) qegra rayondiki nahiyilərgə yetip kəlgəndə, u yərlərdə pəkət həwp-hətərdin əzini qətkə elip yoxurunup yürgən birkanqə partiye əzasila kaləqan, partiye təkilatliri düxmən tərpidin pütünləy wəyran kiliwetilgən ikən. Bultur 11-aydin bu yil 4-ayqiqə boləqan wakit partiye təkilatlrini yengiwaxtin kurux məzgili boldi, 5-aydin keyinki wakit zor dərrijidə rawajlandurux məzgili boldi. Bir yildin

buyan, partiye iqidiki jihuyzhuyilik hadisiler yenila hөmmө jayda kөрүлүp kөldi, bir kisim partiye əzaliri, күrөx kilix niyiti bolmioqanliktin, düxmөн yetip kөlgөndө, taqlarning iqkirisigө yoxurunuwelip, tehi buni “hөrkөt kilix үqүн mөkүнүp turux” dөp atidi. Bir kisim partiye əzaliri nahayiti aktip bolsimu, lekin karөularqө kozöqilang kөtirixkө berilip kөtkөн. Bularning hөmmisi—uxxak burzuaziyө idiyisining ipadiliri. Bundak əhwal uzak muddөtlik күrөxlөrdө qenikix wө partiye iqidiki tərbiyө arkisida pөydin-pөy aziyiwatidu. Xuning bilөн billө, bundak uxxak burzuaziyө idiyisi kizil armiyidimu mөwjut. Düxmөн yetip kөlgөndө, ya jan tikip elixix, ya keqix təxəb-bus kilindi. Bu ikki hil idiyө, kөpinqө, jөng kilixni muhakimө kilöqanda, bir kixi təripidin otturioqa koyuldi. Partiyө iqidө uzak muddөt күrөx elip baröqan wө keguen pakitlardin sawak aloqandin keyin, mөsilөн, jan tikip elixkanda ziyanzöhмөtkө uqriöqan, kaqkanda mөqlup bolöqandin keyinla, ular pөydin-pөy өзgөrdi.

Mөhөlliwarzlik: Qegra rayonning iktisadi yeza igilik iktisat, bөzi jaylar tehi oöqur ixlitix döwriddө tohtap kalöqan (Taqlik jaylarning kөpqiligi xalni oöqur bilөн aklaydu, tüzlөng jaylardila nuroqun sokilar bar). Ijtimai təxkil omumi türdө bir pөmililiklөр birlik kilinöqan urukdaxlik təxkilidin ibarөt. Partiyening kөntlөrdiki təxkilatliroqa kөlsөk, olturaklixix munasiwiti bilөн nuroqun kөntlөrdө bir pөmililik

partiyə əzaliri bir zhibu boləqan, zhibu yiqini əyni zamanda urukdaxlar yiqinining dəl əzi bolup kaləqan. Bundak xaraitta “kürəxqan bolxewiklar partiyisi” kurux həkikətən nahayiti kiyin. Gongchəndang üqün dələt wə əlkə qegriliri yok, digən səzni ular anqə qüxənməydu, nahiyə, rayon wə yeza qegriliri yok, digən səznimu anqə qüxənməydu. Nahiyilər arisida məhəlliwarzlik nahayiti eqir, bir nahiyidiki rayonlar arisida hətta yezilar arisidimu nahayiti küqlük məhəlliwarzlik bar. Bundak məhəlliwarzlikni əzgərtixtə daoli səzləx, kəp digəndə, birnəqqə ülüxla ünüm beridu, məhəlliwarzlik, kəpinqə, aq küqlərnin məhəllə ayrimay ezixi bilən əzgiridu. Məsilən, əksil-inkilapqilarning ikki əlkə boyiqə “birlixip yokitix” elip berixi həlkni kürəxtə ortak payda-ziyanəqa igə kildi, xuning arkisidila ulardiki məhəlliwarzlikni asta-asta buzux mümkün boldi. Muxundak nuroqun sawaklar arkilik məhəlliwarzlik azaydi.

Yərliklər wə qəttin kəlgənlər məsilisi: Qegra rayondiki nahiyilərdə yənə alahidə bir ix bar, u bolsimu yərliklər bilən qəttin kəlgənlər otturisidiki qək. Yərliklər bilən buningdin nəqqə yüz yil ilgiri ximaliy əlkilərdin kəqüp kəlgənlər otturisida nahayiti zor qək saklinip keliwatidu, tarihiy adawət nahayiti qongkur, bəzidə nahayiti jiddi kürəxlər bolidu. Bundak qəttin kəlgənlər Fujien-Guangdong qegrisedin tartip, Hunən, Jiangxi əlkilirinin qegrisini boylap, Hubey əlkisining jənubiəqiqə tarkal-

oqan bolup, təhminən birnəqqə milyon kixigə yetidu. Qəttin kəlgənlər ta qlik jaylarni igiligən bolup, t zlng jaylarni igiligən y rlikl r t ripidin ezilip, əzəldin siyasi h kukka ig  bolalmay k lg n. Ozaki yildiki w  bulturki h lk inkilawini qəttin kəlgənlər,  mdi bax k tiridoqan k nimiz k ldi, d p karxi aloqan idi. K t lmig nd , inkilap m oqlup bolup, qəttin kəlgənlər y rlikl r t ripidin burunkid kla eziliwatidu. Bizning rayonimiz iqidiki Ninggang, Suychuən, Lingxiən w  Chaling nahiyilirining həmmisidə y rlikl r bilən qəttin kəlgənlər məsilisi bar, Ninggang nahiyisidə bolsa bu m sil   ng eoqir. Ozaki yildin bultur iq  boloqan arilikta Ninggang nahiyisid  y rlikl r arisidin qikk n inkilapqilar q ttin k lg nl r bil n birlixip, gongch ndang r hb rligid , y rlik tuhao-lieshenlar hakimiyitini aqdurup taxlap, pütün nahiyini koqoq aldi. Bultur 6-ayda Jiangxi  lkisidiki Zhu Peyde h k miti inkilapka karxi qikti, 9-ayda, tuhao-lieshenlar Zhu Peyde ko unlirini baxlap kelip, Ninggang nahiyisid  "hujum kilip yokitix" elip berip, y rlik h lk bil n q ttin k lg n h lk arisidiki k r xn  yengiwaxtin kozoqiw tti. Y rlikl r bil n q ttin k lg nl r otturidiki bundak q kni, daoli boyiq  eytkanda, ekis-pilatatsiy  kilinoquqi ixqilar sinipi w  dihanlar sinipining iqki kismioq  elip kirm slik bolupmu gongch ndangning iqki kismioq  elip kirm slik ker k idi. Lekin,  miliy tt , uzak yillardin buyan

saklinip keliwatkan adətlər səwiwidin bundak qək helimu məwjut. Məsilən, qegra rayondiki awqust məqlubiyitidin keyin, yərlik tuhao-lieshenlar əksiyətqi koxunlarni baxlap Ninggang nahiyisigə kaytip kelip, qəttin kəlgənlər yərliklərnı kiridikən, dəp təxwik tarkatti, yərlik dihanlarning kəp kismi asilik kilip, ak lata takiwelip, ak əskərlərnı baxlap berip, öylərgə ot koydi, taqlarnı ahturdi. 10- wə 11- aylarda kizil armiyə ak armiyini məqlup kiləndin keyin, yərlik dihanlar əksiyətqilərgə əgixip keqip kətti, qəttin kəlgən dihanlar bolsa yərlik dihanlarning mal-mülkini musadirə kildi. Bundak əhwal partiyə iqidimu əks etip, həmixə orunsiz kürəxlər pəyda bolup turdi. Bizning qarimiz, bir tərəptin, “Asilik kiləjan dihanlar əltürülməydu”, “Asilik kiləjan dihanlar kaytip kəlsə, ohxaxla, yərgə igə bolidu” dəp təxwik kilip, ularni tuhao-lieshenlarning təsiridin kütuldurup, hatirjəm öyigə kayturup kelix; yənə bir tərəptin, nahiyilik həkümət qəttin kəlgən dihanlarqə musadirə kiləjan mal-mülklərnı igilirigə kayturup berixni buyrux həmdə yərlik dihanlarning muhapizət kilinidioqanlıqi toqrisida elan qikirix; partiyə iqidə bolsa tərbiyini kükəytip, partiyə əzalirining hər ikki bəligini birdək ittipaklaxturuxtin ibarət boldi.

Pursətpərəslərnıng asilik kilixi: Inkilap yukuri ərligən qaoqda (6- ayda), nuroqun pursətpərəslər partiyigə axkara əza kəbul kilix pursitidin paydilini,

partiyə sukunup kiriwaldi, qegra rayondiki partiye əzalirining sani birdinla 10 mingdin exip ketti. Zhibu wə qüweylardiki məs'ul kixilərninğ tolisi yengi partiye əzaliridin bolup ketip, partiye iqide tərbiyini yahxi yoloqa koyuxka mümkin bolmidi. Ak terorluk yetip kelixi bilənla, pürsətpərəslər asilik kildi, əksiyətqilərnı baxlap berip, yoldaxlirimizni tutti, aq rayonlardiki partiye təxkilatlırining tənğdin tolisi wəyran boldi. 9-aydin keyin partiyni tazilax jiddi yürgüzülüp, partiye əzalirining tərkiwigə kattik qək koyuldi. Yongxin, Ninggang nahiyiliridiki partiye təxkilatlıri pütünləy tarkitiwetilip, partiye əzalirini yengiwxatin tizimlax elip berildi. Partiyə əzalirining sani zor dərjide azaydi, jənggiwarlıoqı bolsa axti. Burun partiye təxkilatlıri pütünləy axkara idi, əksiyətqilər kəlgəndimu hərəkətlinöləydiyən bolux üqün 9-aydin keyin məhpi təxkilatlar kuruldi. Xuning bilən billə, aq rayonlaroqa hər tərəptin kirip, düxmən lagirida hərəkət elip berildi. Lekin yekin ətraptiki xəhərlərdə tehi partiyninğ asasi yok. Uning səwiwi xuki, birinğidin, xəhərlərdə düxmən küqi zorrak, ikkinğidin, koxunlirimiz bu xəhərlərnı aləqan qaoqda, burzuaziyinğ mənəpəetigə bək ziyan yətküzüp koyoqan, nətijide partiye əzalirining u yərlərdə turuxi kiyin bolup kəloqan. Hazir hataliklarnı tüzitiwatimiz, xəhərlərdə öz təxkilatlırimizni kuruxka tirixiwatimiz, lekin buningdin tehi anqə nətijə kərülmidi.

Partiyining rəhbiriy organliri: Zhibu gənsihuyi zhibu weyyüenhuyi dəp atilidiqan boldi. Zhibuning yukurisida qüwey, qüweyning yukurisida xiənwey bolidu. Qüwey bilən xiənwey otturisida alahidə əhwallar səwiwidin pəwkul'addə qüwey kuruloqan yərlərmu bar, məsilən, Yongxin nahiyisining ximalidiki pəwkul'addə qüwey wə xərkiy jənubidiki pəwkul'addə qüwey. Qegra rayonda Ninggang, Yongxin, Liənhua, Suychuən wə Lingxiən xiənwey-liri bolup 5 xiənwey bar. Chaling nahiyisidə xiənwey bar idi, hizmətni qongkurlaxturup ketəlmigəqkə, bultur kix wə bu yil ətiyazda kuruloqan birmunqə təxkilatlarning kəp kismi aq küqlər tərripidin wəy-ran kilinip, yerim yildin buyan pəkət Ninggang wə Yongxin nahiyilirigə yəkin ətraptiki taqlik jaylardila ixliyələydiqan bolup qaldı, xunga xiənwey pəwkul'addə qüweyoqa əzgərtildi. Youxiən wə Ənren nahiyilirigə Chaling arkilik ətükə toqra kelidu, u yərlərgə kixi əwətkən iduk, nətijə qikiralmay kaytip kəldi. Wən'ən xiənwey 1-ayda biz bilən Suychuəndə bir ketim bax koxkan yiqin ətküzgən idi, yerim yildin artuk wakittin buyan aq küqlər alakini üzüp koydi, 9-ayda kizil armiyə kisimliri partizanlik kilip Wən'ən'gə yetip kəlgəndila, biz uning bilən yənə bir ketim munasiwət baqliduk. Inkilawiy dihanlardin 80 kixi bizgə əgixip Jinggangshən'gə kəldi, ulardin Wən'ən chiweydüyi uyuxturuldi. Ənfu nahiyisidə partiye təxkilati yok. Xunisi əjəplinər-

likki, Ji'ən nahiyisi Yongxin nahiyisigə tutaxkan bolsimu, Ji'ən xiənwey biz bilən pəkət ikki ketimla munasiwət baqlidi, heqkandak yardım bərmidi. Guydong nahiyisining Shatiən tərəpliridə, 3-ay wə 8-aylarda ikki ketim yər təksim kilindi, partiye təkilati kuruldi, bu təkilatlar Longxidiki Shi'er-dong digən jayni mərkəz kiloqan jənubiy Hunən partiye pəwku'addə weyyüənhuyioqa karaydu. Hər-kaysi nahiyə xiənweylirining yukurisida Hunən-Jiangxi qegra rayoni partiye pəwku'addə weyyüənhuyi bolidu. 5-ayning 20-küni qegra rayon 1-ketimlik partiye kurultiyi Ninggang nahiyisining Maoping digən yeridə ötküzölüp, 23 kixi 1-nəwətlik partiye pəwku'addə weyyüənhuyining weyyüənliligigə saylandi, Mao Zedong shuji boldi. 7-ayda, Hunən shengwey Yang Kəymingni əwətti, u dəyli shuji boldi. 9-ayda Yang Kəyming aqrip kelip, Tən Zhenlin dəyli shuji boldi. 8-ayda kizil armiyining asasiy koxunliri jənubiy Hunən'gə ketip, aq küqlər qegra rayonoqa kattik besim saloqanda, biz Yongxin nahiyisidə bir ketim jiddi yioqin ötküzduk. 10-ayda kizil armiyə Ninggang nahiyisigə yenip kəlgəndin keyin, Maopingda qegra rayon 2-ketimlik partiye kurultiyi qakirildi. 10-ayning 14-küni eqilip, 3 kün dawam kildi, «Siyasi məsililər wə qegra rayon partiye təkilatining wəzipisi» katarlik kararlar makullandi, Tən Zhenlin, Zhu De, Chen Yi, Long Chaoqing, Zhu Changxie, Liu Tienqien, Yüən Pən-

zhu, Tən Sicong, Tən Bing, Li Xifey, Song Yiyüe, Yüən Wencøy, Wang Zuonong, Chen Zhengren, Mao Zedong, Wən Xixiən, Wang Zuo, Yang Kəy-ming, He Tingyingdin ibarət 19 kixi 2-nəwətlik partiyə pəwkul'addə weyyüenhuyining weyyüenligigə saylandi. 5 kixi changwey boldi, Tən Zhenlin (ixqi) shuji, Chen Zhengren (ziyali) fushuji boldi. 11-ayning 14-küni kızil armiyə 4-jüning 6-ketimlik partiyə kurultiyi ötküzüldi, 23 kixidin tərkip tapkan partiyə jün weyyüenhuyi saylandi, 5 kixi changwey boldi, Zhu De shuji boldi. Partiyining pəwkul'addə weyyüenhuyi wə jün weyyüenhuyi partiyining aldinki səp weyyüenhuyioqa karaydu. Partiyə aldinki səp weyyüenhuyi 11-ayning 6-küni kayta təxkil kilinip, zhongyangning kərsitixi boyiqə, Mao Zedong, Zhu De, yərlik partiyə təxkilatining shujisi (Tən Zhenlin), ixqilardin bir yoldax (Song Qiaosheng), dihanlardin bir yoldax (Mao Kewen) bolup 5 kixidin tərkip tapti, Mao Zedong shuji boldi. Partiyə aldinki səp weyyüenhuyida waktinqə mishuchu, təxwikat kesi, təxkilat kesi wə ixqi-hizmətqilər hərkiti weyyüenhuyi, hərbi ixlar weyyüenhuyi kuruldi. Partiyə aldinki səp weyyüenhuyi yərlik partiyə təxkilatlrini baxkuridu. Partiyə pəwkul'addə weyyüenhuyining helimu məwjut bolup turux zəruriyiti bar, qünki partiyə aldinki səp weyyüenhuyioqa bəzidə koxunlar bilən billə yürüp ixləxkə toqra kelidu. Biz puroletariyat idiyisining rəhbərliqi məsilisini intayin

mohim məsələ dəp hes kilimiz. Qegra rayon nahiyeliridiki partiye təxkilatlıri pütünləy digüdək dihanlardin tərkip tapkan, əgər puroletariyat idiyisi bilən rəhbərlik kilinmisa, ularning yüzlinixi hata bolup kalidu. Nahiyə xəhərliridə wə qong bazar-zhenlarda ixqi-hizmətqilər hərkitigə paal əhmiyyət bərgənning sirtida, hakimiyət organlıridimu ixqılarning wəkillirini kəpəytix lazim. Partiyining hər dərjilik rəhbəriy organlıridimu ixqılar wə kəmbəqəl dihanlar tərkiwini kəpəytix kerək.

Inkilapning Haraktiri Məsilisi

Biz Kommunistik internatsionalning Zhongguo məsilisi toqrisidiki karariya pütünləy koxulimiz. Zhongguo hazirki wakitta, həkikətən, tehi burzua demokratik inkilap baskuqida turmakta. Zhongguoning üzül-kesil demokratik inkilap ganglingi taxki jəhəttə, jahan'girlarni aqdurup taxlap, üzül-kesil milli azatlıkka erixixni; iqki jəhəttə, məybənlər sinipining xəhərlərdiki təsir küqini tügıtix, yər inkilawini orunlap, yezilardiki feodallik munasiwətlərnı yokitix, jünfalar həkūmitini aqduruxni öz iqigə alidu. Jəzmən muxundak demokratik inkilapni baxtin kəqürx kerək, xundak kiloqandila, sotsiyalizimoqa ətuxning həkiki اساسini wujutka kəltürgili bolidu. Biz bir yildin buyan hərkaysi jaylarda urux kilip yürüp, məmlikət boyiqə inkilap dolqunining pəseygənligini

qongqur hes kilduk. Bir tərəptin, az sandiki kikiq-kikiq jaylarda kizil hakimiyətlər bar, yənə bir tərəptin, pütün məmlikət həlki tehi adəttiki demokratiyigə igə əməs, ixqilar, dihanlar hətta demokratiyə tərəpdari boləjan burzuazlarmu tamamən səz kilix wə yiqin ətküzüx hokukliriqə igə əməs, gongchəndang-qa kirix əng qong jinayət hesaplinidu. Kizil armiyə kəyərgila barsa, amma soqak munasiwəttə bolidu, təxwiq kilinqəndin keyinla, asta-asta kozqilixka baxlaydu. Duxmən koxunliri bilən jəng kiləqanda, məyli kaysi koxunimizəqa bolsun, kattik jəng kilixka toqra kəldi, duxmən koxunliri iqidə heqkəndək öz iqidin əzigə qarxi qikix yaki kozqilang kətirix ixliri bolmidi. 21-may wəkəsidin keyin “topilangqilar”ni həmmidin kəp kəbul kiləqan 6-jündimu əhwal xundək. Biz kattik qeripsinip kəliwatimiz, bundək qeribanə hayatning tūgixini intizarlik bilən kütməktimiz. Məmlikət boyiqə yukuri ərligən kaynam-taxkinlik inkilapka ətux üqün bolsa, xəhər uxxak burzuaziyisini öz iqigə aləqan siyasi, iktisadiy jəhətlərdiki demokratik kürəxni kozqax—mukərrər besip ətidiqan yol.

Uxxak burzuaziyigə karitiləqan siyasətni bu yil 2-ayoiqə bir kədər obdan ijra kilduk. 3-ayda jənubiy Hunən partiye pəwkuł'addə weyyüənhuyining wəkili Ninggang nahiyisigə kelip, bizni, tolimu onqqillik kilipsilər, kəydürüx wə əltürüx ixliri bək az boluptu, “uxxak burzuazlarni puroletarlarəqa aylandurux,

andin ularni inkilap kilixka məjbur kilix” digən siyasətni ijra kilmapsilər, dəp tənkit kildi, xuning bilən partiye aldinki səp weyyüenhuyining burunki rəhbərliri özgərtildi, siyasət birdinla özgərdi. 4- ayda pütün koxunimiz qegra rayonqa kəlgəndin keyin, köydürüx, öltürüx ixliri yənla kəp bolmioqan bolsimu, lekin xəhərlərdiki ottura sodigərləning mal-mülkini musadirə kilix wə yezilardiki kikiq pomixxiklar wə bay dihanlarqa pul selix ixliri intayin kattik boldi. Jənubiy Hunən partiye pəw-kul’addə weyyüenhuyi otturiqa koyqan “Barlik zawutlar ixqilarqa ətun” digən xoarmu omumyüzlük təxwiq kilindi. Uxxak burzuaziyigə zərbə beridioqan bundak tolimu sol siyasət uxxak burzuaziyining kəp kismini tuhao-lieshenlar tərripigə ötküzüwətti, nətijidə, ular ak lata takiwelip, bizgə qarxi turdi. Yekindin buyan, bundak siyasət pəydin-pəy özgərtilip, əhwal bara-bara yaxiliniwatidu. Bolupmu Suychuən nahiyisidə obdan ünüm hasil kilindi, nahiyə xəhridikiki wə bazar-zhenlardiki sodigərlər bizdin qaqmaydioqan, birmunqiliri kizil armiyining yaxhi gəplirini kilidioqan boldi. Caolinxü digən jayda bazar bolofanda (Hər 3 kündə bir kətim qüx waktida bazar bolidu), bazarqa 20 ming kixi kəldi, heqqaqan bundak bolup bakmioqan. Bu ix bizning siyasitimizning toqriliqini ispatlidi. Tuhao-lieshenlar həlktin alidioqan baj-selik nahayiti eqir ikən, Suychuəndiki jingweytüen^② Huang’aodin Cao-

linxügiqə bolqan 70 li arilikta hərkindak dihanqilik məhsulatidin 5 yərdə baj alidikən. Biz jingweytuenni yokitip, bu bajlarni əməldin kaldurduk, xuning bilən barlik dihanlarning wə ottura, uxxak sodigərlərnin himayisigə erixtuk.

Zhongyang bizgə uxxak burzuaziynin mənpeətini əz iqigə alqan siyasi gangling elan kilixni tapxurdi, jaylarning əməl kilixi üqün, biz zhongyangning ixqilar mənpeətini, yər inkilawini wə milli azatlikni əz iqigə alqan pütün demokratik inkilapning siyasi ganglingini ixləp qikixini təklip kilimiz.

Yeza igiligini asasiy iktisat kilqan Zhongguoda inkilapning alahidə bir hususiyiti kəzqilangni hərbi kəqlər arkilik rawajlandurux. Biz zhongyangning zor kəq bilən hərbi hərket elip berixini təklip kilimiz.

Gejü Rayon Məsilisi

Guangdong əlkisining ximaliy kismidin Hunən wə Jiangxi əkilirining qegrisini boylap Hubeyning jənubiy kismioiqə sozuloqan jaylarning həmmisi Luoxiaoshən taq tizmisi rayoniqə kiridu. Pütün Luoxiaoshən taq tizmisida biz barmioqan yər qalmidi; uning həmmə kisimlirini selixturqanda, Ninggang nahiyisini mərkəz kilqan ottura kismi bizning hərbi gejü kiliximiz üqün əng əplik. Ximaliy kismining yər xaraiti hujumqə ətux wə mudapiə kərx mümkinligi jəhətidin ottura kisminingkigə yətməydu,

uning üstigə, ximaliy kısmi qong siyasi mərkəzlərgə bəkmü yekin, əgər Changsha yaki Wuhənni tez tartiwelix pilani bolmisa, əskiriy küqlirimizning kəp kısmini Liuyang, Liling, Pingxiang, Tonggu nahiyiliri tərəpkə jaylaxturux nahayiti hətərlik. Jənubiy kısmining yər xaraiti ximaliy kısminingkidin yaxıraq, ləkin ammiwi asasi ottura kısminingkigə yətməydu, siyasi jəhəttə Hunən, Jiangxi əlkillirigə beridiqan təsirimu azrak, bizning hər bir hərkitimiz bilən ikki əlkinigə ottura wə ximaliy kısmidiki yərlərgə təsir berələydiqan ottura kısmiqa yətməydu. Ottura kısmining artuqçiloi: (1) Bir yildin kəprək ixləp barlıkka kəltürülgən ammiwi əsas bar. (2) Partiyə təxkilatlıri heli əsaskə igə. (3) Bir yildin kəprək wakit sərp kilip, kürəx təjribisigə bay yərlik kərallik küqlər bərpa kilindi, bu nahayiti təsliktə kəloqa kəlgən; bu yərlik kərallik küqlərgə kızil armiyə 4-jünining küqi koxulsa, uni hərəkəndək düxmənmu yokitalmaydu. (4) Nahayiti obdan hərbi genjüdi—Jinggangshən bar, yərlik kərallik küqlər genjüdiliri bolsa həmmə nahiyilərdə bar. (5) Ikki əlkigə təsir beridu, uning üstigə, ikki əlkinigə ottura wə ximaliy kısmidiki yərlərgə təsir berələydu, birlə əlkigə, uning üstigə, xu bir əlkinigə jənubiy kısmi wə qət-yakə jaylıriqıla təsir berələydiqan jənubiy Hunən wə jənubiy Jiangxi katarlık jaylarqa kariqanda, siyasi əhmiyiti jəhətidin nahayiti kəp pərklidü. Ottura kısmining kəmçiligi xuki, uning

gejü kilinqiniqə uzak bolup, ətrapida “korxap yokitix” koxunliri kəp bolqanliktin, iktisadiy məsilə bolupmu nək pul məsilisi intayin kiyin.

Hunən shengwey bu yərning hərket pilani toq-risidiki təxəbbusini 6-wə 7-aylardiki birkanqə həptə iqidə üq ketim əzgərtti. Birinqi ketim Yüən Desheng kelip, Luoxiaoshən taq tizmisining ottura kismida hakimiyət kurux pilanini kuwwətlidi. Ikkinqi ketim Du Xiujing, Yang Kəyminglar kelip, kizil armiyi-ning kilqə ikkilənməy, jənubiy Hunən'gə qarap kengiyixini, chiweydüy bilən birliktə qegra rayonni koqdadax üqün miltiqi bilən 200 əskər la kaldu-ruxni təxəbbus kilixti həm buni “mutlək toqra” fangzhen diyixti. Üqinqi ketim Yüən Desheng yənə kəldi, aridin 10 kün ətmigən idi, bu ketim alqaq kəlgən həttə bizni birmunqə tilliqəndin taxkiri, kizil armiyini xərkiy Hunən'gə əwətx təxəbbus kilinqan, bumu “mutlək toqra” fangzhen diyilgən, uning üstigə, bizdin yənə “kilqə ikkilənməslik” tələp kilinqan. Biz ənə xundak kattik yolyoruklarni kəbul kilduk, boysunmisak, qarxilik kərsətkəndək bolimiz, boysunsak, məqlubiyətkə uqriximiz turqan gəp, taza kiyin əhwalda kalduk. Ikkinqi ketim hət kəlgəndə, partiye jün weyyüənhuyi, pəwkul-addə weyyüənhuyi wə Yongxin xiənwey bax koxkan yiqin ətküzüp, jənubiy Hunən'gə berixni hətərlik dəp tonup, shengweyning pikrini ijra kilmaslikni qarar kildi. Birkanqə kündin keyin,

Du Xiuqing, Yang Kəyminglar shengweyning pikride kattik turup, 29-tuəndikilərnıng yurtını seqinix idiysisidin paydilinip, kızıl armiyini baxlap berip, Chenzhouqa hujum kildi, nətijidə qegra rayon bilən kızıl armiyə təngla məqlup boldi. San jəhəttin kızıl armiyining təhminən yerimi qikim boldi; qegra rayonda bolsa kəydürülgən əylər, ɵltürülgən kixilərnıng həddi-hesawi yok, nahiyilər arkımu-arka kəldin kətti, ta xu kəmgıqə toluk əsligə kəltürəlmiduk. Xərkiy Hunən'gə berixka kəlsək, Hunən, Hubey wə Jiangxi ɵlkiliridiki tuhao-lieshenlar hakimiyitidə tehi bəlünux pəyda bolmay turup, u yərgimu kızıl armiyining asasiy kəqini əwətx zadi muwapik əməs. 7-ayda jənubiy Hunən'gə barmioqan bolsak, qegra rayondiki awəqust məqlubiyitidin saklinipla kəlmastin, bəlki guomintang 6-jüni bilən Wang Jün kisimi otturisida Jiangxing Zhangshu digən yeridə urux boluwatkan pəyttin paydilinip, Yongxin nahiyisidiki duxmən koxunlirini tarmar kiləqan, Ji'ən wə Ənfu nahiyilirini koləqan bolattuk, koxunlirimizning aldinkı kisimi bolsa Pingxiang nahiyisigə yetip berip, Luoxiaoshənning ximaliy kismidiki kızıl armiyə 5-jüni bilən aləqə baqlıqan bolatti. Muxundak wakittimu Ninggang nahiyisini dabenyıng kilip turup, xərkiy Hunən'gə pəkət partizan budüylirinila əwətx kərək idi. Tuhao-lieshenlar arisida urux baxlanmioqanliktin, Hunən qegrısidiki Pingxiang, Chaling wə Youxiən

nahiyiliridə tehi düxməning qong koxunliri bolqanliktin, asasiy küqimiz ximalqə ketip kalsa, düxməning pürsəttin paydilinip ketixi mukərrər idi. Zhongyang bizdin xərkiy Hunən yaki jənubiy Hunən'gə berixni oylap kərüxnü tələp kildi, lekin buning ikkilisini ijra kilix tolimu həwplik, xərkiy Hunən'gə berix təkliwi gərqə əməlgə axurulmiqan bolsimu, jənubiy Hunən'gə berixning nətijisi təjribidə ispatlandi. Bundak aqqik təjribə hər wakit əstə tutuximizqə ərzidü.

Həzir tuhao-lieshenlar sinipi həkümranlıqida tehi parqilinix pəyda bolmiqan məzgil, qegra rayonni oriwelip, "hujum kilip yokitix" elip beriwatqan düxmən koxunliri helimu on nəqqə tuən'gə yetidu. Lekin biz nəq pul məsilisini həl kilixning yolini dawamlıq tapalaydiqanla bolsak (Ozuq-tülük, kiyimkeqək əmdi qong məsilə əməs), qegra rayondiki asaska tayinip, munqilik düxmən'gə hətta uningdinmu köprək düxmən'gə takabil turuxning amalini kilalaymiz. Qegra rayonqə kəlsək, kızil armiyə kətsə, qegra rayonning 8-aydikigə ohxax dəpsəndə kilinixi dərhal təkrarlinidu. Chiweydüy pütünləy yokitilip kətməydiqan bolsimu, partiyə wə ammiwi əsas nahayiti qong wəyranqilikqə uqraydu, taqdiki gejulərdin bəzilirini saklap kelixkə bolidiqanlıqini hesapqə almiqanda, tüzləngliklərninğ həmmisidə 8-wə 9-aylardikigə ohxax məhpi hələtkə kəqüxkə toqra kelidu. Kızil armiyə kətmisə, həzirki əsasta

hər tərəpkə karap pəydin-pəy kengəygili bolidu, buning istiqbalidin, ümit nahayiti zor. Kızıl armiyigə kəlsək, uni zoraytimiz disək, pəkət ammiwi asaska igə Jिंगgangshən ətrapida yəni Ninggang, Yongxin, Lingxiən wə Suychuən nahiyiliridə, Hunən həm Jiangxillardiki düxmənlərnin payda-ziyan birligi yokluqidin, öz küqini tərəp-tərəpkə mudapiəlinixkə koyup, toplaxka amalsiz kaləlanliqidin paydilini, düxmən bilən uzak muddət kürəx kilixka toqra kelidu. Toqra zhənsu kolliniximiz lazim, urux kil-misak, bir gəp, urux kilidikənmiz, jəzmən qəlibe kəziniximiz, jəzmən əsir wə qənimət eliximiz lazim, xundak kilsak, kızıl armiyini pəydin-pəy zoraytkili bolidu. Qegra rayondiki amminin 4-aydin 7-ayqiqə boləlan təyyarliqidin kəriqanda, kızıl armiyinin əsasiy kəxunliri jənubiy Hunən'gə kətmigən bolsa, 8-ay iqidə kızıl armiyə xək-xühhisiz zorayəlan bolatti. Gərqə bir ketim hatalik ətküzgən bolsimu, kızıl armiyə yər xaraiti əplik, həlki bilən inak boləlan qegra rayonə yəngiwaxtin kaytip kəldi, uning istiqbali həlimu yaman bolmas digən ümit bar. Kızıl armiyə qegra rayondin ibarət muxundak jaylarda kürəx kilixka bəl baqlixi, qidamlik bilən jəng kilidiqan jasarətkə igə boluxi lazim, xundak kiləqandila, koral-yaraklirini kəpəytələydu, obdan əskərləni yetixtürüp qikalaydu. Qegra rayonda kızıl bayraqning kadaləqiniqə bir yil boldi, bu, bir tərəptin, Hunən, Hubey wə Jiangxi əlkilliridiki hətta pütən

məmlikəttiki tuhao-lieshenlar sinipining əqmənligini kozoqıoqan bolsa, yənə bir tərəptin, yekin əlkiərdiki ixqi-dihan-əskərlər ammisida pəydin-pəy ümit pəyda kildi. Əskərlərdin eytsak, jünfalarning qegra rayon-qa karita yürgüzgən “basmiqilarni yokitix”ni qong bir ix dəp qarap, “Yil boyi basmiqilarni yokitimiz dəp yürduk, milyonlap pullarni buzduk” (Lu Diping), “Ularning tımənlep əskiri, minglap korali bar” (Wang Jün) digən sözləni kiləqanlıqi dūxmən koхunidiki əskərlər wə nijat yoli tapalmioqan təwən dərijilik jün’guənlərnin bizgə boləqan dikkitini pəydin-pəy kozoqawatidu, ulardin biz tərəpkə öz ihtiyari bilən etidioqanlar kündin-kün’gə kəpiyip baridu, bu—kizil armiyining kengiyixining yənə bir mənbəsi. Uning üstigə, qegra rayon kizil bayriqi-nin baxtin-ahir yikilmay turuxi gongchəndangning kūqinila kərsitip kalmastin, bəlki həkümran sinip-larning wəyran boləqanlıqinimu kərsitidu, bu məmli-kət boyiqə siyasi jəhəttin zor əhmiyətkə igə. Xuning üqün biz baxtin-ahir Luoxiaoshən taq tizmisining ottura kismida həkimiyyət bərpa kilixni wə uni kengəytixni intayin zərür wə intayin toqra dəp hesablap keliwatimiz.

Izahlar

① Bu urux 1927-yil 10- ayda boləqan.

② Bu urux 1927-yil 11- wə 12- aylarda boləqan.

③ Kizil armiyidə əskərlər wəkillər kengixi wə əskərlər

weyyüenhuyi tüzümi keyin əməldin qalduruldi. 1947- yilqə kəlgəndə, kadirlar rəhbərlik kılıdıqan hərbiilər kengixi wə əskərlər weyyüenhuyi tüzümi yənə qollinildi.

④ Bu 1927- yil 8- ayning 1- küni Nənchangda kəzəqilang kətərgən Ye Ting wə He Long yoldaxlarning kona kısımlirini kərsitidu (Ye Ting kısımi toqrisida muxu əsərnin ⑭ izahıqə qaral-sun). Bu budüylər Chaozhou, Shəntou nahiyilirigə kılqan yürüxide məqlup bolqandin keyin, ularning bir bəligi Zhu De, Lin Biao wə Chen Yi yoldaxlar baxqiliqida Guangdongin qekinip qikip, Jiangxi arkilik Hunənnin jənubiy kısımiqə berip, partizan uruxi elip bardı. 1928- yil 4- ayda Jinggangshən'gə yetip berip, yoldax Mao Zedong bilən koxuldi.

⑤ Bu 1927- yili inkilap dəwridiki Wuchang guominzheng-fusining muhəpizətqilər tuəni bolup, uning kadirlirining tolisi gongchəndang əzasi idi. Wang Jingwey katarliklar inkilapka asilik kılqandin keyin, bu muhəpizətqilər tuəni 7- ayning ahirida Wuchangdin qikip, Nənchangqə berip kəzəqilangqılar koxuniqə koxulmaqı boldı. Yerim yolqə barqanda, Nənchangdiki kəzəqilangqılar koxunining jənupka kətkənliginı anglap, Xiushuy nahiyisigə berip, Pingjiang, Liuyang nahiyiliridiki dihanlar koxuni bilən koxuldi.

⑥ Hunənnin Pingjiang, Liuyang nahiyiliri tərəptə 1927- yili ətiyazda heli küqlük bolqan dihanlar korallik küqi xəkilləndi. 5- ayning 21- küni Xü Kexiang Changshada əksil'inkilawiy wəke (yəni "21- may wəkəsi") kəzəqap, inkilawiy ammini kirdi. 5- ayning 31- küni, Pingjiang, Liuyang nahiyiliri tərəptiki dihanlar koxuni Changshaqə karap ilgiriləp, əksil'inkilapqılarqə kayturma zərbə bərməqı boldı; ləkin jihuyzhuyiqi Chen Duxiu tosup kəyqanlik-tin, yənə arkisiqə qekindi. Dihanlar koxunining bir kısımi dərhal mustəkil tuən bolup təkkillinip, partizan uruxi elip bardı. 8- ayning 1- künidiki Nənchang kəzəqilingidin keyin, Pingjiang, Liuyang nahiyiliridiki dihanlar koxuni Xiushuy, Tonggu, Pingjiang wə Liuyang nahiyiliri tərəptə Wuchang guominzhengfusining sabik muhəpizətqilər tuəni bilən koxulup, Pingxiang kəmür kan ixqilirining korallik küqigə maslixip, küzlük yiqim kəzəqi-

lingini kətərdi. Bu qozqilang kətərgən budüylər 10- ayda yoldax Mao Zedongning yetəkqiligidə Jinggangshən'gə kəldi.

⑦ 1928- yilning baxlirida yoldax Zhu De jənubiy Hunəndə inkilawiy partizan uruxi elip bardi, əslidə dihanlar hərkitining asasi bar bolqan Yizhang, Chenzhou, Leyyang, Yongxing wə Zixingdin ibarət 5 nahiyidə bu qaqda dihanlar qoxuni təktil kilinqan idi. Keyin bu dihanlar qoxuni yoldax Zhu Dening yetəkqiligidə Jinggangshən'gə kelip, yoldax Mao Zedong bilən qoxuldi.

⑧ Hunən əlkisi Changning nahiyisidiki Shuykoushən mohim koqoxun kani. U yərdiki kan ixqiliri 1922- yilidila gongchəndangning rəhbərliğidə ixqilar uyuxmisi təktil kəlip, əksil'inkilapka qarxi birqanqə -yil kürəx kəloqan idi. 1927- yili küzlük yiqim qozqilingidin keyin nurəqun ixqilar kəzil armiyigə katnaxti.

⑨ Ənyüən kəmür kani Hənyeping gongsisining bir kismi bolup, Jiangxi əlkisining Pingxiang nahiyisigə jaylaxqan. Xu qaqda u kanda 12 ming ixqi bar idi. Zhongguo gongchəndangi Hunən əkilik weyyüənhuyi 1921- yildin baxlap Ənyüəndə hizmət kəlixkə kixi əwətip, u yərdə partiyə wə ixqilar uyuxmisining təktilini qurdi.

⑩ Kəzil armiyidiki partiyə wəkili 1929- yildin baxlap siyasi weyyüən dəp atilidiqan boldi, liəndiki siyasi weyyüən 1931- yildin baxlap siyasi zhidaoyüən dəp atilidiqan boldi.

⑪ "Tuhaolarqə zərbə berix" yoli bilən jərimanə qoyux usuli arkilik hərbi hirajət 'raslax pəkət wakitlik wə kismən qarə idi. Armiyə zoriyip, yərlər kengəygəndə, hərbi hirajətni baj elix arkilik raslax lazim wə mümkin boldi.

⑫ Bu qarə kəzil armiyidə heli uzak wakit kollinildi, xu qaqda bundak kəlix zərür idi, keyinrək dərjisisigə qarap təminləxkə əzgərtəlip, burunkidin bir az pərkləndürüldi.

⑬ Yoldax Mao Zedong bu yərdə inkilawiy armiyidə məlum demokratik turmux boluxining zərürlüğini alahidə təkitlep kərsitidu, buning səwiwi xuki, u wakitta kəzil armiyə əmdila kurulqan, demokratiyə təkitlenmisə, qoxunqə yengi kirgən dihanlarning wə aq qoxunlardin əsir elinqan əskərlərnin inkilawiy aktipliqini riqəbtləndürgili bolmaytti, əksiyətqi qoxunlardin

kadrlar arisiqə taralqan jünfazhuyilik adətləni toluq tügətkili bolmaytti. Əlwəttə, budüylər iqidiki demokratik turmux hərbi intizam yol qoyqan dairidə boluxi, intizamni ajizlaxturux uqun əməs, bəlki intizamni küqəytilx uqun boluxi lazim idi, xuning uqun budüylər iqidə zərür bolqan demokratiyini yolqə koyqan qaçqda, qekidin axqan demokratiyini töləp kilidiqan intizamsizlik hədisilirigimu qarxi turux kerək idi. Həlbuki, bundak hədisilər dəsələpki qaçdiki kızil armiyə iqidə bir məzgil eqir həlda saqlanqan idi. Yoldax Mao Zedongning armiyidiki qekidin axqan demokratiyiləxtürükə qarxi kilqan kürixi həkkidə «Partiyə iqidiki hata idiyiləni tüzitix toqrisida» digən əsərgə qaralsun.

⑭ 1926-yili beyfa kilqan qaçqda, yoldax Ye Tingning budüyi bir mustəkil tuən bolup, gongchəndang əzaliri asasiy tayanq kilinqan, beyfa kilqan qaçqda, u məxhur jənggiwar budüy idi. Inqilawiy armiyə Wuchangni alqandın keyin, bu tuən kengiyip 24-shi boldi, Nəncang koçqilingidin keyin yənə kengiyip 11-jün boldi.

⑮ Əmiliyətə kızil armiyə iqidiki partiye əzalirining sani pütün armiyidiki adəm sanining təhminən uqtin birini təkil kilsila bolatti, keyinrək kızil armiyidə wə həlk jiefangjünidə omumən xundak boldi.

⑯ 1927-yil 5-ayning 21-küni, Jiang Jieshi, Wang Jingweylarning kutritixi bilən guomindangning Hunəndiki əksil'inqilawiy jün'guənliridin Xü Kexiang, He Jiən qatarliklar Changshada Hunən əkilik ixqilar uyuxmisiqə, əkilik dihanlar jəmiyitigə wə barlik inqilawiy təxkilatlarqə korxap hujum kildi, kommunistlarni həm inqilawiy ixqi-dihanlar ammisini kolqə aldi wə kirdi. Bu wəkə "21-may wəkəsi" dəp ataldi. Bu wəkə Wang Jingwey baxqilik kilqan Wuhən guomindang əksil'inqilapqiliri bilən Jiang Jieshi baxqilik kilqan Nəncjing əksil'inqilapqilirining oquktin-oquq koxuluxup kətkənligining signali boldi.

⑰ Bu—1928-yili Hunən-Jiangxi qegra rayoni bəlgiligən yər kanuning bir maddisi. Yoldax Mao Zedong keyin pəkət pomix-xiklarning yərlirinila musadire kilix bilən qəklənməy, barlik yərləni musadire kilixning bir hil hatalik ikənligini, bu hatalik-

ning xu qaəda yər kürixi təjribisining kəmligidin kelip qıkkanlıqini kərsitip bərdi. 1929-yil 4-ayda Xingguo nahiyisining yər kanunida "barlıq yərlərnı musadirə kılıx" digən səz "jamaət yərlirini wə pomıxxıklar sinipining yərlirini musadirə kılıx"ka əzgərtildi.

⑱ Yezılardiki arılıktiki sinipni kələ qə kəltürüxning möhimliqini kəzdə tutup, yoldax Mao Zedong arılıktiki sinipka həddidin artuq əqır zərbə beridiqan hata siyasətı dərhal tüzətti. Yoldax Mao Zedongning arılıktiki sinipka karitilidiqan siyasət toqrisidiki təxəbbuslıri həkkidə muxu əsərgə wə buningdin baxka yənə 1928-yil 11-ayda etküzülgən kizil armiyə 4-jününing 6-kətimlik partiye kurultiyining təkliwigə (Buningda "karqularqə ot koyux, əltürüxni mən'i kılıx", "ottura. uxxak sodigərlərnıng mənəpəətini koədx" digən maddılar bar), 1929-yil 1-ayda qiki-riləqan kizil armiyə 4-jününing elanıqə (Buningda "xəhər sodigərliri uxxak-qüxxək okiti bilən xuqulliniwərsun, bizgə boysunsıla, ularqə tegilməydu" digən səzlər bar) wə 1929-yil 4-ayda qiki-riləqan Xingguo nahiyisining yər kanunıqə (muxu əsərnıng ⑰ izahıqə) karalsun.

⑲ Bundak əhwalni inkilawiy uruxning rawajlinixıqə, genjüdlərnıng kengiyixigə wə inkilawiy həkümətnıng soda-sanaətıni koədx siyasitigə tayınip əzgərtix mümkin idi, keyin əzgərtildi. Bu yərdiki asasiy həlka kət'i türdə milli soda-sanaətıni koədx, tolimu sol siyasətlərgə karxi turux idi.

⑳ Əmgək küqini əlqəm kılıp yər təksim kılıx usuli muwapik əməs idi. Əmilıyette kizil rayonlarda uzak wakitkiqə jan saniqə karap təng təksim kılıx pirinsipi kollinildi.

㉑ Jingweytuən—əksil'inkilawiy yərlik korallıq küq.

PARTIYƏ IQIDIKI HATA IDIYILƏRNI TŪZITIX TOŪIRISIDA*

(1929- yil 12- ay)

Kizil armiyə 4- jünidiki gongchəndang təxkilatida hər hil qəyri puroletariyat idiyiliri məwjut, bular partiyaning toqra luxianini ijra kilixka intayin zor toskunluk kiliwatidu. Əgər bular üzül-kesil tuzi-tilmisə, kızil armiyə 4- jüni Zhongguoning uluk inkilawiy kürixi yükligən wəzipilərnig jəzmən həddisidin qikalmaydu. 4- jün partiye təxkilatidiki türlük natoqra idiyilərnig mənbəsi, təbii, partiyaning təxkiliy اساسining əng zor kismini dihanlarning wə baxka uxxak burzuaziyidin kelip qikqanlarning

* Bu — yoldax Mao Zedong yazqan kızil armiyə 4- jüni 9- kətimlik partiye kurultiyining qarari. Zhongguo hək koxuni öz kuruluxi dawamida muxəkkətlik yollarni besip etti. Zhongguo kızil armiyisi (Yapon baskunqiliriqə qarxi turux dəwridə 8- armiyə wə yengi 4- armiyə, hazır hək jiefangjüni) 1927- yil 8- ayning 1- küni Nəncang koçoqilingi məzgilidə kurulqandin tartip, 1929- yil 12- ayqə kədər ikki yildin oxuk wəqitni bexidin kəqürdi. Bu məzgilidə, kızil armiyidiki gongchəndang təxkilatliri türlük hata idiyilərgə qarxi kürəx elip berip, nurqun nərsilərnini üginiwaldi, heli mol təjribilərnini toplidi. Yoldax Mao Zedong yazqan bu qarar ənə xu təjribilərnig hula-

təxkil kiləqanlıqı; lekin partiyining rəhbiriy organ-
lirida bu natoqra idiyilərgə karxi birdək kət'i
kürəx kilixning kəm boləqanlıqı, partiye əzaliriqa
toqra luxiən həkkidə tərbiyə berixning kəm boləqan-
lıqımu muxu natoqra idiyilərnin məwjut bolup
turəqanlıqı wə əwj aləqanlıqının mōhim səwiwi.
Kurultay zhongyangdin 9-ayda kəlgən hətning
rohiqa asasən, 4-jün partiye təxkilatidiki hər hil
qəyri puroletariyat idiyilirinin ipadilirini, mən-
bələrini wə ularni tūzitix usullirini kərsitip ətidu,
yoldaxlarni hərəkətkə kelip, ularni üzül-kesil yoki-
tixka qakiridu.

Nokul Hərbi Kəzkarax Toqrisida

Nokul hərbi kəzkarax kizil armiyidiki bir kisim
yoldaxlar arisida intayin əwj aləqan. Uning ipadiliri
mundak:

sisi. Bu qarar kizil armiyini tamamen Marksizim-
Leninizim asasiqa kurulux, koniqə armiyining barlik
təsirini yokitix imkaniyitigə igə kildi. Bu qararni kizil
armiyining 4-jünla əməlgə axurup qalmidi, keyin kizil
armiyining baxka kisimlirimu kəyni-kəynidin muxu qarar
boyiqə ix elip bardi, xundak kilip, pütün Zhongguo kizil
armiyisi tamamen həkiki həlk koxuni bolup qaldi.
Yigirmə nəqqə yildin buyan Zhongguo həlk koxunidiki
partiyə hizmiti wə siyasi hizmətlərdə kəng tərəkkiyat
wə ijadiyətler boldi, bu hizmətlərnin hazırki kiyapiti
ilgirikidin zor dərjide pərklididu, lekin tıp luxiən-
həlimu muxu qarardiki luxiən.

1. Hərbi ixtlar bilən siyasini bir birigə qarimu-karxi döp qarap, hərbi ixtlar pəkət siyasi wəzipilərnı orunlaxning koralliridin birila ikənliginı etirap kılmaslik. Həttə “Hərbi ixtlar yahxi bolsa, siyasining yahxi boluxı təbii, hərbi ixtlar yahxi bolmisa, siyasi mu yahxi bolmaydu” digüqilərmu bar, bu tehımu ilgirilöp, hərbi ixtlar siyasiqə yetəkqilik kilidu, döp hesaplıqanlık.

2. Kızil armiyining wəzıpisımu aq armiyiningkigə ohxax pəkət nokul halda urux kilixtinla ibarət, döp hesaplax. Zhongguo kızil armiyisining inkılapning siyasi wəzıpilirini ijtıra kilidıqan bir qorallik guruh ikənliginı bilməslik. Bolupmu hazırkı wakıtta, kızil armiyə hərgiz nokul halda urux kilidıqan armiyə əməs, u urux kılıp düxmənning hərbi küqlirini yokıtıxtın taxkırı, yənə ammiqə təxwıq kılıx, ammini uyuxturux, ammini qorallandurux, ammining inkılawiy həkımiyət kuruxıqə həttə gongchəndang təxkılaltirini kuruxıqə yardım berıxkə ohxax zor wəzıpılərnı üstigə alıqan. Kızil armiyə nokul halda urux kılıx üqünla urux kılmaydu, bəlki ammiqə təxwıq kılıx, ammini uyuxturux, ammini qorallandurux wə ammining inkılawiy həkımiyət kuruxıqə yardım berıx üqün urux kilidu, ammiqə təxwıq kılıx, ammini uyuxturux, qorallandurux wə ammining inkılawiy həkımiyət kuruxıqə yardım berıx katarlık nıxandin qətlıgənlik urux kilixning əhmiyitini yokıtıp koyıqanlık bolıdu, xuningdək kızil armiyining məwjut

bolup turuxining əhmiyitinimu yokitip koyoqanlik bolidu.

3. Xu səwəptin, təxkiliy jəhəttə, kizil armiyining siyasi hizmət organlirini hərbi hizmət organliriqə karaydiqan kilix, "Silingbu baxka ixlarnimu baxkursun" xoarini otturiqə koyux. Əgər bundak idiyə əwj eliweridiqan bolsa, huddi guomindang armiyisi mangoqan jünfazhuyilik yoloqə ohxax, ammidin ayrilix, hakimiyətni armiyə arkilik tizginləx, puroletariyat rəhbərliğidin ayrilix həwpi tuqulidu.

4. Xuning bilən billə, təxwikat hizmiti jəhəttə təxwikat düyining mohimliqəqə etiwarsiz karax. Ammini uyxturux jəhəttə armiyidə əskərlər wey-yüenhuyi təxkil kilixka wə yerlik orunlarda ixqidihanlar ammisini uyxturuxka etiwarsiz karax. Nətijidə təxwikat wə təxkilat hizmətliri əməldin kelix həlitigə qüxüp qaldi.

5. Uruxta qəlibə kazansa məqrurlinix, uruxta məqlup bolsa passiplixix.

6. Tar məhkimiqilik, həmmidə pəkət 4-jünnila kəzdə tutuxni bilip, yerlik ammini qorallandurux kizil armiyining mohim wəzipiliridin biri ikənligini bilməslik. Bu—bir türlük qongaytiloqan kiqik guruhwazlik.

7. Az sanlik yoldaxlar 4-jündin ibarət kismən mohit bilənla qəklinip kəlip, buningdin baxka inkilawiy küq yok, dəp bilidu. Xuning üqün, ularda əmiliy küqni saklax, kürəxtin əzini qətkə tartix

idiyisi intayin küqlük. Bu—jihuyzhuyining kalduqi.

8. Zhuguən wə keguən xərt-xaraitlarəqa karimay, inkilapta aldirangoqluk kilix kesiligə muptila bolup, japa-muxəkkətke qidap inqikə wə puhta ammiwi hizmət ixləxni halimastin, qong tutux kilixnila oylax, ham hiyallarəqa berilip ketix. Bu—karamlikning kalduqi①.

Nokul hərbi kəzkaraxning mənbeliri:

1. Siyasi səwiyining təwənligi. Xu səwəptin armiyidiki siyasi rəhbərlikning rolini qüxənməslik, kizil armiyining aq armiyidin tüptin pərklinidioqanliqini qüxənməslik.

2. Yallanma koxunluk idiyisi. Hər ketimki jəngdə əsir elinoqan əskərlər nahayiti jik bolup, bundak unsurlar kizil armiyigə kirgəndə küqlük yallanma koxunluk idiyisini elip kirgənliktin, nokul hərbi kəzkarax təwən katlam asasioqa igə bolup kaldi.

3. Yukuridiki ikki səwəp boləqliktin, üqinqi səwəp kelip qikti, u bolsimu hərbi küqkə hədidin oxuk ixinip ketip, həlk ammisining küqigə ixənməslik.

4. Partiyining hərbi hizmətlərgə aktip əhmiyət bərmigənligi wə uni aktip muzakirə kilmiqanliqimu bir kisim yoldaxlarda nokul hərbi kəzkaraxning xəkillinixigə səwəp boldi.

Tüzitix usulliri:

1. Tərbiyə arkilik partiye iqidə siyasi səwiyni estürüp, nokul hərbi kəzkaraxning nəziriyiwi yilti-

zini kurutux, kizil armiyining aq armiyidin tüptin pərklindioqanliqini enik qüxinix. Xuning bilən billə, jhuyzhuyi wə karamlikning kalduklirinimu yokitix, 4-jündiki tar məhkimiqlikni tügitix.

2. Jün'guən wə əskərlərgə berilidioqan siyasi təlim-tərbiyini küqəytix, bolupmu əsirlərdin qəbul kilinoqanlarəqa berilidioqan tərbiyini küqəytix. Xuning bilən billə, imkaniyətning beriqə yərlik həkimiyət organliri kürəx təjribisigə igə ixqilar, dihanlarni tallap kizil armiyigə katnaxturux, buning bilən nokul hərbi kəzkaraxning yiltizini təxkiliy jəhəttin ajizlitix, hətta yulup taxlax.

3. Yərlik partiye təxkilatlrini kizil armiyə partiye təxkilatlrini tənkit kilixka wə ammining həkimiyət organlrini kizil armiyini tənkit kilixka kozəqap, kizil armiyidiki partiye təxkilatlriloqa, kizil armiyining jün'guən wə əskərlirigə təsir kərsitix.

4. Partiyə hərbi hizmətlərgə aktip əhmiyət berix wə uni aktip muzakirə kilix. Barlik hizmətlərnə partiye muzakirə kiləqan wə qarar kiləqandin keyin, andin amma arkilik ijra kilix.

5. Kizil armiyining kaidə-nizamlirini tüzüp qikip, kizil armiyining wəzipilirini, hərbi hizmət xitongining siyasi hizmət xitongi bilən boləqan munasiwitini, kizil armiyining həlkə ammisi bilən boləqan munasiwitini, əskərlər weyyüənhuyining həkuklrini wə uning hərbi. siyasi organlar bilən boləqan munasiwətlirini enik bəlgiləx.

Qekidin Axkan Demokratiyiləxtürüş Tooqrisida

Kizil armiyə 4-jüni zhongyangning yolyoruqini qobul kilöandin keyin, uningda qekidin axkan demokratiyiləxtürüş hadisiliri heli azaydi. Məsilən, partiying kararlirini bir kəder ijra kilöqili bolidiqan boldi; kizil armiyədə “təwəndin yukuriqə boləan demokratiyə-mərkəzləxtürüş tüzümi”, “awal təwəning muzakirisigə koyup, andin yukuri karar kilix” digənləni əməlgə koyuxni tələp kilixka ohxax hata təxəbbuslarnimu əmdi heqkim otturiqə koymaydiqan boldi. Lekin əmiliyətə bolsa bularning azayqanlıqı pəkət birdəmlik wə yüzəki hadisə, tehi qekidin axkan demokratiyiləxtürüş idiyisining yokitiləqanlıqı əməs. Bu, qekidin axkan demokratiyiləxtürüşning yiltizi tehi nurəun yoldaxlarning idiyisidə qongkur orun aləqan, digən söz. Məsilən, kararlarni ijra kilixta hilmu-hil susluk kilix pozitsiyilirining ipadilən'gənligi—buning dəlili.

Tüzitix usulliri:

1. Qekidin axkan demokratiyiləxtürüşning yiltizini nəziriyə jəhəttin komurup taxlax. Aldi bilən, qekidin axkan demokratiyiləxtürüşning həwpi partiye təxkilatlıriqə ziyan yətküzüp, hətta ularni pütünləy buzup, partiying jənggiwarlıqini ajizlaxturup, hətta pütünləy yokitip, partiyni kürəx

məs'uliyitini üstigə alalmaydıqan kılıp koyuxtin ibarət ikənligini, buningdin inkılap məqlubiyətke uqraxtək əhwal kelip qikidiqanlıqını kərsitip ətux. Uningdin kalsa, qekidin axkan demokratiyiləxtüruxning mənbəsi uxxak burzuaziyining qeqilangoquluqida ikənligini kərsitip ətux. Bundak qeqilangoquluk partiye iqigə elip kirilsə, siyasi wə təxkiliy jəhəttiki qekidin axkan demokratiyiləxtürux idiyisigə aylinidu. Bundak idiyə puroletariyatning kürəx wəzipiliri bilən əsla siqixalmaydu.

2. Təxkiliy jəhəttə, mərkəzləxtürux yetəkqiligi astidiki demokratik turmuxni kattik yoloqa koyux. Buning luxiəni mundak:

1) Partiyining rəhbiriy organliri toqra yetəkqi luxiən'gə igə boluxi, ixta qarə-tədbirlik boluxi, buning bilən rəhbərlik mərkizini tiklixı lazim.

2) Yukuri dərjilik organlar təwən dərjilik organlarning əhwalini wə ammining turmux əhwalini ukup turuxni toqra yetəkqilikning keguən asasi kilixi lazim.

3) Partiyining hər dərjilik organliri məsililərnı həl kilixta tolimu yeniklik kilmasliqi lazim. Qarar kobul kilinqan ikən, kət'i ijra kilixi lazim.

4) Yukuri dərjilik organlarning kararliridin məhimrakliki bolqanliri təwən dərjilik organlaroqa wə partiye əzaliri ammisioqa tezdin yətküzüluxi lazim. Buning usuli aktiplar yiqini eqip, yaki zhibu hətta zongdüy boyiqə partiye əzaliri yiqini eqip

(Xaraitning yar berixigə qarax kerək), adəm əwətip doklat berix.

5) Partiyining təwən dərjilik organliri wə partiye əzaliri ammisi yukuri dərjilik organlarning yolyoruqini təpsili muzakirə kilip, yolyorukning əhmiyitini toluq qūxinixi həm uni ijra kilixning usullirini bəlgilixi lazim.

Təxkilsizlik Kəzkarixi Tooqrisida

4- jündiki partiye təxkilati iqide məwjut bolup turqan təxkilsizlik kəzkarixining ipadiliri təwəndikiqə:

A) Azqilik kəpçilikke boysunmaslik. Məsilen, azqilikning təkliwi rət kilinsa, ular partiying kararlirini səmimiyətlik bilən ijra kilmaydu.

Tüzitix usulliri:

1. Yioqin ətküzgəndə, yioqin katnaxkuqilirini toluq pikir bayan kilix imkaniyitigə igə kilix. Talax-tartix bolqan məsilidərdə mürəsəqilik kilmay wə əpləp-səpləp ətküzüwətməy, hək-nahəkni eniklax. Bir ketimda həl kilqili bolmioqanlirini ikkinqi ketim yənə muhakimə kilip (hizmətkə dəhli yətküzməslik xərti bilən), enik hulasigə kelix.

2. Partiyining intizamliridin biri azqilik kəpçilikke boysunux. Azqilik öz pikir rət kilinoqandin keyin, kəpçilik makullioqan kararni himayə kilixi xərt. Zərür tepilsa, öz pikirini keyinki yioqinda yənə muzakirigə koysa bolidu, lekin hərkitidə hərəkəndak

karxilik ipadisini kərsətsə bolmaydu.

B) Təxkilsiz tənkit:

1. Partiyə iqidiki tənkit—partiyə təxkilatini kü-qəytidioqan, partiyining jənggiwarliqini axuridioqan koral. Lekin kizil armiyidiki partiyə təxkilatliri iqidiki tənkitning bəziliri bundak bolmastin, xəhskə hujum kilixka aylinip qaloqan. Nətijidə xəhsnila kardin qikirix bilən kalmay, partiyə təxkilatlrinimu kardin qikardi. Bu—uxxak burzuaziye xəhsiyətgiligining ipadisi. Tüzitix usuli partiyə əzalirioqa tənkitning məksidi partiyining jənggiwarliqini axurup, sinipiy kürəxning qəlibisigə erixix ikənligini, tənkitin xəhskə hujum kilix korali süpitidə paydilanmaslik lazimliqini bildürəx.

2. Birmunqə partiyə əzaliri tənkitni partiyə iqidə kilmay, partiyə sirtida kilidu. Buning səwiwi xuki, adəttiki partiyə əzaliri partiyə təxkili (yioqin wə baxkilar)ning mohimliqini tehiqə qüxənməy, tənkitning təxkil iqidə yaki təxkil texida boluxining heqkandak pərki yok, dəp bilidu. Tüzitix usuli partiyə əzalirioqa tərbiyə berip, partiyə təxkilining mohimliqini, dangweyoqa yaki yoldaxlaroqa tənkidə bolsa, partiyə yioqinlirida otturioqa koyux lazimliqini bildürəx.

Mutlək Təng Təksimatqilik Toqrisida

Kizil armiyidiki mutlək təng təksimatqilik bir

məzgil nahayiti kattik ʻəwj aldi. Məsilen, yaridarlərğa berilidiqan hirajətni jarahətning eqir-yenikligigə karap pərqlik berixkə karxi turup, həmmigə barawər berixni tələp kilix. Jün'guənlərning at minixini hizmətning ehtiyaji dəp qarimastin, bəlki təngsizlik tüzümi dəp karax. Nərsə-kerək təksim kilixta mutlək təng təksim kilixni tələp kilip, ayrim əhwaldikilərgə köprək təksim kilixkə razi bolmaslik. Gürüq toxuxta, qong adəm yaki kiqik bala boluxi-qa, tenining küqlük yaki ajiz boluxiqa karimastin, təng ketirixni tələp kilix. Turidiqan ʻöylərni ohxax təksim kilixni tələp kilip, silingbu qongrak ʻöygə orunlaxsimu tillax. Wəzipə tapxurulqanda, ohxax boluxini tələp kilip, səl-pəl oxukrak bəlsa unimaslik. Hətta bir dənjabəqa ikki yaridar toqra kelip kəlsa, ikkilisi kelip kəlixkə raziki, birsining elip ketilixigə razi bolmaslik. Bularning həmmisi kizil armiyining jün'guən wə ʻəskərliri iqidə mutlək təng təksimatqilikning tehi nahayiti eqir ikənligini ispatlaydu.

Mutlək təng təksimatqilik, siyasi jəhəttiki qekidin axkan demokratiyiləxtürüxkə ohxax, qol sanaət wə uxxak dihan igiligining məhsuli, bularning biri siyasi turmux jəhəttə kərülsə, yənə biri maddi turmux jəhəttə kərülidu, halas.

Tüzitix usuli: Mutlək təng təksimatqilik kapitalizm yokitilmioqan dəwr dila dihanlar wə baxkə uxxak mülükdarlarning bir hil ham hiyali bolup qalmas-

tin, sotsiyalizim d wridimu maddi t ksimat "kabiliyitig  yarixa ixl x,  mgigig  yarixa h k elix" pirinsipi a w  hizmət ehtiyajiqə karap bolidioqanliqini, mutlək təng t ksimat dig nning hərgiz bolmaydioqanliqini kərsitip berix ker k. Kizil armiyidikilerg  maddi n rs  təksim kil qanda, omumən təng təksim kilix, məsilən, j n'guənlər bilən  sk rl rning muaxini barawər kilix ker k, q nki bu hazirki k r x xaraiti  q n ehtiyajlik. Lekin heqkandak s w pni s r xt rm ydioqan mutlək təng t ksimatqilikka karxi turux lazim, q nki bu, k r x  q n ehtiyajlik  m s, d l əksiqə, k r xk  toskunluk kilidu.

Zhugu nzhuyi To risida

Zhugu nzhuyi bəzi partiya əzalirida eqir dərijidə məwjut, bu siyasi wəziyətni təhlil kilixkimu, hizmətkə yetəkqilik kilixkimu intayin paydisiz. Q nki siyasi wəziyət zhugu nzhuyilik bilən təhlil kilinsa w  hizmətkə zhugu nzhuyilik bilən yetəkqilik kilinsa, uning mukərrər n tijisi ya jihuyzhuyi bolidu, ya karamlik bolidu. Partiya iqidiki zhugu nzhuyilik t nk t, dəlil-ispatsizla k ls -k lm s sezl xk  yaki  zara gumanlinixka kəlsək, bular, k pinq , partiya iqid  pirinsipsiz majralarni k lt r p qikiridu, partiya təxkilatlrini buzidu.

Partiya iqidiki t nk t məsilisidə tohtilip  t xk 

tegixlik yənə bir nuқта bar, u bolsimu bəzi yoldaxlarning tənkit kilixta məsilining qong tərpiğə diqqət kılmay, pəkət uxxak tərpiğila diqqət kilidiqanlıqı. Ular tənkitning asasiy wəzıpsı siyasi jəhəttiki hatalik wə təxkiliy jəhəttiki hataliklarnı kərsitip berix ikənligini qüxənməydu. Xəhsning kəm-qiliklirigə kəlsək, əgər siyasi wə təxkiliy jəhəttiki hataliklar bilən munasiwətlik bolmisa, hə dəp tənkit kiliwerip, yoldaxlarnı təmtiritip koyuxning hajiti yok. Uning üstigə, bundak tənkit əwj elip ketiwərsə, partiye iqidiki diqqət-etiwar pütünləy uxxak kəm-qiliklər üstigə toplinip kalidu-də, həmmə kixi tolimu ehtiyatqan janaplarqa aylinip kelip, partiying siyasi wəzıpsını untup kalidu, bu — nahayiti zor həwp.

Tüzitix usuli: Asasən, partiye əzalirıqə tərbiye berip, ularning idiyisini, partiye iqidiki turmuxni siyasilaxturux wə ilmiyləxtürüx. Bu məksətkə yetix üqün: 1) Partiyə əzalirini zhuguənzhuylık bilən siyasi wəziyətni təhlil kilix wə sinipiy küqlərnı məlqərləx orniqə Marksizim-Leninizimlik usul bilən təhlil kilidiqan wə məlqərləydiqan kilip tərbiyiləx kerək. 2) Partiyə əzalirini ijtimai igilikni təxürüx wə təkik kilixka diqqət kilidiqan, xu arkilik kürəx cəüesi wə hizmət usullirini bəlgiləydiqan kilix, yoldaxlarnı əmiliy əhwalni təxürüxtin qətlisə, ham hiyal wə karamlik orisiqə qüxüp ketidiqanlıqini bilidiqan kilix kerək. 3) Partiyə iqidiki tənkitte zhuguənliktin, qarisiqə həküm kilixtin wə tənkitni

qakinilaxturup koyuxtin saklinix kerək, səzligəndə, dəlil-ispati bolux, tənkit kiləqanda, siyasiqə diqqət kilix lazim.

Xəhsiyətqilik Toqrisida

Kızil armiyə partiye təxkilatlıridiki xəhsiyətqilik hahixining təwəndikiqə türlük ipadiliri bar:

1. Əq elix. Partiyə iqidə əskər yoldaxlarning tənkidigə uqrisa, partiye texida pirsət tepip, ulardın əq alidu, urux-tillax ənə xu əq elixning bir hil wastisi. Partiyə iqidimu əq elixning yolini izləydu; sən bu ketimki məjlistə biraw üstidə səzligən bol-sang, kelər ketimki məjlistə u birər putak qikirip, seningdin əq alidu. Bundak əq elix tamamən xəhsnila nəzərdə tutuxni əsas kilidu, sinipiy mənprət wə pütün partiye mənprəting barlıqini bilməydu. Uning nixani düxmən siniplar əməs, əz sepidiki baxka xəhslər. Bu—təxkilatni əjizlaxturidiqan, jənggiwarlıqni əjizlaxturidiqan bir hil upratkuq.

2. Kiqik guruhwazlik. Əzining kiqik guruhining mənprətigila kəngül bəlüp, omunning mənprətigə kəngül bəlməslik, bu qarimakka xəhsni kəzlimigəndək kilsimu, əməldə taze tar xəhsiyətqilikni əz iqiğə alidu, bumu nahayiti zor upritix roli wə mərkəzdin kaqurux roliqə iğə. Kızil armiyidə burundin tartip kiqik guruhwazlik kəypiyati nahayiti əwj elip kəlgən idi, tənkit arkilik hazir bir kədər yaxilandi,

lekin uning kaldukliri helimu mawjut, tirixip tügitixkə toqra kelidu.

3. Yallanmilik idiyə. Partiyə wə kızil armiyining inkilap wəzipilirini ijrə kilidioqan koral ikənligini, ezi bolsa uning bir əzasi ikənligini qüxənməydu. Özining inkilapning asasiy gəwdisi ikənligini qüxənməydu, özini inkilap aldida jawapkar əməs, pəkət baxlikning aldidila jawapkar döp bilidu. Bundak yallanmilik bilən inkilap kilidioqan passip idiyimu xəhsiyətqilikning bir hil ipadisi. Bundak yallanmilik bilən inkilap kilix idiyisi—xərtsiz tirixidioqan aktiplarning anqə kəp bolmaywatkanliqining səwiwi. Yallanmilik idiyə yokitilmaydikən, aktiplarni kəpəytkili bolmaydu, inkilapning eqir yüki baxtin-ahir az sanlik kixiləringla zimmisigə qüxidu, bu, kürəx üqün intayin paydisiz.

4. Rahətpərəslik. Xəhsiyətqilikni rahətkə berilix jəhəttimu ipadiləwatkan kixilər kızil armiyidə az əməs. Ular haman koxunlarning qong xəhərlərgə berixini ümit kilidu. Ularning qong xəhərlərgə berixkə intilixi hizmət kilix üqün əməs, bəlki rahət kərux üqün. Ular turmux muxəkkətlik bolqan kızil rayonlarda ixləxni bəkmü yakturmaydu.

5. Passiplik kilip ixni aksitix. Ix səlla ditioqə yakmay kalsa, passiplixiwelip, hizmət kilmaydu. Buning səwiwi, asasən, tərbiyining kəmligi, lekin rəhbərləring məsililərnə bir tərəp kilixi, hizmət təksim kilixi yaki intizam qarisini kəllinixining

muwapik bolmioqanliqimu bir səwəp.

6. Koxundin ketix idiyisi. Kizil armiyidə hizmət kiliwatkanlarning koxundin ketip, yerlik hizmətkə yetkilixni tələp kiliwatkanliri kündin-kün'gə köpiyiwatidu. Buning səwiwi tamamən xəslərdila əməs, buningdin baxka yənə, birinqidin, kizil armiyidə maddi turmuxning tolimu naqar boləqanliqi; ikkinqidin, uzak muddət kürəx kilip harduk yetkənligi; üçinqidin, rəhbərləarning məsililərnə bir tərəp kilixi, hizmət təksim kilixi yaki intizam qarisini kollinixining muwapik bolmioqanliqioqa ohxax səwəplərmu bar.

Tüzitix usuli: Asasən, tərbiyini küqəytip, xəhsiyətqilikni idiyə jəhəttin tüzitix. Andin kalsa, məsililərnə bir tərəp kilix, hizmət təksim kilix wə intizam qarisi kollinix muwapik boluxi kerək. Xuningdək bir ilaj kilip, kizil armiyining maddi turmuxini yaxxilax, paydilinixka mümkün boləqan barlik pəytlərdin paydilinip, koxunlarni dəm aldurux-tərtipkə selix, xuning bilən maddi xaraitini yaxxilax lazim. Ijtimai mənbədin eytkanda, xəhsiyətqilik uxxak burzuaziyə wə burzuaziyə idiyilirining partiye iqidiki inkasi, tərbiyə elip barəqan qaəda, buni qüxəndürüx lazim.

Liukouzhuylık İdiyə Toərisida

Kizil armiyidə sərgərdanlar tərkiwidikiləarning nahayiti kəp sanni təxkil kiləqanliqi wə pütүн

məmlikəttə bolupmu jənuptiki əlkillərdə kəng sərgərdanlar ammisining məwjut bolup turəqanlıqı səwiwidin, kizil armiyidə liukouzhuylilik siyasi idiyə pəyda boldi. Bundaq idiyining ipadiliri: 1) Japalik hizmətlərnı ixləp genjüdi kuruxni, həlk ammisining hakimiyitini kuruxni, buning bilən siyasi təsirni kengəytixni halimay, pəkət kəqmə partizanlik usulini kollinip, siyasi təsirni kengəytixnila hiyal kilix. 2) Kizil armiyini kengəytixtə, yərlik chiweydüy, yərlik kizil armiyini kengəytix arkilik asasiy küq boləqan kizil armiyini kengəytix luxiənidə mangmastin, bəlki “udul kəlgənlə adəmnı əskərlikkə elix”, “hain asilarnı kəbul kilix” luxiənidə mangmakqi bolux. 3) Amma bilən birliktə muxəkkətlik kürəxlərnı kilixka qidimay, qong xəhərlərgə berip, qong yəp qong iqixnila arzu kilix. Liukouzhuylilik idiyining ənə xundak barlik ipadiliri kizil armiyining toqra wəzipilərnı ijra kilixiqə nahayiti zor toskun boluwatidu, xunglaxka liukouzhuylilik idiyini yokitix həkikətənmü kizil armiyə partiye təxkilatlıridiki idiyiwi kürəxning mohim bir nixani. Xuni qüxinix kerəkki, tarihtiki Huang Chao² wə Li Chuang³larqə liukouzhuylilikka bögünki xarait yol koymaydıqan bolup kaldı.

Tüzitix usulliri:

1. Tərbiyini küqəytip, natoqra idiyilərnı tənkit kilip, liukouzhuylilikni yokitix.
2. Həzirki kizil armiyining asasiy koxunlıriqə

wə əsirlərdin kobul qilinğan yeni əskərlərgə qarita lükqəklik engioğa karxi turux tərbiyisini küqəytx.

3. Kürəx təjribisigə igə ixqi, dihan aktiplirining kizil armiyə sepigə kirixini koloğa kəltürüp, kizil armiyining tərkiwini əzgərtix.

4. Kürəx kiliwatқан ixqi-dihanlar ammisi iqidin yeni kizil armiyə budüylirini barlikğa kəltürüx.

Qaramlikning Qaldukliri Toqrisida

Kizil armiyidiki partiye təxkilatlrıda qaramlikğa karxi kürəx elip beriloğan bolsimu, lekin tehi toluk bolmidi. Xunga kizil armiyədə qaramlik idiyisining kaldukliri tehi məwjut. Buning ipadiliri mundak: 1) Zhuguən wə keguən xərt-xaraitlaroğa qarimastin, karisioğa ixləx. 2) Xəhər siyasitini ijra kilixning toluk bolmioğanliqi, kət'i bolmioğanliqi. 3) Hərbi intizam boxap ketix, bolupmu uruxta məqlup bolğan qaqlarda. 4) Tehi bəzi kisimlarda əylərgə ot koyux kiliklrining barliqi. 5) Qaqқан əskərləni etix həm əskərlərgə tən jazasi berix kiliklriningmu qaramlik haraktirida bolğanliqi. Ijtimai mənəbdin eytkanda, qaramlik lükqək puroletarlar idiyisi bilən uxxak burzuaziye idiyisining yioindisi.

Tüzitix usulliri:

1. Qaramlikni idiyə jəhəttin yokitix.
2. Qaramlik kiliklrini tüzüm wə siyasət jəhəttin tüzitix.

Izahlar

① 1927- yili inkılap məqlup bolqandin keyinki kiska məzgil iqidə, gongchəndang iqidə bir hil "sol"qıl karamlik həxi pəyda bolqan idi, bundak həxıtıkilər Zhongguo inkılawining haraktirini "üzlüksiz inkılap" dəp, Zhongguo inkılawining wəziyitini "üzlüksiz ərլəx" dəp həsaplıdı, xuning üqün tərтіplik qekinixni uyuxturuxni halimay, hata həlda buyruqkılık usulini kollinip, az sanlik partiye əzaliriqə wə az sanlik ammiqə yəlinip, məmlikət boyiqə, qəlibə kazinixkə kılqə ümit bolmiqan nurqun yərlik kəzəzilənglarni uyuxturuxkə urundi. Bundak karamlik hərketliri 1927- yilning ahirida əwј alqan idi, 1928- yilning baxliriqə kəlgəndə asta-asta tohtidi. Ləkin bəzi partiye əzalirida bundak kəypiyat təhiqə saqlinip turmaqta. Karamlik təwəkkülqiliktur.

② Huang Chao Tang sulalisining ahirki yilliridiki dihanlar kəzəqilingining rəhbiri, Caozhou wilayitining Yüənju nəhiyisi (həzirki Pingyüən əlkisining Heze nəhiyisi)din. Miladi 875- yili yəni Tang sulalisi Xizong hanning qiənfu 2- yili Huang Chao ammini toplap, Wang Xiənzhi rəhbərlik kılqan kəzəqiləngə awaz kəxidü. Wang Xiənzhi əltürülgəndin keyin, Huang Chao Wang Xiənzhining kəldük kişimlirini toplap, əzigə "ərxkə hujum kılquqi uluk sərkərdə" dəp nam beridu. Huang Chao yətəkqilik kılqan kəzəqiləngqilar kəxuni ikki kətim Shəndongdin qikqip yətəkilip yürüp urux kılıdu. Birinqi kətimda, Shəndongdin Hənən'gə kelidu, andin burulup, Ənhuy wə Hubeyqə kirip, Hubeydin Shəndongqə kəytidü. İkkinqi kətimda, yənə Shəndongdin Hənən'gə kelip, u yərdin burulup Jiangxiqə baridu, xərkiy Zhejiang arkilik Fujien wə Guangdongqə baridu, u yərdin Guangdongqə burulup, Hunən arkilik Hubeyqə baridu, yənə Hubeydin xərkkə yürüp, Ənhuy, Zhejiang katarlik jaylarqə baridu, uningdin keyin, Huəyhe dəryasidin ətəp, Hənən'gə kirip, Luoyang xəhrini alidu, Tongguənni bəsəp ətəp, Chang'ən xəhrini alidu. Huang Chao Chang'ən'gə kirgəndin keyin, Qi dəliti kurup, əzini han dəp jakalaydu. Keyin, iqqi bələnüxlər

səwiwidin (Qong sərkerdisi Zhu Wen Tang handanliqoıa təslim bolidu) wə uning üstigə, Shatuo kəbilisining baxliqi Li Keyongning koxunliri hujum kiləanliktin, Huang Chao Chang'ən xəhrini koldin berip koyidu, andin yənə Henən'gə kirip, Henəndin Shəndongqə kaytip kelidu, ahir məqlup bolup, əzini əltürwalidu. Huang Chaoning uruxi 10 yil dawam kilidu, bu Zhongguo tarihidiki məxhur dihanlar uruxlirining biri. Kona həkümran siniplarning tarix kitaplirida: xu qaqda "Həlkning eqir alwang-yasaktin kiynaləanliri bəs-bəs bilən koxuldi" diyilgən. Ləkin Huang Chao addi həlda kəqmə uruxlarnila kilip, mukimraq genjüdi qurmiqan idi, xuning üqün u "liukouzhuıyiqi" dəp ataləan.

③ Li Chuang yəni Li Zicheng Ming sulalisining ahirki yilliridiki dihanlar kəzəqilingining rəhbiri, Shənxi əlkisining Mizhi nahiyisidin. Miladi 1628-yili yəni Ming sulalisi Sizong hanning chongzhen 1-yili Shənxi əlkisining ximaliy kismidiki dihanlar kəzəqilang kətirix dolkunini xəkilləndüridu. Li Zicheng Gao Yingxiangning kəzəqilangqilar kəxuniqə katnixip, Shənxidən Henən'gə kiridu, andin Ənhuyəqə berip, u yərdin burulup Shənxiqə kaytidu. 1636-yili Gao Yingxiang əlöp, Li Zicheng Chuangwanglikkə kətirilidu. Li Zichengning amma arisidiki asasiy xoari "Chuangwangni qarxi aləanlar qəllə-parak təliməydu" digən xoar bolidu. Uning kəxunni idarə kilixitiki intizamida "Bir adəmnı əltürsəng, atamni əltürgəndək bolisən, bir ayalning nomusiqə təgsəng, anamning nomusiqə təkkəndək bolisən" digən xoar bolidu. Xuning üqün, uni himayə kiləquqilar nahayiti kəp bolidu, bu xu qaqdiki dihanlar kəzəqilingining asasiy ekimi bolidu. Ləkin umu mukimraq genjüdi kurmay, həmixə u yakka-bu yakka dokurup yüridu. U Chuangwanglikkə kətirilgəndin keyin, kəxunlirini baxlap Sichuən'gə kirip, andin burulup jənubiy Shənxiqə kaytidu, bu yərdin Hubey arkilik yənə Henən'gə kiridu, ketiwetip Hubey əlkisining Xiangyang xəhrini alidu, yənə Henən arkilik Shənxiqə hujum kilip, Xi'ən xəhrini alidu, 1644-yili Sənxi arkilik Beyjingə besip kiridu. Uzak ətməstin, Ming handanliqining komandanı Wu Sən'guyning Qing handanliqining əskərlirini baxlap kelip birlixip hujum kilixi bilən məqlup bolidu.

UQKUNDIN YANOMIN QIKIDU*

(1930-yil 1-ayning 5-küni)

Wəziyətni mөлqərləx wə uningqa əgixip kelidi-
oqan hərkitimiz məsilisi üstidə partiyimizdiki bir
kisim yoldaxlarda toqra tonux tehi kəm boluwatidu.
Ular gərqə inkilap dolqunining mukərrər yetip
kelidioqanliqioqa ixənsimu, əmma inkilap dolqunining
tez yetip kelixi mümkinligigə ixənməywatidu. Xu-
ning üçün ular Jiangxini koloqa kəltürəx pilanini
makul kərməstin, pəkət Fujien, Guangdong, Jiangxi
ariliqidiki üç qegra rayonda kəqmə partizanlik
kilixnila makul kəridu, xuning bilən billə, ularda
partizan rayonlirida kizil hakimiyət kurux toqrisida
qongkur oy-pikir yok, xunga bundak kizil hakimi-
yətni mustəhkəmləx wə kəngəytix yoli bilən məmlikət
boyiqə inkilap dolqunini aloqa sürəx toqrisidimu
qongkur oy-pikir yok. Ular inkilap dolqunining
kətirilixigə tehi uzak wakıt bar turoqan məzgildə
hakimiyət kuruxtək bundak jəpalik hizmətni ixləxni
bikar awariqilik dəp həsaplap, siyasi təsirni bir

* Bu—yoldax Mao Zedong xu qaqda partiye iqidiki ümitsiz-
lik idiyisini pipən kilix məksididə yazoqan hət.

kəder asanrak bolqan kəqmə partizanlik usuli bilən kengəytixni, məmləkət boyiqə hərkaysi jaylarda ammini kolqa kəltürx hizmiti ixlinip bolqanda yaki ixlinip məlum dərrijgə yətkəndə, andin məmləkət boyiqə qorallik kozoqilang kətirixni, xu wakitta kizil armiyining küqini koqup, pütün məmləkət dairilik uluk inkilapka aylanduruxni ümit kilsa kerək. Ularning pütün məmləkət dairisidə jümlidin həmmə jayda awal ammini kolqa kəltürx, andin hakimiyət kurux digən bundak nəziriyisi Zhongguo inkilawining əmiliy əhwaliqa muwapik kəlməydu. Ularning bundak nəziriyisining mənəbəsi, əsasən, Zhongguoning nuroqun jahan'gir dölətlər əzara talixiwatkan yerim mustəmlikə ikənligini enik tonu-mioqanlıqida. Əgər Zhongguoning nuroqun jahan'gir dölətlər əzara talixiwatkan yerim mustəmlikə ikənligi enik tonuwelinsa, u halda, birinqi, dunya boyiqə nimə üqün pəkət Zhongguodila həkümran siniplar iqidə əzara uzak müddət yeqa bolup turidolan bundak əjayip ixning barliqini bəlki bu yeqilarning nimə üqün kündin-kün'gə kəskinlixip, kündin-kün'gə kengiyip ketiwatkanliqini, birlikkə kəlgən bir hakimiyətning nimə üqün zadi wujutka kəlməywatkanliqini qüxiniwelix mümkin. Ikkinqi, dihanlar məsilisining jiddiligini qüxiniwelix, xuning bilən yeza kozoqilanglirining nimə üqün hazır pütün məmləkət mikiyasida bundak rawajlinip kətkənligi-nimu qüxiniwelix mümkin. Üqinqi, ixqi-dihan demok-

ratik hakimiyiti xoarining toqriliqini quxiniwelix mumkin. Tetinqi, dunya boyiqə pəkət Zhongguodila həkümran siniplar iqidə uzak muddət yeqa bolup turidioqan ajayip ixka munasip pəyda bolqan yəne bir ajayip ixni yəni kizil armiyə wə partizan dūylirining məwjut bolup turuwatqanliqi wə rawajliniwatqanliqini xuningdək kizil armiyə wə partizan dūylirigə əgixip wujutka kəlgən, ak hakimiyətning muhasirisi iqidə əskən kiqik-kiqik kizil rayonlarning məwjut bolup turuwatqanliqi wə rawajliniwatqanliqini (Zhongguodin baxka yərdə bundak ajayip ix yok) quxiniwelix mumkin. Bəxinqi, kizil armiyə, partizan dūyliri wə kizil rayonlarning kuruluxi həm rawajlinixi yerim mustəmlikə Zhongguoda puroletariyat rəhbərligidiki dihanlar kürixining ali xəkli ikənligini, yerim mustəmlikidiki dihanlar kürixi tərəkkiyatining mukərrər nətijisi ikənligini; bəlki, xək-xübhisiz, məmlikət boyiqə inkilap dolqunini aləqa süridioqan əng mohim amil ikənliginimu quxiniwelix mumkin. Altinqi, noqul kəqmə partizanlik siyasitining məmlikət boyiqə inkilap dolqunini aləqa sürux wəzipisini orunliyalmaydioqanliqini, Zhu De-Mao Zedongqə, Fang Zhimin^①qə siyasətning — genjüdiliri bolidioqan, pilanlik halda hakimiyət kuridioqan, yər inkilawini qongkurlaxturup baridioqan, həlk qorallik küqlirini kəngəytix luxiənini yezilik chiweydü, rayonluk chiweydadü, nahiyilik chiweyzongdüy wə yerlik kizil armiyə kuruxtin

tartip muntizim kizil armiyə kuruxka kəder bir yürux qarilər bilən əməlgə axuridioqan, hakimiyət tərəqqiyatini dolkun xəklidə kengəytip baridioqan wə xuningoqa ohxaxlarni kilidioqan siyasətning bolsa xək-xübhisiz toqra ikənliginimu qüxiniwelix mümkin. Xundak kilix kerək, xundak kiləqandila, Sovet ittipaqining pütün dunyada ixənqkə igə boləqinidək, pütün məmlikəttiki inkilawiy ammining ixənqigə igə boləqili bolidu. Xundak kilix kerək, xundak kiləqandila, əksiyətqi həkümran siniplarni nahayiti zor kiyinqilikka uqratkili, ularning اساسini təwritip, öz iqidin parqilinixini qapsanlatkili bolidu. Xundak kilix kerək, xundak kiləqandila, kizil armiyini həkiki türdə kurup qikip, kəlgüsidiki uluk inkilapning اساسiy koralioqa aylandurəqilimu bolidu. Yiəqip eytkanda, xundak kilix kerək, xundak kiləqandila, inkilapning dolkunini aləqa sürgili bolidu.

Inkilapta aldirangoquluk kilix kesiligə muptila boləqan yoldaxlar namuwapik halda inkilapning zhuguən küqi²ni qong qaoqlap, əksil'inkilapning küqini kiqik qaoqlidi. Bundak məlqər, kəpinqə, zhuguənzhuayidin kelip qikkan. U akiwət, xək-xübhisiz, karamlik yolioqa elip baridu. Yənə bir tərəptin, əgər inkilapning zhuguən küqini kiqik qaoqlap, əksil'inkilapning küqini qong qaoqlisa, bumu bir türlük namuwapik məlqər bolidu, buningdinmu mukərrər halda yənə bir jəhəttiki yaman akiwət kelip qikidu. Xuning üqün, Zhongguoning siyasi

wəziyitigə həküm kilixta təwəndiki mohim nuktilarni qūxinix zərür:

1. Həzir Zhongguo inkilawining zhuguən küqi gərqə ajiz bolsimu, lekin əksiyətqi həkümran siniplarning Zhongguoning qalak wə zəip ijtimai iktisadiy tüzülüxi üstigə quruloqan barliq təxkilatliri (həkimiyət, qorallıq küq, partiyə-guruh katarlikliri) mu ajiz. Buning bilən izahıax mümkin, qərbiy Yawropa məmlikətliridiki inkilapning həzirki zhuguən küqi Zhongguodiki inkilapning həzirki zhuguən küqidin ehtimal küqlük rək boluxi mümkin, lekin u məmlikətlərdiki əksiyətqi həkümran siniplarning küqi Zhongguodiki əksiyətqi həkümran siniplarning küqidin nuroqun həssə küqlük boləanlıktin, u yərlərdə inkilap helimu dərhal partliyalımaydu. Həzirki wakitta Zhongguo inkilawining zhuguən küqi gərqə ajiz bolsimu, əmma əksil'inkilawiy küqlərmu nisbi türdə ajiz boləanlıktin, Zhongguo inkilawiy dolquni-ning kətirilixi qərbiy Yawropadikigə kariqanda qokum tez bolidu.

2. 1927-yili inkilap məqlup boləandin keyin, inkilapning zhuguən küqi həkikətən zor dərjide ajizıaxti. Kelip kaləan kiqikkinə küq, bəzi hədisilərdinla kariqanda, yoldaxlarda (xundak qaraxtiki yoldaxlarda) ümitsizlik hiyallirini pəyda kilixi təbii. Lekin, mahiyəttin kariqanda, tamamən undak əməs. Bu yərdə Zhongguoning "Uqkündin yanəqin qikidu" digən bir kona səzini kollinixka bolidu. Bu, həzirki

wakittiki kük kiqikkinə kük bolsimu, lekin uning rawajlinixi nahayiti tez bolidu, digən söz. Bu kük Zhongguo xaraitida rawajlinix imkaniyitigila igə bolup qalmay, hətta rawajlinixning mukərrərligigimu igə, bu 30-may hərkiti wə uningdin keyinki uluk inkilap hərkitidə toluq ispatlandi. Biz ixka qaraxta uning mahiyitigə qariximiz, uning hadisilirini bolsa pəkət bosuqidin atlap kirixning baxlamqisi dəpla biliximiz, bosuqidin atlap kirgəndin keyin, uning mahiyitini igəlliximiz kerək, muxula ixənqlik ilmiy təhlil usuli.

3. Əksil'inkilapning küqini mөлqərləxtimu xundak, hərgiz uning hadisilirigila qarıqili bolmaydu, uning mahiyitigə qarax kerək. Hunən-Jiangxi qegra rayonini geju kilixning dəslepki məzgilidə, bəzi yoldaxlar xu qaqdiki Hunən shengweyning natoqra mөлqirigə qindin ixinip ketip, sinipiy düxmənlərnı bir tiyin-qımu ərziməydu dəp karidi; ta hazırıqıqə kükilik parang bolup keliwatkan “Rasa təwrinip kaldı”, “Taza alakzadə bolup kətti” digən ikki jümlə söz xu qaqda (1928-yil 5-aydin 6-ayıqıqə) Hunən shengweyning Hunən həkümrani Lu Diping^③ning küqini mөлqərləp eytкан təswiriy sözi idi. Bunday mөлqər astida siyasi jəhəttiki karamlik mukərrər pəyda bolidu. Lekin xu yil 11-aydin bultur 2-ayıqıqə (Jiang Jieshi guruhi bilən Guangxi guruhi otturısidiki urux^④ partlaxtin burun) təhminən 4 ay ıqıdə, düxmənning üqinqi ketimlik “birlixip yokitix” həju-

mi^⑤ Jिंगgangshən'gə yekinlixip kaloqan qaoqda, bir kisim yoldaxlar yənə "Kızıl bayrakni zadi kaqanoqıqə tutup turqılı bolar" digən gumanni otturiqə koydi. Əmiliyətə, u wakıt Ən'gliyə, Amerika və Yaponiyələning Zhongguodiki kürəxliri nahayiti axkara tūs aloqan, Jiang Jieshi guruhi bilən Guangxi guruhi və Feng Yüxiang guruhi otturisdiki yeqa wəziyiti xəkillən'gən, mahiyətə, əksil'inkilap dolquni pəsiyixkə baxlıqan, inkilap dolquni kayta ketirilixkə baxlıqan wakıt idi. Əmma u qaoqda pəkət kızıl armiyə və yerlik partiye təxkilatlıridila bir türlük ümitsizlik idiyisi bolup qalmaq, hətta zhongyangmu xu qaoqda ənə xu yüzəki əhwallar bilən kaymukup kelixtin hali bolalmidi, xuning bilən uningdimu ümitsizlik muqamliri pəyda boldi. Zhongyangning 2-aydiki heti^⑥ xu wakıtta partiye iqidiki ümitsiz təhlillərgə wəkillik kilidiqan dəlil-ispət.

4. Həzirki keguən əhwal nəwəttiki yüzəki hadisilənilə küzitip, mahiyətni küzətməydiqan yoldaxlarni helimu asan kaymukturup koyidu. Bolupmu bizning kızıl armiyədə hizmət kiliwatqan kixilirimiz uruxta məqlubiyətke uqriqan yaki tət tərəptin muhasirigə elinqan yaki küqlük düxmən izoqa qüxüp koqliqan haman, muxundak wakıtlık, pəwkuł'addə, tar xaraitni kəpinqə əzi səzmigən halda omumlaxaturuwetidu və kengəyiwetidu, goya pütün məmlikət və pütün dunyaning wəziyitidin ümit kalmioqandək, goya inkilapning qəlibə kilix istikbali nahayiti

tutuktək. Xuning üqün yüzəki əhwallarəqila esiliwelip, mahiyətəni taxliwetidiəan bundak küzitixləarning boluxi ularning omumi əhwalning mahiyitini ilmiy yosunda təhlil kilmiəanliəqidindur. Zhongguo inki-lawining dolkuni tez yetip keləmdu, yok, dəp sorilidiəan bolsa, bu həktə pəkət inkilap dolkunini kozəyaydiəan hər hil ziddiyətləarning həkiki türdə aləqa karap rawajlanəan-rawajlanmiəanliəqini təpsili kuzətkəndila, bir kararəqa kəlgili bolidu. Həlkərada jahan'gırlar bilən jahan'gırlar otturisdiki, jahan'gırlar bilən mustəmlikilər otturisdiki wə jahan'gırlar bilən ularning əz məmlikitidiki puroletariyat otturisdiki ziddiyətlər rawajlanəan ikən, jahan'gırlarning Zhongguoni talixix ehtiyaji tehimu jiddilixidu. Jahan'gırlarning Zhongguoni talixixi jiddiləxkən haman, jahan'gırlar bilən pütən Zhongguo otturisdiki ziddiyət, jahan'gırlar bilən jahan'gırlar otturisdiki ziddiyət birlə wakıttə Zhongguo ziminida rawajlinidu, xuning bilən Zhongguodiki hərəkəysi guruh əksiyətqi həkümranlar otturisdə kündin-kün'gə kengiyidiəan wə kündin-kün'gə kəskinlixidiəan yeəqılar pəyda bolidu, Zhongguodiki hərəkəysi guruh əksiyətqi həkümranlar otturisdiki ziddiyətlər kündin-kün'gə rawajlinidu. Hərəkəysi guruh əksiyətqi həkümranlar otturisdiki ziddiyətke—jünfalar otturisdiki yeəqılarəqa əgixip, baj, parak eqırlixidu, xundak kilip, bu, kəng kələmdiki baj, parak təligüqilər bilən əksiyətqi həkümranlar otturisdiki ziddiyətning kündin-kün'gə

rawajlinixini tezlitudu. Jahan'girlik bilən Zhongguo milli sanaiti otturisdiki ziddiyətkə əgixip, Zhongguo milli sanaitining jahan'gırlarning yol koyuxioqa erixəlməsliğidin ibarət əmiliyət kelip qikidu, xundak kilip, Zhongguo burzuaziyisi bilən Zhongguo ixqilar sinipi otturisdiki ziddiyət rawajlinidu, Zhongguo kapitalistliri ixqilarni jenining beriqə ezix bilən nijat yoli tapmaqqi bolidu, Zhongguo ixqiliri bolsa uningə qarxilik kərsitudu. Jahan'gırlarning shangpin tajawuzi, Zhongguo soda kapitalining xilixi wə həkümət baj. paraklirining eqirlixixioqa ohxax əhwallarəqa əgixip, pomixxiklar sinipi bilən dihanlar otturisdiki ziddiyət tehimu qongkurlixidu, yəni yər ijarisi wə jazanihorluk ekispilatatsiyisi tehimu eqirlixidu, dihanlar bolsa pomixxiklarəqa tehimu eq bolup ketidu. Qət'əl mallirining besimi, kəng ixqi-dihanlar ammisining setiwelix küqining kurup ketixi wə həkümət baj. paraklirining eqirlixixi arkisida, wətən meli sodigərliri wə mustəkil ixləpqikarəquqilar kündin-kün'gə wəyran bolux əhwaliəqa qüxüp keliwatidu. Əksiyətqi həkümətning təminat yetixməywatkan xaraitta armiyini qəksiz kəpəytixi wə xuning bilən uruxning kündin-kün'gə kəpiyip ketixi arkisida, əskərlər ammisi daim japalik əhwaliəqa qüxüp keliwatidu. Dələtning baj. paraklirining eqirlixixi, pomixxiklarning ijarə həkki wə kərz əsümlirining eqirlixixi həm urux apitining kündin-kün'gə kengiyixi arkisida, pütүн məmlikətini

kapliqan kəhətqilik wə basmiqilar apiti pəyda bolup, kəng dihanlar wə xəhər kəmbəoqəlliri hayat kəqürəlməydiqan əhwaləja qüxüp kəliwatidu. Məktəplərnı dawamlıq eqıxka pul bolmioqanlıqtin, okuwatqan nuroqun okuquqilar okuxsiz kəlixstin ənsirəwatidu; ixləpqi kirix kalak boləqanlıqtin, məktəp püttürgən nuroqun okuquqilar ixka orunlixixstin ümitsizliniwatidu. Əgər biz yukuridiki ziddiyətlərnı qüxənsək, Zhongguoning nəkədər tügiməs təxwixlik wəziyətə turuwatqanlıqini, nəkədər kalaymıkan halətə turuwatqanlıqini bilələymiz. Jahan'girlikkə karxi, jünfalarəja karxi, pomıxxiklarəja karxi inkılap dolkunining nəkədər mukərrərligini bəlki nahayiti tez yetip kelidiqanlıqini bilələymiz. Zhongguoning həmmə yeri kuruk otun bilən toldi, nahayiti tez ot elip yanəjinəja aylinidu. "Uqkundin yanəjin qikidu" digən söz dəl wəziyət tərəkkiyatining bap təswiri. Pəkət nuroqun jaylardiki ixqılarıning ix taxlıxi, dihanlarıning kozəqilang kətirixi, əskərlərnıng topilang kətirixi wə okuquqılarnıng okux taxlıxining tərəkkiyatıəja nəzər salsakla, bu "uqkun" din "yanəjin" qikidiqan wakitka, xək-xübhisiz, uzak kalmioqanlıqini bilələymiz.

Yukuridiki sözlərnıng asasiy məzmunı bultur 4-ayning 5-küni partiyə aldinki səp weyyüən-huyining zhongyangəja yazəjan hetidə bayan kilip etülgən idi. U həttə mundak diyilgən:

“Zhongyangning bu (1929- yil 2- ayning 9- künidiki) hetidə keguən wəziyət bilən zhuguən kütqning ikkilisi bək ümitsizlik bilən mөлqərlən’gən. Guomindangning Jिंगgangshən’gə üq ketim ‘hujum kilip yokitix’ yürgüzgənligi əksil’inkilapning əng yukuri dolkunini kərsətti. Lekin u muxuning bilən tohtaydu, buningdin keyin əksil’inkilap dolkuni pəydin-pəy pəsiyidu, inkilap dolkuni pəydin-pəy ərləydu. Partiyining jənggiwarliqı wə təkiliy kütqi gərqə zhongyang eytkandək ajiz bolsimu, lekin əksil’inkilap dolkuni pəydin-pəy pəsəygən wəziyəttə, qokum nahayiti tez əsligə kelidu, partiye iqide kadirlarning passiplik pozitsiyisimu qapsan yokilidu. Amma qokum bizgə mayil bolidu. Kırqınqilik^⑦, əlwəttə, belikni suning qongkur yerigə həydigənliktur, gəyliangzhuyimu əmdi ammiqə qakirik kilalmaydiqan bolup kaldı. Ammining guomindangqə bolqan ham hiyali qokum nahayiti tez yokilidu. Kəlgüsidiki wəziyəttə hərəkandək partiye-guruhmu ammini gongchəndangdin tartip ketəlməydu. Partiyining 6- kurultiyi^⑧ kərsətkən siyasi luxiən wə təkiliy luxiən toqra: Inkilapning hazırkı baskuqi sotsiyalizim əməs, bəlki demokratizim, partiying (Əskərtix: ‘qong xəhərlərdiki’ digən səzni koxux kerək) hazırkı wəzipisi dərhal kəzoqilang kətirix əməs, bəlki ammini kəloqə kəltürüx. Lekin inkilapning rawajlinixi nahayiti tez bolidu, kərallik kəzoqilangni təxwiq kilix wə təyyarlaxka aktip pozitsiyə tutux lazim. Qong kalaymikanqilik boluwatqan hazırkı wəziyəttə, pəkət aktip xoar wə aktip pozitsiyə bolqandila, ammiqə rəhbərlik kilqili bolidu. Partiyining jənggiwarliqini əsligə kəltürüxmu qokum muxundək aktip pozitsiyə astidila mümkin bolidu. Puroletariyat rəhbərliyi—inkilapning qəlibə

kazinixining birdin-bir aqquqi. Partiyining puroletariyalik asasini tiklax, mærkiziy rayonlardiki sanaæt orunlirida zhibularni bærpa kilix hazirki wakitta partiyining tæxkiliy jøhøttiki mohim wæzipisi; lekin, xuning biløn billø, yezilardiki küræxni rawajlandurux, kiqik rayonlarda kizil hækimiyæt kurux, kizil armiyini bærpa kilix wø kengøytix bolupmu xøhørlørdiki küræxlørgø yardøm berixning wø inkilap dolkunining køtirilixini aloqa sürüxing asasiy xærti. Xuning üqün, xøhørlørdiki küræxlørdin wazkeqix hata; lekin dihanlar küqining rawajlinixidin korkup, uning ixqilar küqidin exip ketixi inkilapka paydisiz döp karalsa, øgør partiyø øzaliri arisida bundak pikir bolsa, bizqø, bumu hata. Qünki yerim mustæmlikø Zhongguoning inkilawida pækøt dihanlar kürixi ixqilar røhbørligigø erixølmigønliktin mæqlubi-yøtkø uqriøqan øhwalla boløqan, dihanlar kürixining tørækkiyati ixqilar küqidin exip køkænliktin inkilapning øzigø paydisiz boløqan øhwal bolmioqan.”

Bu høttø kizil armiyining hærkøt celüesi toqrisidiki mæsiligø tøwøndikiqø jawap berilgøn:

“Zhongyang bizdin, kizil armiyini saklap kelix wø ammini køzøqax mæksididø, koxunlarni uxxak bøløklørgø bølüp, yezilarøqa tarkitixni, Zhu De wø Mao Zedongning koxunlardin ketixini, xuning biløn qong nixanlarni yoxuruxni tølöp kilidu. Bu—ømiliyøtkø muwapik køl-møydiøqan pikir. Biz liøn yaki yingni birlik kilip, mustøkil hærkøt kilixni, yezilarøqa tarkilixni, partizanlik zhønshusini kollinip ammini køzøqaxni, nixan bolup kelixtin saklinixni 1927-yil kixtin baxlapla pilanliøqan, bølki nuroqun ketim ømølgø koyup bakqan iduk, ømma

həmmisi məqlup boldi. Qünki: (1) Asasiy kütq bolqan kızil armiyidikilərnin kəpqiligi yərlik kixilər əməs, yərlik chiweydüydikilərdin pərklinidu. (2) Uxxak bəlüwətkəndə, rəhbərlik mukəmməl bolmay kalidu, yaman xaraitka takabil keləlməy, asanla məqlup bolidu. (3) Asanla düxmən tərripidin bir-birləp tarmar kılınip ketidu. (4) Xarait kanqə yaman bolsa, koxunlarni toplax xunqə zərür, rəhbərlərnin kət'i kürəx kıliximu xunqə zərür, xundak kıləqandila, iqqi kısımnı ittipaklaxturup, düxmən'gə takabil turqili bolidu. Pəkət yaxhi xaraittila əskiriy küqni bəlüp partizanlik kıləqili bolidu, rəhbərlərmu yaman xarait waktidikidək koxundin bir minutmu ayrılalmaydıqan bolup qalmaydu."

Bu sözlərnin kəmqiligi xuki, əskiriy küqni bəlüwətixkə bolmaydıqanliqəqə kəltürülgən asaslərnin həmmisi passip asaslar, bu nahayiti yetərsiz. Əskiriy küqni toplaxning aktip asasliri xuki, toplıqandila, zorrak düxmənni yəkətkili bolidu, xəhər-zhenlarni aləqili bolidu. Zorrak düxmənni yəkətkən wə xəhər-zhenlarni aləqandila, kəng dairidiki ammını kəzəqap, birnəqqə nahiyə bir parqə kilip birləxtürülgən hakimiyətni kuroqili bolidu. Xundak kıləqandila, yirak-yekındikilərnin dikqət-etiwarini kəzəqəqili (yəni siyasi təsirni kəngəytkili), inkılap dolkunini aləqə sürüxtə əmiliy ünümgə erixkili bolidu. Məsılən, biz ozaki yili kuroqan Hunən-Jiangxi qəgra rayon hakimiyitimu, bultur kuroqan qərbiy Fujien hakimiyiti[©]mu mana xundak əskiriy küqni toplax

siyasitining nətijisi. Bu—omumi pirinsip. Əmdi əskiriy küqni belidiqan wakitmu bolamdu, yok? digən məsiligə kəlsək, bumu bolidu. Partiyə aldinki səp weyyüenhuyining zhongyangqə yazqan hetidə kizil armiyining partizanlik zhəns husi bayan kilinqan, u əskiriy küqni yekin ariliklarqə bəlüxni öz iqiğə alqan:

“Bizning 3 yildin buyan kürəxlərdə erixkən zhəns huyimiz, həkikətən, kədimki wə hazirki zamanningmu, Zhongguo wə qət’əllərninqmu zhəns huliriqə ohximaydu. Bizning zhəns huyimizni kollanoqanda, ammiwi kürəxning kozqilixi kündin-kün’gə kengiyidu, hərəkəndə küqlük düxmən bizni heqnimə kilalmaydu. Bizning zhəns huyimiz partizanlik zhəns husi. Omumən kilip eytkanda: ‘Əskiriy küqni bəlüp ammini kozqax, əskiriy küqni toplap düxmən’gə takabil turux.’ ‘Düxmən hujum kilsə qekinix, düxmən tohtisa parakəndə kilix, düxmən qarqisa hujum kilix, düxmən qekinsə arkisidin koqlax.’ ‘Mukim geju rayon kurux^{ta} dolqun xəklidə ilgiriləx siyasitini kol linix. Küqlük düxmən izimizqə qüxüp koqliqanda, kuyun xəklidə qəmbər hasil kilix siyasitini kollinix.’ ‘Nahayiti kiska wakit iqidə nahayiti obdan usul bilən nahayiti kəp ammini kozqax.’ Bundak zhəns hu huddi tor selixka ohxax, haliqan wakitta yeyix, yənə haliqan wakitta yiojiwelix mümkin. Torni yeyip ammini kolqə kəltürimiz, torni yioqip düxmən’gə takabil turimiz. 3 yildin buyan muxundak zhəns huni kollinip keliwatimiz.”

Bu yərdə eytilqan “yeyix” əskiriy küqni yekin ariliklarqə bəlüxni kərsitidu. Məsilən, Hunən-Jiangxi

qegra rayonida Yongxin nahiyisini birinchi ketim elixta 29-tuən wə 31-tuənlərninɡ Yongxin nahiyisi dairisidə əskiriy küqni bəlgənligi. Yənə məsilən, Yongxin nahiyisini üqinqi ketim elixta 28-tuənninɡ Ənfu nahiyisining qegrisiqə, 29-tuənninɡ Liənhua nahiyisigə, 31-tuənninɡ Ji'ən qegra rayoniqə əskiriy küqni bəlgənligi. Yənə məsilən, bultur 4-aydin 5-ayqiqə jənubiy Jiangxidiki nahiyilərdə əskiriy küqning bəlün'gənligi, 7-ayda qərbiy Fujiəndiki nahiyilərdə əskiriy küqning bəlün'gənligi. Əskiriy küqni yirək ariliklarqə bəlүxkə kəlsək, bu pəkət yaxirək xarait wə bir kədər mukəmməl rəhbiriy organdin ibarət ikki xərt astidila mümkin bolidu. Qünki əskiriy küqni bəlүxtin məksət—ammini tehimu koloqə kəltürүx, yər inkilawini wə hakimiyət kuruxni tehimu qongkurlaxturux, kizil armiyə wə yərlik korallik küqlərnə tehimu kengəytix imkaniyət-lirigə igə bolux. Əgər bu məksətlərgə yətkili bolmisa, yaki əksiqə, əskiriy küqni bəlүwətkənlük səwiwi bilən məqlubiyətkə uqrap, kizil armiyeninɡ küqi ajizlap kətsə, məsilən, ozaki yil 8-ayda Hunən-Jiangxi qegra rayonida əskiriy küqni bəlүp Chenzhouqə hujum kiləndikidək bolsa, undakta bəlgəndin bəlmigən yahxi. Əgər yukurida eytiləqan ikki xərt hazirləqan bolsa, u həlda, xübhisizki, əskiriy küqni bəlүx kerək, qünki bu ikki xərt astida toplaxka kəriqənda bəlүx tehimu paydilük.

Zhongyangning 2-aydiki hetininɡ rohi yahxi

oməs, bu hət 4-jün partiyə təxkilatidiki bir kısım yoldaxlarğa yaman təsir bərđi. Zhongyangning xu qaođda yənə bir omumi ukturuxi bar idi, uningda, Jiang Jieshi guruhi bilən Guangxi guruhi otturisida urux partlıxi natayin, diyilgən. Lekin xuningdin keyin zhongyangning məlqər wə yolyoruklıri, omumən kilip eytkanda, toqra boldi. Məlqər muwapik bolmiqan heliki omumi ukturuxni zhongyang yənə bir omumi ukturux qikirip tüzətđi. Kızil armiyigə əwətilgən bu hətke gərqə tüzitix berilmigən bolsimu, əmma keyinki yolyoruklarda undak ümitsizlik muqamliri kərülmidi, kızil armiyining hərkiti toqrisidiki təxəbbusmu bizning təxəbbusimiz bilən birdək boldi. Lekin zhongyangning heliki hetining bir kısım yoldaxlarğa bərgən yaman təsiri helimu məwjut. Xuning üqün, mən bu məsilə toqrisida helimu qüxənqə berixning zərüriyiti barlıqini hes kiliwatimən.

Jiangxini bir yilda koloğa kəltürük toqrisidiki pilannimu partiyə aldinki səp weyyüənhuyi bultur 4-ayda zhongyangğa yollıqan idi, keyin Yüduda bu toqrilik bir kətim kərramu kilindi. Xu qaođda kərsitilgən asalar—zhongyangğa əwətilgən hətə bayan kilinoqan—təwəndikiqə:

“Jiang Jieshi guruhi bilən Guangxi guruhining budüyliri Jiujiang ətrapida bir birini kıstap keliwatidu, qong urux partıax aldida turuptu. Ammiwi kürəxning əsligə kelixi, uning üstigə, əksiyətqil həkümranlıqning iqki ziddiyitining kengiyixi arkisida inkilap dolkuni pat

arida yetip kelixi mümkün. Muxundak wəziyette hiz-mətlərnı orunlaxturuxta biz xuni hes kılduqkı, jənuptiki elkilər iqide Guangdong wə Hunənlərdiki məybənlər wə pomıxxıqlarınır hərbi küqliri nahayiti zor, Hunəndə bolsa partiyə təxkatlirininır karamlik hatalıqı səwiwı-din, partiyə iqi wə partiyə texidiki ammidin pütünləy digüdək ayrılduk. Fujien, Jiangxi, Zhejiang elkiliridə bolsa baxkıqə bir wəziyət wujutka kəldi. Birinqidin, bu üç elkidə düxmənning hərbi küqliri əng ajiz. Zhejiangda pəkət Jiang Bocheng^①ning az sanda elkilik mudapıə koxunıla bar. Fujienidiki 5 koxunda 14 tuən bolsimu, ləkin Guo Fengming lüsi^② tarmar kilindi; Chen Guohuy wə Lu Xingbang^③ koxunlirininır həmmisi basmiqi koxun-lar, jənggiwarlıqı nahayiti təwən; 2 lü luzhəndüy dengiz boyıda bolup, ilgiri urux kilip bakmıqan, jənggiwarlıqı jəzmən zor əməs; pəkət Zhang Zhen koxuni^④la bir kə-dər urux kilalaydu, ləkin Fujien shengweyning təhliligə kəriqanda, Zhang Zhen koxuniningmu pəkət ikki tuəni-ningla jənggiwarlıqı üstünrək ikən. Uning üstigə, Fu-jien hazır pütünləy kalaymikan haləttə bolup, birlikkə kəlmigən. Jiangxidiki Zhu Peyde^⑤ kısımi bilən Xiong Shihuy^⑥ kısımidə jəmi 16 tuən bar, ular Fujien wə Zhejianglardiki hərbi küqlərdin küqlük bolsimu, əmma Hunəndikisigə selixturoqanda kəp ajiz. İkkinqidin, üç elkidə karamlik hatalıqliri bir kədər az. Zhejiangdiki əhwalning bizgə anqə enik əməsliginı hesapka almiqan-da, Jiangxi, Fujien elkilirininır partiyə wə ammiwi asasi Hunənningkidin yaxıxırak. Jiangxini elip eytsak, ximaliy Jiangxining Deən, Xiushuy wə Tonggu nahiyiliridə tehi heli asasimiz bar; qərbiy Jiangxining Ninggang, Yong-xin, Lianhua, Suychuən nahiyiliridə partiyininır wə chi-

weydüylərning küqi həlimu məwjut; jənubiy Jiangxidın ümit tehımu zor, Ji'ən, Yongxin, Xingguo katarlık nahıyılərdə kizil armiyining 2-wə 4-tuənliri kündin-kün'gə rawajlanmaqta; kizil armiyining Fang Zhimin kısımi yokitilip kətmidi. Xundak kilip, Nəncangni korxiwelix wəziyiti wujutka kəldi. Biz zhongyangəqa təklip berimizki, guomintang jünfaliri uzaktin buyan urux kilıwatkan məzgildə, biz Jiang Jieshi guruhi wə Guangxi guruhlirining kolidin Jiangxini öz kolimizə eliximiz, xuning bilən bir wakıtta, qərbiy Fujian wə qərbiy Zhejiangnimu qoləqa kəltürüximiz kerək. Bu üq əlkidə, kizil armiyining sanini kəpəytiximiz, ammiwi gejulərnı wujutka kəltürüximiz, bu pilanni bir yil iqidə orunliximiz lazim."

Yukurida Jiangxini qoləqa kəltürüx toqrisida eytiləqan səzlərnıng natoqra yeri—muddətning bir yil kilip bəlgilən'gənligi. Jiangxini qoləqa kəltürüxkə kəlsək, bu Jiangxining əzidiki xərtlərdin baxka, məmlikət boyiqə inkilap dolkunining pat arida yetip kelidiqanliqıdin ibarət xərtnimu öz iqigə alidu. Qünki inkilap dolkunining pat arida yetip kelidiqanliqıqə ixənməy turup, Jiangxini bir yilda qoləqa kəltürüx hulasisigə kelix hərgiz mümkün əməs. U təklipning kəmqiligi—muddətning bir yil kilip bəlgilən'gənligi, xunga, uning təsiri bilən, inkilap dolkuni pat arida yetip kelidu, digəndiki "pat arida" digən söz bir az aldirangəquluk tūsini almay kəlmidi. Jiangxidiki zhuguən wə keguən xərtlərgə kəlsək, bular nahıyiti dikket kilixka ərzyıdu. Zhongyangəqa əwətıləqan həttə eytil-

oqandək zhuguən xərtlərdin taxkiri, keguən xərtlərdin hazır enik kılıp kərsətkili bolidiqan üq nukta bar: Birinqi, Jiangxining iktisadi əsasən feodallik iktisat, soda burzuaziyisinin təsir küqi azrak, pomixxiklarning korallik küqlirimu jənuptiki əlkilərdin hərəkəndiqidikigə kəriqanda ajiz. İkkinqi, Jiangxi əlkişinin öz koxuni yok, bu yərnə əzəldin tartip qət əlkilərdin kəlgən koxunlar mudapiə kılıp turuwatidu. Qəttin kəlgən koxunlar “gongchəndangni yokitix”, “basmiqilarni yokitix”ta əhwal bilən tonux əməs, uning üstigə, bu ix ularqə xu əlkinin öz koxunliridək ziq munasiwətlik əməs, xunga, kəpinqə, anqə kizəqinlik kərsətməydu. Üqinqi, jahan’gırlarning təsiridin bir kədər yirak, u Xianggangqə yəkin bolqan, həmmə ixi digüdək Ən’gliyinin ilkidə boluwatqan Guangdongkə əməs. Bu üq nuktni qüxənsək, nımə üqün Jiangxidiki yeza kəzəqilanglirinin hərəkəndək əlkidikidin omumyüzlük bolidiqanlıqini, kizil armiyə wə partizan düylirinin hərəkəndək əlkidikidin kəp bolidiqanlıqini qüxən’gili bolidu.

Inkıləp dolkuni pat arida yetip kelidu, digəndiki “pat arida” digən səzni kəndək izahlax—nuruqun yoldaxlar üqün ortaq məsilə. Marksizimqılar palqi əməs, ular kəlgüsidiki tərəkkiyat wə əzgirixlər toqrisida pəkət qong yənülüxnəla eytip berixi kərək wə eytip berələydu, wakti-saitini əlük həlda bəlgiliməsligi kərək wə bəlgiliximu mümkin əməs. Lekin mening, Zhongguo inkıləwining dolkuni pat arida

yetip kelidu, diginim hërgiz bəzilərnin “yetip kelixi mümkin” diginige ohxax pütünlöy əmiliy əhmiyiti bolmioqan, eriximən dəp erixkili bolmaydioqan kuruk bir nərsə əməs. U—dengiz yakisida turup yirakka kariqanda, dengizdin moma yaqiqining uqi körüngən bir kemə, u—igiz taqning qokkisida turup yirakka kariqanda, xərktin nur qeqip əmdila kətiriliwatkan bir kuyax, u—anisining kosioqida kattik təwrəwatkan, pat arida dunyaqə kelidioqan bir bowak.

Izahlar

① Yoldax Fang Zhimin Jiangxi əlkisining Yiyang nahiyisidin, Zhongguo gongchəndangi 6-nəwətlik zhongyang weyyüenhuyining weyyüəni, Jiangxining xərkiy ximal kismidiki kızil rayonni wə kızil armiyə 10-jünini kurəuqi. U 1934-yili kızil armiyening Yapon baskunqiliriqə qarxi aldin əwətilgən qoxunini baxlap, ximalqə mangoqan idi. 1935-yil 1-ayda guomindangning əksil-inkilawiy qoxuni bilən kılqan jəngdə koləqə qüxüp kətti. Xu yil 7-ayda Nənchangda kəhrimanlik bilən kurban boldi.

② Yoldax Mao Zedong bu yərdə eytkən “inkilapning zhuguən kəqliri” təkillik inkilawiy kəqlərnı kərsitidu.

③ Lu Diping guomindang jünfasi, 1928-yili guomindangning Hunən əlkisining zhuxisi idi.

④ Jiang Jieshi guruhi bilən Guangxi guruhi otturisdiki urux 1929-yil 3-wə 4-aylarda guomindangning Nənjing jünfasi Jiang Jieshi bilən Guangxi jünfasi Li Zongren wə Bəy Chongxilar otturısında bolqan uruxni kərsitidu.

⑤ Bu 1928-yilning ahiridin 1929-yilning bexiqəqə Hunən wə Jiangxilardiki guomindang jünfalirining kızil armiyə genjüdisi Jinggangshən'gə kılqan uqinqi kətimlik hujumini kərsitidu.

⑥ “Zhongyangning 2- aydiki hetı” Zhonggong zhongyangning 1929- yil 2- aynıng 9- künü partiyə aldinki səp weyyüən-huyıqə əwətkən hetini kərsitidu. Partiyə aldinki səp weyyüənhuyıng bu əsərdə nəkil kəltürülgən 1929- yil 4- aynıng 5- künü zhongyangqə əwətkən hetidə zhongyangning hetining məzmuni, asasen, xu wəkıttiki wəziyət toqrisidiki məlqər wə kizil armiyining hərket celüesi məsilisi kışkiqə kərsitilgən. Zhongyangning bu hetidə otturiqə qoyulqan pikirlər muwapik əmäs idi, xunga partiyə aldinki səp weyyüənhuyi zhongyangqə əwətkən hetidə baxkiqə pikirləni otturiqə qoyqan.

⑦ Bu əksil'inkilawiy küqləning həlkning inkilawiy küqlirigə takabil turuxta qollanqan qanlıq kışqinçilik wastilirini kərsitidu.

⑧ “Partiyining 6- kurultiyi” Zhongguo gongchəndangining 1928- yil 7- aydiki məmlikətlik 6- kurultiyini kərsitidu. Bu kurultay 1927- yili inkilap məqlup bolqandin keyin, Zhongguo inkilawining haraktir jəhəttin yənıla jəhən'girlikkə wə feodalizimqə qarxi burzua demokratik inkilap ikənligini kərsitip ətti, xuningdək yengi inkilap dolquni yetip kelixining muqərrərligini lekin bu yengi inkilap dolquni tehi yetip kəlmigənligini, xunga u wəkıttiki inkilap zongluxiəni ammuni qolqə kəltürüx ikənligini kərsitip ətti. 6- kurultay 1927- yildiki Chen Duxiuning ong təsli mqiligidin hesab aldi, 1927- yili inkilap məqlup bolqandin keyin, 1927- yilning ahiri wə 1928- yilning bexida partiyə iqidə yüzbərgən “sol” qaramliqnimu pipən kildi.

⑨ 1929- yili kizil armiyə Jınggangshəndin xərkkə qarap Fujien'gə yürüx kilip, yengi inkilawiy genjüdi bərpa qilqan, Fujienning qərbediki Longyən, Yongding, Shanghang nahiyiliridə həlk inkilawiy həkimiyyətlirini kurqan idi.

⑩ “Mukim geju rayon kurux” ixqi-dihan kizil armiyisining bir kədər mustəhkəm inkilawiy genjüdi kuruxini kərsitidu.

⑪ Jiang Bochəng xu wəkıttə guomindangning Zhejiang əlki-sidiki baəən silingbusining silingi idi.

⑫ Guo Fengming lüsi Fujien əlkisidiki guomindang qoxunini kərsitidu.

⑬ Chen Guohuy wə Lu Xingbanglar Fujien ölkisidiki məxhur basmiqilar bolup, ularning qoxunliri guomindang tərripidin ötküzüwelinip qayta tüzülgən.

⑭ Zhang Zhen guomindang qoxunining bir shizhangi.

⑮ Zhu Peyde guomindang jünfasi, xu waqıtta guomindangning Jiangxi ölkilik həkümitining zhuxisi idi.

⑯ Xiong Shihuy xu waqıtta Jiangxida turuxluq guomindang qoxunining bir shizhangi idi.

IKTISADIIY HIZMƏTKƏ ƏHMIYƏT BERIX LAZIM*

(1933-yil 8-ayning 20-küni)

Inkilawiy uruxning kəskin rawajlinixi bizdin ammini səpərwər kilip, iktisadiy səptiki hərəkətni dərhal kanat yaydurup, zərür wə mümkin boləjan hər hil iktisadiy kurulux ixlirini elip berixni tələp kilmakta. Nimə üqün? Həzir bizning barlıq hizmətlirimiz inkilawiy uruxning qəlibə kazinixioğa, aldi bilən düxmən elip barəjan bəxinqi ketimlik “koxrap yokitix”^①ni tarmar kilix uruxining üzül-kesil qəlibə kazinixioğa karitilixi; maddi jəhəttiki xərtləni koləja kəltürüp, kızil armiyining ozuk-tülügini wə təminatini kapalətləndürüxkə karitilixi; həlk ammisining turmuxini yahxilap, bu arkilik həlk ammisining inkilawiy uruxka katnixix aktiplioqini tehimu kozəjaxka karitilixi; iktisadiy səptə kəng həlk ammisini təxkilləp wə ularni tərbiyiləp, uruxni yengi ammiwi küqkə igə kilixka karitilixi; iktisadiy kurulux arki-lik ixqilar bilən dihanlarning ittipakini mustəhkəm-

* Bu—yoldax Mao Zedong 1933-yil 8-ayda Jiangxining jənubiy qismidiki 17 nahiyining iktisadiy kurulux hizmiti yiqinida səzligən nutuk.

ləxkə, ixqi-dihan demokratiyisi diktaturisini mustəhkəmləxkə, puroletariyat rəhbərliğini küqəytxkə karitilixi lazim. Muxularning həmmisi üqün, iktisadiy jəhəttiki kurulus hizmitini elip berixka toqra kelidu. Buni hər bir inkilawiy hadim enik tonuwe-lixi lazim. Ilgiri bəzi yoldaxlar, inkilawiy uruxka yetixəlməywatsak, iktisadiy kurulus hizmətlirini elip berixka nədə wakıt bolsun, dəp karaytti, xunga kimki iktisadiy kuruluxtin səz aqsa, uni “ongqil” dəp tillaytti. Ular, inkilawiy urux xaraitida iktisadiy kurulus elip berixning imkaniyiti yok, urux əng ahirki qəlibigə erixip, teq, hatirjəm xarait barliqka kəlgəndila, iktisadiy kurulus elip barqili bolidu, dəp karaytti. Yoldaxlar, bu pikir toqra əməs. Bundak pikirdiki yoldaxlar əgər iktisadiy kurulus elip berilmisa, inkilawiy uruxning maddi xərti kapalətkə igə bolalmaydiqanliqini, həlkning uzak muddətlilik urux dawamida həlsirap kalidiqanliqini qūxənməydu. Qaranglar, dūxmən iktisadiy kamal yūrgüzəwatidu, məkkar sodigərlər wə əksiyətqilər bizning pul muamilə wə soda-setik ixlirimizəja buzəunqilik kiliwatidu, kizil rayonlirimizning taxki sodisi nahayiti qong toskunlukka uqrawatidu. Əgər bu kiyinqiliklarni yəngmisək, inkilawiy uruxka nahayiti zor təsir yətməmdu? Tuz nahayiti kimmət, bəzidə tepilmaydu. Xal küz wə kixta ərzən bolidu, ətiyaz wə yazda bəkmü kimmətləp ketidu. Bu əhwallar ixqilar wə dihanlarning

turmuxioqa dərhal təsir yetküzüp, ularning turmuxini yaxxilaxka imkaniyət bərməywatidu. Bu ixqidihanlar ittipakidin ibarət muxu tıp luxiən'gə təsir yetküzməmdü? İxqi-dihanlar ammisi əgər öz turmuxliridin narazi bolsa, bu bizning kızil armiyini kengəytix, ammini inkilawiy uruxka katnixixka səpərwər kilix hizmitimizgə təsir yetküzməmdü? Xuning üqün, inkilawiy urux xaraitida iktisadiy kurulux elip barmaslik kerək, dəp karaydioqan bundak pikir intayin hata. Bundak pikirdiki kixilərmu daim, həmmə ix uruxka boysunuxi kerək, diyixidu, ular əgər iktisadiy kurulux əməldin kaldurulsa, bu uruxka boysunoqanlik əməs, bəlki uruxni ajizlaxturoqanlik bolidioqanliqini qüxənməydu. Pəkət iktisadiy səp jəhəttiki hizmətlərnı kənat yaydurup, kızil rayonlarning iktisadini rawajlanduroqandila, andin inkilawiy uruxni heli maddi asaska igə kilalaymiz, hərbi jəhəttiki hujumimizni onguxluk kənat yaydurup, düxmən elip baroqan "korxap yokitix"ka küqlük zərbə berələymiz; andin kızil armiyini kengəytip, urux sepimizni birnəqqə ming li yərgə kəder kənat yayduruxka, kızil armiyimizni kəlgüsi onguxluk xaraitta Nənchangqə, Jiujiangqə bimalal hujum kilix imkaniyitigə igə kilixka, kızil armiyimizni əzigə ozuk-tülük tepix hizmitini azaytip, pütün dikkitini düxmən bilən urux kilixka karitidioqan kilixka kədir bolalaymiz; andin yənə kəng ammini turmux jəhəttin heli kənaətlinip,

tehimu hoxallik bilən kizil armiyigə katnixidioqan, türlük inkilawiy hizmətlərni ixləyidioqan kilalaymiz. Muxundak kilixnila uruxka boysunqanlik digili bolidu. Hazir jaylardiki inkilawiy hadimlar arisida tehi nuroqun kixilər iktisadiy qurulus hizmitining inkilawiy uruxtiki mohimlioqini qüxənməydu, tehi nuroqun yərlik həkümtlər iktisadiy qurulus məsili-sini əhmiyət berip muzakirə kiləqini yok. Jaylardiki həkümtlərləning həlk igiligi bulirining təxkili tehi mukəmməl əməs, bəzilirigə hətta buzhangmu tepilmioqan, yaki hizmət kabilyiti təwənrək kixilər biləla san toxkuzuloqan. Kopiratiplarni rawajlandurux tehi baxlinix baskuqidila turuwatidu, axlikni təngxəx hizmitimu tehi bir kisim jaylardila baxlanqan. Jaylar iktisadiy quruluxtin ibarət bu wəzipini tehi kəng ammiqə təxwik kilmidi (Bu intayin mohim idi), amma arisida iktisadiy qurulus üqün kürəx kilidioqan kizəqin kəypiyatni tehi wujutka kəltürmidi. Bu əhwallarning həmmisi iktisadiy qurulusning mohimlioqioqə etiwarsiz kariqanliktin kelip qikkan. Biz, yoldaxlarning muxu kətimki yioqinda elip barəqan muzakiriliri wə kaytkandin keyin yioqinning rohini yətküzüxi arkilik, pütün həkümt hadimliri arisida wə kəng ixqi-dihanlar ammisi arisida iktisadiy qurulus jəhəttə bir türlük kizəqin kəypiyatni qokum wujutka kəltürüximiz lazim. Həmməylən'gə iktisadiy qurulusning inkilawiy uruxtiki mohimlioqini bildürüp, tirixip iktisadiy qurulus zayomi tarkitix,

kopiratsiyilixix hərkitini kanat yaydurux, omum-yüzlük axlık sangliri kurux, ehtiyat sangliri kurux lazim. Hər bir nahiyədə birdin axlık təngxəx xəbisi kurux, mohim rayonlarda, mohim bazarlarda axlık təngxəx tarmıqı kurux lazim. Bir tərəptin, axlıqımız kizil rayonlar dairisidə axlık exinidiqan jaylardin axlık yetixməydiqan jaylarqəyə yetkilip turidiqan bolsun, axlık bəzi jaylarda dəwilixip kalidiqan, bəzi jaylarda tepilməydiqan, bəzi jaylarda bahasi bək təwən. bəzi jaylarda bahasi bək yukuri bolup ketidiqan bolup kalmisun; yənə bir tərəptin, rayo-nimizdiki oxuk axlıkni pılanlik türdə (qəksiz əməs) chukou kilip, ak rayonlardin zərür istimal buyum-lirini setiweliximiz, buning bilən məkkar sodigər-ləarning ariliktiki ekispilatatsiyisidin sakliniximiz lazim. Həmməylən tirixip, yeza igiligi wə kol sanaət ixləpqikirixini rawajlanduruximiz, dihanqilik say-manlirini kəpləp yasap, hakni kəpləp ixləpqikirip, kelər yillik həsulni axuruximiz, wu rədisi. yəqəq. zhangnao. kəqəz. tamaka. kəndir rəht. mogu. yal-puz yeqiqəyə ohxax alahidə məhsulatlarning ilgiriki məhsulat miqtarini əsligə kəltürəximiz wə ularni ak rayonlarqəyə kəpləp qikiriximiz lazim.

Chukou wə jinkou sodilirining miqtaridin kari-qanda, bizning birinqi orunda kəpləp chukou kilidiqinimiz axlık. Hər yili təhminən 3 milyon dən xal chukou kilimiz, dimək, 3 milyon kixining hər biri qətkə ottura hesap bilən bir dən xal qikirip,

zərür istimal buyumlrini almaxturuwalidu, buningdin az bolmisa kerək. Bu tijarətni qandak adəmlər kiliwatidu? Həmmisini sodigərlər kiliwatidu, sodigərlər bu otturida dəhxətlik ekispilatatsiyə yürgüzüwatidu. Bultur Wən'an, Təyhe nahiyilirining dihanliri xalning bir dənini 5 moqəndin sodigərlərgə satkan idi, sodigərlər uni Gənzhouqə elip berip, bir dənini 4 koyqəndin setip, 7 həssə payda aloqan. Yənə qarap bakayli, 3 milyon kixigə yilioqə təhmənən 9 milyon koyqənlik tuz, 6 milyon koyqənlik rəht ketidu. Bu 15 milyon yüənlik tuz wə rəhtni jinkou kilixni ilgiri sodigərlər elip barəanliqini eytip olturuxning hajiti yok, buning bilən bizning karimiz bolmioqan. Sodigərləarning bu otturidiki ekispilatatsiyisi, həkikətən, nahayiti zor. Məsilən, sodigərlər Meyxiən nahiyisigə berip, bir koyqən'gə 7 jingdin tuz setiwelip, rayonimizə elip kelip, bir koyqən'gə 12 sərdin satidu, bu kixini kattik qəqütidiqan ekispilatatsiyə əməsmu? Əmdi bu ixni qolimizə almay bolmaydu, buningdin keyin qokum qolimizə eliximiz lazim. Bizning taxki soda idarilirimiz bu jəhəttə nahayiti zor tirixqanlik kərsitixi lazim.

Iktisadiy quruluş zayomi tarkitixtin kəlgən 3 milyon yüən pul qandak ixlitilidu? Biz uni mundak ixlətməqimiz: 1 milyoni kizil armiyining urux hirajiti üqün berilidu, 2 milyoni kopiratiplarning, axlik təngxəx idarilirining, taxki soda idarilirining dəs-

mayə kilixioqa kərz berilidu. Buningdin az kısmi ixləpşikirixni rawajlanduruxka ixlitilidu, kəp kısmi çukou wə jinkou sodilirini rawajlanduruxka ixlitilidu. Bizning məksidimiz ixləpşikirixni rawajlanduruxla bolup qalmastin, bəlki ixləpşikiriləqan məhsulatlarni çukou kilip, muwəpik bahada setix, xuningdək aq rayonlardin təwən bahada tuz wə rəht setiwelip, həlk ammisioqa təksim kilip berix, buning bilən düxməning kamalini buzux, sodigərləning ekispilatatsiyisini tosux. Biz həlkning iktisadini kündin-kün'gə rawajlandurup, ammining turmuxini zor dərjide yahxilap, maliyə kirimimizni zor dərjide axurup, inkilawiy urux wə iktisadiy kuruluxning maddi اساسini həkiki türdə bərpa kiliximiz lazim.

Bu—uluk bir wəzipə, uluk bir sinipiy kürəx. Lekin biz xundak soal koyayliki, bu wəzipini xiddətlik urux xaraitida orunliqili bolamdu, yok? Meningqə, orunliqili bolidu. Biz, Longyən'gə bariđiqan bir tēmüryol salimiz, dəwatkinimiz yok, hazirqə, Gənzhouqa baridiqan maxina yoli salimiz, dəwatkinimizmu yok. Biz, axlikni pütünləy zhuənməy kilimiz, dəwatkinimiz yok, 15 milyon yüənlük tuz wə rəht tijaritining həmmisini həkümət baxkuridu, sodigərləning arilixixioqa ruhsət kilinmaydu, dəwatkinimizmu yok. Biz bundak diginimiz yok həm bundak kilqinimizmu yok. Bizning dəwatkinimiz wə kiliwatkinimiz yeza igiligi wə kol sanaət

ixləpqikirixini rawajlandurux, axliq wə wu rodisini qətkə qikirip, qəttin tuz həm rəht kirgüzüx, hazirqə 2 milyon yüən məbləq selip wə uningəja ammining paylirini koxup ixka kirixix. Bular biz kilixka tegixlik bolmioqan, kilalmaydioqan wə əməlgə axuralmaydioqan ixlarmu? Bu ixlarni kilixka kirix-tuk, uning üstigə utukka erixtuk. Bu yil küzlük hosul bulturki küzlük hosuldin 20 pirsənttin 25 pirsəntkiqə axti, küzlük hosul 20 pirsənt axurimiz digən məlqərdin exip kətti. Qol sanaət jəhəttə, dihanqilik saymanliri wə hak ixləpqikirix əsligə kelix jəryanida ketip baridu, wu rodisi ixləpqikirix əsligə kelixkə baxlidi. Tamaka, kəqəz wə yaqjaq ixləpqikirixmu bir az janlinixka baxlidi. Axlikni təngxəxtə bu yil nuroqun utuklar koləja kəldi. Tuz jinkousidimu bir kisim hizmətlər ixlinixkə baxlidi. Bu utuklar kəlgüsidə ixlirimizni rawajlanduralaydioqanliqimizəja kət'i ixinidioqanliqimizning asasi. Bəzilər, iktisadiy kurulusxni urux tügigəndin keyinla elip barqili bolidu, hazir bolsa mümkin əməs, diyixidu, bu op-oquq hata nuktiinəzər əməsmu?

Buningdin xunimu qüxinixkə boliduki, hazirki baskuqta iktisadiy kurulus inkilawiy uruxtin ibarət mərkiziy wəzipini asas kilixi lazim. Inkilawiy urux—nəwəttiki mərkiziy wəzipə, iktisadiy kurulus ixliri uningəja qaritilidu, uni asas kilidu, uningəja boysunidu. Iktisadiy kurulus nəwəttiki barlik wəzipilərnin mərkizi bolup kəldi, dəp bilip, inkilawiy

uruxka etivarsiz qarax, iktisadiy kuruluxni inki-lawiy uruxtin ayriloqan halda elip berix ohxaxla hata nuktiinəzər. Pəkət iqki urux tamamlanoqandin keyinla, iktisadiy kuruluxni barliq wəzipilərnin mərkizi digili bolidu wə xundak diyix kerək. Iqki urux dawamida hazır zərür bolmay, kəlgüside zərür bolidiqan, hazırki xarait yar bərməy, kəlgüsidiki xarait yar beridiqan teq iktisadiy kurulux hizmitini elip berixka urunux—pəkət bir hil ham hiyal. Nəwəttiki hizmətlər—urux jiddi tələp kiliwatkan hizmətlər. Bu hizmətlərnin hər biri uruxtin ayriloqan teq xaraittiki ixlar əməs, bəlki həmmisi uruxka karitiloqan. Əgər yoldaxlarda iktisadiy kuruluxni uruxtin ayriloqan halda elip berix oyi bolsa, uni dərhal tüzitix lazim.

Toqra rəhbərlik usuli wə hizmət usuli bolmay turup, iktisadiy səptiki hərəkətni qapsan kanat yaydurux mümkün əməs. Bumu bir möhim məsilə, bumu bu ketimki yiqında həl kilinixi kerək. Qünki yoldaxlar kaytkandin keyin, dərhal nuroqun hizmətlərnəni ixləxkə kirixix bilənla qalmay, bəlki nuroqun hadimlarəya yetəqkilik kilip, birliktə ixləydu. Bolupmu yeza wə xəhər dərjilik yoldaxlar xuningdək kopiratip, axliq idarisi, soda idarisi wə nərsəkerək setiwelix baxkarmisioqə ohxax orunlarda ixləydiqan yoldaxlar—amməni xəhsən əzliri səpərwər kilip kopiratip təxkil kilidiqan, axliq tənqəydiqan wə toxuydiqan, chukou wə jinkou sodilirini

baxkuridioqan əmiliy hizmət kiloquci hadimlar, əgər ularning rəhbərlik usuli natoqra bolup, türlük toqra wə ünümlük hizmət usullirini kollinalmisa, hizmət ünümigə dərhal təsir yetidu, xuning bilən türlük hizmətlirimiz kəng ammining himayisigə erixəlməy kalidu, mərkiziy həkumətning iktisadiy kurulux jəhəttiki pütün pilanini bu yil küz wə kixta həm kelər yil ətiyaz wə yazda orunliyalmay kalimiz. Xuning üqün, mən yoldaxlaroqa təwəndiki bir-nəqqə nuktini kərsitip ətimən:

Birinqi, ammini təxkilatlar arkilik səpərwər kilix. Aldi bilən, hər dərjilik həkumətlərləning zhuxituənliri, həlk igiligi busi wə maliyə busidiki yoldaxlar zayom tarkitix, kopiratiplarni rawajlandurux, axlik təngxəx, ixləp qikirixni rawajlandurux, sodini rawajlandurux hizmətlirini həmixə daimlik ixlər küntərtiwigə kirgüzüp muzakirə kilip turuxi, həydəkqilik kilip turuxi, təkxürüp turuxi lazim. Uningdin kalsa, ammiwi təxkilatlarni, اساسən, ixqilar uyuxmiliri wə kəmbəqəl dihanlar əməklirini kozoqax kerək. Ixqilar uyuxmilirini öz əzaliri ammisini səpərwər kilip, iktisadiy səpkə katnaxturidioqan kilix lazim. Kəmbəqəl dihanlar əmigi—ammini kopiratiplarni rawajlanduruxka wə zayom setiwelixa səpərwər kilixning küqlük asasi, rayonluk həkumət wə yezilik həkumətlər ularoqa zor küq bilən rəhbərlik kilixi kerək. Uningdin kalsa, kəntlər wə hoylilarni birlik kiloqan ammiwi yioqinlar arkilik

iktisadiy kurulus toqrisida təxwiq kilix, təxwiq kilixta inkilawiy urux bilən iktisadiy kurulusning munasiwitini intayin eniq qüxəndürüx, ammining turmuxini yahxilax, kürəx küqini axuruxni intayin əmilii qüxəndürüx lazim. Ammini zayom setiwelixka, kopiratiplarni rawajlanduruxka, axlik təngxəxkə, pul muamilisini mustəhkəmləxkə, sodini rawajlanduruxka qakirip, ularni bu xoarlar üqün kürəx kilixka qakirip, ammining kizqinliqini yukuri kətirix kerək. Əgər amma təxkilatlar arkilik muxundak səpərwər kilinmisa wə ammiqə muxundak təxwiq kilinmisa, yəni hər dərjilik həkümetlərnin zhuxituənliri, həlk igiligi busi wə maliyə busi iktisadiy kurulus hizmətlirini qing tutup muzakirə kilmisa, təxürmisə, ammiwi təxkilatlarni kəzəqaxka əhmiyə bərmisə, ammiwi yiqinlar eqip təxwiq kilixka əhmiyə bərmisə, u halda, məksətkə yetix mümkin əməs.

Ikkinqi, ammini səpərwər kilix usuli guənliao-zhuyilik bolmasliqi lazim. Guənliaozhuyilik rəhbərlik usuli hərəkəndak inkilawiy hizməttə bolmasliqi kerək, iktisadiy kurulus hizmətliridimu guənliaozhuyilik kilixka bolmaydu. Guənliaozhuyilik usuldin ibarət bu intayin yaman nərsini tərət kaqisiqə taxliwetix kerək, qünki uni heqkaysi yoldax yakturmaydu. Hər bir yoldaxning yakturidiqini ammiwilaxkan usul yəni hər bir ixqi, hər bir dihan yakturup kəbul kilidiqan usul boluxi lazim. Guən-

liaozhuyining ipadiliridin biri irəngsizlik yaki məsuliyyətsizlik kılıp, ixni əksitix hədisisi. Biz bundak hədisə bilən kattik kürəx kiliximiz kerək. Yənə biri buyruqçilik. Buyruqçılar qarımaqqa ixni əksatmiqəndək, goya tirixip ixləwatkəndək kərünüdu. Əmiliyətə, kopiratiplarni buyruqçilik bilən rawajlandırux muwəppəkiyətlilik bolmaydu; waktinqə xəkil jəhəttin rawajlanduroqan bilənmu, mustəhkəm bolmaydu; nətijidə kopiratipning inawiti yokılıp, rawajlinixiqə dəhli yetidu. Zayomni buyruqçilik bilən tarkatkanda, ammining qūxən'gən-qūxənmigənliligə, qançilik alalaydiqanliqə qarımastin, pəkət əzbəximçilik bilən, əzi bəlgiligən san boyiqə qaqqanda, amma yakturmaydu, zayomni obdan tarkatkili bolmaydu. Bizgə buyruqçilik zadi kerək əməs, bizgə kerigi tirixip təxwiq kılıp, ammini qayıll kilix, konkirit xaraitka wə ammining konkirit ipadilən'gən kəypiyatiqə qarap, kopiratiplarni rawajlandırux, zayom tarkitix, barlik iktisadiy səpərwərlik hizmətlirini ixləx.

Üqinqi, iktisadiy kurulux hərkitini kanat yaydurux üqün nahayiti nuroqun sanda kadir kerək. Bu birnəqqə on yaki birnəqqə yüz kixi bilən əməs, bəlkə birnəqqə ming, birnəqqə on ming kixi bilən bolidiqan ix, ularni təxkilləp, təlim-tərbiyə berip, iktisadiy kurulux zhendiliriqə əwətix kerək. Ular— iktisadiy səptiki zihuyyüənlər, kəng amma bolsa jəngqilər. Bəzilər, kadir yok, dəp, daim həsrət

qekidu. Yoldaxlar, rastla kadir yokmu? Yər kürəxliridə, iktisadiy kürəxlərdə, inkilawiy uruxta qenikip qikқан amma iqidin sansiz kadirlar yetixip qikқан tursa, kadir yok, diyixkə қандақmu eқiz baridu? Hata nuқtiinəzərnı qərүp taxlisakla, kadirlar aldımızda turuptu.

Tətinqi, iktisadiy қuruluхni бүgүnki күndə uruxtin ibarət bax wəzipidinla ayriwetixkə bolmay kalmastin, baxқа wəzipilərdinmu ayriwetixkə bolmaydu. Pəкət yər təкxүrүх һərkiti²ni қongkur elip barқandila, yərgə bolқan feodallik wə yerim feodallik мүlүқqilikni təltөкүs yokitip, dihanlarning ixləpqikirix aktipliqini өstүrүp, kəng dihanlarnı iktisadiy қuruluх sepigə qapsan atlanduroқili bolidu. Pəкət əmgək kanunini kət'i əmөлgə axuroқandila, ixqilar ammisining turmuxini yaxxilap, ixqilar ammisini iktisadiy қuruluх ixliriqə aktip wə qapsan katnaxturup, ularning dihanlarqə bolқan rəhbərlik rolini күqəytkili bolidu. Pəкət saylam һərkitigə wə yər təкxүrүх һərkitining kanat yeyixi bilən билə kanat yayқan pax kilix һərkiti³gə toqra rəhbərlik kiləandila, һökүmət idarilirimizni saqlamlaxturup, һökүmitimizni inkilawiy uruxқа, һər sahədiki hizmətlərgə, iktisadiy hizmətkə tehimu күqlүk rəhbərlik kilidiqan kiləqili bolidu. Mədiniyət-maarip hizmiti arkilik ammining siyasi wə mədiniyət səwiyisini yukuri kətirixmu һəlk igiligini rawajlandurux үqün intayin moқim. Kizil armiyini kəngəytx hizmitigə

bir künmu səl karimaslik kerəkligigə kəlsək, bu həktə sözlöp olturuxning tehimu hajiti yok. Həmmigə qüxinixlikki, kızil armiyining qəlibisi bolmisa, iktisadiy qamal tehimu küqiyidu. Yəne bir tərəptin, həlk igiligi rawajlandurulsa, ammining turmuxi yaxxilansa, xək-xübhisizki, bu kızil armiyini kengəytilik hizmitigə intayin qong yardəm beridu, kəng ammini aldinki səpkə kıziqin atlanduridu. Yiqip eytkanda, əgər biz yukurida eytiləqan barlik xərtlärni jümlidin iktisadiy kuruluxtin ibarət bu yengi wə intayin mohim xərtni koləqə kəltürsək həmdə bu xərtlärning həmmisini inkilawiy uruxka hizmət kildursak, u qaqda, inkilawiy uruxning qəlibisi xübhisiz bizning bolidu.

Izahlar

① 1930-yildin 1934-yiləiqə Jiang Jieshi armiyisi Jiangxi əlkisidiki Ruyjinni mərkəz qiləqan kızil rayonlarəqə jəmi bəx ketim kəng kələmlik hərbi hujum kəzəqidi, buni bəx ketimlik "kərxap yokitix" dəp atidi. Bəxinqi ketimlik "kərxap yokitix"ning rəsmi baxlinixi 1933-yil 10-ayda boləqan bolsimu, ləkin Jiang Jieshi bu ketimki hujumni 1933-yilning yaz pəslidin tartipla paal orunlaxturəqan idi.

② Yər təkxürəx hərkiti xu qaqda kızil rayonlarda yər təksim qilənip boləqandin keyin elip beriləqan yər təkxürəx hərkiti bolup, uningdin məksət yərləarning təksim qilənixining toluk muwapik boləqan yaki muwapik bolmiəqanliəqini təkxürəx idi.

③ Pax qilix hərkiti kəng həlk ammisi demokratik həkəmət hadimlirining bəzi naqar kiliklirini təwəndin yukuriəqə pax qilidəqan bir tülük demokratik hərəkət.

YEZILARDIKI SINIPLARNI KANDAK TƏHLIL QILIX KERƏK*

(1933-yil 10-ay)

1. Pomixxik

Yer igiligən, əzi əmgək qılmay yaki pəkət qoxumqə əmgək kilip, dihanlarni ekispilatatsiyə kilixka tayinip turmux kəqüridiqanlar pomixxik dəp atilidu. Pomixxiklarning ekispilatatsiyə kilix usuli, asasen, yer ijarisi elix, buningdin baxka yənə yaki əsümgə kərz berix, yaki əmgək küqi yallax, yaki soda-sanaət bilən xuqullinix. Lekin dihanlarni yer ijarisi elix bilən ekispilatatsiyə kilix pomixxiklar ekispilatatsiyisining asasiy usuli. Jamaət yerlirini baxkurux wə məktəp yerlirining ijarisini yiqiwe-lix^①mu yer ijarisi ekispilatatsiyisining bir türü.

Bəzi pomixxiklar sunoqan bolsimu, lekin sunoqan-
din keyin yənla əmgək qilmastin, aldamqilik kilix,

* Bu həjjetni yoldax Mao Zedong yer islahati hizmitide yuzbərgen eqixlarni tuzitip, yer məsilisini toqra həl kilix tıqün 1933-yil 10-ayda yazoqan, bu həjjet xu qaqda mərkiziy ixqi-dihan demokratik həkümiti tərripidin maqullinip, yezilardiki sinipiy tərkipləni ayrixning əlqimi qilinəan.

bulangqilik kilix yaki uruq-tuqqan wə dost-buradər-
lirining yardimigə tayinix yoli bilən turmux kəqürsə
wə turmux əhwali adəttiki ottura dihanlarningkidin
yukuri bolsa, ular yənila pomixxik hesablinidu.

Jünfalar, guənliolar, tuhaolar wə lieshenlar
pomixxiklar sinipining siyasi wəkilliri, pomixxiklar-
ning əng əxəddiliri. Bay dihanlar arisidimu kiqukrək
tuhaolar wə lieshenlar daim uqrap turidu.

Pomixxiklarəqa yardəmlixip ijarilirini yioqip, igilik
ixlirini baxkurup beridoqan, pomixxiklarning dihan-
larni ekispilatatsiyə kilixioqa tayinixni asasiy turmux
mənbesi kiloqan, turmux əhwali adəttiki ottura
dihanlarningkidin yukuri boləqan kixilərgə pomix-
xiklar katarida muamilə kilix kerək.

Jazanihorluq ekispilatatsiyisigə tayinixni asasiy
turmux mənbesi kiloqan, turmux əhwali adəttiki
ottura dihanlarningkidin yukuri boləqan kixilər jaza-
nihorlar dəp atilidu, ularəqimu pomixxiklar katarida
muamilə kilix kerək.

2. Bay Dihan

Bay dihanlar, omumən, yər igiligən bolidu. Lekin
ezi bir kisim yərni igiligən, yənə bir kisim yərni
ijarigə alidoqanlirimu bolidu. Özining pütünləy yeri
yok, yərni pütünləy ijarigə alidoqanlirimu bolidu.
Bay dihanlar, omumən, bir kədər kəngtaxa ixləpqi-
kixirix qoralliri wə kəqmə kapitaləqa igə boləqan bolidu,

өzi өмгөккө қатніхиду, лекін даим експілататсіегө таыніхні турмух мөнбесініг бір қісімі яқи көп қісімі қіліду. Бай діханларніг експілататсіегө қіліх усулі, асасән, ялланма өмгөкні експілататсіегө қіліх (яллікқі еліх). Бунігдің баяққа янө яқи бір қісімі yerіні іjarігө беріп, yer іjarісі еліх білөн експілататсіегө қіліх, яқи өсүмгө қөрс беріх, яқи сода-санаөт білөн хуөқуллініх. Бай діханларніг төңдің толісі янө jамаөт yerліріні баяқуріду. Бөзілірі helі көп обдан yerлөрні іgілігөн болуп, өзі өмгөк қілоқандің баяққа, өмгөк күқі яллімайду, лекін янө бір төрөптін, yer іjarісі wө қөрс өсүмі еліх қатарлік усулар білөн діханларні експілататсіегө қіліду, бундақ өһwaldікелөргіміу бай діханлар қатаріда муаміле қіліх керөк. Бай діханларніг експілататсіегөсі даімлік боліду, уніг үстігө, нуоқун бай діханларніг експілататсіегөдің қілоқан дараміті уніг пүтүн дарамітіде асасіу орунні тутіду.

3. Ottura Dihan

Ottura діханларніг нуоқуні yer іgілігөн боліду. Бөзі ottura діханлар пөкөт бір қісімі yer іgілігөн боліду, янө бір қісімі yerні іjarігө аліду. Бөзі ottura діханларніг yerі болмайду, yerніг һөмісіні іjarігө аліду. Ottura діханларніг өзініг helіла қорал-сайманлірі боліду. Ottura діханларніг турмух мөнбесі—пүтүнлөу өз өмгігі, яқи асасән өз өмгігі.

Ottura dihanlar, omumən, baxkılarni ekispilatatsiyə kilmaydu, nuroqun ottura dihanlar tehi baxkılarning az bir kisim yər ijarisi wə kərz əsümigə ohxax ekispilatatsiyisigimu uqraydu. Lekin ottura dihanlar, omumən, əmgək küqini satmaydu. Yənə bir kisim ottura dihanlar (hallik ottura dihanlar) bolsa baxkılarni yenik ekispilatatsiyə kilidu, lekin daimlik əməs wə asasiy orunda əməs.

4. Kəmbəqəl Dihan

Kəmbəqəl dihanlarning bəziliri bir kisim yər wə toluksiz koral-sayman igiligən bolidu; bəziliri pütünləy yərsiz bolup, pəkət bir az toluksiz koral-sayman-qıla igə bolqan bolidu. Ular, omumən, ijarigə yər elip teriydu, baxkılarning yər ijarisi, kərz əsümi wə az bir kisim yallanma əmgək ekispilatatsiyisigə uqraydu.

Ottura dihanlar, omumən, əmgək küqini satmaydu, kəmbəqəl dihanlar, omumən, az bir kisim əmgək küqini satidu, bu—ottura dihanlar bilən kəmbəqəl dihanlarni pərk etixning asasiy əlqimi.

5. Ixqi

Ixqilar (yallanma dihanlar buning iqidə), omumən, pütünləy yərsiz wə koral-saymansiz bolidu, bəzi ixqilar nahayiti az bir kisim yər wə koral-saymanqə igə bolqan bolidu. Ixqilar pütünləy yaki asasən öz

əmgək küqini setip turmux kəqüridu.

Izah

① Zhongguo yezilirida nuroqun jamaət yərliri bar idi. Bu yərlərnin bəziliri siyasi haraktirdiki, məsilən, rayonluk və yezilik həkumətlər igidarqiliqidiki yərlər idi. Bəziliri urukdaxlik haraktirdiki, məsilən, hərқaysi pəmilidikilərnin citangliri igidarqiliqidiki yərlər idi. Bəziliri diniy haraktirdiki, məsilən, budda dini, daojiao dini, katolik dini və islam dini ibadəthaniliri igidarqiliqidiki yərlər idi. Bəziliri ijtimai kütқuzux yaki ijtimai parawanlik haraktiridiki, məsilən, həyriyət sangliriqə karaxlik yərlər və kəvrük selix. yol yasaxқа atap kəyulqan yərlər idi. Bəziliri maarip haraktiridiki, məsilən, məktəp yərliri idi. Bu yərlərnin kəp қismi pomixxik və bay dihanlarning қolida bolup, pəқət azқina bir қismiqila dihanlarning arilixix həkқи bar idi.

BIZNING İKTISADİY SIYASITIMIZ*

(1934- yil 1- ayning 23- küni)

Pəkət əng nomussiz guomindang jünfalirila əzliri həkümrənlik kiliwatkan rayonlarni həlk gadaylixip, maliyə kurup kətti digüdək dərrijigə qüxürüp koyoqan turukluk tehi hər küni pitnə-iqwa tarkitip, kızil rayonlar wəyran bolup tügixip kətti, diyixidu. Jahan'girlarning wə guomindangning məksidi kızil rayonlarni wəyran kilix, kızil rayonlarning aləqa besiwatkan iktisadiy kurulux ixlirini wəyran kilix, azatlikka erixkən milyonliqan ixqi-dihanlar ammisi-ning parawanliqini wəyran kilixtin ibarət. Xuning üqün, ular korallik küqlirini uyxturup, hərbi jəhəttə "koxap yokitix" elip berix bilənla kalmay, bəlki iktisadiy jəhəttə xəpkətsiz kamal kilix siyasi-tini yürgüzməktə. Lekin biz kəng ammiqə wə kızil armiyigə rəhbərlik kilip, düxmən elip barəqan "koxap yokitix"larni arkimu-arka tarmar kilipla kalmastin, bəlki barlik mümkin wə zərür boləqan iktisadiy kuruluxlar bilən xuqullinip, düxmənning

* Bu—yoldax Mao Zedong 1934- yil 1- ayda Jiangxi əlkisidiki Ruyjində qakiriləqan 2- nəwətlik məmlikətlik ixqi-dihanlar kurultiyida kıləqan doklat.

iktisadiy kamal kilixtin ibarət zəhərlik pılanini bitqit kiliwatimiz. Bizning bu tədbirimizmu hazir hər kədəmdə ǝləlibə kaziniwatidu.

Bizning iktisadiy siyasitimizning pirinsipi iktisadiy jəhəttiki barlik mümkin wə zərür boləjan kuru-luxlarni elip berip, iktisadiy küqni toplap uruxni təminləx, xuning bilən billə, həlk ammisining tur-muxini küqning beriqə yahxilap, ixqilar bilən dihan-larning iktisadiy jəhəttin birlixixini mustəhkəmləp, puroletariyatning dihanlarəja boləjan rəhbərliğini kapatətləndürüp, dələt igiligining hususi igilikke rəh-bərlik kilixini kələja kəltürüp, kəlgüsidə sotsiyalizim-əja rawajlinixning aldinki xərtini wujutka kəltürüx.

Bizning iktisadiy kuruluximizning mərkizi yeza igilik ixləpqi-kirixini rawajlandurux, sanaət ixləpqi-kirixini rawajlandurux, taxki sodini rawajlandurux wə kopiratiplarni rawajlandurux.

Kizil rayonlarning yeza igiligi, roxənki, hazir aləja karap rawajliniwatidu. 1933-yildiki yeza igilik məhsulati jənubiy Jiangxi-ǝərbiy Fujien rayonida 1932-yildikigə karioqanda 15 pirsənt, Fujien-Zhe-jiang-Jiangxi qəgra rayonida bolsa 20 pirsənt axti. Sichuən-Shənxi qəgra rayonining yeza igiligidin obdan həsul elindi. Kizil rayonlar kuruloqan dəslep-ki bir-ikki yilda yeza igilik ixləpqi-kirixi, kəpinqə, təwənləp turoqan idi^①. Lekin yər təksim kilin-qandin keyin yərgə igidarqilik kilix hokukining bəlgilən'gənligi, uning üstigə, bizning ixləpqi-

rixni t x bbus k loqanliqimiz arkisida, dihanlar ammisining əmgək kiz qinliqi axti, xuning bilən ixl p qikirixning əsligə kelix wəziyiti barlikka k ldi. Hazir bəzi jaylar inkilaptin burunki ixl p qikirix miqtarini əsligə k lt r x bilənla kalmay, b lki uningdin axuruw tti. Bəzi jaylar inkilawiy koz qilanglar jəryanida terilmay taxlinip kəloqan yərlərni əsligə k lt r x bilənla kalmay, b lki yengi yərlərni  zlx t rdi. Nuroqun jaylar əmgək t  həmkarlixix guruppisi w  teriloq  d yliri[ ] t xkil kilip, yezilardiki əmgək k qini t ngxidi; ko  kalilirini birl xt r x kopiratipliri t xkil kilip, teriloq  kaliliri yetixm slik məsilisini h l kildi. Xuning bilən bill , k ng ayallar ammisi ixl p qikirix paaliyitig  katnaxti. Bundak ixlarni guomindang dəwridə əməlgə axurux zadi mümkin  m s idi. Guomindang dəwridə, y r pomixixiklarning idi, dihanlar  z k qi bilən y rni yaxxilaxni halimaytti w  undak kilixi m mkinmu  m s idi. Biz yərlərni dihanlarəqa təksim kilip berip, dihanlarni ixl p qikirixka t x bbus kəloqan w  riqb tl nd rg ndin keyinla, dihanlar ammisining əmgək kiz qinliqi birdinla k tirilip k tti, uluk ixl p qikirix  q libisi koləqa k lt r ldi. Bu y rd  xuni kərsitip  t x ker kki, hazirki xaraitta yeza igilik ixl p qikirixi iktisadiy qurulus hizm tlirimizd  birinqi orunda turidu, uning  ng mohim bol qan axlik m silisinila h l kilixi z r r bolup kalmastin, b lki kiyim-keq k, xek r, k   zge ohxax kündilik istimal

buyumlirining ham əxyaliri yəni pahta, kəndir, xəkər kəmuqi wə bambukka ohxax nərsilər bilən təminləx məsilisinimu həl kilixi zərür. Orman yetix-türüx, qarwa-mallarni kəpəytixmu yeza igiligining mohim kismi. Uxxak dihan igiligi اساسida bəzi mohim yeza igilik məhsulatliri boyiqə muwapik ixləpqikirix pılanliri tüzüx, dihanlarni bundak pılanlarni orunlax üqün tirixixka səpərwər kilix—yol koyulidiqan bəlki zərür boləqan ix. Biz bu jəhəttə tehimu dikkət kiliximiz wə tirixiximiz lazim. Yeza igilik ixləpqikirixining zərür xərtliri jəhəttiki kiyinqilik məsililirini, məsilən, əmgək küqi məsilisi, teriloqu kaliliri məsilisi, oqut məsilisi, urukluk məsilisi, su kuruluxi məsilisi wə xuningəqa ohxaxlarni dihanlarning həl kilixiqə küqlük rəhbərlik kiliximiz kerək. Bu yərdə təkillik türdə əmgək küqlirini təngxəx wə ayallarni ixləpqikirixka katnaxturux bizning yeza igilik ixləpqikirixi jəhəttiki əng tüp wəzipimiz. Əmgəktə həmkarlixix guruppiliri wə teriloqu düylirini təkilləx, ətiyazlik wə yazlik teriloqu wakitliridək mohim pəsillərdə pütün yezi-diki həlk ammisini səpərwər kilix wə ularəqa həydəkqilik kilix bolsa əmgək küqi məsilisini həl kilix-tiki zərür usulimiz. Heli kəp bir kism dihanlarning (təhminən 25 pirsəntining) teriloqu kaliliri yok, bumu nahayiti zor məsilə. Kox kalilirini birləxtürüx kopi-ratipliri təkil kilip, kalisi yok barlik kixiləni əzlügidin pay koxup kala setiwelip, birliktə ixlitixkə

səpərwər kılıx—dikkət kılıximizə təgixlik ix. Su quruluşu—yeza igiligining jan tomuri, buningə qimu intayin zor əhmiyyət beriximiz kerək. Hazırkı waqıtta, təbii, dölət yeza igiligi wə kolliktip yeza igiligi məsilisini tehi otturiqə qoyqılı bolmaydu, ləkin yeza igiligining tərəkkiyatini ilgiri sürux üqün, jaylarda kiqik kələmlik dihanqilik təjribə məydanlıri təxkil kılıx həmdə yeza igilik tətqiqati məktəpliri eqix wə yeza igilik məhsulalıri kərgəzmisi eqix jiddi zərür.

Düxməning kamal kılıxi səwiwidin mallirimizni çukou kılıxta kıyinqilik tuqulmakta. Kızil rayonlarıning nuroqun kol sanaət ixləpqikirixlıri təwənlep kətti, bularning iqidə tamaka, kəqəz katarliklar əng kəzgə kərünərlik dərjide təwənlep kətti. Ləkin bundak çukou kıyinqiliqi pütünləy yənggili bolmaydıqan kıyinqilik əməs. Qünki kəng ammining ehtiyaji bolqanlıktin, əzimizdə kəng kələmlik bazar məwjut. Aldi bilən əzimizni təminləx üqün, andin qalsa çukou kılıx üqünmu kol sanaətni wə bəzi sanaətləri pılanlik türdə əsligə kəltüruximiz wə rawajlandıruximiz kerək. 2 yildin buyan bolupmu 1933-yilning birinqi yerimidin buyan, əzimiz əhmiyyət berixkə baxlıqanlıqimizdin, ammining ixləpqikirix kopiratipliri pəydin-pəy rawajlanqanlıktin, nuroqun kol sanaətlər wə ayrim sanaətlər hazır əsligə kelixkə baxlıdi. Bularning məhimlıri tamaka, kəqəz, wu rodisi, zhangnao, dihanqilik saymanlıri

wə oqut (hak wə baxkılar). Uning üstigə, özimiz rəht tokux, özimiz dora yasax wə özimiz xekər qikirixkimu hazirki xaraitta etiwarsiz karioqili bolmaydu. Fujien-Zhejiang-Jiangxi qegra rayonida, xu jayda ilgidirin kəm bolup keliwatkan bəzi sanaətlər, məsilən, kəqəz ixləx, rəht tokux, xekər qikirix wə xuningəya ohxaxlar hazir birdinla rawajlinip kətti wə ünüm hasil kilindi. Ular tuz yetixməsligni həl kilix üqün xor tuz ixləpqikardi. Sanaətni yoləya koyux üqün muwapik pilan boluxi kerək. Tarkak kol sanaət اساسida mukəmməl puhta pilan boluxi əlwəttə mümkin əməs. Ləkin bəzi əsasiy ixlər, əldi bilən, dələt igiligidiki wə kopiratiplar igiligidiki ixlər toqrisida heli puhta ixləpqikirix pilani boluxi pütünləy zərür. Ham əxya ixləpqikirixni enik hesaplax, düxmən rayoni wə öz rayonimizdiki bazarlarni enik hesaplax—dələt sanaiti wə kopiratiplar sanaitining hər bir hilini yoləya koyuxka baxliqan waqtimizdila diqqət kiliximiz zərür boləqan ix.

Həlkning taxki sodisini pilanlik uyxturuximiz həmdə birkanqə hil zərür shangpin muamilisini, məsilən, qəttin tuz wə rəht kirgüzüx, qətkə əxlik wə wu rodisi qikirix həm əxlikni iqi tərəptin təngxəxkə ohxaxlarni dələtning biwastə baxkuruxi hazirki waqitta adəttin taxkiri zərür bolup qəldi. Bu hizmət Fujien-Zhejiang-Jiangxi qegra rayonida baldurrak yoləya koyuldi, mərkiziy rayonda bolsa

1933-yilning o'tiyaz pöslidö baxlandi. Taxki soda idarisi katarlik organlar kuruloqanliktin, bu hizmettö döslepki utuklar koloqa költürüldi.

Hazir bizning hëlk igiligimiz dölöt igiligi, kopi-ratip igiligi wö hususi igiliktin ibaröt üq jöhëttin tärkip tapkan.

Dölöt baxkuruwatkan igilik ixliri hazirki wakitta pököt mümkin wö zörür bolöqan bir kisim ixlar bilöna qöklinidu. Dölöt sanaiti wö dölöt sodisi rawajlinixka baxlidi, ularning istikbali qöksiz.

Biz hususi igilikni, pököt hökümöt kanuni dairi-sidin qikip kötmöydiqanla bolsa, tosux bu yakta tursun, bëlki tëxëbbus kilimiz wö riqbëtlëndürimiz. Qünki hazirki wakitta hususi igilikning rawajlinixi dölöt mөнpëti wö hëlk mөнpëti üqün ehtiyajlik. Hususi igilikning hazirki wakitta mutlök üstünlükke igö ikönligini bëlki heli uzak muddätkiqimu yөнө qokum üstünlükke igö bolup turidiqanliqini sözlöp olturuxning hajiti yok. Hazir hususi igilik kizil rayonlarda kiqik kölëmlik igilik xëklidö turmakta.

Kopiratip igiligi nahayiti qapsan rawajliniwatidu. 1933-yil 9-ayda Jiangxi wö Fujien ölkilirining 17 nahiyisidin elinöqan tongji mөлumatka kariqanda, bularda jëmi 1 ming 423 hër hil kopiratiplar bolup, pay puli 300 ming yüëndin axkan. Taza rawajlan-qanliri—istimal kopiratiwi wö axlik kopiratiwi, uningdin qalsa ixlöpqikirix kopiratiwi. Amanöt-körz kopiratiplarining paaliyiti ëmdila baxlandi. Kopira-

tip igiligi bilən dölət igiligi maslixip, uzak muddət rawajlinix arkisida, iktisadiy jəhəttə qayət zor küqkə aylinidu, hususi igilikkə nisbətən pəydin-pəy üstünlükni igəlləydu wə rəhbərlik orunəa ətidu. Xuning üqün, dölət igiligini imkaniyətning beriqə rawajlandurux wə kopiratip igiligini kəng kələmdə rawajlanduruxni hususi igilikning rawajlinixini riq-bətləndürüx bilən billə elip berix lazim.

Dölət igiligini rawajlandurux wə kopiratip igiligigə yardəm berix üqün, ammining himayisi astida 3 milyon yüənlik iktisadiy quruluş zayomi tarkatuk. Iktisadiy quruluşning məbləq məsilisini ammining küqigə tayinip muxundak həl kilix—hazirki wakıtta birdin-bir wə mümkün boləqan usul.

Həlk igiligini rawajlandurux yoli bilən maliyə kirimimizni axurux maliyə siyasitimizning tüp fangzheni, buning roxən ünümi Fujien-Zhejiang-Jiangxi qegra rayonida kərüldi, mərkiziy rayondimu kərülükə baxlidi. Bu fangzhenni əhmiyət berip ijra kilix maliyə organlirimiz wə iktisadiy organlirimizning məs'uliyiti. Bu yərdə xuningəa toluk diqqət kilix kerəkki, dölət bankisi kəqəz pul tarkatkanda, asasiy jəhəttin həlk igiligining rawajlinix ehtiyajiqə asasinixi kerək, nokul maliyə ehtiyajini pəkət ikkinqi orunəa koyuxkila toqra kelidu.

Maliyə qikimida tejəxlik bolux fangzheniqə asasinix lazim. Barlik həkümət hadimliriqə xuni qüxəndürüx kerəkki, hiyanətqilik wə israpqilik—

intayin qong jinayət. Hiyanətqilikkə wə israpqilikkə karxi turux kürixidə ilgiri bəzi utuklaroqa erixtuk, buningdin keyin yənə küq qikiriximiz lazim. Uruş wə inkilap ixliri üçün, iktisadiy kuruluximiz üçün hər bir yarmaknimu tejəx bizning kuəyjilik tüzümi-mizning pirinsipi. Bizning dölət daromitini ixlitix usulimiz guomindangning usulidin kattik pərklinixi kerək.

Pütün Zhongguo iktisadiy balayi-apət iqidə qal-oğan, nəqqə yüz milyon həlk aq-yalingaqlik azawini tartiwatkan wakitta, həlk həkūmitimiz barlik kiyin-qiliklaroqa qarimastin, inkilawiy uruş üçün, milli mən-pəət üçün iktisadiy kurulux hizmətlirini əstayi-dil elip beriwatidu. Əhwal intayin qūxinixlikki, pəkət jahan'girlarni wə guomindangni yəngginimiz-dila, pəkət pılanlik wə təkkillik iktisadiy kurulux hizmətlirini yoloqa koyoqinimizdila, pütün məmlikət həlkini misli kərūlmigən balayi-apəttin kutuldurup kalalaymiz.

Izahlar

① Yeza igilik ixləp-qikirixi kizil rayonlar kurulğan dəslepki bir-ikki yilda, kəpinqə, bir az təwənlep turğan idi, bu, asasen, yər təkسيم kiliniwatkan məzgildə, yərgə igidarlik hokukining tehi bəlgilənmigənligi, yeni iktisadiy tərtilərnin tehi iziqa qūxup kətmigənligi, xuning bilən dihanlarning ixləp-qikirix kəyppiyatida tehi bəzi dawaləquxlarning bolup turğanliqidin bolğan.

② Əmgəktə həkmarlixix guruppisi wə teriləu dūyi xu qaqda kizil rayonlardiki dihanlar yəkkə igilik asasida əmgək kūqini

təngxəp, ixləpqi kirixka asanlik tuqdurux uqun kuroqan əmgəktə həkmarlixix təkxilatı idi. Bundak əmgəktə həkmarlixix təkxilat-liriqa kirix ihtiyariy bolatti, bəlki ezara mənəpət yətküzüx xərt kılınatti: gung sani qeqixturulup, az ixligənler kəp ixligənlərgə gungəqa karap hək berətti. Əmgəktə həkmarlixix guruppisida ezalar ezara həkmarlaxkanning sirtida, yənə kızil armiyə ailə təwəlirigə etiwar berətti, panasiz keri-qürilərgə yardəmlixətti (Panasiz keri-qürilərgə ix kılixip bərgənler tamiqinila yəytti, ix həkki almaytti). Bundak əmgəktə həkmarlixix təkxilatlıri ixləpqi kirixta nahayiti zor rol oyniqanlıqi, uning üstigə, kollan-qan qariliri nahayiti muwapik bolqanlıqi uqun, ammining kızıqin himayisigə erixkən idi. Yoldax Mao Zedongning «Changgang yezi-sini təkxürüx» wə «Cəyxi yezisini təkxürüx» digən əsərliridə bu həkətə hatirilər bar.

AMMINING TURMUXIOLA KÖNGÜL BÖLƏYLI, HIZMƏT USULIOLA DIKKƏT QILAYLI*

(1934- yil 1- ayning 27- küni)

Muzakiridə yoldaxlar anqə dikkət kilmiqan ikki məsilə bar, mən ularni otturiqə koyup səzləp ətüxni lazim tapimən.

Birinqi məsilə—ammining turmuxi toqrisidiki məsilə.

Bizning hazırki mərkiziy wəzipimiz kəng ammini inkilawiy uruxka kətnixixka səpər wər kilip, jahan-girlikni wə guomindangni inkilawiy urux bilən aqdu-rup taxlap, inkilapni pütün məmlikətke yeyix, jahan'girlarni Zhongguodin koqlap qikirixtin ibarət. Kimki bu mərkiziy wəzipigə səl karaydikən, u obdan inkilawiy hadim əməs. Əgər yoldaxlirimiz bu mərkiziy wəzipini həkikətən enik tonuqan, inkilapni, kandaqla bolsun, pütün məmlikətke yeyix kerəkligini qüxən'gən ikən, u həlda, kəng ammining janijan

* Bu—yoldax Mao Zedong 1934- yil 1- ayda Jiangxi əlkisi-diki Ruyjində qəkirilən 2- nəwətlik məmlikətlik ixqi-dihanlar kurultiyida qikarən hulasining bir qismi.

mənpəəti məsilisigə, ammining turmuxi məsilisigə hərgiz bipərwalik kilixka, hərgiz səl qaraxka bolmaydu. Qünki inkilawiy urux ammining uruxi, uruxni pəkət ammini səpərwər kiloqandila elip barqili bolidu, uruxni pəkət ammiqə yələngəndila elip barqili bolidu.

Əgər biz həlkni urux elip berixka səpərwər kilix bilənla bolup ketip, baxka heqkandak ixni kilmisak, düxmənni yengix məksidigə yetələmdük? Əlwəttə yetəlməymiz. Ələlibə qazinimiz disək, qoqum yənə nuroqun ixlarni kiliximiz kerək. Dihanlarning yər kürixigə rəhbərlik kilip, ularqə yər təksim kilip beriximiz; dihanlarning əmgək kizəqinliqini əstürüp, yeza igilik ixləpqqikirixini axuruximiz; ixqilarning mənpəətini qoqdiximiz; kopiratiplar kuruximiz; taxki sodini rawajlanduruximiz; ammining kiyim-keqək məsilisini, yimək-iqmək məsilisini, turar jay məsilisini, otun, gürüq, yaq, tuz məsililirini, aqriq-silak, saklikni saklax məsilisini wə neka məsilisini həl kiliximiz kerək. Kiskisi, ammining barlik əmiliy turmux məsililiri dikkət kiliximizqə tegixlik məsililər. Əgər biz bu məsililərgə dikkət kilsak, bu məsililərnə həl kilsak, ammining ehtiyajini qandursak, həkiki türdə ammining turmuxining təxkilatqisi bolimiz, amma bizning ətrapimizqə həkiki türdə uyuxidu, bizni kizəqin himayə kilidu. Yoldaxlar, ənə xu qaoqda biz ammini qakirip, inkilawiy uruxka katnaxturalaymizmu, yok? Katnaxturalaymiz, pütүн-

ləy katnaxturalaymiz.

Bizning hadimlirimiz arisida mundak əhwalnu körülgən idi: Ular pəkət kızil armiyini kengəytix, tiransoport düylirini kengəytix, yər beji elix, zayom tarkitixkila əhmiyyət bərđi, baxka ixlaroıqu, ularoıa əhmiyyət bərmidi wə ular bilən kari bolmıdı, hətta heqkaysisi bilən kari bolmıdı. Məsılən, ilgiri bir məzgil Tingzhou xəhərlik həkümət pəkət kızil armiyini kengəytix wə tiransoport düylirini səpərwər kilix bilənla bolup ketip, ammining turmux məsilisi bilən zadila kari bolmioıan. Həlbuki, Tingzhou xəhridiki amma kəliqili otun tapalmioıan, tuzni kapitalistlar yoxuruwalıqlıktin, setiwelixka tuz tapalmioıan, ammining bəziliri əysiz kəloıan, u yərdə gürüq kəmqil, uning üstigə bahasi kimmət bolıoıan. Mana bular Tingzhou xəhridiki həlk ammisining əmiliy məsilisi bolup, ular bizning yardəmlixip həl kilip beriximizni tət kəzi bilən kütken. Ləkin Tingzhou xəhərlik həkümət buni zadila muzakirə kilmioıan. Xu qaoıda Tingzhou xəhərlik ixqi-dihanlar wəkillər kengixi kayta saylanıandın keyin, birkanqə ketimlik məjlistə pəkət kızil armiyini kengəytix wə tiransoport düylirini səpərwər kilixla muzakirə kilinip, ammining turmuxi pütünləy etiwarsiz kəlduruloıanlıktin, yüzdin oxuk wəkil keyinqə məjliskə kelixkə kizikmaydıoıan bolup kəloıan, yioıinni qakirixmu mümkin bolmay kəloıan. Kızil armiyini kengəytix, tiransoport düylirini səpərwər kilix ixıqu, buningdimu ənə xu

səwəptin nahayiti az utuq koloqa kəlgən. Bu—bir türlük əhwal.

Yoldaxlar, silərgə ikki ügülik yeza toqrisida yeziloqan kitapqə tarkitip berildi, ehtimal, okuqan bolsanglar kerək. U yərdiki əhwal buning təturiqə. Jiangxining Changgang yezisi^①da, Fujienning Cəyxi yezisi^②da kizil armiyigə katnaxkanlar nimə digən kəp-hə! Changgang yezisida yax wə ottura yaxlik ər-ayallarning yüzdin səksini kizil armiyigə katnaxkan, Cəyxi yezisida yüzdin səksən səkkizi kizil armiyigə katnaxkan. Zayommu nahayiti kəp tarkitiloqan, pütün Changgang yezisidiki 1500 kixigə 4500 koyqənlik zayom tarkitiloqan. Baxka hizmətlərdimu nahayiti zor utuqlar koloqa kəltürülgən. Buning səwiwi nimə? Birkanqə misal kəltürsəkla qüxinixlik bolidu. Changgang yezisida bir kəmbəqəl dihaning bir yerim eqiz eyi keyüp kətkəndə, yezilik həkümət ammini səpərwər kilix bilən pul yiqix kilip, uningqa yardəm bərgən. Üq kixining yeydioqan nərsisi kalmiqanda, yezilik həkümət wə həkmarlik jəmiyiti dərhal gürüq yiqix kilip, ularqa yardəm kiləqan. Bultur yazdiki kəhətqilikte yezilik həkümət 200 nəqqə li yirakliktiki Gonglüe nahiyisi^③din gürüq elip kelip, ammiqə yardəm kilip turoqan. Cəyxi yezisimu bundak ixlarni intayin obdan ixligen. Bundak yezilik həkümətlər, həkikətən, ügülik yezilik həkümətlər. Ularning rəhbərlik usuli Tingzhou xəhrining guenliao zhuyilik rəhbərlik usulioqa mutlək

ohximaydu. Biz Changgang wə Cəyxi yeziliridin üginiximiz, Tingzhou xəhridikigə ohxax guənliaozhuyiqi rəhbərlərgə qarxi turuximiz lazim!

Mən kurultayoqa xuni jiddi qoyimənki, biz ammining turmux məsilisigə, yər wə əmgək məsililiridin tartip otun. gürüq. yaq wə tuz məsililirigiqə kattik dikket kiliximiz kerək. Ayallar ammisi, yər həydəx wə sərəm selixni ügənsək, dəydu, ularoqa buni kim ügitixi kerək? Balilar okuxni tələp kilidu, ularoqa baxlanoquq məktəplər eqip berildimu, yokmu? Udulimzdiki kəwrük xunqilik tarki, ötkən kixilər yikilip qüxüxi mümkün, uni onglap qoyux kerəkmü, kerək əməsmü? Nuroqun kixilər kesəl bolmaqta, buningoqa kandaq qarə kilix kerək? Ammining turmuxidiki ənə xundaq məsililərnin həmmisini əzimizning daimlik ixlar küntərtiwimizgə qoyuximiz lazim. Bu həktə muzakirə kiliximiz, qarar qikiriximiz, bu qararlarni ijra kiliximiz wə ijasini təkxürüp turuximiz kerək. Kəng amma bizning əzlrininin mənəpətiqə wəkillik kilidioqanlıqimizni, əzli bilən həmnəpəs ikənligimizni qüxinidioqan bolsun. Ular muxu ixlarni kəzdə tutup, biz otturiqə koyoqan tehimu yüksək wəzipini—inkilawiy urux wəzipisini qüxinidioqan, inkilapni himayə kilip, inkilapni pütün məmləkətkə kəngəytidioqan, bizning siyasi qakiriklirimizni qəbul kilip, inkilapning qələbisi üqün ahirqiqə kürəx kilidioqan bolsun. Changgang yezisidiki amma: “Gongchəndang rastla yahxi, həmmə ixta bizning

qemimizni yəydu” diyixkən. Changgang yezisining ülgilik hadimliriqa, Changgang yezisining hərmətkə layik hadimliriqa xan-xərəplər bolsun! Ular kəng ammining qin muhəbbitigə erixkən, ularning urux səpərwərligi qakiriqi kəng ammining himayisigə erixkən. Ammining himayisigə eriximiz, dəymizəu? Amma özining pütün küqini urux sepigə salsun, dəymizəu? Undak bolsa, amma bilən billə boluximiz, ammining aktipliqini qozəiximiz, ammining dərdigə dərman boluximiz, qin kəngül-səmimi niyət bilən ammining mənəpətini kəzləp, ammining ixləpqikirix wə turmux məsililirini—tuz məsilisi. gürüq məsilisi. əy məsilisi. kiyim məsilisi wə tuqut məsilisini həl kilip beriximiz, ammining barlik məsililirini həl kilip beriximiz lazim. Xundak kilidiqan bolsak, kəng amma qokum bizni himayə kilidu, inkilapni özining hayati dəp bilidu, inkilapni özining əng ali xan-xərəp tuqi dəp bilidu. Guomintang kızil rayonlarqa hujum kilidikən, kəng amma jenini tikip turup, guomintang bilən elixidu. Bu xübhisiz; düxmənning birinqi, ikkinqi, üçinqi wə tətinqi ketimlik “koxrap yokitix”lirini həkikətən tarmar kiliwətmidukmu?

Guomintang hazırki wakitta özining korəjan siyasiti④ni yürüzüp, “taxpaqa kepi”ni kəng kələmdə kurup, uni əzlrining polat istihkami dəp hesaplimakta. Yoldaxlar, bu həkikətən polat istihkammu? Həq undak əməs! Qaranglar, nəqqə ming yillardin buyan feodal hanlarning kəl’əliri wə

ordiliri mustəhkəm əməsmidi? Bular ammining kətirilixi bilənla bir-birləp gum boldi. Rosiyə padixasi dunyada əng yawuz həkümran idi; puroletariyat wə dihanlar inkilawi kətirilgən qaəda, u padixa aman qaldimu? Yak. Polat istihkamliriqu? Gum bolup kətti. Yoldaxlar, həkiki polat istihkam digən nimə? Amma, inkilapni qin kəngül-səmimi niyət bilən himayə kilidiqan milyonliqan amma. Bu—həkiki polat istihkam, uni heqkandak küq buzuwetəlməydu, hərgiz buzuwetəlməydu. Əksil'inkilap bizni yimirelməydu, biz əksil'inkilapni yimirip taxlaymiz. Inkilawiy həkümət ətrapiqa milyonliqan ammini uyxturup, inkilawiy uruximizni rawajlandursak, barliq əksil'inkilapni yokitalaymiz, pütүн Zhongguoni koləqa alalaymiz.

Ikkinqi məsilə—hizmət usuli toqrisidiki məsilə.

Biz inkilawiy uruxning rəhbiri wə təxkilatqisimiz, xuningdək amma turmuxiningmu rəhbiri wə təxkilatqisimiz. Inkilawiy uruxni uyxturux, ammining turmuxini yaxxilax bizning ikki qong wəzipimiz. Bu yərdə hizmət usuli məsilisi bizning aldimizəqa jiddi koyuluwatidu. Biz wəzipilərnla otturiqa koyup kalmastin, bəlki wəzipilərnı orunlaxning usuli məsilisinimu həl kiliximiz kerək. Eytayli, bizning wəzipimiz dəryadin ətux bolsun, lekin kəwrük yaki kemə bolmisa ətəlməymiz. Kəwrük yaki kemə məsilisi həl kilinmisa, dəryadin ətux diginimiz kuruk gəp bolup kalidu. Usul məsilisi həl kilinmisa,

wəzipə diginimizmu bïkar gəp bolup kalidu. Kızil armiyini kengəytix ixioqa bolqan rəhbərlikkə dikkət kilmay, kızil armiyini kengəytix usulioqa əhmiyyət bərməy turup, kızil armiyini kengəytixni ming mərtiwə eytkan bilənmu, bəribir, wujutka qıkarqılı bolmaydu. Baxka barlik hizmətlərdə, məsilən, yər təkxürux hizmiti, iktisadiy kurulux hizmiti, mədi-niyət-maarip hizmiti, yengi rayon wə qegra rayon hizmətliridə, əgər wəzipilərla otturioqa qoyulup, əməlgə axurux waktidiki hizmət usulioqa dikkət kilnımsa, guənliəzhuyilik hizmət usulioqa qarxi turulmısa wə əmiliy, konkirit hizmət usuli qollinil-mısa, buyruqçilik hizmət usuli taxliwetilmıse wə səwrilik bilən qüxəndürux hizmət usuli kollinilmısa, u halda, heqkandak wəzipini əməlgə axuroqili bol-maydu.

Xingguo nahiyisidiki yoldaxlar hizməttə birinqi dərjilik ülgə yaratti, ular ülgilik hadımlar dəp mahtiximizioqa ərziydu. Xuningdək xərkiy ximaliy Jiangxidiki yoldaxlarmu nahayiti obdan ülgə yaratti, ularmu ohxaxla ülgilik hadımlar. Xingguo nahiyisidiki wə xərkiy ximaliy Jiangxidiki yoldaxlar ammining turmuxini inkilawiy urux bilən baqlidi, ular inkilap-ning hizmət usuli məsilisini inkilapning hizmət wəzipisi məsilisi bilən bir wakitta həl kildi. Ular u yərlərdə əstayidil ixləwatidu, ular u yərlərdə məsililərnı puhta həl kiliwatidu, ular inkilap aldida əz məs'uliyitini həkiki ətəwatidu, ular inkilawiy

uruxning obdan t xkilatqiliri w  rəhbərliri, xuningdək amma turmuxiningmu obdan t xkilatqiliri w  rəhbərliri. Baxka jaylarda, məsilən, Fujian  lkisinin Shanghang, Changting w  Yongding nahiyilirining bəzi jaylirida, jənubiy Jiangxining Xijiang katarlik jaylirida, Hun n-Jiangxi qegra rayonidiki Chaling, Yongxin, Ji' n nahiyilirining bəzi jaylirida, Hun n-Hubey-Jiangxi qegra rayonidiki Yangxin nahiyisinin bəzi jaylirida w  Jiangxidiki yənə birmunqə nahiyil rning rayon w  yezilirida, xundakla, zhongyangqa biwastə karaydiqan Ruyjin nahiyisidə,  n  xu jaylardiki yoldaxlar hizməttə iloqarlik kərsətti, ularmu mahtiximizqa  rziydu.

Biz rəhbərlik kiliwatkan barlik jaylarda, xübhisizki, birmunqə aktip kadirler—amma arisidin yetixip qikkan nahayiti obdan yoldaxlar bar. Bu yoldaxlar bundak bir m s'uliyətni üstigə elixi yəni hizmiti ajiz jaylarqa yard m berixi, hizmətkə tehi mahir bolmiqan yoldaxlarning  z hizmitini obdan ixlixig  yard m berixi ker k. Biz uluq inkilawiy urux  stid  turmaqtimiz, biz d xm n elip barqan k ng k l mlik “korxap yokitix”ni buzup taxliximiz ker k, biz inkilapni p t n m mlik tk  keng ytiximiz lazim. Barlik inkilawiy hadimlar ajayip zor m s'uliyətni üstigə aloqan. Kurultaydin keyin, biz qoqum əmiliy qaril rni kollinip, hizmitimizni yahxiliximiz ker k, iloqar jaylar yənimu aloq  besixi, arkida kaloqan jaylar iloqar jaylarqa yetixiwelixi lazim.

Birneqqə ming Changgang yezisini, birneqqə on Xingguo nahiyisini wujutka kəltürümüzə lazim. Mana bular bizning mustəhkəm zhendilirimiz bolidu. Biz muxu zhendilarni igilisək, muxu zhendilardin qikip, düxmən elip barəlan “kərxap yokitix”ni tarmar kilalaymiz, jahan’girlikning wə guomindangning pütün məmlikitimizdiki həkümranlıqini aqdurup taxliyalaymiz.

Izahlar

① Changgang yezisi—Jiangxi əlkisidiki Xingguo nahiyisinin bir yezisi.

② Cəyxi yezisi—Fujien əlkisidiki Shanghang nahiyisinin bir yezisi.

③ Gonglüe nahiyisi xu qaqda Jiangxi kızıl rayonining bir nahiyisi bolup, Ji’ən nahiyisinin xərkiy jənubidiki Donggu zheni ni mərkəz kiləlan. Kızıl armiyə 3- jününing jünzhangı yoldax Huang Gonglüe 1931- yil 10- ayda muxu yərdə kurban boləlan idi, bu nahiyə uning hatirisi üqün kurulup, uning nami bilən ataləlan.

④ 1933- yil 7- ayda Jiang Jieshi Jiangxi əlkisinin Lushən te- qida ətüzülgən hərbi ixlar yiqimida bəxinqi kətimlik “kərxap yokitix”ning yengi hərbi cəlüesi süpitide kızıl rayonlarning ətra- piqa potəy selixni karar kildi. Tongji məlumatka qariqanda, 1934- yil 1- ayning ahiriqə Jiangxi əlkisidə jəmi 2900 potəy selinəlan. Keyin Yapon tajawuzqilirimu Zhongguoda 8- armiyə wə yengi 4- armiyə bilən urux kiləlan qaqda, Jiang Jieshining muxun- daq kərxap siyasetini kəlləndi. Yoldax Mao Zedongning hək- uruxi toqrisidiki zhənlüesigə asalanəlanda, bundak əksil’inkila- wiy kərxap siyasetini tarmar kilix wə yengix pütünləy mümkin, buni tarihiy pakitlar toluk ispatlıdi.

YAPON JAĦAN'GIRLIGIGƏ KARXI TURUXNING CELÜESI TOOIRISIDA*

(1935- yil 12- ayning 27- küni)

Hazirki Siyasi Wəziyətning Hususiyiti

Yoldaxlar! Hazirki siyasi wəziyətə nahayiti zor
əzgirix yüzbərdir. Muxu əzgərgən wəziyətke asasen,
partiyimiz öz wəzipisini bəlgilidi.

Hazirki wəziyət kandaq?

Hazirki wəziyətning tüp hususiyiti— Yapon jahan-

* Bu — yoldax Mao Zedong ximaliy Shənxidiki Wayaobaoda
etküzləgən partiye aktipliri yiqinida kılqan doklat. Yoldax
Mao Zedong bu doklatni Zhonggong zhongyang zhengzhijü-
sining 1935- yil 12- aydiki Wayaobao yiqinidin keyin kılqan
idi. Zhengzhijüning bu ketimki yiqini, Zhongguo milli
burzuaziyisining Zhongguo ixqiliri wə dihanliri bilən bir-
lixip Yapon baskunqiliriqa karxi turuxi mümkin əməs,
döp karaydiqan partiye iqidiki hata nuktiınəzəni tənkit
kildi, milli birliksöp kurux celüesini bəlgilidi, bu zhong-
yangning intayin möhim bir yiqini boldi. Yoldax
Mao Zedong bu yerdə zhongyangning qarariqa esaslinip,
Yapon baskunqiliriqa karxi turux xərti astida milli bur-
zuaziye bilən yengiwaxtin birliksöp kuruxning mümkinligi
wə möhimliqini toluk quxəndürdi, gongchəndang bilən

girligining Zhongguoni ʻzining mustəmlikisigə aylandurmakqi boluwatqanliqi.

Həmmigə mələmki, yüz yilqə wakittin buyan Zhongguo birkanqə jahan'gir dələt birliktə həküm sürüwatkan yerim mustəmlikə məmlikət bolup kəldi. Zhongguo həlkining jahan'girlikkə qarxi kürixi wə jahan'gir dələtlərninğ ʻzara kürəxliri səwiwidin Zhongguo yənila yerim mustəkillik orunni saklap kəldi. Birinqi dunya uruxi bir məzgil Yapon jahan'girligigə Zhongguoni tənha besiwelix pursitini bərgən idi. Lekin Zhongguo həlkining Yapon jahan'girligigə qarxi kürəx kilixi wə baxka jahan'gir dələtlərninğ arilixixi xu wakittiki wətən satkuqlar-ninğ baxliqi Yüən Shikəy^① kol koyoqan, Yaponiyigə bax egip təslim boluxtin ibarət boləqan 21 maddilik

kizil armiyining bu birlikseptiki həl kiləqə əhmiyətke igə rəhbərlik rolini alaħidə kərsitip bərdi, Zhongguo inqilawining uzak muddətlikligini kərsitip bərdi, partiye iqidə uzak muddət saklinip kəlgən tar guənmenzhuyini wə inqilapka nisbətən aldirangəquluk kilix kesilini pipən kildi—bu ikkilisi partiye wə kizil armiyining ikkinqi iqki inqilawiy urux dəwridə eqir onquxsizliklarəqə uqriəqanliqining tūp səwəpliri idi. Xuning bilən billə, yoldax Mao Zedong partiyini 1927- yili Chen Duxiu onqil jihuyzhuyisining inqilapni məqlubiyətke elip barəqanliqidək tarihiy sawəqka dikqət kilixka qakirip, Jiang Jieshining muqərrər həlda inqilawiy küqlərnə wəyran kilidiəqanliqidin ibarət yüzlinixni kərsitip bərdi, xundak kilip, keyin partiyimizning yeni xaraitta səgək bolup, Jiang Jieshining həddi-ħesapsiz aldamqilikliri wə nurəqun kətimlik korallik tuyuksiz

xərtnamə^②ni küqidin kaldurdi. 1922-yili Amerika qakiroqan Waxin'gton 9 dölət yioqini bir əhdinamə^③ imzalap, Zhongguoni yənə birkanqə jahan'gir dölət birliktə həküm süridioqan halətkə kayturoqan idi. Lekin uzak ötməy, bu əhwaldimu özgirix boldi. 1931-yil 9-ayning 18-künidiki wəkə^④ Zhongguoni Yaponiyining mustəmlikisigə aylandurux baskuqining baxlinixi boldi. Yaponiyining tajawuz kilix dairisi-ning waqtinqə tehi Dongbey tət ölkə^⑤ bilənla qəklən'gənligi kixilərdə Yapon jahan'girlingining yənə ilgiriləp kiriwerixi goya natayin bolup qalqandək tuyuq pəyda kildi. Bügünki əhwal baxkiqə, Yapon jahan'girlingi özlingining Zhongguoning iqi kismioqə karap ilgiriliməqki bolqanliqini, pütün Zhongguoni besiwalməqki bolqanliqini roxən kərsətti. Həzir

hujumlrıda inkilap küqlirini ziyanoqə uqratmasliqioqə kapalət bərdi. Dangzhongyangning 1935-yil 1-ayda Guyzhou ölkisidiki Zunyida ötküzülgən zhengzhijü kengəytilgən yioqini zhongyangning yoldax Mao Zedong baxqiliqidiki yeni rəhbərliğini tiklidi, burunki "sol"qil jihuyzhuyilik rəhbərlikni əzgərtti. Lekin bu ketimki yioqin kızil armiyining uzun səpəri dawamida qakirilqanliqtin, pəkət xu qaqdiki əng jiddi hərbi məsililər wə zhongyang shujichusi, zhongyang inkilawiy hərbi weyyüənhuyining təxkiliy məsililiri üstidila qarar qikiralidi. Kızil armiyə uzun səpərni besip ötüp, ximaliy Shənxigə yetip barqandin keyinla, dangzhongyang siyasi celüə jəhəttiki məsililərnə xitongluk qüxəndürüx imkaniyitigə igə boldi. Siyasi celüə jəhəttiki bundak məsililər yoldax Mao Zedongning muxu dokladida əng mukəmməl təhlil kilinqan.

Yapon jahan'girligi pütün Zhongguoni birnəqqə jahan'gir dələtning həssisi bar boləqan yerim mustəmlilik haləttin Yaponiyə tənha besiwələqan mustəmlilik halətkə aylandurmakqi boluwatidu. Yekinda boləqan xərkiy Hebey wəkəsi^⑥ həm taxki ixlar tənponi^⑦ muxu yөнүlүxni roxən kərsətti, pütün məmlikət həlkining hayatiqə təhdit saldi. Bu əhwal Zhongguodiki barlıq siniplar wə barlıq siyasi guruhlar aldioqə “Qandak kilix kerək” digən məsilini qoydi. Qarxi turux kerəkmü? Yaki təslim bolux kerəkmü? Yaki ikkisining otturisida arisalda bolup turux kerəkmü?

Əmdi biz Zhongguodiki hərəkəysi siniplarning bu məsiligə qandak jawap beridioqanliqioqə qarap bakayli.

Zhongguoning ixqiliri bilən dihanliri qarxi turuxni tələp kilidu. 1924-yildin 1927-yiloqə dawam kiləqan inkilap, 1927-yildin hazırqioqə dawam kiliwatkan yər inkilawi, 1931-yildiki 18-sintəbir wəkəsidin buyanki Yapon jahan'girligigə qarxi dolkun Zhongguo ixqilar sinipi bilən dihanlar sinipining Zhongguo inkilawining əng kət'i küqi ikənligini ispatlidi.

Zhongguoning uxxak burzuaziyisimu qarxi turuxni tələp kilidu. Yax okuquqilar wə xəhər uxxak burzuaziyisi hazır kəng kələmlik Yapon jahan'girligigə qarxi hərəkət^⑧ kəzoqi wətmidimu? Zhongguoning bu uxxak burzuaziyə tərkipliri 1924-yildin 1927-yiloqə dawam kiləqan inkilapka katnaxkan idi. Dihan-

laroqa ohxax, ularmu jahan'girlik bilən zadi qikixal-maydiqan uxxak ixləp qikixirix iktisadiy ornioqa igə. Jahan'girlar wə Zhongguodiki əksil'inkilawiy küqlər ularoqa eqir ziyan yətküzüp, ularning iqidiki nuroqun kixiləni ixsizlik, wəyranlik yaki yerim wəyranlik əhwaliqə qüxürüp koydi. Əmdi ular wətini munkərz bolqan kul bolup kəlix aldida turuptu, ular üqün kərxı turuxtin baxkə nijat yoli yok.

Məsilə milli burzuaziyə, məybənlər sinipi wə pomixxiklar sinipining aldiqə koyulqanda, guomindangning aldiqə koyulqanda, ular kəndak kilidu?

Qong tuhaolar, qong lieshenlar, qong jünfalar, qong guənliaolar wə qong məybənlər bu toqrida allıkaqan bir kararoqa kelip bolqan. Ular ilgiri, inkilap (Məyli kəndakla inkilap bolsun) haman jahan'girliktin yaman, dəytti, həlimu xundak dəwətidu. Ular wətən satkuqlar lagiri bolup təxkilləndi, ularning aldida heqkəndak wətini munkərz bolqan kul bolux-bolmaslik məsilisi yok, ular millət dairisining sirtiqə qikip kətkən, ularning mən pəəti jahan'girlikning mən pəətidin ayrilmaydu, ularning qong baxliqi Jiang Jieshi^①. Bu wətən satkuqlar lagiri—Zhongguo həlkining əxəddi düxmini. Əgər bu bir top wətən satkuqlar bolmiqan bolsa, Yapon jahan'girliğining həddidin exip bu dərıjigə yetixi mümkün əməs idi. Ular jahan'girlikning qalqisi.

Milli burzuaziyə məsilisi murəkkəp bir məsilə. Bu sinip 1924-yildin 1927-yiloqiqə dawam kilqan

inkilapka katnaxkan idi, keyin yənə bu inkilapning yalkunidin korkup ketip, həlk duxmini yəni Jiang Jieshi guruhi tərəpkə ətüp kətti. Gəp xu yərdiki, buginke xaraitta milli burzuaziyidə əzgirix bolux ehtimali barmu, yok? Bizqə, bundak ehtimal bar. Buning səwiwi xuki, milli burzuaziye pomixxiklar sinipi wə məybənlər sinipi bilən ohxax nərsə əməs, ularning otturisida pərk bar. Milli burzuaziyidə pomixxiklar sinipidikidək unqiwala kəp feodallik haraktir yok, məybənlər sinipidikidək unqiwala kəp məybənlilik haraktir yok. Milli burzuaziyining iqki kismida qət'əl kapitali bilən wə məmlikəttiki yər-zimin bilən munasiwiti kəprək boləqan bir kism kixilər bar, bu kixilər milli burzuaziyining ong kaniti, biz hazirqə ularda əzgirix bolux ehtimalini məlqərləp olturmaymiz. Gəp uning həlikidək munasiwiti bolmiqan yaki munasiwiti azrak boləqan yənə bir kismida. Bizqə, mustəmlikigə aylinix həwpi boluwatkan yengi xaraitta, milli burzuaziyining bu kismining pozitsiyisidə əzgirix boluxi mümkün. Bu əzgirixning hususiyiti—ularning təwrinip turəqanliqi. Ular, bir tərəptin, jahan'girlikni yakturmaydu, yənə bir tərəptin, inkilapning üzül-kesillikligidin korkidu, ular bu ikkisining otturisida təwrinip turuwatidu. Bu 1924-yildin 1927-yiloqi qə dawam kiləqan inkilap məzgilidə ularning nimə üqün inkilapka katnaxkanliqini wə bu məzgilning ahiri qə kəlgəndə, ularning yənə nimə üqün Jiang Jieshi tərəpkə ətüp kətkən-

ligini qüxəndürüp beridu. Həzirkı məzgilning 1927-yili Jiang Jieshi inkilapka asilik kılqan məzgildin kandaq pərki bar? Zhongguo u qaqda tehi yerim mustəmlikə idi, həzir mustəmlilikə karap ketiwatidu. 9 yildin buyan, milli burzuaziyə özining ittipaqısi bolqan ixqılar sinipidin wazkeqip, pomixiklar sinipi wə məybənlər sinipi bilən dost bolup, kandaq payda tapti? Həqkandaq payda tapkini yok, tapkini pəkət milli soda-sanaətning wəyran bolux yaki yerim wəyran bolux halitigə qüxkənligi, halas. Muxu əhwallar səwiwidin, biz, milli burzuaziyining pozitsiyisidə bügünki wəziyət astida əzgirix bolux ehtimali bar, dəp karaymiz. Əzgirixning dərijisi kandaq bolidu? Omumi hususiyət—təwrinix. Lekin kürəxning məlum baskuqlirida ularning bir kismi (sol kənit) kürəxkə katnixixi mümkin. Yənə bir kismi bolsa təwrinixtin bitərəp pozitsiyə tutuxka etüxi mümkin.

Cəy Tingkəy katarlik kixilər rəhbərlik kılqan 19-armiyə[®] kaysi sinipning mənəpətigə wəkillik kilidu? Ular milli burzuaziyigə, yukuri katlam uxxak burzuaziyigə, yezilardiki bay dihan wə kiqik pomixxiklaroqa wəkillik kilidu. Cəy Tingkəylər kizil armiyə bilən əlgüdək jəng kılqan əməsmidi? Lekin keyin yənə kizil armiyə bilən Yapon baskunqiliriyoqa wə Jiang Jieshiyoqa karxi ittipak tüzdi. Ular Jiang-xida kizil armiyigə hujum kılqan idi; Shanghəyge baroqanda bolsa, Yapon jahan'girligigə karxi turdi;

Fujiən'gə barqanda, kızil armiyə bilən murəssəgə kelip, Jiang Jiेशioqa qarxi ot aqti. Cəy Tingkəylərning kəlgüsi ixi məyli nimə bolsa bolsun, məyli xu qaqdiki Fujiən həlk həkūmiti kona usullarqa kanqə esiliwelip, həlk ammisini kürəxkə kəzojimioqan bolsun, lekin ular əslidə kızil armiyigə karatqan ot küküni Yapon jahan'girligi wə Jiang Jiेशioqa buridi, buni inkilapka paydilik hərket diməy bolmaydu. Bu—guomindang lagirining parqilanoqanlıqi. 18-sintəbir wəkəsidin keyinki xarait guomindang lagiridin muxundak bir kışim kixilərnı belüp qikiralioqan ikən, nimə üqün bügünki xarait guomindangning belünüxini pəyda kılalmisun? Partiyimiz iqidə xundak bir hil natoqra mulahizidə boluwatqan kixilər barki, ular, pütün pomixxik-burzuaziyə lagiri birlikkə kəlgən, mustəhkəm, hərəkandak xaraittimu uningda əzgirix pəyda kılqılı bolmaydu, diyixidu. Ular bügünki jiddi xaraitni qüxənməyla qalmastin, bəlki tarihnimu untup kaləqan.

Tarihtin yənə bir az səzləp etəy. 1926- wə 1927-yilliri inkilawiy armiyə Wuhən'gə karap ilgiriligən hətta Wuhən'gə wə Henən'gə hujum kilip kəlgən qaoqlarda, Tang Shengzhi, Feng Yüxianglar^①ning inkilapka katnaxkanliqidək iqlar boləqan idi. Feng Yüxiang 1933-yili Chaharda tehi gongchəndang bilən bir məhəl həmkarlixip, Yapon baskunqiliriqa qarxi ittipaqqi armiyə kuroqan idi.

Yənə bir roxən misal, 19-armiyə bilən birliktə

Jiangxidiki kızil armiyigə hujum kiləjan 26-armiyə 1931-yil 12-ayda Ningdu kozqilingi¹²ni kətirip, kızil armiyigə aylanmidimu? Ningdu kozqilingining rəhbərliri Zhao Bosheng, Dong Zhentang katarlik kixilər kət'i inkilap kiləquqi yoldaxlardin bolup kaldi.

Ma Zhənsənning Dongbey üq əlkidə Yapon baskunqiliriqə karxi turoqanliqi¹³mu həkümrənlə lagiridiki bir bəlünüx.

Bu misallarning həmmisi xuni enik kərsitiduki, Yapon bombiliri pütün Zhongguoqə wəhxət saləjan wakitta, kürəx normal həlitini əzgərtip, uxtumtut xiddətlik tüs bilən aləqə ilgiriligən wakitta, düxmən lagirida parqilinix yüzberidu.

Yoldaxlar, əmdi biz məsilini ikkinqi bir nuktiqə yətkəyli.

Əgər bəzilər Zhongguo milli burzuaziyisining siyasi wə iktisadiy jəhətlərdiki ajizliqidin ibarət bu nuktni tutuwelip bizning mulahizimizgə karxi qikip, Zhongguo milli burzuaziyisi gərqə yengı xaraitta turuwatқан bolsimu, lekin tehi pozitsiyisini əzgərtix ehtimali yok, dəp karaydiqan bolsa, bundak karax toqra bolamdu? Meningqə, bumu toqra bolmaydu. Əgər pozitsiyisini əzgərtəlməsliğining səwiwi milli burzuaziyining ajizliqi bolidiqan bolsa, u halda, ular 1924-yildin 1927-yiləiqə boləjan arilikta nime üqün əzlrining normal həlitini əzgərtip, təwrinix bilənla qalmay, hətta inkilapka katnaxti? Milli burzuaziyining ajizliqi anisining kəsiqidin billə elip

qüxkən kona illət bolmastin, keyin tepiwaləqan yengi illətmidi? Būgünəqı ajiz ikən, u qaqda ajiz əməsmidi? Yerim mustəmlikilərnin siyasi və iktisadiy jəhətlərdiki asasiy hususiyətliridin biri—milli burzuaziyinin ajizliqi. Dəl muxundak boləqanliktin, jahan'gırlar milli burzuaziyini bozək etələydu, mana buning əzi ularning jahan'gırlarni yakturmaslik hususiyitini bəlgiligən. Təbii, biz inkar kilmayla kalmastin, bəlki pütünləy etirap kilimizki, yənə muxu səwəptin, jahan'gırlar, pomixxiklar sinipi və məybənlər sinipi wakti kəlgəndə məlum parini yəm kilip turup, milli burzuaziyini asanla əzige tartip ketidu, mana buning əzi ularning inkilapka nisbətən üzül-kesilsizligini bəlgiligən. Lekin, hər halda, buginke əhwalda ularning pomixxiklar sinipi və məybənlər sinipidin heqkandak pərki yok, digili bolmaydu.

Xuning üqün təkitlep kərsitimizki, guomindang lagirida, milli weyji jiddi pəytke yətkən wakitta, parqilinix yüzberidu. Bundak parqilinix milli burzuaziyinin təwrinixidə ipadiləndi, bir məhəl dang qıkarəqan Feng Yüxiang, Cəy Tingkəy, Ma Zhənshən'gə ohxax Yapon baskunqilirioqa karxi kixilərdə ipadiləndi. Bundak əhwal, asasiy jəhəttin eytkanda, əksil'inkilapka paydilik əməs, bəlki inkilapka paydilik. Zhongguoning siyasi və iktisadining təkxi bolmioqanlıqi və buningdin kelip qıkkən inkilap tərəkkiyatining təkxi bolmioqanlıqi səwiwidin, bun-

dak parqilinixning ehtimali kəpəydi.

Yoldaxlar! Bu məsilining ijabi tərini səzləp boldum. Əmdi uning səlbi tərini yəni milli burzuaziyə iqidiki bəzi unsurlarning hər daim həlk ammisini aldaxning ustisi bolup kəlgənligi məsilisini səzləp ətəy. Nimə üqün bundak bolidu? Buning səwiwi xuki, milli burzuaziyə iqidə, həlk inkilawiy ixini həkiki himayə kilidiqan kixilərdin baxka, birmunqə kixilər bir məzgil inkilawiy yaki yerim inkilawiy kiyapət bilən otturiqə qikalaydu, xunga ular əyni zamanda həlk ammisini aldaydiqan layakətni hazirliqan bolidu-də, həlk ammisi ularning üzül-kesilsizligini wə yasalma sahta kiyapitini asan tonuwalalmaydu. Bu gongchəndangning ittipakqilarni tənkit kilix, sahta inkilapqilarni pax kilix, rəhbərlik hokukini koləqə kəltürüx məs'uliyitini axuridu. Əgər biz milli burzuaziyining qong dawaloqlarda təwrinix wə inkilapka kətnixix ehtimali barliqini inkar kilsak, u halda, partiyimizning rəhbərlik hokukini koləqə kəltürüx wəzipisini əməldin kalduroqan, heq bolmioqanda keməytip koyoqan bolatuk. Qünki, əgər milli burzuaziyə pomixxiklar wə məybənlərgə ohxax, wətən satkuqluk yirtkuq kiyapiti bilən otturiqə qikkən bolsa, rəhbərlik hokukini koləqə kəltürüx wəzipisini pütünləy əməldin kalduruxka, heq bolmioqanda keməytxkə toqra kelətti.

Zhongguodiki pomixxik wə burzuaziyining qong dawaloqlardiki halitini həmmə tərəptin təhlil

kiloqanda, yənə bir tərəpnimu kərsitip ətux kerək, u bolsimu pomixxiklar sinipi bilən məybənlər sinipi lagiridimu toluq birlikning yokluqi. Buni yerim mustəmlilik xarait yəni nuroqun jahan'girlar Zhongguoni talixiwatkan xarait wujutka kəltürgən. Kürəx Yapon jahan'girligə karitiloqan wakitta, Amerikining hətta Ən'gliyining oqalqiliri əz hojayinlirining wakirioqan awazining kattik-boxluoioqa karap, Yapon jahan'girliri wə ularning oqalqiliri bilən yoxurun hətta axkara kürəx kilixi mümkin. Ətmüxtə bundak it talixixi nahayiti kəp boləqan, biz bu toqrida tohtilip olturmaymiz. Pəkət Jiang Jieshi tərpidin kamakka elinip qikkən guomindang siya-sətwazi Hu Hənmin¹⁶ningmu biz otturioqa koyəqan Yapon baskunqilirioqa karxi turux-wətənni kutkuzuxning 6 maddilik ganglingidin ibarət həjjət¹⁵kə yekinda kol koyəqanliqi üstidila tohtilip ətimiz. Hu Hənmin yələn'gən Guangdong-Guangxi guruhidiki jünfalar¹⁶mu “koldin kətkən yərləni kayturuwelix” wə “Yapon baskunqilirioqa karxi turux bilən basmiqilarni yokitix¹⁷ka təng əhmiyət berix” (Jiang Jieshiningki bolsa “awal basmiqilarni yokitix, andin Yapon baskunqilirioqa karxi turux”) digən aldamqilik xoarliri astida Jiang Jieshi bilən karxilaxkan idi. Karanglar, bu əjəplinərlik əməsmu? Həqkan-dak əjəplinərlik əməs, bu pəkət qong it bilən kikiq it, tok it bilən aq it otturisdiki alahidə kizikarlik kikiqqinə bir talax, qongmu əməs, kikiqmu

əməs bir yoquq, kattikmu əməs, yumxakmu əməs bir ziddiyəttinla ibarət, halas. Lekin bunqilik talax, bu yoquq, bu ziddiyət inkilawiy həlk üqün paydilik. Biz düxmən lagiri iqidiki barlik talax, yoquq wə ziddiyətlərnəng həmmisini topla, hazirki asasiy düxmən'gə karxi turuxta paydilinimiz kerək.

Bu sinipiy munasiwətlər məsilisini omumlasturup eytsak, u xuningdin ibarətki, Yapon jahan'girliqi Zhongguoning iqki kismiqa besip kirgən bu tüp özgirix asasida, Zhongguoning hərəkaysi sinipliri otturisdiki əzara munasiwətlər özgərđi, milli inkilap lagirining küqi kengəydi, milli əksil'inkilap lagirining küqi ajizlasti.

Əmdi biz Zhongguoning milli inkilap lagiridiki əhwal üstidə tohtilip ətimiz.

Aldi bilən kizil armiyining əhwali üstidə tohtilayli. Yoldaxlar, qaranglar, bir yerim yilqə wakittin buyan Zhongguoning asasiy küq boləqan kizil armiyisining 3 kisimi zhendilik qəng yetkilixlərni kiliwatidu. Bultur 8-ayda yoldax Ren Bishi® katarliklər 6-jüntuənni baxlap, yoldax He Long turəqan jayqa yetkilixkə baxliqan®din keyin, 10-ayda biz yetkilixkə baxliduk®. Bu yil 3-ayda kizil armiyining Sichuən-Shənxi qəgra rayonidiki kisi-mimu yetkilixkə baxlidi®. Kizil armiyining bu 3 kisimi awalki zhendilirini taxlap, yengi rayonlarqa yetkəldi. Bu qəng yetkilix kona rayonlarni partizan rayonliriqa aylandurdi. Yetkilix dawamida kizil

armiyimu nahayiti zor dərjide ajizlaxti. Əgər biz pütün wəziyətning muxu bir tərpidin qaraydiqan bolsak, düxmən wakitlik, kismən qəlibigə erixti, biz wakitlik, kismən məqlubiyətkə uqriduk. Bundak diyix toqrimu? Meningqə, toqra, qünki bu—pakit. Lekin bəzilər (məsilən, Zhang Guotao^②): zhongyang kizil armiyisi^③ məqlup boldi, dəydu. Bu səz toqrimu? Toqra əməs. Qünki bu pakit əməs. Marksizimqilar məsiligə karaxta kismənliknila kərüp qalmastin, bəlki omumiliknimu kəruxi kərək. Bir paka kudukning iqide turup: “Asmanning qongluoqi kudukning aqziqilik bar” dəptikən. Bu toqra əməs, qünki asmanning qongluoqi bir kudukning aqziqilikla əməs. Əgər paka: “Asmanning məlum bir kismening qongluoqi kudukning aqziqilik bar” disə, toqra boləqan bolatti, qünki bu pakitka uyoqun. Biz eytimizki, kizil armiyə bir jəhəttin (awalki zhendilirini saklap kəlix jəhəttin) eytkanda, məqlup boldi, yənə bir jəhəttin (uzun səpər pilanini orunlax jəhəttin) eytkanda, qəlibə kazandi. Düxmən bir jəhəttin (armiyimizning awalki zhendilirini besiwelix jəhəttin) eytkanda, qəlibə kazandi, yənə bir jəhəttin (“korxap yokitix”, “koqlap yokitix” pilanlirini əməlgə axurux jəhəttin) eytkanda, məqlup boldi. Muxundak diyixla muwapik bolidu, qünki biz uzun səpərni orunlap bolduk.

Uzun səpər üstide səz aqkanda, uning kəndək əhmiyiti bar? digən soal koyuluxi mümkin. Biz

eytimizki, uzun səpər tarihta birinçi ketim boldi, uzun səpər hitapnamə boldi, uzun səpər təxwikat düyi boldi, uzun səpər bozhongji boldi. Aləm bina bolqandin beri, əlmisaktin tartip haziroqiqə, tarihta bizningkidək uzun səpər bolqanmidi? 12 ay dawa-mida, hər küni asmandin birnəqqə onlioqan ayrupilan qarlap wə bombardiman kilip turqan, yərdə bir-nəqqə yüz ming kixilik qong armiyə korxiwalqan, koqliqan, toskan, yol boyi eytip tügətküsiz japa-muxəkkətlər wə hətərlik tosaqlar bolup turqan bolsimu, lekin hər birimiz ikki putimiz bilən 20 ming lidin artuq uzun yolni bastuk, 11 əlkinini kesip ettuk. Kəni, tarihta bizningkidək uzun səpər bol-qanmu? Bolmioqan, əzəldin bolmioqan. Uzun səpər hitapnamimu boldi. U pütün dunyaoqa kizil armiyining batur-hohənzə ikənligini, jahan'girlar wə ularning qalqisi Jiang Jieshi katarliklarning bolsa pütünləy karqə kəlməydiqanliqini jakalidi. Uzun səpər jahan'girlar wə Jiang Jieshining korxax, koqlax wə tosuxlirining bərbat bolqanliqini jakalidi. Uzun səpər təxwikat düyimu boldi. U 11 əlkidiki 200 milyonqə həlkkə pəkət kizil armiyining yolila ularni azat kilidiqan yol ikənligini jakalidi. Əgər bu səpər bolmioqan bolsa, dunyada kizil armiyimu bar, digən muxundak qong həkikətəni xunqə kəng həlkə ammisi kəndakmu bunqə qapsan bilələytti? Uzun səpər bozhongjimu boldi. U 11 əlkigə nuroqun uruq qaqtı, bular bih uruwatidu, yopurmak qikiriwatidu, qeqək-

ləwatidu, miwigə kiriwatidu, kəlgüsidə həsul beridu. Yiqip eytkanda, uzun səpər bizning qəlibə qazan-qanliqimiz, düxməning məqlup bolqanliqi bilən ayaklaxti. Uzun səpərni kim qəlibigə erixtürdi? Gongchəndang. Gongchəndang bolmiqan bolsa, bundak uzun səpəring boluxini təsəwwur kilix mümkin bolmaytti. Zhongguo gongchəndangi, uning rəhbiriy orgini, uning kadirli, uning əzaliri hər-kandak kiyinqilik wə japa-muxəkkəttin korkmaydu. Kimki bizning inkilawiy uruxka rəhbərlik kilix kabilyitimizdin gumanlinidikən, u jihuyzhuyi patkiqioqa petip kalidu. Uzun səpər ayaklixixi bilənla yengi wəziyət baxlandi. Zhiluozen jengidə zhongyang kızil armiyisi Xibey kızil armiyisi bilən kərin-daxlarqə ittipak bolup, wətən satkuq Jiang Jieshi Shənxi-Gənsu qegra rayoniqa karita elip barqan “koxap yokitix”²⁴ni tarmar kildi, bu dangzhongyangning məmlikət boyiqə inkilapning dabenyini Xibeyda kurux wəzipisi üqün hul selix murasimi boldi.

Asasiy küq bolqan kızil armiyidə əhwal xundak ikən, jənubiy əlkiərdiki partizan uruxliri kandak boluwatidu? Jənuptiki partizan uruxliri bəzi onguşsizliklarqa uqriddi, əmma yokitilip kətmidi. Ularning birmunqiliri əsligə keliwatidu, əsüwatidu wə rawajliniwatidu²⁵.

Guomintang həkümranliqidiki rayonlarda ixqilarning kürixi zawutlarning iqidin zawutlarning

texioğa kengiywatidu, iktisadiy kürəxtin siyasi kürəxkə ötüwatidu. Ixqilar sinipining Yapon jahan-giriligigə karxi, wətən satkuqlarğa karxi kəhrimanə kürixi hazir qongkur halda yetiliwatidu, ozayidin kariqanda, partlaydiqan wakti yirak əməstək turidu.

Dihanlarning kürixi tohtap bakkini yok. Taxki apət, iqki külpət, uning üstigə, təbii apətlərləning besimi astida dihanlar partizan uruxi, həlk kozoqilingi wə kəhətqilik malimanliriqğa ohxax hər hil xəkildiki kürəxlərnə kəng türdə kozoqiwətti. Dongbey wə xərkiy Hebeydiki Yapon baskunqiliriqğa karxi partizan urux²⁰liri Yapon jahan'giriligining hujumiqğa jawap beriwatidu.

Okuquqilar hərkiti nahayiti zor dərjide rawajlandi, kəlgüside jəzmən tehimu zor dərjide rawajlinidu. Lekin okuquqilar hərkiti pəkət ixqilar, dihanlar, əskərlərləning kürəxliri bilən maslaxkandila, uzakğa dawam kilalaydu, wətən satkuqlarlığın hərbi halət buyruqlirini, sakqilar, paylaqqilar. maarip sahəsidiکی muxtumzorlar, faxistlarning buzqunqilik wə kirəqinqilik siyasətlirini bitqit kilalaydu.

Milli burzuaziyə, yezilardiکی bay dihanlar wə kiqik pomixxiklarning təwrinixini hətta Yapon baskunqiliriqğa karxi kürəxkə katnixix ehtimalini yukurida səzləp öttüm.

Az sanlıq millətlər bolupmu Iqki Mongquldiki millətlər Yapon jahan'giriligining biwastə təhlikisi

astida kürəxkə atliniwatidu. Bu kürəxning istikbali Huabey həlkining kürəxliri, kızil armiyining Xibeydiki paaliyətliiri bilən koxulup ketidu.

Bularning həmmisi inkilap wəziyitining kismənlik haraktirdin pütün məmlikətlik haraktiroğa buruluwatkanlıoqini, təkxisizlik halitidin pəydin-pəy məlum təkxilik halitigə buruluwatkanlıoqini oquq kərsitidu. Həzirki wakit zor əzgirixning harpisi. Partiyining wəzipisi kızil armiyining paaliyətliirini pütün məmlikəttiki ixqilar, dihanlar, okuquqilar, uxxak burzuaziyə wə milli burzuaziyining barlik paaliyətliiri bilən birləxtürüp, buni bir pütün milli inkilawiy səp kilixtin ibarət.

Milli Birliksəp

Əksil'inkilap tərəp bilən inkilap tərəpning wəziyitini kəzdin kəqürgəndin keyin, partiyining celüelik wəzipisini qüxəndürüximiz asan bolidu.

Partiyining tüp celüelik wəzipisi nimə? Baxka nərse əməs, kəng milli inkilawiy birliksəp kurux.

Inkilapning wəziyiti əzgərgən wakitta, inkilapning celüesi, inkilapning rəhbərlik usulimu uningə qəgixip əzgirixi lazim. Yapon jahan'giriligining həm wətən hainlirining, wətən satkuqlarning wəzipisi Zhongguoni mustəmlikigə aylandurux; bizning wəzipimiz Zhongguoni mustəkil, ərkin wə zimini pütün dələtkə aylandurux.

Zhongguoning mustəkillioji wə ərkinligini əməlgə axurux—uluk wəzipə. Buning üçün qət'əl jahan'gir-
ltgi wə elimizdiki əksil'inkilawiy küqlərgə karxi
jəng kilix kerək. Yapon jahan'girligi yawuzluk
bilən top-toqra besip kirixkə bəl baqlidi. Elimizdiki
tuhao-lieshenlar sinipi wə məybənlər sinipining
əksil'inkilawiy küqliri hazir tehi həlkning inkilawiy
küqliridin heli artuk. Yapon jahan'girligini wə
Zhongguodiki əksil'inkilawiy küqlərni yokitix ixi
bir-ikki kündila wujutka qikarqili bolidioqan ix
əməs, uzak wakit sərپ kilixka təyyarlinix lazim;
azoqina küq bilən wujutka qikarqili bolidioqan ix
əməs, nahayiti zor küq toplax lazim. Zhongguodiki
wə dunyadiki əksil'inkilawiy küqlər ət müxtikigə
kariqanda tehimu ajizlaxti, Zhongguodiki wə dun-
yadiki inkilawiy küqlər ət müxtikigə kariqanda
tehimu küqəydi. Bu—toqra mөлqər, bu—bir tərəp-
tiki mөлqər. Lekin əyni zamanda xuni eytip ətüximiz
kerəkki, hazirki wakitta Zhongguodiki wə dunya-
diki əksil'inkilawiy küqlər waktinqə inkilawiy küq-
lərdin tehi zor. Bumu toqra mөлqər, bu—yənə bir
tərəptiki mөлqər. Zhongguoning siyasi wə iktisadiy
tərəkkiyati təkxisiz boləqanliktin, inkilap tərəkkiya-
tining təkxisizligi kelip qikqan. Inkilap haman
əksil'inkilawiy küqlər ajizrak jaylarda awal baxli-
nidu, awal rawajlinidu, awal oqelibə kilidu; əksil-
inkilawiy küqlər zor boləqan jaylarda bolsa, inkilap
tehi kətirilmigən bolidu, yaki tərəkkiyati nahayiti

asta bolidu. Bu—Zhongguo inkilawi ʻtmüxtiki uzak wakittin beri yolukup kəlgən əhwal. Kəlgüsidə, təsəwwur kilixka boliduki, məlum baskuqlarda inkilapning omumi wəziyiti tehimu rawajlinidu, lekin təkxisizlik haliti yənə məwjut bolup turidu. Təkxisizlik halitini omumən təkxi boləqan halətkə aylandurux üqün, yənə nahayiti uzak wakitni baxtin kəqürükke toqra kelidu, yənə nahayiti zor küq sərp kilixka toqra kelidu, yənə partiyining celüelik luxiəning toqra boluxiqə tayinixka toqra kelidu. Əgər, Sovet ittipaki gongchəndangi rəhbərlik kiləqan inkilawiy urux²⁰ 3 yilda tamamlandi, diyilidiqan bolsa, u həlda, Zhongguo gongchəndangi rəhbərlik kiləqan inkilawiy urux üqün ilgiri nahayiti uzak wakit sərp kilindi, iqki-taxki əksil-inkilawiy küqlərnə üzül-kesil, toluk bir tərəp kilix üqün yənə tegixlik wakit sərp kiliximizəqə toqra kelidu, ʻtmüxtikidək həddidin artuk aldirangəquluk kilixka bolmaydu. Yənə nahayiti obdan bir inkilap celüesini otturiqə koyuxka toqra kelidu, ʻtmüxtikidək daim kiqik dairidə qəgləp yürük bilən qong ix kiləqili bolmaydu. Bu, Zhongguoning ixlirini pəkət əzmilik bilənla elip barəqili bolidu, digənlik əməs, Zhongguoning ixlirini jəsurluk bilən elip berix lazim, wətəning munkərz bolux həwpə bizning bir minutmu susluk kiliximizəqə yol koymaydu. Buningdin keyin inkilap tərəkkiyatining sür'itimu qokum ʻtmüxtikidin kəp tez bolidu, qünki Zhongguoning

wə dunyaning wəziyiti urux wə inkilapning yengi dəwrigə kirix aldida turuptu. Xundak bolsimu, Zhongguoning inkilawiy uruxi yənla uzakka sozulidioqan urux bolidu, jahan'girlikning küqi wə inkilap tərəkkiyatining təkxisizligi muxundak uzakka sozulidioqanlikni' bəlgiligən. Biz eytimizki, wəziyətning hususiyiti yengi milli inkilap dolkunining yetip kəlgənligi, Zhongguoning məmlikət boyiqə yengi wə qong inkilap harpisida turuwatkanliqidin ibarət, bu—hazirki inkilap wəziyätining hususiyiti. Bu—pakit, bu—bir tərəptiki pakit. Hazir biz yənə eytimizki, jahan'girlik həlimu jiddi küq, inkilawiy küqlərning təkxisizlik haliti jiddi kəmçilik, duxmənni yokitix üqün uzakka sozulidioqan urux kilixka təyyarliniximiz lazim, bu—hazirki inkilap wəziyätining yənə bir hususiyiti. Bumu pakit, bu—yənə bir tərəptiki pakit. Bu ikki hil hususiyət, bu ikki hil pakit billə yügürüp kelip, bizgə sawak beridu, bizdin əhwaləqə maslixixni, celüeni əzgərtixni, koxunni yətkəp yürüp jəng kilix usulini əzgərtixni tələp kilidu. Hazirki wəziyət bizdin gənmenzhuyidin baturluk bilən wazkeqip, kəng birliksəpni yoləqə koyuxni, təwəkkülqiliktin saklinixni tələp kilidu. Həl kiləuq jəng kilix pəyti kəlməy turup, həl kiləuq jəng kilidioqan küq bolmay turup, həl kiləuq jəngni kap-karisioqila elip barəqili bolmaydu.

Bu yərdə, gənmenzhuyi bilən təwəkkülqilikning munasiwiti üstidə səzləp olturmaymiz, təwəkkülqilik-

ning kəlgüsidiki qong wəziyət tərəkkiyatida pəyda kilixi mümkün boləqan həwp-hətiri üstidimu səzləp olturmaymiz, bu toqrida kəlgüsidə səzlisəkmü keqikip qalmaymiz. Bu yərdə birliksepək celüe bilən guənmenzhuyilik celüening dəl bir birigə karimu-karxi boləqan ikki hil celüe ikənligi üstidila səzləymiz.

Biri kəng kələmdə küq toplap, düxmənni korxi-welip yokatmaqci bolidu.

Biri bolsa yəkkə-yiganə küqkə tayinip, küqlük düxmən'gə karxi karamlik bilən jəng kiliwərməkci bolidu.

Biri mundak dəydu: Əgər Yapon jahan'girligining Zhongguoni mustəmlikigə aylandurux hərkitining Zhongguodiki inkilap wə əksil'inkilap səplirini əzgərtələydiqanliqi yetərlik mələqlənmisə, kəng milli inkilawiy birliksep təkil kilixning imkaniyitini yetərlik mələqligili bolmaydu. Əgər Yaponiyə əksil'inkilawiy küqliri, Zhongguo əksil'inkilawiy küqliri wə Zhongguo inkilawiy küqliridin ibarət bu birnəqqə tərəpning küqlük wə ajizlikliri yetərlik mələqlənmisə, kəng milli inkilawiy birliksep təkil kilixning zərürlüğini yetərlik mələqligili bolmaydu; kət'i qarə kollinip guənmenzhuyini tarmar kiləqili bolmaydu; milyonliqan həlk ammisini wə inkilawiy dost armiyə boluxi mümkün boləqanlarning həmmisini birlikseptin ibarət muxu koral bilən təkkilligili wə topliqili, Yapon jahan'girligidin wə uning Zhong-

guodiki ƣalƣisi bolƣan wətən satkuƣlardin ibarət muxu əng mərkiziy nixanƣa karap hujum bilən aloƣa baskili bolmaydu; nəwəttiki əng mərkiziy nixanƣa əzimizning celüelik ƣoralimiz bilən ok atalmay ƣalimiz, bəlki nixanni kəpəytip ƣoyimiz-də, atƣan okimiz asasiy düxmən'gə təgməy, ikkinƣi orundiki düxmən'gə hətta ittipakqilirimizƣa tegidu. Bu düxmənni tallap alalmioƣanlik wə ok-dorini israp ƣil-ƣanlik bolidu. Bundak bolƣanda, düxmənni tar wə tayanƣsiz zhendiƣa ƣoƣlap elip barƣili bolmaydu. Bundak bolƣanda, düxmən lagiridiki məjburi əgixip yürgən kixilərnə, burun düxmən bolƣan bolsimu, bğünki kündə dost armiyə boluxi mümkin bolƣan-larnə düxmən lagiridin wə düxmən sepidin əz tər-pimizgə tartiwaloƣili bolmaydu. Bundak bolƣanda, əmiliyətə düxmən'gə yardəm berip, inkilapnə bir orunda tohtitip ƣoyƣanlik, tayanƣsiz kalduroƣanlik, taraytip ƣoyƣanlik, təwənləxtürüwətkənlik hətta məƣlup bolux yoliƣa elip barƣanlik bolidu.

Biri bolsa mundak dəydu: Bu tənkitlərnəing həmmisi toƣra əməs. Inkilapning küqi pak-pakiz boluxi, inkilapning yoli tüp-tüz boluxi kerək. Mukəddəs kitaplarda yeziloƣanlirila toƣra. Milli burzuaziyə pütünləy, əbidil-əbət əksil'inkilapqi. Bay dihanlarƣa bir ƣədəmmu yol ƣoyƣili bolmaydu. Serik ixqilar uyuxmiliri bilən jan tikip kürəx ƣilix-kila toƣra kelidu. Əgər Cəy Tingkəy bilən ƣol tutuxup kəruxüxkə toƣra kəlsə, ƣol tutuxƣan haman

uni əksil'inkilapqi dəp bir tillap koyux kerək. Nədə gəx yiməydiqan məxük bar, nədə əksil'inkilapqi əməs jünfa bar? Ziyalilarning inkilawiyliqi pəkət üq künlükla, ularni qobul kilix hətərlik. Xuning üqün, huləsə mundak: guənmenzhuyi—birdin-bir ənggüxtər, birliksep—jihuyzhuyilik cəlüe.

Yoldaxlar, birliksep daolisi bilən guənmenzhuyi daolisining zadi qaysisi toqra? Marksizim-Leninizim zadi qaysisini yaklaydu? Mən kət'i jawap berimənki, birliksepni yaklaydu, guənmenzhuyiqa qarxi turidu. Kixilər arisida 3 yaxliq balilarmu bar, 3 yaxliq baliningmu nuroqun daoliliri toqra bolidu, lekin ularni dunyaning wə dölətning qong ixlirini baxkuruxka koyqili bolmaydu, qünki ular tehi dunya wə dölət ixlirini baxkuruxning daolilirini qü-xənməydu. Marksizim-Leninizim inkilap koxunidiki balilik kesilige qarxi turidu. Guənmenzhuyilik cəlüedə kattik turidiqan kixilərninğ təxəbbus kilidiqini—balilik kesili. Duniyadiki barliq xəy'ilərninğ hərəkətlinix yoliqa ohxax, inkilap yolimu tüp-tüz bolmastin, haman əgri-tokay bolidu. Duniyadiki barliq xəy'ilərninğ özgirixi mümkün boləqinidək, inkilap wə əksil'inkilap səpliriningmu özgirixi mümkün. Yapon jahan'girligininğ pütün Zhongguoni öz mustəmlikisigə aylandurux qarariqa kəlgənligidin wə Zhongguo inkilawining həzirki küqidə tehi jiddi ajizliklar barliqidin ibarət bu ikki tüp əmiliyət partiyninğ yeni cəlüesininğ yəni kəng birliksepning

qikix nuqtisi. Milyonliqan h lk ammisini uyxturux, h yw tlik inkilap armiyisini h rk tk  k lt r x b g nki inkilapning  ksil'inkilapka hujum kilixi  q n z r r. Muxundak k q boləqandila, Yapon jahan'girligini həm w t n hainlirini, w t n satkuqlarni gum kiləjili bolidu, bu — həmmigə ayan həkikət. Xuning  q n, p k t birliks plik cel ela Marksizim-Leninizimlik cel e. Gu nmenzhuyilik cel e bolsa  zini yitim kalduridioqan cel e. Gu nmenzhuyi “Belikni qongkuroq  koqlaptu, kuxkaqni tokaylikka” dig nd k, “milyonliqan” h lk ammisini w  “h yw tlik” inkilap armiyisini d xm n tərəpkə koqlaydu-də, d xm nning barikallisioqila erixidu. Gu nmenzhuyi,  miliy tt , Yapon jahan'girligining həm w t n hainlirining, w t n satkuqlarning sadik maliyi. Gu nmenzhuyining “pak-pakiz” w  “t p-t z” dig n nimiliri Marksizim-Leninizim aqzioq  uridioqan, Yapon jahan'girligi bolsa mukapatlaydioqan nərsilər. Bizg  guənmenzhuyi hərgiz ker k  m s, bizg  Yapon jahan'girligigə həm w t n hainlirioq , w t n satkuqlarqə  j llik zərbə beridioqan milli inkilawiy birliks p ker k.

H lk Jumhuriyiti²⁹

Əgər, bizning burunki h k mitimiz ixqilar, dihanlar w  x h r uxxak burzuaziyisi ittipakining h k miti, diyilidioqan bolsa, u halda, hazirdin baxlap,

ixqilar, dihanlar wə xəhər uxxak burzuaziyisidin taxkiri, baxka siniplardin milli inkilapka katnixixni halaydiqan barliq kixilərnimu öz iqigə alidiqan həkümətkə özgətilixi lazim.

Hazirki wakitta bu həkümətning asasiy wəzipisi Yapon jahan'girligining Zhongguoni yutuwelixioqa karxi turux. Bu həkümətning tərkiwi xundak kəng dairigiqə kengəytiliduki, uningqə pəkət milli inkilapkila kizikip, yər inkilawioqa kizikmaydiqan kixilərla katnixip kalmay, hətta Yawropa, Amerikidiki jahan'girlar bilən munasiwiti bolqanliqi səwidin Yawropa, Amerikidiki jahan'girlarqə karxi turalmaydiqan əmma Yapon jahan'girligigə wə uning qalqiliriqə karxi turuxi mümkün bolqan kixilərmu, əgər halaydiqanla bolsa, katnixalaydu. Xuning üqün, bu həkümətning ganglingi Yapon jahan'girligigə wə uning qalqiliriqə karxi turuxtin ibarət muxu tıp wəzipigə muwapik kelixni pirinsip kilixi kerək, buningqə اساسən, bizning burunki siyasətlirimizgə muwapik tüzitix kirgüzüx lazim.

Hazirki wakitta inkilap tərəpning hususiyiti—qenikkən gongchəndangning bolqanliqi, uning üstigə, qenikkən kizil armiyining bolqanliqi. Bu—intayin mohim bir ix. Əgər hazirki wakitta qenikkən gongchəndang wə kizil armiyə bolmiqan bolsa, intayin zor kiyinqiliklar tuquloqan bolatti. Nime üqün? Buning səwiwi xuki, Zhongguoda wətən hainliri, wətən satkuqlar nahayiti kəp, bəlki küq-

lük, ular türlüq qarilər bilən bu birlikşəpni buzuxi, əzlrining təhdit selix wə kızıkturux, əzigə tartix wə parqilax wastiliri bilən arioğa bəlgünqilik selixi, əzlrigə karioqanda azraq boləqan, wətən satkuqlar-din ayrilip biz bilən birlixip Yapon jahan'girligigə karxi urux kilixni halaydiəqan küqlərgə əskiriy küq bilən kattik besim ixlitixi wə ularni bir-birləp tarmar kilixi qokum. Əgər Yapon baskunqiliriəqə karxi həkümət wə Yapon baskunqiliriəqə karxi armiyidə gongchəndang wə kızil armiyidin ibarət bu mohim amil bolmisa, bundak əhwaldin saklinix təs bolidu. 1927-yili inkilapning məəqlup boləqanliəqi, əsasən, gongchəndang iqidiki jihuzyhuyilik luxiən tūpəyli-din, əz koxunimizni (ixqi-dihanlar hərkitini wə gongchəndang rəhbərligidiki armiyini) kengəytix üçün tirixmay, pəkət wakitlik ittipakqi boləqan guomin-dangəqila tayanəqanliktin boldi. Buning nətişidə jahan'girlarning buyruəqi boyiqə ularning əqalqisi boləqan tuhao-lieshenlar sinipi wə məybənlər sinipi tərəp-tərəptin kollirini sunup, əwal Jiang Jieshini, andin Wang Jingweyni əz yenioğa tartip, inkilapni məəqlubiyətkə uqratti. U qaoqdiki inkilawiy birlikşəptə mərkiziy tirək yok idi, mustəhkəm inkilawiy korallik koxun yok idi, tərəp-tərəptin isyan kətirilip turatti, xunga gongchəndangning yəkkə-yigənə urux kilixioğa toəra kəldi, uning jahan'girlikning wə Zhongguodiki əksil'inkilapning bir-birləp tarmar kilix celüesigə karxi turuxka qamisi yətmidi. U

qaoqda, gərqə He Long bilən Ye Tingning qoxuni bolsimu, əmma siyasi jəhəttə tehi mustəhkəm qoxun əməs idi, partiyimizmu uningqə rəhbərlik kilixkə mahir əməs idi, bu qoxun ahir məqlup boldi. Bu — inkilapning mərkiziy küqining kəm boluxi inkilapni məqlubiyətkə elip baridiqanliqini kərsitidiqan kanlik sawak. Bügünki kündə, bu əhwalda əzgirix boldi, mustəhkəm gongchəndang wə mustəhkəm kizil armiyə barlikkə kəldi, bəlki kizil armiyening genjüdirimu barlikkə kəldi. Gongchəndang bilən kizil armiyə hazirki wakitta Yapon baskunqiliriqə karxi milli birliksəpning təxəbbusqisila bolup kalmay, bəlki kəlgüsidiki Yapon baskunqiliriqə karxi həkümət wə Yapon baskunqiliriqə karxi armiyidə qokum mustəhkəm tüwrükmu bolup qalidu, xuning bilən Yapon jahan'girliri wə Jiang Jieshining Yapon baskunqiliriqə karxi milli birliksəpkə karita kolanqan buzoqunqilik siyasiti əng ahirki məqsidigə yetəlməydu. Xübhəsizki, Yapon jahan'girliri wə Jiang Jieshi təhdit selix wə kizikturux, əzigə tartix wə parqilax wastilirini qokum hər tərəplimə kollinidu, buningqə intayin pəhəs boluximiz kerək.

Əlwəttə, Yapon baskunqiliriqə karxi milli birliksəpning kəng qoxunining hər bir kismidin gongchəndang wə kizil armiyidək mustəhkəm boluxni ümit kilalmaymiz. Ularning paaliyətliri jəryanida bəzi buzuk unsurlarning düxməning təsirigə uqrax səwiwidin birliksəptin qikip ketix ixliri bolup turidu.

Lekin biz bularning qikip ketixidin korkmaymiz. Bəzi buzuk adəmlər düxmənning təsirigə uqrap qikip kətchini bilən, bəzi yahxi adəmlər bizning təsirimiz arkilik kiridu. Pəkət gongchəndang wə kizil armiyə məwjut bolup tursila, rawajlansila, u halda, Yapon baskunqiliriqə karxi milli birliksəpmu mukərrər məwjut bolup turidu, rawajlinidu. Mana bu—gongchəndang wə kizil armiyining milli birliksəptiki rəhbərlik roli. Kommunistlar əmdi kiqik bala əməs, ular özini obdan tutalaydu həm ittipaqqilar bilən obdan ətələydu. Yapon jahan'girliri wə Jiang Jieshi özigə tartix wə parqilax wastisini kollinip, inkilap sepigə takabil turalaydikən, gongchəndangmu özigə tartix wə parqilax wastisini kollinip, əksil'inkilap sepigə takabil turalaydu. Ular bizning sepimizdiki buzuk unsurlarni tartip ketələydikən, bizmu ularning sepidiki "buzuk unsurlar" (biz üqün yahxi unsurlar)ni əlwəttə tartip kelələymiz. Əgər biz ularning sepidin kəprək kixilərnə tartip keləlisək, düxmənning sepi tariyidu, bizning sepimiz kengiyidu. Kiskisi, hazir ikki tıp küq bir biri bilən kürəx kiliwatidu, barlik ariliktiki küqlər ya u tərəpkə koxulidu, ya bu tərəpkə koxulidu, bu—mukərrər daoli. Yapon jahan'girlirining Zhongguoni munkərz kilix siyasiti wə Jiang Jieshining Zhongguoni setix siyasiti nuroqun küqlərnə biz tərəpkə ətüzməy kal-maydu, bu küqlər ya toqridin-toqra gongchəndang wə kizil armiyə sepigə koxulidu, ya bolmisa, gong-

chəndang wə kızil armiyə bilən birləxmə səp tüzidu. Bizning celüeyimiz guənmenzhuyilik bolmisila, bu məksətkə yetələymiz.

Nimə üçün ixqi-dihan jumhuriyitini həlk jumhuriyitigə əzgərtix kerək?

Bizning həkūmitimiz ixqi, dihanlaroqıla wəkillik kilip kalmay, bəlki millətkimu wəkillik kilidu. Bu məzmun ixqi-dihan demokratik jumhuriyiti xoarida ilgiridin bar idi, qünki ixqılar bilən dihanlar pütүн millət nopusining 80-90 pirsəntini təxkil kilidu. Partiyimizning məmlikətlik 6-kurultiyi bəlgiligən 10 maddilik siyasi gangling[®] ixqi, dihanlarning mən-pəətigila wəkillik kilip kalmay, xuning bilən bille millətning mən-pəətigimu wəkillik kilidu. Ləkin hazirki əhwal bizdin bu xoarni əzgərtixni, həlk jumhuriyiti xoari kilip əzgərtixni tələp kiliwatidu. Buning səwiwi xuki, Yaponiyining tajawuz kilixi Zhongguodiki sinipiy munasiwətlərnə əzgərtiwətti, uxxak burzuaziyiningla əməs, bəlki milli burzuaziyi-ningmu Yapon baskunqiliriqə karxi kürəxkə katni-xix ehtimali barlikka kəldi.

Xuningda gəp yokki, həlk jumhuriyiti düxmən siniplarning mən-pəətigə wəkillik kilmaydu. Əksiqə, həlk jumhuriyiti jahan'girlarning oqalqisi boləjan tuhao-lieshenlar sinipi wə məybənlər sinipi bilən dəl karimu-karxi orunda turidu, u bu tərkiplərnə həlk katariqə koymaydu. Bu Jiang Jiешining "Zhonghua min'guo guominzhengfusi"ning pəkət əng qong bay-

laroqila wəkillik kilip, laobəyxinglaroqa wəkillik kilmaydioqanliqi wə laobəyxinglarni "guomin" katarioqa koymaydioqanliqioqa ohxax. Zhongguo ahalisining 80-90 pirsənti ixqilar wə dihanlar, xuning üqün həlk jumhuriyiti əng awal ixqilar wə dihanlar mən-pəətigə wəkillik kilixi kerək. Lekin həlk jumhuriyiti jahan'girlikning zulmini yokitip, Zhongguoni ərkinlikkə wə mustəkillikkə erixtüridu, pomixxiklarning zulmini yokitip, Zhongguoni yerim feodallik tüzümdin kütquzidu, bu ixlar ixqi, dihanlarnila mən-pəətkə erixtürüp qalmastin, baxka həlklərnimu mən-pəətkə erixtüridu. Ixqilar, dihanlar wə baxka həlklərnin omumi mən-pəətinin yiqindisi Zhonghua millitinin mən-pəətinini təxkil kilidu. Məybənlər sinipi wə pomixxiklar sinipi gərqə Zhongguo ziminida turuwatqan bolsimu, əmma ular millətnin mən-pəətinini nəzərdə tutmaydu, ularning mən-pəəti kəpçilik kixilərnin mən-pəəti bilən tokunuxidu. Biz pəkət ənə xu az sanlik kixilərdin ayrilip turidioqanliqimiz, pəkət ənə xu az sanlik kixilər bilən tokunuxidioqanliqimiz üqünla əzimizni pütün millətnin wəkili dəp ataxka həkləkmiz.

Ixqilar sinipininin mən-pəəti milli burzuaziyinin mən-pəəti bilənmu tokunuxidu. Milli inkilapni kanat yayduruxta, milli inkilapning xiənfəngdüyini siyasi, iktisadiy jəhətlərdə hokukka igə kilmay turup, ixqilar sinipini jahan'girlaroqa wə ularning oqalqisi boləqan wətən satkuqlaroqa takabil turux yolida küç

qikiralaydigan kilmay turup, muwəppəkiyət kazanqili bolmaydu. Lekin milli burzuaziyə əgər jahan'girlikkə karxi birliksepke katnixidigan bolsa, u halda, ixqilar sinipi bilən milli burzuaziyə otturisida ortak payda-ziyan munasiwiti barlikka kelidu. Həlk jumhuriyiti burzua demokratik inkilap dəwridə jahan'girlik wə feodalizimlik bolmigan hususi mülükni bikar kilmaydu wə milli burzuaziyening soda-sanaitini musadirə kilmaydu, bəlki bu soda-sanaətning rawajlinixini riqbətləndüridu. Hərəkəndak milli kapitalist jahan'girlarni wə Zhongguo wətən satquqlirini kollap kuwwətliməydigənla bolsa, biz uni koqdaymiz. Demokratik inkilap baskuqida əmgək bilən kapital otturidiki kürəx qəklilik bolidu. Həlk jumhuriyitining əmgək qanuni ixqilarning mənpeətini koqdaydu, xundaktimu milli kapitalistlarning bay boluxioqa karxi turmaydu, milli soda-sanaətning tərəkki kili-xioqa karxi turmaydu, qünki bundak tərəkkiyat jahan'girlikkə paydilik əməs, bəlki Zhongguo həlkiqə paydilik. Buningdin məlumki, həlk jumhuriyiti jahan'girlarqə wə feodal küqlərgə karxi hərəkəysi təbikidiki həklərnin mənpeətiqə wəkillik kilidu. Həlk jumhuriyiti həkümiti ixqi, dihanlarni asasiy gəwdə kilidu, xuning bilən billə jahan'girlarqə wə feodal küqlərgə karxi turidigan baxka siniplarnimu əz iqigə alidu.

Bu adəmlərnin həlk jumhuriyiti həkümitiqə katnaxturux hətərlilik əməsmu? Hətərlilik əməs. Ixqilar

wə dihanlar bu jumhuriyətning asasiy ammissi. Xəhər uxxak burzuaziyisigə, ziyalılarqə, xuningdək jahan-girlikkə wə feodalizimqə karxi turux ganglingini himayə kilidiqan baxka kixilərgə həlk jumhuriyiti həkümitidə pikir bayan kilix wə ixləx həkukini berix, saylax wə saylinix həkukini berix asasiy amma bolqan ixqi, dihanlarning mənəpəttigə hilap kəlməsliqi lazim. Ganglingimizning möhim kismi asasiy amma bolqan ixqi, dihanlarning mənəpətini koq-daxtin ibarət boluxi kerək. Asasiy amma bolqan ixqi, dihanlar wəkillirining həlk jumhuriyiti həkümitidə kəp sanni təkil kilixi, gongchəndangning bu həküməttiki rəhbərliqi wə paaliyətliri u adəmlərnin qatnixixining həwplik bolmasliqiqə kapalət beridu. Zhongguo inkilawi hazirki baskuqta puroletar sotsiyalistik haraktirdiki inkilap əməs, yənila burzua demokratik haraktirdiki inkilap, bu intayin roxən. Pəkət əksil'inkilapqi Trotskiqilar^⑩la, Zhongguoda burzua demokratik inkilap orunlinip boldi, əmdi inkilap kilinidiqan bolsa, u pəkət sotsiyalistik inkilap bolidu, dəp qarisiqə səzləydu. 1924-yildin 1927-yiləiqə dawam kiləqan inkilap burzua demokratik haraktirdiki inkilap idi, bu inkilap orunlan-midi, bəlki məqlup boldi. 1927-yildin hazirəiqə biz rəhbərlik kiliwatkan yər inkilawimu burzua demokratik haraktirdiki inkilap, qünki inkilapning wəzipisi kapitalizimqə karxi turux əməs, jahan'girlikkə wə feodalizimqə karxi turux. Buningdin keyinki inkilap

heli uzak məzgiligə yənə xundak bolidu.

Inkilapning hərketlëndürgüq küqi asasiy jəhəttin yənila ixqilar, dihanlar wə xəhər uxxak burzuaziyisi, hazirki wakitta bolsa uningəa milli burzuaziyinimu koxux mümkin.

Inkilapning buruluxi kəlgüsidiki ix. Kəlgüside demokratik inkilap mukərrər halda sotsiyalistik inkilapka burulidu. Buruluxning kaqan bolidiqanliqida burulux xərtining hazirlanqan-hazirlanmiqanliqini əlqəm kilix kerək, wakit heli uzak boluxi mümkin. Siyasi wə iktisadiy jəhətlərdə boluxka tegixlik barlik xərtlər hazirlanqan wakitka yətməy turup, burulux pütүн məmlikəttiki əng kəp sanlik həlkəə paydisiz əməs, bəlki paydilik bolidiqan wakitka yətməy turup, burulux toqrisida yeniklik bilən səz aqmaslik kerək. Bu nuqtidin gumanlinip, nahayiti kiska wakit iqidə burulux yasaxni ümit kilix, huddi ətkəndə bəzi yoldaxlarning demokratik inkilap mohim əlkillərdə ələlibə kazinixka baxliqan kün inkilap buruluxka baxliqan wakit bolidu digini toqra bolmiqinidək, toqra əməs. Buning səwiwi xuki, ular Zhongguoning siyasi wə iktisadiy jəhəttə kandaq əhwaldiki bir məmlikət ikənligini kərmidi, ular Zhongguoda demokratik inkilapni siyasi wə iktisadiy jəhətlərdin orunlaxning Rosiyidikigə kariqanda kəp kiyin bolidiqanliqini, tehimu kəp wakit wə tirixqanliklar tələp kilidiqanliqini bilmidi.

Həlkəra Yardəm

Ahirida Zhongguo inkilawi bilən dunya inkilawining əzara munasiwiti üstidə azrak tohtilip ətüxkə toqra kelidu.

Jahan'girlik digən bu ǝləitə nərsə dunyaǝa kəlgəndin buyan, dunyadiki ixlar bir biri bilən xundak jipsilixip kəttiki, ayriwetimən dəpmu ayriwətkili bolmaydiǝan bolup qaldi. Biz Zhonghua milliti əz dūxminimiz bilən ahirǝiqə kanlik jəng kilix rohiǝa igimiz, əz kūqimizgə tayinip ix kərux asasında, koldin kətkən yərlirimizni kayturuwelix wə xan-xəhritimizni kayta tikləx iradisigə igimiz, dunyadiki millətlər katarida kəd kətirip turux iktidariǝa igimiz. Lekin bu, həlkəra yardəmgə muhtaj əməsmiz, digənlik əməs; yak, həlkəra yardəm hazirki zamandiki barlik məmlikətlər wə barlik millətlərnin inkilawiy kūrəxliri ūqun zərūr. Qədimkilar: "Chunqiu dəwridə adalətlilik urux bolmioǝan"^③ dəydu. Būgūnki kūndə, jahan'girlikning uruxi tehimu adalətlilik urux əməs, pəkət ezilgūqi millətlər wə ezilgūqi siniplarning uruxila adalətlilik urux. Həlkə kəzǝqilip əzgūqilərgə karxi elip barǝan pütun dunyadiki uruxlarning həmmisi adalətlilik urux. Rosiyining fewral inkilawi wə əktəbir inkilawi adalətlilik urux. Birinqi dunya uruxidin keyin Yawropa əlliri həlklirining elip barǝan inkilapliri adalətlilik urux.

Zhongguoning əpyün'gə qarxi uruxi²², Təyping tiən'guo uruxi²³, yihetuən uruxi²⁴, xinhəy inkilawi uruxi²⁵, 1926-yildin 1927-yiloqə dawam kiloan beyfa uruxi, 1927-yildin haziroqə kədər elip beriliwatқан yər inkilawi uruxi, bögünki kündiki Yapon baskunqiliriqə qarxi urux həm wətən satkuqlarqə qarxi jaza yürüxi uruxlirining həmmisi adalətlik urux. Həzirki wakitta Zhongguo boyiqə kətiriliwatқан Yapon baskunqiliriqə qarxi dolkun wə dunya boyiqə kətiriliwatқан faxizimoqə qarxi dolkunda adalətlik uruxlar pütүн Zhongguoqə wə pütүн dunyaqə yeyiloqusi. Adalətlik uruxlarning həmmisi bir birigə yardəm beridu, adalətsiz uruxlarning həmmisi adalətlik uruxlarqə aylanduruluxi kerək, bu—Leninizimlik luxiən²⁶. Bizning Yapon baskunqiliriqə qarxi uruximiz dunyadiki həklərləning yardimigə, aldi bilən Sovet ittipaki həkləning yardimigə muhtaj, ularmu bizgə qoqum yardəm beridu, qünki biz ular bilən hoxalliktimu, kayoqudimu billimiz. Ötkən bir məzgildə Zhongguo inkilawiy küqliri bilən həlkəra inkilawiy küqlər Jiang Jieshi tərpidin ajritiwetilgən idi, muxu nuqtidin eytkanda, biz yitim kaloqan iduk. Həzir bundak wəziyət əzgərđi, biz üqün paydilik bolup əzgərđi. Buningdin keyin bundak wəziyət yənə dawamlik türdə paydilik tərəpkə karap əzgiridu. Biz əmdi yitim kalmaymiz. Bu—Zhongguoning Yapon baskunqiliriqə qarxi uruxi wə Zhongguo inkilawining qəlibə kəzinixining zərür xərti.

Izahlar

① Yüen Shikəy Qing sulalisining ahirki yilliridiki Beyyang jünfalarning baxliqi. 1911-yildiki inkilap Qing sulalisini aqdurup taxliqandin keyin, u, əksil'inkilawiy korallik küqlərgə wə jaĦan-girlikning kollixioqa tayinip, uning üstigə, xu qaqda inkilapka rəĦbərlik kiləqan burzuaziyining murəssəqilligidin paydilinip, zongtongluk orunni tartiwaldi, qong pomixxiklar sinipi wə qong məybənlər sinipioqa wəkillik kilidiqan tunji Beyyang jünfa Ħəkümitini təxkil kildi. U 1915-yili han bolmaqci bolup, bu Ħəktə Yapon jaĦan'girliğining kollixioqa erixix uqün, Yaponiyining pütün Zhongguoni tənĦa besiwelixni məxsət kiləqan 21 maddilik təliwini etirap kildi. Xu yili 12-ayda Yünnəndə Yüen Shikəyning han boluxioqa karxi qozqilang kətirildi, bu qozqilang dərĦal Ħərkəysi jaylarning awaz qoxuxioqa erixiti. Yüen Shikəy 1916-yil 6-ayda Beyjingda əldi.

② 1915-yil 1-ayning 18-küni Yapon jaĦan'girliğı Zhongguoning Yüen Shikəy Ħəkümitigə 21 maddilik tələp qoydi, 5-ayning 7-küni əng ahirki tongdie tapxurup, 48 saət iqidə jawap berixni tələp kildi. Bu tələp jəmi 5 qisimqə bəlün'gən: aldinki 4 qismi Germaniyining Shəndongda tartiwaləqan Ħəquklirini Yaponiyigə ətküzüp berixni, uning üstigə, Yaponiyigə Shəndongda yengi Ħəquk qoxup berixni, jənubiy Manjuriyə wə xərkiy Mongqulda yər ijarigə elix Ħəquki yaki yər mülükqilik Ħəquki. makan tutux Ħəquki. soda-sanaət bilən xuqullinix Ħəquki. təmüryol selix wə kan eqix ixlirini tənĦa igiləx Ħəqukini berixni, Hənyeping gongsisini Zhongguo bilən Yaponiyə billə baxquridiqan kilip əzgərtixni, dengiz boyliridiki gangkou. qoltuk wə arallarni Ħərgiz uqinqi bir dələtkə ətünüp bərməslikni wə xuningqə ohxax maddilarni əz iqigə alqan; 5-qismidiki maddilarda bolsa Zhongguoqa Ħəkümrənlik kilixning siyasi, maliyə, saqci wə Ħərbi jəĦətlərdiki qong Ħəquklirini qanggilioqa eliwelix tələp qilinəqan Ħəm Hubey, Jiangxi wə Guangdong ariliklirida məĦim təmüryol-larni selix Ħəqukini qanggilioqa eliwelix qərəzliri kərsitilgən.

Yüən Shikəy bu tələpning 5-kismini "keyinrək kengəxsək" dəp ukturəqandin taxkiri, qaləanlirining həmmisini etirap qildi. Lekin Zhongguo həlki birdək qarxi turəqanliqtin, Yaponiyining təliwi əməlgə axmidi.

③ 1921-yil 11-ayda, Amerika həkümiti Zhongguo, Ən'gliyə, Fransiyə, Italiyə, Belgiyə, Gollandiyə, Portugaliyə və Yaponiyidin ibarət 8 dələtning wəkillirini qakirip, əzi bilən 9 dələt bolup, Waxin'gtonda yiqin etküzdi. Bu Amerikining Yaponiyə bilən yirək xərkkə hoja bolux həkukini talixix yiqini boldi. Ikkinqi yili 2-ayning 6-küni Amerikining "hərəkaysi dələtlər Zhongguoda barawər pursətke igə bolux" və "Zhongguoning dərwasisini eqiwetix" digən pikrigə asasən, 9 dələt əhdinamisi tüzüldi. 9 dələt əhdinamisining roli küqlük jahan'gir dələtlər Zhongguoni birlikte idarə kilix wəziyitini, əmiliyette, Amerika jahan'girlingining Zhongguoni tənha igilixi üçün təyyarlıq kərux wəziyitini yaritip, Yaponiyining Zhongguoni tənha igiləx pilanini buzup taxlaxtin ibarət boldi.

④ 1931-yil 9-ayning 18-küni Yaponiyining Zhongguoning Dongbey ziminida turuxluk "Guəndong armiyisi" Shenyangni tuyuksiz besiwaldi. Bu qaqda, Zhongguoning Shenyangda və Dongbeyning hərəkaysi jaylirida turuxluk koxuni (Dongbey koxuni) Jiang Jieshining "mutlək qarxi turmaslik" buyruqini qobul kilip, Shənhəyguənning jənubiqa qekindi, buning bilən Yaponiyə armiyisi Liaoning, Jilin, Heylongjiang elkilirini tezlikte besiwaldi. Zhongguo həlki Yapon karakqilirining bu ketimki taja-wuzqilik hərkitini adette "18-sintəbir wəkəsi" dəp ataydu.

⑤ Dongbey tet əlkə Zhongguoning xərkiy ximal qismiqa jaylaxkan xu qaqdiki Liaoning, Jilin, Heylongjiang və Rehedin ibarət tet əlkini yəni hazırki Dongbey qong məmuri rayoniqa qaraxlik Liaodong, Liaoxi, Jilin, Songjiang, Heylongjiang, Rehedin ibarət altə əlkə və İqki Mongqul aptonom rayonining kəp kismini kersitidu. 18-sintəbir wəkəsidin keyin Yaponiyə tajawuzqi armiyisi awal Liaoning, Jilin, Heylongjiangdin ibarət üq əlkini besiwaldi, 1933-yili Rehenimu besiwaldi.

⑥ 1935-yil 11-ayning 25-küni, Yaponiyining küxkürtüxi

bilən guomindangqi wətən haini Yin Rugeng Hebey əlkinsining xərkiy qismidiki 22 nahiyədə qorqak hakimiyət qurup, uningəa "Xərkiy Hebey gongchəndangdin mudapiə kerux aptonom həkumiti" dəp nam bərdi. Bu "xərkiy Hebey wəkəsi" dəp ataldi.

⑦ Taxki ixlar tənponi xu qaəda Jiang Jieshi həkumitining Yaponiyə həkumiti bilən elip barəan "Guangtiəning 3 pirinsipi" toqrisidiki tənponini kərsitidu. "Guangtiəning 3 pirinsipi" xu qaədikiki Yaponiyə taxki ixlar xiangi Guangtiən Hongyi otturiəa koyəan "Zhongguoəa karitiləan 3 pirinsip" bolup, uning məzmunı: 1) Zhongguo Yaponiyini qətkə kəkidiəan barlik həkətlərni əməldin kəldurux; 2) Zhongguo, Yaponiyə wə "Manjugo"ning iktisadiy həkərləqini ornitix; 3) Zhongguo bilən Yaponiyə birliktə gongchəndangdin mudapiə keruxtin ibarət. 1936-yil 1-ayning 21-küni Guangtiən Hongyi Yaponiyə yihuyida nutuk səzləp: "Zhongguo həkumiti diguoyimiz otturiəa koyəan 3 pirinsipni etirap kildi" digən idi.

⑧ 1935-yili pütün məmlikət həkining wətənpərwərlik həkiti yengidin əwj elixka baxlıdi. Beyjing okuquqiliri Zhongguo gongchəndangining rəhbərligədə əng awal 12-ayning 9-küni, wətənpərwərlik namayix ətküzüp, "Iqki uruxni tohtitip, birliktə taxki duxmən'gə karxi turayli", "Yapon jahan'girligini yokitayli" digən'gə əhxax xoarlarni otturiəa koydi. Bu həkət guomindang həkumitining Yapon karəqiliri bilən ittipək tüzüp uzak muddət yürgüzüp kəlgən terərluk həkümrənliəqini buzup taxlap, tezdin pütün məmlikət həkining əwaz koxuxiəa erixti. Kixilər buni "9-dikəbir həkiti" dəp atidi. Buning bilən pütün məmlikəttiki siniplarning munasiwitidə yengi əzgirixlər nahayiti roxən ipədiləndi, Zhongguo gongchəndangi otturiəa koyəan Yapon bəskunqiliriəa karxi milli birliksəp barlik wətənpərwər kixilər birliktə əxkərə kuwwətligən dələt əldidiki qong ix bolup kəldi. Jiang Jieshi həkumitining wətən satkuq siyasiti nahayiti zor dərijidə tayanqsiz kəldi.

⑨ Yoldax Mao Zedong bu doklatni kiləan wakitta, Jiang Jieshi əzining Dongbeyni setix nəyringini dawamlaxturuwatkan, uning üstigə, Huabeynimu setiwətitix üstidə turəan wə kizil

armiyigə qarxi urux kilixni aktip dawamlaxturawatkan idi. Xu səwəptin Zhongguo gongchəndangi wətən satkuq Jiang Jieshining həkiki əpti-bəxirisini imkaniyətning beriqə eqip taxlixı zərür idi; yəne xu səwəptin Zhongguo gongchəndangi xu qaqda otturiqa koyqan Yapon baskunqiliriqa qarxi milli birliksəp tehi Jiang Jieshini əz iqiqə almiqan idi. Ləkin yoldax Mao Zedong bu dokladida jahan'girlar otturisdiki ziddiyətning Zhongguodiki pomixxiklar sinipi bilən məybənlər sinipi lagirida bəlünux pəyda kilixi mümkinligini eytip ətti. Keyin Yapon jahan'girligining Huabeyda kilqan hujumi Ən'gliyə, Amerika jahan'girligining mənəpəti bilən kattik tokunuxkanliktin, Zhongguo gongchəndangi: Ən'gliyə, Amerika jahan'girligining mənəpəti bilən ziq baqlanqan Jiang Jieshi guruhi əz hojayinlirining buyruqi boyiqə Yaponiyigə tutkan pozitsiyisini əzgərtixi mümkin, dəp həsaplıdi, xunga Jiang Jieshini Yapon baskunqiliriqa qarxi turuxka məjbur kilix siyasitini kollandı. 1936-yil 5-ayda, kızil armiyə Sənxidin ximaliy Shənxigə qaytip kelip, Nənjing guomindang həkumitidin iqi uruxni tohtitip, birliktə Yapon baskunqiliriqa qarxi turuxni biwastə tələp kildi. Xu yili 8-ayda, yəne Zhongguo gongchəndangi zhongyangi guomindang zhongyangiqa bir parqə hət əwətip, ikki partiyə birliktə Yapon baskunqiliriqa qarxi turidiqan birliksəp təxkil kilixni həm wəkil əwətip tənəpən ətküzüxnı tələp kildi. Əmma Jiang Jieshi gongchəndangning təxəbbusini yənıla rət kildi. Jiang Jieshi pəkət 1936-yil 12-ayda Xi'əndə guomindangning gongchəndang bilən birlixip Yapon baskunqiliriqa qarxi turuxni kuwwətləydiqan hər biliri tərpidin tutup kelinqan waqittıla, gongchəndangning iqi uruxni tohtitip, Yapon baskunqiliriqa qarxi turuxka təyyarlinix toqrisidiki təliwini nailaj kobul kildi.

⑩ Cəy Tingkəy xu qaqda guomindang 19-armiyisinin jünzhangı, koxumqə xu armiyining fuzongzhıhui bolup, Chen Mingshu wə Jiang Guangnəylər bilən billə xu armiyining məs'ulliridin biri idi. 19-armiyə əslidə Jiangxida kızil armiyə bilən urux kilqan idi, 18-sintəbir wəkəsidin keyin Shanghəygə yetkəldi. Shanghəy wə pütün məmlikət həlkining xu waqittiki Yapon baskunqiliriqa qarxi turux dolquni 19-armiyigə nahayiti zor

təsir kərsətti. 1932- yil 1- ayning 28- kuni keqisi Yaponiyə dengiz armiyisining luzhəndüyi Shanghəyge hujum qiləanda, 19- armiyə Shanghəy həkli bilən billə Yapon baskunqiliriqa qarxi urux kildi. Əmma bu urux keyin Jiang Jieshi wə Wang Jingweylar-ning satkunluqi bilən məqlup boldi. Xuningdin keyin 19- armiyini Jiang Jieshi kizil armiyə bilən urux kilix üqün Fujjən'gə yetkidi. Bu qaqda 19- armiyining rəhbərliri kizil armiyə bilən urux kilixning istikbalsiz həkət ikənligini asta-asta quxinip qalqan idi. 1933- yil 11- ayda, 19- armiyining jianglingliri guomin- dang iqidiki Li Jishen katarlik bir kisim küqlər bilən birlixip, Jiang Jieshidin bəlün'gənligini axkara jakalidi. Ular Fujjən əlkisidə "Zhonghua jumhuriyiti hək inqilawiy həkümiti" kurdi wə Yapon baskunqiliriqa qarxi turux həm Jiang Jieshiqa qarxi turux toqrisida kizil armiyə bilən kelixim tüzdi, 19- armiyə wə Fujjən hək həkümiti Jiang Jieshining əskiriy küq bilən salqan besimi astida məqlup boldi. Xuningdin keyin Cəy Tingkəy qatarlik kixilər asta-asta gongchəndang bilən həkmarlixix məydaniqa etti.

① 1926- yil 9- ayda beyfa qiləan inqilawiy armiyə hujum kilip Wuhən'gə yetip kəlgəndə, Feng Yuxiang əz qoxunlirini baxlap Suyyüən əlkisidə Beyyang jünfalar xitongidin ayriləan- liqini jakalap, inqilapka katnaxti. 1927- yilning bexida, uning budüyliri Shənxidin yoləa qikip, beyfa armiyisi bilən birliktə Henən əlkisigə hujum kildi. 1927- yili Jiang Jieshi bilən Wang Jingwey asilik qiləandin keyin, Feng Yuxiangmu gongchəndang- qa qarxi həkətlərgə katnaxti, əmma uning bilən Jiang Jieshi guruhi otturisida baxtin-ayak payda-ziyan tokunuxi məwjut bolup turdi. 18- sintəbir wəkəsidin keyin u Yapon baskunqiliriqa qarxi turuxni yaklidi, 1933- yil 5- ayda, gongchəndang bilən hək- karlixip, Zhangjiakouda hək ammisining Yapon baskunqiliriqa qarxi ittipaqqi armiyisini təktil kildi. Jiang Jieshi küqlirining wə Yaponiyə tajawuzqi armiyisining qoxlap besim ixlitixi arkisida xu ketimki Yapon baskunqiliriqa qarxi kozqilang 8- ayda məqlup boldi. Feng Yuxiang əz hayatining keyinki yillirida gongchəndang bilən həkmarlixix məydanida dawamlık turup kəldi.

⑫ Guomindangning 26- armiyisini Jiang Jieshi kizil armiyige hujum kilix uqun Jiangxiqa awatkən idi. 1931- yil 12- ayda, bu armiyining 10 mingdin artuk kixisi Zhao Bosheng, Dong Zhentang katarlik yoldaxlarning rəhbərliğidə Zhongguo gongchəndangining Yapon baskunqiliriqa qarxi turux qakiriqoqa awaz koxup, Jiangxi elkisining Ningdu nahiyisidə kozqilang ketirip, kizil armiyigə koxuldi.

⑬ Ma Zhənsən əslidə guomindang Dongbey koxunining jün-guəni bolup, uning budüyi Heylongjiangda turatti. 18- sintəbir wəkəsidin keyin Yaponiyə tajawuzqi armiyisi Liaoningdin Hey-longjiangqa siljiqanda, bu koxun qarxilik kərsətti.

⑭ Hu Hənmin guomindangning məxhur siyasət wazi bolup, Sun Zhongshənni Zhongguo gongchəndangi bilən həmkarlixix siyasitigə qarxi turəqan idi, u 1927- yili Jiang Jieshi kozqoqan "12- april" əksil'inkilawiy siyasi əzgirixni pilanliqulardin idi. Keyin Jiang Jieshi bilən hokuk talixip qaləanliktin, Jiang Jieshi tərpidin qamap koyuldi. 18- sintəbir wəkəsidin keyin koyup berildi, andin Nənjingdin Guangzhouqa berip, Guangdong-Guangxi guruhidiki jünfa kuqləni kozqap, ular bilən Nənjing Jiang Jieshi həkümiti otturisida uzak muddətlik qarxilixix wəziyitini xəkilləndürdi.

⑮ "Yapon baskunqiliriqa qarxi turux-wətənni kutkuzuxning 6 maddilik ganglingi" yəni (Zhonghua həkining Yapon baskunqiliriqa qarxi urux kilixining tıp ganglingi) Zhongguo gongchəndangi tərpidin 1934- yili otturiqa koyulup, Song Qingling katarliklarning imza koyuxi bilən elan kilindi. Bu gangling təwəndiki maddiləni əz iqiğə alidu: 1) pütən dengiz, kurukluk wə hawa armiyiliri boyiqə Yapon baskunqiliriqa qarxi urux kilix yolida omumi səpər wərlik yürgüzüx; 2) pütən hək arisida omumi səpər wərlik yürgüzüx; 3) pütən həkni omumi korallandurux; 4) Yapon jəhan'girligining Zhongguodiki mal-mülüklerini həm wətən satkuqlarning mal-mülüklerini musadirə kilix yolu bilən Yapon baskunqiliriqa qarxi uruxning hirajitini həl kilix; 5) ixqilar, dihanlar, əskərlər, ziyalilar, soda-sanaətqilər wəkiliri sayliqan pütən Zhongguo milli korallik koqdinix weyyüən-

huyini kurux; 6) Yapon jahan'girligining barlik duxmənleri bilən birlixip, ularni dost armiyə kilix, yahxi niyətə bitərəp turidigan barlik dölətlər bilən dostluk munasiwiti ornitix.

⑮ Guangdong-Guangxi guruhidiki jünfalar Guangdong guru- hidiki Chen Jitangni, Guangxi guruhidiki Li Zongren. Bəy Chongxi katarliklarni kərsitidu.

⑯ Jiang Jieshi basmiqiliri inkilawiy həlkni "basmiqi" dəp, əzlirining armiyə arkilik inkilawiy həlkkə hujum kilix wə inki- lawiy həlkni kirix hərəkətlirini "basmiqilarni yokitix" dəp ataytti.

⑰ Yoldax Ren Bishi Zhongguo gongchəndangining əng dəs- ləpki əzaliri wə təkilatqiliridin biri. U Zhongguo gongchəndangi- ning 1927-yildiki məmləkətlik 5-kurultiyidin keyin partiyining hər ketimki kurultaylirida zhongyang weyyüənlikkə saylinip kəl- di, 1931-yili partiyining 6-nəwətlik zhongyang weyyüənhuyining 4-omumyiqinida zhongyang zhengzhijü weyyüənligigə saylandi. 1933-yili Hunən-Jiangxi qegra rayoni shengweyining shujisi, koxumqə kızil armiyə 6-jüntuəning siyasi weyyüəni boldi. Kızil armiyining 6-jüntuəni bilən 2-jüntuəni koxulqəndin keyin, 2-wə 6-jüntuənlərdin təkil kilinqan 2-fangmənjunning siyasi weyyüəni boldi. Yapon baskunqiliriqə karxi uruxning dəsələpki məzgilidə 8-armiyə zongzhengzhibusining zhureni boldi. 1940-yili Zhonggong zhongyang shujichusining hizmitigə kətnaxti. 1945-yili partiyining 7-nəwətlik zhongyang weyyüənhuyining 1-omumyiqi- nida zhongyang zhengzhijü weyyüəni wə zhongyang shujichusi- ning shujiliqə saylandi. 1950-yil 10-ayning 27-küni Beyjingda wəpat boldi.

⑱ Zhongguo ixqi-dihan kızil armiyisining 6-jüntuəni əslidə Hunən-Jiangxi qegra rayoni genjüdisidə turatti, 1934-yil 8-ayda Zhonggong zhongyangning buyruqi boyiqə muhasirini buzup yet- kilixkə baxlidi. Xu yili 10-ayda, Guyzhou əlkisining xərkiy kismida yoldax He Long baxqiliqidiki kızil armiyə 2-jüntuəni bilən koxulup, kızil armiyining 2-fangmənjunini təkil kildi wə Hunən-Hubey-Sichuən-Guyzhou inkilawiy genjüdisini bərpa kildi.

⑳ 1934-yil 10-ayda, Zhongguo ixqi-dihan kızil armiyisining 1-, 3- wə 5-jüntuənliri (Yəni kızil armiyining 1-fangmənjunini, bu

zhongyang kızil armiyəsi dəpmu atilidu) Fujien elkisining qərbiy kismidiki Changting, Ninghua və Jiangxi elkisining jənubiy kismidiki Ruyjin, Yüdu digən jaylardin yolqa qikip, zhənlüelik zor yetkilixni baxlidi. Kızil armiyə Fujien, Jiangxi, Guangdong, Hunən, Guangxi, Guyzhou, Sichuən, Yünnən, Xikang, Gənsu, Shənxidın ibarət 11 əlkə arkilik yıl boyi qar kətməydiqan igiz taqlarni, adəm kədimi yətmigən sazliklarni besip ötüp, türlük japa-muxəkkətlərgə qidap, düxmənning nurqun kətimlik muhasirilirli, koqlaxliri və tosuxlirini tarmar kilip, dawamlıq türdə 25 ming li (12 ming 500 kilometr) yolni besip, ahir 1935-yil 10-ayda Shənxingning ximaliy kismidiki inkilawiy genjüdigə qəlibilik yetip kəldi.

② Sichuən-Shənxi qegra rayonidiki kızil armiyə Zhongguo ixqi-dihan kızil armiyisining 4-fangmənjunı. 1935-yil 3-ayda 4-fangmənjun Sichuən-Shənxi qegra rayon genjüdisidin Sichuən, Xikang əlkilirining qegrısıqə yetkəldi. Xu yılı 6-ayda, Sichuən elkisining qərbiy kismidiki Maogong digən yərdə kızil armiyening 1-fangmənjunı bilən koşulup, sol və ong yənülux armiyilirini təxkil kilip, ximalqə yürüp kətti. Xu yılı 9-ayda Songpən digən jayning yenidiki Maoergəy rayoniqə yetip barqandin keyin, 4-fangmənjündə hizmət kiliwatkan Zhang Guotao Zhonggong zhongyangning buyruqiqə qarxilıq kərsitip, əzbeximqilik bilən sol yənülux armiyini jənupka baxlap ketip, kızil armiyini parqilidi. 1936-yil 6-ayda, Hunən-Hubey-Sichuən-Guyzhou qegra rayonida muhasirini buzup qikip, Hunən, Guyzhou, Yünnən əlkiliri arkilik Xikang elkisining Gənzi digən yerigə yetip kəlgən kızil armiyə 2-fangmənjunı 4-fangmənjun bilən koşuldi. Bu qaqda 4-fangmənjündiki yoldaxlar Zhang Guotaoning iradisigə hilabən 2-fangmənjun bilən billə yəne ximalqə yetkəldi. Xu yılı 10-ayda, 2-fangmənjunning həmmisi və 4-fangmənjunning bir kismi ximaliy Shənxiqə yetip kelip, kızil armiyening 1-fangmənjunı bilən qəlibilik uqraxti.

③ Zhang Guotao Zhongguo inkilawining haini. U yax waqtida inkilapka nisbətən pürsətpərəslik kilip, Zhongguo gongchəndangiqa katnaxkan. U partiye iqidə nahayiti kəp hatalıqlarni

etküzdi, nahayiti zor jinayetlerni qildi. Əng qongliri xuki, u 1935- yili, kizil armiyining ximalqa yürüxigə karxi qikip, kizil armiyini Sichuən bilən Xikang ariliqidiki az sanlik millətlər rayoniqa qekindürüxtin ibarət məqlubiyətqilikni və qüxiaozhuyini təxəbbus qildi həmdə partiyigə və zhongyangqa karxi axkara asilik hərkiti elip berip, öz aldiqa qanunsiz zhongyang qurup, partiyining və kizil armiyining birligini buzdi, xuning bilən kizil armiyə 4- fangmiənjünini nahayiti zor ziyənqa uqratti. Kizil armiyə 4- fangmiənjünü və uning kəng kadirliiri yoldax Mao Zedong və dangzhongyangning səwriqanlik bilən bərgən tərbiyisi arkisida dangzhongyangning toqra rəhbərliigi astiqa tez qaytip kəldi və keyinki kürəxlərdə xanlik rol oynidi; lekin Zhang Guotao bolsa heqbir tüzəlməy, ahir 1938- yili ətiyazda, yalquz əzi Shənxi-Gənsu-Ningxia qegra rayonidin qaqti və guomindangning ixpiyonluk guruhıqa əzini atti.

② Zhongyang kizil armiyisi əslidə Jiangxi-Fujiən rayonida rawajlandurulqan və Zhonggong zhongyang biwastə rəhbərlik kiləqan kizil armiyini yəni kizil armiyə 1- fangmiənjünini kərsitidu.

④ 1935- yil 7- ayda guomindang armiyisi Shənxi-Gənsu inki-lawiy genjüdisigə qarita üqinqi ketimlik "qorxap yokitix"ni baxlidi. Kizil armiyining ximaliy Shənxidiki 26- jüni awal xərkiy səptə düxmənning ikki lüsini tarmar kilip, bu səptiki düxmənlərnü Huanghe dəryasining xərk tərıpigə sürüp bardı. Xu yili 9- ayda, kizil armiyining əslidə Hubey-Henən-Ənhuy genjüdisidə turqan 25- jüni jənubiy Shənxi və xərkiy Gənsu arkilik ximaliy Shən-xigə yetip berip, ximaliy Shənxidiki kizil armiyə bilən qoxulup, kizil armiyining 15- jüntuəni bolup quruldi. Kizil armiyining 15- jüntuəni Gənqüən nahiyisining Laoshən digən yeridə bolqan zhənyidə düxmən armiyisining 110- shisining kəp qismini yokatti, shizhangini öltürdi, uzak etməy, yənə Gənqüən nahiyisining Yü-linqiao digən yeridə düxmən armiyisining 107- shisining 4 yingini yokatti. Xuning bilən düxmən yengiwaxtin hujum uyuxturdi, Dong Yingbin (Dongbey qoxunining bir jünzhangı) 5 shini baxlap kelip, ikki yənülüxkə belünüp hujum qildi, uning xərk tərəptiki bir shisi Luoquən-Fuxiən yolini boylap ximalqa yürdi, qərp

tərəptiki 4 shisi Gənsu əlkisining Qingyang, Heshuy nahiyilirdin yolqa qikip, Huluhe dəryasini boylap, ximaliy Shənxining Fuxiən nahiyisi tərəpkə karap ilgilididi. Xu yili 10- ayda zhongyang kızil armiyisi ximaliy Shənxigə yetip kəldi. 11- ayda zhongyang kızil armiyisi kızil armiyining 15- jüntuəni bilən birliktə Fuxiən nahiyisining qərbiy jənubidiki Zhiluozhen digən yərdə düxmən armiyisining 109- shisini yokətti, xuningdək koqlap zərbə berix dawamida Heyshuysi digən yərdə düxmən armiyisining 106- shisining bir tuənini yokətti. Xundak kilip, düxmən Shənx-Gənsu genjüdisigə qarita elip barqan üqinqi ketimlik "qorxap yokitix" üzül-kesil tarmar kilindi.

⑤ 1934- yildin 1935- yiləiqə bolqan arilikta Zhongguoning jənubiy kismidiki kızil armiyining asasiy küqi yetkilix waqtida bir kism partizan budüylirini kaldurup kətkən idi. Bu partizan budüyliri 8 əlkidiki 14 rayonda partizan uruxini kət'i dawamlaxturdi. Bu rayonlar munular: jənubiy Zhejiang rayoni, ximaliy Fujien rayoni, xərkiy Fujien rayoni, jənubiy Fujien rayoni, qərbiy Fujien rayoni, xərkiy ximaliy Jiangxi rayoni, Fujien-Jiangxi qegra rayoni, Guangdong-Jiangxi qegra rayoni, jənubiy Hunən rayoni, Hunən-Jiangxi qegra rayoni, Hunən-Hubey-Jiangxi qegra rayoni, Hubey-Henən-Ənhuy qegra rayoni, jənubiy Henəndiki Tongbəyşən rayoni wə Guangdong əlkisidiki Həynəndao rayoni.

⑥ 1931- yili Yapon jahan'girligi Dongbeyni besiwələqəndin keyin, Zhongguo gongchəndangi həlkni qorallik karxi turuxka qakirip, Yapon baskunqiliriqa karxi partizan düylirini wə Dongbey həlk inkilawiy armiyisini təxkil kildi, hər hil xəkildiki Yapon baskunqiliriqa karxi pidailar koğunliriqa yardəm bərdi. 1934- yildin keyin, Dongbeydiki Yapon baskunqiliriqa karxi barlik koğunlar Zhongguo gongchəndangining rəhbərligidə, birlikkə kəlgən Dongbey Yapon baskunqiliriqa karxi birləxmə armiyisi bolup təxkil kilinip, məxhur gongchəndang əzasi Yang Jingyüning zongzhihuyluqida Dongbeydiki Yapon baskunqiliriqa karxi partizan uruxini uzak muddət kət'i dawamlaxturdi. Xərkiy Hebeydiki Yapon baskunqiliriqa karxi partizan uruxi 1935- yil 5- ayda

Hebey ölkisining xərkiy kismida kətirilgən dihanlarning Yapon baskunqiliriqə qarxi qozqilingini kərsitidu.

⑳ Sovet ittipaki gongchəndangi rəhbərlik qılqan inkilawiy urux 1918- yildin 1920- yilqıqə Sovet ittipaki həkining Ən'gliyə, Amerika, Fransiyə, Yaponiyə, Polxa qatarlik jahan'gir dölətləring qorallik mudahilisigə qarxi turux wə aq guwardiyiqılərnıng isyanini besikturux üqün elip barqan uruxlirini kərsitidu.

㉑ Yoldax Mao Zedong bu yərdə otturiqə qoyqan hək jumhuriyiti haraktiridiki həkimiyyət wə uning türlük siyasətliri Yapon baskunqiliriqə qarxi urux məzgilidə gongchəndang rəhbərligidiki hək azat rayonlirida pütünləy əməlgə axti. Xunga, gongchəndang düxmən arka sepidiki urux məydanlirida həkqə rəhbərlik qilip, Yapon qarəqiliriqə qarxi qəlibilik urux elip baralidi. Yaponiyə təslim bolqandın keyin partliqan üqinqi iqki inkilawiy urux dawamida, uruxning rawajlinixiqə əgixip, hək azat rayonliri qədəmmu-qədəm pütün Zhongguoqə kengəydi, xundak qilip, birlikkə kəlgən Zhonghua hək jumhuriyiti məydanqə kəldi. Yoldax Mao Zedongning hək jumhuriyiti toqrisidiki qayisi pütün məmlikət mikiyasida əməlgə axti.

㉒ Zhongguo gongchəndangining 1928- yil 7- ayda ətküzülgən məmlikətlik 6- kurultiyi təwəndiki 10 maddilik siyasi ganglingni bəlgilidi: 1) jahan'girlikning həkümranlıqini aqdurup taxlax; 2) qət'əl kapitalining karhana wə bankilirini musadirə qilix; 3) Zhongguoni birlikkə kəltürəx, millətlərnıng öz təkdirini əzi bəlgiləx həkukini etirap qilix; 4) jünfa guomintang həkümitini aqdurup taxlax; 5) ixqi-dihan-əskərlər wəkillər kengixi həkümitini qurux; 6) 8 saətlik ix tüzümini əməlgə qoyux, ix həkkinini axurux, ixsiz qalqanlarni kutkuzux, ijtimai baoxiənni yolqə qoyux wə xuningqə ohxaxlar; 7) pomixxiklar sinipining barlik yərlirini musadirə qilip, terilqə yərlərnı dihanlarqə ətküzüp berix; 8) əskərlərnıng turmuxini yaxxilax, əskərlərgə yər wə ix berix; 9) həmmə eqir baj-seliqlarni əməldin qaldurup, darəmətkə qarap exip baridiqan birlikkə kəlgən bajni əməlgə qoyux; 10) dunya puroletariyati wə Sovet ittipaki bilən birlixix.

㉓ Trotskiqılar guruhi əslidə Rosiyə ixqılar həkkitidə

Leninizimğa qarxi bir guruh idi, keyin qüxkünlixip pütünlöy əksil'inkilawiy basmiqilarğa aylandı. Bu hainlar guruhining ezgirip berixi toqrisida yoldax Stalin 1937-yili Sovet ittipaki gongchəndangi zhongyang weyyüənhuyining omumyiqinida kılqan dokladida təwəndikiqə qüxəncə berip ötkən idi: "İlgiri, buningdin 7-8 yil burun Trotskizim ixqilar sinipi iqidiki xundak siyasi guruhların bir idiki, dərwekə, Leninizimğa qarxi wə xuning üqünmu intayin eqir hatalaxkan siyasi guruh idi, əmma u xu qaqda hər halda bir siyasi guruh hesaplinatti. Hazirki Trotskizim ixqilar sinipi iqidiki siyasi guruh əməs, bəlki pirin-sipsiz wə qayisiz süikəstqilər, buzoqunqilar, paylaqqilar, jasuslar, katil basmiqilar, qət'əllərnin paylaqqi organliriqə yallinip hərket kilidiqan wə ixqilar sinipinin əxəddi duxmini bolqan basmiqilar." 1927-yili Zhongguo inkilawi məqlubiyətkə uqriqandin keyin, Zhongguodimu az sanda Trotskiqilar qikkan idi, ular Chen Duxiu katarlik hainlar bilən birlixip, 1929-yili əksil'inkilawiy kiqik təxkilat bolup xəkillinip, guomintang burzua demokratik inkilapni orunlap boldi, digən'gə ohxax əksil'inkilawiy təxwikatlarni tarkitip, pütünlöy jahan'girlik wə guomintangning həlkə qarxi iplas qorali bolup kaldi. Zhongguodiki Trotskiqilar guomintangning ixpiyonluk organliriqə axkara katnaxti. 18-sintəbir wəkəsidin keyin, ular basmiqi Trotskinin "Yaponiyə diguosining Zhongguoni ixqal kilixiqə toskunluk kılmaslik" digən yolyoruqini qəbul kilip, Yaponiyənin ixpiyonluk organliri bilən həmkarlixip, Yapon karakqiliridin jintie elip, Yapon tajawuzqiliriqə paydilik hər hil hərketlər bilən xuqullandi.

① "Chunqiu dəwridə adalətlik urux bolmiqan" digən səz toqrisida (Mengzi)ğa qaralsun. Chunqiu dəwridə (miladidin 722—481 yillar burun), Zhongguodiki nuroqun feodal bəglər hokuk talixip, əzara dawamlik urux kılqan idi, xunga Mengzi xu səzni eytkan.

② 1840-yildin 1842-yilqiqə, Zhongguoluklar əpyün sodisiqə qarxi turqanliktin, Ən'gliyə soda alakisini koqdax banisi bilən əskər əwətip Zhongguoğa tajawuz kılqan idi, Zhongguo koqxunliri Lin Zexüning rəhbərliğidə ularğa qarxi urux kildi. Xu

qaqda, Guangzhou h lkimu zifa  alda "pingyingtu n" t xkil kilip,  n'gliy  tajawuzqiliriqa nahayiti kattik zərbə bərgən idi.

 3 Təyping ti n'guo uruxi—19- əsirning otturilirida Qing sulalisining feodallik h k mranliqiqa w  milli zulmiqa qarxi kətirilgən dihanlar inkilawi uruxi. 1851-yil 1-ayda, bu inkilapning rəhbərliri Hong Xiuq n, Yang Xiuqing katarliklar Guangxi  lkisi Guying nahiyisining Jint n k ntid  ko zilang k tirip, "Təyping ti n'guo"ning qurulanliqini elan kildi. Təyping armiyisi 1852-yili Guangxid n qikip, Hun n, Hubey, Jiangxi w   nhuy  lkillirini besip  t p, 1853-yili N njingni aldi. Keyin N njingdin bir kəsim əskiriy k qini ajritip ximalqa y r x kilip, T njin  trapiqiqa yetip bardi. Lekin Təyping armiyisi ixqal kilqan jaylirida mustəhkəm genj dilar kurmidi, uning  stige, N njingni payt ht kilqandin keyin, uning rəhbərlik guruhi siyasi w  hərbi jəhətlərdə nurqun hataliklarni  tk zdi, xunga Qing sulalisining  ksil'inkilawiy armiyisi bilən  n'gliy . Amerika. Fransiyə taja-wuzqilirining birləxmə hujumiqa bərdaxlik ber lm y, 1864-yili m oqlup boldi.

 4 Yihetu n uruxi 1900-yili Zhongguoning ximaliy k smida dihanlar w  qol sanaətqilər ammisi shenmizhuyilik bilən m hpi  alda t xkilatlar qurux usulini kollinip, jahan'girlikkə korallik qarxi turqan k ng k l mlik zifalik h rk t. 8 jahan'gir d l tning birləxmə korallik k qliri Beyjing w  T njinni besiwelip, bu h rk tni intayin x pk tsiz t rd  basturdi.

 5  Hun n dihanlar h rkitini t xk r xtin doklat)ning  3 iza-hiqa karalsun.

 6 Leninning  Puroletariyat inkilawining h rbi ganglingi) dig n  sirig  w   Sovet ittipaki gongch ndangi (bolxewiklar partiyisi) tarihi k kikq  kursi)ning 6-bap 3-bel mige karalsun.

ZHONGGUO INKILAWIY URUXINING ZHƏNLÜE MƏSILISI*

(1936- yil 12- ay)

1-Bap Uruxni Qandak Tətkik Kilix Kerək

1-Bölüm Urux Qanuniyiti Rawajlinip Baridu

Uruxning qanuniyiti—bu, uruxka yetəqçilik kili-
dioqan hərəkandak adəm tətkik kilmay bolmaydioqan
wə igəlliməy bolmaydioqan məsilə.

Inkilawiy uruxning qanuniyiti—bu, inkilawiy

* Yoldax Mao Zedong bu əsərni ikkinçi iqi inkilawiy uruxning təjribilirini yəkünləx məksididə yazqan wə xu qaqda ximaliy Shənxidə kurulqan kızil armiyə daxüesidə leksiye kilip okuqan idi. Aptorning eytixiqə, bu əsərninq pəkət 5 babila pütken, zhənlüelik hujum, siyasi hizmət wə baxka məsililər, Xi'ən wəkəsining tuquluxi səwiwi bilən, yezixka wakit yətməy kelip qalqan. Bu əsər ikkinçi iqi inkilawiy urux dəwridə partiye iqidə hərbi məsililər üstidə bolqan qong talax-tartixning nətijisi bolup, bir luxiənninq yənə bir luxiən'gə qarxi pikrini ipadiləydu. Luxiən üstidiki bu talax-tartix toqrisida dangzhongyangning

uruxka yetəkqilik kildioqan hərəkandak adəm tətqik kilmay bolmaydioqan wə igəlliməy bolmaydioqan məsilə.

Zhongguo inkilawiy uruxining qanuniyiti—bu, Zhongguo inkilawiy uruxioqa yetəkqilik kildioqan hərəkandak adəm tətqik kilmay bolmaydioqan wə igəlliməy bolmaydioqan məsilə.

Biz hazır urux kiliwatimiz, bizning uruximiz inkilawiy urux, bizning inkilawiy uruximiz yerim mustəmlikə, yerim feodallik məmlikət bolqan Zhongguoda elip beriliwatidu. Xuning üqün, biz adəttiki uruxning kanuniyitinila tətqik kilip kalmay, bəlki alahidə bolqan inkilawiy uruxning kanuniyitinimu tətqik kiliximiz, tehimu alahidə bolqan Zhongguo inkilawiy uruxining kanuniyitinimu tətqik kiliximiz kerək.

Həmmigə ayanki, hərəkandak ixta xu ixning əhwalini, uning haraktirini, uning baxka ixlar bilən

1935-yil 1-aydiki Zunyi yiqinida hulasa qikirilip, yoldax Mao Zedongning pikri muəyyonlaxturildi, hata luxianning pikri inkar kilindi. 1935-yil 10-ayda zhongyang ximaliy Shənxigə yetkəlgəndin keyinla, yoldax Mao Zedong 12-ayda, «Yapon jahan'girligigə qarxi turuxning celuesi toqrisida» digen nutqini sozlep, partiyining ikkinqi iqki inkilawiy urux dəwridiki siyasi luxiani jəhəttiki məsililərnə xitongluk həl kildi. Ikkinqi yili yəni 1936-yili, yoldax Mao Zedong yənə bu əsərnə yezip, Zhongguo inkilawiy uruxining zhənlue jəhətigə ait məsililərnə xitongluk quxəndürüp etti.

boloqan munasiwitini qüxənməy turup, xu ixning kanuniyitini bilgili bolmaydu, uni kandak ixləxni bilgili bolmaydu, yahxi ixligili bolmaydu.

Uruş hususi mülük wə sinip pəyda bolqandin tartipla baxlanqan, sinip bilən sinip. millət bilən millət. dölət bilən dölət. siyasi guruh bilən siyasi guruh otturisdiki muəyyən tərəkkiyat baskuqidiki ziddiyətlərnı həl kilix üqün kollinilidiqan bir hil əng yukuri kürəş xəkli. Uruşning əhwalini, uning haraktirini, uning baxka ixlar bilən boloqan munasiwitini qüxənməy turup, uruşning kanuniyitini bilgili bolmaydu, uruşka kandak yetəkqilik kilixni bilgili bolmaydu, uruşta qəlibə kazanqili bolmaydu.

Inkilawiy uruş—inkilawiy sinipiy uruş wə inkilawiy milli uruş adəttiki uruşta bolidiqan əhwal wə haraktiroqə igə bolqandin taxkiri, əzigə has alahidə əhwal wə haraktiroqə igə. Xuning üqün, adəttiki uruş kanuniyitidin taxkiri, əzigə has bəzi alahidə kanuniyətlərgə igə. Muxu alahidə əhwal wə haraktirni qüxənməy turup, inkilawiy uruşning alahidə kanuniyitini qüxənməy turup, inkilawiy uruşka yetəkqilik kilqili bolmaydu, inkilawiy uruşta qəlibə kazanqili bolmaydu.

Zhongguo inkilawiy uruşı, iqki uruş yaki milli uruş bolsun, Zhongguoning alahidə xaraitida elip beriliwatidu, adəttiki uruş wə adəttiki inkilawiy uruş bilən selixturoqanda, u yənə əzigə has alahidə

əhwal wə alahidə haraktiroğa igə. Xuning üqün, adəttiki uruxning wə adəttiki inkilawiy uruxning kanuniyətłiridin taxkiri, u yənə özigə has bəzi alahidə kanuniyətlərgə igə. Bularni qüxənmigəndə, Zhongguo inkilawiy uruxida qəlibə kəzanqılı bolmaydu.

Xuning üqün, biz adəttiki uruxning kanuniyitini tətqiq kiliximiz kerək; inkilawiy uruxning kanuniyitini tətqiq kiliximiz kerək; ahirda yənə Zhongguo inkilawiy uruxining kanuniyitini tətqiq kiliximiz kerək.

Bir hil kixilər barki, ularning pikri toqra əməs, biz bundak pikirgə allıkaqan rəddiyə bərgən iduk; ular: pəkət adəttiki uruxning kanuniyitilə tətqiq kilinsa boldi, konkirit eytkanda, pəkət Zhongguoning əksiyətqi həkümiti yaki Zhongguoning əksiyətqi hərbi məktəpliri nəxr kiləqan hərbi tiaolinglar boyiqıla ix kilinsa boldi, dəydu. Ular bilməyduki, bu tiaolinglar pəkət adəttiki uruxning kanuniyitilə əks əttüridu, uning üstigə, pütünləy qət'əldin kəqürüwelinəqan, əgər biz xu petiqə kəqürüwelip kollansak, xəkli wə məzmunini heqbir əzgərtmisək, bu qokum putni yonup ətökkə layıqlaxturəqanlik bolidu, uruxta bizni məqlubiyətkə elip baridu. Ular: ətmüxtə qan bədiligə kəlgən nərsilər nimə üqün yarıməydikən? dəp əsas koyidu. Ular bilməyduki, ətmüxtə qan bədiligə kəlgən təjribilərgə, əlwəttə, hərmət kiliximiz kerək, ləkin əzimizning qan bədili-

gə kəlgen təjribilirimizgimu hərmət kiliximiz kerək.

Yənə bir hil kixilər barki, ularning pikrimu toqra əməs, biz bundak pikirgimu allıkaqan rəddiyə bərgən iduk; ular: pəkət Rosiyə inkilawiy uruxining təjribilirila tətqik kilinsa boldi, konkirit eytkanda, pəkət Sovet ittipaki iqki uruxining yetəkqi kanuniyiti wə Sovet ittipaki hərbi organliri elan kiləqan hərbi tiaolinglar boyiqila ix kilinsa boldi, dəydu. Ular bilməyduki, Sovet ittipakining kanuniyiti wə tiaolingliri Sovet ittipaki iqki uruxi wə Sovet ittipaki kizil armiyisining alahidiliklirini öz iqigə alidu, əgər biz xu petiqə kəqürüwelip kollansak, heqkandak əzgərtixkə yol koymisak, bumu, ohxaxla, putni yonup ətükke layiklaxturoqanlik bolidu, uruxta bizni məqlubiyətkə elip baridu. Ular: Sovet ittipakining uruxi inkilawiy urux, bizning uruximizmu inkilawiy urux, uning üstigə, Sovet ittipaki qəlibə kəzanəqan tursa, yənə nimə üqün bu təjribilərnin bəzilirini elip, bəzilirini almaymiz? dəp əsas koyidu. Ular bilməyduki, Sovet ittipakining urux təjribilirigə, əlwəttə, alahidə hərmət kiliximiz kerək, qünki ular əng yekinki zaman inkilawiy uruxining təjribiliri bolup, Lenin, Stalinning yetəqiligidə koləqə kəltürülgən; lekin biz yənə Zhongguo inkilawiy uruxining təjribilirimizmu hərmət kiliximiz kerək, qünki Zhongguo inkilawi wə Zhongguo kizil armiyisimu birmunqə alahidiliklərgə igə.

Yənə bir hil kixilərmu barki, ularning pikrimu

toqra əməs, biz bundak pikiqimu allikaqan rəddiyə bərgən iduk; ular: 1926-yildin 1927-yiloqiqə dawam kiloqan beyfa uruxining təjribiliri əng yahxi, uni üginiximiz kerək, konkirit eytkanda, beyfa uruxining tosaloqusiz ilgirilixi wə qong xəhərləni tartiwelixini üginiximiz kerək, dəydu. Ular bilməyduki, beyfa uruxining təjribilirini üginiximiz kerək, lekin əlük həlda kəqürüwelip kollanmasliqimiz lazim, qünki hazırki uruximizning əhwali əzgərđi. Biz beyfa uruxining hazırki əhwaldimu kollinixka muwapik kelidioqan nərsilirinila kolliniximiz, hazırki əhwaləqa karap əzimizning nərsilirini bəlgiliximiz kerək.

Buningdin kərgili boliduki, urux əhwalining ohxax bolmasliqi uruxning yetəkqi kanuniyitining ohxax bolmasliqini bəlgiləydu, wakit, jay wə haraktir pərkliri bolidu. Wakit xaraitidin eytkanda, urux wə uruxning yetəkqi kanuniyiti rawajlinip baridu, hər bir tarihiy baskuqning əzigə has alahidiligi bolidu, xunga urux kanuniyitiningmu hər bir baskuqta əzigə has alahidiligi bolidu, uni ohxax bolmioqan baskuqta əlük həlda almaxturup kollanoqili bolmaydu. Uruxning haraktiridin qarəioqanda, inkilawiy urux bilən əksil'inkilawiy uruxning bir biriningkigə ohximaydioqan alahidilikliri bolidu, xunga bu uruxlarning kanuniyətliriningmu əzigə has alahidilikliri bolidu, ularni əlük həlda əzara almaxturup kollanoqili bolmaydu. Jay xaraitidin

kariqanda, hər bir məmləkət və hər bir millətning hususən qong məmləkət və qong millətning özigə has alahidilikliri bolidu, xunga ularning urux kanuniyətliniriningmu özigə has alahidilikliri bolidu, bularnimu əlük halda almasturup kollanqili bolmaydu. Biz türlük tarihiy baskuqlarda, türlük haraktirda, türlük jaylarda bolqan və türlük millətlər elip barqan uruxlarning yetəkqi kanuniyətlinirini tətqiq kılqinimizda, ularning alahidiliklirini və tərəkkiyatini nəzərdə tutuximiz, urux məsilisidiki jixielunqə qarxi turuximiz lazim.

Bularla əməs. Bir zhihuyyüən üqün eytkanda, u baxta kiqik bingtuən'gə komandanlik kılaliqan, keyin qong bingtuən'gimu komandanlik kılaliqan bolsa, bu uning üqün alqə baskanlik, əskənlük bolidu. Bir jayda urux kilix bilən nuroqun jaylarda urux kilixmu ohxax bolmaydu. Bir zhihuyyüən baxta özigə tonux bolqan məlum bir jayda urux kılaliqan, keyin nuroqun jaylardimu urux kılaliqan bolsa, bu uning üqün yənə alqə baskanlik, əskənlük bolidu. Düxmən tərəpning və öz tərəpimizning tehnikisi, zhənsushi və zhənlüesi rawajlinip turidiqanliktin, bir uruxning hərəkaysi baskuqliridiki əhwalmu ohxax bolmaydu. Təwən baskuqta komandanlik kılaliqan bir zhihuyyüən yukuri baskuqqa barqandimu komandanlik kılaliqan bolsa, bu uning üqün tehimu alqə baskanlik, əskənlük bolidu. Pəkət məlum bir bingtuən'gə, məlum bir jayqə və urux

tərəkkiyatining məlum bir baskuqioqila muwapiklixix—bu, aloqa basmioqanlik wə əsmigənlik bolidu. Bir hil kixilər barki, ular birla jəhəttiki artuqqiliqioqa yəliniwelip wə tar kəzkarixidila turuwelip, ikkinqi aloqa basmaydu, ularning inkilap üçün məlum bir jayda, məlum bir wakitta bir az roli bolsimu, lekin qong roli bolmaydu. Biz qong rol oynaydioqan urux yetəkqilirining boluxini tələp kilimiz. Barlik uruxning yetəkqi kanuniyiti tarihninğ tərəkkiyati boyiqə rawajlinip baridu, uruxning tərəkkiyati boyiqə rawajlinip baridu; əzgərməy xu peti turiweridioqan nərsə yok.

2- Bөлüm Uruxning Məksidi Uruxni Yokitix

Uruxni—insanlar bir birini kiridioqan bu oqəlitə nərsini insanlar jəmiyitining tərəkkiyati akiwət yokitidu, bəlki yekın kəlgüsidə yokitidu. Lekin uni yokitixning pəkət birla usuli bar, u bolsimu uruxka urux bilən karxi turux, əksil'inkilawiy uruxka inkilawiy urux bilən karxi turux, milli əksil'inkilawiy uruxka milli inkilawiy urux bilən karxi turux, sinipiy əksil'inkilawiy uruxka sinipiy inkilawiy urux bilən karxi turux. Tarihta pəkət adalətlik wə adalətsiz digən ikki hilla urux bolup kəlgən. Biz adalətlik uruxni himayə kilimiz, adalətsiz uruxka karxi turimiz. Barlik əksil'inkilawiy uruxlarning həmmisi adalətsiz urux, barlik inkilawiy

uruxlarning həmmisi adalətlik urux. Insanlarning urux hayati dəwrigə bizning kolimiz bilən hatimə berilidu, biz elip beriwatkan urux, x k-x bh sizki,  ng ahirki uruxning bir kismi. Lekin bizning aldimizda turoqan urux yənə, x k-x bh sizki,  ng zor w   ng d hx tlik uruxning bir kismi.  ng zor w   ng d hx tlik, adal tsiz  ksil'inkilawiy urux bizning beximizq  kelip qaldi, biz  g r adal tlik urux bayriqini k tirip qikmisak, insanlarning zor k pqi-ligi harap bolidu. Insanlarning adal tlik urux bayriqi insanlarni kutkuzidiaoan bayrak, Zhongguoning adal tlik urux bayriqi Zhongguoni kutkuzidiaoan bayrak. Insanlarning zor k p qiligi w  Zhongguo-luklarning zor k p qiligi elip beriwatkan urux, x k-x bh sizki, adal tlik urux, insanlarni kutkuzidiaoan, Zhongguoni kutkuzidiaoan  ng  la, xan-x r plik ix, pütün dunya tarihini yengi d wrg   tkuzidiaoan k wr k. Insanlar j miyiti aloq  besip, siniplar yokaloqan, d l t yokaloqan d wrg  y tk nd , heqkandak urux bolmaydu,  ksil'inkilawiy urux bolmaydu, inkilawiy uruxmu bolmaydu, adal tsiz urux bolmaydu, adalətlik uruxmu bolmaydu, bu d wr insanlarning  bidi teqlik d wri bolidu. Biz inkilawiy uruxning kanuniyitini tətkik kil qinimizda, barlik uruxlarni yokitixni kəzligən arzuyimizni nəzərdə tutimiz, bu—biz kommunistlarni barlik ekispilatatsiyə kiləquqi siniplardin ayrip turidiaoan qegra.

3- Bөлüm Zhənlüe Məsilisi Uruxning Bir Pütünlüginin Kanuniyitini Tətkik Qilidiqan Nərsə

Uruxla bolidikən, uruxning bir pütünlügi bolidu. Dunya uruxning bir pütünlügi boluxi mümkin, bir məmlikət uruxning bir pütünlügi boluxi mümkin, bir mustəkil partizan rayoni, bir qong. mustəkil urux qilix yənüluximu uruxning bir pütünlügi boluxi mümkin. Hərəkaysi tərəplər wə hərəkaysi baskuqlarni nəzərdə tutux haraktirida bolqanlarning həmmisi uruxning bir pütünlügi bolidu.

Bir pütünlük haraktirida bolqan uruxning yetəkqi kanuniyitini tətkik qilix zhənlüe ilmining wəzipisi. Qismənlik haraktirida bolqan uruxning yetəkqi kanuniyitini tətkik qilix zhənyi ilmi wə zhənsu ilmining wəzipisi.

Zhənyi zihuyyüənliri wə zhənsu zihuyyüənliridin məlum dərjidiکی zhənlüe jəhəttiki kanuniyətini qüxinixni tələp qilix nimə üqün zərür bolidu? Xuning üqünki, bir pütünlük haraktiridiki nərsini qüxən'gəndə, qismənlik haraktiridiki nərsidin tehimu obdan paydilanqili bolidu, qünki, qismənlik haraktiridiki nərsə bir pütünlük haraktiridiki nərsigə təwə bolidu. Zhənlüelik qəlibə zhənsuluk qəlibigə baqlıq dəydiqan pikir hata, qünki bundak pikirdikilər uruxning qəlibə kazinixi yaki məqlup boluxidiki

asasiy wə birinqi məsilə bir pütünlükni wə hərkaysi baskuqlarni obdan nəzərdə tutux yaki tutmasliktin ibarət ikənligini kərməydu. Əgər bir pütünlükni wə hərkaysi baskuqlarni nəzərdə tutuxta mohim kəm-qilik yaki hatalıq kərülsə, xu urux qokum məqlup bolidu. “Bir yürüxtə ehtiyatsızlıq kılsang, pütün oyunda utulisən” digəndə, səz kismənlik haraktirida boləqan yəni bir pütünlük üqün həl kiləuq əhmiyiti bolmioqan yürux toqrisida əməs, bəlki bir pütünlük haraktirida boləqan yəni bir pütünlük üqün həl kiləuq əhmiyiti boləqan yürux toqrisida baridu. Xəhməttə xundak, uruxtimu xundak.

Lekin bir pütünlük haraktiridiki nərsə kismənliktin ayrılıp mustəkil turalmaydu, bir pütünlük əzining barlik kismənlikliridin tərkip tapidu. Bəzi qaqda bəzi kismənliklərnin buzuluxi yaki məqlup boluxi bir pütünlükkə zor təsir kərsitəlməsligi mümkin, buning səwiwi xuki, bu kismənliklər bir pütünlük üqün həl kiləuq əhmiyətke igə nərsə əməs. Uruxta bəzibir zhənsu yaki zhənyi jəhəttiki məqlubiyət yaki muwəppəkiyatsızlıq uruxning bir pütünlüğini hər daim yamanlaxturiwərməydu, buning səwiwi xuki, bu məqlubiyət həl kiləuq əhmiyətke igə nərsə əməs. Lekin uruxning bir pütünlüğini təxkil kiləqan kəp sanlik zhənyi məqlup bolsa, yaki həl kiləuq əhmiyətke igə məlum bir-ikki zhənyi məqlup bolsa, bir pütünlüktə dərhal əzgirix bolidu. Bu yərdə eytiləqan kəp sanlik zhənyimu, məlum

bir-ikki zhənyimu həl kiləuq nərsilər. Urux tarixida arkimu-arka kilinqan jəngdə uda ələlibə kəzanəqan-din keyin, bir jəngdə məqlup bolux bilən pütүн muwəppəkiyət yokka qıkkən əhwal boləqan, nuroqun jənglərdə məqlup boləqandin keyin, bir jəngdə ələlibə kəzinix bilən yengi wəziyət wujutka kəlgən əhwalmu boləqan. Bu yərdə eytiləqan “arkimu-arka kilinqan jəngdə uda ələlibə kəzinix” wə “nuroqun jənglərdə məqlup bolux”lar kismənlik haraktiriəqə igə bolup, bir pütünlük üqün həl kiləuq rol oynimaydiəqan nərsilər. Bu yərdə eytiləqan “bir jəngdə məqlup bolux” wə “bir jəngdə ələlibə kəzinix” bolsa həl kiləuq nərsilər. Bularning həmmisi bir pütünlükni nəzərdə tutuxning mohimliəqini qüxəndürüp beridu. Bir pütünlükkə kəmandanlik kilidiəqan kixi üqün əng zəruri əzining dikkət-etiwarini uruxning bir pütünlüqini nəzərdə tutuxka karitix. Bu, əsasən, əhwaləqə karap, budüylər wə bingtuənlərnə uyux-turux məsilisini nəzərdə tutux, ikki zhənyi otturisidiki munasiwət məsilisini nəzərdə tutux, uruxning hərkəysi baskuqliri otturisidiki munasiwət məsilisini nəzərdə tutux, əzimiz tərəpning barlik hərəkətliri bilən düxmən tərəpning barlik hərəkətliri otturisidiki munasiwət məsilisini nəzərdə tutuxtin ibarət, bularning həmmisi əng kəp küq tələp kilidiəqan yərlər, əgər bularnə taxlap koyup, ikkinqi orundiki məsililər bilən bolup ketilsə, u qəqdə ziyan tartixtin saklanəqili bolmaydu.

Bir pütünlük bilən kismənlikning munasiwitigə kəlsək, yalquz zhənlüe bilən zhənyining munasiwilita xundak bolup kalmay, zhənyi bilən zhəshuning munasiwitimu xundak bolidu. Buningoqa shining hərkiti bilən tuən wə yinglarning hərkitining munasiwiti, liəning hərkiti bilən pəy wə bənləning hərkitining munasiwiti əmiliy misal bolalaydu. Hərəkəndak bir baxlık öz dikkitining mərkizini əzi komandanlık kılıp turoqan, bir pütünlük üqün əng mohim wə əng həl kiləuq əhmiyətkə igə boləjan məsilə yaki hərket üstigə koyuxi lazim, baxka məsilə yaki hərket üstigə koymasliqi kerək.

Mohim, həl kiləuq əhmiyətkə igə digənləni omumi yaki chouxiang əhwaləqa karap bəlgiligili bolmaydu, konkirit əhwaləqa karap bəlgiləx kerək. Jəng waktida tuyuksiz hujum kilix yənüluxi wə tuyuksiz hujum kilix nuktisini xu qaoqdiki düxmən əhwalioqa, yər xaraitioqa wə öz əskiriy küqining əhwalioqa karap bəlgiləx kerək. Təminat mol jaylarda jəngqiləning yimək-iqmigini bək ziyadə kiliwətməslikkə, təminat yetərsiz jaylarda bolsa jəngqiləni aq kaldurmaslikka dikket kilix kerək. Ak rayonda birla həwəning pax bolup kelixi bilən keyinki jəng məqlubiyətkə uqrixu mümkin; kızil rayonda bolsa həwəning pax bolup kelix məsilisi hər daim əng mohim məsilə boliwərməydu. Bəzi zhənyilərgə yukuri dərjilik zhihuyyüəning əzi katnixixi zərür, bəzilirigə bolsa katnixixining hajiti

yok. Bir hərbi məktəp üçün əng möhim məsilə— xiaozhangni, okutkuqilarni tallax wə təlim-tərbiyə fangzhenini bəlgiləx; bir ammiwi yiqin üçün əsasən diqqət kilixkə tegixligi ammini yiqinqə katnixixkə səpərwər kilix wə muwapik xoarlarni otturiqə koyux wahakazalar. Kiskisi, birla pirinsip bar, u bolsimu bir pütünlükkə munasiwətlik bolqan möhim halkilarqə diqqət kilix.

Uruşning bir pütünlüginin yetəkqi kanuniyitini kəngül koyup pikir yürgüzgəndila ügən'gili bolidu. Qünki bundak bir pütünlük haraktiridiki nərsini kəz bilən kərgili bolmaydu, pəkət kəngül koyup pikir yürgüzgəndila, qüxən'gili bolidu, kəngül koyup pikir yürgüzmiğəndə, qüxən'gili bolmaydu. Lekin bir pütünlük kismənlıklərdin tərkip tapidu, kismənlük təjribisigə igə kixi, zhənyi wə zhənsu təjribilirigə igə kixi əgər kəngül koyup pikir yürgüzsə, tehimu yukuri dərijidiki nərsiləni qüxinələydu. Zhənlüə məsilisi, məsilən, düxmən bilən öz otturisi-diki munasiwətni nəzərdə tutux, hərkaysi zhənyilər otturisi-diki yaki jəngning hərkaysi baskuqliri otturisi-diki munasiwətni nəzərdə tutux, bir pütünlükkə munasiwətlik (həl kiləuq əhmiyətkə igə bolqan) məlum bələkləni nəzərdə tutux, omumi əhwaldiki əlahidilikləni nəzərdə tutux, əldinki səp bilən ərkə səp otturisi-diki munasiwətni nəzərdə tutux, horax bilən toluklax. jəng kilix bilən dəm elix. toplax bilən bələx. hujum kilix bilən mudapie kərtux. ilgi-

riləx bilən qekinix, yoxurunux bilən axkarilinix, asasiy hujum təripi bilən yardımçı hujum təripi, tuyuksiz hujum kilix təripi bilən iskənjiğə elix təripi, mərkəzləxtürüp komandanlik kilix bilən tarkak komandanlik kilix, uzakka sozulidioqan urux bilən tez həl kilidioqan urux, zhendizhən bilən yündongzhən, öz armiyə bilən dost armiyə, bu kisim türü bilən u kisim türü, yukuri dərəcə bilən təwən dərəcə, kadirlar bilən əskərlər, kona əskərlər bilən yengi əskərlər, yukuri dərəcəlik kadirlar bilən təwən dərəcəlik kadirlar, kona kadirlar bilən yengi kadirlar, kızıl rayonlar bilən aq rayonlar, kona rayonlar bilən yengi rayonlar, mərkiziy rayonlar bilən qət-yaka rayonlar, issik künlər bilən soqak künlər, jəngdə qəlibə kazinix bilən jəngdə məqlup bolux, qong bingtuənlər bilən kiqik bingtuənlər, muntizim koxunlar bilən partizan düyliri, düxmənni yokitix bilən ammini koloqa kəltürük, kızıl armiyini kengəytix bilən kızıl armiyini mustəhkəmləx, hərbi hizmətlər bilən siyasi hizmətlər, etməxtiki wəzipilər bilən hazırki wəzipilər, hazırki wəzipilər bilən kəlgüsidiki wəzipilər, undak əhwal astidiki wəzipilər bilən bundak əhwal astidiki wəzipilər, mukim səplər bilən mukim bolmioqan səplər, iqki urux bilən milli urux, bu tarihiy baskuq bilən u tarihiy baskuq wə xuningoqa ohxax məsililərninğ pərki wə baqli-nixini nəzərdə tutux diyilgənlərninğ həmmisi kəz bilən kərgili bolmaydioqan nərsilər, lekin kəngül

koyup pikir yürgüzülsə, bularning həmmisini qüxəngili bolidu, igəlligili bolidu wə puhta bilgili bolidu. Dimək, uruxning yaki jəngning barlik mohim məsililirini yukurirək pirinsipka kətirip həl kiləqili bolidu. Bu məksətkə yetix zhənlüə məsilisini tətqiq kilixning wəzipisi.

4- Bölüm Mohim Məsilə—Üginixkə Mahir Bolux

Nimə üqün kizil armiyə təxkil kilimiz? Uning bilən düxmənni yengix üqün. Nimə üqün urux qanuniyitini üginimiz? Bu qanuniyətni uruxta kollinix üqün.

Üginix asan ix əməs, ügən'gənni ixlitix tehimu asan əməs. Urux ilmini dərs'hanida yaki kitaplarda nurəqun kixilər, ohxaxla, jay-jayida səzləydu, ləkin jəng kiləqanda, yengix-yengilix bilən pərclinidu. Urux tarihi wə bizning urux həyatimiz bu nuktini ispatlidi.

Undək bolsa, buning tügüni nədə?

Biz əmiliyətiki yengilməs jiangjün boluxni tələp kiləlməymiz, bundək jiangjün kədimdin buyan nahayiti az boləqan. Biz urux jəryanida omumən ələlibə kəzinidəqan jəsərətlik wə parəsətlik jiangjün boluxni—həm parəsətlik, həm jəsərətlik jiangjün boluxni tələp kilimiz. Həm parəsətlik, həm jəsərətlik bolux üqün, üginixkə tegixlik bir usul bar, ügən'gən

qaqda, bu usulni kollinix kerək, ügən'gənni ixlətkən qaqdimu, bu usulni kollinix kerək.

U kandak usul? U bolsimu düxmən tərəpning wə öz tərəpimizning hər tərəplimə əhwalini pixxik bilix, hər ikki tərəpning hərkitining kanuniyətlerini tepip qikix həmdə bu kanuniyətləni özimizning hərkitigə tətbiqlax.

Nuruqun dələtlər jakaliqan hərbi tiaolinglar dəsturida "pirinsipni əhwaləqa karap janlik kollinix" ning zərürlügi kərsitilgən, xuningdək jəngdə məqlup boləqan qaqlarda əhwalni bir tərəp kilix usullirimu kərsitilgən. Aldinkisida zhihuyyüənni pirinsipni əlük kollinip koyup, zhuguən halda hatalaxmasliqə kerəkligi tələr kilinidu; keyinkisidə zhihuyyüən zhuguən halda hatalaxkan qaqda yaki keguən əhwalda kütülmigən wə karxi turəqili bolmaydiqan əzgirixlər yüzbərgən qaqda zhihuyyüənni əhwalni kandak bir tərəp kilixi kerəkligi eytilidu.

Nimə üçün zhuguən jəhəttə hatalik yüzberidu? Buning səwiwi urux yaki jəngning orunlaxturulu-xining wə komandanlikning xu wakit, xu jayning əhwaləqa muwapik kəlmigənligi, zhuguən yetəqililik bilən keguən həkiki əhwalning əzara uyqun kəlmigənligi, toqra kəlmigənligi, baxkiqə eytkanda, zhuguən bilən keguən otturisdiki ziddiyətning həl kilinmiqanliqi. Kixilər hərəkandak ixni bejirixtə bundak əhwalin hali bolalmaydu, bir biridin ix bejirixni heli bilix wə anqə bilməslik bilən pərkli-

nidu, halas. Ixta ix bejirixni heli bilix tələp kilinidu, hərbi ixlarda köprək qələibə kazinix tələp kilinidu, əksiqə eytkanda, azrak məqlup bolux tələp kilinidu. Buning tügüni zhuguən bilən keguənni bir birigə obdan uyoqunlaxturuxta.

Zhənsitudin misal kəltürimiz. Duxmən zhendisi-ning məlum bir kaniti hujum nuktisi kilip tallanoqan wə bu yər dəl duxmənning ajiz yeri boləqan bolup, tuyuksiz hujum xu səwəptin muwəppəkiyətlilik bolup qiksa, bu zhuguən bilən keguənniğ əzara uyoqun kəlgənligi yəni zhihuuyüənniğ qarlixı, həkmi wə karari bilən duxmənning wə uning orunlixixiniğ həkiki əhwaliniğ əzara uyoqun kəlgənligi bolup hesaplınıdu. Əgər duxmən zhendisi-ning baxka bir kaniti yaki mərkizi hujum nuktisi kilip tallanoqan bolup, nətijidə duxmənning küqlük yerigə duqkelip kelip, hujum muwəppəkiyətlilik bolup qikmisa, bu əzara uyoqun kəlmigənlik bolup hesaplınıdu. Hujum kilix pəyti uyoqun boləqan, yübeydüylərning ixka selinixi dəl waktida boləqan, xuningdək türlük jəng tədbirliri wə jəng hərəkətliri biz üqün paydilik, duxmən üqün paydisiz boləqan bolsa, bu pütün jəng dawamida zhuguən komandanlik bilən keguən əhwal-ning pütünləy əzara uyoqun kəlgənligi bolıdu. Pütünləy əzara uyoqun kelidioqan ixlar urux yaki jənglərdə intayin az uqraydu, buning səwiwi—urux yaki jəng kilixiwatқан hər ikki tərəpning top-top, korallanoqan tirik kixilər boləqanlıqi, uning üstigə,

ular bir birigə qarita məhpiyyətlik saklaydiqanliqi, bu, hərəkətsiz nərsiləni yaki kündilik ixlarni bir tərəp kilixtin zor dərjide pərklinidu. Ləkin komandanlik omumi jəhəttin əhwaləqa muwapik-laxturulsa, yəni həl kiləuq əhmiyətkə igə kisimda əhwaləqa muwapiklaxturulsa, u qələbining asasi bolidu.

Zhihuyyüəning toqra orunlaxturuxi toqra qararəqa kelixidin kelip qikidu, toqra qararəqa kelixi toqra həküm kilixtin kelip qikidu, toqra həküm kilixi ətraplik wə zərür qarlxlardin xuningdək qarlxlardin hasil kilinəan türlük matiriyallarni bir birigə baqlap pikir yürgüzüxidn kelip qikidu. Zhihuyyüən mümkin wə zərür boləan barlik qarlx wastilirini ixka selip, düxmən tərəpning əhwalini qarlxatn hasil kilinəan türlük matiriyallar üstidə naqirini elip taxlap, yaxisini iləiwelix, sahtisini elip taxlap, qinini saklap kelix, bununğdin uningəqa etüx, taxkirisidin iqkirisigə kirix asasida pikir yürgüzidu, andin uningəqa əz tərpining əhwalini koxup, ikki tərəpning əhwal selixturmisini wə əzara munasiwitini tətəkkik kilidu, xuning bilən həküm qikiridu, qararəqa kelidu, pilan tüzüp qikidu,—mana bular hərbi mutəhəssislər üqün hər bir zhənlüə, zhənyi yaki jəng pilanini tüzüp qikixtin ilgiri əhwalni bilixning bir pütүн jəryani. Bipərwa hərbi mutəhəssislər undak kilmaydu, hərbi ixlar pilanini əz hahixi asasiəqa kuridu, bundak pilan kuruk hiyal

bilən tüzülgən bolup, əmiliyətke uyğun kəlməydu. Karam wə ez kizəinliqijila yəlinidiqan hərbi mutəhəssislərninğ düxmənning aldimioqa qüxüp ketixtin, düxmənning yüzəki wə bir tərəplimə əhwaliqə gol bolup ketixtin, ez kol astidikilərninğ məs'uliyətsizlik bilən bərgən ham-huta təkliplirigə kizikip ketixtin hali bolalmay, taməqa üsüp kelixinğ səwiwi xuki, ular hərəkandək hərbi ixlar pilaninğ zərür qarlxlar, ez tərpininğ wə düxmən tərəpning əhwali həm ularning əzara munasiwiti üstidə ətraplik pikir yürgüzüx asasiqə kuruluxi kerəkliginə bilməydu, yaki bilixni halimaydu.

Əhwalni bilix jəryani hərbi ixlar pilani tüzülüxtin ilgirila məwjut bolup qalmastin, bəlki hərbi ixlar pilani tüzülgəndin keyinmu məwjut bolup turidu. Məlum bir pilanni ijrə kiləqan qaqda uni ijrə kilixkə kirixkəndin baxlap urux ahirlaxkanəqa kədər boləqan jəryan əhwalni bilixning yənə bir jəryani, yəni əməlgə axurux jəryani. Bu qaqda birinqi jəryandiki nərsilərninğ əmiliy əhwaləqa uyğun yaki uyğun əməsliginə yəngiwaxtin təkxürüxkə toqra kelidu. Əgər pilan əhwaləqa uyğun kəlmisə, yaki toluk uyğun kəlmisə, yəngi bilix boyiqə yəngi həküm qikirip, yəngi qararəqa kelip, tüzülgən pilanni əzgərtip, yəngi əhwaləqa muwapiklaxturux lazim. Pilanni kismən əzgərtix ixi hər bir jəngdə digüdək bolup turidu, pütünləy əzgərtix iximu gayida bolup qalidu. Qaramlar uni əzgərtixni

bilməydu, yaki əzgərtixni halimaydu, qarqularqə ixləweridu, nətijidə yənə taməqa üsməy kalmaydu.

Yukurida səzligənlim bir zhənlüə hərkiti, yaki bir zhənyi wə jəng hərkiti. Təjribisi kəp hərbi hadim əgər kəngül koyup üginidiqan bolsa, əz budüyi (zhihuuyüənliri, jəngqiliri, koral-yarakliri, təminat-liri wahakazalar həm ularning omumi yiqindisi) ning mijəzini puhta biliwalidu, xuningdək düxmən budüyi (ohxaxla, zhihuuyüənliri, jəngqiliri, koral-yarakliri, təminatlıri wahakazalar həm ularning omumi yiqindisi)ning mijəzinimu puhta biliwalidu, uruxka munasiwətlük baxka həmmə xərtləni, məsilən, siyasi, iktisadiy, juqrapiyiwi xərtləni, iklim xərti wə baxkılarni puhta biliwalidu, bundak hərbi hadim uruxka yaki jənggə yetəkkilik kilsa, bir kədər ixənqkə igə bolidu, kəprək qəlibə kazinalaydu. Bu uzak wakit dawamida düxmən tərəpning wə əz tər-pining əhwalini bilip, hərket kanuniyətłirini tepip qikip, zhuguən bilən keguən otturidiki ziddiyət-ləni həl kiləanlıkning nətijisi. Bilixning bu jəryani intayin məhim, muxundak uzak muddətlik təjribə bolmioqanda, pütkül uruxning kanuniyətłirini qüxi-nix wə igəlləx kiyin. Həkiki kəbil yukuri dərijilik zhihuuyüən bolux yengiyaqə ixka kirixkən kixilər yaki uruxni kəqəz yuzidila bilidiqan kixiləning kolidin kəlməydu, buning üqün urux dawamida üginix kerək.

Barlık pirinsiplik hərbi kanuniyətlər yaki hərbi

nəziriyilər—burunki wə hazirki kixilər qıkaroqan etkənki urux təcribiliri toqrisidiki hulasilər. Ötmüxtiki uruxlarning bizgə qalduroqan bu kanlik sawaklırını əhmiyyət berip üginiximiz kerək. Bu—bir ix. Ləkin yənə bir ix bar, u bolsimu bu hulasilərnı öz təcribimizdə sinap kərüp, karqə kelidioqan nərsilərnı kobul kilix, karqə kəlməydioqan nərsilərnı rət kilix, özimizgə has nərsilərnı kəpəytxin ibarət. Bu keyinki ix nahayiti mohim, undak kilmioqanda, uruxka yetəkqilik kilalmaymiz.

Kitap okux—üginix, ügən'gənni ixlitixmu üginix, bəlki tehimu mohim üginix. Uruxni uruxtin üginix bizning asasiy usulimiz. Məktəpkə kirix pürsitigə igə bolmioqan kixilərmu uruxni üginələydu, yəni urux dawamida üginələydu. Inkilawiy urux ammining ixi, buningda, kəpinqə, awal üginiwelip, andin urux kilimən, digili bolmaydu, awal urux kilip turup, andin üginixkə toqra kelidu, urux kilixning əzi üginix bolidu. “Laobəyxing”liktin hərbi bolənoqə kədər bir arilik bar, ləkin bu arilik Wənli Changchengdək uzun əməs, bəlki uni tezdin tügıtxikə bolidu, inkilap kilix, urux kilix muxu arilikni tügıtxning usuli. Üginix wə ixlitix asan əməs, digənlik, mukəmməl üginix wə pixxik ixlitix asan əməs, digənlik bolidu. Laobəyxing tezdin hərbi boləlaydu, digənlik, bu ixka kirixix anqə kiyin əməs, digənlik bolidu. Bu ikkisini omumlaxturoqanda, u Zhongguoning: “Kiyin ix yok aləmdə, kəngül koy-

oqan adəmgə” digən kədimi səzigə toqra kelidu. Ixka kirixix kiyin əməs ikən, kamaletkə yetixmu mümkün, əmma gəp kəngül koyuxta, üginixkə mahir boluxta.

Hərbi ixlar qanuniyiti, baxka xəy’ilərnin qanuniyətlirogə ohxax, keguən əmiliyət^①ning mengimizdiki inkasi, mengimizdin baxka həmmə nərsə—keguən əmiliyət. Xuning üqün, üginiximiz wə biliximizning düyxiangi düxmən tərəp wə özimiz tərəptin ibarət ikki tərəpni öz iqigə alidu, bu hər ikki tərəpni tətqiq kilinidiqan düyxiang dəp karax kerək, pəkət bizning mengimiz (idiyimiz)la tətqiq kiləuqi asasiy gəwdə. Bir hil kixilər barki, ular özini enik bilidu, özgini enik bilməydu, yənə bir hil kixilər barki, ular özgini enik bilidu, özini enik bilməydu, ularning ikkilisi urux qanuniyətlerini üginix wə ixlitix məsilisini həl qilalmaydu. Zhongguoning kədim zamandiki qong hərbi alimi Sunwuzi^②ning kitawida eytiləqan: “Əzginimu, əzəngnimu bilsəng, hərəkəndək jəngdə yəngilməysən” digən səz üginix wə ixlitixin ibarət ikki baskuqni öz iqigə aləqan, keguən əmiliyəttiki tərəkkiyat qanuniyətlerini bilixni həmdə bu qanuniyətlərgə asasən öz hərkitini bəlgiləp, kəz aldidiki düxmənni yəngixnimu öz iqigə aləqan; biz bu səzgə səl qarimasliqimiz lazim.

Urux millət bilən millət, dələt bilən dələt, sinip bilən sinip, siyasi guruh bilən siyasi guruh otturi-

sidiki ʕzara kürəxlərning əng yukuri xəkli; urux toqrisidiki həmmə kanuniyətlərni urux kiliwatkan millət, dölət, sinip wə siyasi guruhlar ʕəlibə kazinix üqün kollinidu. Uruxta yengix-yengilix, asasən, urux kiliwatkan ikki tərəpning hərbi, siyasi, iktisadiy wə təbii xərt-xaraitliriʕa baʕliq, buningda gəp yok. Lekin buning bilənla kalmastin, urux kiliwatkan ikki tərəpning zhuguən yetəkqilik kabiliyitigimu baʕliq. Hərbi mutəhəssis maddi xərt-xarait yar bərgən dairidin qikip uruxning ʕəlibisini koləa kəltürəlməydu, əmma maddi xərt-xarait yar bərgən dairidə turup uruxning ʕəlibisini koləa kəltürələydu wə koləa kəltürüxi lazim. Hərbi mutəhəssisning paaliyət səhnisi keguən maddi xərt-xarait üstigə kuruloqan, əmma hərbi mutəhəssis muxu səhnidə nuroqun janlik, həxəmətlik oyunlarni kərsitələydu. Xuning üqün, kizil armiyimizning yetəkqiliri məwjut keguən maddi asasta yəni hərbi, siyasi, iktisadiy wə təbii xərt-xaraitlar asasında, ʕəzimizning kudritini jari kildurup, pütün armiyini baxlap, milli wə sinipiy düxmənlərni yokitixi, bu naqar dunyani ʕzgərtixi lazim. Bu yərdə bizning zhuguən yetəkqilik kabiliyitimizni ixlitixkə toqra kelidu, bəlki ixlitix kerək. Biz kizil armiyidiki hərəkəndə bir zhihuyyüənning kalaymikan urup-sokup yuridioqan karamlardin bolup kelixiʕa yol koymaymiz; biz kizil armiyidiki hər bir zhihuyyüənning jasarətlik wə parasətlik kəhrimanlardin boluxini təxəbbus kilixi-

miz kerəkki, u həmmi besip qüxidiqan qəyrətkila igə bolup qalmastin, bəlki pütün uruxning əzgirixi wə tərəkkiyatini idarə kılalaydiqan kabiliyət kimu igə bolsun. Zhihuyyüenlər urux dengizida üzgəndə, əzlrini qərək kiliwətməstin, bəlki əzlrini ixənqlik wə tədbirlik rəwixtə ikkinqi kirqakka yetküzüxi lazim. Uruxka yetəkqilik kilix kanuniyiti—urux dengizida üzük sən'iti.

Yukuridikilər bizning usulimiz.

2-Bap Zhongguo Gongchəndangi Wə Zhongguo Inkilawiy Uruxi

1924-yili baxlanqan Zhongguo inkilawiy uruxi ikki baskuqni yəni 1924-yildin 1927-yiloqiqə bolqan baskuq bilən 1927-yildin 1936-yiloqiqə bolqan baskuqni besip ətiti; buningdin keyinkisi bolsa Yapon baskunqiliriqə qarxi milli inkilawiy urux baskuqi. Bu üç baskuqtiki inkilawiy urux Zhongguo purolə-tariyati wə uning partiyisi Zhongguo gongchəndangining rəhbərliğidə boldi wə bolidu. Zhongguo inkilawiy uruxining asasiy düxmini jahan'girlik wə feodal küqlər. Zhongguo burzuaziyisi gərqə məlum tarihiy pəyttə inkilawiy uruxka katnixidiqan bol-simu, lekin əzining xəhsi mənəpətpərəsligidin wə siyasi, iktisadiy jəhətlərdə mustəkilloqi kəm bol-qanliktin, Zhongguo inkilawiy uruxining üzük-kesil

qəlibə kazinix yoliqə karap mengixioqə rəhbərlik kilixni halimaydu wə rəhbərlikmu kilalmaydu. Zhongguoning dihanlar ammisi wə xəhər uxxak burzuaziyisi ammisi inkilawiy uruxka aktip kat-nixixni wə uruxni üzül-kesil qəlibigə erixtürüxnı halaydu. Ular inkilawiy uruxning asasiy kŭqi; lekin ularning uxxak ixləpqi karəquqilik hususiyiti ularning siyasi nəzər dairisini qəkləydu (Bir kisim ixsiz ammida həkümətsizlik idiyisi bolidu), xunga ular uruxning toqra rəhbiri bolalmaydu. Xuning ŭqun, puroletariyat siyasi səhnigə qikkan dəwrədə, Zhongguo inkilawiy uruxioqə rəhbərlik kilix məs'uliyiti Zhongguo gongchəndangining zimmisigə qŭxməy kalmaydu. Bundak wakitta, hərəkandak inkilawiy urux əgər puroletariyat wə gongchəndangning rəhbərliigə igə bolmisa, yaki hilaplik kilsa, qokum məqlup bolidu. Qunki yerim mustəmlikə Zhongguo jəmiyitidiki hərəkaysi təkikilər wə hər hil siyasi guruhlar iqidə pəkət puroletariyat wə gongchəndangla tar ramkilikliktin wə xəhsi mən pəətpərəsliktin tamamən hali, əng yirakni kəridioqan siyasi nəzər dairigə wə əng küqlük təkikilqanlikka igə, bəlki dunyadiki ilqar puroletariyatning wə uning partiyilirining təciribilirini əng kəmtərlik bilən kəbul kilip, əz ixida kollinalaydu. Xuning ŭqun, pəkət puroletariyat wə gongchəndangla dihanlarəqə, xəhər uxxak burzuaziyisigə wə burzuaziyigə rəhbərlik kilip, dihanlar wə uxxak burzuaziyining tar

ramkiliklioqini, ixsizlar ammisining buzoqunqilik haraktirini tūgiteləydu, xuningdək burzuaziyining turaksizlioqi wə üzül-kesilsizliginimu tūgiteləydu (əgər gongchəndangning siyasiti hata bolmisa), xuning bilən inkilapni wə uruxni oqelibə yoliqə elip baralaydu.

1924-yildin 1927-yiloqə dawam kiloqan inkilawiy urux, asasiy jəhəttin eytkanda, həlkara puroletariyatning wə Zhongguo puroletariyatining həm ularning partiyilirining Zhongguo milli burzuaziyisi wə uning partiyisigə boləan siyasi təsiri həm ular bilən boləan siyasi həmkarlioqi astida elip berildi. Lekin inkilap wə uruxning jiddi pəytidə, aldi bilən qong burzuaziyə asilik kiloqanliktin, xuning bilən billə inkilap qoxunidiki jihuyzhuyiqilar inkilapka boləan rəhbərlik hokukidin əzlūgidin wazkəqkənliktin, bu ketimki inkilawiy urux məqlup boldi.

1927-yildin həzirəqiqə boləan yər inkilawiy uruxi yengi xaraitta elip beriliwatidu. Yaloquz jahan'girlikla bu uruxning dūxmini bolup kalmastin, bəlki qong burzuaziyə bilən qong pomixxiklar ittipakimu bu uruxning dūxmini. Milli burzuaziyə bolsa qong burzuaziyining kuyruoqi boldi. Bu inkilawiy uruxka rəhbərlik kiloquqi pəkət gongchəndang, gongchəndang inkilawiy uruxka boləan mutlək rəhbərlik hokukini xəkilləndürdi. Gongchəndangning bundak mutlək rəhbərlik hokuki—inkilawiy uruxni ahirəqiqə kət'i dawamlaxturuxning əng asasiy xərti. Gong-

chəndangning bundak mutlək rəhbərliyi bolmiqanda, inkilawiy uruxning bundak kət'iyətlikkə igə bolalixini təsəwwur kilix mümkin bolmaytti.

Zhongguo gongchəndangi Zhongguoning inkilawiy uruxiqa kəhrimanlik wə kət'ilik bilən rəhbərlik kilip kəldi, 15 yillik uzak wakıt dawamida^① pütün məmlikət həlki aldida əzining həlkning dosti ikənligini, hər küni həlk mənəpəətini koqdax üqün, həlkning ərkinligi wə azatliqi üqün inkilawiy uruxning əng aldinki sepide turup keliwatkanliqini kərsətti.

Zhongguo gongchəndangi japa-muxəkkətlik kü-rəxlərnı bexidin kəqürüx bilən, nəqqə yüz ming kəhriman partiyə əzaliri wə nəqqə on ming kəhriman kadirlirining əz kənini təküp kurban boluxi bilən pütün millitimiz boyiqə nəqqə yüz milyon ahələ otturısında uluk tərbiyiwi rol oynidi. Zhongguo gongchəndangining inkilawiy kü-rəxlərdə kəzənən uluk tarihiy muwəppəkiyətliri bögünki kündə milli düxmən besip kirgən jiddi pəyttə turəən Zhongguoni munkərzliktin kutulux-aman kəlix xərtigə igə kildi, bu xərt həlkning zor kəpqiligi ixən'gən, həlk uzak muddət sinap talliwələən siyasi rəhbərning boləanlıqi. Hazir gongchəndangning eytkən səzini baxkə hərəkəndək partiyining eytkən səzigə kəriqanda həlk asan kəbul kilidu. Zhongguo gongchəndangining ət müxtiki 15 yillik japa-muxəkkətlik kü-rəxliri bolmiqən bolsa, yengi munkərzlik həwpidin kutulux

mümkin bolmaytti.

Zhongguo gongchəndangi inkilawiy urux dawa-mida Chen Duxiu^④ ongqil jihuyzhuyisi wə Li Lisən “sol”qil jihuyzhuyisi^⑤ din ibarət ikki hatalikni etküz-gəndin taxkiri, yənə təwəndiki ikki hatalikni etküzdi: Birinqisi 1931-yildin 1934-yiloqiqə dawam kiləqan “sol”qil jihuyzhuyi^⑥, bu hatalik yər inkila-wi uruxini intayin eqir ziyanoqa uqratti, nətijidə bəxinqi ketimlik “korxap yokitix”ka qarxi turuxta düxmənni yənggili bolmidi, əksiqə, genjüdilər kəldin kətti wə kizil armiyə ajizlaxti. Bu hatalik zhong-yang zhengzhijüsining 1935-yil 1-aydiki kəngəy-tilgən Zunyi yiqinida tüzitiwelindi. Ikkinqisi—1935-yildin 1936-yiloqiqə dawam kiləqan Zhang Guotao ongqil jihuyzhuyisi^⑦, bu hatalik partiye wə kizil armiyining intizamini buzuxkiqə berip yetip, kizil armiyining bir kəsim asasiy küqini eqir ziyanoqa uqratti; lekin zhongyangning toqra rəhbərliqi, kizil armiyidiki partiye əzalirining wə zhihuyyən. jəng-qilərnin oyoqanoqanliqi arkisida ahir bu hatalikmu tüzitiwelindi. Bu hataliklarning həmmisi partiye-mizgə, inkilawimiz wə uruximizə əlwəttə ziyalik idi, lekin ahir ularni yəngduk, bizning partiyimiz wə kizil armiyimiz bu hataliklarni yəngix dawamida qenikip tehimu küqəydi.

Zhongguo gongchəndangi daqduqilik, xanlik, qəlibilik inkilawiy uruxka rəhbərlik kildi wə dawamlıq rəhbərlik qiliwatidu. Bu urux Zhongguoni

azat kilixning bayriqla bolup qalmastin, bəlki həlkəralik inkilawiy əhmiyət kimu igə. Duniyadiki inkilawiy həlklərnin kəzi bizdə. Yengi baskuqta—Yapon baskunqiliriqla karxi milli inkilawiy urux baskuqida biz Zhongguo inkilawini muwəppəkiyət kəzinixka elip barimiz, xuningdək xərkətiki wə duniyadiki inkilaplarqimu qongkur təsir kərsitimiz. Ətmüxtiki inkilawiy uruxlar bizgə yaloquz Marksizimlik toqlra siyasi luxiənla zərür bolup qalmastin, bəlki Marksizimlik toqlra hərbi luxiəningmu zərür-lüğini ispatlap bərdi. 15 yillik inkilap wə urux muxundak siyasi wə hərbi luxiənni tawlap qikardı. Uruxning buningdin keyinki yengi baskuqida, ixini-mizki, bundak luxiən yengi xaraitka asasən tehimu rawajlinidu, toluqlinidu wə beyiydu, bizni milli düxmənni yengix məksidigə erixtüridu. Tarih bizgə kərsitip bərdiki, toqlra siyasi luxiən wə hərbi luxiən, təbii, teq halda pəyda bolmastin wə rawajlanmastin, bəlki kürəx dawamida pəyda bolidu wə rawajlinidu. U bir tərəptin, “sol”qil jihuyzhuyi bilən kürəx kilidu, yənə bir tərəptin, onqil jihuyzhuyi bilənmü kürəx kilidu. Inkilapka wə inkilawiy uruxka ziyan yətküzidiqlan bu ziyanlik hahixlar bilən kürəx kilmiqlanda həm ularni üzül-kesil tügətmigəndə, toqlra luxiəning tiklinixi wə inkilawiy uruxning qləlibə kəzinixi mümkin əməs. Mening bu kitapqida hata tərəptiki pikirlərnəni kəprək tilqla eliximdin məksət ənə xu.

3- Bap Zhongguo Inkilawiy Uruxining Hususiyətliri

1- Bəlum Bu Məsilining Mohimliqi

Zhongguo inkilawiy uruxining özige has hususiyətlərgə igə ikənligini etirap kilmaydioqan, bil-məydioqan yaki bilixni halimaydioqan kixilər kızil armiyining guomindang armiyisige qarxi kilqan uruxini adəttiki urux bilən ohxax yaki Sovet itt-pakining iqki uruxi bilən ohxax dəp qaraydu. Lenin, Stalin rəhbərlik kilqan Sovet itt-paki iqki uruxining təjribiliri dunyawı əhmiyətkə igə. Barlik gongchəndanglar xuningdək Zhongguo gongchəndangimu bu təjribilərnı həm Lenin, Stalinning bu təjribilər toqrisidiki nəziriyiwi yəkünlirini kiblinamə kilidu. Lekin bu, ənə xu təjribilərnı öz xaraitimizda əlük halda kolliniximiz lazim, digənlık əməs. Zhongguo inkilawiy uruxining nuroqun jəhətlərdə Sovet itt-pakining iqki uruxidin pərklindioqan özige has hususiyətliri bar. Bu hususiyətlərnı hesapkə almaslık yaki inkar kilix əlwəttə hata. Bu nukta bizning 10 yillik uruximizda toluk ispatlandi.

Bizning duxminimizmu xuningoqa ohxap ketidioqan hatalik ətküzdi. Ular kızil armiyə bilən urux kilixta baxkə uruxlardikidin pərklindioqan zhənlue wə zhənshuning boluxi lazimliqini etirap kilmidi. Ular

hər tərəplimə üstünlüklirigə ixinip, bizni közge ilmidi, özlirining kona urux usuliqə qing esiliwaldi. 1933-yili düxmən elip barqan tətinqi ketimlik “koxrap yokitix” məzgilidiki wə uningdin ilgiriki əhwal ənə xundak boldi, buning nətijisidə ular hər ketimda məqlup boldi. Guomintang armiyisidə bu məsilə toqrisida yengi pikirni otturiqə koyqanlar dəsleptə guomintangning əksiyətqi jiangjüni Liu Weyyüən, keyin Dəy Yüə boldi. Ahir ularning pikir Jiang Jieshi tərpidin qobul kılindi. Bu—Jiang Jieshi ning Lushən jün’guənler təlim-tərbiyə kursi[®]ning wə özining bəxinqi ketimlik “koxrap yokitix” dawamida yolqə koyqan əksiyətqil yengi hərbi pirinsipi[®]ning pəyda bolux jəryani.

Lekin düxmən özining hərbi pirinsipini əzgərtip kizil armiyə bilən urux kılıx xaraitiqə muwapiklaxturqan qaoqda, bizning qoxunimizda “kona muqam” qə yeniwalqan kixilər pəyda bolup qaldi. Ular adəttiki əhwalni közdə tutux tərpiqə kaytixni kuwətləp, hərəkəndak əlahidə əhwalni qüxinixni rət kildi, kizil armiyening kanlik urux tarihining təjribilirini rət kildi, jahan’girlikning wə guomintangning küqlirigə səl karidi, guomintang armiyisining küqigə səl karidi, düxmən kollanqan əksiyətqil yengi pirinsipni kərüp turup kərməslikkə saldi. Nətijidə Shənxi-Gənsu qegra rayonidin baxka barlik inkilawiy genjüdilər qoldin kətti, kizil armiyening adəm sani 300 mingdin birnəqqə on mingqə qüxüp

kaldi, Zhongguo gongchəndangining əzalirining sani 300 mingdin birnəqqə on mingə qūxūp kaldi, guomintang rayonliridiki partiyə təxkilatlıridin pütünləy digüdək ayrılıp kalduq. Kiskisi, bir kətim eqir tarihiy jazaqə uqrax boldi. Ular əzlırini Marksizim-Leninizimqi dəp atixiwələn, əmiliyətə Marksizim-Leninizimni bir azmu ügənmigən. Lenin: Marksizimning tūp mahiyiti wə uning jeni konkirit əhwalni konkirit təhlil kilix®, digən idi. Bizning bu yoldaxlırimiz dəl muxu nuktini untup kaləqan.

Buningdin məlumki, Zhongguo inkilawiy uruxining hususiyətlirini qūxənməy turup, Zhongguo inkilawiy uruxiqə yetəkqilik kiləqili bolmaydu, Zhongguo inkilawiy uruxini qəlibə yoliqə baxliqili bolmaydu.

2-Bölüm Zhongguo Inkilawiy Uruxining Hususiyətliri Nime

Əmisə, Zhongguo inkilawiy uruxining hususiyətliri nime?

Meningqə, tət asasiy hususiyiti bar.

Birinqi hususiyiti—Zhongguoning siyasi wə iktisadiy tərəkkiyati təkxi bolmiqən yerim mustəmlikə qong məmlikət boləqanlıqi, uning üstigə, 1924-yildin 1927-yiləqə dawam kiləqan inkilapni bexidin kəqürgənligi.

Bu hususiyət Zhongguo inkilawiy uruxining

rawajlinix wə qəlibə kazinix imkaniyitigə igə ikənligini kərsitidu. 1927-yili kixtin 1928-yili ətiyazoqiçə boləqan arilikta, Zhongguo partizan uruxi baxlinip uzak ətəməy, Hunən əlkisi bilən Jiangxi əlkisi tutaxkan qegra rayon—Jinggangshəndiki yoldaxlardin bəziliri “Kizil bayrakni zadi kaçanoqiçə tutup turoqili bolar” digən soalni koyoqan qaoqda, biz ənə xu imkaniyətni kərsitip ətəken iduk (Hunən-Jiangxi qegra rayoni partiye təxkilatining 1-ketimlik kural-tiyi®da). Qünki bu əng tıp məsilə idi, Zhongguo inkilawiy genjüdiliri wə Zhongguo kizil armiyisi məwjut bolup turalamdu wə rawajlinalamdu, digən məsiligə jawap bərmisək, bir kədəmmu aloqa basal-mioqan bolattuk. Zhongguo gongchəndangining 1928-yildiki məmlikətlik 6-kurultiyi bu məsiligə yənə bir ketim jawap bərdi. Zhongguo inkilawiy hərkiti xuningdin baxlap toqra nəziriyiwi asaska igə boldi.

Əmdi bu məsilini bəlüp-bəlüp karap qikayli:

Zhongguoning siyasi wə iktisadiy tərəkkiyati təkxi əməs—ajiz kapitalistik igilik bilən eqir dəri-jidiki yerim feodallik igilik billə məwjut, birkanqə zamaniwi soda-sanaət xəhərliri bilən turoqun haləttiki kəng yezilar billə məwjut, nəqqə milyon sanaət ixqiliri bilən kona tüzüm həkümranliqdidiki nəqqə yüz milyon dihanlar wə kol sanaət ixqiliri billə məwjut, mərkiziy həkümətəni baxkurup turoqan qong jünfalar bilən hərkaysi əlkiłəni baxkurup turoqan

kiqik jünfalar billə məwjut, əksiyətqi armiyide Jiang Jieshiqə təwə atalmix mərkəz armiyisi bilən hərkaysi əlkillərdiki jünfalarqə təwə hər hil namda atilidiqan qoxunlardin ibarət ikki hil qoxun billə məwjut, birqanqiliqan tēmüryol. su yoli wə aptomobil yolliri bilən kəng tarkaloqan qəltək harwa yoli. pəkət piyadə mengixkila bolidiqan yol wə piyadə mengixkimu kıyin boləqan yollar billə məwjut.

Zhongguo yerim mustəmlikə məmlikət—jahan-girlar otturisida birlikning bolmasliqı Zhongguo həkümran guruhlıri otturisida birlikning bolmasliqıqə təsir kərsitidu. Birnəqqə dələt idarə kilip turəqan yerim mustəmlikə məmlikət bir dələt idarə kilip turəqan mustəmlikidin pərklinidu.

Zhongguo qong bir məmlikət—“Xərk tərifi karangəulaxsa, qərp tərifi yoruk turar, jənup tərifi karangəulaxsa, ximal tərifi yənə bar”, aylinip yürüp hərket kilixka zimin yok, döp qəm kılmaslik kerək.

Zhongguo bir ketimlik uluk inkilapni bexidin kəqürdi—kizil armiyining uruqini təyyarlidi, kizil armiyining rəhbirini yəni gongchəndangni təyyarlidi, uning üstigə, bir ketim inkilapka katnaxkan həlk ammisini təyyarlidi.

Xuning üqün eytimizki, Zhongguo—bir ketimlik inkilapni bexidin kəqürgən, siyasi wə iktisadiy tərəkkiyati təkxi bolmiqan yerim mustəmlikə qong məmlikət, bu—Zhongguo inkilawiy uruxining birinqi hususiyiti. Bu hususiyət yaloquz bizning siyasi

jəhəttiki zhənlüe wə zhəshuyimiznila tüptin bəlgiləx bilən qalmay, bəlki bizning hərbi jəhəttiki zhənlüe wə zhəshuyimiznimu tüptin bəlgiləgən.

Ikkinqi hususiyiti—düxməning küqlüklügi.

Kizil armiyining düxmini boləqan guomindangning əhwali kəndək? U—həkimiyətni koləqə eliwaləqan wə əzining həkimiyitini nisbi halda turaklaxturəqan partiyə. U pütün dunyadiki əsasiy əksil'inkilawiy dələtlərnəng yardimigə igə. U əzining armiyisini əzgərtti—Zhongguoning hərəkəndək bir tarihiy dəwr-diki armiyisigə ohximaydiəqan əmma dunyadiki zamaniwi dələtlərnəng armiyisigə omumən ohxaydiəqan kilip əzgərtti, uning armiyisi koral-yarak wə baxkə hərbi əxyalar bilən təminlinix jəhəttə kizil armiyigə kəriəqanda kəp üstün, uning üstigə, san jəhəttin Zhongguoning hərəkəndək bir tarihiy dəwr-diki armiyisidin exip qūxidu, dunyadiki hərəkəndək bir dələtning daimi armiyisidin exip qūxidu. Uning armiyisini kizil armiyə bilən selixturəqanda, həki-kətən, əsmən-zimin pərk bar. U pütün Zhongguoning siyasi, iktisadiy, kətnax wə mədiniyət tūgūnliri yaki jan tomurlirini əz qənggiliəqə eliwaldi, uning həkimiyiti pütün məmlikət haraktirlik həkimiyət.

Zhongguo kizil armiyisi ənə xundək küqlük düxmən əldida turuptu. Bu—Zhongguo inkilawiy uruxining ikkinqi hususiyiti. Bu hususiyət kizil armiyining uruxini ədətiki uruxlardin xuningdək

Sovet ittipakining iqki uruxidin wə beyfa uruxidin nuroqun jəhətlərdə pərkləndürməy qoymaydu.

Üqinqi hususiyiti—kizil armiyining ajizliqi.

Zhongguo kizil armiyisi birinqi uluk inkilap məqlup bolqandin keyin, partizan düyliridin wujutka kelixkə baxlidi. U yalquz Zhongguoning əksiyətqil dəwridila turux bilən kalmastin, bəlki dunyadiki əksiyətqi kapitalistik dələtlər siyasi wə iktisadiy jəhətlərdə bir kədər turaklaxkan dəwrdimu turmakta.

Bizning həkimiyyitimiz tarkak, uning üstigə, yək-kə-yəkkə turoqan taqlıq yərlərdiki yaki qət-yaka yərlərdiki həkimiyyət, heqkandak taxki yərdəmgə igə əməs. Inkilawiy genjüdilərnin iktisadiy xaraiti wə mədiniyyət xaraiti guomindang rayonliriningkigə kariqanda arkida. Inkilawiy genjüdilərdə pəkət yezilar wə kiqik xəhərlərlə bar. Bu genjüdilərnin yeri baxta nahayiti kiqik idi, keyinmu anqə qongaymidi. Uning üstigə, genjüdilər mukim əməs; kizil armiyining həkiki mustəhkəm genjüdisi yok.

Kizil armiyining sani az, kizil armiyining qoral-yarakliri naqar, kizil armiyining ozuk-tülük, kiyim-keqək wə xuningoqa ohxax maddi əxyalar bilən təminlinixi nahayiti kiyin.

Bu hususiyət—aldinki bir hususiyət bilən kəskin selixturma. Kizil armiyining zhənlüe wə zhəns husi muxundak kəskin selixturma اساسida barlikka kəlgən.

Tətinqi hususiyiti—gongchəndangning rəhbərliqi

wə yər inkilawi.

Bu hususiyət birinqi hususiyətning mukərrər nətijisi. Bu hususiyət ikki tərəptiki əhwalni kəltürüp qikarəqan. Bir tərəptin, Zhongguo inkilawiy uruxi gərqə Zhongguoning wə kapitalizim dunyasining əksiyətqil dəwridə turuwatқан bolsimu, lekin qəlibə kazinalaydu, qünki u gongchəndangning rəhbərli-gigə wə dihanlarning yardimigə igə. Genjüdüler kiqik bolsimu, lekin siyasi jəhəttin nahayiti zor küq-kudrətkə igə bolup, nahayiti zor boləqan guo-mindang həkimiyyətigə karimu-karxi halda təwrənməy turuwatidu, guomindangning hujum kilixioqə hərbi jəhəttin nahayiti zor kiyinqilik tuqduruwatidu, qünki biz dihanlarning yardimigə igə. Kizil armiyə kiqik bolsimu, lekin kudrətlik jənggiwarliqkə igə, qünki gongchəndang rəhbərli-gidə boləqan kizil armiyə tərkiwidikilər yər inkilawi dawamida bar-likkə kəlgən, əz mən-pəəti üqün jəng kilidu, uning üstigə, zhihuyyüənlər bilən jəngqilər otturisida siyasi jəhəttə birlik bar.

Yəne bir tərəptin bolsa, guomindang bilən kəs-kin selixturma boldi. Guomindang yər inkilawioqə karxi turidu, xunga dihanlarning yardimigə igə əməs. Uning armiyisi san jəhəttin kəp bolsimu, lekin u əskərlər ammisini wə uxxak ixləp-qikarəqu-qilardin kelip qikқан nuroqun təwən dərijilik kadir-lirini guomindang üqün anglik türdə pidakarlik kərsitidioqan kilalmaydu. Jün'guənliri bilən əskərliri

otturisida siyasi jəhəttə ihtilap bar, bu uning jəng-giwarliqini keməydidu.

3- Bөлüm Buningdin Bizning Zhənlüe Wə Zhəshuyimiz Wujutka Kelidu

Bir kətimlik uluk inkilapni bexidin kəqürgən, siyasi wə iktisadiy jəhətlərdə tərəkkiyati təkxi bol-miqan yerim mustəmlikə qong məmlikət, küqlük düxmən, ajiz kızil armiyə, yər inkilawi—bular Zhongguo inkilawiy uruxining tət asasiy hususiyiti. Bu hususiyətlər Zhongguo inkilawiy uruxining yetəkqi luxiənini wə uning nuroqun zhənlüelik wə zhəshuluk pirinsiplirini bəlgiligən. Birinqi hususiyət bilən tətinqi hususiyət Zhongguo kızil armiyisining rawajlinixi mümkinligini wə öz düxminini yengixi mümkinligini bəlgiligən. İkkinqi hususiyət bilən üqinqi hususiyət Zhongguo kızil armiyisining tezdin rawajlinixi mümkün əməsligini wə öz düxminini tezdin yengixi mümkün əməsligini yəni uruxning uzakka sozulidiqanliqini bəlki uruxni yahxi elip barmisa, məqlup boluximu mümkinligini bəlgiligən.

Bu—Zhongguo inkilawiy uruxining ikki təripi. Bu ikki tərəp billə məwjut bolup turuwatidu, yəni əplik xaraitmu bar, kiyin xaraitmu bar. Bu—Zhongguo inkilawiy uruxining tüp kanuniyiti, nuroqun kanuniyətlər muxu tüp kanuniyəttin kelip qikқан. Bizning 10 yillik urux tarihimiz muxu kanuniyət-

ning toqıriloqini ispatlidi. Kimki bu tüp haraktirlik kanuniyətni kəzi oquq turup kərməydikən, u Zhongguoning inkilawiy uruxioqa yetəkqilik kılalmaydu, kizil armiyini uruxta oqəlibə kəzinix imkaniyitigə igə kılalmaydu.

Nahayiti roxənki, zhənlüe yənülüxini toqra bəlgiləp, hujum kıləqan qəqda təwəkkülqilikkə kərxı turux, mudapiə kərgən qəqda baoshouzhuyioqa kərxı turux, yetkəlgən qəqda kaqkunqilikka kərxı turux; kizil armiyining partizanqiloiqə kərxı turux, lekin kizil armiyining partizanlik haraktirininu etirap kilix; zhənyi dairilik uzakka sozulidioqan uruxka wə zhənlüelik tez həl kilidioqan uruxka kərxı turup, zhənlüelik uzakka sozulidioqan uruxni wə zhənyi dairilik tez həl kilidioqan uruxni etirap kilix; mukim urux sepigə wə zhendizhən'gə kərxı turup, mukim bolmioqan urux sepini wə yündongzhənni etirap kilix; tarmar kilix uruxioqa kərxı turup, yokitix uruxini etirap kilix; zhənlüe yənülüxidiki ikki muxtqilikka kərxı turup, bir muxtqilikni etirap kilix; arka səp organlirini kəng kiliwetix tüzümigə kərxı turup, arka səp organlirini ihqam kilix tüzümini etirap kilix; mutlək mərkəzləxkən komandanlikka kərxı turup, nisbi mərkəzləxkən komandanlikni etirap kilix; noqul hərbi kəzkaraxka wə liukouzhu-yi^⑫oqa kərxı turup, kizil armiyining Zhongguo inkilawining təxwıkatqisi wə təxkilatqisi ikənliginı etirap kilix; basmiqilik^⑬ka kərxı turup, kattik

siyasi intizamni etirap kilix; jünfazhuyioqa karxi turup, qöklik demokratik turmuxni wə inawətlik hərbi intizamni etirap kilix; natoqra, məzhəpqil kadrlar siyasitigə karxi turup, toqra kadrlar siyasitini etirap kilix; öz özini yitim kaldurux siyasitigə karxi turup, ittipaklixixka mümkün boləqan barlik ittipakqilarni qoloqa költürüxni etirap kilix; ahirda, kızil armiyini kona baskuqta tohtitip qoyuxka karxi turup, kızil armiyining rawajlinip yengi baskuqqa etüxini qoloqa költürüx—bu pirinsiplik məsililərninğ həmmisini toqra həl kilix tölöp kilidü. Biz əmdi tohtilidiqan zhənlüə məsilisidə bu məsililərnü Zhongguo inkilawiy uruxining 10 yillik kanlik tarihining təjribiliri اساسida obdan qüxəndürüp etimiz.

4-Bap “Korxap Yokitix” Wə “Korxap Yokitix” ka Qarxi Turux Zhongguo Iqki Uruxining Asasiy Xəkli

10 yildin buyan, partizan uruxi baxlanqan kündin tartip, hərқandak bir mustəkil kızil partizan düyi yaki kızil armiyə wə hərқandak bir inkilawiy genjüdi daim düxmən elip barəqan “korxap yokitix”ka uqrap kəldi. Düxmən kızil armiyini yat nərsə dəp karap, kərün’gən haman uni qoloqa qüxürməkqi boldi. Düxmən haman kızil armiyining izioqa

qüxti, bəlki haman uni qorxiwalidi. Bu xəkil ətəkən 10 yıl dawamida özgərmidi, əgər iqqi uruxning ornini milli urux almisa, ta düxmən ajiz, kızil armiyə küqlük bolup özgərgən'gə kədər bu xəkilmu özgərməydu.

Kızil armiyə öz paaliyətliridə "koxrap yokitix"ka qarxi turux xəklini kollandi. Ələlibə diginimizdə, اساسən, "koxrap yokitix"ka qarxi turuxning qəlibisini yəni zhənlüə wə zhənyining qəlibisini kəzdə tutimiz. Bir qetimlik "koxrap yokitix"ka qarxi turux bir zhənyi bolup, u daim qong-kiqik birkan-qilioqan hətta birnəqqə onlioqan jəngdin təxkil tapidu. Bir qetimlik "koxrap yokitix"ni tüptin tarmar kilmioqiqə, nuroqun jənglərdə qəlibə kəzənoqan təkdiirdimu, uni zhənlüə jəhəttə yəki pütүн zhənyi jəhəttə qəlibə kəzənoqanlik digili bolmaydu. Kızil armiyining 10 yillik urux tarihi "koxrap yokitix"ka qarxi turux tarihi boldi.

Düxmən elip baroqan "koxrap yokitix"ta wə kızil armiyining "koxrap yokitix"ka qarxi turuxida hujum kilix wə mudapiə kəruxtin ibarət ikki hil jəng xəkli əzara kollinildi, bu jəhəttə kədimki wə hazırki zamanda, Zhongguo wə qət'əllərdə bolup ətəkən uruxlardin pərklik bolmidi. Lekin Zhongguo iqqi uruxining hususiyiti bu ikki hil xəkilning uzak muddət təkralinip turuxidin ibarət boldi. Hər qetimki "koxrap yokitix"ta düxmən kızil armiyining mudapiəsige hujum bilən qarxi turdi, kızil armiyə

düxməning hujumiya mudapiə bilən karxi turdi, bu—“korxap yokitix”ka karxi turux zhənyisining birinji baskuqi. Düxmən kızil armiyining hujumiya mudapiə bilən karxi turdi, kızil armiyə düxməning mudapiəsige hujum bilən karxi turdi, bu—“korxap yokitix”ka karxi turux zhənyisining ikkinji baskuqi. Hərəkəndək “korxap yokitix” muxu ikki baskuqni öz iqigə alidu, bəlki uzak muddət təkralinip turidu.

Uzak muddət təkralinip turidu, diginimiz, urux xəkli bilən jəng xəkli təkralinip turidu, digənlik. Bu—pakit, hərəkəndək kixi bir qarapla biliwalidu. “Korxap yokitix” wə “korxap yokitix”ka karxi turux urux xəklining təkralinixi. Düxmən bizning mudapiəmizgə əzining hujumini karxi qoyidoqan, biz düxməning hujumiya əzimizning mudapiəmizni karxi qoyidoqan birinji baskuq, düxmən bizning hujumimizga əzining mudapiəsini karxi qoyidoqan, biz düxməning mudapiəsige əzimizning hujumimizni karxi qoyidoqan ikkinji baskuq hər bir ketimki “korxap yokitix” dawamidiki jəng xəkillirining təkralinixi.

Urux wə jəngning məzmuniya kəlsək, bu addi halda təkralinip turmaydu, bəlki hər ketimkisi pərklik bolidu. Bumu pakit, hərəkəndək kixi bir qarapla biliwalidu. Bu yərdiki qanuniyət xuki, “korxap yokitix” wə “korxap yokitix”ka karxi turuxlarning kəlimi barqansiri kengiyidu, əhwal barqansiri murəkkəpli-

xidu, jənglər barqansiri kəskinlixidu.

Lekin buningda kətirilix wə pəsiyixlər bolup turidu. Bəxinqi ketimlik “kərxap yokitix”tin keyin, kizil armiyining zor dərjide ajz laxkanliqi, jənuptiki genjüdilərnin tamamən koldin kətkənligi, kizil armiyining Xibeyoqa yetkilip, iqqi düxmən’gə jənuptikidək təhlikə salidiqan nahayiti mohim orunda turmiqanliqi üqün, “kərxap yokitix”ning kəlimi bir kədər taraydi, əhwal bir az addilaxti, jənglər bir az pəsəydi.

Kizil armiyining məqlubiyiti digən nimə? Zhənlüə jəhəttin eytkanda, pəkət “kərxap yokitix”ka karxi turuxning tamamən muwəppəkiyətsiz bolup qikixila məqlubiyət dəp atilidu, bəlki pəkət kismən həm wakitlik məqlubiyət dəpla atilidu. Qünki iqqi uruxning tamamən məqlup boluxi pütün kizil armiyining yimirilixi bolidu, əmma bundak pakit yok. Kəng genjüdilərnin koldin kətkənligi wə kizil armiyining yetkəlgənligi mənggülük wə omumyüzlük məqlubiyət əməs, wakitlik wə kismən məqlubiyət, gərqə bu kismənlik partiyə təxkilati, armiyə wə genjüdilərnin 90 pirsəntini əz iqigə alqan bolsimu. Bundak pakitni biz mudapiəning dawami dəp ataymiz, düxmənning koqlap zərbə berixini bolsa uning hujumining dawami dəp ataymiz. Bu, “kərxap yokitix”ta wə “kərxap yokitix”ka karxi kürəxtə biz mudapiədin hujuməqa ətəlmiduk, əksiqə, bizning mudapiəmiz düxmənning hujumi bilən tarmar kılındi,

bizning mudapiəmiz qekinixkə özgərđi, düxmənning hujumi koqlap zərbə berixkə özgərđi, digənlik. Lekin kızil armiyə yengi rayonqa yetip barqan qaqda, məsilən, Jiangxi katarlik jaylardin Shənxiğə yetkəlginimizdə “korxap yokitix”ning təkrrarlinixi yənə kərüldi. Xuning üqün biz, kızil armiyining zhənlüelik qekinixi (uzun səpər)—kızil armiyining zhənlüelik mudapiəsining dawami, düxmənning zhənlüelik koqlap zərbə berixi—düxmənning zhənlüelik hujumining dawami, dəymiz.

Zhongguoning iqki uruxidiki tıp jəng xəkli, kədimki wə hazirki zamanda, Zhongguo wə qət’əllərdə bolup ətəkən hərəkandak uruxlardikidək, pəkət hujum wə mudapiədin ibarət ikki hil boldi. Zhongguo iqki uruxining hususiyiti—“korxap yokitix” wə “korxap yokitix”ka karxi turuxning uzak muddət təkrrarlinip turqanliqi, hujum kilix wə mudapiə kərüxtin ibarət ikki hil jəng xəklining uzak muddət təkrrarlinip turqanliqi, bəlki buning 10 ming kilometirdin oxuk uluk zhənlüelik yetkilix (uzun səpər)^④ni ez iqigə aloqanliqi.

Düxmənning məqlubiyiti diginimizmu xundak. Ularning zhənlüelik məqlubiyiti xuki, ular elip barqan “korxap yokitix” biz tərəptin tarmar kilinidu, bizning mudapiəmiz hujumqa özgiridu, düxmən mudapiə ornioqa qüxüp kalidu, yengiwaxtin küq uyuxturmay turup, yənə bir ketimlik “korxap yokitix”ni wujutka kəltürəlməydu. Düxməndə bizdikidək

10 ming kilometirdin oxuk zhənlüelik yətkilix digən əhwal bolmıdı, bu ularning məmlıkət boyıqə həkümran ikənligi wə bizgə kəriqanda kəp küqlük ikənligidin boldi. Lekin kismən yətkilixlərmu bolup ətı. Birkanqə genjüdidə kizil armiyə kərxiwelip hujum kiləjan ak jüdiənlərdiki düxmənlər muhasirini buzup qikip, ak rayonqa qekinip, yengiwaxtin hujum uyuxturojan ixlar bolup ətı. Əgər iqki urux uzakka sozulup, kizil armiyə qəlibə kiləjan dairə tehımu kengəysə, bundak ixlar kəpiyidu. Lekin ularning nətijisini kizil armiyiningkigə selixturqili bolmaydu, qünki ular həlkning yardimigə igə əməs, uning üstigə, jün'guənliri bilən əskərliri otturisida birlik yok. Ular əgər kizil armiyining uzak musapilik yətkilixini doraydiəjan bolsa, u qaəda qokum yokilidu.

1930-yildiki Lisən luxiəni məzgilidə yoldax Li Lisən Zhongguo iqki uruxining uzakka sozulidiəjanliqini qüxənmıdı, xunga Zhongguo iqki uruxining tərəkkiyatida “kərxap yokitix”, yənə “kərxap yokitix”, tarmar kilix, yənə tarmar kilixtin ibarət uzak muddət təkrarlinip turidiəjan kanuniyətəni kərəlmıdı (U qaəda Hunən-Jiangxi qegra rayonida üq ketim “kərxap yokitix”, Fujiəndə ikki ketim “kərxap yokitix” boləjan idi), xunga kizil armiyə tehi gədəklik dəwrədə turuwatkan qaəda, uningə Wuhən'gə hujum kilixka buyruk bərđi, məmlıkət boyıqə korallik kəzoqilang kətirix toqrisida buyruk qikardi,

xundak kılıp, məmlıkət boyıqə inkılapnı tezdin qəlibə kəzanduruxkə urundi, buning bilən “sol”qıl jıhuyzhuyilik hatalıqını ötküzdi.

1931-yildin 1934-yılqıqə dawam kılqan “sol”qıl jıhuyzhuyimu “koxrap yokıtix”ning təkrrarlinip turux kanuniyıtıgə ixənmidı. Hubey-Henən-Ənhuy qegra rayonı genjüdisidə bolsa “yan tərəptiki koxunlar”^⑤ digən söz otturiqə qıktı, u yərdiki bəzi rəhbiri yoldaxlar, üqinqi kətimlik “koxrap yokıtix” məqlup bolqandin keyinki guomindang pəkət yan tərəptiki koxunla bolup kəldi, kizil armiyigə hujum kilix üqün jəhən’gırlar əzi otturiqə qikip asasiy küq boluxkə toqra kelidu, döp kəridi. Muxu məlqər asaidiki zhənlüelik fangzhen kizil armiyini Wuhəngə hujum kılduruxtin ibarət boldi. Bu Jiangxidiki bəzi yoldaxlarning kizil armiyini Nənchangqə hujum kilixkə qəkiroqanlıqı, həkəysi genjüdilərnı tutaxturup bir pütün kilix hizmitini elip berixkə kərxı turqanlıqı, düxmənnı aldap iqkiri kirgüzüp urux kilixkə kərxı turqanlıqı, bir əlkə boyıqə qəlibə kəzinixni əlkə mərkizini wə mərkiziy xəhərlərnı tartiwelıx asasiqə koyqanlıqı xuningdək “Bəxinqi kətimlik ‘koxrap yokıtix’kə kərxı turux—inkılap kilix yoli bilən mustəmlikə bolux yoli otturısidiki həl kılqıq jəng” döp kəriqanlıqı wə xuningqə ohxaxlar bilən pirinsip jəhəttin bir. Bu “sol”qıl jıhuyzhuyi Hubey-Henən-Ənhuy qegra rayonining tətinqi kətimlik “koxrap yokıtix”kə, Jiangxi mər-

kiziy rayonining bəxinqi ketimlik “kərxap yokitix” ka karxi kürəxliridiki hata luxiəning uruqini qeqip, kizil armiyini düxmən elip barəqan kattik “kərxap yokitix” aldida ilajsiz orunoqa qüxürüp koyup, Zhongguo inkilawioqa nahayiti zor ziyan yətküzdi.

“Kərxap yokitix”ning təkrrarlinixini inkar kili-dioqan “sol”qil jihuyzhuyi bilən biwastə baqlanoqan wə kizil armiyə hərgiz mudapiə wastisini kollar-masliqi kerək dəydiqan bir türlük pikirmu pütünləy natoqra.

Inkilap wə inkilawiy urux hujum kilix bilən bolidu—bundak diyixning əlwəttə toqriliqi bar. Inkilap wə inkilawiy urux pəyda boluxtin rawaj-linixka, kiqikliktin qongiyixka, həkimiyiti bolmas-liktin həkimiyətni tartiwelixka, kizil armiyisi bolmasliktin kizil armiyini bərpa kilixka, inkilawiy genjüdiliri bolmasliktin inkilawiy genjüdilərnə bərpa kilixka kədər haman hujum kilix bilən bolidu, buningda baoshouluk kilixka bolmaydu, baoshou-zhuyilik həixka karxi turux lazim.

Inkilap wə inkilawiy urux hujum kilix bilən bolidu, lekin buningda mudapiəlinix wə qekinixlərmu bolidu—muxundak diyixla tamamən toqra. Hujum kilix üqün mudapiə kərux, aloqa besix üqün arkioqa qekinix, uduloqa mengix üqün yanqa mengix, tüz yol bilən mengix üqün əgri yol bilən mengix—nurəqun xəy’iləning tərəkkiyati jəryanida bolidioqan

mukərrər hədisə, hərbi hərəkəttə tehimu xundak.

Yukurida eytiləjan ikki həkümning aldinkisini, siyasi jəhəttin eytkanda, toqra diyixkə bolidu, hərbi ixlarəja kəqürüp kəlgəndə, toqra bolmay kalidu. Siyasi jəhəttinmu pəkət məlum əhwal boyiqə eytkanda (inkilap ilgiriləgən qaoqda), toqra bolidu, ikkinqi bir əhwaləja kəqürüp kəlgəndə (inkilap qekin'gən qaoqda: Rosiyidə 1906-yildikidək®, Zhongguoda 1927-yildikidək pütünləy qekin'gəndə; Rosiyidə 1918-yildiki Brest xərtnamisi® waktidikidək kismən qekin'gəndə), toqra bolmay kalidu. Pəkət keyinki həkümla pütünləy toqra həkikət. 1931-yildin 1934-yiləiqə dawam kiləjan "sol"qil jihuyzhuyi-ning hərbi mudapie wastisini kollinixka əlük halda karxi turojanliqi intayin gədəklik, halas.

"Korxap yokitix" təkralinip turidiəjan xəkil kaqan ayaklixidu? Mening kariximqə, əgər iqki urux uzakka sozulidiəjan bolsa, düxmən bilən əzimiz otturisdiki küqlüklük-ajizlik selixturmisida tüptin əzgirix boləjan qaoqda ayaklixidu. Əgər kizil armiyə əz düxminigə kariəqanda tehimu küqiyidiəjan bolsa, u halda, bu təkralinix ayaklixidu. U qaoqda, biz düxmənni korxap yokitixka ətimiz, düxmən bolsa korxap yokitixka karxi turuxka urunidu, lekin siyasi wə hərbi xərtlər düxmənnin kizil armiyigə ohxax "korxap yokitix"ka karxi orunəja igə boluxiəja yol koymaydu. U qaoqda, "korxap yokitix" təkralinip turidiəjan bundak xəkilni, pütünləy ayaklixidu,

digili bolmisimu, lekin, omumən ayaklixidu, dəp üzüp eytkili bolidu.

5- Bap Zhənlüelik Mudapiə

Bu mawzuda təwəndiki məsililərnı qūxəndürüp etməkqimən: (1) aktip mudapiə wə passip mudapiə; (2) “kərxap yokitix”ka kərxı turuxning təyyarlıqı; (3) zhənlüelik qekinix; (4) zhənlüelik kayturma hujum; (5) kayturma hujumni baxlax məsilisi; (6) əskiriy küqni toplax məsilisi; (7) yündongzhən; (8) tez həl kilix uruxi; (9) yokitix uruxi.

1- Bəlüm Aktip Mudapiə Wə Passip Mudapiə

Nimə üçün səzni mudapiədin baxlaymız? Zhongguoning 1924-yildin 1927-yılıqıqə dawam kılqan birinqi ketimki milli birliksepi məqlup bolqandin keyin, inkilap intayin qongkur wə intayin dəhxətlik sinipiy uruxka aylandı. Duxmən—məmlikət boyiqə həkümran, bizdə pəkət azqına budüyla bar, xunga, biz baxtinla duxmən elip barqan “kərxap yokitix”ka kərxı kürəx kilip kəlduk. Bizning hujumimiz “kərxap yokitix”ni tarmar kilix bilən ziq baqlanqan, bizning rawajlinix təkdirimiz pütünləy “kərxap yokitix”ni tarmar kılaliximiz yaki kılalmaslıqimizqə baqlıq. “Kərxap yokitix”ni tarmar kilix jeryani, kəpinqə, əgri-tokay bolidu, tıp-tüz bolmay-

du. Birinçi wə jiddi məsilə—kandak kilip öz küqimizni saklap kəlix, pürsət kütüp, düxmənni tarmar kilix. Xunga, zhənlüelik mudapiə məsilisi kızil armiyining urux kilixida əng murəkkəp wə əng mohim məsilə bolup kaldı.

Bizning 10 yillik uruximiz dawamida zhənlüelik mudapiə məsilisidə, kəpinqə, ikki hil eqix yüzberip kəldi, biri düxmənni səl qaqlax, yənə biri düxməndin kərkup ketix.

Düxmənni səl qaqlıqanlıktin, nuroqun partizan düyliri məqlup boldi, kızil armiyə düxmən elip barqan birkanqə kətimlik “kərxap yokitix”ni tarmar kilalmidi.

İnkilawiy partizan düylirining dəslepki qaqlirida ularning rəhbərliri düxmən bilən öz otturisdiki wəziyətni, kəpinqə, toqra kərəlmidi. Ular əzlrining bir jayda uxtumtutla kəralıq kəzəqlang kətirip qəlibə kəzanqanlıqı yaki ak armiyə iqidin topilang qıkkanlıqı bilən xaraitning bir məhəl nahayiti onguxluk bolqanlıqini kərđi, yaki xarait eqir bol-simu uni kərmidi, xunga, kəpinqə, düxmənni səl qaqlidi. Yənə bir tərəptin, əzlrining ajizliklirini (təjribisining yokluqini, küqining ajizliqini)mu qüxənmidi. Düxməning küqlük ikənligi, bizning ajiz ikənligimiz əslidə keguən məwjut hədisə idi, əmma kixilər buni oylap kərüxni halimidi, pəkət hujum kilixkila əhmiyət berip, mudapiə kərüx wə qekinixkə əhmiyət bərmidi-də, əzlrini rohiy jəhəttə

mudapiə koralidin məhrum kaldurdi, xuning bilən əzlrining hərkitini hata nixanqə baxlidi. Nuruqun partizan düyliri xu səwəptin məqlup boldi.

Kizil armiyining xuningqə ohxax səwəplər bilən “korxap yokitix”ni tarmar kılalmioqanliqining misali kilip, 1928-yili Guangdong əlkisining Həyfeng-Lufeng rayonidiki kizil armiyining məqlup bol-qanliqi¹⁸ xuningdək 1932-yili Hubey-Henən-Ənhuy qegra rayonidiki kizil armiyining, guomintang yan tərəptiki koxunlar, digən səzning yetəkqiligi astida, tətinqi kətimlik “korxap yokitix”ka qarxi turuxta əzining bimalal ix kərux kabiliyitini yokitip koy-qanliqidək pakitni kərsitixkə bolidu.

Düxməndin kərkup ketip, muwəppəkuyətsizlikkə uqriqanlikning misalliri nahayiti kəp.

Düxmənni səl qaqlıquqılarning əksiqə, bəzi kixilər düxmənni bək yukuri qaqlap, əzlrini bək səl qaqlidi, xunga zərür bolmioqan qekinix fang-zhenini kollinip, əzlrini rohiy jəhəttə, ohxaxla, mudapiə koralidin məhrum kaldurdi. Nətijidə yaki partizan düyliri məqlup boldi, yaki kizil armiyining bəzi zhənyiliri məqlup boldi, yaki genjüdilər koldin kətti.

Genjüdilərnı koldin berip koyuxning əng roxən misali—bəxinqi kətimlik “korxap yokitix”ka qarxi turux dawamida Jiangxi mərkiziy genjüdisining koldin berip koyuloqanliqi. Bu yərdiki hatalik ongqillik nuktiinəziridin kelip qikkan. Rəhbərlər düxməndin

ölgüdek korkup, hөmmila yөrdө mudapiө tөdbirlirini kөрүp, kөdөmdө bir mudapiөлөndi, әslidө paydilik bolоqan, dүxmөн arka sepigө kilinidiqan hujumni elip berixka jür'өt kilalmidi, xuningdөk dadillik bilөн dүxmөnni aldap iқkiri kirküzüp, қorxiwelip yokitixkimu jür'өt kilalmidi, nәtijidө pütүн genjüdi koldin ketip, kızil armiyigө 12 ming kilometirdin oxuk uzun sәpәrni besip өtүxkө toqra kөldi. Lekin bundak hatalikқа, kөpinqә, dүxmөnni sөл qaoqlaydiqan "sol"qillik hataliqi baxlamqi bolup bәrdi. 1932-yili mөrkiziy xәhәrlөrgө hujum kilixtek hәрbi tәwөkkülqilik dөл keyinki waқitlarda, dүxmөн elip baroqan bәxinqi ketimlik "қorxap yokitix"қа takabil turux dawamida passip mudapiө luxiөнini kollinixning mәнбәsi boldi.

Dүxmөndin қorқup ketixning өng qekigө yөtkөnligining misali—qekinix yolini tutkan "Zhang Guotao luxiөni". Kızil armiyө 4-fangmiөnjüni qәрbiy yөнүlүx қoxunining Huanghening qәрbidiki mөqlubiyiti^⑩ muxu luxiөnning үzül-kesil wөyran bolоqanliqi boldi.

Aktip mudapiө hujum bilөн bolidiqan mudapiө dөpmu, hөл kilоquq urux bilөн bolidiqan mudapiө dөpmu atilidu. Passip mudapiө mudapiө үqünla bolоqan mudapiө dөpmu, nokul mudapiө dөpmu atilidu. Passip mudapiө, әmiliyөttө, yaloqan mudapiө, pөkөt aktip mudapiөla hәkiki mudapiө, қayturma hujum wө hujum үqүн kilinidiqan mudapiө. Mening

biliximqə, kimmiti bar hərқandak bir hərbi kitap, bir kədər əkillik hərbi mutəhəssisning hərқandioqi, məyli kədimki wə hazırki zamanda, Zhongguo wə qət'allərdə bolsun, məyli zhənlüe wə zhənsuda bolsun, passip mudapiəgə karxi turmay қaloqan əməs. Pəkət əng ahmaq yaki əng təkəbbur adəmla passip mudapiəni ənggüxtər kilip kəkkə kətiridu. Dunyada xundak adəmlərmu barki, ular muxundak ixlarni kilidu. Bu—uruxtiki səwənlük, baoshouzhuyining hərbi ixlardiki ipadisi, uningqə kət'i karxi turuximiz kerək.

Keyin bax kətərgən wə nahayiti tez tərəkki қiloqan jahan'gir dələtlərninг yəni Germaniyə wə Yaponiyining hərbi mutəhəssisliri zhənlüelik hujumning paydilük ikənliginin paal tərəqip kilip, zhənlüelik mudapiəgə karxi turidu. Bundak idiyə Zhongguo inkilawiy uruxiqə zadi muwapik kəlməydu. Germaniyə wə Yaponiyə jahan'girlirininг hərbi mutəhəssisliri, mudapiəning mohim bir ajizliqi—uning kixilərninг rohini kətirəlməydiqanliqi, əksiqə, kixilərninг rohiy jəhəttin ikkiləndürüp koyidiqanliqi, dəp kərsitidu. Bu sinipiy ziddiyət kəskinləxkən, uruxning mənпəəti yalquz əksiyətqi həkümrən təbikilərgila hətta həkimiyyət üstidə turqan əksiyətqi siyasi guruhlarqila mənsup bolqan dələtkə қaritip eytilqan. Bizning əhwalimiz uningqə ohximaydu. Biz inkilawiy genjüdilərnin г koqdaq wə Zhongguoni koqdaq xoari astida, həkning əng zor kəpqiligi

bilən ittipaklixip, həmmimiz bir niyəttə urux kılalaymiz, qünki biz ezilgüqi wə tajawuz kılinoquqimiz. Sovet ittipakining iqki urux dəwridiki kizil armiyisimu düxmənni mudapiə xəkli bilən yəngdi. Ularning uruxi, jahan'gir dölətlər ak guwardiyiqilər hujumini uyuxturoqan qaoqda, Sovetlərni koqdaq xoari astida elip berilix bilənla qalmidi, hətta ularning hərbi səpərwərligi öktəbir kozoqilingioqa hazırlik kərux dəwridimu paytəhtni koqdaq xoari astida elip berildi. Adalətlük urux boləqan barlik mudapiə uruxliri siyasi jəhəttiki yat unsurlarni bihutlaxturux rolini oynax bilənla qalmastin, bəlki həlk ammisining kalak kisminimu uruxka katnixixka səpərwər kılalaydu.

Marksning, korallik kozoqilang kətirilgən ikən, hujumni bir minutmu tohtatmaslik kərək²⁰, digini, düxmənni təyyarlıksizliqidin paydilinip, uxtumtut kozoqilang kətərgən amma əksiyətqi həkümranlarning öz hakimiyitini saklap kelixioqa yaki öz hakimiyitini əsligə kəltürüxigə pürsət bərməsliqi, muxu kiskioqina pəyttin paydilinip, bir zərbə bilən məmlikət iqidiki əksiyətqi həkümran küqlərni kərxilik kərsitixkə ülgürəlməydiqan kilip koyuxi, koloqa kəltürülgən qəlibigə kanaətlinip kelip, düxmənni səl qaoqlap, düxmən'gə karitiloqan hujumni boxaxturup koyup, yaki kərkup aloqa basmay, düxmənni yokitix pəytini koldin berip koyup, inkilapni məqlubiyətkə uqritip koymasliqi kərək, digənliktur. Bu

toqra. Lekin bu, dūxmən tərəp bilən öz tərəp hərbi dūykangda turoqan bəlki dūxmən üstünlükkə igə bolup, uning sikixioqa uqriqan qaodimu inki-lapqilar mudapiə wastisini kollanmasliqi kerək, digənlik əməs. Kimki xundak oylaydikən, u birinqi ahmak.

Bizning ətmüxtiki uruximiz, omumən aloqanda, guomindangoqa hujum kilix boldi, lekin hərbi jəhəttə “kərxap yokitix”ni tarmar kilix xəklini kollanduk.

Hərbi jəhəttin eytkanda, bizning uruximizda mudapiə bilən hujum nəwətləxtürüp kollinildi. Biz üqün eytkanda, hujum mudapiədin keyin bolidu, disimu bolidu, yaki hujum mudapiədin ilgiri bolidu, disimu bolidu, qünki buning tūgünü “kərxap yokitix”ni tarmar kilixta. “Kərxap yokitix”ni tarmar kilixtin ilgiri mudapiə bolidu, “kərxap yokitix” tarmar kilixi bilənla hujum baxlinidu, bu—pəkət bir ixning ikki baskuqi, halbuki, dūxmən elip baroqan bir kətimki “kərxap yokitix” u elip baroqan yənə bir kətimki “kərxap yokitix” bilən tutixip kətkən. Bu ikki baskuqtin mudapiə baskuqi hujum baskuqiqa kariqanda tehimu murəkkəp, tehimu mohim. Bu baskuq “kərxap yokitix”ni kəndak tarmar kilix-tiki nuroqun məsililərnə öz iqigə alidu. Tüp pirinsip aktip mudapiəni etirap kilip, passip mudapiəgə kərxə turux.

Iqki uruxtin eytkanda, əgər kizil armiyining küqi dūxmənningkidin exip kətsə, u həlda, omumən,

zhənlüelik mudapiə lazim bolmaydu. U qaoqdiki fangzhen pəkət zhənlüelik hujum kilixla bolidu. Bundak əzgirix düxmən küqi bilən öz küqimizning omumi əzgirixigə baqlıq. U waqıtka yətkəndə, mudapiə wastisi pəkət kismən nərsila bolup kalidu.

2- Bөлüm “Korxap Yokitix”ka Karxi Turuxning Təyyarlıqi

Düxmən elip baroqan pilanlik “korxap yokitix”ka karita zərür wə toluk təyyarlik kərmisək, mukərrər halda beydong orunoqa qüxüp qalimiz. Aldirap-tenəp jənggə kirgəndə, qəlibə qazinix ixənqlik bolmay kalidu. Xunga, düxmən “korxap yokitix”ka təyyarlik kəruwatkan waqıtta, bizningmu “korxap yokitix”ka karxi turuxning təyyarlıqini kəruximiz, həkikətən, tamamən zərür. Bizning koxunimizda ilgiri təyyarlik kəruxkə karxi pəyda boləqan pikirlər gədəklik wə külkilik idi.

Bu yərdə asanla talax-tartix pəyda kilidioqan bir kiyin məsilə bar. U bolsimu, qaqan öz hujumimizni ayaklaxturup, “korxap yokitix”ka karxi turuxning təyyarlik baskuqioqa etimiz? digən məsilə. Biz qəlibilik türdə hujum kiliwatkan, düxmən mudapiə ornida turuwatkan qaoqda, düxmənning “korxap yokitix” təyyarlıqi məhpi elip berilidu, ularning qaqan hujum baxlaydioqanlıqini biliximiz kiyin. Biz “korxap yokitix”ka karxi turuxning təyyarlik hiz-

mitini baldur baxliwətsək, hujum kilixtin kelidioqan mənəpətni keməytip koyimiz, bəlki bəzidə kızil armiyigə wə həlkkə birmunqə yaman təsirləni berip koyimiz. Qünki təyyarlık kərux baskuqidiki asasiy tədbirlər hərbi jəhəttə qekinixkə təyyarlık kəruxin wə qekinixkə təyyarlık kərux üçün siyasi jəhəttin səpərwərlik yürgüzüxtin ibarət bolidu. Bəzidə tolimu baldur təyyarlık kərulsə, u düxmənni kütüp turuxka aylinip kalidu; uzak kütsək, lekin düxmən kəlmisə, əz hujumimizni yengiwaxtin kəzoqaxka məjbur bolimiz. Bəzidə yengiwaxtin kilidioqan hujumimizning baxlinixi dəl düxmən hujumining baxlinixioqə toqra kelip kalidu-də, əzimizni kiyin əhwaloqə quxürüp koyimiz. Xuning üçün təyyarlıknı baxlax pəytini talliwelix moħim məsilə bolup kalidu. Bundak pəytni bəlgiləxtə düxmən tərəpning wə əz tərəpimizning əhwalini həm ikki tərəpning otturisdiki munasiwətni kəzdə tutux lazim. Düxmənnin əhwalini quxinix üçün, düxmən tərəpning siyasi, hərbi wə maliyə əhwalı həm jamaət pikri katarlık tərəplərdin matiriyal toplax kərək. Bu matiriyallarnı təhlil kiləqan qaqda, düxmənnin pütүн küqini yetərlik dərjide mөлqərləx kərək, düxmənnin ətmüxtiki məqlubiyitining dərjisinı mubaliqə kilixka bolmaydu, lekin düxmənnin iqki ziddiyətlirini, maliyə kiyinqiliqini, ətmüxtiki məqlubiyitining təsirini wə xuningoqə ohxaxlarnımu hərgiz mөлqərliməy bolmaydu. Əz tərəpimizgə kəlgəndə, ətmüxtiki qəli-

binin dərjisini mubaliqə qilixka bolmaydu, lekin etmüxtiki qəlibining təsirini mü hərgiz yetərlik mөлqərliməy bolmaydu.

Lekin təyyarlikni baxlaxning pəyti məsilisigə kəlsək, omumən eytkanda, keqiktürüp baxliqəandin baldur baxliqəan yahxi. Qünki keyinkisining ziyini aldinkisiningkidin azrak bolidu, uning paydisi xuki, təyyarlik bar yərdə bala-kəza yok, digəndək, pütünləy yengilməs orunda turqili bolidu.

Təyyarlik baskuqidiki əsəsiy məsilə kizil armiyining qekinixigə təyyarlik kərux, siyasi səpərwərlik yürgüzux, yengi əskər elix, maliyə wə axlik qəmləx, siyasi jəhəttiki yat unsurlarni bir tərəp kilix wə xuningqə ohxaxlar.

Kizil armiyining qekinixigə təyyarlik kərux diginimiz, kizil armiyini qekinixkə paydisiz tərəpkə əwətməslik, bəkmü yirakka hujum kildurmaslik wə həddidin oxuk qarqitiwətməslik kərək, digənlik. Bu—düxmənning kəng kələmlik hujum kilixining harpisida əsəsiy küq boləqan kizil armiyining zərür boləqan orunlaxturuluxi. Bu qaqda kizil armiyining dikqət-etiwari, əsasən, jəng məydani bərpa kilix, maddi nərsə-kərəklər toplax, əzini kəngəytilix wə əzini tərbiyələx pilaniqə karitilixi lazim.

Siyasi səpərwərlik—“korxap yokitix”ka karxi kürəxtə birinqi mohim məsilə. Bu xundak digənlik boliduki, kizil armiyə tərkiwidikilərgə wə genjüdidiki həlkəyə düxmən hujumining mukərrərligi wə

jiddiligi, düxmən hüjumining həlkkə yetküzidiqan ziyinining eqirliqi toqrisida; xuning bilən billə, düxməning ajizlikliri, kizil armiyining obdan xərt-xaraiti, bizning qokum oqelibə kazinix arzuyimiz, hizmitimizning yənüluxi wə xuningoqa ohxaxlar toqrisida enik, kət'i wə toluk səzləp berix kerək. Kizil armiyini wə həlkni həmmə birliktə “koxrap yokitix”ka qarxi turux, genjüdilərnı koqdaq üqün kürəx kilixka qakirix lazim. Hərbi məhpiyətni hesapka almiqanda, siyasi səpərwərlikni axkara yürgüzüx, bəlki uni inkilap mənprəətini himayə kilixi mümkin bolqan hər bir kixigə kəder omumlaxturux üqün tirixix kerək. Mohim halka—kadir-larnı kayil kilix.

Yengi əskər elixta ikki tərəpni nəzərdə tutux kerək: bir tərəptin, həlkning siyasi ang səwiyisini wə nopus əhwalini nəzərdə tutux; yənə bir tərəptin, kizil armiyining xu qaqdiki əhwalini wə “koxrap yokitix”ka qarxi pütün zhənyidə kizil armiyining ehtimali bolqan horax dərijisini nəzərdə tutux kerək.

Maliyə wə axlik məsilisinin “koxrap yokitix”ka qarxi turuxta zor əhmiyətkə igə ikənligini səzləp olturuxning hajiti yok. “Koxrap yokitix” waktining uzakka sozulux ehtimalini nəzərdə tutux kerək. Bu yərdə asasən kizil armiyining, andin qalsa, inkilawiy genjüdilərdiki həlkning “koxrap yokitix”ka qarxi pütün kürəx dawamida maddi əxyalaroqa

boloqan əng təwən ehtiyajini hesablap qikix lazim.

Siyasi jəhəttiki yat unsurlarqə muamilə kilixta ulardin ehtiyat kilmay bolmaydu; lekin ularning asilik kilixidin artuqə korkup ketip, həddidin taxkiri ehtiyat qarilirini kollinixkimu bolmaydu. Po-mixxiklar, sodigərlər wə bay dihanlarni bir biridin pərkləndürüx kerək, mohimi, ularqə siyasi jəhəttin qüxəngə berip, ularning bitərəp turuxini koləqə kəltürüx wə ularni nazarət kilixkə həlk ammisini uyuxturux lazim. Pəkət nahayiti az sandiki əng həwplik unsurlarqəla kattik qarə, məsilən, koləqə elixkə ohxax qarilər kollinilsa bolidu.

“Korxap yokitix”ka qarxi kürəx qəlibisining dərjisi təyyarlik baskuqidiki wəzipilərnin orunlinix dərjisigə ziq baqlanoqan bolidu. Düxmənni səl qaqlaxtin pəyda bolidioqan təyyarlikni boxax-turup koyux wə düxmənnin hujumidin korkup ketixtin pəyda bolidioqan alakzadə bolup ketixlərnin ikkilisi kət'i qarxi turuxkə tegixlik naqar hahix. Bizgə zərüri kizojin əmma eqir-besik key-piyatta bolux, jiddi əmma tərtilik ixləx.

3- Bəläm Zhənlüelik Qekinix

Zhənlüelik qekinix təwən küqkə igə armiyə üstün küqkə igə armiyinin hujumiqə duqkəlgəndə, uning hujumini qapsan tarmar kilojili bolmaydioqanliqini nəzərdə tutup, özining əskiriy küqini saklap

kəlip, pəyti kəlgəndə düxmənni tarmar kilix üqün kollinidiqan pılanlik zhənlüelik tədbir. Ləkin, hərbi təwəkkülqilər bolsa bundak tədbirgə kət'i karxi turidu, ular "düxməndin dələt dərwazisining sirtida mudapiəlinix" digənni kuwwətləydu.

Həmmigə məlumki, ikki qambaxqi tutuxkanda, əkillik qambaxqi, kəpinqə, dəsləptə qekinip yol koyidu, ahmakraqi bolsa həddidin exip, hə digəndə barlik hünirini kərsitidu, nətijidə, kəp qaqlarda, qekinip yol koyqini yengidu.

«Shuyhuzhuən»də eytilixiqə, Hong Jiaotou Chəy Jinning əyidə Lin Chong bilən elixmaqqi boluptu, u "kələ", "kələ", "kələ" dəp etiliptu, Lin Chong baxta qekinip yol koyuptu, keyin Hong Jiaotouning ajiz yerini baykiwelip, uni bir pəxwa bilən ərüwetiptu²¹.

Chunqiu dəwridə Lu bəgligi bilən Qi bəgligi²² otturisida urux bolidu, Lu bəgligining begi Zhuang-gong baxta Qi bəgligi koxunining qarqixini kütməstinla jənggə kirməkqi bolidu, keyin Cao Guy tosup koyidu, Zhuanggong "düxmən qarqisa hujum kilix" digən fangzhenni kollinip, Qi bəgligi koxunini yengidu, buning bilən Zhongguoning urux tarikhida küqlük koxunni ajiz koxun bilən yengixning məxhur nəmunisi yaritilidu. Bu həktə tarihqı Zuo Qiuming²³ning munu bayaniqə karanglar:

"Ətiyaz idi, Qi bəgligining koxuni bizgə hujum kildi. Zhuanggong urux kilixka hazirlandi. Cao Guy uning bilən kərüxüxnı iltimas kildi. Cao Guyning yurt-

daxliri uningqa: Əməldarlar əzliri amal kilmamdu, ari-lixip nime kilatting? diyixti. Cao Guy ularqa: Əməldarlar kalta pəm kelidu, yirakni kərəlməydu, dəp jawap bərdi. U Zhuanggongning aldiqa bardi wə uningdin: Nihiliri bilən urux kilməqci bolidila, begim? dəp soridi. Zhuanggong: Kiyim-keqək, ozuk-tülükler bilən yalquz əzəmla rahətlinip qalqinim yok, həmixə uni baxkilar bilən ortaklaxkanmən, didi. Cao Guy: Ərzimigən himmət bilən heqnimigə erixəlməydila, həlk əzligigə əgəxməydu, didi. Zhuanggong: Qaripay, kaxtəxi wə yipək rəhtlərni huda yolida nəzir kildim, hudani aldimidim, həmixə huda aldida wijdanim bilən ix kildim, didi. Cao Guy: Munqilik wijdan kupayə kilmaydu, huda əzligigə nusrət ata kilmaydu, didi. Zhuanggong: Həlkning qong-kiqik dəwaliriqa, gərqə əyni əhwalni enikliyalmişammu, hər daim toqrilik bilən həküm kildim, didi. Cao Guy: Bu əz wəzipilirini sadakətlik bilən etigənlikliri bolidu. Buning bilən urux kilixka bolidu. Uruxka baridiqan bolsila, mənmu əzliri bilən billə barsam, didi. Zhuanggong uni hərwisioqa olturquzup, uruxka elip bardi. Urux Changshao digən yərdə boldi. Zhuanggong hujumqa etux dumbioqi qalməqci boldi. Cao Guy: Həzir bolmaydu, didi. Qi bəgligi tərəp uq ketim dumbak qaldi. Cao Guy: Əmdi dumbak qalsak bolidu, didi. Nətijidə Qi bəgligining koxuni kattik yengildi. Zhuanggong koqliməqci boldi. Cao Guy: Həzir koqlaxka bolmaydu, didi. U düxmənning hərwa izliriqa karap bakti, hərwining xotisiqa qikip, Qi bəgligi əskərlirining kəynidin karap: Əmdi koqlisak bolidu, didi. Xuningdin keyin Zhuanggongning koxuni Qi bəgligi koxunining arkisidin koqlidi. Ələlibə qazanqandin keyin, Zhuanggong Cao Guydin buning səwiwini

soridi. Cao Guy jawab berip didiki, urux baturluk bilən bolidu. Baturluk birinqi ketimki dumbakta axidu, ikkinqi ketimki dumbakta pəsiyidu, üqinqi ketimki dumbakta tügəydu. Ularning baturluqi tügəp, bizning baturluqimiz axkanliqi üqün, ularni yəngduk. Qong bəglik bilən urux kiləqanda, uning küqini mələqləp bilgili bolmaydu, uning yoxurup koyqan əskərliri barmikin, dəp ənsiridim. Lekin mən uning harwa izliriqə karap baksam kalaymikan ikən, bayrakliriqə karap baksam yikiliptu, xunga koqlayli didim.”

U qaqdiki əhwal ajiz bəglikning küqlük bəglikkə karxi turuxi idi. Bayanda urux aldidiki siyasi təyyarlik—həlkning ixənqini kələqə kəltürük kərsitilgən, kayturma hujuməqə ətüxkə əplik zhendi—Changshao digən yər bayan kilinəqan, kayturma hujum baxlaxkə əplik pəyt—düxmənning baturluqi tügəp, əzining baturluqi axkan wakıt bayan kilinəqan, koqlap zərbə berixni baxlax pəyti—harwa izliri kalaymikanlaxkan, bayrakliri yikiləqan wakıt bayan kilinəqan. Gərqə bu anqə qong bolmiəqan bir zhənyi bolsimu, lekin uningda zhənlüelik mudapiə pirinsipi eytiləqan. Zhongguoning urux tarixida bu pirinsipka muwapik urux kilip əqelibə kəzanəqanlikning əmiliy misalliri nahayiti kəp. Chu bəgligi bilən Hən bəgligi otturisida boləqan Chenggao jengi²⁴, Liu Xiu bilən Wang Mang otturisida boləqan Kunyang jengi²⁵, Yüən Shao bilən Cao Cao otturisida boləqan Guəndu jengi²⁶, Wu bəgligi bilən Wey bəgligi otturisida boləqan Chibi jengi²⁷, Wu bəgligi

bilən Shu bəgligi otturisida bolqan Yiling jengi²⁸, Qin bəgligi bilən Jin bəgligi otturisida bolqan Feyshuy jengi²⁹ wə xuningqə ohxax məxhur qong jənglərninğ həmmisidə ikki tərəpninğ küqlüklük-ajizlikliqi ohxax bolmiqan, ajiz tərəp aldi bilən bir kədəm yol koyup, təxəbbuskarlikni keyin qolqə elip qəlibə kəzanqan.

Bizning uruximiz 1927-yili küzdə baxlandi, u qaqda heqkandak təjribimiz yok idi. Nənchang kəzqilingi³⁰, Guangzhou kəzqilingi³¹ məqlup boldi, küzlük yiqim kəzqilingi³²ni kətərgən Hunən-Hubey-Jiangxi qegra rayonidiki kizil armiyimu uruxta birkanqə ketim məqlup bolup, Hunən-Jiangxi qegrisidiki Jinggangshən rayoniqə yetkəldi. Ikkinqi yili 4-ayda, Nənchang kəzqilingi məqlup bolqandin keyin saklinip kalqan budüylərnu jənubiy Hunən arkilik Jinggangshən'gə yetkəldi. Əmma 1928-yil 5-aydin baxlap, xu qaqning əhwaliqə muwapik kelidiqan, sadda haraktirda bolqan partizan uruxininq tıp pirinsipi barlikka kəldi, u bolsimu "düxmən hujum kilsa qekinix, düxmən tohtisa parakəndə kilix, düxmən qarqisa hujum kilix, düxmən qekinse arkisidin koqlax" digən 16 sözdin ibarət. Bu 16 sözlük hərbi pirinsipni Lisən luxiəniqiqə bolqan zhongyang etirap kildi. Keyin bizning urux kilix pirinsipimiz yənimu rawajlandi. Jiangxi genjüdisidə birinqi ketim "qorxap yokitix"ka qarxi turqan wakitka kəlgəndə, "düxmənni aldap iqqiri kirgüzüx"

fangzheni otturiqqa koyuldi wə kollinip muwəppəki-yət kazinildi. Duxmən elip barqan üqinqi ketimlik “koxrap yokitix”ni yənggən wakitka kəlgəndə, kizil armiyining pütүн urux kilix pirinsipi xəkilləndi. Bu wakit hərbi pirinsipning yengi tərəkkiyat baskuqi boldi, məzmuni zor dərjide beyidi, xəklidimu bir-munqə əzgirixlər boldi, mohimi, ilgiriki saddilik dairisidin exip kətti, lekin tıp pirinsip yənə xu 16 səz boldi. Bu 16 səz “koxrap yokitix”ka karxi turuxning tıp pirinsipini, zhənlüelik mudapiə wə zhənlüelik hujumdin ibarət ikki baskuqni əz iqigə alidu, mudapiə waktida yənə zhənlüelik qekinix wə zhənlüelik kayturma hujumdin ibarət ikki baskuqni əz iqigə alidu. Keyinki nərsilər bu pirinsipning tərəkkiyati, halas.

Lekin 1932-yil 1-aydin baxlap, partiyaning “üqinqi ketimlik ‘koxrap yokitix’ bitqit kilinqəndin keyin aldi bilən bir əlkidə yaki birqanqə əlkidə qəlibə kazinix” digən eqiir pirinsiplik hatalikni əz iqigə alqan karari elan kilinqəndin keyin, “sol”qil jihuyzhuyiqilar toqra pirinsipka karxi kürəx kildi, ahirda bir pütүн toqra pirinsip əməldin kaldurulup, uning əksi qə bolqan baxka bir pütүн “yengi pirinsip” yaki “muntizimlik pirinsipi” digən nimə ornitildi. Xuningdin keyin, awalki nərsilərnə muntizim dəp ataxka bolmay qaldi, ular inkar kilinixka tegixlik “partizanqilik” bolup qaldi. “Partizanqilik”ka karxi turux kəypiyati toluk 3 yil həküm sürdi. Uning

birinçi baskuqi hərbi təwəkkülqilik boldi, ikkinçi baskuqi hərbi baoshouzhuyioqa ətти, ahirda, üqinqi baskuqi kaqkunqilikka aylandi. Pəkət dangzhong-yang 1935-yil 1-ayda Guyzhou өlkisidiki Zunyida zhengzhijüning kengəytilgən yioqinini өtküzgən wa-kitka yөtkөndila, andin bu hata luxien bərbat bolup, ilgiriki luxienning toqriliqi yengiwaxtin etirap kilindi. Bu kanqilik kimmөtkө qüxti-hө!

“Partizanqilik”ka küqөp karxi turoqan yoldaxlar: Düxmөnni aldap iқkiri kirgüzüx toqra өmөs, buning bilөн nuroqun yөrlөni taxlap qiktuk; gөrqө ilgiri uruxlarda qөlibө kazanöqan bolsakmu, lekin hazirki өhwal ilgirikigө ohximaydioqan bolup qaldi өmөsmu? Xuningdөk yөrlөni taxlap qikmisak, uning üstigө, düxmөnni yengelisөk, tehimu yahxi өmөsmu? Düxmөн rayonlirida yaki bizning rayonimiz bilөн düxmөн rayoni tutaxkan yөrlөrdө düxmөnni yөngsөk, tehimu yahxi өmөsmu? Ilgiriki nөrsilөrdө heqkandak muntizimlik yok idi, ular pөkət partizan düyliri kollinidioqan qarilөrdinla ibarөt idi; hazir bizning dөlitimiz kuruldi, kızil armiyimiz muntizimlaxti; bizning Jiang Jieshi bilөн kiliwatkan uruximiz dөlөt bilөн dөlөt otturisidiki urux, qong armiyө bilөн qong armiyө otturisidiki urux; tarihni tөkrarlimaslik kerөk, “partizanqilik” digөн nөrsө pütönlөy qөрүp taxlaxka tegixlik bolup qaldi; yengi pirinsip “pütönlөy Marksizim”lik pirinsip, өtmüxtiki nөrsilөni partizan düyliri taqlarda wujutka költürgөн,

taoqlarda bolsa Marksizim yok, diyixti. Ularning yengi pirinsipi buning əksiqə: “birni onqə karxi koyux, onni yüzgə karxi koyux, jəsür wə kət'i bolux, qəlibidin paydilinip tohtimay qoqlax”, “pütün səp boyiqə hujumqə etüx”, “mərkiziy xəhərləрни tartiwelix”, “ikki muxt bilən urux”. Duxmən hujum kilqanda, takabil turux qarisi “duxməndin dölət dərwasisining sirtida mudapiəlinix”, “təxəbbuskarlikni awal qolqə elix”, “qaqa-kuqilarni qakturmaslik”, “bir sung yərnimu koldin bərməslik”, “əskərləрни altə yənülükə bəlүx”tin; “inkilap kilix yoli bilən mustəmlikə bolux yoli otturisdiki həl kiluq jəng”din; kiska wakitlik tuyuksiz hujum, korqan uruxi, horitix uruxi, “uzakka sozulidoqan urux”tin; arka səp organlirini kəng kilix, mutlək mərkəzləxkən komandanliqtin; ahirda bolsa kəng kələmdə kəqüxtin ibarət boldi. Kimki bularni etirap kilmisa, uningqə jaza berildi, uning üstigə, jihuyzhuyiqi digən nam berildi wahakazalar.

Xək-xübhisizki, bu nəziriyə wə əmiliyətləرنing həmmisi hata idi. Bu—zhuguənzhuylilik. Bu, xarait əplik bolqanda, uxxak burzuaziyining inkilaptiki bir dəmlik kizəinliqi wə inkilapta aldirangəquluk kilix kesili bolup ipadilinidu; xarait kiyinlaxkanda bolsa, əhwalning əzgirixigə karap, baxta janpidaqilik, andin baoshouzhuyilik, ahirda kaqkunqilikka aylinidu. Bu—karamlarning wə kəsp əhli bolmiqanlarning nəziriyisi wə əmiliyiti, heqkandak

Marksizim hidi yok nərsə, Marksizimə qarxi nərsə.

Bu yərdə pəkət zhənlüelik qekinixnila alidiqan bolsak, bu Jiangxida “düxmənni aldap iqqiri kirgüzüx” döp, Sichuəndə “zhəndini taraytix” döp atilidu. Ötmüxtiki hərbi nəziriyiqilər wə əmiliyətqilərdinmu buni, ajiz armiyə küqlük armiyigə qarxi urux kiləqanda, uruxning dəslepki baskuqida kollinixka tegixlik boləqan fangzhen, döp etirap kilmioqanliri yok. Bir qət’əl hərbi mutəhəssisi: “Zhənlüelik mudapiə uruxlirida, kəpinqə, baxta paydisiz boləqan həl kiləuq uruxlardin saklinip, paydilik xarait kəlgəndə, andin həl kiləuq uruxka kirixix kerək” digən. Bu pütünləy toqra, biz buningə heqnimə koxmiduk.

Zhənlüelik qekinixtin məksət hərbi küqni saklap kəlip, kayturma hujuməyə təyyarlinix. Qekinix xuning üqün zərürki, küqlük düxmənning hujuməyə duqkəlgəndə bir kədəm qekinmigəndə, hərbi küqni saklap kəlixka mukərrər həwp yetidu. Lekin ötmüxtə nurəqun kixilər qekinixkə kət’i qarxi turup, buni “jihuyzhuyilik nokul mudapiə luxiəni” döp qaridi. Bizning tarhimiz bundak qarxi turuxning pütünləy hata ikənliginin ispatlidi.

Kayturma hujuməyə təyyarlinixta bizgə paydilik, düxmən’gə paydisiz boləqan birkanqə xərtni tallap həm wujutka kəltürüp, düxmən küqi bilən öz küqimizning selixturmisida əzgirix pəyda kiliximiz, andin

qayturma hujum baskuqioğa ətüximiz kerək.

Bizning ət müxtiki əhwalimizğa اساسən eytkanda, qekinix baskuqida, omumən, təwəndiki xərtlərdin az bolqanda ikkidin oxuqini qoloğa kəltürüx lazim, xundak kiloqandila, bizgə paydilik, düxmən'gə paydisiz bolqan bolidu, qayturma hujumğa ətələydioqan bolimiz. Bu xərtlər munular:

1. Kizil armiyigə paal yardəm beridioqan həlk;
2. Uruş kilixkə əplik zhendi;
3. Kizil armiyining asasiy küqining pütünləy toplinixi;
4. Düxmənning ajiz yərlirini tepix;
5. Düxmənni qarqitix wə rohsizlandurux;
6. Düxmənni yengildürüx.

Həlkətin ibarət bu xərt—kizil armiyə üqün əng mohim xərt. Bu—genjüdi xərti. Xuningdək muxu xərt bolqanlıqi üqün, tətinqi, bəxinqi, altinqi xərtlərnimu asan wujutkə kəltürgili yaki tapkili bolidu. Xuning üqün düxmən kizil armiyigə kəng kələmdə hujum kiloqan qaqda, kizil armiyə haman ak rayonlardin genjüdilərgə qekinidu, qünki genjüdilərdiki həlk kizil armiyining ak armiyigə karxi turuxioğa əng paal yardəm beridu. Genjüdilərnin qət-yaka rayonliri bilən mərkiziy rayonliri otturisi dimu pərk bar; həwərlərnini sirtkə qikarmaslik, qarlar, tiransiport, uruxkə katnixixkə ohxax ixlarda mərkiziy rayondiki həlk qət-yaka rayonlardikigə qarioranda yaxxirak. Xuning üqün ilgiri Jiangxida birinqi, ikkinqi wə

üçinçü ketimlik “koxrap yokitix”laroqa qarxi turoqan qaqda, “qekinixning ahirki nuqtisi” hək xerti eng yahxi yaki bir kəder yahxi boləqan rayonlardin tallanqan idi. Genjüdilərnin bu hususiyiti arkisida kizil armiyining uruxi adəttiki uruxlaroqa kariqanda nahayiti zor əzgirix yasidi, bumu keyinki wakitta düxmənni korəqanqilikni kollinixka məjbur kiləqan asasiy səwəp boldi.

Qekin'gən armiyə əzi halioqan əplik zhendini talliwelip, hujum kiləqan armiyini əz hahixioqa boy-sunduralaydu, bu—iqki səptə urux kilixning obdan bir xerti. Ajiz armiyə küqlük armiyini yengix üçün zhendidin ibarət bu xərtkə əhmiyyət bərməy mümkün əməs. Lekin yaloquz bu xərtningla boluxi kupayə kilmaydu, yənə baxka xərtlərnı uningəqa jipsilaxturux tələp kilinidu. Aldi bilən hək xerti boluxi kerək. Andin kalsa, düxmənnin asan hujum kiləqili bolidioqanlirini, məsilən, düxmənnin qarqioqanlirini yaki yengilixkanlirini yaki məlum yənüluxtə ilgiriləwatkan düxmənnin jənggiwarliqi bir kəder kəm boləqanlirini talliwelixmu tələp kilinidu. Bu xərtlər hazirlanmioqanda, obdan zhendi boləqan bilənmu, buningəqa karimay, əzi halioqan xərtlərgə erixix üçün dawamlıq qekinixkə toqra kelidu. Ak rayonlarda obdan zhendilar yokmu əməs, lekin obdan hək xerti yok. Əgər baxka xərtlərmu wujutka kəltürülmigən yaki tepilmioqan bolsa, kizil armiyə genjüdilərgə qekinixkə məjbur bolidu. Genjüdilərnin

qət-yaka rayonliri bilən mərkiziy rayonlirining pərkimu omumən xundak.

Yerlik budüylər wə iskenjigə alidiqan əskiriy küqlərdin baxka, barlik zərbedar əskiriy küqlər pütünləy toplinixni pirinsip kilidu. Biz zhənlüe jəhəttə mudapiəgə ötkən düxmən'gə hujum kiləqan qeəqimizda, kizil armiyə, kəpinqə, bəlün'gən bolidu. Düxmən bizgə kəng kələmdə hujum kilidikən, kizil armiyə "mərkəzgə intilix qekinixi" digənni əməlgə koyidu. Qekinixning ahirki nuktisi, kəpinqə, genjü-dining ottura kismidin tallinidu; əmma bəzi qaəqda aldinki kismidinmu tallinidu, bəzidə bolsa arka kismidin tallinidu, bu, əhwaləqə qarap bəlgilinidu. Mundak mərkəzgə intilix qekinixi kizil armiyining barlik asasiy küqlirini toluk toplaxka imkaniyət beridu.

Ajiz armiyining küqlük armiyigə karxi urux kilixining yənə bir zərür xərti düxmənning ajiz kismini tallap hujum kilix. Ləkin düxmən hujum baxliqan qaəqda, uning bəlünüp ilgiriləwatkan koxun-lirining kaysi kismi əng küqlük, kaysi kismi ikkinqi dərjidedə küqlük, kaysi kismi əng ajiz, kaysi kismi ikkinqi dərjidedə ajiz ikənligi, kəpinqə, bizgə məlum bolmaydu, buning üqün bir qarlah jəryani lazim. Bu məksətkə yetix üqün, kəpinqə, nuroqun wakit lazim bolidu. Bumu zhənlüelik qekinixning zərür ikənligining bir asasi.

Əgər hujum kiləqan düxmən san wə küq jəhəttin

bizning armiyimizdin kəp yukuri bolqanda, küqlük-lük-ajizlik selixturmisida əzgirix pəyda kilimiz, di-sək, huddi üqinqi ketimlik “korxap yokitix” waktida Jiang Jieshining məlum bir lü cənmouzhangining: “Semizlarni sərəp yürüp oruklatti, oruklarni sərəp yürüp ɵltürdi” diginidək, xuningdək “korxap yokitix” koxunining qərbiy yönülük zongsilingi Chen Mingshuning: “Dələt armiyisigə həmmila yər karangoju, kızil armiyigə həmmila yər yoruk” diginidək, pəkət düxmənning genjüdilərgə iqkiriləp kirip, genjüdilərdə taza azap qekixini kütüxla kerək, xu qaəqdila məksətkə yətkili bolidu. Bundak qaəqda, düxmən armiyisi küqlük bolsimu, kəp ajizlixidu; əskərliri qarqaydu, rohi qüxidu, nuroqun ajizlikliri axkara bolidu. Kızil armiyə ajiz bolsimu, küq-kuwət toplaydu, dəm eliwelip, qarqioqan düxmən'gə zərbə berixkə təyyarlinidu. Bu qaəqda, ikki tərəpning küq selixturmisi, kəpinqə, məlum dərjide təngpunglixidu, yaki düxmən armiyisining mutlək üstünlügi nisbi üstünlükkə əzgiridu, bizning armiyimizning mutlək təwənligi nisbi təwənlükkə əzgiridu, hətta düxmən armiyisi bizning armiyimizdin təwən, bizning armiyimiz bolsa, əksiqə, düxmən armiyisidin üstün turidioqan ixlarmu bolidu. Jiangxida üqinqi ketimlik “korxap yokitix”ka karxi turoqan qaəqda, kızil armiyə bir türlük qekigə yətkən qekinixni yoloqa koydi (Kızil armiyə genjüdining arka kismioqa toplandi), bundak kilmiqanda, düxmənni yəngəl-

məytti, qünki u qaədqiki “kərxap yokitix” kəxuni kizil armiyidin 10 həssidin kəprək oxuk idi. Sunzining “Düxməning küqlükliridin əzəngni tart, boxixip arkiəja kaytkanliriəja zərbə bər” digini düxmənni halsizlandurup, rohini qüxürüp, uning üstünlüğini yokitixni kərsitidu.

Qekinixtə koyulidiəjan əng ahirki bir tələp— düxmənni yengildürüx wə uning yengilixkan yərlirini tepix. Bilix kerəkki, düxmən armiyisining hərəkəndak dana zhihuyyüənining heli uzak wakitkiqə bir azmu yengilixmasliqi mümkin əməs, xunga biz üqün düxməning yoquqliridin paydilinix imkaniyiti haman məwjut. Huddi əzimizningmu bəzidə hata kilip koyidiəjanliqimizəja, bəzidə düxmən'gə paydilinip ketidiəjan yoquk berip koyidiəjanliqimizəja ohxax, düxmənmü hatalixidu. Bəlki Sunzining “xəpə berix” (xərktin xəpə berip koyup, qərptin zərbə berix, yəni u yaktin xəpə berip koyup, bu yaktin zərbə berix) diginidək, düxmən armiyisining yengilixixini sün'i halda kəltürüp qikiralaymiz. Muxundak kilix üqün, qekinixning ahirki nuktisini məlum bir jay bilən qəkləp koyəyli bolmaydu. Bəzidə məlum bir jayəja qekinip barəjinimizda paydilanəjudək yoquk bolmisa, düxməning paydilinixkə bolidiəjan “yoquqi”ning pəyda boluxini kütüx üqün yənə birkanqə kədəm qekinməy bolmaydu.

Qekinixtə tələp kilinidiəjan paydilik xərtlər, omumən, yukurida bayan kilinəjanlardin ibarət.

Lekin bu, muxu xərtlər tamamen hazırlanqandıla, kayturma hujumqa ətکili bolidu, digənlik əməs. Bu xərtlərnı birla wakıt iqidə hazırlax mümkin əməs, bəlki zərürmu əməs. Lekın düxmənning hazırkı əhwaliqə karap, birkanqə zərür xərtni koloqə kəltürüx—ajiz küq bilən küqlük düxmən'gə karxi iqki səptə urux kiliwatkan armiyə üçün əhmiyət berixkə tegixlik ix, buningqa karxi pikirlər toqra əməs.

Qekinixning ahırkı nuqtisi zadi keyər bolidiqanlıqini bəlgiləxtə pütүн wəziyətini qikix nuqtisi kilix kerək. Kısmən wəziyətın kəriqanda, bizning kayturma hujumqa ətüximizgə paydilik bolup, əgər əyni zamanda, omumi wəziyətın kəriqanda, bizgə paydilik bolmisa, buningqa əsasən qekinixning ahırkı nuqtisini bəlgiləx toqra bolmaydu. Qünki kayturma hujumni baxlaxta keyinki əzgirixlərnı hesabka elix lazim, bizning kayturma hujumimiz bolsa hamın kısmənliktin baxlinidu. Bəzidə qekinixning ahırkı nuqtisini genjüdüning əldinki kısmidin tallax kerək, məsilən, Jiangxida ikkinqi, tətinqi kətimlik “kərxap yokitix”ka karxi turəqan, Shənxi-Gənsuda üqinqi kətimlik “kərxap yokitix”ka karxi turəqan wakittikigə ohxax. Bəzidə genjüdüning ottura kısmidin tallax kerək, məsilən, Jiangxida birinqi kətimlik “kərxap yokitix”ka karxi turəqan wakittikigə ohxax. Bəzidə genjüdüning arka kısmidin tallax kerək, məsilən, Jiangxida üqinqi kətimlik

“korxap yokitix”ka qarxi turoqan wakittikigə ohxax. Bularning həmmisi kismən wəziyətni pütүн wəziyətke baqlax bilən bəlgilinidu. Jiangxida bəxinqi ketimlik “korxap yokitix”ka qarxi turoqanda, armiyimiz qekinixke pütүнləy əhmiyət bərmidi, buning səwiwi kismən wəziyət kimu, pütүн wəziyət kimu əhmiyət bərmigənligidə, bu, həkikətən, bir hil intayin karamlik bilən ix kılqanlik. Wəziyətni xərt-xarait wujutka kəltüridu; kismən wəziyət bilən pütүн wəziyətning baqlinixini küzətkəndə, xu qaqdiki düxmən tərəp wə öz tər ipimizdə hazırlanqan xərtləning kismənlikte wə omumilikta ipadilinixining kayturma hujum baxliximizqa bəlgilik dərjide paydilik bolux-bolmasliqqa karax kerək.

Qekinixning ahırki nuqtisi genjüdilərdə, omumən, aldinki kisim, ottura kisim wə arka kisimdin ibarət üq hil bolidu. Lekin bu, aq rayonlarda urux kilixni pütүнləy rət kılqanlikmu? Yak. Bizning aq rayonlarda urux kilixni rət kiliximiz pəkət düxmən armiyisi elip barqan kəng kələmlik “korxap yokitix”ka takabil turoqan qaqdiki rət kilixnila kərsitudu. Düxmən bilən bizning otturimizda küqlüklük-ajizlik jəhəttə nahayiti zor pərk bolqan əhwalda, biz əskiriy küqimizni saklap kəlip, pəyti kəlgəndə düxmənni tarmar kilix pirinsipi astidila, genjüdilərgə qekinixni kuwwətləymiz, düxmənni aldap iqkiri kirgüzüxnə kuwwətləymiz, qünki xundak kılqandila, kayturma hujumqa paydilik bolqan xərt-xaraitni

wujutka kəltürgili yaki tapkili bolidu. Əgər əhwal bundak jiddi bolmisa, yaki əhwalning jiddiligi hətta kızil armiyining genjüdüldimu kayturma hujumni baxlixioqa imkaniyət bərmisə, yaki kayturma hujum onguxsizlikka uqrap, wəziyətni əzgərtix üqün yənə qekinix lazim bolup kalsa, u halda, qekinixning ahirki nuqtisini ak rayondin tallaxnimu etirap kilix kerək, heq bolmioqanda, nəziriyə jəhəttin etirap kilix kerək, gərqə etmüxtə bizning bundak təjribilirimiz nahayiti az boləqan bolsimu.

Ak rayonlardiki qekinixning ahirki nuqtisimu omumən üq hil bolidu: birinqi, genjüdülnəning aldi tərripidə, ikkinqi, genjüdülnəning yan tərripidə, üqinqi, genjüdülnəning arka tərripidə. Birinqi hildiki ahirki nuqtida, məsilən, Jiangxida birinqi ketimlik “kərxap yokitix”ka karxi turoqan qaoqda, əgər kızil armiyining iqki jəhəttin birlikkə kəlməsligi wə yərlik partiye təxkilatlrining bəlünüxi bolmioqan bolsa idi, yəni Lisən luxiəni wə AB təxkilati^③din ibarət ikki kiyin məsilə məwjut bolmioqan bolsa idi, u qaoqda Ji‘ən, Nənfeng wə Zhangshu ariliklirida əskiriy küqni toplap, kayturma hujumoqa etüxni təsəwwur kilixka bolatti. Qünki u qaoqda Gənjiang, Fushuy dəryalirining ariliqi^④da ilgiriləwatkan düxmənnəning əskiriy küqi kızil armiyigə karioqanda anqə üstün əməs (40 mingoqa karxi 100 ming) idi. Həlk xərti genjüdüldikigə yetmisimu, ləkin zhəndi xərti bar idi, bəlki düxmənnəning yənülüxlərgə

bəlünüp ilgiriləwatkan waqtidin paydilinip, uni bir-birləp tarmar kiləqili bolatti. Ikkinqi hildiki ahirki nuqtida, məsilən, Jiangxida üqinqi ketimlik “korxap yokitix”ka karxi turoqan qaəda, əgər xu qaədqiki düxmən hujumining kəlimi undak kəng bolmioqan, bəlki düxmənning bir yənüluxtiki küqi Fujien-Jiangxi qegrisidiki Jianning, Lichuən, Təyninglardin ilgiriligən, uning üstigə, bu yənüluxtiki küqi bizning hujum kiliximizəqa muwapik boləqan bolsa idi, kizil armiyining Fujienning qərbiy kismidiki ak rayonəqa toplinip, aldi bilən xu yənüluxtiki düxmənni tarmar kilidioqanliəqinimu təsəwwur kiləqili bolatti, Ruyjin nahiyisidin Xingguo nahiyisigə berix üqün ming li yol aylinip yüruxning həjiti bolmaytti. Üqinqi hildiki ahirki nuqtidimu, məsilən, Jiangxida üqinqi ketimlik “korxap yokitix”ka karxi turoqan qaəda, əgər düxmənning asasiy küqi qərpkə karap ilgiriliməstin, jənupka karap ilgiriligən bolsa, biz bəlkim Huychang, Xünwu, Ənyüən rayonliriəqiqə (U yərlər ak rayon) qekinixkə məjbur bolup, düxmənni yənimu jənupkirak mangozuzəqan bolattuk, andin keyin kizil armiyə jənuptin ximaləqa karap genjüdüning iqki kismioqa hujum kiləqan bolatti, bu qaəda ximaldiki genjüdülərning iqidiki düxmən armiyisi anqə kəp əməs idi. Ləkin yukurida qüxəndürüp ətülgənlərning həmmisi pərəz, təjribə bolmioqanliktin, uni omumi pirinsip dəp kariməstin, alahidə nərsə dəp karaxka toəra kelidu. Düxmən kəng kələmlik “korxap yokitix”

elip baroqan qaoqda, biz uqun omumi pirinsip— duxmenni aldap iqqiri kirguzux, genjudilergə qekinip urux kilix, qunki bu— duxmanning hujumini eng ixenqlik halda tarmar kiliximizoa imkaniyət beridoqan qarə.

“Duxməndin dölət dərwasisining sirtida mudapiəlinix”ni kuwwətləydoqan kixilər zhənlüelik qekinixkə karxi turidu, ular buningoa, qekinsək, yərlirimiz koldin ketidu, həlkkə ziyan yetidu (“Qaqa-kuqilar qekilidu”), sirtkimu naqar təsir beridu, döp əsas kərsitidu. Bəxinqi ketimlik “koxap yokitix”ka karxi turux dawamida bolsa ular: biz bir kədəm qekinsək, duxmənni qoroqanliri bir kədəm siljiydu, genjudilər kündin-kün’gə tariyip ketip, ularni əsligə kəltürüxkə qarısiz kalimiz; əgər, duxmenni aldap iqqiri kirguzux ilgiri karoa kəlgən idi, diyilsə, u halda, qoroqanqilik əsasidiki bəxinqi ketimlik “koxap yokitix”ta karoa kəlməydu, bəxinqi ketimlik “koxap yokitix”ka takabil turuxta pəkət əskərlərnə bəlüp karxilik kərsitix həm kiska wakitlik tuyuksiz hujum kilix usulinə kollinixkə bolidu, diyixti.

Bu pikirlərgə jawap berix əsan, bizning tarihimiz jawap berip boləqan. Yərimizni koldin berip koyux məsilisigə kəlsək, kəp wakitlarda xundak əhwal kərüliduki, pəkət koldin bərgəndilə, andin koldin bərmigili bolidu, bu— “Alimən disəng, əwal bər” digən pirinsip. Əgər bizning koldin berip koyidoqinimiz yər bolup, kəloqə kəltüridoqinimiz

düxmenni yengix, uning üstigə, yerimizni kayturuwelix hətta yerimizni kengəytx bolidiqan bolsa, bu—paydilik okət. Bazardiki soda-setikta heridar pulni koldin bərməy turup, malni koloqa kəltürəlməydu; satkuqimu melini koldin bərməy turup, pulni koloqa kəltürəlməydu. Inkilawiy hərket kəltürüp qikiridiqan yokitix—wəyranqilik, uning koloqa kəltüridiqini ilqar kurulux. Uhlıqanda wə däm aloqanda, wakit koldin ketidu, əmma ətiki hizmət üqün küq-kuwwət koloqa kelidu. Əgər birər ahmak bu daolini bilməstin, uhlaxtin bax tartsa, ətisi boxixip ketidu, bu—ziyanlik okət. Düxmən elip baroqan bəxinqi ketimlik “korxap yokitix” məzgilidə bizning tartkan ziyinimiz ənə xu səwəptin boldi. Bir kisi yəni koldin berixni halimay, nətijidə pütün yəni koldin bərduq. Həbəxistanmu karisiqə urux kilip, nətijidə pütün məmlikətni koldin berip koydi, gərqə Həbəxistanning məqlup boluxining səwəpliri yaloquz muxula bolmisimu.

Həlkə zıyan yetidu, digən məsilidimu daoli muxundak. Həlkning bir kisinin ailisidə bir məzgil kaqa-kuqa anqə-munqə qekilmioqanda, pütün həlkning ailisidə uzak muddət kaqa-kuqa qekilidiqan bolup qalidu. Bir məzgil naqar siyasi təsirdin kərkənda, uning ornioqa uzak muddətlik naqar təsir kelip qikidu. Əktəbir inkilawidin keyin, Rosiyə bəlxewikliri əgər “sol kommunistiqilar”ning pikri boyiqə Germaniyə bilən sülhi tüzüxnə rət kiləqan

bolsa, yengila dunyaqa kəlgən Sovetlər həlak bolux həwpigə uqriqan bolatti²⁵.

Qarimakka inkilawiydək kərün'gən bundak "sol" qil pikirlər uxxak burzuaziye ziyalilirining inkilapta aldirangquluk kilix kesilidin kelip qikidu, xuning bilən billə, uxxak ixləpqıkarıquqi dihanlarning kismənlikni kəzdə tutidiqan baoshoulıuqidinmu kelip qikidu. Ular məsiligə karaxta yaləuz kismənliknila nəzərdə tutidu, bir pütünlükkə ətraplik karax kabiliyitigə igə əməs, bögünki mənپəət bilən etiki mənپəətني əzara baqlaxni, kismən mənپəət bilən omumi mənپəətني əzara baqlaxni halimay, kismən wə bir məzgilik nərsigə yepixiwelip, əlsimu koyup bərməydu. Durus, məlum bir qaqdiki konkirit əhwaldin kariqanda, xu qaqdiki bir pütünlük wə pütün məzgil üqün paydilik boləqan bolupmu həl kiləuq əhmiyətkə igə boləqan barlik kismən wə bir məzgilik nərsiləni koyup bərməy qing tutux kerək, undak kilmiqanda, ixni əz boluxıqə koyup bərgüqilərgə yaki əz məyligə koyup bərgüqilərgə aylinip kalimiz. Qekinixning ahirki nuktisi boluxi kerəkligining daolisi ənə xu. Lekin buningda uxxak ixləpqıkarıquqılarda bolidiqan yirakni kərəlməslikkə hərgiz yələn'gili bolmaydu. Biz bolxewiklarqə danalixni üginiximiz kerək. Kəzimizning kuwwiti yətmisə, durbun wə xienweyjinglarning yardimigə yəliniximiz kerək. Marksizimlik usul—siyasi wə hərbi jəhəttiki durbun wə xienweyjing.

Əlwəttə, zhənlüelik qekinixtə kiyinqilik bolidu. Qekinixni baxlax pəytini tallax, qekinixning ahirki nuktisini tallax, kadirilar wə həlkni siyasi jəhəttin kayil kilixning həmmisi kiyin məsililər, həmmisini həl kilix kerək.

Qekinixni baxlax pəyti məsilisi mohim əhmiyətke igə. Jiangxida birinqi ketimlik “koxrap yokitix”ka karxi turoqan qaoqdiki qekiniximiz əgər dəl xu pəyttə bolmioqan bolsa, yəni yənə keqikkən bolsak, u qaoqda, heq bolmioqanda, oqəlibimizning dərijisigə təsir yətkən bolatti. Tolimu baldur qekinixmu, tolimu keqikip qekinixmu əlwəttə ziyanliq. Lekin, omumən eytkanda, tolimu keqikip qekinixning ziyini tolimu baldur qekinixningkigə kariqanda zorrak bolidu. Əz waktida qekinix pütünləy zhudong orunda turuximizoqa imkaniyət beridu, bu qekinixning ahirki nuktisioqa yətkəndin keyin, koxunni tərtipkə saloqan, dəm eliwelip, qarqioqan düxmən’gə zərbə berixkə təyyarlanoqan halda kayturma hujumoa otüxkə nahayiti zor təsir kərsitidu. Jiangxida düxməning birinqi, ikkinqi wə tətinqi ketimlik “koxrap yokitix” lirini tarmar kilix zhənyiliridə düxmən’gə bimalal takabil turduq. Pəkət üqinqi zhənyidila, düxmən ikkinqi zhənyidə kattik məqlubiyətke uqrap, kütülmigəndə tezdin yengi hujum uyuxturoqanliktin (1931-yil 5-ayning 29-küni ikkinqi ketimlik “koxrap yokitix”ka karxi uruxni ayaklaxturoqan iduk, 7-ayning 1-künila Jiang Jieshi üqinqi ketimlik

“korxap yokitix”ni baxlidi), kizil armiyə aylanma yollar bilən yürüp, aldirap-tenəp toplandi, buning bilən nahayiti qarqidi. Bu pəytini kandak tallax, yukurida eytip ətülgen təyyarlik baskuqining baxlinix pəytini tallaxta kollinilojan usuloğa ohxax, tamamen zərür matiriyallarning toplinixioğa, düxmən tərəp bilən öz tərripimiz otturisdiki omumi wəziyətke karap bəlgilinidu.

Zhənlüelik qekinixtə kadirlar wə həlk tehi təjribisiz wakitta, hərbi rəhbərlikning abroyi tehi zhənlüelik qekinixning həl kiləuq hokukini əng az sanlik kixilərninğ hətta bir kixining kوليوğa məkəzləxtürüp, kadirlarni kayil kilaliqudək dərjigə yətmigən wakitta, kadirlar wə həlkni kayil kilix məsilisi intayin kiyin məsilə bolidu. Kadirlar təjribisiz bolup, zhənlüelik qekinixkə ixənmigənliktin, birinqi wə tətinqi ketimlik “korxap yokitix”ka qarxi turuxning dəslepki məzgiliridə, bəxinqi ketimlik “korxap yokitix”ka qarxi turuxning pütүн məzgilidə bu məsilidə nahayiti zor kiyinqilikka uqriduk. Birinqi ketimlik “korxap yokitix”ka qarxi turojan wakitta, Lisən luxionining təsiri səwiwidin, kadirlarning pikri, kayil kilinoqanoğa kədər, qekinix əməs, hujum kilix boldi. Tətinqi ketimlik “korxap yokitix”ka qarxi turojan wakitta, hərbi təwəkkülqilikning təsiri səwiwidin, kadirlarning pikri təyyarlik kəruxkə qarxi turux boldi. Bəxinqi ketimlik “korxap yokitix”ka qarxi turojan wakitta, kadirlarning pikri baxta hərbi

təwəkkülqilikni dawamlaxturup, düxmənni aldap iqqiri kirgüzüxkə qarxi turux nuqtiinəziridin ibarət boldi, keyin hərbi baoshouzhuyiqə aylandi. Zhang Guotao luxiəni Zangzu wə Huyzu[®] rayonlirida genjüdilirimizni kuruxka bolmaydioqanliqioqə ixənmidi, pəkət tumxuqioqə yigəndin keyinla ixəndi, bumu əmiliy misal. Təjribə kadirilar üqün zərür, məqlubiyət, həkikətən, muwəppəkiyətning anisi. Lekin baxkilarning təjribisini kəmtərlik bilən kobul kilixmu zərür, əgər, həmmila ix öz təjribimizdin ətüxi kerək, undak bolmisa, öz pikrimizdə qing turup, baxkilarning pikrini kobul kilmaymiz, diyilsə, bu intayin “tar təjribiqilik” bolidu. Biz uruxta bundak ziyanlarni az tartmiduk.

Həlkning təjribisizliktin zhənlüelik qekinixning zərürlüigə ixənməsliqi Jiangxida birinqi kətimlik “koxrap yokitix”ka qarxi turəqan wakitta əng qekigə yətti. U qaqda Ji’an, Xingguo wə Yongfeng katarlik nahiyilərdiki yərlik partiye təxkilatlıri wə həlk ammisidin kızil armiyining qekinixigə qarxi turmiqanlıri yok idi. Lekin ular xu kətimki təjribigə igə boləqandin keyin, keyinki birqanqə kətimlik “koxrap yokitix”ka qarxi turəqan qaqqlarda bu məsilə tamamən kərülmidi. Həmməylən genjüdilərnin qoldin kətxining, həlkning japa qekixining wakitlik ikənligigə ixəndi, həmməylən kızil armiyining “koxrap yokitix”larni tarmar kilalaydioqanliqioqə ixənq hasil kildi. Lekin həlkning ixinix-ixənməsliqi

kadrlarning ixinix-ixänmöselligigə ziq munasiwätlik, xuning üqün asasiy wə birinqi wəzipə—kadrlarni kayil kilix.

Zhənlüelik qekinixning pütün roli kayturma hujumğa ötüxtə, zhənlüelik qekinix pəkət zhənlüelik mudapiəning birinqi baskuqila bolidu. Pütün zhənlüening həl kiləuq aqkuqi zhənlüelik qekinixtin keyinla kelidiqan kayturma hujum baskuqida qəlibə kazinix-kazinalmaslikta.

4- Bөлüm Zhənlüelik Kayturma Hujum

Mutlək üstünlükkə igə düxmönning hujumini yengix zhənlüelik qekinix baskuqida wujutka kəlgən, bizgə paydilik, düxmən'gə paydisiz boləjan wə düxmən hujum baxliqan qaqdikigə kariqanda əzgirix yasioqan wəziyətke baqlik, mundak wəziyətni bolsa türlük xərt-xaraitlar wujutka kəltüridu. Buni yukurida eytip öttuk.

Lekin bizgə paydilik, düxmən'gə paydisiz xərt həm wəziyətni barlikka kəltürüx tehi düxmənni məqlubiyətke elip barəjanlik bolmaydu. Bundak xərt həm wəziyət yengix-yengilixni bəlgiləydiqan imkaniyətne hazirliqan bolidu, lekin u tehi yengix-yengilixning riyalliqi əməs, ikki armiyining yengix-yengilixi tehi əməldə kərülmigən bolidu. Bu yengix-yengilixning əməldə kərülüxi ikki armiyining həl kiləuq uruxiqə

baqlıq. Pəkət həl kiləuq uruxla ikki armiyə otturidiki kim yengix-kim yengilix məsilisini həl kılalaydu. Bu—zhənlüelik kayturma hujum baskuqining pütün wəzıpisi. Kayturma hujum—uzak bir jeryan, mudapiə uruxining əng obdan, əng janlik baskuqi, xundakla, mudapiə uruxining əng ahirki baskuqi. Aktip mudapiə digənlik, asasen, muxundak həl kiləuq urux haraktirida boləan zhənlüelik kayturma hujumni kərsitidu.

Xərt həm wəziyət yaləuz zhənlüelik qekinix baskuqidila wujutka kelip kalmastin, kayturma hujum baskuqidimu dawamlıq wujutka kelip turidu. Bu qaəqdiki xərt həm wəziyət aldinki baskuqtiki xərt həm wəziyət bilən tamamen birdək xəkil wə birdək haraktirda bolup kətməydu.

Birdək xəkil wə birdək haraktirda boluxi mümkin, məsilən, düxmən armiyisining muxu wakitta tehimu qarqioanliqi wə adəmlirining keməygənligi pəkət aldinki baskuqta qarqioanliqi wə adəmlirining keməygənligining dawami bolidu, halas.

Lekin mukərrər halda pütünləy yengi xərt həm wəziyətmu kelip qikidu. Məsilən, düxmən armiyisi bir yaki birnəqqə uruxta məqlup bolsa, bu qaəda bizgə paydilik, düxmən'gə paydisiz boləan xərt yaləuz düxmən armiyisining qarqioanliqi wə baxkılar bilən qəklən'gən bolmaydu, bəlki düxmən armiyisining uruxta məqlup boluxidək yengi xərt koxuləan bolidu. Wəziyəttimu yengi əzgirix bolidu. Düxmən

armiyisi yetkilixtə kalaymikanlixidu, hərəkəttə yengilixidu, ikki armiyining üstünlük və təwənlik wəziyitimu ilgirikidin pərklinidu.

Mubada bir və birnəqqə məqlubiyət düxmən armiyisi tərəptə əməs, bizning armiyimiz tərəptə bolup kalsa, u qaoqda xərt həm wəziyətning paydilik bolux-bolmasliqi tətür tərəpkimu əzgiridu. Dimək, düxmən'gə paydisizliri kemiyidu, bizgə paydisizliri pəyda boluxka baxlaydu, hətta kengiyidu. Bumu ilgirikigə ohximaydioqan pütünləy yengi nərsə bolidu.

Məyli kaysi tərəpning məqlubiyiti bolsun, u məqlup bolquqi tərəpning bir hil yengi tirixqanliqini yeni həwplic wəziyəttin kutulux yolidiki tirixqanliqini biwastə və tez kəltürüp qikiridu, buning bilən məqlup bolquqi bundak yengidin pəyda bolqan, əzigə paydisiz, düxminigə paydilik xərt həm wəziyəttin kutulup, əzigə paydilik, düxminigə paydisiz xərt həm wəziyətni yengiwaxtin yaritip, karxi tərəpkə besim ixlitidioqan bolidu.

Ələlibə kazanquqi tərəpning tirixqanliqi buning əksiqə bolidu, u əzining ələlibisini rawajlandurup, düxminigə tehimu zor ziyən yətküzüxkə kattik urunidu, buning bilən əzigə paydilik xərt həm wəziyətni axuruxka yaki rawajlanduruxka intilidu, xuningdək karxi tərəpning paydisiz xərt həm həwplic wəziyəttin kutulux qərizini ixka axuruxioqa yol koymaslikkimu intilidu.

Xuning üqün, məyli kaysi tərəptin elip eytayli, həl kiləuq urux baskuqidiki kürəx pütün urux yaki pütün zhənyi dawamida əng xiddətlik, əng murək-kəp wə əng əzgirixqan xuningdək əng kiyin, əng muxəkkətlik, kəmandanlik jəhəttin aləqanda, əng təs pəyt bolidu.

Kayturma hujum baskuqida məsilə nahayiti kəp bolidu, mohimliri kayturma hujumni baxlax məsilisi, əskiriy küqni toplax məsilisi, yündongzhən məsilisi, tez həl kilix uruxi məsilisi, yokitix uruxi məsilisi wə xuningə qə ohxaxlar.

Bu məsililərdiki pirinsip, məyli kayturma hujum üqün bolsun, yaki hujum üqün bolsun, tıp haraktir jəhəttin pərkənməydu. Muxu mənidin aləqanda, kayturma hujumni hujum diyixkə bolidu.

Lekin kayturma hujum hujumning tamamən əzi əməs. Kayturma hujum pirinsipi düxmən hujum kiləqan qəqda kollinilidu. Hujum pirinsipi düxmən mudapiələn'gən qəqda kollinilidu. Bu mənidin aləqanda, bularning otturisida birkanqə pərkmu bar.

Xu səwəptin, gərqə bu yərdə urux kilixniki bir-munqə məsililərnin həmmisini zhənlüelik mudapiəning kayturma hujum kismida səzligən, səzning təkərlanmasliqi üqün, zhənlüelik hujum kismida baxka məsililər üstidila tohtalməqki boləqan bol-sakmu, lekin ularni kollanəqan waktimizda, ularning ohxaxliklirioqə etiwarsiz karimasliqimiz, pərkliqigimu etiwarsiz karimasliqimiz kərək.

5- Bөлüm Kayturma Hujumni Baxlax Məsilisi

Kayturma hujumni baxlax məsilisi “dəsləpki jəng” yaki “mukəddimə jəng” digən məsilə.

Nuroqun burzua hərbi mutəhəssisliri, məyli zhənlüelik mudapiə yaki zhənlüelik hujumda bolsun, ikkilisidə bolupmu mudapiədə dəsləpki jəngni ehtiyat bilən kilixni kuwwətləydu. Bizmu ilgiri bu məsilini jiddi otturiqə koyqan iduk. Jiangxida duxmənning birinqi ketimdin bəxinqi ketiməiqə bolqan “korxap yokitix”liriqə karxi kilinqan uruxlar bizgə mol təjribilərnı bərdi, bu təjribilərnı tətqiq kilip etux paydisiz əməs.

Birinqi ketimlik “korxap yokitix” waktida, duxmən təhminən 100 ming kixi bilən ximaldin jənupka yürux kilip, Ji'ən-Jiəning leniyisidin 8 zongdüygə bəlünüp, kizil armiyining genjüdisigə hujum kildi. Xu qaqda, kizil armiyə təhminən 40 ming kixi bolup, Jiangxi əlkisining Ningdu nahiyisidiki Huangpi, Xiaobu rayonliriqə toplanqan idi.

Xu qaqdiki əhwal mundak idi: (1) “Hujum kilip yokitix” koxuni 100 ming kixidin axmaytti, uning üstigə, ular Jiang Jieshining öz guruhıqə karaxlik koxunlar əməs idi, omumi wəziyət anqə eqir əməs idi. (2) Duxmən armiyisining Luo Lin shisi Ji'ən nahiyisini mudapiə kilip, Genjiang dəryasining qərbidə turatti. (3) Duxmən armiyisining 3 shisi—

Gong Bingfən, Zhang Huyzən, Tən Daoyüən shiliri Ji'ən nahiyisining xərkiy jənubi wə Ningdu nahiyisining qərbiy ximalidiki Futian, Donggu, Longgang wə Yüentou tərəplərni besiwəlqan idi. Zhang Huyzən shisining asasiy küqi Longgangda, Tən Daoyüən shisining asasiy küqi Yüentouda idi. Futian, Donggu rayonlirida həlk AB təkilatining aldimoqa uqrap, bir məzgil kizil armiyigə ixənmigən wə kizil armiyə bilən karimu-karxi bolup turqanliktin, bu yərlərni jəng məydani kilip tallax muwapik əməs idi. (4) Duxmən armiyisining Liu Heding shisi yirakta—Fujian ak rayonidiki Jienning nahiyisidə bolup, Jiangxiqə yetip kelixi natayin idi. (5) Duxmən armiyisining 2 shisi—Mao Bingwen, Xü Kexiang shiliri Guangchang nahiyisi bilən Ningdu nahiyisi ariliqidiki Toupi, Luokou, Dongshao tərəplərgiqə ilgiriləp barqan idi. Toupi ak rayon, Luokou partizan rayoni idi, Dongshaoda AB təkilatı bar idi, həwərlər asan pax bolup kalatti. Mao Bingwen wə Xü Kexianglarqə hujum kilip, andin qərpkə hujum kilqanda, qərptə 3 shining—Zhang Huyzən, Tən Daoyüən, Gong Bingfən shilirining toplinix ehtimali bolqanliktin, asanliqə yənggili, məsilini üzül-kesil həl kilqili bolmaytti. (6) Zhang Huyzən, Tən Daoyüən shiliri “koxap yokitix”ning asasiy küqi idi, bular “koxap yokitix” armiyisining zongsilingi, Jiangxi əlkisining zhuxisi Lu Dipingning öz guruhioqa karaxlik budüylər idi,

uning üstigə, Zhang Huyzən aldinki səpning zong-zhihuyi idi. Bu ikki shini yokatkanda, “koxrap yokitix” asasiy jəhəttin tarmar kilinoqan bolatti. Bu ikki shining hər biridə təhminən 14 mingdin kixi bar idi, uning üstigə, Zhang Huyzən shisi ikki orunoqa bəlünüp jaylaxkan, biz bir ketimda bir shioqa hujum kilsak, mutlək üstünlükkə igə boləjan bolattuk. (7) Zhang Huyzən, Tən Daoyüən shilirining asasiy küqi jaylaxkan Longgang, Yüəntou tərəp biz toplanəjan jayəja yekin, həlk xərtimu yahxi bolup, düxmən’gə yoxurun həlda yekinlaxkili bolatti. (8) Longgangda obdan zhendi bar idi. Yüəntouqa hujum kilix təs idi. Əgər düxmən Xiaobuqa kelip bizgə hujum kiləjan bolsa, bu yərdiki zhendimu yahxi idi. (9) Biz Longgang tərəptə əng zor əskiriy küqimizni topliyalayttuk. Longgangdin birkanqə on li qərbiy jənuptiki Xingguo nahiyisidə mingdin artuk kixilik mustəkil shi bar idi, uning düxmənning arka sepigə aylinip ətüximu mümkin idi. (10) Armiyimiz otturidin buzup ətüp, düxmən sepidə bir yoquk aqkandin keyin, düxmənning xərk wə qərp-tiki zongdüylirini arisi yirak boləjan ikki topka bəlüwətkili bolatti. Yukuridiki səwəplərgə asasən, biz birinqi jəngni Zhang Huyzən bilən kilixni qarar kilduk həmdə Zhang Huyzəning asasiy küq boləjan ikki lüsini wə bir shibusini tarmar kilduk, shizhang bilən koxup 9 ming kixini əsir alduk, birimu keqip kutulalmidi. Bizning ənə xu jəngdiki qələbimizdin

korkup kətkənliktin, Tən Daoyüən shisi Dongshao-qa, Xü Kexiang shisi Toupioqa kaqti. Armiyimiz yənə Tən Daoyüən shisiqa koqlap zərbə berip, uning yerimini yokatti. 5 kün iqidə (1930-yil 12-ayning 27-künidin 1931-yil 1-ayning 1-künigiqə) ikki ketim jəng boldi, xuning bilən Futien, Donggu wə Toupidiki düxmənlər zərbigə uqraxtin korkup, kəyni-kəynidin qekindi, birinqi ketimlik “koxrap yokitix” ayaklaxti.

Ikkinqi ketimlik “koxrap yokitix” waqtidiki əhwal mundak boldi: (1) “Hujum kilip yokitix” ko-xuni 200 ming kixi idi, He Yingqin zongsiling bolup, Nəncangda turatti. (2) Birinqi ketimlik “koxrap yokitix” waqtidikigə ohxax, ularning həmmisi Jiang Jieshining öz guruhioqa qaraxlik budüylərdin əməs idi. Cəy Tingkəyning 19-armiyisi, Sun Liənzongning 26-armiyisi, Zhu Shaoliangning 8-armiyisi əng küqlük yaki bir kədər küqlük bolup, kəloqanliri bir kədər ajiz idi. (3) A B təkilatı yokitilip, genjüdlərdiki həlk kizil armiyini pütünləy himayə kilidioqan boləqan idi. (4) Wang Jinyüning 5-armiyisi ximal tərəptin yengila kəlgən bolup, korkkanliqini bildürüp koyəqan idi, uning sol qaniti boləqan Guo Huazong, Hao Mengling shilirimu omumən xuningəqa ohxax idi. (5) Armiyimiz Futienədin hujum baxlap, xərkkə sürüp kəlgən idi, Fujien-Jiangxi qegrisidiki Jiəning, Lichuən, Təyning rayonlirida genjüdini kəngəytkili, maddi nərse-

keräklär toplıqılı bolatti, bu yärlär keyinki “koxrap yokitix”ni tarmar kilixkä äplik idi. Əgär xärktin qərpkä karap hujum kiləjan bolsak, Gənjiang dəryasi bilən qəklinip kalattuk-də, urux wəziyiti ayaklaxkandin keyin, rawajliniximizəqa zimin kal-miojan bolatti. Əgär urux kilip boləqandin keyin, yənə xərkkə burulidiəjan bolsak, koxunimizni hardurup koyəjan, wakitni israp kiləjan bolattuk. (6) Armiyimizning kixi sani aldinki zhənyi waktidikigə kariəqanda bir az keməygən (30 mingdin oxukrak kaləjan) bolsimu, lekin 4 ay däm elip küq-kuwwət topliəjan idi. Yukuridiki səwəplərgə اساسən, Futian rayonidiki Wang Jinyü, Gong Bingfən (jəmi 11 tuən) bilən birinqi jəngni kilix karariəqa kəlduk. Ələlibə kazoqəndin keyin, xuning arkisidinla Guo Huazong, Sun Liənzong, Zhu Shaoliang wə Liu Heding koxunliriəqa hujum kilduk. 15 kün iqidə (1931-yil 5-ayning 16-künidin 30-künigiqə) 700 li yol mengip, 5 ketim jəng kilip, 20 mingdin oxuk miltik qənimət elip, “koxrap yokitix”ni puhadin qikkudək tarmar kilduk. Wang Jinyügə hujum kiləjan qaoqda, biz düxmənning Cəy Tingkəy koxuni bilən Guo Huazong koxuni otturisida bolup, Guo Huazongdin 10 nəqqə li, Cəy Tingkəydin 40 nəqqə li yiraklikta turattuk, bəzilər bizni “Halta koqioqa kirip kaldı” diyixkən idi, lekin biz ahir u yərdin qikip kəttuk. Bu, اساسən, genjüdi xərtidin, uning üstigə, düxmən armiyisi-ning hərkaysi kisimlirining birlikkə kəlmigənligidin

boldi. Guo Huazong shisi məqlup bolqandin keyin, Hao Mengling shisi keqiləp Yongfengqə keqip ketip, həlakəttin kutulup kaldi.

Üqinqi ketimlik “kərxap yokitix” waktidiki əhwal mundak boldi: (1) Jiang Jieshi əzi otturiqə qikip, zongsiling boldi, uning kəl astida sol, ong wə ottura yənülüxlər boyiqə üq zongsiling kəyuldi. Ottura yənülüxtə He Yingqin bolup, Jiang Jieshi bilən Nəncəngdə turdi; ong yənülüxtə Chen Mingshu bolup, Ji’əndə turdi; sol yənülüxtə Zhu Shaoliang bolup, Nənfəngdə turdi. (2) “Hujum kilip yokitix” kəxuni 300 ming kixi idi. Asasiy küqi Jiang Jieshining əz guruhiqə kəraxlik kəxunlardin 5 shi—Chen Cheng, Luo Zhuoying, Zhao Guəntao, Wey Lihuang, Jiang Dingwen shiliri idi, hər bir shida 9 tuən bolup, jəmi yüz mingqə kixi idi. Uningdin kəlsa, 3 shi—Jiang Guangnəy, Cəy Tingkəy, Hən Deqin shiliri bolup, 40 ming kixi idi. Buningdin kəlsa, Sun Liənzəng kəxuni bolup, 20 ming kixi idi. Kələqanliri Jiang Jieshining əz guruhiqə kəraxlik bolmiqan kəxunlar bolup, ajizrak idi. (3) “Hujum kilip yokitix”ning zhənlüesi “tosələqsiz ilgiriləx” bolup, ikkinqi kətimlik “kərxap yokitix”ta kəlliniləqan “kədəmdə bir istihkam kəruş”ka zor dərjide əhximaytti, kizil armiyini Gənjiang dəryasiqə kistap berip yokitixni məksət kiləqan idi. (4) İkkinqi kətimlik “kərxap yokitix” ayaklixip, üqinqi kətimlik “kərxap yokitix” bəxləqanəqə kədər pəkət bir ayla

wakit ɵtkən idi. Kizil armiyə muxəkkətlik uruxlar-din keyin dəm almioqan xuningdək ɵzini toluklimi-
oqan idi (30 mingqə kixi bar idi), uning ɵstiqə,
ming li yolni aylinip, jənubiy Jiangxi genjüdisining
qərbiy kismidiki Xingguo nahiyisigə kelip toplan-
oqan idi, xu qaoqda, düxmən birnəqqə yөнүlүxkə bөлү-
nүp, top-toqra kistap kelip kaloqan idi. Yukurida
bayan kilinoqan əhwal astida, bizning bəlgiligən
birinqi fangzhenimiz Xingguodin Wən'ən arkilik
Futiən nuktisini buzup ɵtүx, andin qərptin xərkkə
mengip, düxmənning arka səp alakə yolini kesip
ɵtүp, düxmənning asasiy küqini jənubiy Jiangxi
genjüdisigə iqkiriləp kirgüzүp, heqbir karəqa yari-
maydioqan orunoqa qүxүrүp koyux idi, buni uruxning
birinqi baskuqi kilip bəlgiliduk. Düxmən arkiəqa
yenip, ximaləqa karap mangsa, qokum nahayiti
qarqaytti, biz bu yoquktin paydiliniq, uning hujum
kiləqili bolidioqan kisimliriəqa hujum kilalayttuk, bu
ikkinqi baskuq bolatti. Bu fangzhenning mərkiqi
düxmənning asasiy küqi bilən uqrixixtin saklinip,
uning ajiz kisimliriəqa hujum kilixtin ibarət idi.
Lekin bizning armiyimiz Futiən'gə karap ilqiriligən
qaoqda, düxmən sezip kelip, Chen Cheng, Luo Zhuo-
ying shiliri yetip kəlidi. Xuning bilən biz pilani-
mizni ɵzgertip, Xingguo nahiyisining qərbidiki
Gaoxingxü baziriəqa kaytip kelixkə məjbur bolduk,
bu qaoqda pəkət muxu bazar wə uning ɵtrapidiki
birkanqə on pingfang li kelidioqan jaylarla armiyi-

mizni toplaxka imkaniyət berətti. Toplinip bir kündin keyin xərkkə qarap Xingguo nahiyisining xərkidiki Liəntang, Yongfeng nahiyisining jənubidiki Liangcun, Ningdu nahiyisining ximalidiki Huangpi tərəplirigə qarap jiddi ilgiriləxni qarar kilduk. Birinqi küni keqidin paydilini, Jiang Dingwen shisi bilən Jiang Guangnəy. Cəy Tingkəy. Hən Deqin koxunliri otturisdiki 40 li boxluktin etüp, Liəntangqa barduk. Ikkinqi küni Shangguən Yünxiang koxuni (Shangguən Yünxiang əzining bir shisi wə Hao Mengling shisiqa komandanlik kilatti)ning aldinki karawulliri bilən uqraxtuk. Üqinqi küni Shangguən Yünxiang shisiqa hujum kilduk, bu birinqi jəng boldi, tətinqi küni Hao Mengling shisiqa hujum kilduk, bu ikkinqi jəng boldi, andin keyin, 3 kün yol yürüp, Huangpiqa berip, Mao Bingwen shisiqa hujum kilduk, bu üqinqi jəng boldi. Üq jəngning həmmisidila ələlibə kazinip, 10 mingdin oxuk miltik ənimət alduk. Bu qaqda, qərpkə wə jənupka qarap keliwatkan düxmən armiyisining asasiy küqining həmmisi xərkkə burulup, dikkət-etiwarini Huangpiqa mərkəzləxtürdi, xiddət bilən təng ilgiriləp, biz bilən urux kilməkqi boldi, bir birigə ziq tutaxkan kəng muhasirigə elix haliti bilən bizning armiyimizgə yekinlaxti. Armiyimiz Jiang Guangnəy. Cəy Tingkəy. Hən Deqin koxunliri bilən Chen Cheng. Luo Zhuoying koxunliri ariliqidiki 20 li kelidiqan boxluktiki taq arisidin

yoxurun ətüp, xərktin qərpkə kaytip, Xingguo nahiyisining dairisidə toplandi. Duxmən buni sezip, yənə qərpkə karap ilgiriligiqə, biz yerim ay dəm eliwalduk, duxmən bolsa aqlik wə harəqinliktin rohi qüxüp, amalsiz kelip, qekinix karariqə kəldi. Biz yənə ularning qekinixidin paydilini, Jiang Guangnəy, Cəy Tingkəy, Jiang Dingwen wə Hən Deqin koxunliriqə hujum kilip, Jiang Dingwenning bir lüsini, Hən Deqinning bir shisini yokattuk. Jiang Guangnəy, Cəy Tingkəy shiliriqə kəlsək, ular bilən uruxta tirkixip kaləqanliqimiz üqün, ularning keqip ketixigə yol koyduk.

Tətinqi ketimlik “koxrap yokitix” wahtidiki əhwal mundak boldi: Duxmən üq yənülükə belünüp, Guangchangqə karap ilgirilidi, uning asasiy küqi xərkiy yənüluxtə idi, qərbiy yənüluxtiki ikki shisi bizning aldimizdin qikip kaldı wə biz toplanqan jayqə kistap kəldi. Xuning üqün biz awal Yihuangning jənubidiki jayda duxmənning qərbiy yənüluxigə hujum kilip, Li Ming, Chen Shiji shilirini bir yolila yokitixka muwəppək bolduk. Duxmən sol yənüluxtın ikki shisini ajritip, ottura yənülükə maslaxturup yənə ilgirilidi, biz Yihuangning jənubidiki jayda uning yənə bir shisini yokitixka muwəppək bolduk. Ikki zhənyidə 10 mingdin oxuk miltik qənimət alduk, xuning bilən bu ketimki “koxrap yokitix”ni tüptin tarmar kilduk.

Bəxinqi ketimlik “koxrap yokitix”ta, duxmən kor-

oʻqanqilikdan ibarət yangi zhənlüe bilən ilgiriləp, aldi bilən Lichuənni besiwaldi. Biz Lichuənni qayturuwelip, düxməndin genjüding sirtida mudapiəlinix məksididə, Lichuənni ximalidiki düxmənni mustəhkəm zhəndisi həm ak rayon boləqan Xiaoshioqa hujum kilduk. Bu uruxta oʻqilibə kazinalmay, yəne Xiaoshining xərkiy jənubidiki Zixiqiaoqa hujum kilduk, bumu düxmənni mustəhkəm zhəndisi həm ak rayon idi, buningdimu oʻqilibə kazinalmiduk. Xuningdin keyin, urux kilimiz dəp, düxmənni asasiy küqi bilən kərqanliri otturisida aylinip yürüp, pütünləy beydong orunoqa qüxüp kalduk. Bəxinqi ketimlik “kərxap yokitix”ka kərxu uruximiz bir yil dawam kildi, zadila təxəbbuskar wə paaliyətqan bolalmiduk. Ahir Jiangxi genjüdisidin qekinip qikixka məjbur bolduk.

Yukurida bayan kilinəqan birinqi ketimdin bəxinqi ketiməqiqə boləqan “kərxap yokitix”ka kərxu turux məzgiliridə armiyimizning urux kilixdin hasil kiləqan təjribiliri xuni ispatlidiki, mudapiə ornida turoqan kizil armiyining küqlük “hujum kilip yokitix” kərxu-nini tarmar kilixida qayturma hujumning birinqi jengi intayin mohim. Birinqi jəngning oʻqilibə kilixi yaki məqlup boluxi bir pütünlükke intayin zor təsir kərsitidu, hətta əng ahirki bir jənggə kədər təsir kərsitidu. Xunglaxka buningdin təwəndiki huləsə kelip qikidu:

Birinqi, birinqi jəngdə oʻqilibə kazinix kərek.

Düxmən əhwali, yər xaraiti wə həlk qatarlik xərtlər bizgə paydilik, düxmən'gə paydisiz bolqan wə həki-kəten ixənq hasil kılqandin keyin, andin jənggə kirixix kerək. Undaq bolmioqanda, qekinsəkmü qekinəyliki, ehtiyat bilən pürsət kütəyli. Pürsət hamini kelidu, yeniklik kilip jənggə kirixkə bolmaydu. Birinqi ketimlik "koxrap yokitix"ka qarxi turqan qaqda, awal Tən Daoyüən'gə hujum kilmakqi bolqan iduk, düxmən yər tüzülüxi əplik bolqan igiz Yüən-tou zhendisidin ayrilmioqanlıqi üqünla, armiyimiz ikki ketim ilgiriləp barqan bolsimu, lekin hər ikki ketim səwri kilip kaytip kəldi, birkanqə kün ötkəndin keyin, hujum kilişka asan bolqan Zhang Huyzənni tapti. İkkinqi ketimlik "koxrap yokitix"ka qarxi turqan qaqda, armiyimiz Dongguoqa ilgiriləp barqan idi, bu yərdə Wang Jinyüning Futüendiki mustəhkəm zhendisidin ayrilixini kütkenligi üqünla, həwərlərləning pax bolup kelix həwpigə karimay wə aldirap tez hujum kilix toqrisidiki təkliplərləning həmmisini rət kilip, düxmənləning bikinida 25 kün kütüp turup, ahir tələpni əməlgə axurdi. Üqinqi ketimlik "koxrap yokitix"ka qarxi turux judun-qap-kunluk bir wəziyət bolup, armiyimiz ming li yolni besip kəlgən bolsimu, uning üstigə, düxmənləning yan wə arka tərəpliridə aylinip yürüş pilanimizni düxmən sezip kalqan bolsimu, lekin biz yənila səwriilik bilən arkiqə kaytip, pilanimizni ariliktin buzup ötüxkə əzgərtip, ahir Liəntangda birinqi

jəngni obdan kilduk. Tətinqi ketimlik “koxrap yokitix”ka qarxi turoqan qaoqda, Nənfengqoə hujum kilip, uni alalmioqan iduk, qekinix tədbirini kət’i kollinip, ahir duxmənni ong kanitioqə otup, Dong-shao rayonida toplinip, Yihuangning jənubida zor oqelibilik bolqan uruxni baxliduk. Pəkət bəxinqi ketimlik “koxrap yokitix”ka qarxi turoqan qaoqdila, dəslepki jəngning mohimliqini tamamən bilməy, bir Lichuən xəhrining koldin kətkənligidin qoqup ketip, uni kayturuwelix məksididə ximaloqə mengip, duxmənni üstigə berip kalduk, kütülmigən halda Xunkouda uqrixix jengi kilip, oqelibə kazoqandin (duxmənni bir shisini yokatkandin) keyin, bu jəngni birinqi jəng dəp karimastin, bu jəng mukər-rər kəltürüp qikarqan əzgirixlərgə karimastin, jəzmən oqelibə kazinix mümkin bolmioqan Xiaoshiqə yənggillik bilən hujum kilduk. Buning bilən birinqi kədəmdila zhudonglukni koldin berip koyduk, bu həkikətənmə əng ahmikanə wə əng yaman urux usuli idi.

Ikkinqi, dəslepki jəngning pilani pütün zhənyi pilanining organik mukəddimisi boluxi kerək. Pütün zhənyining obdan pilani bolmisa, taza obdan birinqi jəngning boluxi hərgiz mümkin əməs. Yəni dəslepki jəng oqelibə kazoqan təkdirdimu, əgər bu jəng pütün zhənyigə paydilik bolmayla kalmay, əksiqə, ziyanlik bolsa, u halda, bu jəng oqelibə kazoqan bilənmə məqlup bolqan həsaplinidu (məsilən, bəxinqi

ketimlik “korxap yokitix” waqtidiki Xünkou jengigə ohxax). Xunga birinçi jəngni kilixtin awal ikkinçi, üçinçi, tətinqi həttə əng ahirki jəngni omumən kandaq elip berix kerəkligini, hər nəwəttə qəlibə kazansak, düxmən armiyisining omumi wəziyitidə kandaq əzgirix bolidiqanliqini, əgər məqlup bolsak, yənə kandaq əzgirix bolidiqanliqini oylap kəruximiz kerək. Nətijining tamamən kütkinimizdək bolup qikixi natayin bolsimu, həttə hərgiz mümkün bolmisimu, ləkin ikki tərəptə bolqan bir pütünlükkə asasinip, ularni təpsili wə həkiki oylap qüxiniximiz kerək. Bir pütünlükni nəzərdə tutmiqanda, xəhməttə həkikətən yahxi bir yürüxnə mangqili bolmaydu.

Üçinçi, yənə kəlgüsidiki zhənlüelik baskuqta kandaq kilixnimu oylap qoyux kerək. Əgər kayturma hujumla nəzərdə tutulup, kayturma hujum qəlibə kəzənqəndin keyin yaki mubada kayturma hujum məqlup bolup qalsa uningdin keyin, kələrki kə-dəmdə kandaq kilix kerəkligi nəzərdə tutulmisa, zhənlüelik yetəkqining məs’uliyiti yənə ada kilinmiqan bolidu. Zhənlüelik yetəkqi zhənlüelik baskuqta turoqan qaqda, kəlgüsidiki kəpligən baskuqlarni hesapka elixi, heq bolmiqanda, keyinki bir baskuqni hesapka elixi kerək. Kəlgüsidiki əzgirixlərnə məqlərləx kiyin, kanqə yirakka karisang, xunqə qıwa kərünsimu, ləkin omumi türdə hesap-lax mümkün, yirak kəlgüsini məqlərləx zərür. Bir kədəm mengip, xu kədiminila kəridiqan yetəkqilik

usuli siyasi üqün paydisiz, urux üqünmu paydisiz. Bir kədəm mangqanda, xu kədəmdiki konkirit özgirixni kərüximiz, xuningqə əsaslinip özimizning zhənlüə wə zhənyi pilanlirini tüzitiximiz yaki rawajlanduruximiz kerək, bundak kilmioqanda, təwəkkülqilik kilip, kərisioqə üsüx hatalioqi kelip qikidu. Lekin pütün zhənlüelik baskuqqa hətta birkanqə zhənlüelik baskuqqa singdürüldioqan, omumən oylap yetilgən, uzak muddətlik bir fangzhen bolmisa hərgiz bolmaydu. Undak bolmioqanda, ikkilinip müxkül əhwalqə qüxüp kelix hatalioqi kelip qikidu, əməldə düxmənning zhənlüelik təliwigə muwapiklixip kelip, özimizni beydong orunqə qüxürüp koyimiz. Bilix kerəkki, düxmənning tongshuəybusi məlum zhənlüelik nəzər dairigə igə. Biz özimizni düxməndin bir dərjə üstün kilip qenikturqinimizdila, zhənlüelik qəlibə kəzinixning imkaniyitigə igə bolalaymiz. Düxmən elip barqan bəxinqi kətimlik “kərxap yokitix” məzgilidiki “sol”qil jihuyzhuyilik luxiəning xuningdək Zhang Guotao luxiəning zhənlüelik yetəkqiligining hata boluxi, əsasən, muxu nuktini orunlimioqanliktin boldi. Kiskisi, qekinix baskuqi waktida kəyturma hujum baskuqini hesapka elix, kəyturma hujum baskuqi waktida hujum baskuqini hesapka elix, hujum baskuqi waktida yənə qekinix baskuqini hesapka elix kerək. Bundak hesapka elix bolmay, kəz aldidiki payda-ziyan bilənla qirmilip kəlix məqlubiyət yoli.

Birinji jəngdə qəlibə kazinix kerək; pütün zhənyi pilaniqa etiwar berix kerək; keyinki zhənlüelik baskuqni nəzərdə tutux kerək—bular kayturma hujumni baxlaxta yəni birinji jəngni kilixta əstin qikirixka bolmaydiqan uq pirinsip.

6-Bölüm Əskiriy Küqni Toplox Məsilisi

Əskiriy küqni toplax karimakka asan bolsimu, əməlgə axurux heli təs. Azni kəp bilən yengixning əng obdan qarə ikənligi həmmigə məlum, lekin nuroqun kixilər bundak kılalmaydu, əksiqə, kəp wakıtta əskiriy küqni bəlüwetidu, buning səwiwi yetəkqidə zhənlüelik mengə bolmay, uning murəkkəp xaraitta kaymukup kəlqanliqidin, xaraitning həkümranlıqı astıqə qüxüp kəlip, təxəbbuskarlık kəbiliyitini yokitip koyup, əpləp-səpləp ix kərtux yolini tutkanliqida.

Məyli kandaq murəkkəp, eqir wə müxkül xaraitta turqanda bolsun, hərbi yetəkqigə həmmidin awal lazim bolidiqini əz küqini mustəkil-əzigə əzi hoja bolqan halda uyuxturux wə ixlitix. Duxmənning məjbur kilixi bilən beydong orunqə qüxüp kelix daim bolup turidu, bundak əhwalda, mohimi, zhudong orunni tezlik bilən əsligə kəltürux kerək. Əgər bundak orunni əsligə kəltürəlmigəndə, keyinki kədəm məqlubiyəttin ibarət bolidu.

Zhudong orun hiyalıy əməs, bəlki konkirit,

maddi bolidu. Bu yərdə əng mohimi janlik küqkə igə boləqan əng zor armiyini saklap kəlix wə toplax.

Mudapiə uruxi əslidə asanla beydong orunoqa qüxüp kalidioqan urux, mudapiə uruxi zhudonglukni hujum uruxidək toluk jari kilalmaydu. Lekin mudapiə uruxi beydongluk xəkil iqidə zhudongluk məzmunəqa igə bolalaydu, xəkil jəhəttiki beydongluk baskuqidin xəkil wə məzmun jəhəttiki zhudongluk baskuqiəqa ətələydu. Pütünləy pılanlik boləqan zhənlüelik qekinix xəkil jəhəttə məjburiyət astida məydanəqa kelidu, məzmun jəhəttə, əskiriy küqni saklap kəlix, pəyti kəlgəndə düxmənni tarmar kilix, düxmənni aldap iqkiri kirgüzüx, kayturma hujumoqa təyyarlinixtin ibarət bolidu. Qekinixni halimastin, aldirap-tenəp jənggə kirix (məsilən, Xiaoshi jəngidikigə ohxax), karimakka zhudonglukni koləqa elixka tirixkandək kərünsimu, əmiliyətə beydongluk bolidu. Zhənlüelik kayturma hujum bolsa yaləquz məzmun jəhəttila zhudongluk bolup kalimastin, xəkil jəhəttimu qekinix waqtidiki beydongluk halitidin kutulux bolidu. Düxmən armiyisi üqün eytkanda, kayturma hujum armiyimizning uni zhudongluktin wazkeqixkə məjbur kiləqanlıqi, xuning bilən billə, beydong orunoqa qüxürüxkə tirixkanliqi bolidu.

Bu məxsətkə toluk yetix üqün, əskiriy küqni toplax, yündongzhən, tez həl kilix uruxi wə yokitix

uruxi—həmmisi zərür xərtlər. Əskiriy küqni toplax bolsa birinqi wə asasiy xərt.

Əskiriy küqni toplax xuning üqün zərürki, u düxmən bilən bizning otturimizdiki wəziyətni əzgərtixni məxsət kilidu. Birinqi, ilgiriləx wə qekinix wəziyitini əzgərtixni məxsət kilidu. Ətmüxtə düxmən ilgirilidi, biz qekinduk, əmdi əzimiz ilgiriləp, düxmənni qekindürəx məksidigə yetixkə intiliwatimiz. Əskiriy küqni toplap bir jəngdila qəlibə kazansak, bu məxsətkə xu jəngdila erixkən bolimiz, xuningdək pütүн zhənyigimu təsir kərsitimiz.

Ikkinqi, hujum kilix wə mudapiə kərux wəziyitini əzgərtixni məxsət kilidu. Qekinixning ahirki nuktsioqə kədər qekinip berix mudapiə uruxida asasen passip baskuqqa yəni “mudapiə” baskuqioqə kiridu. Kayturma hujum bolsa aktip baskuqqa yəni “hujum” baskuqioqə kiridu. Gərqə pütүн zhənlüelik mudapiə dawamida kayturma hujum mudapiə haraktiridin ajralmisimu, ləkin qekinixkə kariqanda, yaləuz xəkil jəhəttilə əməs, bəlki məzmun jəhəttimu əzgirix yasioqan nərsə bolidu. Kayturma hujum zhənlüelik mudapiə bilən zhənlüelik hujum otturisdiki ötkünqi nərsə bolup, zhənlüelik hujum harpisi haraktirida boləqan bolidu, əskiriy küqni toplax ənə xu məxsətkə yetix üqün.

Üqinqi, iqki wə taxki səp wəziyitini əzgərtixni məxsət kilidu. Zhənlüə jəhəttin iqki səptə urux kiliwatkan armiyə bolupmu “korxap yokitix”ka

duqkelip turoqan kizil armiyə nuroqun onguxsizlik-larəja uqrap turidu. Lekin zhənyi yaki jənglərdə uni əzgərtiximiz mümkin wə tamamən tegixlik. Düxmən armiyisi bizning armiyimizgə qarita elip barəjan qong “kərxap yokitix”ni armiyimizning düxmən armiyisigə karatkan nuroqun ayrim-ayrim kiqik kərxap yokitixlirioja əzgərtix kerək. Düxmən armiyisining bizning armiyimizgə karatkan zhənlüə jəhəttin bəlünüp ilgiriləp, birlixip zərbə berixini armiyimizning düxmən armiyisigə karatkan zhənyi wə jəng jəhəttin bəlünüp ilgiriləp, birlixip zərbə berixigə əzgərtix kerək. Düxmən armiyisining bizning armiyimizgə nisbətən zhənlüə jəhəttiki üstünlüginini armiyimizning düxmən armiyisigə nisbətən zhənyi yaki jəng jəhəttiki üstünlügigə əzgərtix kerək. Zhənlüə jəhəttin küqlüklük orunda turoqan düxmən armiyisini zhənyi yaki jəng jəhəttin ajizlik orunoja qüxürüp koyux kerək. Xuning bilən billə, əzimizning zhənlüə jəhəttiki ajizlik ornimizni zhənyi yaki jəng jəhəttiki küqlüklük orunoja əzgərtix kerək. Bular iqki səp uruxi iqidiki taxki səp uruxi, “kərxap yokitix” iqidiki kərxap yokitix, kamal iqidiki kamal, mudapiə iqidiki hujum, təwənlük iqidiki üstünlük, ajizlik iqidiki küqlüklük, paydisizlik iqidiki paydiliklik, beydongluk iqidiki zhudongluk diməktur. Zhənlüelik mudapiədə əqəlibini koləja kəltürüx asasiy jəhəttin əskiriy küqni toplaxtin ibarət bir yürüxkə baqlik.

Zhongguo kizil armiyisining urux tarihida bu məsilə, kəpinqə, möhim talax-tartixlik məsilə boldi. 1930-yil 10-ayning 4-küni Ji'əndə bolqan jəngdə eskiriy küq toluk toplinip bolmay turupla ilgirilgən wə hujum kilqan iduk, bəhtkə yarixa, düxmən (Deng Ying shisi) əzi keqip kətti, bizning hujumimizning əzi nətijə bərmidi.

1932-yildin baxlap, "pütün səp boyiqə hujumqə ətux" digən xoar pəyda bolup, genjüdingin tət tərripidin—xərk, qərp, jənup wə ximal tərəpliridin hujumqə ətux tələp kilindi. Bu yalquz zhənlüelik mudapiə waktidila natoqra bolup kalmastin, bəlki zhənlüelik hujum waktidimu natoqra. Düxmən bilən əzimiz otturisdiki küq selixturmisining pütün wəziyitidə tüptin əzgirix bolmioqan wakitta, məyli zhənlüe yaki zhənsħuda bolsun, mudapiə wə hujumdin, iskənjigə elix wə tuyuksiz hujumdin ibarət ikki tərəp bolidu, "pütün səp boyiqə hujumqə ətux" digən əmiliyətə intayin kəm uqraydu. Pütün səp boyiqə hujumqə ətux xoari hərbi təwəkkülqilikke əgixip kəlgən hərbi təng təksimatqilik.

Hərbi təng təksimatqilar 1933-yiloqə kəlgəndə, "ikki muxt bilən urux" digən səzni otturiqə koyup, kizil armiyining asasiy küqini ikkigə bəluwətti, ikki zhənlüelik yənlüxtə bir wakitta qəlibə kazinixka urundi. Uning nətijisidə bir muxti ixka selinmay qaldi, yənə bir muxti səkuxup nahayiti hardi, bəlki xu qəqda qəloqə kəltürgili bolidioqan

əng zor qələbə qoşa kəltürülmidi. Mening pikrimqə, küqlük düxmən armiyisi məwjut bolup turqan xaraitta, əzimizdə məyli qanqilik armiyə bolsun, bir wakit iqidə ularni ixka selixning asasiy yөнү-lüxi ikki bolmastin, pəkət bir boluxi kerək. Mən urux kilix yөнүlүxining ikki yaki uningdin oxuk boluxioqa karxi əməsmən, lekin asasiy yөнүlүx bir wakit iqidə pəkət birla boluxi kerək. Zhongguo kizil armiyisi ajizlik kiyapiti bilən iqki urux məy-daniqqa qikti, uning küqlük düxmənni üsti-üstigə məqlup kilip, dunyani zilziligə kəltürgən urux muwəppəkiyətliri, kəpinqə, əskiriy küqni toplap ixlətkənligidin boldi. Məyli qandaq bir uruxta qazanqan zor qələbimiz bolsun, buni ispatlaydu. "Birni onqə karxi qoyux, onni yüzgə karxi qoyux" zhənlüelik ibarə bolup, pütүн uruxka, düxmən bilən əzimiz otturisdiki pütүн küq selixturmisioqa qaritip eytilqan; bu mənidin aloqanda, biz həkikətən xun-dak kilduk. Ləkin bu zhənyi wə zhəshuoqa qaritip eytilqan əməs; bu mənidin aloqanda, biz hərgiz undak kilmasliqimiz kerək. Məyli qayturma hujum yaki hujumda bolsun, biz hərqaqan zor küq toplap, düxməning bir qismioqa hujum kilimiz. 1931-yil 1-ayda Jiangxi əlkisi Ningdu nahiyisining Dongshao rayonida Tən Daoyüən'gə hujum kilqan uruxta, 1931-yil 8-ayda Jiangxi əlkisi Xingguo nahiyisining Gaoxingxü rayonida 19-armiyigə hujum kilqan uruxta, 1932-yil 7-ayda Guangdong əlkisi Nənxiong

nahiyisining Shuykouxü rayonida Chen Jitangoqa hujum kiloan uruxta, 1934-yil 3-ayda Jiangxi elkisi Lichuən nahiyisining Tuəncun rayonida Chen Chengoqa hujum kiloan uruxta əskiriy küqni toplimioqanlikning ziyinini tarttuk. Shuykouxü wə Tuəncundikigə ohxax uruxlarni əslidə omumən qəlibə kazoqan urux dəp həsapliqili bəlki zor qəlibə kazoqan urux dəpmu həsapliqili bolatti (Aldinkisida Chen Jitangning 20 tuəni, keyinkisidə Chen Chengning 12 tuəni tarmar kilinoqan idi), lekin biz bundak qəlibə kazoqan uruxni həqkaqan alkixliqan əməs, məlum mənidin aloqanda, hətta uni məqlup bolqan urux dəp ataxkimu bolidu. Qünki qənimət elinmisa, yaki elinoqan qənimət qikimdin exip qüxmisə, bizqə, uning əhmiyiti nahayiti az bolqan bolidu. Bizning zhənlüeyimiz “birni onqa karxi koyux”, bizning zhəshuyimiz “onni birgə karxi koyux”, bu bizning düxmənni yengiximizning tıp kanunliridin biri.

Hərbi təng təkəmatqilik 1934-yili bəxinqi ketimlik “korxap yokitix”ka karxi turoqan wakitka kəlgəndə, rawajlinip əng qekigə yətti. “Əskiriy küqni altə yənülükə bəlük”, “pütün səp boyiqə karxilik kərsitix” bilən düxmənni yənggili bolidu, dəp karaloqan idi, nətijidə düxmən yəngdi, buning səwiwi yərlərnə koldin berip koyuxtə korkkanlik boldi. Asasiy küqni bir yənülükə toplap, baxka yənülüklərdə iskənjigə alidioqan küqlərnə kaldur-

oqanda, tƏbii, yƏrlƏrni koldin berip koyuxtın saklanoqili bolmaydu. Lekin bu—wakitlik, kismƏn koldin berip koyux, buning bƏdiligƏ tuyuksiz hujum kilix yƏnŪlŪxidə oqƏlibə kəzanəqili bolidu. Tuyuksiz hujum kilix yƏnŪlŪxidə oqƏlibə kəzanəqanda, iskənjigə elix yƏnŪlŪxidə koldin berip koyəqanlarni əsligə kəltürgili bolidu. DŪxməning birinqi, ikkinqi, ūqinqi wə tətinqi kətimlik “kərxap yokitix”lirining hƏmmisidə biz yƏrlirimizni koldin berip koyduk, bolupmu dŪxmən elip barəqan ūqinqi kətimlik “kərxap yokitix” waktida Jiangxidiki kizil armiyə genjŪdilirining hƏmmisini digŪdək koldin berip koyduk, lekin nƏtijidə yƏrlirimizni əsligə kəltŪrŪx bilənla kalmay, bƏlki yƏnə kəngəyttuk.

GenjŪdilərdiki hƏlkning kŪqini kərmigənliktin, kizil armiyining genjŪdilərdin yirakka ketixidin kərkuxtək hata rohiy hƏlət daim pəyda bolup turdi. Bundak rohiy hƏlət 1932-yili Jiangxidiki kizil armiyə yirakka yŪrŪx kilip, Fujjən əlkisidiki Zhangzhou xƏhrigə hujum kiləqan qaoqda, 1933-yili tətinqi kətimlik “kərxap yokitix”ka kərxı zhənyi oqƏlibə kəzanəqandin keyin, kizil armiyə burulup Fujjən əlkisigə hujum kiləqan qaoqda pəyda boləqan idi. Aldinkisida pŪtŪn genjŪdining besiwelinxidin, keyinkisidə genjŪdining bir kismining besiwelinxidin kərkup, əskiriy kŪqni toplaxka kərxı turup, əskiriy kŪqni bəlup, genjŪdini saklap kəlix tƏxəbus kilindi, nƏtijidə ikkilisining natoqra ikənligi

ispatlandi. Dūxmənning qarixiqə, bir tərəptin, genjüdi əzlrining ilgirilixigə korkunq salidu, yənə bir tərəptin, ak rayonqa hujum kilip kirgən kizil armiyə əzliri üqün asasiy həwplik nərsə. Dūxmən armiyisining dikqət-etiware haman asasiy küq bolqan kizil armiyə turoqan yərgə qaritilidu, asasiy küq bolqan kizil armiyini nəzərdə tutmay, pəkət genjüdlər bilənla bolup ketidioqan ix nahayiti az uqraydu. Kizil armiyə mudapiədə turoqan qaoqdimu, dūxmənning dikqət-etiware yənla kizil armiyigə mərkəzlixidu. Genjüdlərnə taraytix pilani—dūxmənning pütün pilanining bir kismi; lekin kizil armiyə asasiy küqini toplap, dūxmənning bir yənüluxtiki küqini yokatsa, dūxmən armiyisining tongshueybusi əzining dikqət-etiwarini wə əskiriy küqini kizil armiyigə yənimu köprək qarətmay kalmaydu. Xuning üqün, dūxmənning genjüdlərnə taraytix pilaninimu buzoqili bolidu.

“Koroqanqilik asaidiki bəxinqi ketimlik ‘koxap yokitix’ məzgilidə, biz əskiriy küqni toplap urux kiləlməymiz, pəkət əskiriy küqni bəlup mudapiə kərup, kiska wakitlik tuyuksiz hujum kilix bilənla xuqullinalaymiz” diyixmu toqra əməs. Dūxmənning 4-5li yərdə bir ilgiriləydiyqan, 9-10 li yərdə bir siljiydiyqan koroqanqilik urux usulini pütünləy kizil armiyining əzining kədəmdə bir mudapiə kəruxi kəltürup qikəroqan. Əgər armiyimiz iqki səptə kədəmdə bir mudapiə kəridiyqan urux usulidin

wazkəqsə, yənə zərür wə imkaniyət boləjan qaojda düxmənning iqki sepigə hujum kilsa, wəziyət qokum baxkiqə boləjan bolatti. Əskiriy küqni toplax kanuni—dəl korəjanqilikni yengixning korali.

Biz kuwwətləydiəjan əskiriy küqni toplax həlkning partizan uruxidin wazkeqixni öz iqigə almaydu. Lisən luxiəni kiqik partizan uruxliridin wazkeqip, “bir tal miltik bolsimu kizil armiyigə toplax”ni kuwwətligən idi, buning toqra əməsligi allikaqan ispatlandı. Pütün inkilawiy urux nuktiinəziridin kariəjanda, həlkning partizan uruxi bilən asasiy küq boləjan kizil armiyə bir birigə sol kol wə ong kol bolidu, asasiy küq boləjan kizil armiyila bolup, həlkning partizan uruxi bolmisa, bir kolluk jiangjün’gə ohxap qalimiz. Genjüdilərdə bolidiəjan həlk xərti, konkirit kilip eytkanda, bolupmu urux kilixka karita eytkanda, korallanoqan həlkning boləjanliqi. Düxmənning korkunqluk dəp kariəjinimu asasən ənə xu.

Kizil armiyining həmmisinila topliwalmastin, uning bir kisim koxunlirini ikkinqi dərjilik urux kilix yönülxlirigə jaylaxturuxmu zərür. Biz kuwwətləydiəjan əskiriy küqni toplax jəng məydanida urux kilixning mutlək yaki nisbi üstünlüigə kapələt berix pirinsipi üstigə quruloqan. Küqlük düxmən’gə karxi urux kiloqanda yaki mohim boləjan jəng məydanida urux kiloqanda, mutlək üstün əskiriy küqni selix kerək; məsilən, 1930-yil 12-ayning

30-küni birinçi ketimlik "korxap yokitix"ka karxi kilinqan birinçi jəngdə 40 ming kixini topla, Zhang Huyzənniŋ 9 ming kixisiŋə hujum kilinqanə ohxax. Ajiz duxmən'gə karxi urux kilqanda yaki anqə mohim bolmiqan jəng məydanida urux kilqanda, nisbi üstün əskiriy küqni salsimu kupayə kilidu; məsilən, 1931-yil 5-ayning 29-küni ikkinçi ketimlik "korxap yokitix"ka karxi kilinqan əng ahirki bir jəngdə, Jiənninqə berip 7 ming kixilik Liu Hediŋ shisiqə hujum kilqanda, kizil armiyi-ning pəkət 10 mingdin oxukrak adəm ixlətkinige ohxax.

Bu, hər ketimda üstün əskiriy küq boluxi lazim, digənlikmu əməs. Mələm əhwalda, nisbi təwən yaki mutlək təwən əskiriy küq bilənmü jəng məydaniqə qikixka bolidu. Nisbi təwənlikte turqanda, məsilən, məlum bir rayonda kizil armiyi-ning pəkət anqə zor bolmiqan bir kisimi bolsa (əskər bar turup, topli-miqanlik əməs), üstünlükkə igə məlum bir duxmən-ning hujumini tarmar kilix üqün, həlk, yər xaraiti yaki hawarayiqə ohxax xərtlər bizgə zor yardım bərgəndə, duxmənni udulidin wə bir kanitidin parti-zan düyi bilən yaki əzining kiqik kisimi bilən iskənjiŋə elixi, əzining pütün küqini topla, dux-mənning yənə bir kanitining bir kismiəə tuyuksiz hujum kiliximu əlwəttə zərür, bəlki buningda qəlibə kazinalaydu. Duxmənniŋ bir kanitining bir kis-miəə tuyuksiz hujum kilinqan qeəqimizda, əskiriy

küqlərnin selixturmisida yənila təwən küqkə üstün küq bilən taqabil turux, azni kəp bilən yengix pirinsipini kolliniximiz muwapik. Mutlək təwən bol-
qanda, məsilən, partizan düyi ak armiyining zor koxunioqa tuyuksiz hujum kiloqanda, pəkət düxmən-
ning bir az kismioqila tuyuksiz hujum kilidu, buningdimu, ohxaxla, yukurida eytiloqan pirinsipni kollinix muwapik.

Zor koxunni bir jəng məydaniqə toplap urux kilix yər xaraiti, yol, təminat, turidioqan orun wə xuningoqa ohxaxlarning qəklimisigə uqraydu, digən səzginu əhwalni nəzərdə tutup pərklilik karax kerək. Bu qəklimilər kizil armiyə wə ak armiyə üqün dərijə jəhəttin pərklilik bolidu, qünki kizil armiyə ak armiyigə karioqanda tehimu qong kiyinqiliklaroqa qidaxlik berələydu.

Biz kəpni az bilən yengimiz—pütүн Zhongguo həkümranlırioqə ənə xundak dəymiz. Xundakla, azni kəp bilən yengimiz—jəng məydanida urux kiliwat-
kan kismənliktiki düxmənlərgə ənə xundak dəymiz. Bu ix əmdi heqkandak məhpiyəət əməs, düxmən, omumən, bizning mijəzimizni obdan bilip kaldi. Lekin düxmən bizning qələibə kaziniximizni tosal-
maydu, əzlrining ziyanqə uqrixidinmu saklinal-
maydu, qünki bizning kaysi wakitta wə kaysi jayda muxundak kilidioqanlıqimizni ular bilməydu. Bu-
ningda biz məhpiyəətlikni saklaymiz. Kizil armiyining jəngliri, omumən, ajayip hujumdin ibarət.

7- Bөлüm Yündongzhən

Yündongzhənmu, yaki zhendizhənmu? Bizning jawawimiz: yündongzhən. Kəng əskiriy küq bolmiqan, toluklap turuxka ok-dora bolmiqan, hər bir genjüdidə urux kiliwatkan bar-yoki birla kızil armiyə bolqan xaraitta, zhendizhən biz üçün asasiy jəhəttin həjətsiz. Zhendizhən biz üçün pəkət mudapiə waktidila tüptin kollinixka bolmay kalmastin, hətta hujum waktidimu kollinixka bolmaydu.

Kızil armiyining urux kilixida düxmənning küqlük bolqanliqi wə özining tehnika jəhəttin ajiz bolqanliqidin kelip qikkan kəzgə kərünərlik hususiyətliridin biri—mukim urux sepinin bolmiqanliqi.

Kızil armiyining urux sepi kızil armiyining urux yənüluxigə boysunidu. Urux yənüluxining mukim bolmasliqi urux sepinin mukim bolmasliqioqa səwəp bolidu. Qong yənülux bir məzgil iqidə əzgərmisimu, lekin qong yənülux iqidiki kikiq yənüluxlər hər wakit əzgirip turidu, bir yənülux qəklimigə uqrap kalsa, yənə bir yənüluxkə ətuxkə toqra kelidu. Bir məzgildin keyin qong yənüluxmu qəklimigə uqrap kalsa, hətta bu qong yənüluxnimu əzgərtixkə toqra kelidu.

Inkilawiy iqki urux dəwridə urux sepinin mukimlaxturoqili bolmaydu, Sovet ittipakidimu xundak

əhwal bolup ətken. Sovet ittipaki armiyisining bizning armiyimizdin pərklidioqan yeri xuki, uning urux sepining mukimsizlik dərjisi bizningkidək küqlük bolmioqan. Barlik uruxlardimu mutlək mukim urux sepining boluxi mümkün əməs, yengix wə yengilix, ilgiriləx wə qekinixiki əzgirixlər bundak boluxqa yol koymaydu. Lekin nisbi mukim bolioqan urux sepi, kəpinqə, adəttiki uruxlarda uqrap turidu. Pəkət düxmən bilən əzning küqlüklük-ajizlik pərki hazirki baskuqtiki Zhongguo kızil armiyisiningkidək bolioqan armiyidila bundak əhwal kərülməydu.

Urux sepining mukim bolmasliqi genjüdi zimining mukim bolmasliqioqa səwəp bolidu. Bəzidə qongiyix, bəzidə kiqukləx, bəzidə tariyix, bəzidə kengiyix daim bolup turidu, bu yərdə barlikka kəlsə, u yərdə koldin ketixmu pəyda bolup turidu. Ziminning bundak turaksizliqi pütünləy uruxning turaksizliqidin kelip qikidu.

Urux wə ziminning turaksizliqi genjüdlərdiki türlük quruluş hizmətliridimu turaksizlikning pəyda boluxioqa səwəp bolidu. Birkanqə yillik quruluş pilanining boluxini təsəwwur kilix mümkün əməs. Pilanda əzgirixning kəp bolup turuxi bizdə adəttiki ix.

Bundak hususiyətni etirap kilix biz üçün paydilik. Muxu hususiyətni nəzərdə tutup, kündilik ixlirimizni bəlgiliximiz, ilgiriləxla bolup qekinix bolmaydioqan urux toqrisida ham hiyal kılmasliqi-

miz, ziminning wə hərbi arka səpning wakitlik turaksizliqidin qəqüp kətməsliğimiz, uzak muddətlik konkirit pılan tüzüxkə urunmasliqimiz lazim. Idiyimizni, hizmitimizni əhwaləqə muwapiklaxturup, olturuxkə təyyarliniximiz həm yol yürüxkə təyyarliniximiz, ozuk-tülük haltimizni taxliwətməsliğimiz kerək. Pəkət hazırki turaksiz turmuxta tirixkandila, kəlgüsidiki bir kədər turakliklikni qoləqə kəltürgili, üzül-kesil turakliklikni qoləqə kəltürgili bolidu.

Bəxinqi kətimlik “kərxap yokitix”kə kərxı turux məzgilidə həküm sürgən “muntizim urux” digən zhənlüelik fangzhen bundak turaksizlikni inkar kildi, “partizanqilik” digən’gə kərxı turdi. Turaksizlikkə kərxı turəqan yoldaxlar əzlrini qong bir dələtning həkümranliri kiyapitidə kərsitip ix elip barmakqi boldi, nətijidə adəttin taxkiri qong turaksizlikkə—25 ming lilik uzun səpərgə erixti.

Bizning ixqi-dihan demokratik jumhuriyitimiz bir dələt, ləkin bügünki kündə tehi toluk bolmioqan bir dələt. Bügünki kündə, biz tehi iqki uruxning zhənlüelik mudapiə məzgilidə turuwatimiz, bizning hakimiyitimiz toluk bir dələt xingtəyigə yetixtin tehi nahayiti yirak, armiyimizning sani wə tehnikisi düxmənningkidin tehi nahayiti təwən, bizning zimimiz tehi nahayiti kiqik, bizning düxmənlirimiz hər saət, hər minut bizni yokitip puhadin qikmakqi bolidu. Biz fangzhenimizni muxu asasta bəlgiləymiz, partizanqilikkə omumi türdə kərxı

turmastin, bəlki kızil armiyining partizanlik haraktirini səmimi türdə etirap kilimiz. Bu yərdə nomus kilixning həjiti yok. Əksiqə, partizanlik haraktir dəl bizning hususiyitimiz, dəl bizning artuqçiliqimiz, dəl bizning düxmənni yengidiqan qoralimiz. Biz partizanlik haraktirdin wazkeqixkə təyyarliniximiz kerək, lekin bögünki kündə tehi wazkeqəlməymiz. Partizanlik haraktir kəlgüsidə qokum nomus kilidiqan həm wazkeqixkə tegixlik nərsə bolup kalidu, lekin bögünki kündə bolsa qimmətlik wə kət'i dawamlaxturuxka tegixlik nərsə.

“Yənggili bolsa hujum kilix, yənggili bolmisa ketix” — bu, bögünki yündongzhənimizning ammibap izahı. Yər yüzidə hujum kilixnila etirap kilip, ketixni etirap kilmaydiqan hərbi mutəhəssismu yok, lekin ular etirap kiləjan ketix bizningkidək kaltis ketix əməs, halas. Bizdə yol mangojan wakit adətə urux kiləjan wakittin kəp, ottura həsap bilən hər ayda bir qong urux kilinsa, yahxi boləqini. Barlik “ketix”lər “hujum kilix” üqün, bizning barlik zhənlüelik wə zhənyilik fangzhenlirimiz “hujum kilix”tin ibarət tüp nukta üstigə kurulojan. Lekin bizning aldimizda hujum kilixka təs bolidiqan birkanqə hil əhwal bar: birinqi, qarximizdiki düxmən kəp bolsa, hujum kilix təs bolidu; ikkinqi, qarximizdiki düxmən kəp bolmisimu, lekin u əzining hoxna kisimliri bilən nahayiti yekin tutixip turəjan bolsa, buningdimu bəzidə hujum kilix təs bolidu; üqinqi,

omumən eytkanda, tayanqsiz bolmioqan wə nahayiti mustəhkəm zhendini igiləp turoqan düxmən'gə hujum kilix təs bolidu; tətinqi, hujum kilip jəngni həl kiləqili bolmioqan qaçqda hujumni dawamlaxturiwerix təs bolidu. Yukuridikidək wakitlarda biz ketixkə təyyarlinimiz. Bundak ketixlərgə yol koyulidu wə bundak ketixlər zərür. Qünki bizning zərür bolqan ketixni etirap kiliximiz, aldi bilən, zərür bolqan hujumni etirap kilix xərti astida bolidu. Kizil armiyə yündongzhəning tıp hususiyiti ənə xu yərdə.

Asasən yündongzhən kilix digənlik zərür wə imkaniyiti bolqan zhendizhənni rət kiləqanlik əməs. Zhənlüelik mudapiə waktida biz iskənjigə aləqan tərəptiki bəzi zhidiənlirimizni məhkəm saklaxtimu, zhənlüelik hujum waktida yardəmqisiz kaləqan yəkkə düxmən'gə duqkəlgəndimu zhendizhənni kollinip takabil turuxni etirap kiliximiz kerək. Ətmüxtə muxundak zhendizhənni kollinip, düxmənni yengixtə hasil kiləqan təcribilirimiz az bolmidi; nuroqun xəhərlər, korəqanlar wə korollarəqə besip kirduq, düxmənni məlum dərividiki dala urux zhendilirini buzup əttuk. Buningdin keyin yənə bu jəhəttiki tirixqanlıqimizni axuruximiz, ajizliqimizni tügitiximiz kerək. Biz əhwal tələp kiləqan bəlki yol koyqan ənə xundak zhendi hujumini wə zhendi mudapiəsini təxəbbus kiliximiz pütünləy lazim. Biz pəkət bügünki kündə adəttiki zhendizhənni kollinip

nixka yaki zhendizhənni yündongzhən bilən təng kərüxkə qarxi turimiz, mana muxularqıla yol koy-qili bolmaydu.

Qizil armiyining partizanlik haraktirida, mukim urux sepining bolmioqanliqida, genjüdilərnin turaksizliqi wə genjüdilərdiki kurulux hizmitining turaksizliqida 10 yillik urux dawamida bir azmu əzgirix bolmidimu? Əzgirix boldi. Jingganshən məzgilidin tartip Jiangxida birinqi ketimlik “kərxap yokitix”ka qarxi turuxkiqə boləqan arilik birinqi baskuq boldi, bu baskuqta partizanlik haraktir wə turaksizlik nahayiti küqlük idi, kizil armiyə tehi gədəklik dəwridə turatti, genjüdilər tehi partizan rayonliri idi. Birinqi ketimlik “kərxap yokitix”ka qarxi turuxtin tartip üqinqi ketimlik “kərxap yokitix”ka qarxi turuxkiqə boləqan arilik ikkinqi baskuq boldi, bu baskuqta, partizanlik haraktir wə turaksizlik kəp azaydi, fangmiənjünlər kuruldi, birnəqqə milyon əhalini əz iqigə aləqan genjüdi wujutka kəldi. Üqinqi ketimlik “kərxap yokitix”ka qarxi turuxtin keyinki wakittin tartip bəxinqi ketimlik “kərxap yokitix”ka qarxi turuxkiqə boləqan arilik üqinqi baskuq boldi, partizanlik haraktir wə turaksizlik tehimi azaydi. Mərkiziy həkümət wə inkilawiy hərbi weyyüənhuy kuruldi. Uzun səpər tətinqi baskuq boldi. Kiqik partizanlik wə kiqik turaksizlik hata halda inkar kilinəqliktin, qong partizanlik wə qong turaksizlik kelip qikti. Həzir

bolsa bəxinqi baskuq. Bəxinqi ketimlik “koxrap yokitix”ni yengəlmigənligimizdin wə qong turaksizlik boləanliktin, kizil armiyə wə genjüdilər zor dərjide azaydi, xundaktimu yənə Xibeyda ayak besip turduk, Shənxi-Gənsu-Ningxia qegra rayon genjüdisini mustəhkəmliduk wə rawajlandurduk. Kizil armiyening asasiy küqi boləan 3 fangmiən-jün’gə bir tutax komandanlik kilinidolan boldi, bu ix ilgiri kərülüp bakmioan.

Zhənlüe haraktiri boyiqə eytkanda, Jinggəngshən məzgilidin tartip tətinqi ketimlik “koxrap yokitix”ka qarxi turux məzgiligiqə boləan arilikni bir baskuq, bəxinqi ketimlik “koxrap yokitix”ka qarxi turux məzgilini yənə bir baskuq, uzun səpərdin həziroiqə boləan arilikni üqinqi baskuq diyixkimu bolidu. Bəxinqi ketimlik “koxrap yokitix”ka qarxi turux waktida bəzi kixilər ilgiridin toqra bolup kəlgən fangzhenni hata həlda inkar kiləan idi, biz bolsak bügünki kündə, bəzi kixiləning bəxinqi ketimlik “koxrap yokitix”ka qarxi turux waktidiki hata fangzhenini toqra həlda inkar kilip, ilgiriki toqra fangzhenni tirildürduk. Ləkin bu bəxinqi ketimlik “koxrap yokitix”ka qarxi turux waktidiki həmmiini inkar kiləanlik əməs, xuningdək ilgiriki həmmiini tirildürgənlikmu əməs. Tirildürginimiz ilgiriki esil nərsilər, inkar kiləqinimiz bəxinqi ketimlik “koxrap yokitix”ka qarxi turux waktidiki hata nərsilər.

Partizançilikning ikki təripi bar. Bir təripi muntizimsizlik, yəni mərkəzləxməslik, birlikkə kəlməslik, intizam kattik bolmaslik, hizmət usuli addi bolux wə xuningoqa ohxaxlar. Bu nərsilərnı kizil armiyining gədəklik dəwri elip kəlgən, bəziliri xu qaoqda dəl lazim idi. Lekin kizil armiyining yukuri baskuqioqa yətkəndə, ularni pəydin-pəy wə anglik türdə qərüp taxlap, kizil armiyini tehimu mərkəzləxtürüx, tehimu birlikkə kəltürüx, tehimu intizamlik kilix, uning hizmitini tehimu mukəmməlləxtürüx yəni tehimu muntizimlikka igə kilix kerək. Uruxka komandanlik kilix jəhəttimu yukuri baskuqta zərür bolmaydiqan partizanlik haraktirni pəydin-pəy wə anglik türdə keməytix kerək. Bu jəhəttə, aloqa besixtin bax tartip, kona baskuqta kattik turuwelixka yol koyulmaydu, bu ziyalik, kəng kələmdə urux kilixka paydisiz.

Yənə bir təripi yündongzhən fangzhenidin, zhənlüe wə zhənyi dairilik urux kilixning hazirnu ehtiyajlik bolqan partizanlik haraktiridin, genjüdlərnıng tosuwaloqili bolmaydiqan turaksizliqidin, genjüdlər kuruluxi pılanlirining janlik əzgirixqanlıqidin, kizil armiyə kuruluxida wəziyətke uyoqun kəlməydiqan muntizimlixixni rət kilixtin ibarət. Bu jəhəttə tarihiy pakitlarnı rət kilix, lazimlik nərsilərnı saklap kelixka karxi turux, hazirki baskuqtin yənggillik bilən qətləx, erixkili bolmaydiqan, hazir tehi riyal əhmiyətke igə bolmioqan “yengi baskuq”

digən nimigə qarqularqə yügürüxkimu, ohxaxla, yol koyulmaydu, bular ziyalik, hazirki wakitta urux kilixka paydisiz.

Biz hazir kizil armiyining tehnika wə təxkiliy jəhəttiki keyinki yengi baskuqining harpisida turuwatimiz. Yengi baskuqka ətüxkə təyyarlik kiliximiz kerək. Bundak təyyarlikni kilmaslik toqra əməs, kəlgüsidiki uruxlar üqün paydisiz. Kəlgüsidə, kizil armiyining tehnika wə təxkiliy xaraiti əzgərgəndə, kizil armiyə kuruluxi yengi baskuqka kirgəndə, kizil armiyining urux yənülüxi wə urux sepinin bir kədər mukimlixixi məydanəqə kelidu; zhendizhən kəpiyidu; uruxning turaksizliqi, ziminin wə kuruluxning turaksizliqi zor dərijidə aziyidu, ahir berip yokilidu; hazir bizni qəkləp turoqan nərsilər, məsilən, üstünlükkə igə düxmən wə u tutup turoqan mustəhkəm zhendilar bizni qəkliyəlməydiqan bolup kalidu.

Biz hazir, bir tərəptin, "sol"qil jihuyzhuyi həkümrənlik kiləqan məzgildiki hata qarilərgə qarxi turimiz, yənə bir tərəptin, kizil armiyining gədəklik dəwrigə has boləqan, hazir lazim bolmaydiqan birmunqə muntizimsizliklarni tirildürüxkimu qarxi turimiz. Lekin biz kizil armiyining həmixə kollinip uruxta qələibə qazinip kəlgən birmunqə kimmətlik armiyə kurux pirinsipini wə zhənlüə. zhənsu pirinsiplirini kət'i əsligə kəltürüximiz kerək. Biz etmüxtiki barlik esil nərsilərnə yəkünləp, xitongluk

boloqan, tehimu rawajlanduruloqan, tehimu beyitiloqan hərbi luxiən'gə aylanduruximiz, xuning bilən bögünki kündə düxmənni yengixni koləa kəltürüximiz wə kəlgüsidə yengi baskuqqa ətüxkə təyyarliniximiz kerək.

Yündongzhən elip berixta məsilə nahayiti kəp, məsilən, qarlaw, həküm kilix, kət'i qararəa kelix, jəngni orunlaxturux, komandanlik kilix, yoxurunux, toplax, ilgiriləx, kanat yaydurux, hujum kilix, koqlap zərbə berix, tuyuksiz hujum, zhendilik hujum, zhendilik mudapiə, uqrixix jengi, qekinix, keqilik jəng, alahidə jəng, düxmənni küqlük kisimliridin saklinip, ajiz kisimliriəa hujum kilix, xəhəni korxiwelip, yardəmgə kəlgən düxmən'gə hujum kilix, yaloqan hujum, həwa mudapiəsi, birkanqə düxmənni ariliqida turux, düxmənni küqlük kisimliridin özimizni qətkə elip, baxka kisimliri bilən jəng kilix, uda jəng kilix, arka səpsiz jəng kilix, küq-kuwwət toplax zərürlügi wə baxkilar. Bu məsililər kizil armiyining urux tarihida özining nuroqun hususiyətlirini ipadilidi, bular zhənyi ilmidə tərteplik bayan kilinixi, yəkünlinixi kerək, mən bu yərdə tohtalmaymən.

8-Bölüm Tez Həl Kəlix Uruxi

Zhənlüelik uzakka sozulidiloqan urux bilən zhənyi wə jəng dairilik tez həl kəlix uruxi—bular bir

ixning ikki tərifi, bu—iqki uruxning təng əhmiyyət berilidiqan ikki pirinsipi, buni jahan'girlikkə karxi uruxtimu kollanoqili bolidu.

Əksiyətqi küqlərning küqlük bolqanliqi, inkilawiy küqlərning pəydin-pəy əsidiqanliqi uruxning uzakka sozulidiqanliqini bəlgiligən. Bu jəhəttə aldirangoquluk kilix ziyanoqa uqritidu, bu jəhəttə “tez həl kilix”ni təxəbbus kilix natoqra. 10 yil inkilawiy urux kilqanliqimiz baxka dələtlər üqün, bəlkim, həyran kalarlik ixtur, biz üqün bolsa goya bagu makalisining pəkət mawzu eqix, mawzuni xərhiləx wə kiskiçə məzmuni[®] digən kisimlirinila yazqanlik, uning nuroqun kizik kisimliri tehi aldizda. Buningdin keyinki tərəkkiyat barlik iqki wə taxki xərt-xaraitlarning təsiridə, xühhisizki, etməxtikigə qaridoqanda nahayiti tez sür'ət bilən ilgiriləx imkaniyitigə igə bolidu. Qünki həlkara wə iqki xaraitta əzgirix boldi, bəlki tehimu zor əzgirix bolidu, etməxtikidək asta rawajlinidiqan, yəkkəyiganə urux kilidiqan əhwaldin qutulduq, diyixkə bolidu. Lekin, ətila muwəppəkiyyət kazinimiz, döp oylimaslik kerək. “Awal düxmənni yokitip, andin naxta kilix” rohi yahxi, “awal düxmənni yokitip, andin naxta kilix”ning konkirit pilani yahxi əməs. Qünki Zhongguodiki əksiyətqi küqlərni nuroqun jahan'girlar kollaydu, iqki inkilawiy küqlər iqki wə taxki düxmənlərning asasiy zhendilirini buzup etəligüdək dərjide toplanmioqiçə, həlkara inkilawiy

küqlər həlkəra əksiyətqi küqlərning kəp kismini tarmar kilmioiqə wə iskənjiğə almiqiqə, bizning inkilawiy uruximiz yənla uzakka sozulidu. Muxu nuktiqə asasən, bizning uzak muddət urux kilidioqan zhənlüelik fangzhenimizni bəlgiləx zhənlüelik yetək-qilikning mohim fangzhenliridin biri.

Zhənyi wə jəng pirinsipliri buning əksiqə bolup, uzakka sozux əməs, bəlki tez həl kilixtin ibarət. Zhənyi wə jəng jəhətliridə tez həl kilixni koloqə kəltürüx kədimki wə hazirki zamandimu, Zhongguo wə qət'əllərdimu ohxax bolup kəldi. Urux məsilisidimu kədimki wə hazirki zamanda, Zhongguo wə qət'əllərdə tez həl kilixni tələp kilmaslik kərülmidi, artuqə uzakka sozux haman paydisiz dəp qarilip kəldi. Pəkət Zhongguodiki uruxkila əng zor səwri-qanlik bilən muamilə kilmay bolmaydu, uzakka sozulidioqan urux bilən muamilə kilmay bolmaydu. Bəzilər Lisən luxiəni məzgilidə bizning usulimizni "qambaxqilik zhənsushi" dəp məs'hirə kilixkan (Qong xəhərlərnə nuroqun hujumlarnə kiləqandila tartiwəloqili bolidu dəydu, diməkqi), bizni qaqliiri akəroqanda, andin inkilapning qəlibisini kərələydu, dəp, məs'hirə kilixkan idi. Aldirangoquluk kesilini kərsitidioqan bundak kəypiyatning natoqriliqi allikaqan ispatlandi. Lekin ularning tənkiidiy pikri zhənlüe məsilisi üstigə koyulmay, zhənyi wə jəng məsilisi üstigə koyuloqan bolsa, intayin toqra boləqan bolatti. Buning səwiwi mundak: birinqidin,

kizil armiyining koral-yarak mənbəsi bolupmu okdora mənbəsi yok; ikkinqidin, ak armiyə nurqun budüygə igə, kizil armiyə pəkət birla budüy, bir ketimlik “korxap yokitix”ni tarmar kilixta tez wə uda urux kilixka təyyarlinix lazim bolidu; üqinqidin, ak armiyə ayrim-ayrim bəlünüp ilgirilisimu, lekin kəpçiligining ariliqi bir kəder ziq bolidu, ularning arisidiki birigə hujum kiləanda, əgər jəng tez həl kilinmisa, kələanliri bir-birləp yetip kelidu. Muxu səwəplər boləanliktin, tez həl kilix uruxi elip barmay bolmaydu. Biz üqün, bir jəngni birnəqqə saəttə, bir kün yaki ikki kündə həl kilix adəttiki ix. Pəkət “xəhərnə korxiwelip, yadəmgə kəlgən düxmən’gə hujum kilix” fangzheni astidila, bizning məksidimiz korxiwelinqan düxmən’gə hujum kilix əməs, bəlki yadəmgə kəlgən düxmən’gə hujum kilix bolidu, korxiwelinqan düxmən’gə qarxi urux kilixni heli uzakka sozuxka təyyarlinimiz, lekin yadəmgə kəlgən düxmən bilən kilinqan uruxni yənila tez həl kilimiz. Zhənlüelik mudapiə waktida iskənjigə elinqan tərəptiki jüdiənlərnə qing sakliqan, zhənlüelik hujum waktida yadəmqisiz kələan yəkkə düxmən’gə hujum kiləan wə genjüdiərdiki ak jüdiənlərnə yokatkan qaqlardimu, zhənyi yaki jənglərdə daim uzakka sozux fangzhenini kollinimiz. Lekin bu uzakka sozulidiqan uruxlar asasiy küq boləan kizil armiyining tez həl kilix uruxiqə tos-kunluk kilmaydu, bəlki yadəm beridu.

Tez həl kilix uruxi kəngüldə qandak kilimən disə xundak kilip muwəppəkiyət kazanqili bolidiqan ix əməs, buning üqün tehi birmunqə konkirit xərtlər boluxi kerək. Asasiy xərtlər toluk təyyarlik kərux, pəytini qoldin bərməslik, üstün əskiriy küqni toplax, kərxiwelix wə aylinip yürüx zhənsushi, obdan zhendi, hərəkəttiki düxmən'gə hujum kilix, yaki orunlixiwaloqan bolsimu, zhendisi tehi mustəhkəm bolmiqan düxmən'gə hujum kilix. Bu xərtlərnə hazirlimay turup, zhənyi yaki jəngni tez həl kilix mümkin əməs.

Bir kətimlik "kərxap yokitix"ni tarmar kilix bir qong zhənyigə yatidu, buningdimu uzakka sozux pirinsipini əməs, tez həl kilix pirinsipini kollinix muwapik. Qünki genjüdidiki adəm küqi, maliyə küqi wə əskiriy küqkə ohxax xərtlər uzakka sozuxka yol koymaydu.

Lekin adəttiki tez həl kilix pirincipi astida natoqra aldirangoqulukka karxi turux zərür. Bir inkilawiy genjüdining ali hərbi-siyasi rəhbərlik orgini genjüdidiki bu xərtlərnə mөлqərləp, düxmən tərəpning əhwalini mөлqərləp, düxmənning həywisidin kərkup kətməy, qidaxlik bərgili bolidiqan kiyinqiliklaroqa uqriqanda rohsizlanmay, bəzi onguxsizliklaroqa uqriqanda ümitsizlənəy, tegixlik dərjide səwri kilixi wə uzakka bərdaxlik berixi tamamən zərür. Jiangxida birinqi kətimlik "kərxap yokitix"ni tarmar kilixka dəslepki jəngdin baxlap

urux tamamlanoqıqə pəkət bir həptə, ikkinqi ketimlik “koxrap yokıtix”ni tarmar kilixka pəkət yerim ay kətti, üqinqi ketimlik “koxrap yokıtix”ni tarmar kilixta 3 ay qidaxlik berildi; tətinqi ketimliqıqə 3 həptə kətti, bəxinqi ketimliqıda toluk bir yıl qidaxlik berildi. Lekin bəxinqi ketimliqıda “koxrap yokıtix”ni tarmar kılmay turup muhasirini buzup qikixka məjbur boləqan qeəqimizda orunsiz aldirang-qulukmu boldi. Əhwaləqə kariqanda, yənə 2-3 ay qidaxlik berip, armiyini dəm aldurux-tərtipkə selix mümkün idi. Əgər xundak kilinqan bolsa, xuningdək muhasirini buzup qikkandin keyinki rəhbərlik bir az zirəkrək boləqan bolsa idi, əhwal zor dərjide baxkiqə boləqan bolatti.

Gərqə xundak bolsimu, biz eytkan pütün zhənyi waktini kıskartixka tirixix pirinsipi helimu buzulmaydu. Zhənyi wə jəng pılanlirida əskiriy küğni toplax wə yündongzhən'gə ohxax xərtləni kələqə kəltürüx üqün tirixkan, iqki səptə (genjüdilərdə) düxmənning janlik küğini keqiktürməy yokatkan wə “koxrap yokıtix”ni tez həl kiləqandin taxkiri, “koxrap yokıtix”ni iqki səptə həl kilix mümkün əməsligi ispatlanəqan qaqda, kizil armiyining asasiy küğni düxmənning muhasirilik hujum sepini buzup qikixka selip, əzimizning taxki sepimizgə yəni düxmənning iqki sepigə ətöp, bu məsilini həl kiliximiz kerək. Kərqəncilik tərəkki kiləqan bğünki kündə bundak wastə uruxning daimlik wastisi bolup kalidu.

Bəxinqi ketimlik “koxrap yokitix”ka karxi turux baxlinip ikki ay ətəkəndin keyin, Fujien wəkəsi pəyda boləjan qaqda, kizil armiyining asasiy küqi, xək-xühhisiz, Zhejiang əkisini mərkəz kiləjan Jiangsu-Zhejiang-Ənhuy-Jiangxi rayoniəja bəsüp kirip, Hangzhou, Suzhou, Nənjing, Wuhu, Nəncang, Fuzhou ariliklirida kəng türdə hərəkətlinip, zhənlüelik mudapiədin zhənlüelik hujuməja ətüp, düxməning asaslük mohim yərlirigə təhlikə selixi, koroqansiz kəng jaylarda urux kilixka intilixi kerək idi. Bu usulni kollanəjanda, Jiangxining jənubiy kısmi wə Fujienning qərbiy kısmidiki rayonlarəja hujum kiləjan düxmənni əzining asaslük mohim yərlirigə yardəm berix üqün kaytixka məjbur kilip, uning Jiangxi genjüdisigə kiləjan hujumini bitqit kiləjili wə Fujien həlk həkūmitigə yardəm bərgili bolatti, — bu usul Fujien həlk həkūmitigə qokum yardəm berələytti. Bu tədbir kollinilmioqanliktin, bəxinqi ketimlik “koxrap yokitix”ni tarmar kiləjili bolmidi, Fujien həlk həkūmitimu aqdurulup kətti. Bir yil urux kiləjəndin keyin, gərqə Zhejiangəja berix paydisiz bolup kaləjan bolsimu, lekin ikkinqi bir yənülük bilən zhənlüelik hujuməja ətük yəni asasiy küq bilən Hunən’gə karap ilgiriləx, Hunən arkilik Guyzhouəja karap ilgiriliməy, bəlki Hunəning ottura kısmiəja karap ilgiriləp, Jiangxidiki düxmənni Hunən’gə yətkəp yokitix mümkin idi. Bu tədbir-mu kollinilmioqanliktin, bəxinqi ketimlik “koxrap

yokitix”ni tarmar kilixtin tamamen ümit üzüldi, uzun səpərgə atlinixtin ibarət birla yol kaldi.

9- Bolum Yokitix Uruxi

“Küq horitix”ni kuwwətləx, Zhongguo kizil armiyisi üçün eytkanda, pəytkə muwapik əməs idi. “Bayliq selixturux”ta Longwang Longwang bilən selixturmay, kələndər Longwang bilən selixtursa, əlwəttə kükilik bolidu. Pütünləy digüdək düxmən tərəptin təminlinip keliwatқан kızil armiyə üçün tüp fangzhen yokitix uruxi. Pəkət düxməning janlik küqini yokatқandila, andin “korxap yokitix”ni tarmar kiləjili wə inkilawiy genjüdilərnə rawajlandurojili bolidu. Düxmən’gə talapət yətküzüx düxmənni yokitixning wastisi süpitidə kollinilidu, undak bolmisa, uning əhmiyiti bolmaydu. Düxmən’gə talapət yətküzüx bilən əzimiznimu horitimiz, xuningdək düxmənni yokitix bilən əzimizni toluklaymiz, xundak kilip, armiyimizdə boləqan horaxni kaplax bilənla qalmay, bəlkə armiyimizning küqini axurimiz. Tarmar kilix uruxi küqlük düxmən’gə karita yengix-yengilixni asasiy jəhəttin bəlgiləydiəqan nərsə əməs. Yokitix uruxi bolsa hərəkandak düxmən’gə dərhal zor təsir kərsitələydu. Adəmgə karatkanda, uning on barmioqini jarahətləndürgəndin kərə, bir barmioqini üzüp taxlioqan artuk; düxmən’gə karatkanda, uning on shisini tarmar kiləqandin kərə, bir shisini

yokatkan artuq.

Bizning birinqi, ikkinqi, uqinqi, tətinqi ketimlik “korxap yokitix”larqa karatkan fangzhenimiz yokitix uruxi boldi. Hər ketim yokitiloqan duxmən pütün duxmənning pəkət bir kismila bolqan bolsimu, lekin “korxap yokitix”ni tarmar kilduk. Bəxinqi ketimlik “korxap yokitix”qa qarxi turoqan qaqda, əksiqə fangzhen kollinilip, əmiliyətə, duxmənning öz məksidigə yetixigə yardəm berip qoyuldi.

Yokitix uruxi üstün əskiriy küqni toplax bilən, korxiwelix wə aylinip yürux zhənsulirini kollinix bilən bir mənidə. Keyinkisi bolmisa, aldinkisi bolmaydu. Həlkning kollap kuwwətlix, obdan zhendi, asan hujum kilixka bolidioqan duxmən, duxmənning kütmiqən yeridin qiqixka ohxax xərtləning həmmisi yokitix məksidigə yetixə kəm bolsa bolmaydioqan xərtlər.

Tarmar kilixning əhmiyiti bar, hətta duxmənning keqip ketixigə yol qoyuxningmu əhmiyiti bar, bu pəkət pütün jəng yaki pütün zhənyi dawamida armiyimizning asasiy küqining bəlgilən'gən duxmən'gə qarxi yokitix haraktirida jəng kilixioqa karitip eytiloqan, undak bolmisa, uning heqkandak əhmiyiti bolmaydu. Bumu qoldin berixning koloqa kəltürux uqun əhmiyiti barliqini kərsitidioqan bir türlük əhwal.

Biz hərbi sanaət kuruxta uningqa tayiniwelixni əstürüp qoymasliqimiz kerək. Bizning tüp fang-

zhenimiz jahan'girlar wə iqki düxmənlərninğ hərbi sanaitigə tayinix. London wə Hənyang hərbi zawutlirida bizning həkkimiz bar, bəlki ularning məhsulatliri düxməninğ tiransiport düyliri arkilik yətküzüp berilidu. Bu qahqah əməs, həkikət.

Izahlar

① Bu yərdiki “əmilijət” (实际) digən ukum Hənzuciqida ikki hil mənigə igə: biri həkiki əhwalni kərsitidu; yənə biri kixilərninğ hərkiti (yəni adətə kixilər eytidioqan əmilijət)ni kərsitidu. Yoldax Mao Zedong öz əsərliridə bu ukumni daim kox mənidə ixlitidu.

② Sunwuzi yəni Sun Wu Zhongguoning miladidin 5 əsir ilgiri etkən məxhur hərbi alimi, u 13 baplik «Sunzi» digən kitapni yazoqan. Bu əsərdə kəltürülgən nəkil toqrisida «Sunzi» 3-tom—(Hujumqa təyyarlinix) kismiqa kəralusun.

③ Zhongguo gongchəndangi 1921-yil 7-ayda kəruoqan, 1936-yili yoldax Mao Zedong bu əsərnə yazoqan qaq uning dəl 15 yil-liqi idi.

④ Chen Duxiu əslidə Beyjing daxüeninğ jiaoshousi bolup, «Xinqingnən» zornilini qikirix bilən nam qikəroqan idi. Chen Duxiu Zhongguo gongchəndangini kəruquqilərninğ biri, u 4-may hərkiti dəwridə kəzanəqan xəhriti wə partiyininğ dəslep kəruoqan dəwridiki gədəkligi arkisida partiyininğ zongshujisi boldi. 1924-yildin 1927-yilqiqə dawam kəloqan inkilapning ahirki bir məzgilidə partiye iqidə Chen Duxiu wəkəllik kəloqan onqil idiyə təslimqilik luxianini xəkəlləndürdi. Xu qaqdiki “təslimqi unsurlar dihanlar ammisiqa, xəhər uxxak burzuaziyisi wə ottura burzuaziyigə boləqan rəhbərlik hokukidin bolupmu kərallik küqlərgə boləqan rəhbərlik hokukidin öz ihtiyari bilən wəzkeqip, xu kətimki inkilapni məqlubiyətkə uqratti” (Mao Zedong: «Həzirki wəziyət wə bizning wəzipimiz»). 1927-yili inkilap məqlup boləqandin

keyin, Chen Duxiu wə baxka azoına bir kışim təslimqilər inki-lapning istikbalidin ümitsizlinip, qūxiaozhuyiqilaroqa aylinip kətti, Trotskizimlik əksiyətqil məydanni tutti wə Trotskiqilar bilən birlixip, partiyigə karxi kiqik guruppa kurdi, xunga 1929- yil 11- ayda partiyidin koqlandi. Chen Duxiu 1942- yili əldi. Chen Duxiuning ongqil jihuyzhuyisi toqrisida «Zhongguo jəmiyitidiki siniplar toqrisida təhlil», «Hunən dihanlar hərkitini təkxürüxtin doklat» digən əsərləning mawzu izahlirioqa wə muxu tallanma əsərləning 2- tomidiki «Gongchəndangren» zornilining nəxr kili-nixioqa beqixlima» digən əsərgə qaralsun.

⑤ Li Lisən “sol”qil jihuyzhuyisi 1930- yil 6- aydin keyin tət ayqə dawam kילוan, Zhongguo gongchəndangi zhongyangining xu qəqdiki asasiy rəhbiri yoldax Li Lisən wəkillik kילוan “sol”qil jihuyzhuyi luxiənini kərsitidu, bu, adəttə, “Lisən luxiəni” dəp atilidu. Lisən luxiənining hususiyiti xuki, u partiyining məmlikətlik 6- kurultiyining fangzhenioqa hilaplik kildi, inki-lapning ammining kūqini təyyarlarxka muhtaj ikənligini wə inki-lap tərəkkiyatining təkxisizligini inkar kildi, yoldax Mao Zedongning uzak muddətkiqə asasiy dikqət-etiwarni yeza genjüdiliri kuruxka karitix, yezilar arkilik xəhərləni korxax, genjüdilər arkilik məmlikət boyiqə inki-lap dolkunini alqa sürux sixiangini “inta-yin hata bolqan” “dihanlar engioqa has məhəlliwazlik wə bao-shouluk” dəp qarap, məmlikət boyiqə həmmə jayda dərhal koqzilang kətirixkə təyyarlinixni təxəbbus kildi. Yoldax Li Lisən muxu hata luxiən arkisida pütün məmlikəttiki mərkiziy xəhərlərdə dərhal korallik koqzilang uyuxturuxtin ibarət təwək-külqilik pilanini tüzüp qikti. Lisən luxiəni, xuning bilən billə, dunya inki-lawining təkxisizligini etirap kilmay, Zhongguo inki-lawining omumi partlixi muqərrər sürəttə dunya inki-lawining omumi partlixini kəltürüp qikiridu, Zhongguo inki-lawi bolsa dunya inki-lawi omumyüzlük partliqandila muwəppəkiyət kazina-laydu, dəp qaridi; Zhongguo burzua demokratik inki-lawining uzak muddətlikliginimu etirap kilmay, aldi bilən bir yaki birnəqqə əlkidə qəlibə kazinixning baxlinixi sotsiyalizimə buruluxning baxlinixi bolidu, dəp qaridi wə xu səwəptin pəytke muwapik

kəlməydiqan birqanqə “sol”qil təwəkkülqilik siyasətini bəlgilidi. Yoldax Mao Zedong bu hata luxiən'gə qarxi turdi, pütün partiyidiki kəng kadirlar wə partiye əzalirimu bu luxiənni tüzitixni tələp kildi. Yoldax Li Lisənniği ezi partiyiniği 6-nəwətlik zhongyang weyyüənhuyiniği 1930-yil 9-aydiki 3-omumyiqinida xu qaqda kərsitilgən hatalıqlirini ikrar kildi, xuningdin keyin u zhongyangdiki rəhbərlik ornidin yətkəldi. Yoldax Li Lisən uzak wəqit dawamida əziniği hata karaxlirini tüzətkənliği üqün, partiyiniği məmlikətlik 7-kurultiyi uni yənə zhongyang weyyüənlikkə saylidi.

⑥ Partiyiniği 6-nəwətlik zhongyang weyyüənhuyiniği 1930-yil 9-ayda etküzülgən 3-omumyiqini wə uningdin keyinki bir məzgildiki dangzhongyang Lisən luxiəniniği ijrə kilinixini tohtitixta aktip rol oynaydiqan birmunqə tədbirlərnə kərdi. Lekin 6-nəwətlik zhongyang weyyüənhuyiniği 3-omumyiqinidin keyin, partiye iqidə əmiliy inqilawiy kürəx təjribisi bolmiqan bir kisiim yoldaxlar Chen Shaoyü (Wang Ming), Qin Bangxiən (Bo Gu)lərning baxqiliqida zhongyangning tədbirlirigə qarxi qikti. Ular xu qaqda elan qiləqan “ikki luxiən” yəni «Zhongguo gongchəndangini təhimu bolxewiklaxturux üqün kürixəyli» digən kitapqisida xu qaqda partiye iqidə boləqan əsasiy həwpni “sol”qil jihuyzhuyi əməs, bəlki “ongqil jihuyzhuyi” dəp əlahidə təkitləp, Lisən luxiənini “ong” dəp “tənkit” kilixni əz paaliyitiniği dəsmayisi kildi. Ular Lisən luxiənini wə baxka “sol”qil idiyə həm “sol”qil siyasətlərnə yəngi xingtəy əstida dawamlaxturidiqan, əsligə kəltüridiqan yaki rawajlanduridiqan yəngi siyasi ganglingni kətirip qikip, yoldax Mao Zedongning toqra luxiənigə karimukarxi koydi. Yoldax Mao Zedongning «Zhongguo inqilawiy uruxiniği zhənlüə məsilisi» digən əsiri, əsasən, muxu yəngi “sol”qil jihuyzhuyilik luxiənning hərbi jəhəttə etküzgən hataliqini pipən kilix məksididə yeziləqan. Bu yəngi “sol”qil hata luxiənning partiye iqidiki həkümrənliqi partiyiniği 6-nəwətlik zhongyang weyyüənhuyiniği 1931-yil 1-aydiki 4-omumyiqinidin baxlinip, dangzhongyangning 1935-yil 1-ayda Guyzhou əlkisidiki Zunyida etküzülgən zhengzhijü yiqini bu hata luxiən rəhbərliğinə hatimə

berip, zhongyangning yoldax Mao Zedong baxqiliqidiki yengi rəhbərliğini baxliqanoqa kədər dawamlaxti. Bu qetimki “sol”qil hata luxiəning partiya iqidə həküm sürgən wahti intayin uzak (4 yil), partiyigə wə inkilapka yətküzgən ziyini intayin zor boldi, uning yaman akiwiti xu boldiki, Zhongguo gongchəndangi təxkilatlrining, Zhongguo kızil armiyasining wə kızil armiya genjüdlirining təhminən 90 pirsənti ziyanoqa uqriddi, inkilawiy genjüdlərdiki nəqqə 10 milyon hək guomintang tərpidin ayak asti qilindi, Zhongguo inkilawining ilgilixi keqiktürüldi. Bu “sol”qil luxiə hataliqini etküzgən yoldaxlarning mutlək kəpqiligi uzak muddətlik əmiliy təjribiliridə əzlrining hataliqini tonuddi wə tüzətti həmdə partiya wə həkəkə paydilik nuroqun hizmətlərnə ixlidi. Bu yoldaxlar baxka kəpqilik yoldaxlar bilən birliktə, ortaq siyasi tonux اساسida, yoldax Mao Zedong rəhbərliğidə əzara ittəpaklaxti.

⑦ «Yapon jaħan'girligigə qarxi turuxning cəluesi toqrisida» ning ① wə ② izahliriqa qaralsun.

⑧ Lushən jün'guənlər təlim-tərbiyə kursi Jiang Jieshining gongchəndangoqa qarxi hərbi kadrlar tərbiyləydiqan təxkilati bolup, 1933- yil 7- ayda qurulqan, orni Jiangxi əlkesining Jiujiang nəhiyisidiki Lushəndə idi. Bu kurska Jiang Jieshi armiyasining jün'guənləri nəwət bilən kelip, Germaniya, Italiya wə Amerika hərbi jiaoguənlirining faxistik hərbi wə siyasi təlim-tərbiyasini alatti.

⑨ Bu yərdə eytilqan bəxinqi qetimlik “kərxap yokitix”ning yengi hərbi pirinsipi, əsasən, Jiang Jieshi basmiqilirining potəy kurup ilgililəx, kədəmdə bir istihkam kuruxtin ibarət “kərqan siyasiti”ni kərsitidu.

⑩ «Lenin əsərləri»ning 25- tomidiki «Kommunizim» digən əsərgə qaralsun. Bu əsərdə Lenin Wen'griyə gongchəndangining əzasi Bela Kunni tənkit qilip: “U Marksizimning tıp məhiyiti wə uning jenidin: konkirit əħwalni konkirit təhlil qilixtin wəzkəqti” digən idi.

⑪ Hunən-Jiangxi qegra rayoni 1- qetimlik partiya kurultiyi Hunən-Jiangxi qegra rayoni gongchəndang təxkilatining 1928- yil

5- ayning 20- kuni Ninggang nahiyisining Maoping digen yerida qakirilqan 1- kurultiyini korsitidu.

⑫ <Partiyə iqidiki hata idiyiləni tüzitix toqrisida>ning ② wə ③ izahlirioqa qaralsun.

⑬ "Basmiqilik" intizamsizlik, təxkilsizlik wə enik siyasi nixan bolmasliqtin ibarət bulangqilik hərkitini korsitidu.

⑭ Bu kızil armiyining Jiangxidın ximaliy Shənxigiqə kılqan 25 ming lilik uzun səpirini korsitidu. <Yapon jahan'girligigə qarxi turuxning celüesi toqrisida>ning ② izahioqa qaralsun.

⑮ "Yan tərəptiki koxunlar" asasiy küqni əməs, bəlki armiyi-ning yan tərəptə hərketlinixni öz üstigə alqan bir kışmini korsitidu.

⑯ Bu, Rosiyidə 1905- yildiki dikabir koxqilingi məqlup bolqandin keyin, inkilapning yukuri ərլəx dəwridin pəydin-pəy pəsiyix dəwrigə burulqanlıqini korsitidu. <Sovet ittipaki gongchəndangi (bolxewiklar partiyisi) tarihi kışkışqə kursı>ning 3- bap 5-, 6- bəlümlirigə qaralsun.

⑰ Brest xərtnamisi—Sovet Rosiyisi 1918- yil 3- ayda Germaniyə bilən tüzgən sülhi xərtnamisi. Bu xu qaqda düxməning küqi inkilap küqidin exip kətkənligi roxən turqan əhwalda, əmdila quruloqan, tehi əzining armiyisi bolmioqan Sovet jumhuriyitini Germaniyə jahan'girligining zərbisigə uqratmaslik üqün kılinoqan wakitlik qekinix idi. Bu sülhi xərtnamisining imzalinixi Sovet jumhuriyitini wakitni koləa kəltürüp, puroletariyat həkimiyyitini mustəhkəmləx, igilikni tərtpkə selix, kızil armiyə kurux imkaniyitigə igə kildi; puroletariyatni əzining dihanlarəqa bolqan rəhbərligini saqlap kəlip, küq toplap, 1918- yildin 1920- yiləiqə aq guwardiyiqiləni wə Ən'gliyə, Amerika, Fransiyə, Yaponiyə, Polxa korallik mudahiliqilirini tarmar kilix imkaniyitigə igə kildi.

⑱ 1927- yil 10- ayning 30- kuni Guangdong əlkisining Həyfeng, Lufeng nahiyiliridiki dihanlar Zhongguo gongchəndangining rəhbərligidə 3- ketim koxqilang kətirip, Həyfeng, Lufeng wə ularning ətrapidiki jaylarni ixqal kildi, kızil armiyə təxkil kildi, ixqidihan demokratik həkimiyyiti kurdi. Keyin düxmənni səl qaqlax hataliqini ətküzgənliqtin məqlup boldi.

⑩ 1936-yili küz pəslidə kizil armiyining 4-fangmənjunü bilən 2-fangmənjunü qoxulqandin keyin, Xikangning xərkiy ximal kismidin qikip, ximalqə qarap mangdi. Zhang Guotao bu qaqda, yənila partiyigə qarxi turuxta kattik turdi, əzining izqil qekinix yoli wə qüxiaozhuysisida kattik turdi. Xu yili 10-ayda, kizil armiyining 2-wə 4-fangmənjunliri Gənsu əlkisigə yetip barqandin keyin, Zhang Guotaoning buyruqi bilən kizil armiyining 4-fangmənjunüning aldinki budüydiki 20 mingdin oxuk kixi qərbiy yөнүлүx armiyisi bolup təkillinip, Huanghe dəryasidin ətup, Qinghəy əlkisigə qarap qərpke yürүx kildi. Qərbiy yөнүлүx armiyisi 1936-yil 12-ayda uruxta zərbigə uqrap, əsasən məqlup boldi, 1937-yil 3-ayqa kəlgəndə, tamamən məqlup boldi.

⑪ Marksning Pariz gongshesi toqrisida Kugelmanqə yazqan hetigə qaralsun.

⑫ «Shuyhuzhuən» Zhongguoning dihanlar uruxi təswirləngən məxhur romani, rawayətlərgə qariqanda, buni miladi 14-əsirdə Yüən sulalisining ahiri, Ming sulalisining bexida yaxiqan Shi Nəy'ən yazqan. Lin Chong, Chəy Jinlər bu romanning kəh-ri-manliri. Hong Jiaotou Chəy Jinning əyidiki qambaxqilik ustazi.

⑬ Lu bəgligi bilən Qi bəgligi Zhongguoning Chunqiu dəwridə (miladidin 722–481 yillar burun) ətken ikki feodal bəglik. Qi–qong bəglik, hazırki Shəndong əlkisining ottura kismiqə jaylaxqan; Lu bəgligi kikiqrək bolup, hazırki Shəndong əlkisining jənubiy kismiqə jaylaxqan. Lu Zhuanggong miladidin 693–662 yillar burun Lu bəgligining begi bolqan.

⑭ Zuo Qiuming Zhongguoning Zhou sulalisi dəwridiki məxhur yilnamisi bolqan «Zuozhuən»ning aptori. Bu əsərdə kəltür-lülgən nəkil toqrisida «Zuozhuən»diki Zhuanggongning 10-yili digən kismiqə qaralsun.

⑮ Kədimki Chenggao xəhri hazırki Henən əlkisi Chenggao nəhiyisining qərbiy ximaliqə jaylaxqan bolup, kədimki zamanda hərbi jəhəttin məhim jay bolqan. Miladidin 203 yil burun Hən bəgligining wangi Liu Bang bilən Chu bəgligining wangi Xiang Yü muxu yərdə jəng kilidu. Xu qaqda, Xiang Yü arkimu-arka Xingyang wə Chenggaoni ixqal kilip, Liu Bangni pütünləy

digudək tarmar kilidu. Lekin keyin Liu Bang Chu bəgligi koxunliri Sishuy deryasidin etüwatkan pəyttin paydilinip, Chu koxunlirini tarmar kilip, Chenggaoni kayturuwalidu.

㉔ Kədimki Konyang xəhri hazırki Henən əlkisining Yexiən nahiyisi dairisigə jaylaxkan. Miladi 23-yili Liu Xiu (xərkiy Hən sulalisining hani Guang Wudi) muxu yərdə Wang Mangning koxunini tarmar kilidu. Bu uruxta ikki tərəpning hərbi küqliri küqlüklük-ajizlik jəhəttin zor pərək kilidu: Liu Xiuning aran 8-9 ming adimila bolidu, Wang Mangning bolsa 400 mingdin oxuk adimi bolidu. Lekin Liu Xiu Wang Mangning jiangjünliri Wang Xün, Wang Yilarning düxmənni səl qaqlap boxixip qalqanliqidin paydilinip, əzining hillanqan 3 ming əskiri bilən Wang Mang koxunining mustəhkəm tayanqisini buzup etidu, muxu muwəppəkiyitidin paydilinip hujumqa etüp, düxmən koxunini tarmar kilidu.

㉕ Guəndu hazırki Henən əlkisi Zhongmou nahiyisining xərkiy ximaliqa jaylaxkan. Miladi 200-yili Cao Cao koxuni bilən Yüən Shao koxuni muxu yərdə urux kilidu. U qaqda, Yüən Shao 100 ming kixilik koxumqa igə bolidu, Cao Caoning bolsa əskərliri az, ozuk-tülügi tügəydu. Lekin Cao Cao Yüən Shao koxunining düxmən'gə səl qarap təyyarlik kərmigenligidin paydilinip, azqina əskər bilən tuyuksiz hujum kilip, Yüən Shao koxunining hərbi lazimətkilər besiloqan hərwiliriqa ot koyuwetidu. Yüən Shao koxunida parakəndiqilik tuqulidu, Cao Cao koxuni hujumqa etüp, Yüən Shao koxunining asasiy küqini yokitidu.

㉖ Wu bəgligi Sun Qüən tərəpni, Wey bəgligi Cao Cao tərəpni kərsitidu. Chibi Hubey əlkisi Jiayü nahiyisining xərkiy ximalidin etidiqan Changjiang deryasining jənubiy kirqitiqa jaylaxkan. Miladi 208-yili Cao Cao 500 mingdin oxuk əskər baxlap berip, buni 800 ming əskər kilip kərsitip, Sun Qüən'gə hujum kilidu. Sun Qüən Cao Caoning düxmini Liu Bey bilən birlixip, 30 ming əskər qikirip, Cao Cao koxunida yukumluk kesəl tarkalqanliqidin wə ularning suda urux kilixni bilməydiqanliqidin paydilinip, Cao Cao koxunining kemilirigə ot koyup, ularni tarmar kilidu.

⑳ Yiling hazırki Hubey əlkisi Yichang nahiyisininin xər-kidə. Miladi 222-yili Wu bəgligining komandani Lu Xün muxu yərdə Shu Hən bəgligining komandani Liu Beyni kattik məqlup kilidu. Bu urux baxlinixi bilənla, Liu Bey qoxuni arkimu-arqa jəng kilip, uda qəlibə qəzinip, Yilingqə yetip berip, Wu bəgligining ziminiqə 5-6 yüz li iqqiriləp kiridu. Lu Xün 7-8 ay urux kilmay, Liu Beyning “əskərliri hərıp, rohi qüxüp, əsligə kelixkə kəzi yətməslik” halqə qüxüp kelixini kütidu, andin xamaldin paydilinip ot koyup, Shu Hən bəgligining qoxunini tarmar kilidu.

㉑ Miladi 383-yili xərkiy Jin bəgligining jiangjüni Xie Xuən Qin bəgligining həkümdari Fu Jiənni Ənhuydiki Feyshuy dəryasi boyida kattik məqlup kilidu. U qaqda, Fu Jiənni 600 mingdin oxuk piyadə əskiri, 270 ming atlik əskiri, 30 mingdin artuk muhəpizətqi atlik əskiri bolidu, xərkiy Jin bəgligining su wə kurukluk əskərliri aran 80 ming bolidu. Ikki qoxun Feyshuy dəryasining ikki tərripidə karimu-karxi turəqan qaqda, Jin bəgligi qoxunining komandani düxmən qoxunining məqrurlinip əz əzidin kərənglixidin paydilinip, Jin qoxunining dəryadin ətup həl kiləqurux kilixi üqün Feyshuy dəryasining ximalidiki Qin qoxunidin bir parqə urux məydani boxitip berixni tələp kilidu. Qin qoxuni bu tələpni maqul kəridu, ləkin qəkinixi bilənla qoxunini tohtitalmay qalidu, Jin qoxuni pürsəttin paydilinip, dəryadin ətup hujum kilip, Qin qoxunini kattik məqlup kilidu.

㉒ 1927-yil 8-ayning 1-küni Zhongguo gongchəndangi Jiang Jieshi həm Wang Jingweyning əksil'inkilawiqə karxi turux, 1924-yildin 1927-yiləqə dawam kiləqan inkilawiy ixni dawamlaxturux üqün, Jiangxi əlkisininin mərkizi Nənchangda məxhur kəzəqiləngə rəhbərlik kildi. Bu kəzəqiləngə 30 mingdin oxuk kixilik kərallik budüy katnaxti, Zhou Enləy, Zhu De, He Long, Ye Ting katarlik yoldaxlar rəhbərlik kildi. Kəzəqiləngə qoxun 8-ayning 5-küni əsli pilani boyiqə Nənchangdin qəkinip, Guangdong əlkisininin Chaozhou wə Shəntou digən yərlirigə barqanda muwəppəkiyətsizlikkə uqriddi. Kəzəqiləngə qoxunning bir kismi keyin Zhu De, Chen Yi wə Lin Biao katarlik yoldaxlarning baxqiliqida yətkilip yürüp urux kilip, Jinggangshən'gə berip,

yoldax Mao Zedong rəhbərliyidiki ixqi-dihan inkilawiy armiyisi 1-jün 1-shisi bilən qoxuldi.

⑳ (Zhongguoda kizil hakimiyət nimə uqun məwjut bolup turalaydu?)ning ⑧ izahıqə karalsun.

㉑ 1927-yil 9-ayda, Hunən-Jiangxi qegra rayonining Xiushuy, Pingxiang, Pingjiang, Liuyang katarlik nahiyiliridiki həlk koralik küqliri yoldax Mao Zedongning rəhbərliyidə məxhur küzlük yiqim qozqilingini ketirip, ixqi-dihan inkilawiy armiyisinining 1-jün 1-shisini kurdi. Yoldax Mao Zedong bu qoxunni baxlap Jinggangshən'gə berip, u yərdə Hunən-Jiangxi qegra rayon inki-lawiy genjudisini kurdi.

㉒ A B təxkilati—xu qaqda guomindangning kizil rayonlarda məktürüp qoyqan əksil'inkilawiy ixpiyonluk təxkilati. A B En'glizqə anti-bolxewik (bolxewiklarqə qarxi) digən sөzning kis-kartilmisi.

㉓ Bu Jiangxi əlkisining ottura kismidiki Gənjiang dəryasi bilən xərkiy kismidiki Fushuy dəryasining ariliqidiki jaylarni kərsitidu.

㉔ Leninning (Dərhal ayrim sülhi kilix wə yər kesip berix sülhi xərtnamisini imzalax məsilisi toqrisida tiganglar), (Ajayip wə qarayip), (Jiddi sawaq wə jiddi məs'uliyət), (Uruş wə teqlik məsilisi toqrisida doklat) digən əsərlirigə wə (Sovet ittipaki gongchəndangi (bolxewiklar partiyisi) tarihi kiskiqə kursi)ning 7-bap 7-bəlümigə karalsun.

㉕ Bu yərdə eytilqan Zangzular wə Huyzular Xikang əlkisi tərəptiki Zangzular wə Gənsu, Qinghəy, Xinjiang katarlik əlki-lərdiki Huyzularni kərsitidu.

㉖ Bagu ədibiyati—Zhongguoning 15-əsirdin 19-əsirigə bol-qan feodal handanliklirining imtihan tüzümidə bəlgilən'gən bir türlük pəwqul'addə makala xəkli. Bagu ədibiyatidiki hər bir makala mawzu eqix, mawzuni xərhiləx, kiskiqə məzmunini berix, bayanqə etüx, bayanning bexi, bayanning otturisi, bayanning ahiri, hatimə digən kisimlardin tüzulidu. "Mawzuni eqix" ikki jümlidin tüzülüp, mawzuning möhim mənisini eqip beridu. "Mawzuni xərhiləx" üq yaki tet jümlidin tüzülüp, mawzuning eqiloqan

mənisini qüxəndüridu. "Kışkışqə məzmunini berix"tə pütün əsər kışkışqə qüxəndürülidu, bu muhəkimining baxlinixi bolidu. "Bayanqə ətix" kışkışqə məzmuni berilgəndin keyin bayanqə ətülgən kışim bolidu. Bayanning bexi, bayanning otturisi, bayanning ahiri wə hatimidin ibarət tət kışimla rəsmi muhəkimə həsaplinidu, bayanning otturisi pütün maqalining mərkizi bolidu. Bu tət kışimning hər biridə bir birigə selixturulidiqan ikki bələktin jəmi səkkiz bələk bolqəqqa, bagu ədibiyati döp atilidu, səkkiz selixturma dəpmu atilidu. Yoldax Mao Zedong bu yərdə bagu ədibiyatining yezilixida uning bir kışmidin yənə bir kışimiqə kengiyix jəryanini inkilap tərəkkiyatining türlük baskuqliriqə təmsil kīlip kərsitidu. Lekin adəttiki əhwalda bolsa yoldax Mao Zedong bagu ədibiyatini jiaotiaozhuyiqə təmsil kīlip kolli-nidu wə buning bilən jiaotiaozhuyini məs'hirə kīlidu

JIANG JIESHINING BAYANATI TOOIRISIDA BAYANAT

(1936- yil 12- ayning 28- küni)

Jiang Jieshi Xi'øndə Zhang Xüeliang, Yang Hucheng jiangjünlərnin wə Xibey həlkinin Yapon baskunqiliriqə qarxi turux təliwini kəbul kilip, aldi bilən, iqqi urux elip beriwatkan koxunlirini Shənxi, Gənsu əlkilliridin qekinip qikixka buyrudi, bu Jiang Jieshining 10 yillik hata siyasitidə burulux yasixining baxlinixi boldi^①. Bu, iqqi uruxka kəmandanlik kiləqan, bəlünux pəyda kiləqan həmdə bu ketimki wəkədə Jiang Jieshini əltürməkqi boləqan Yapon jahan'girligining wə Zhongguo jaza yürüxi tərəpdarlıri^②ning sükkəstigə bir zərbə boldi. Yapon jahan'girligining wə Zhongguo jaza yürüxi tərəpdarlırining ümidining yokka qikқанliqi nahayiti roxən bolup kaldi. Jiang Jieshining bundak oyqinix ipadisini guomindangning 10 yillik hata siyasitini ayaklaxturuxni halaydiqanliqining bir hil ipadisi dəp karaxka bolidu.

Jiang Jieshi 12-ayning 26-küni Luoyangda bir bayanatni yəni «Zhang Xüeliang, Yang Huchenglarəqə nəsihət» digən birnimini elan kildi, məzmuni tutuk,

qüxiniksiz bu bayanat, həkikətən, Zhongguoning siyasi həjjetliri iqidə kizik bir həjjet boldi. Jiang Jieshi rastinla bu ketimki wəkədin qongkur sawak elip, guomindangning yengi hayatini tikləx üçün tirixip, özining taxkiriqə karita murəssə kilix, iqkirigə karita əskər ixlitix wə həlkkə zulum selix-tin ibarət ən'ənilik hata siyasitini ayaklaxturup, guomindangni həlknıng arzusiqə hilap kəlməydiqan halqə kəltürməkqi bolsa, u halda, siyasi jəhəttə etməxtikilirigə kattik towa kilip, kəlgüsige yol aqidiqan obdanrak həjjet bilən özining səmimiyitini kərsitixi kerək idi. 12-ayning 26-küidiki bayanati Zhongguo həlk ammisining təliwini kanduralmaydu.

Jiang Jieshi bayanatining bir bəligi yəni "Sə-zümgə əməl kilimən, hərkitimdə kəskin bolimən" digən bəligi mahtaxka ərziydu. Bu səzning mənisı, Xi'əndə Zhang Xüeliang, Yang Huchenglar otturiqə koyqan xərtlərgə kol koymiqan bolsammu, lekin dələtkə wə millətkə paydilik bolqan ənə xu tələplərnı kobul kilixni halaymən, kol koymidim dəp, səzümgə əməl kilməy kəlməymən, digənlik bolidu. Biz, Jiang Jieshi əskərlirini elip qikip kətkəndin keyin, uning əz səzigə həkiki əməl kilidiqan-kilməydiqanliqiqə, əzi wədə kilqan xərtlərnı əməlgə axuridiqan-axurməydiqanliqiqə karaymiz. Bu xərtlər: 1) guomindangni wə guominzhengfuni əzgərtip təxkil kilip, Yaponpərəslərnı koqlap qikirix, Yapon baskunqiliriqə karxi turəquqilarnı kobul kilix; 2)

Shanghəydiki wətənpərwər rəhbərlər^③ni azat kilix, barlik siyasi məhboslarni azat kilix, həlkning ərkinlik hokukioğa kapalet berix; 3) “gongchəndangni yokitix” siyasitining ijra kilinixini tohtitip, kizil armiyə bilən birlixip Yapon baskunqiliriğa karxi turux; 4) hərkaysi partiyilər, hərkaysi guruhlar, hərkaysi sahələr wə hərkaysi qoxunlarning wətənni kutkuzux yiqinini qakirip, Yapon baskunqiliriğa karxi turux-munkərzliktin kutuluxning fangzhenini bəlgiləx; 5) Zhongguoning Yapon baskunqiliriğa karxi turuxioğa həyrihahlik kiloquqi dələtlər bilən həmkarlik munasiwiti ornitix; 6) wətənni kutkuzuxning baxka konkirit qariliri. Bu xərtlərninğ əməlgə axuruluxi üqün, aldi bilən, əz səzigə həkiki əməl kilixka həmdə bir az jasarət kərsitixkə toqra kelidu. Biz buni Jiang Jieshining buningdin keyinki əmiliy ipadiliridin təkxürüp bakimiz.

Lekin Jiang Jieshining bayanatida, Xi'ən wəkəsi “əksiyətqilər”ning muhasirisi səwiwidin boldi, digən səzmu bar. Əpsuski, Jiang Jieshi əzi eytkən “əksiyətqilər”ning zadi kəndak kixilər ikənligini qüxəndürmigən, Jiang Jieshining luqitidiki “əksiyətqilər” digən səzning kəndak izahlinidioqanlıqinimu bilgili bolmaydu. Əmma Xi'ən wəkəsining kəzoqitilixi, həkikətən, təwəndiki birkanqə hil küqlərninğ təsiri bilən boldi: 1) Zhang Xüeliang, Yang Hucheng budüylirining wə Xibeydiki inkilawiy həlkning Yapon baskunqiliriğa karxi qəzəp dolqunining əwj

aloqanliqi; 2) pütün mämlikät hëlkining Yapon baskunqiliriqä karxi qözöp dolkunining äwj aloqanliqi; 3) guomindangning solqi küqlirining rawajlanqanliqi; 4) hërkäysi ölkilärdiki emiliy küqkë igë guruhlarning Yapon baskunqiliriqä karxi turux-wätönni kutkuzuxni tälöp kilöqanliqi; 5) gongchëndangning Yapon baskunqiliriqä karxi milli birliksöpni tæxæbbus kilöqanliqi; 6) dunya teqlik sepining rawajlanqanliqi. Bularning hëmmisi yoxuröqili bolmaydiqan pakitlar. Jiang Jieshi eytkan “æksiyätqilər” baxkilar ämäs, mana muxu küqlär, bularni kixilär inkilapqilar döp ataydu, Jiang Jieshi bolsa “æksiyätqilər” döp atawatidu, halas. Jiang Jieshi Xi'ändä, Yapon baskunqiliriqä ästayidil karxi turimän, digän sözni kilöqan ikän, Xi'ändin qikiwelipla yänä inkilawiy küqlärgë küqining beriqä hujum kilmas, qünki kilöqan sözigë ämäl kilix mäsilisi Jiang Jieshining wë uning guruhining siyasi hayatiqä munasiwätlik, uning üstigë, emiliy siyasi yolidimu, örlöp qikiwatkan wë özliri üqün paydisiz bolqan bir türlük küq ularning aldini tosup turuwatidu, bu küq Xi'än wækäsidä Jiang Jieshini öltürmækqi bolqan jaza yürüxi täräpdarliri diyilgänlär, xuning üqün, biz Jiang Jieshiqä özining siyasi luqitigë tüzitix kirgüzüp, “æksiyätqilər” digän sözni inkilapqilar digän sözgë özgertixni tæwsiyë kilimiz, ismi jismiqa layik özgertilsë, muwapikrak bolidu.

Jiang Jieshi esidä tutuxi kerækki, uning Xi'ändin

sak-salamət ketəlixigə, Xi'ən wəkəsining rəhbərliri Zhang Xüeliang, Yang Hucheng jiangjünlərnı hesapka almiqanda, gongchəndangning kelixtürüxi həkikətən küqlük təsir kərsətti. Gongchəndangning Xi'ən wəkəsini teq yol bilən həl kilixni təxəbbus kiləlanlıqı wə buning üqün türlük tirixqanliklarnı kərsətkənligi tamamen millətning hayatini kəzdə tutkanlıqı idi. Əgər iqki urux kengiyip kətsə, Zhang Xüeliang, Yang Huchenglar Jiang Jieshini uzak muddət kamap koyqan bolsa, u qaqda wəkəning tərəkkiyati bikardin-bikar Yapon jahan'gırligigə wə Zhongguoning jaza yürüxi tərəpdarlıriqqa paydilik bolup ketətti. Muxundak əhwal astida, gongchəndang Yapon jahan'gırligining wə Zhongguodiki jaza yürüxi tərəpdarlıri Wang Jingwey^④. He Yingqin^⑤ katarliklarning süikəstini kət'i eqip taxlap, bu wəkəni teq yol bilən həl kilixni kət'i təxəbbus kildi, buni Zhang Xüeliang, Yang Hucheng jiangjünlər wə Song Ziwen^⑥ katarlik guomindang-qılarning təxəbbusi bilən bir yərdin qikti diyixkə bolidu. Bu—pütün məmlikət həlkining təxəbbusi, qünki hazırkı iqki uruxni həlk nahayiti yaman kəridu.

Jiang Jieshi Xi'əndə koyuloqan xərtlərnı qobul kiləlanlıktin, ərkinligi əsligə kəltürüldi. Buningdin keyinki gəp Jiang Jieshining əzining "Səzümgə əməl kilimən, hərkitimdə kəskin bolimən" digən wədisini toluq orunlap, munkərzliktin kutuluxning

pütün xərtlirini həkiki türdə əməldə kərsitix-kərsət-məsligidə. Pütün məmlikət həlki Jiang Jieshining əmdi hərəkəndək arisalda boluxioqa həm wədisini toluk orunlimasliqioqa yol koymaydu. Jiang Jieshi əgər Yapon baskunqiliriqa karxi turux məsilisidə ikkilinip, wədisini əməlgə axuruxni keqiktüridioqan bolsa, u qaqda pütün məmlikət həlkinin inqilap dolquni Jiang Jieshini qərk kiliwetidu. "Səzigə əməl kilmiqan adəmnı adəm digili bolamdu" digən söz bar. Jiang Jieshi wə uning guruhi buningoqa kattik dikkət kilixi kerək.

Jiang Jieshi əgər guomindangning 10 yillik əksiyətqil siyasitining iplasliklirini yuyup, özining taxkiriqa karita yol koyux, iqkirigə karita əskər ixlitix wə həlkkə zulum selixtin ibarət tüp hata-liqini üzül-kesil əzgərtip, dərhal hərəkaysi partiyilər, hərəkaysi guruhlar bilən birlixip, Yapon baskunqiliriqa birliktə karxi turux sepigə atlinedioqan, wətənni kutkuzux tədbirlirini hərbi wə siyasi jəhətlərdə əmiliy rəwixtə qollinidioqan bolsa, gongchəndang uni əlwəttə kollaydu. Gongchəndang muxundək kollaydioqanliqini 8-ayning 25-küni guomindangoqa əwətkən hetidila Jiang Jieshiqə wə guomindangoqa wədə kiləqan idi⁷. Gongchəndangning "səzigə əməl kilidioqan, hərkitidə kəskin bolidioqan" liqini 15 yildin beri pütün məmlikət həlki etirap kilip kəldi. Pütün məmlikət həlki gongchəndangning söz wə hərkitigə məmlikət iqidiki hərəkəndək

partiyə-guruhning söz wə hərkitigə karioqanda həkikətən artuq ixinidu.

Izahlar

① Zhang Xüeliang baxqiliqidiki guomindang Dongbey koxuni wə Yang Hucheng baxqiliqidiki guomindang 17- armiyisi Zhongguo kizil armiyisining wə həlkning Yapon baskunqiliriqa qarxi turux hərkitining təsirini qobul kilip, Zhongguo gongchəndangi otturiqa koyqan Yapon baskunqiliriqa qarxi milli birliksəpni maqul kərdi, Jiang Jieshidin gongchəndang bilən birlixip Yapon baskunqiliriqa qarxi turuxni tələp kildi. Jiang Jieshi buni rət kildi, uning üstigə, tehimu tətür yoloqa mengip, “gongchəndangni yokitix” jəhəttiki hərbi ixlarni paal orunlaxturdi həm Xi'əndə Yapon baskunqiliriqa qarxi turəqan yaxlarni kirdi. Xunga Zhang Xüeliang bilən Yang Hucheng birliktə hərəkətilinip, Jiang Jieshini koləqə aldi. Bu—1936- yil 12- ayning 12- künidiki məxhur Xi'ən wəkəsi. Xu qaqda, Jiang Jieshi gongchəndang bilən birlixip Yapon baskunqiliriqa qarxi turux xərtini məjburi qobul kildi, andin koyup berilip Nənjingə qaytti.

② Bu Xi'ən wəkəsi waqtida Nənjing guomindang həkūmiti-ning iqqi kismida Zhang Xüeliang wə Yang Huchenglarəqə qarxi “jaza yürüxi” elip berixni kuwwətligən wə Jiang Jieshi bilən hokuk talaxkan bir kism Yaponpərəslərnə kərsitidu, bularəqə Wang Jingwey, He Yingqinlar baxqilik kilatti, ular Xi'ən wəkə-sini bana kilip, kəng kələmlik iqqi urux kozəqap, Yapon karakqilirining hujum kilixiəqə ongaylik tuəqdurup bərməkqi wə pursəttin paydilinip Jiang Jieshining həkūmranlik ornini tartiwalmakqi boldi.

③ Shanghəydiki wətənpərwər rəhbərlər Shanghəydə Yapon baskunqiliriqa qarxi elip beriloqan wətənpərwərlik hərəkətning 7 rəhbirini yəni Shen Jünru, Zhang Nəyqi, Zou Taofen, Li Gongpu, Sha Qianli, Shi Liang, Wang Zaoshilarni kərsitidu. Ular 1936- yil 11- ayda Jiang Jieshi həkūmiti tərpidin koləqə elinip,

1937- yil 7- ayda azat qilin

an.

④ Wang Jingwey xu qa

qda guomintang iqidiki Yaponp

er

as-

larning r

ahbiri idi. U 1931- yildin baxlap Yapon jahan'gir-

ligining tajawuziqa karita mur

ass

eqilikni izqil kuw

w

atlap k

eldi. 1938- yil 12- ayda, Chongqingdin ketip, Yapon karakqiliriqa axkara t

aslim boldi w

e N

anjing qorqak h

ek

umiti t

axkil k

ildi.

⑤ He Yingqin guomintang j

unfasi, guomintang iqidiki Ya-

ponp

er

aslarning yan

e bir baxliqi. Xi'

en w

ek

asi dawamida, u iqki urux ko

zoqaxni paal p

ilanlap, guomintang armiyisining Long-H

ey t

em

uryolini boylap Sh

enxig

e h

ujum kilixini orunlaxtur

oan h

em Xi'anni bombardiman kilip Jiang Jieshini olt

ur

uxni p

ilanli

oan, buning bil

en Jiang Jieshining orniqa qikmakq

i bol

oan idi.

⑥ Song Ziwen—Amerikap

er

as. U qa

qda Amerika jahan'gir-

ligi bil

en Yapon jahan'gir-

ligi otturisida yirak x

erkk

e hoja boluxni talixix ziddiyiti bol

oanliq

tin, umu Amerikining m

enp

atini d

ep, Xi'en w

ek

asini teq yol bil

en h

el kilixni kuw

w

atli

gen idi.

⑦ Bu h

ette guomintangning

aksiy

etqil h

ek

umranliqi w

e xu qa

q

diki guomintang zhongyangining 2- omumyiq

ini toluq asalar bil

en kattik pip

en qilin

oan, xuning bil

en bill

e, Zhongguo gong-

ch

endangining Yapon baskunqiliriqa qarxi milli birlikse

p kurux w

e guomintang-gongch

endang h

amkarliq

ini yengiwaxtin ornitix toqr

isidiki siy

asiti bayan qilin

oan. Bu h

atning asasiy q

ismi t

ow

endikiq

e: "Partiy

anglar zhongyangining 2- omumyiq

inining 'm

ark

ezl

extur

ux w

e birlikk

e k

oltur

ux'ni otturiqa ko

y

oanliqi, h

ek

ik

et

en, m

asilini astin-

ustun kiliw

atk

enligi. Bilix ker

ekki, 10 yildin buyanqi iqki urux w

e birlikk

e k

elm

elikni tamamen partiy

anglarning w

e partiy

anglar h

ek

umitining jahan'girlikk

e tayiniwelixtin ibar

et d

el

etni harap kilidi

oan siy

asiti bolupmu '18- sint

ebir'din buyan izqil dawam kilip k

elg

en qarxi turmaslik siy

asiti p

eyda k

ildi. Partiy

anglarning w

e partiy

anglar h

ek

umiti-

ning 'Taxki d

uxm

en'g

e qarxi turux uqun, aldi bil

en, m

emlik

et iqini toqlandurux ker

ek' dig

en xoari astida, h

er yili uzmay iqki urux elip bardinglar, kizil armiyig

e sansiz ketimlap muhasirilik h

ujum kildinglar, p

utun m

emlik

et h

elk

ining w

etenp

erw

erlik h

er-

kiti w

e demokratik h

erkitini p

utun kuq bil

en basturdunglar. Taki

yekinqiqə, Dongbey və Huabeyni taxlap qoyup karinglar bolmidi, Yapon jahan'girligi Zhongguoning əng zor düxmini ikənligini esinglardin qikirip, barlik küq bilən kızil armiyigə qarxi turdunglar və partiyənglarning ez lagiri iqidiki talax-tartix bilən bolup kətinglar, kızil armiyining Yapon baskunqiliriqə qarxi turux yolini barlik küq bilən tostunglar, kızil armiyining Yapon baskunqiliriqə qarxi arka sepini parakəndə kıdinglar, pütün məmlikət həlkining Yapon baskunqiliriqə qarxi turux təliwigə etiwar kılmidinglar, pütün məmlikət həlkini ərkinlik hokukidin məhrum kıdinglar. Wətənni səyux jinayət bolup kaldi, nahək kamaxlar pütün məmlikətke omumlaxti; wətənni setix mukapatlinidiqan bolup kaldi, wətən hainliri iq-iqigə patmay hoxal boluxti. Bundak hata siyasət bilən mərkəzləxtürux və birlikkə kəltürüxkə intilix, həkikətən, dərəh bexidin belik izligənlik bolidu, buning nətijisi əksiqə bolup qikidu. Əmdi janabi əpəndilərgə jiddi ukturimizki, əgər silər əzənglarning hata fang-zheninglarni tüptin əzgərtmisənglar, əgər əqmənlikni Yapon jahan'girligigə karatmay, yənila ez kərindaxliringlarəqə karat-sanglar, u qaqda hərkanqə zorlanəninglar bilən hazırki əhwalni saklap kəlixinglarmu mümkün əməs, mərkəzləxtürux və birlikkə kəltürux həm 'hazırki zaman dəliti' digən ibarilər tehimu kuruk sөz bolup qalidu. Pütün məmlikət həlki hazır qət'əlgə hoxamət kilip həlkni wəyran kilidiqan mərkəzləxtürux və birlikkə kəltürüxkə əməs, bəki Yapon baskunqiliriqə qarxi turux-wətənni kutkuzuxni məxsət kiləqan mərkəzləxtürux və birlikkə kəltürüxkə muhtaj. Pütün məmlikət həlki hazır wətənni və həlkni həkiki kutkuzidiqan həkümətəni, həkiki demokratik jumhuriyətəni kizəqin tələp kilidu. Pütün məmlikət həlki həlk mənəpətəni kəzləydiqan demokratik jumhuriyət həkūmitini tələp kilidu. Bu həkūmətning asasiy ganglingliri: Birinqidin, taxki tajawuzəqə qarxi turalaydiqan bolsun. Ikkinqidin, həlkkə demokratiyə hokuki bərələydiqan bolsun. Üqinqidin, həlk igiligini rawajlandurup, həlk turmuxidiki azap-okubətlərnə yeniklitələydiqan hətta tūgیتələydiqan bolsun. Əgər sөz 'hazırki zaman dəliti' üstidə bəridiəqan bolsa, muxu ganglinglarla mustəmlikə və yerim mustəmlikə Zhongguo hazırki

dəwrdə həqiqi tələp kilidiqan ganglinglar bolalaydu. Pütün məmlikət həlki hazır kizqin arzu wə qət'i niyət bilən bundak nixanni əməlgə axurux üqün kürəx kiliwatidu. Partiyənglarning wə partiyənglar həkūmitining siyasiti bolsa pütün məmlikət həlkining bundak arzusiqa zit kelidu, buning bilən həlkning ixənqigə igə bolux hərgiz mümkün əməs. Zhongguo gongchəndangi wə Zhongguo kızil armiyisi hazır alahidə təntənə bilən hitap kiliduki, biz Zhongguo boyiqə bir pütün demokratik jumhuriyət kuruxni kollap kuwwətləymiz, omumi saylam hōquki boyiqə saylanqan guohuy qakirixni kollap kuwwətləymiz, pütün məmlikət həlkining wə Yapon baskunqiliriqa qarxi armiyilərnin Yapon baskunqiliriqa qarxi turux-wətənni kutkuzux kurultiyini himayə kilimiz, məmlikət boyiqə bir pütün dēlēt mudapiə hēkūmiti boluxini himayə kilimiz. Biz xuni jakalaymizki, Zhongguo boyiqə bir pütün demokratik jumhuriyət kuruloqan qaqda, kızil rayonlar Zhongguo boyiqə bir pütün demokratik jumhuriyətning bir tərkiwiy qismi bolup qalidu, kızil rayonlar həlklirining wəkilliri Zhongguo boyiqə qakirili-diqan guohuyqa katnixidu hēmdə kızil rayonlarda pütün Zhongguodikigə ohxax demokratik tüzüm əməlgə qoyulidu. Biz, partiyənglar zhongyangining 2-omuyiqini tēxkil kilixni qarar kilqan dēlēt mudapiə kengixi xuningdək partiyənglar wə partiyənglar hēkūmiti qakirmāqci boluwatqan guomindahuy mērkəz-ləxtürux wə birlikkə kēltürux hēm Yapon baskunqiliriqa qarxi turux-munkərzliktin kutulux wəzipisini orunliyalmaydu, dēp qaraymiz. Partiyənglar zhongyangining 2-omuyiqini maqulliqan dēlēt mudapiə kengixi tiaolisidin qariqanda, dēlēt mudapiə kengixining tēxkili pəkət partiyənglarning wə partiyənglar hēkūmitining hākimiyət bexida turqan az sanliq əməldarliri bilənla qəklən'gən; dēlēt mudapiə kengixining wəzipisi partiyənglar hēkūmitining məslihət berix orgini boluxtinla ibarət bolup qaloqan. Mundak kengəxning hēqqandak muwəppəkiyətke erixəl-məydiqanliqi wə həlkning hēqqandak ixənqini qolqa kēltürəlməydiqanliqi nahayiti roxən. Janabi əpəndilər qakirmāqci bolqan guomindahuy, partiyənglar hēkūmiti maqulliqan (Zhonghua

min'guo asasiy kanuning layihisi) wə «Guomindahuynig təkiliy kanuni həm wəkil saylax kanuni»din kəriqanda, ohxaxla, heq-kandak muwəppəkiyətke wə həlkning ixənqigə erixəlməydu, qunki bundak guomindahuy pəkət partiyənglarning wə partiyənglar həkūmitining az sanlıq əməldarliri qanggiliqa eliwaləqan organdin, bu əməldarlarning bekindisi wə zinnət buyumidinla ibarət, halas. Bundak dələt mudapiə kengixi wə guomindahuynig partiyimiz təxəbbus kıləqan məmlikətlik Yapon baskunqiliriqa karxi turux-wətənni kutkuzux qurultiyi (yəni dələt mudapiə kengixi) bilən, Zhonghua demokratik jumhuriyiti wə uning guohuyi bilən kıləqə ohxaxlıqi yok. Bizqə, Yapon baskunqiliriqa karxi turux-wətənni kutkuzuxni məqsət kıləqan dələt mudapiə kengixi hərəkaysi partiyilər, hərəkaysi guruhlar, hərəkaysi sahələr wə hərəkaysi korallik qoxunlarning wəkillirini katnaxturup, Yapon baskunqiliriqa karxi turux-wətənni kutkuzuxning zor tədbirlirini həkiki bəlgiliyələydiqan həkimiyət orgini bolup tüzülüxi wə bu kengəxtin məmlikət boyiqə bir pütүн dələt mudapiə həkūmiti barlıkka kelixi xərt. Guomindahuymu pütүн məmlikət həl-kining omumi saylimi bilən məydanqa kəlgən guohuy boluxi, Zhonghua demokratik jumhuriyitining ali həkimiyət orgini boluxi xərt. Pəkət muxundak dələt mudapiə kengixi wə pütүн məmli-kətlik guohuy boləqandila, uni pütүн məmlikət həlki alkixlaydu, himayə kılidu wə uningəqa katnixidu, wətənni wə həlkni kutku-zidiqan uluq ixni təwrənməydiqan mustəhkəm asaska koyqili bolidu. Undak bolmiqanda, hərəkandak qiraylıq ataləqular əmiliy ixlarəqa hərgiz yardım berəlməydu, buni pütүн məmlikət həlki hərgiz makul kərməydu. Partiyənglar wə partiyənglar həkūmiti qakirip kəlgən türlük yiqinlarning məqlup boləqanlıqi—buning əng obdan ispati. Partiyənglar zhongyangining 2- omumyiqinining hitapnamisidə yəne: 'Həwp-hətər wə tosaləqularning bolidiəqanlıqi kütülmigən ix əməs, dələt ixining muxəkkətlik boluxi səwiwidin, etəxkə tegixlik məs'uliyitimizni hərgiz boxaxturup koyalmaymiz.' 'Partiyimiz dələtning güllinixi yaki munkerz boluxiəqa əlakidar boləqan ixlarəqa qoqum əzining barlıq oy-pikri wə küq-kuwwitini baxtin-ahir sərپ kılidu' diyilgən. Dərwəqə, partiyənglar Zhongguo

ziminining o'ng qong qismida hokumranlik kiliwatkan partiya, otmuxtə omolga qoyulqan barlik ixlarning siyasi mas'uliyitini partiyanglar ez ustige almay bolmaydu. Bir partiya diktaturilik kiliwatkan guomindang hokumiti xaraitida guomindang ez mas'uliyitidin hargiz keqip kutulalmaydu. Bolupmu 18- sintəbir wəkesidin buyan, partiyanglar pütün məmlikət həkining iradisigə hilaplik kilip, pütün millətning mənpəetigə hilaplik kilip, mutlək hata siyasətni ijra kilip kəldi, nətijidə Zhongguoning yerimini digudək qoldin berip qoydi, bu mas'uliyətni hargiz baxqilarning ustigə artip qoyuxka bolmaydu. Bizning qariximizqə wə pütün məmlikət həkining qarixiqə, Zhongguo ziminining yerimining munkərz boluxiqə partiyanglar səwəp boldi, zimin pütünlūgi wə igilik hokukni əsligə kəltürux mas'uliyitini partiyanglarqə yukliməy hargiz bolmaydu. Xuning bilən billə, partiyanglar iqidiki birmunqə wijdanlik kixilərmu hazir wətənni munkərz bolux həwpini wə hək iradisigə hilaplik kilixka bolmaydiqanliqini həkikətən sezip, yengidin burulux yasaxka baxlidi, ez partiyisi iqidiki partiya həm wətən'gə balayi-apət kəltürgüqi unsurlarqə qəzəplinixkə wə ulardin narazi boluxka baxlidi. Zhongguo gongchəndangi bundak yengi buruluxka tamamən həsədxlik kilidu, Zhongguo guomindangining bu wətənpərwər wijdanlik əzalirining jasariti wə oyqinixini qizqin alkixlaydu, ularning millətning munkərz bolux həwpi aldida pidakarlik bilən kürəx kilixni halax wə yengilik kirgüzüxkə jür'ət kilix rohini qizqin alkixlaydu. Bizgə məlumki, partiyanglarning zhongyangi wə həkəysi shengdangbulirida, mərkiziy həkumət wə əlkillik həkumətlərdə, maarip sahəsində, pən sahəsində, sən'ət sahəsində, ahbarat sahəsində, soda-sanaət sahəsində, ayallar sahəsində, diniy sahədə, tibbi sahədə, saqqi sahəsində, türlük hək təxkilatirida bolupmu kəng armiyidə, guomindangning yengi wə kona əzaliri wə hər dərijilik rəhbərliri arisida, həkikətən, nuroqun oyqanqan həm wətənni səyidiqan kixilər bar, bəlki bundak kixilər yənə künsanap kepiywatidu, bu—kixini intayin hoxal kilidiqan əhwal. Zhongguo gongchəndangi bu guomindang əzaliri bilən qol tutuxup, mustəhkəm milli birliksəp təxkil kilip, pütün millətning o'ng qong

düxmini—Yapon jahan'girligigə karxi turuxka hərkaqan təyyar. Biz bu guomindang əzalirining guomindang iqidə tezlik bilən bir türlük üstün küq bolup xəkillinip, milli mənəpətni nəzərdə tutmaydıqan, əmiliyətə Yapon jahan'girligining gumaxtiliri bolup qalqan, əmiliyətə Yaponpərəs wətnə hainliri bolup qalqan əng osal wə əng nomussiz guomindang əzalirini—Sun Zhongshən əpəndigə həkəret kəltürgən guomindang əzalirini besip qūxūxini, Sun Zhongshən əpəndining inkilawiy sənminzhuyisining rohini əsligə kəltürūxini, Sun Zhongshən əpəndining Rosiyə bilən birlixix, gongchəndang bilən birlixix, dihan wə ixqilarqə yar-yələk boluxtin ibarət üq qong siyasitini yengiwaxtin janlanduruxini, əzining 'oy-pikri wə küq-kuwwiti'ni inkilawiy sənminzhuyi wə üq qong siyasətni əməlgə axurux üqün 'baxtin-ahir sərp kilixi'ni, Sun Zhongshən əpəndining inkilawiy wəsiyitini əməlgə axurux üqün 'baxtin-ahir sərp kilixi'ni ümit kilimiz. Biz ularning pütün məmlikəttiki hərəkaysi partiyilər, hərəkaysi guruhlar wə hərəkaysi səhədikilərnəng wətnəpərwər rəhbərliri bilən həm wətnəpərwər həklər bilən birliktə Sun Zhongshən əpəndining inkilawiy ixioqə warislik kilix məs'uliyitini kət'i üstigə elip, kət'i türdə Yapon jahan'girligini koqlap qikirix. Zhongguoni mənəkərzlik həwpədin kutuldurux üqün kürəx kilixini, pütün məmlikət həlkinəng demokratiyə həkūki üqün kürəx kilixini, Zhongguoning həlk igiligini rawajlandurup, əng kəp sanlik həlkni azap-əkubətlərdin kutuldurux üqün kürəx kilixini, Zhonghua demokratik jumhuriyiti wə uning demokratik guohuyi, demokratik həkūmitini wujutkə kəltürūx üqün kürəx kilixini ümit kilimiz. Zhongguo gongchəndangi Zhongguo guomindangining barlik əzalirioqə hitap kiliduki, əgər silər, həkikətən, muxundək kilidiqan bolsanglar, biz silərnə kət'i kollap kuwwətləymiz, biz silər bilən huddi Zhongguoning 1924- yildin 1927- yiloqiqə dawam kiləqan uluk inkilap dəwridə ikki partiyining milli zulum wə feodallik zulumqə karxi tüzgən uluk birliksepigə ohxax mustəhkəm inkilawiy birliksəp kuruxni halaymiz, qunki bu—bügunki kündə mənəkərzliktin kutulux-aman kelixnəng birdin-bir toqra yoli."

ZHONGGUO GONGCHƏNDANGI- NING YAPON BASKUNQILIRI- OIA QARXI TURUX DƏWRIDIKI WƏZİPİLIRI*

(1937- yil 5-ayning 3- kuni)

Milli Ziddiyət Wə İqki Ziddiyətning Həzirkı Tərəkkıyat Baskuqı

1. Zhongguo bilən Yaponiyə otturısidiki ziddiyətning asasiy ziddiyətkə aylinip kələqanlıqı, iqki ziddiyətning ikkinqi dərijilik wə boysunquqi orunqa quxup kələqanlıqı səwiwıdin həlkəra munasiwət wə iqki sinipiy munasiwətlərdə pəyda boləqan əzgırıxlər həzirkı wəziyətning yengi tərəkkıyat baskuqını xəkilləndürdi.

2. Zhongguo heli uzaktın buyan ikki hil kəskin wə negizlik ziddiyət iqidə—jəhan'girlik bilən Zhongguo otturısidiki ziddiyət, feodallik tüzüm bilən həlkə ammisı otturısidiki ziddiyət iqidə turup

* Bu — yoldax Mao Zedong Zhongguo gongchəndangining 1937- yil 5- ayda Yən'əndə qakırıləqan məmlikətlik wəkillər yiqinida kıləqan doklat.

kəldi. 1927-yili, guomindang wəkillik kiləjan burzuaziyə inkilapka asilik kilip, milli mənəpətni jahan'girlikkə setip, ixqi-dihan hakimiyiti bilən guomindang hakimiyiti kəskin karimu-karxi boləjan həmdə milli wə demokratik inkilap wəzipisini Zhongguo gongchəndangi əzi yaləuz üstigə almay bolmaydiəjan wəziyətni pəyda kildi.

3. 1931-yildiki 18-sintəbir wəkəsidin bolupmu 1935-yildiki Huabey wəkəsi^①din buyanki wəziyətni bu ziddiyətlərdə təwəndiki əzgirixlərni pəyda kildi:

A) Omumi jahan'girlik bilən Zhongguo otturisiidiki ziddiyət Yapon jahan'girliqi bilən Zhongguo otturisiidiki alahidə kərünərlik wə alahidə ətkür ziddiyətkə aylandı. Yapon jahan'girliqi Zhongguoni pütünləy boysundurux siyasetini yürgüzdi. Xunga, baxka birkanqə jahan'gırlar bilən Zhongguo otturisiidiki ziddiyət ikkinqi orunəqa qūxūp kaldi, bu jahan'gırlar bilən Yapon jahan'girliqi otturisiidiki ziddiyətning qakliri bolsa kengəydi. Xuning üqün, Zhongguo gongchəndangi wə Zhongguo həkı aldiəqa Zhongguoning Yapon baskunqiliriəqa karxi milli birliksepini dunyaning teqlik sepi bilən birləxtürux wəzipisi koyuldi. Dimək, Zhongguo yaləuz Zhongguo həkining baxtin-ahir izqil yahxi dosti bolup kəlgən Sovet ittipaki bilənla birlixip kalmay, bəlki imkaniyətkə karap, hazirki wakitta teqlikni saklaxni kalap, yengi tajawuzqilik uruxiəqa karxi turidiəjan jahan'gir dələtlər bilənmu birliktə Yapon

jahan'girligigə karxi turux munasiwiti ornitixi lazim. Bizning birliksepimiz barlik jahan'girlarqə birlə wakitta karxi turuxni əməs, Yapon baskunqiliriqə karxi turuxni məksət kilixi kerək.

B) Zhongguo bilən Yaponiyə otturisdiki ziddiyət iqki sinipiy munasiwətlərnə əzgərtti, burzuaziyə həttə jünfalarnimu həyat-mamat məsilisigə duqkəltürdi, ularning wə ularning partiyilirining iqki kismida siyasi pozitsiyini əzgərtix jəryanini pəydingə pəyda kildi. Bu hal Zhongguo gongchəndangi wə Zhongguo həlki aldiqə Yapon baskunqiliriqə karxi milli birliksəp kurux wəzipsisini kəydi. Bizning birliksepimiz burzuaziyini həmdə wətənni kəqdaxkə kəxulidiqən barlik kixilərnə əz iqigə alidiqən, məmlikət boyiqə həmmə birdək taxki duxmən'gə karxi turidiqən birliksəp. Bu wəzipini orunlax lazim bolupla kəlməy, bəlki orunlax məmkin.

C) Zhongguo bilən Yaponiyə otturisdiki ziddiyət pütүн məmlikəttiki həlk əmmisi (puroletariyat, dihanlar wə xəhər uxxək burzuaziyisi)ning əhwalini wə gongchəndangning siyasitini əzgərtti. Həlk təhimu kəng kələmdə kəzəqilip, munkərzliktin kutulux üqün kürəx kilixkə atlandı. Gongchəndang "18-sintəbir" din keyin 3 xərt (inkilawiy genjüdilərgə hujum kilixni tohtitix, həlkning ərkinlik həkukini kapətləndürəx, həlkni kərəlləndürəx) astida, guomintangning biz bilən həmkərləxip, Yapon baskunqiliriqə karxi turuxni haləydiqən kismi bilən Yapon

baskunqiliriqqa karxi turux keliximi tüzüx siyasetini rawajlandurup, pütün millötning Yapon baskunqiliriqqa karxi birliksepini kurux siyasetigə aylandurdi. Buningdin partiyimizning 1935-yildiki awqust hitapnamisi^②, dikabir qarari^③, 1936-yil 5-ayda “Jiang Jieshiqqa karxi turux” xoaridin wazkəqkənligi^④, 8-ayda guomindangqa əwətkən heti^⑤, 9-ayda demokratik jumhuriyət toqrisida qikarəqan qarari^⑥, 12-ayda Xi’ən wəkəsini teq yol bilən həl kilixta qing turəqanliqi, 1937-yil 2-ayda guomindang zhongyangining 3-omumyioqiniqqa yolliqan diənbao^⑦si wə xuningqa ohxax tədbirliri kelip qikti.

D) Jahan’girlarning təsir dairə siyaseti wə Zhongguoning yerim mustəmlilik iktisadiy əhwali səwiwidin kelip qikkan Zhongguodiki jünfalarning gejuliri wə jünfalarning iqki uruxliridimu Zhongguo bilən Yaponiyə otturidiki ziddiyət aldida əzgirix boldi. Yapon jahan’girligi əzining Zhongguoni tənha besiwelioxqa asan bolsun üqün, bundak geju wə iqki uruxlarni kollap kuwwətləwatidu. Baxka birkanqə jahan’girlar əz mənpeətliri üqün Zhongguoning birligi wə teqliqini waktinqə kollap kuwwətləwatidu. Zhongguo gongchəndangi wə Zhongguo həlki bolsa intayin zor tirixqanlik bilən iqki urux wə bəlünüxkə karxi turuwatidu, teqlik wə birlik üqün kürəx kiliwatidu.

E) Zhongguo bilən Yaponiyə otturidiki milli ziddiyətning tərəkkiyati, siyasi salmaq jəhəttin,

məmləkət iqidiki siniplar otturisdiki ziddiyətlərnin wə siyasi guruhlar otturisdiki ziddiyətlərnin ornini təwənlitip, ularni ikkinqi dərjilik wə boysun-
quqi nərsigə aylandurup koydi. Lekin məmləkət iqidiki siniplar otturisdiki ziddiyətlər wə siyasi guruhlar otturisdiki ziddiyətlərnin əzi keməymidi, yaki yokalmidi, bəlki awalkidəkla məwjut. Zhongguoning Yaponiyidin baxka jahan'gir dələtlər bilən boləqan ziddiyetimu xundak. Xuning üqün Zhongguo gongchəndangi wə Zhongguo həlki aldiəqa təwəndiki wəzipə koyuldi: iqki wə həlkəra jəhəttiki hazir tər-
tipkə selix mümkin wə zərür boləqan ziddiyətlərnini muwapik tər-
tipkə selip, uni ittipaklixip Yapon bas-
kunqiliriəqa karxi turuxtin ibarət bax wəzipigə uyəunlaxturux. Buningdin Zhongguo gongchəndangining teqlik wə birlikni, demokratik siyasini, turmuxni yaxilaxni wə Yapon jahan'girliəgə karxi turidiəqan qət'əllər bilən tənənə etküzüxni tələp kilixtək tür-
lük fangzhenliri kelip qikti.

4. Zhongguo inkilawi yengi dəwrining 1935-yil 12-ayning 9-küni baxlanəqan birinqi baskuqi guomindang zhongyangining 1937-yil 2-ayda etküzülgən 3-omumyiqini wahtiqə yetkəndə ayaklaxti. Bu baskuqta boləqan qong wəkələr munular: okuəuqular sahəsi, mədiniyətləhəsi wə jamaət pikri sahəsinin munkərzliktin kutulux həkətliri, kızil armiyining Xibeyəqa kəlgənliəgi, gongchəndangning Yapon bas-
kunqiliriəqa karxi milli birliksəp siyasitining təxwiy

wə təkiliy hizmətliri, Shanghey wə Qingdaolardiki Yapon jahan'girliigə karxi ix taxlax^⑧lar, Ən'gli-yining Yaponiyigə karatkan siyasitining bir kəder kattiklixixka yüztutkanliqi^⑨, Guangdong-Guangxi wəkəsi^⑩, Suyyüən uruxi wə Suyyüən'gə yardım berix hərkiti^⑪, Nənjingning Zhongguo-Yaponiyə tənpenidə bir kəder kattik pozitsiyə tutkanliqi^⑫, Xi'ən wəkəsi, ahirda, Nənjing guomintang zhongyangining 3-omumiyiqini^⑬. Bu wəkələarning həmmisi Zhongguo bilən Yaponiyə otturisdiki karimu-karxiliktin ibarət muxu negizlik ziddiyətni mərkəz kiləan, həmmisi Yapon baskunqiliriqə karxi milli birliksəp kuruxtin ibarət muxu tarihiy tələpni biwastə mərkəz kiləan. Inkilapning muxu baskuqtiki tüp wəzipisi birdək ittipaklixip, birliktə Yapon baskunqiliriqə karxi turux üqün, iqki teqlikni kolqə kəltürəx, iqki korallik tokunuxni tohtitixtin ibarət. Gongchəndang bu baskuqta "iqki uruxni tohtitip, birliktə Yapon baskunqiliriqə karxi turux" qakiriqini otturiqə koydi, bu qakirik asasiy jəhəttin əməlgə axti, buning bilən Yapon baskunqiliriqə karxi milli birliksəpni əmiliy təkil kilixning birinqi zərür xərti wujutka kəldi.

5. Guomintang zhongyangining 3-omumiyiqini, ezining iqki kismida Yaponpərəslər məwjut boləanliktin, öz siyasitidə enik wə üzül-kesil burulux yasələanliqini kərsətmidi, məsilini konkirit həl kilmidi. Lekin həlkning məjbur kiləanliqi wə guo-

mındangning iqi kismida əzgirix boləanliqi səwiwidin, guomindang əzining ətuxtiki 10 yillik hata siyasitidə burulux yasaxka baxlimay turalmidi, yəni iqi urux, həkim mutləklik wə Yapon baskunqiliriqa karxi turmaslik siyasitidin teqlik, demokratiyə wə Yapon baskunqiliriqa karxi turux tərpiğə burulup, Yapon baskunqiliriqa karxi milli birliksəp siyasitini kəbul kilixka baxlidi, bundak dəsəlpki burulux guomindang zhongyangining 3-omumyoiqinida ipadiləndi. Buningdin keyin guomindangning əz siyasitidə üzül-kesil burulux yasixi tələp kilinidu. Buning üçün bizgə wə pütүн məmlikət həlkiyə Yapon baskunqiliriqa karxi turux wə demokratiyə hərəkətlirini tehimu zor rawajlanduruxka, yənimu ilgiriligən halda, guomindangni tənkit kilix, uningə turtkə bolux wə həydəkqilik kilixka, guomindang iqidiki teqlik, demokratiyə wə Yapon baskunqiliriqa karxi turuxni kuwwətləydiqan kixilər bilən ittipaklixix, təwrinip arisalda boləanlarə turtkə bolux wə Yaponpərəsləni sikip qikirixka toqra kelidu, xu qəqdila məksətkə yətkili bolidu.

6. Həzirki baskuq yengi dəwrning ikkinqi baskuqi. Aldinki baskuq bilən bu baskuqning ikkilisi məmlikət boyiqə Yapon baskunqiliriqa karxi koralik uruxka kədəm koyuləan ətəkünqi baskuq. Əgər aldinki baskuqning wəzipisi əsasən teqlikni koləa kəltürəx boləan bolsa, bu baskuqning wəzipisi əsasən demokratiyini koləa kəltürəx bolidu. Bilix

lazimki, Yapon baskunqiliriqqa qarxi həkiki wə mustəhkəm milli birliksəp qurux üqün, məmləkət iqidə teqlik bolmay əlwəttə bolmaydu, məmləkət iqidə demokratiyə bolmaymu bolmaydu. Xunga demokratiyini koloqa kəltürux hazirki tərəkkiyat baskuqidiki inkilap wəzipisining mərkiziy halkisi. Demokratiyini koloqa kəltürux wəzipisining mohimliqini oquk kərməy, demokratiyini koloqa kəltürux yolidiki tirixqanlıqimizni təwənləxtürüp koysak, Yapon baskunqiliriqqa qarxi həkiki wə mustəhkəm milli birliksəpni qurup qikixka erixəlməymiz.

Demokratiyə Wə Ərkinlik Üqün Kürəx

7. Yapon jahan'girligi Zhongguoning iqki kismiqa tajawuz kilix üqün jiddi təyyarlik kəruwatidu. Gitler, Mussulinilarning qərptə jiddi təyyarlawatkan karakqilik uruxliriqqa maslixip, Yaponiyə xərktə ezining bəlgiligən kədəm-baskuqliri اساسida, Zhongguoni bir yolila munkərz kilixning xərtlirini barlik küqi bilən təyyarlawatidu—məmlikitidə hərbi, siyasi, iktisadiy, idiywi xərtləni, həkərada taxki munasiwət xərtlirini təyyarlawatidu, Zhongguodiki Yaponpərəs küqləni yetixtürüwatidu. Yaponiyining “Zhongguo-Yaponiyə həmdəmligi” digənni təxwik kiləqanlıqi wə bəzi taxki munasiwət tədbirlirini yumxatqanlıqi dəl uning urux harpisdiki tajawuz-

qilik siyasitining zhənsu jəhəttiki ehtiyajidin kelip qikқан. Zhongguo əzining hayat-mamatini bəlgiləy-dioqan pəytkə yekinlixiwatidu, Zhongguoning Yapon baskunqiliriqə karxi turux-munkərzliktin kutulux uruxiqə nahayiti tez təyyarlik kərxə lazim. Biz təyyarlik kərxəkə karxi turmaymiz, lekin təyyarlik kərxəni uzak muddət sozux nəziriyisigə karxi turimiz, əməldarlarning kosiqini toyquzuwelip, kün boyi kəyp-sapaqə berilip biharaman yürüxdək wə-tənni munkərz kilidioqan hadisigə karxi turimiz, bularning həmmisi, əmiliyətə, düxmən'gə yardəm bərgənlik bolidu, bularni tezdin pak-pakiz süpürüp taxliximiz kərək.

8. Siyasi, hərbi, iktisadiy wə maarip jəhətlərdiki dölət mudapiə təyyarliklirining həmmisi—Yapon baskunqiliriqə karxi turux-munkərzliktin kutulux uruxining zərür xərtliri, bularni bir minutmu keqiktürüxkə bolmaydu. Siyasi jəhəttiki demokratiyə wə ərkinlikni koloqə kəltürüx bolsa Yapon baskunqiliriqə karxi uruxning qəlibisigə kapalet berixning mərkiziy halkisi. Yapon baskunqiliriqə karxi urux məmlikət boyiqə teqlik wə ittipaklikning boluxiqə muhtaj, demokratiyə wə ərkinlik bolmisa, koloqə kəltürülgən teqlikni mustəhkəmligili bolmaydu, məmlikət iqidiki ittipaklikni küqəytkili bolmaydu. Yapon baskunqiliriqə karxi urux həlkning səpərwər kilini-xiqə muhtaj, demokratiyə wə ərkinlik bolmisa, səpərwərlik yürüzgili bolmaydu. Mustəhkəm teqlik wə

ittipaklik bolmisa, h lk səpərwər kilinmisa, Yapon baskunqiliriqğa karxi uruxning istikbali H b xistan məqlup bolqandək məqlubiyət katingiqa q x p kalidu. H b xistan, asasen, feodallik t z mning h k mranliqida bolup, iqki ittipaklikni must hkemliym y, həlkning aktipliqini ko ziyalmay məqlup boldi. Zhongguoda Yapon baskunqiliriqğa karxi həkiki w  mustəhkəm milli birliks p kurux w  uning wəzipilirini orunlax  q n demokratiy  bolmisa bolmaydu.

9. Zhongguo təwəndiki ikki tərəptiki demokratik islahatni dərhal baxlix ker k. Birinqi tərəptin, siyasi t z m jəhəttə guomindangning bir partiya, bir siniplik  ksiy tqil həkim mutlək h kimiy t tizhisini hərkaysi partiya-guruhlar, hərkaysi siniplar h mkarlixidiqan demokratik h kimiy t tizhisiqa  zg rtix. Bu ixni guomindahuyning saylimi w  qakirilixi jəhəttiki demokratiyigə hilap qaril rni əzgərtix, demokratik saylamni əməlgə koyux w  kurultayning  rkin  tk z l xig  kapalət berixin baxlap, həkiki demokratik asasiy kanun t z x, həkiki demokratik guohuy qakirix, həkiki demokratik h k m t saylax, həkiki demokratik siyasətni ijra kilixka kədər elip berix ker k. P k t muxundak kilqandila, həkiki t rd  iqki teqlikni must hk ml p, iqki qorallik d xm nlixixni tohtitip, iqki ittipaklikni küqəytip, məmlikət boyiqə h mm  birdək taxki d xm n'g  karxi turqili bolidu. Mundak  hwal yüz-

berixi yəni bizning islahatimiz tamamlanmış Yapon jahan'girlingining hujumi baxlinip ketixi mümkin. Xunga, hər wakit Yapon jahan'girlingining hujumioqa karxi turalaydiqan wə uni üzül-kesil yengələydiqan bolux üqün, islahatni tez elip beriximiz wə Yapon baskunqiliriqqa karxi urux jeryanida üzül-kesil islahat elip berix dərjisiqə yetixkə təyyarliniximiz kerək. Pütün məmlikət həlki wə hərkaysi partiyə-guruhlardiki wə tən pər wərlər guomindahuyqqa wə asasiy kanun tüzüx məsilisiqə bolqan ötmüxtiki sus karaxlirini taxlap, dölət mudapiəsi əhmiyitigə igə muxu konkirit guomindahuy hərkiti wə asasiy kanun hərkitigə küqni mərkəzləxtürüxi, hakimiyət üstidiki guomindangni kattik pı pən kilip, guomindangning bir partiyə, bir sinip hakim mutləkliqidin wazkeqip, həlkning pikrini ijra kilixiqqa türtkə boluxi wə həydəkqilik kilixi kerək. Bu yil birkanqə ay iqidə məmlikət boyiqə kəng demokratik hərket kəzəqax kerək, bu hərketning hazırki nixani guomindahuy wə asasiy kanunni demokratiyiləxtürüxni orunlaxkə qaritilixi lazim. İkkinqi tərəptin, həlkning səz, yiqin ötküzüx, təxkilatlarqqa uyuxux ərkinlikliri. Bundak ərkinliklər bolmisa, siyasi tüzüm jəhəttiki demokratik islahatni əməlgə axurqili bolmaydu, həlkni Yapon baskunqiliriqqa karxi uruxkə katnixixkə səpər wər kilqili, wətənni kəzəqax wə kəldin kətkən yərlərnə kayturuwelix qəlibisini kolqqa kəltürgili bolmaydu. Aldimizdiki birkanqə

ay iqidə pütүн məmlikət həlkining demokratik hərkiti bu wəzipining məlum həlda əng təwən dərjide orunlinixini jümlidin siyasi məhbuslarning azat kilinixi, partiyilərnin paaliyətlirini mən'i kilixning əməldin kalduruluxi wə xuningoqa ohxaxlarni koloqa kəltürüxi kerək. Siyasi tüzüm jəhəttiki demokratik islahat wə həlkning ərkinlik həkuki—Yapon baskunqiliriqə karxi milli birliksəp ganglingining mohim kismi, xuning bilən bille, Yapon baskunqiliriqə karxi həkiki wə mustəhkəm milli birliksəp kuruxningmu zərür xərti.

10. Bizning düxmənlirimiz—Yapon jahan'girligi, Zhongguodiki wətən hainliri, Yaponpərəslər wə Trotskiqilar Zhongguoning teqliqi wə birligining, demokratiyisi wə ərkinligining, Yapon baskunqiliriqə karxi uruxning hər bir kədəm-baskuqiqa pütүн küqi bilən buzoqunqilik salidu. Biz ilgiri teqlik wə birlikni koloqa kəltürüx üqün tirixkan waktimizda, ular küqining beriqə iqki urux kozoqi-qan wə bəlgünqilik saloqan idi. Biz hazır wə yəkin kəlgüsidede demokratiyə wə ərkinlik üqün tirixiwatkan həm tirixidioqan qeoqimizda, ular, xübhisizki, yənə buzoqunqilik salidu. Ularning omumi nixani wətənni koqdax yolida elip berilidioqan Yapon baskunqiliriqə karxi uruxning wəzipisini orunliximizoqa imkaniyə bərməy, əzlrining Zhongguoni munkərz kilidioqan tajawuzqilik pilanini əməlgə axuruxtin ibarət. Buningdin keyin, demokratiyə

wə ərkinlikni koloqa kəltürüx kürəxlrində yaloquz guomindang jahillirioqa wə həlk iqidiki kalak tərkiplərgə karita təxwik-təroqip wə tənkit kilix hizmətlirini tirixip ixləx bilənla kalmay, bəlki Yapon jahan'girligining wə uning Zhongguoqa tajawuz kilixida oqalqilik kiliwatkan Yaponpərəslər wə Trotskiqilarning süikəstlirininu imkaniyətning beriqə eqip taxliximiz wə uningqa qarxi kət'i kürəx kiliximiz lazim.

11. Teqlik, demokratiyə wə Yapon baskunqiliriyoqa qarxi urux üqün, Yapon baskunqiliriyoqa qarxi milli birliksəp kurux üqün, Zhongguo gongchəndangi guomindang zhongyangining 3-omumyoiqiniyoqa yollioqan diənbaosida ularqa təwəndiki 4 kapalətni bərdi: 1) gongchəndang rəhbərliğidiki Shənxi-Gənsu-Ningxia inkilawiy genjüdisi həkūmitining namini Zhonghua min'guo alahidə rayon həkūmitigə, kizil armiyining namini həlk inkilawiy armiyisigə əzgərtip, ularni Nənjing mərkiziy həkūmiti wə hərbi weyyüənhuyining yetəkqiligidə bolidioqan kilix; 2) alahidə rayon həkūmitigə təwə jaylarda üzülkesil demokratik tüzümnü əməlgə koyux; 3) guomindangni qorallik küq bilən aqdurux fangzhenining ijra kilinixini tohtitix; 4) pomixxiklarning yərlirini musadirə kilixni tohtitix. Bunday kapalət berix zərür wə uningqa yol koyulidu. Qünki muxundak kiloqandila, andin milli ziddiyət bilən iqki ziddiyətning siyasi salmaq jəhəttiki əzgirixigə asasən,

məmlikət iqidiki ikki hakimiyətning duxmənlixix halitini əzgərtip, birdək ittipaklixip, birliktə duxmən'gə karxi atlanqili bolidu. Bu—bir türlük pirinsiplik, xərtlik yol koyux, bundak yol koyux pütün millətkə ehtiyajlik boləan teqlik, demokratiyə wə Yapon baskunqiliriqə karxi turuxni kəloqə kəltürəx üçün. Lekin yol koyuxning qeki bar. Alahidə rayon wə kızil armiyidə gongchəndang rəhbərligining saklap kəlinixi, guomintang bilən gongchəndangning munasiwitidə gongchəndangning mustəkiliqining wə tənkit ərkinligining saklap kəlinixi—bular yol koyuxning qeki, bu qəktin exip ketixkə ruhsət kilinmaydu. Yol koyux ikki partiyining yol koyuxi: guomintang iqki urux, hakim mutləklik wə taxki duxmən'gə karxi turmaslik siyasətliridin wazkeqidu; gongchəndang ikki hakimiyət duxmənlixix siyasitidin wazkeqidu. Biz keyinkisining bədiligə aldinkisini kəloqə kəltürəp, guomintang bilən yengiwaxtin həkərlixip, munkərzliktin kutulux üçün kərəx kilimiz. Əgər bu gongchəndangning təslim boluxi diyilidiqan bolsa, u pəkət A Q qilik¹⁴ wə yaman niyət bilən kilinqan təhmət bolidu, halas.

12. Gongchəndang sənminzhuyini maqul kərəmdu, yok? Bizning jawawimiz: maqul kəridu¹⁵. Sənminzhuyi əzigə has tarihiy əzgirixlərgə igə. Sun Zhongshən əpəndining inkilawiy sənminzhuyisi, Sun Zhongshən əpəndining gongchəndang bilən həkərlixip kət'i ijra kiləanliqi səwiwidin, hək-

ning ixənqigə erixip, 1924-yildin 1927-yiləiqə bol-
oan oəlibining wə inkilapning bayriqioqa aylanoan
idi. Lekin 1927-yili, guomindang gongchəndangni
qətkə kekip (partiyini tazilax hərkiti[®] wə gong-
chəndangoqa karxi uruxlar), əksiqə siyasət kollinip,
inkilapni məoqlubiyətkə elip bardi, millətni hətərlik
orunoqa qūxūrūp koydi, xuning bilən sənminzhuyimu
həlkning ixənqidin ayrilip qaldı. Həzir milli weyji
intayin eoqir, guomindang awalki petiqə həkūm-
ranlik kiliwerəlməydiəoan bolup qaldı, xunga pūtūn
məmlikət həlki wə guomindang iqidiki wətənpərwer-
lər ikki partiye həmkarlioqini yənə jiddi tələp
kiliwatidu. Xuning ūqūn, sənminzhuyining rohini
yengiwaxtin janlandurup, taxki jəhəttə mustəkillik
wə azatlikni koəoqa kəltüridiəoan milli məslək, iqki
jəhəttə demokratiye wə ərkinlikni əməlgə axuridi-
oan həlk həkuki məsligi wə həlkning bəht-saadətlik
boluxini əoəo sūridiəoan həlk turmuxi məsligi
asasida, ikki partiying yengiwaxtin həmkarlixip
wə həlkə rəhbərlik kilip, uni kət'i əməlgə axuruxi
Zhongguo inkilawining tarihiy təliwigə tamamən
uyəun, hər bir gongchəndang əzasi buni enik
qūxinixi lazim. Kommunistlar əzlrining sotsiyalizim
wə kommunizim oqayisidin hərgiz wəzkəqməydu,
ular burzua demokratik inkilap baskuqi arkilik
sotsiyalizim wə kommunizim baskuqioqa yetip
baridu. Zhongguo gongchəndangining əz əldioəo
siyasi, iktisadiy ganglingi bar. Uning əng yukuri

ganglingi sotsiyalizim wə kommunistim, bu sənminzhuyidin pərkinidu. Uning demokratik inkilap dəwridiki ganglingimu məmləkət iqidiki hərəkəndak partiye-guruhlarningkidin üzül-kesil. Ləkin gongchəndangning demokratik inkilap ganglingi guomindangning məmləkətlik 1-kurultiyi elan qılqan sənminzhuyilik gangling bilən asasiy jəhəttin tokunuxmaydu. Xuning üqün, biz sənminzhuyini rət qılmayla qalmastin, bəlki sənminzhuyini kət'i əməlgə axuruxni halaymiz, bəlki guomindangdin sənminzhuyini biz bilən birliktə əməlgə axuruxni tələp qilimiz, bəlki pütün məmləkət həlkini sənminzhuyini əməlgə axuruxka qaqirimiz. Biz, gongchəndang, guomindang wə pütün məmləkət həlki milli mustəkillik, həlk həkuki ərkinligi, həlk turmuxining bəht-saadətlik boluxidin ibarət muxu üq qong nixan üqün birliktə kürəx qilixi lazim, döp hesablaymiz.

13. Bizning ilgiriki ixqi-dihan demokratik jumhuriyiti xoarimiz hata bolqanmidi? Hata bolmioqan. Burzuaziyə bolupmu qong burzuaziyə inkilaptin qekin'gən, uning üstigə, jahan'girlar wə feodal kükqlər tərəpkə ətüp, həlkning dükminigə aylanqan ikən, u halda, inkilapning hərəkətləndürgüq kükqliridin pəkət puroletariyat, dihanlar wə xəhərlərdiki uxxak burzuaziyila qaloqan bolidu; inkilawiy partiyyidin pəkət gongchəndangla qaloqan bolidu; inkilapni uyuxturux məs'uliyiti birdin-bir inkilawiy partiye

bolqan gongchəndangning zimmisigə qüxməy kal-maydu. Pəkət gongchəndangla inkilap tuqini dawamlıq igiz kətirip kəldi, inkilap ən'ənilirini saklap qaldı, ixqi-dihan demokratik jumhuriyiti xoarini otturiqə koydi wə bu xoar üqün nuroqun yillar japaqə qıdap kürəx kılıp kəldi. Ixqi-dihan demokratik jumhuriyiti xoari burzua demokratik inkilapning wəzıpisigə hilap kəlməydu, bəlki burzua demokratik inkilapning wəzıpisini kət'i ijra kilidu. Əmiliy kürəxlərdə bizning heqbir siyasitimiz bundak wəzıpigə muwapıq kəlməy kalqan əməs. Bizning siyasitimiz jümlidin pomıxxiklarning yərlirini musadirə kılıx wə 8 saətlik ix tüzümini yoloqə koyux siyasitimiz kapitalizim fənchousidiki hususi mülük-qilik tüzümining qeğrisidin qikip kətkinı yok, sotsiyalizimni əməlgə koyqını yok. Yengi demokratik jumhuriyət kəndak tərkiplərnı öz iqigə alidu? U puroletariyatni, dihanlarnı, xəhər uxxak burzua-ziyisini, burzuaziyini xuningdək məmlikət iqidiki milli wə demokratik inkilapni makul kəridiqan barlik kixilərnı öz iqigə alidu, u—muxu siniplarning milli wə demokratik inkilaptiki ittipaki. Bu yərdiki alahidilik uning burzuaziyini öz iqigə alqanliqi bolup, bu burzuaziyining bögünki xaraitta Yapon baskunqiliriqə qarxi turuxka yənə yengiwaxtin katnixixining ehtimali barliqidin boldi, xunga Zhongguo inkilawining ilgirilixigə paydilik bolsun üqün, puroletariyat partiyisi ularni rət kilmasliqi,

bəlki ularni jəlp kilip, ular bilən birliktə kürəx kilidioqan ittipakni əsligə kəltürüxi lazim. Iqki qorallik tokunuxlarni tohtitix üqün, gongchəndang pomixxiklarning yərlirini zorluk küq bilən musadirə kilix siyasitini ijra kilixni tohtitixni halaydu, yər məsilisini yengi demokratik jumhuriyət kurux jəryanida kanun qikirix wə baxka muwapik usullar bilən həl kilməqci. Zhongguoning yeri Yaponlarqə təəllukmu, yaki Zhongguoluklarqə təəllukmu, bu—aldi bilən həl kilixkə tegixlik məsilə. Dihanlarning yər məsilisi Zhongguoni koqdaxtin ibarət mohim aldinki xərt astida həl kilinidikən, u halda, zorluk küq bilən musadirə kilix usulidin yengi muwapik usuloqə ətux tamamən zərür.

Ixqi-dihan demokratik jumhuriyiti xoarining ətümxtə otturiqə koyuluximu toqra idi, bügünki kündə uningdin wazkeqixmu toqra.

14. Milli birliksəp kurup, birliktə duxmən'gə qarxi turux üqün bəzi iqki ziddiyətlərnə muwapik həl kilix zərür, uning pirinsipi Yapon baskunqiliriqə qarxi milli birliksəpni ajizlaxturux wə taraytix əməs, bəlki uning küqiyixi wə kengiyixigə yardəm berixtin ibarət boluxi lazim. Demokratik inkilap baskuqida məmlikət iqidiki siniplar otturisdiki, partiyə-guruhlar otturisdiki, siyasi guruhlar otturisdiki ziddiyət wə kürəxlərdin hali bolqili bolmaydu, lekin ittipaklixip Yapon baskunqiliriqə qarxi turuxkə paydisiz bolqan kürəxlər (iqki urux,

partiyə-guruhlarning düxmənlixixi, jaylarning geju kilinixi, bir tərəptiki feodallik siyasi zulum və iktisadiy zulum, yənə bir tərəptiki qozqilang kətirix siyasiti həm Yapon baskunqiliriqa karxi turuxka paydisiz bolqan artuqqa yukuri iktisadiy tələplər və baxkilar)ni tohtitip, ittipaklixip Yapon baskunqiliriqa karxi turuxka paydilik bolqan kürəxlər (tənkit ərkinligi, partiyə-guruhlarning mustəkilliqi, həlkning siyasi və iktisadiy xaraitlirining yaxhilinixi və baxkilar)ni saklap kelixka bolidu, bəlki xundak kilix lazim.

15. Yapon baskunqiliriqa karxi milli birliksəp və bir pütün demokratik jumhuriyət üçün kürəx kilixtin ibarət omumi vəzipə boyiqə kızil armiyining və Yapon baskunqiliriqa karxi genjüdilərnin vəzipisi munular: (1) Kızil armiyini Yapon baskunqiliriqa karxi uruxning əhwaliqa muwapiklaxturup, dərhal həlk inkilawiy armiyisi kilip əzgərtip kurux həmdə hərbi. siyasi tərbiyə və mədəniyət tərbiyisini bir kədəm yukuri kətirip, Yapon baskunqiliriqa karxi uruxning ülgilik bingtuəni kilix. (2) Genjüdilərnin pütün məmlikətning bir tərkiwiy kismiqa aylandurup, yeni xaraittiki demokratik tüzümnin əməlgə koyux, baəən budüylərnin yengiwaxtin tüzüp qikix, wətən hainliri və parakəndiqilik tuqdurəuqi unsurlarnin yokitix, Yapon baskunqiliriqa karxi turuxning və demokratiyini yolə qoyuxning ülgilik rayonini wujutka kəltürəx. (3) Bu

rayonda zərür iktisadiy quruluşlarni elip berip, həlkning turmux əhwalini yaxsilax. (4) Zərür mədi-niyət quruluşu elip berix.

Bizning Rəhbərlik Məs'uliyitimiz

16. Məlum tarixiy xaraitta jahan'girlikkə karxi turuxka wə feodallik tüzümgə karxi turuxka kat-nixalaydioqan Zhongguo burzuaziyisi, əzining ikti-sadiy wə siyasi jəhətlərdiki ajizlikliri səwiwidin, ikkinqi bir hil tarixiy xaraitta təwrinidu wə ayniydu, bu kanuniyət Zhongguo tarihida ispatlanqan. Xu səwəptin Zhongguoning jahan'girlikkə wə feodali-zimqə karxi burzua demokratik inkilawining wəzi-pisini burzuaziyining rəhbərliqi arkilik orunliqili bolmaydioqanliqi bəlki puroletariyatning rəhbərliqi arkilikla orunliqili bolidioqanliqiqa tarix həküm kilip bolqan. Uning üstigə, puroletariyatning demok-ratik inkilaptiki kət'iyətliqi wə üzül-kesillikligini toluk jari kilqandila, burzuaziyining tuqma turak-sizliqi wə üzül-kesilsizligini yengip, inkilapni quxük bilən ayaklixixtin saklap qaloqili bolidu. Puroleta-riyatni burzuaziyigə əgixidioqan kilix kerəkmü, yaki burzuaziyini puroletariyatka əgixidioqan kilix kerək-mü? Zhongguo inkilawiqə rəhbərlik kilix məs'uli-yitidin ibarət bu məsilə inkilapning muwəppəkiyət kazinixi yaki məqlup boluxining aqquqi. 1924-yildin 1927-yiloqiqa bolqan waqıtta hasil kilinoqan təjribi-

lەر burzuaziye puroletariyatning siyasi rəhbərliyə əgəxkən qaqda inkilapning kəndək ilgiriligənligini; puroletariyat (gongchəndang məs'ul) siyasi jəhəttə burzuaziyining kuyruqi bolup kələn qaqda^⑦ bolsa inkilapning kəndək məqlup boləqanlıqini oquq kərsətti. Bunkə tarih təkərlənmasliqi kərek. Həzirki əhwal boyiqə eytkəndə, puroletariyatning wə uning partiyisining siyasi rəhbərliqidin qətləp ketilsə, Yapon baskunqiliriqə kərximi illik səpni kəruqili bolmaydu, teqlik, demokratiyə wə Yapon baskunqiliriqə kərximi urux məksətlirini əməlgə axurqili bolmaydu, wətənni kəqdiqili bolmaydu, bir pütən demokrətik jumhuriyətni wujutkə qikərqili bolmaydu. Būgünki kündə guomindang wəkilligidiki burzuaziyə yənili nəhayiti nuroqun beydongluk wə baoshouluk haraktiriqə igə, uning gongchəndang təkəbbus kiləqən Yapon baskunqiliriqə kərximi illik səpni kəbul kilixkə uzak muddət jür'ət kiləmiqanlıqi—buning dəlili. Bu hal puroletariyatning wə uning partiyisining siyasi rəhbərlik məs'uliyitini əqirlaxturdi. Yapon baskunqiliriqə kərximi turux wətənni kutkuzuxning zongcənmoibusini bolux wəzipsini əz üstigə elixtin gongchəndang bax tartmaydu wə bax tartixiqə yol kəyulmaydu.

17. Puroletariyat pütən məmlikəttiki hər kəysi inkilawiy siniplərqə boləqən siyasi rəhbərliqini əz partiyisi arkilik kəndək əməlgə axuridu? Birinqidin, tarihiy təkəkkiyatning berixiqə kərap, tūp siyasi

xoarlarni otturiqqa koyidu wə bu xoarlarni əməlgə axurux üqün hər bir tərəkkıyat baskuqi wə hər bir qong wəkə toqrisida səpərwerlik xoarlirini otturiqqa koyidu. Məsılən, biz “Yapon baskunqiliriqqa karxi milli birliksəp” wə “bir pütün demokratik jumhuriyət” digən tüp xoarlarni otturiqqa koyduk, xuningdək pütün məmlikət həlqining birdək hər-kətlinixining konkirit nixani süpitidə “ıqki uruxni tohtitix”, “demokratiyini kolqqa kəltürüx”, “Yapon baskunqiliriqqa karxi uruxni əməlgə axurux” digən xoarlarni otturiqqa koyduk, bundak konkirit nixan bolmay turup, siyasi rəhbərliktin eqiz eqix mümkin əməs. İkkinqidin, muxundak konkirit nixan boyiqə pütün məmlikət hərəkətkə kəlgən qaqda, puroletariyat bolupmu uning xiənfəngdüyi—gongchəndang əzining qəksiz aktipliqi wə sadikliqini kərsitip, bu konkirit nixanlarni əməlgə axuruxning ülgisi boluxi kerək. Yapon baskunqiliriqqa karxi milli birliksəpning wə demokratik jumhuriyətning barlik wəzipiliri üqün kürəx kilqan qaqda, gongchəndang əzaliri əng yirakni kəridioqan boluxi, pidakarlik rohiqqa əng bay boluxi, əng kət'i boluxi xundaqla yənə əhwalni əng kəmtərlik bilən qüxinidioqan. ammining kəpqiwigə tayinidioqan. ammining himayisigə erixidioqan boluxi lazim. Üqinqidin, bəlgilən'gən siyasi nixanni yokitip koymaslik pirinsipi اساسida, ittipakqilar bilən muwapik munasiwət ornitidu, bu ittipakni rawajlandıridu wə mustəhkəmləydu.

Tətinqidin, gongchəndang koxunining rawajlinixi, idiyisinin birligi, intizamining qing boluxi. Gongchəndangning pütun məmlikət həlkiqə boləqan siyasi rəhbərliyi yukurida eytiləqan xərtləni ijrə kilix arkilik əməlgə axurulidu. Bu xərtlər uning siyasi rəhbərliyəgə kapalət berixning asasi, xuningdək inkilapni ittipaqqilarning turaksizliqi arkisida buz-qunqilikka uqritip qoymay, üzül-kesil qələbigə erixtürüxningmu asasi.

18. Teqlik əməlgə axkan wə ikki partiye həkərliqi ornitiləqandin keyin, ilgiri ikki həkimiyeət düxmənləxkən qaqda kolliniləqan luxien astidiki kürəx usulimiz, təkiliy usulimiz wə hizmət usulimiz əzgərtilixi kerək. Bundak əzgərtix, asasən, qorallik kürəx xəklidin teq kürəx xəkligə ətüx, kanuniy bolmasliktin kanuniylikka ətüxtin ibarət bolidu. Bundak burulux yasax asan əməs, yengiwaxtin üginixkə toqra kelidu. Kadirlarni yengiwaxtin tərbiyiləx asasiy bir halka bolup kalidu.

19. Demokratik jumhuriyətning haraktiri wə istiqbali toqrisidiki məsilini nuroqun yoldaxlar otturiqə koydi. Bizning jawawimiz mundak: U sinipiyligi jəhəttin hərəkəysi inkilawiy siniplarning ittipaki, uning istiqbali sotsiyalizimoqə qarap mēngixtin ibarət boluxi mümkin. Bizning demokratik jumhuriyitimiz Yapon baskunqiliriqə qarxi milli urux wəzipisini ijrə kilix jeryanida kurulidu, puroletariyatning rəhbərliyi astida kurulidu, həkəra

yengi xaraitta (Sovet ittipakida sotsiyalizim oqalibe kilolan xaraitta, dunya inkilawi yengi dawrgə kirix harpısında) kurulidu. Xuning uqun, ijtimai iktisadiy xertler boyiqə u yenila burzua demokratik haraktirdiki delət bolsimu, lekin konkirit siyasi xertler boyiqə u ixqilar. dihanlar. uxxak burzuaziyə wə burzuaziyining ittipaki asaidiki delət boluxi, adətiki burzua jumhuriyitidin pərklinixi lazim. Xu səwəptin, uning istikbalida yenila kapitalizim tərəpkə karap mengix ehtimali bolsimu, lekin, xuning bilən billə, sotsiyalizim tərəpkə burulux ehtimalimu bar, Zhongguo puroletariyat partiyisi muxu keyinki istikbalni koloqa kəltürux uqun tirixixi kerək.

20. Guənmenzhuyi wə təwəkkülqilikke karxi kürəx kilix, xuning bilən billə kuyrukqilikkimu karxi kürəx kilix partiyimizning wəzipilirini ijra kilixning zərür xerti. Ammiwi hərketlər dawamida partiyimizdə eqir guənmenzhuyi, təkəbburanə məzhəpçilik wə təwəkkülçilik hahixliri uzaktin buyan dawam kilip kəldi, bu—partiyimizning Yapon baskunqiliriqə karxi milli birliksəp kuruxiqə wə kəpçilik ammuni koloqa kəltüruxigə toskunluk kilidiqan yaman hahix. Hər bir konkirit hizməttə bu hahixni süpürüp taxlax tamamen zərür. Bizning təliwimiz kəpçilikke tayinix wə bir pütünlükni nəzərdə tutux. Chen Duxiu kuyrukqiliqining tirilixigə yol koyqili bolmaydu, bu—burzua gəyliangzhuyisining puroletariyat

koxunidiki inkasi. Partiyining möydanini təwənləxtürüx, partiyining kiyapitini hunükləxtürüx, ixqi, dihanlarning mən-pəətini kurban kilix arkilik burzua gəyliangzhuyisinin təliwigə maslixix inkilapni mukərrər məqlubiyətkə elip baridu. Bizning təliwimiz kət'i boləqan inkilawiy siyasət yürgüzüp, burzua demokratik inkilapning üzül-kesil qələbisini koləqə kəltürüx. Yukurida eytiləqan naqar hahixlarni tügıtix məksidigə yetix üqün pütün partiye boyiqə Marksizim-Leninizimlik nəziriyiwi səwiyini yukuri kətirix tamamən zərür, qünki pəkət muxu nəziriyila Zhongguo inkilawini qələbigə elip baridəqan kiblinamə.

Izahlar

① "Huabey wəkəsi" 1935-yili Yapon qarəqilirining Huabey-qa tajawuz kiləqanlıqı wə Jiang Jieshi baxqılıqıdiki guomintang həkümiti Huabeyda igilik həkukni yokitip, wətən'gə həkərət kəltürgən bir qatar wəkələrni kərsitidu. Xu yili 5-ayda Yapon qarəqiliri guomintang həkümitidin Huabeyqa həkümrənlik kilix həkukini tələp kildi, 6-ayda, guomintang həkümitining Huabeydiki wəkili He Yingqin Yapon qarəqilirining Huabeyda turuxluk koxunlirining silingguəni Meyjin Meyzhilang bilən kelixim tüzüp, bu tələpni kəbul kildi, bu (He Yingqin-Meyjin Meyzhilang keliximi) dəp ataldi. Bu kelixim boyiqə Zhongguo Hebeı wə Chaharlardiki igilik həkukning kəp kismini kəldin berip koydi. 10-ayda, Yapon qarəqilirining kütritixi bilən wətən hainliri Hebeı əlkisining Xianghe nahiyisidə topilang kətirip, nahiyə xəhrini besiwaldi. 11-ayda, Yapon qarəqilirining küxkürtüxi bilən wətən hainliri "Huabey bəx əlkining aptonomiyə həküiti" digən nimini elip bardi wə xərkıy Hebeıda wətən hainlirining "gongchəndangdin saklinix aptonom həküiti"ni kurdi. Guomintang

hökümiti Song Zheyüən katarliklarni əwətip, "Hebey-Chahar məmuri ixlar weyyüənhuyi" kurup, Yapon qarəqçilirining "Huabey hakimiyitini alahidiləxtürüx" toqrisidiki təliwigə maslaxti.

② Bu Zhongguo gongchəndangining 1935- yil 8- ayning 1-küni qikarqan hitapnamisini kərsitidu. Uning mohim nuqtiliri təwəndikiqə: "Wətinimizni munkərz kilip nəslimizni kurutidiqan qong apət qax bilən kirpik ariliqida turqan bügünki kündə gongchəndang barlik kəringdaxlarqə yənə bir kətim murajjət kilidu: hər-kaysi partiye-guruhlar otturisida ilgiri wə hazır siyasi qaraxlar wə payda-ziyanlarning kanqilik ohxax bolmiqan həm bolmaywatkanliqidin kət'i nəzər, türlü sahədiki kəringdaxlar otturisida pikir jəhəttin yaki mənpeət jəhəttin kanqilik pərkələring bolqanliqidin kət'i nəzər, türlü armiyilər otturisida ilgiri wə hazır hərəkəndə duxmənləxix hərəkətlirining bolqan həm boluwatkanliqidin kət'i nəzər, həmmimizdə 'Aka-ukilar əz iqidə uruxjidəl kilixsimu, taxki tajawuzqə birliktə qarxi turidu' digən səmimi ang-sezim boluxi lazim, aldi bilən, həmməylən iqki uruxni tohtitip, məmlikətning barlik küqliri (adəm küqi, maddi küq, maliyə küqi, koral küqi katarliklar)ni toplap, Yapon baskunqiliriqə qarxi turux-wətənni kutkuzuxtək mukəddəs ix uqun kürəx kiliximiz lazim. Gongchəndang yənə bir kətim alahidə tətənə bilən jakalaydu: pəkət guomindang armiyisi kizil armiyigə hujum kilix hərkitini tohtatsila, pəkət hərəkəndə budüy Yapon baskunqiliriqə qarxi urux elip barsila, ular bilən kizil armiyə otturisida ilgiri wə hazır hərəkəndə kona adawətləring barliqidin kət'i nəzər, ular bilən kizil armiyə otturisida iqki məsililərdə hərəkəndə ihtilaplarning barliqidin kət'i nəzər, kizil armiyə ular bilən duxmənləxix hərkitini dərhal tohtitix bilənla qalmay, bəlkə ular bilən məhkəm kol tutuxup, birliktə wətənni kutkuzuxni halaydu." "Gongchəndang muxundə delət mudapiə həkümitini kuruxning təxəbbusqisi boluxni halaydu, gongchəndang Yapon baskunqiliriqə qarxi turux-wətənni kutkuzux ixiqə katnəxixni halaydiqan Zhongguodiki barlik partiye-guruhlar, jamaət təxkilatlıri (ixqilar uyuxmisi. dihanlar jəmiyiti. okuquqilar uyuxmisi. sodigərlər jəmiyiti. maaripqilar jəmiyiti. muhbirlar birləxmisi.

o'qutquchi-hizmatqilar birləxmisi, yurtdaxlar uyuxmisi, zhigong-tang, milli korallik ko'qdinix jəmiyiti, Yapon jahan'girliqigə qarxi turux jəmiyiti, wətənni kutkuzux jəmiyiti wə baxkilar), ataklik alimlar, siyasiqilar xuningdək barlik yerlik hərbi-məmuri organlar bilən birliktə dölət mudapiə həkümiti kurux məsilisi to'qrisida dərhal tənpon ötküzüxni halaydu. Tənpon nətijisidə kuruloqan dölət mudapiə həkümiti munkərzliktin kutulux-aman kelixning waqitlik rəhbiriy orgini boluxi lazim. Bundak dölət mudapiə həkümiti Yapon baskunqiliriqə qarxi turux-wətənni kutkuzuxning hər hil məsililirini tehimu konkirit muhakimə kilix üqün, bir ilaj kilip, pütün qerindaxlarqə həkiki wəkillik kilidiqan wəkillər (ixqilar, dihanlar, hərbiilər, həkümət hadimliri, soda-sanaətqilər, ziyalilar, Yapon baskunqiliriqə qarxi turux-wətənni kutkuzuxni halaydiqan barlik partiye-guruhlar wə jamaət təxkilatliri xuningdək qət'əllərdiki muhajir kerindaxlar həm Zhongguo ziminidiki hərəkaysi millətlər demokratiye xərti astida saylap qikқан wəkillər) kengixini qakirixi kerək. Gongchəndang bu omumhəlk wəkillər kengixining qakirilixini barlik küqi bilən səzsiz kollap kuwwətləydu wə bu kengəxning qararlırini səzsiz ijra kilidu." "Yapon baskunqiliriqə qarxi birləxmə armiyə Yapon baskunqiliriqə qarxi turuxni halaydiqan barlik budüyləning birləxtürülüxi bilən təxkil kilinixi lazim. Dölət mudapiə həkümitining rəhbərliqi astida, birlikkə kəltürülgən Yapon baskunqiliriqə qarxi birləxmə armiyə zongsilingbusi təxkil kilinixi lazim. Bundak zongsilingbuning ya hərəkaysi armiyiləning Yapon baskunqiliriqə qarxi jün'guənliri wə jəngqiliri sayliqan wəkillərdin tərkip tapidiqanlıqi, ya baxka xəkil bilən tərkip tapidiqanlıqimu hərəkaysi tərəp wəkillirining wə pütün həlkning omumi iradisi bilən bəlgilinixi kerək. Kizil armiyə birləxmə armiyigə səzsiz həmmidin awal katnixip, Yapon baskunqiliriqə qarxi turux-wətənni kutkuzux yolidiki mukəddəs wəzipsini etəydu. Dölət mudapiə həkümitini dölət mudapiəsiddək eqir wəzipini həkiki türdə öz üstigə alalaydiqan kilix üqün, Yapon baskunqiliriqə qarxi birləxmə armiyini Yapon baskunqiliriqə qarxi turuxtək eqir məs'uliyətni həkiki türdə etiyələydiqan

kilix uqun, gongchandang barlik kerindaxlarqa qakirik kilidu: puli barlar pul qikarsun, korali barlar koral qikarsun, axliqi barlar axlik qikarsun, kuqi barlar kuq qikarsun, mehshus huniri barlar mehshus hunirini tekdim kilsun, buning bilen barlik kerindaxlirimiz omumi seperwerlikke kalsun we barlik yengi-kona xekildiki korallar bilen milyonliqan halk ammisi korallansun."

③ Bu Zhonggong zhongyangning 1935- yil 12- ayning 25- kuni ximaliy Shexnidiki Wayaobaoda etkuzulgen zhengzhiju yiqini makulliqan (Hazirki siyasi weziyet we partiyining wezipisi toqrisidiki qarar)ni kersitidu. Bu qararda xu qaqdiki Zhongguoning iqki-taxki weziyiti, siniplar otturisdiki ezgirixler we partiyining siyasiti mukemmel tehlil kiliqan we belgilen'gen. Tewendikiler bu qararning bir kismi: "Hazirki weziyet bizge xuni kersitiduki, Yapon jahan'girligining Zhongguoni yutuvelix herkiti putun Zhongguo we putun dunyani zilzilige kelturdi. Zhongguoning siyasi hayatidiki herkaysi siniplar, tabikiler, partiyiler we korallik kuqler ezliri otturisdiki munasiwatlarni yengi-waxtin ezgertti we ezgertiwatidu. Milli inkilawiy sep we milli eksil'inkilawiy sep yengiwaxtin ezgertilip texkil kiliniwatidu. Xu saweptin, partiyining celuelik luxieni putun Zhongguoning, putun millotning barlik inkilawiy kuqlirini hazirki asasiy duxmen'ge—Yapon jahan'girligige hem weten satkuqlarning baxliqi Jiang Jieshiqa karxi turuxka kozqax, ittipaklaxturux we texkillextin ibaret. Moyli kandak adem, kandak guruh, kandak korallik koxun, kandak sinip bolsun, pekot Yapon jahan'girligige hem weten satkuq Jiang Jieshiqa karxi turidiqanla bolsa, hemmisi birlixip mukaddes milli inkilawiy uruxni kanat yaydurup, Yapon jahan'girligini Zhongguodin koqlap qikirip, Yapon jahan'girligining qalqilirining Zhongguodiki hekumranliqini aqdurup taxlap, Zhonghua millitining uzul-kesil azatliqini kolqa kelturuhi, Zhongguoning mustekilliqi we ziminining putunlugini saklap kelixi lazim. Pekot eng keng kelamlik Yapon jahan'girligige karxi milli birliksep bolqandila (Tewen tabika we yukuri tabikilarni ez iqige alqan), Yapon jahan'girligi we uning qalqisi Jiang Jieshini yenggili bolidu. Olwette, turluk xehslar, turluk jamaet

təxkilatlıri, türlük ijtimai siniplar wə təbikilər, türlük qorallıq qoxunlarınq Yapon jahan'gırlıgıgə karxi milli inqilapka katnixıxta hərqaysisining muddiasi wə məydani hər hil bolıdu. Bəziliri əzlırining ilqiriki orunlırını saqlap kəlixni kəzləydu, bəziliri hər-kətke rəhbərlik kılıx hokukını kolqa kəltürüp, hərketni əzlıri yol koyqan dairining sirtıqqa qikiriwətməslikni kəzləydu, bəziliri, həkikətən, Zhonghua millitining üzül-kesil azatlıqını kəzləydu. Ularning muddiasi wə məydani hər hil bolqanlıqtın, bəziliri kürəx baxlanqan qaqdila təwrinidu, asilik kılıdu, bəziliri yerim yolda passıplıxıdu, yaki səptin qekinip qıkidu, bəziliri ahırqıqə kürəx kılıxni halaydu. Ləkin bizning wəzıpimiz Yapon jahan'gırlıgıgə karxi turuxi mümkün bolqan barlıq tıp küqlər bilənla ittipaklıxıp qalmay, bəlki Yapon jahan'gırlıgıgə karxi turuxi mümkün bolqan barlıq ittipaqılər bilənmu ittipaklıxıxtın, pütün məmlikət həlkini küqi barlar küq qikiridiqan, puli barlar pul qikiridiqan, qorali barlar qoral qikiridiqan, bilimi barlar bilim qikiridiqan kılıp, birmu wətənpərwer Zhongguolukni Yapon jahan'gırlıgıgə karxi səpning sirtida qaldurmaslıqtın ibarət. Bu-partiyimizning əng kəng milli birliksəp cəluesining zongluxiəni. Muxundak luxiən boyıqə ix kərgəndila, pütün məmlikət həlkining küqini pütün məmlikət həlkining omumi duxminigə: Yapon jahan'gırlıgı həm wətən satkuq Jiang Jiेशiqə takabil turuxka səpərwer kılalaymız. Zhongguoning ixqılar sinipi wə dihanlıri—həlimu Zhongguo inqilawining tıp hərketləndürgüq küqi. Kəng uxxak burzuaziyə ammisı, inqilawiy ziyalılar milli inqilaptiki əng ixənqlik ittipaqı. Ixqılar, dihanlar wə uxxak burzuaziyining mustəhkəm ittipaqı Yapon jahan'gırlıgını həm wətən hainlırını, wətən satkuqlarını yengidiqan tıp küq. Bir kısımlı burzuaziyə wə jünfalar, yər inqilawıqə wə kizil həkimiyyətke qoxulmaydiqanlıqıdın kət'i nəzər, Yapon jahan'gırlıgıgə karxi həm wətən hainlıriqə. wətən satkuqlarqə karxi kürəxkə həyri-həhlik bildürsə, yaki yaxı niyət bilən bitərəp tursa, yaki bu kürəxkə biwastə katnaxsa, bu Yapon jahan'gırlıgıgə karxi səpning kengiyixi üqün paydilik. Qunki bu ularını omumi əksil'inqilawiy küqlərdin ajritip, omumi inqilawiy küqlərni kəngəytidu,

Bu məksetkə yetix ʻqʻn, partiyimiz hər hil muwapıq usul wə xəkıllərni kəllinip, bu kʻqlərning Yapon jahan'girligigə kərxi səpkə ətuxini kəlqə kəltürüxi kerək. Bularla əməs, pomıxxıklar sinipi wə məybənlər sinipi lagirimu toluk birlikkə kəlmigən, Zhongguo ilgiri birmunqə jahan'girlarning əzara talixixida kəl-qanliqi nətijisidə, Zhongguoda həkaysi əllər jahan'girliriqə bekinidiqan, əzara talixidiqan wətən satkuq guruhlar pəyda boldi wə ular otturisida ziddiyət həm tokunuxlar bolup turdi, partiyimiz birmunqə qarılərni kəllinip, bəzi əksil'inkilawiy kʻqlərni waqtinqə Yapon jahan'girligigə kərxi səpkə aktip kərxi turmaydiqan orunda turozuxi lazim. Yapon jahan'girligidin baxka jahan'girlarqə karitilidiqan celüemu xundak. Partiyimiz pütun Zhongguo həkining kʻqini pütun Zhongguo həkining omumi duxminigə kərxi turuxka kəzəqıqan, ittipaklaxturəqan wə təkılligən qaəda, Yapon jahan'girligigə kərxi birlıksəp iqidiki barlık təwrinix, murəssəlaxix, təslim bolux wə asilik kılıx hahıxliri bilən ikkilənməstin kət'i kürəx kılıxi lazim. Zhongguo həkining Yapon jahan'girligigə kərxi həkıtitigə buzoqunqilik saləqıqılarınig həmmisi wətən hainliri, wətən satkuqlar, həmmə kixi kəzəqılıp ularqə kərxi turuxi lazim. Gongchəndang Yapon jahan'girligigə kərxi həm wətən hainliriqə, wətən satkuqlarqə kərxi üzül-kesil wə toəra sez-həkətliri arkılik Yapon jahan'girligigə kərxi səptiki rəhbərlik həkukıni kəlqə kəltürüxi kerək. Yapon jahan'girligigə kərxi həkətmu pəkət gongchəndangning rəhbərliqi astidila üzül-kesil qəlibigə erixələydu. Yapon jahan'girligigə kərxi urux kiliwatkan kəng hək ammisining asasiy mənəpətigə dair tələplirini (dihanlarınig yer təliwini, ixqılar, əskərlər, kəmbəqəllər wə ziyalılarning turmux məixitini yaxxilax təliwini) kəndurux lazim. Ularınig tələplirini kəndurəqandila, andin tehimu kəng ammini Yapon jahan'girligigə kərxi zhəndiqə kədəm kəyuxka səpərwər kılıqili bolidu, andin Yapon jahan'girligigə kərxi həkətni uzak dawam-lıxalaydiqan kılıqili bolidu, andin həkətni üzül-kesil qəlibigə elip barəqili bolidu. Pəkət xundak kılıqandila, partiyimizning Yapon jahan'girligigə kərxi uruxtiki rəhbərlik həkukıni kəlqə

kəltürgili bolidu.” ‹Yapon jahan'girligigə qarxi turuxning cəlfəsi toqrisida› digən əsərgə qaralsun.

④ Kızıl armiyining 1936-yil 5-ayning 5-küni Nənjing həktimitidin uruxni tohtitip sülhigə kelix, birlikte Yapon baskunqiliriqa qarxi turuxni tələp qilqan omumi dənbaosiqa qaralsun. Bu dənbaoning toluk tekisti təwəndikiqə: “Nənjing guominzhengfu hərbi weyyüənhuyiqa, barlik dengiz, kuruqluk wə hawa armiyilirigə, pütün məmlikitimizdiki partiyilərgə, guruhlarqa, jamaət təxkilatlıriqa, gezithanilarqa, wətini munkərz bolqan kul boluxni halimaydiqan barlik qerindaxlarqa: Zhongguo kızıl armiyisi inkilawiy hərbi weyyüənhuyi təxkil qilqan Zhongguo həlk kızıl armiyisining Yapon baskunqiliriqa qarxi xiənfengjüni Huanghedin etüp xərkkə yürux qilqandin buyan, barqanla yeridə qəlibə qazinip, pütün məmlikitimizning kollixiqa erixti. Lekin Yapon baskunqiliriqa qarxi xiənfengjün Datong-Puzhou təmür-yolini ixqal kilip, xərkte Hebey əlkisigə berip Yapon jahan'girligi bilən biwastə urux kilixka paal hazirliniwatkan qaqda, Jiang Jieshi Sənxi əlkisigə 10 shidin oxuk əskiriy küqini kirgüzüp, Yən Xishən bilən birlikte kızıl armiyini Yapon baskunqiliriqa qarxi turuxka ketiwatkan yolidin tosti həmdə Zhang Xüeliang bilən Yang Huchengqa wə ximaliy Shənxidiki qoxunlıriqa Shənxi-Gənsu kızıl rayoniqa besip kirip, bizning Yapon baskunqiliriqa qarxi arka sepimizni parakəndə kilix toqrisida buyruk bərdi. Zhongguo həlk kızıl armiyisining Yapon baskunqiliriqa qarxi xiənfengjüni əslidə, Yapon baskunqiliriqa qarxi biwastə urux kilix məqsidigə yetix üqün, əzlırining Yapon baskunqiliriqa qarxi turuxka baridiqan yolini tosqan Jiang Jieshi budüylirini pütün küqini toplaп yokitixi kerək idi. Lekin kızıl armiyə inkilawiy hərbi weyyüənhuyi kayta-kayta oylinip, xundak karaxka kəldiki, wətinimizning bexiqa apət qüxkən hazırki pəyttə, ikki tərəp jəng kilixip kalsa, kimning yengix-yengilixidin kət'i nəzər, Zhongguoning dələt mudapiə küqigə ziyan yetidu, buni Yapon jahan'girligi alkixlaydu. Uning üstigə, Jiang Jieshi, Yən Xishənlərnin budüyliri iqidə iqki uruxni tohtitip, birlikte Yapon baskunqiliriqa qarxi turuxni halaydiqan birmunqə wətən-

pərwər hərbiilər bar, ularning hazırki waqıtta Jiang Jieshi bilən Yən Xishəning buyruqini qobul kilip, qizil armiyini Yapon baskunqiliriqa qarxi turuxka ketiwatkan yolidin toskanliqi, həkikətən, ularning öz wijdaniqa hilap kelidiqan hərket. Xu səwəptin, qizil armiyə inkilawiy hərbi weyyüənhuyi dələt mudapiə küqini saklap qelip, tezdin Yapon baskunqiliriqa qarxi urux elip berixka asan bolsun üqün, hər ketim wətəndaxlarqa jakalap kəlgen iqki uruxni tohtitip, birlikte Yapon baskunqiliriqa qarxi turux təxəbbusini kət'i əməlgə axurux üqün, Jiang Jieshi-ning wə uning kol astidiki wətənpərwər hərbiilərning toluk oyoqinixini qapsanlitix üqün, Sənxi əlkisidə birmunqə qelibilər qazanqanliqiqa karimay, həkning Yapon baskunqiliriqa qarxi xionfengjünini Huanghening qərbiy kırqiqiqa qekindürdi. Muxu hərket arkilik Nənjing həkümitigə, pütün məmlikəttiki dengiz. kurukluk wə hawa armiyilirigə, pütün məmlikət həkqiə öz səmimiyitini kərsətti, uruxni tohtitip Yapon baskunqiliriqa qarxi turux məksidigə yetix üqün, biz Yapon baskunqiliriqa qarxi qizil armiyigə hujum kiliwatkan barlik qorallik qoxunlar bilən bir ay iqidə uruxni tohtitip, sülhigə kelixni halaymiz. Qizil armiyə inkilawiy hərbi weyyüənhuyi Nənjing həkümitining tərkiwidiki janaplarqa xuni alahidə jiddilik bilən təklip kiliduki, wətən munkərz bolux-nəsil kurux aldida turqan jiddi pəyttə, tez wə toluk ongxilip, 'Aka-ukilar' öz iqidə urux-jidəl kilixsimu, taxki tajawuzqa birlikte qarxi turidu' digən roh bilən, pütün məmlikət miqyasida, aldi bilən Shənxi, Gənsu, Sənxilərdə iqki uruxni tohtitixinglar kerək, ikki tərəp wəkil əwətip, Yapon baskunqiliriqa qarxi turux-munkərzliktin kutuluxning konkrit qariliri üstidə məsliqətlixixi lazim. Bu—janabinglar üqünla bəht bolup qalmastin, bəlki millət wə dələt üqünmu həkikətən bəht. Əgər huxunglarni tapmay, hataliqinglarda qing turup, wətən haini, wətən satkuq boluxni halisanglar, u halda, janabinglarning həkümrənliqi jəzmən üzül-kesil bitqit bolidu, jəzmən pütün məmlikət həkki tərpidin qərüp taxlinidu wə gumran kilinidu. 'Kəpning kaqixiqə uqriqan aqrimay ələr' digən sez bar, yənə: 'Jallat kanlik kiliqini taxlisa, dərhal əwliya bolidu' digən sezmu bar,

janabinglarning qongkur oylinip kərüxünlarni ümit kilimiz. Kizil armiyə inkilawiy hərbi weyyüenhuyi pütün məmlikəttiki wətini munkərz boləqan kul boluxni halimaydiəqan jamaət təxkilatirini, partiye-guruhlarni, həkləni uruxni tohtitip sülhigə kelix. birlikte Yapon baskunqiliriəqə karxi turux təxəbbusimizni qollap kuwwətləxkə, iəqi uruxni tohtitixni aləqə sürux jəmiyətliri kurup, wəkillər əwətip, ikki tərəpning urux otini tohtitixiəqə, bu təxəbbusning toluk əməlgə exixiəqə həydəkqilik kilix wə nazarət kilixkə qakiridu.”

⑤ «Jiang Jieshining bayanati toərisida bayanat»ning ⑦ izahiqə qaralsun.

⑥ Zhonggong zhongyang zhengzhijüsining 1935- yil 12- ayda etküzülgən yiqini maqulliqan «Hazirki siyasi wəziyət wə partiyining wəzipisi toərisida qarar»da wə yoldax Mao Zedongning «Yapon jahan'girligigə karxi turuxning celüesi toərisida» digən dokladida həlk jumhuriyiti xoari otturiəqə koyulqan idi. Keyin, əhwalning ehtiyajiqə karap, partiyimiz Jiang Jieshini Yapon baskunqiliriəqə karxi turuxkə məjbur kilix siyasitini kollandi, həlk jumhuriyiti xoarining Jiang Jieshi guruhi tərpidin kobul kilinmaydiəqanliqini hesapka elip, 1936- yil 8- ayda guomindangqə əwətkən hetidə demokratik jumhuriyət xoarini kollandi. Buning kəynidinla yənə xu yili 9- ayda dangzhongyang qikarqan «Yapon baskunqiliriəqə karxi turux-munkərzliktin kutulux hərkitining yeni wəziyiti wə demokratik jumhuriyət toərisida qarar»da demokratik jumhuriyət xoari konkirit qüxəndürüldi. Ikki xoar xəkil jəhəttin ohxax bolmisimu, lekin mahiyət jəhəttin bir idi. Təwəndə dangzhongyangning 1936- yil 9- aydiki qararining demokratik jumhuriyət məsilisi toərisidiki ikki belümini kərsitip etimiz: “Zhongyang xundak qarayduki, hazirki wəziyətə demokratik jumhuriyət kurux xoarini otturiəqə koyuxning zəruriyiti bar, qünki bu—Yapon baskunqiliriəqə karxi barlik küqlər bilən ittipaklixip Zhongguo ziminining pütünlüginə saqlaxning wə Zhongguo həlkining wətini munkərz bolup nəsli kuruydiəqan pajəlik apətkə uqrixining aldini elixning əng yahxi usuli, xuningdək kəng həlkning demokratiyə təliwidin kəlip qikқан əng

muwapik birliksep xoari. Demokratik jumhuriyet—bir belək zimindiki ixqi-dihan demokratiyisi diktaturisi tüzümigə kariqanda rayon jehəttin tehimu omumlaxkan demokratiye, pütün Zhongguoning asasiy rayonidiki guomindangning bir partiyə diktaturisiqə kariqanda zor dərjide alqə baskan siyasi tüzüm, xunga u Yapon baskunqiliriqə karxi uruxni omumyüzlük kozqaxka wə üzül-kesil qelibə kazanduruxka tehimu kapalət berələydu. Xuning bilən billə, demokratik jumhuriyet pütün Zhongguodiki əng kəng həlkə ammisini siyasi hayatka katnaxturup, ularning əng səwiyisini wə təxkiliy küqlirini əstürux bilənla qalmastin, belki Zhongguo puroletariyati wə uning rəhbiri bolqan gongchəndangni kəlgüsidiki sotsiyalizimning qelibisi üçün kürəx kilixta ərkin hərket kilix səhnisi bilənmu təminliyələydu. Xunga, Zhongguo gongchəndangi demokratik jumhuriyet hərkitini aktip kollap kuwvətləydiqanliqini jakalaydu. Yənə jakalayduki, demokratik jumhuriyet pütün Zhongguo boyiqə kurulup, omumi saylam اساسida guohuy qaqirilqan qaqda, kızil rayonlar dərhal uning bir tərkiwiy kismi bolup kalidu, kızil rayonlarning həlki wəkil saylap guohuyqə katnaxturidu wə kızil rayonlardimu xuningqə ohxax demokratik tüzümi əməlgə koyidu.” “Zhongyang təkitlep kərsitiduki, pütün Zhongguo həlkəning Yapon baskunqiliriqə karxi turux-munkərzliktin kutulux hərkitini dawamlıq kanat yayduroqan, hərkaysi partiyilər, hərkaysi guruhlar, hərkaysi sahədikilər wə hərkaysi koxunlarning Yapon baskunqiliriqə karxi milli birliksepini kəngəytkən, Zhongguo gongchəndangining milli birlikseptiki siyasi rəhbərlik rolini küqəytkən, kızil hakimiyet wə kızil armiyini intayin zor dərjide mustəhkəmligəndila, igilik hokukni yokitip wətən’gə hakarət kəltüridiqan wə milli birliksepning küqini ajizlaxturidiqan barlik sez-hərketlər bilən kət’i kürəx elip barqandila, andin guomindang Nənjing həkümitini Yapon baskunqiliriqə karxi turux yoliqə mengixka hərketləndürələymiz, andin demokratik jumhuriyetning əməlgə exixiqə aldinki xərt hazirliyalaymiz. Uzakka sozulidiqan muxəkkətlik kürəx elip berilmay turup, pütün Zhongguo həlki kozqitilmay wə inkilap erliməy turup, demokratik jumhuriyetning əməlgə exixi mümkün

əməs. Zhongguo gongchəndangi demokratik jumhuriyət üçün kürəx kilix jəryanida bu demokratik jumhuriyətəni partiyimiz otturiqə koyqan Yapon baskunqiliriqə karxi turux-wətənni kutkuzuxning 10 maddilik ganglingini əməlgə axuruxtin tartip, taki Zhongguo burzua demokratik inkilawining tūp wəzīpilirini üzül-kesil orun-laxka kədər ilgiriləydiqan kilix lazim."

⑦ Bu diənbao 1937- yil 2- ayning 10- kuni berilgən idi, tekisti təwəndikiqə: "Zhongguo guomindangi zhongyangining 3- omumyiqi-nidiki əpəndilərgə: Xi'ən wəkəsining teq yol bilən həl kilinqanli-qini pütün məmlikət hoxallik bilən təbrikləydu, xuningdin baxlap teqlik, birlik, ittipaklik, taxki dūxmənning tajawuziqa karxi turux fangzhenini əməlgə axuruxning imkaniyiti tuquldi, bu, həkikətən, dələt wə millət üçün bəht. Yapon karakqiliri qaljir-lixiwatqan, Zhonghua millitining həyat-mamati kil üstidə turqan bəgünki kündə, partiyimiz partiyənglar zhongyangining 3- omumyiqinidin muxu fangzhenqa əsasən təwəndikilərnə dələt siyasiti kilip bəlgiləxni qongkur ümit kilidu: (1) barlik iqqi uruxlarni tohtitip, dələtning kūqini toplap, birliktə taxki dūxmən'gə karxi turux; (2) sez, yiqin ətküzüx, təxkilatlarqa uyuxux ərkinliklirigə kapalet berix, barlik siyasi məhbuslarni azat kilix; (3) hərkaysi partiyilər, hərkaysi guruhlar, hərkaysi sahələr wə hərkaysi koxunlar wəkillər yiqinini qakirip, pütün məmlikəttiki ihtisaslik kixilərnə toplap, birliktə wətənni kutkuzux; (4) Yapon baskunqiliriqə karxi uruxning barlik təyyarlik hizmətlirini qapsan orunlax; (5) həlkning turmuxini yaxxilax. Əgər partiyənglar zhongyangining 3- omumyiqini bularni kət'i wə kəskin türdə dələt siyasiti kilip bəlgiləydiqan bolsa, partiyimiz ittipaklixip taxki dūxmənning tajawuziqa karxi turuxka bolqan səmimiyyitini kərsitix üçün, partiyənglar zhongyangining 3- omumyiqiniqə təwəndiki kapaletni berixni halaydu: (1) guominzhenqfuni aqdurup taxlaydiqan koral-lik kəzoqilang fangzhenining ijra kilinixini pütün məmlikət dairisidə tohtitix; (2) ixqi-dihan demokratik həkūmitining namini Zhonghua min'guo əlahidə rayon həkūmitigə, kizil armiyining namini həlk inkilawiy armiyisigə əzgərtip, ularni Nənjing məkiziy həkūmiti wə hərbi weyyūənhuyining biwastə yetəkqiligidə

bolidiqan kilix; (3) alahide rayon hekumitige tewe jaylarda omumi saylam asaidiki uzul-kesil demokratik tuzumni emelge koyux; (4) pomixxiklarning yerlirini musadire kilix siyositining ijrakilixini tohtitip, Yapon baskunqiliriqa karxi milli birlikseping ortak ganglingini ket'i ijrakilix."

⑧ 1936-yil 11- we 12- aylarda Shangheydiki Yaponiye yip igirix zawutliri we Zhongguo yip igirix zawutliri bolup jemi 26 zawutning 45 mingdin oxuk ixqisi keng kelemde ix taxlidi. 12- ayda Qingdaodiki Yaponiye yip igirix zawutlirining ixqilirimu Shanghey ixqiliriqa awaz koxup omumi ix taxlidi. Shanghey ixqiliri qelibez kazandi, 11-aydin baxlap ix hekki 5 pirsent axuruldi, zawut igilirining ixqilarni sewepsiz ixtin boxitixiqa, ixqilarni urux-tillixiqa yol koyulmaydiqan boldi. Qingdao ixqiliri Yaponiye dengiz armiyisi luzhenduyi teripidin basturuldi.

⑨ 1933-yili Yapon karakqiliri Shenhayguenni besiwelip, Huabeyqa kirgendin keyin bolupmu 1935-yildiki (He Yingqin-Meyjin Meyzhilang keliximi)din keyin, On'gliye, Amerika jahan-giriligining Huabey we Huazhongdiki menpeatliri Yapon jahan-giriligining biwaste zerbisige uqriddi, xunga On'gliye we Amerika Yaponiyige tutkan pozitsiyilirini ezgertixke baxlidi hemde Jiang Jieshi hekumitining Yaponiyige tutkan siyositige tasir kersetti. 1936-yili Xi'en wekasi waktida On'gliye ezining Zhongguodiki menpeatige paydisiz bolqan Yaponiyining teleplirini ret kilixni kuwwetlaydiqanliqini bildurdi, hetta Jiang Jieshi hekumiti Zhongguo helkiqe dawamlik hekumranlik kilalaydiqanla bolsa, Yaponiyining tajawuzqilik siyositige zerbe berix uqun "gongchandang bilen melum xekilde birlixix"ke bolidiqanliqini bildurdi.

⑩ Guangxi junfaliri Li Zongren, Bey Chongxi, Guangdong junfasi Chen Jitang katarliklar 1936-yil 6- ayda "Yapon baskunqiliriqa karxi turux-wetenni kutkuzux" xoarini bana kilip, birlixip Jiang Jieshiqa karxi turdi. Xu yili 8- ayda bu wekani Jiang Jieshi beluwetix we aldax wastilirini kollinip bitqit kildi.

⑪ 1936-yil 8- ayda Yaponiye koxunliri we korqak koxunlar Suyyuen elkisige tajawuz kilixka baxlidi. 11- ayda, Suyyüende turuxluk Zhongguo koxunliri karxilix kersetti, putun memliket.

həlki Suyyüən'gə yardım berix hərkitini elip bardi.

⑫ 1935- yildiki «He Yingqin-Meyjin Meyzhilang keliximi»din keyin, Zhongguo həlkining Yapon baskunqiliriqa karxi turux dolkunining besimi bilən, Ən'gliyə, Amerika jahan'girligining Yaponiyigə karatқан siyasitining bir kəđər kattik bolqanliqining təsiri bilən, Nənjing guomindang həkūmiti Yaponiyigə karita bir kəđər kattik pozitsiyə tutti. 1936- yil 9- aydin 12- ayiqə bolqan tənpendə guomindang həkūmiti arkiqa tartix qarisini kol-linip, tənpeni nətijisiz tohtitip koydi.

⑬ Bu Xi'ən wəkəsi teq yol bilən həl bolqandin keyin, guomindang zhongyangining 1937- yil 2- ayning 15- kūni Nənjingda etküzgən bir yiqinini kərsitidu.

⑭ A Q—Zhongguoning uluk yazoquqisi Luxūning «A Q ning həkiki təjimiħali» digən məxhūr həkayisidiki bax kəħriman. Luxūn bu kəħriman arkilik əzigə əzi təsəlli berixkə adətlən'gən wə hərəkəndə xaraitta əzini ələlibə kəzanəuqi yəni «məniwi ələlibə» kəzanəuqi dəp həsaplaydiqan bir hil tipni təswirləydu.

⑮ Bu yərdə eytiləqan Sun Zhongshəning sənminzhuyisi uning dunyakarixi yaki nəziriyə tixisini kərsətməydu, bəlki u otturiqa koyqan milli məsilə, həlk həkuki məsilisi wə həlk turmuxi məsilisi toqrisidiki pirinsip wə ganglingni kərsitidu. Kommunistlar burzua demokratik inkilap baskuqida Sun Zhongshəning ganglingining tūp təripigə koxuləqan wə uning bilən həmkarlxkan idi, ləkin u wəkəllik kıləqan burzuaziyə wə uxxak burzuaziyə dunyakarixiqa yaki nəziriyə tixisigə koxulmidi. Dunyakarax yaki nəziriyə tixisi jəhəttə, milli məsilə yaki baxka məsililər toqrisidiki nəziriyiwi kəzkaraxlar jəhəttə Zhongguo puroletariyatining xiənfəngdūyi bolqan kommunistlar Sun Zhongshəndin pütünləy pərklidid. Yoldax Mao Zedongning «Yengi demokratizim həkkidə» digən əsirigə karalsun.

⑯ Guomindang 1924- yili Sun Zhongshən təripidin əzgərtip kuruqəndin keyin, hərəkəysi siniplarning inkilawiy ittipakiqa ayləndi, Zhongguo kommunistliri u qaqda guomindangə xəhsi layakətliri bilən kirgən idi. Guomindang 1927- yili inkilapka əsilik kıləqəndin keyin, pütün məmlikətning hərəkəysi jaylirida

gongchøndang əzalirini wə guomindang iqidiki Sun Zhongshənniŋ üq qong siyasitini həqiqi himayə kilidiqan birmunqə solqilarni kirdi, guomindang buni “partiyini tazilax hərkiti” dəp atidi. Xu-ningdin baxlap guomindang qong pomixxik, qong burzuaziyining əksil'inkilawiy partiyisigə aylinip kaldı.

⑰ Bu yərdə 1927- yilning birinqi yerimida dangzhongyangning jihuyzhuyilik rəhbərliqi pəyda kılqan əhwal kəzdə tutulidu.

MILYONLIOLAN AMMINI YAPON BASKUNQILIRIOIA QARXI MILLI BIRLIKSƏPKƏ QATNAXTURUX ÜQÜN KÜRİXƏYLI*

(1937- yil 5- ayning 7- küni)

Yoldaxlar! Mening dokladimoqa—«Zhongguo gongchəndangining Yapon baskunqiliriyoia qarxi turux dəwridiki wəzipiliri»gə bu birnəqqə künlük muzakirə arkilik, ayrim yoldaxlarning baxkiqə pikir koyoqanliqini həsapka almiyoanda, kəpçilik koxulidiyoanliqini bildürdi. Ayrim yoldaxlarning bu baxkiqə pikirlixi heli mohim haraktirda boləanliktin, mən öz hulasəmdə awal muxu pikirələr üstidə muhakimə yürgüzüp, andin baxka məsililər üstidə tohtilimən.

Teqlik Məsilisi

Partiyimizning iqki teqlik üqün kürəx kilip keliwatkinioqa ikki yilqə wakıt bolup kaldı. Guomin-

* Bu — yoldax Mao Zedong Zhongguo gongchəndangining 1937- yil 5- ayda qakiriləan məmlikətlik wəkillər yiqinida qikarəan hulase.

dang zhongyangining 3-omumyioqinidin keyin, biz, teqlik kolqa keldi, "teqlikni kolqa keltürx" baskuqi etüp ketti, yengi wəzipə "teqlikni mustəhkəmləx"tin ibarət, digən iduk həmdə buning "demokratiyini kolqa keltürx" bilən əzara baqlinixlik ikənligini—teqlikning demokratiyini kolqa keltürx bilən mustəhkəmlinidioqanliqini kərsitip ötkən iduk. Bizning bu pikrimiz, birnəqqə yoldaxning eytixiqə, iz besip turalmasmix. Ularning hulasisi qokum buning əksiqə bolqan yaki ikkisining otturisida təwrinip turidioqan huləsə bolidu. Qünki ular: "Yaponiyə qekindi^①, Nənjing tehimu ikkilinip kaldı, milli ziddiyət təwənləp, iqki ziddiyət ərləwatidu" diyixiwatidu. Bundak mөлqər boyiqə bolqanda, əlwəttə, yengi baskuq wə yengi wəzipə üstidə söz aqkili bolmaydu, əhwal kona baskuqqa kaytip ketidu, yaki uningdinmu bəttər bolidu. Bundak pikir, meningqə, toqra əməs.

Bizning, teqlik kolqa keldi, diginimiz, teqlik mustəhkəmləndi, digənlik əməs, əksiqə, biz uni, mustəhkəm əməs, dəwatimiz. Teqlikning əməlgə exixi bilən teqlikning mustəhkəmlinixi ikki ix. Tarih waqtinqə arkiqə kaytixi mümkin, teqlik onguxsizliklarqə uqrixı mümkin, buning səwiwi—Yapon jahan'girligi həm wətən hainliri, Yaponpərəslərninğ məwjut bolup turoqanliqi. Lekin Xi'ən wəkəsidin keyin teqlikning əməlgə axkanliqi pakit, bu əhwal nuroqun tərəplər (Yaponiyeninğ hujum kılıxtin ibarət tıp

fangzheni, Sovet ittipaki wə Ən'gliyə. Amerika. Fransiyilərnin teqlikni kollap kuwwətligənligi, Zhongguo həlkinin kistiqaqliqi, gongchəndangning Xi'ən wəkəsidiki teqlik fangzheni wə ikki həkimiyyət düxmənlixixni tohtitix siyasiti, burzuaziyinin parqılanqaqliqi, guomindangning parqılanqaqliqi wə baxkilar)din wujutka kəlgən bolup, Jiang Jieshinin bir əzi bəlgiliyəlməydu wə aqduruwetəlməydu. Teqlikni aqduruwetix üqün uninqə nuroqun tərəplərdiki küqlər bilən urux kilixka bəlki Yapon jahan'girligigə wə Yaponpərəslərgə yekinlixixka toqra kelidu, xundak kiləandila, buni wujutka qikiralaydu. Xuningda gəp yokki, Yapon jahan'girligi wə Yaponpərəslər həlimu Zhongguoni dawamlilik iqki urux kilduruxka urunuwatidu. Teqlikning mustəhkəmlənməywatkanliqininin səwiwi dəl ənə xu. Bundak əhwəlda, bizning hulasimiz "iqki uruxni tohtitix" yaki "teqlikni koləqa kəltürüx"tin ibarət kona xoarəqa kaytix əməs, bəlki bir kədəm ilgiriləp, "demokratiyini koləqa kəltürüx"tin ibarət yeni xoarni otturiəqa koyux, pəkət muxundak kiləandila, teqlikni mustəhkəmligili bolidu wə muxundak boləandila, Yapon baskunqiliriəqa qarxi uruxni əməlgə axurəqili bolidu. Nimə üqün "teqlikni mustəhkəmləx", "demokratiyini koləqa kəltürüx", "Yapon baskunqiliriəqa qarxi uruxni əməlgə axurux"tin ibarət üq jəhət bir gəwdə boləan xoarni otturiəqa koyimiz? Bu, inkilawimizning qakini yənə bir kədəm aləqa

sürüx üçün, əhwalning aloğa qarap bir kədəm taxliximizəyə yol koyoqanlıqı üçün. Əgər yengi baskuq wə yengi wəzipilər inkar kilinsa, guomindangning “burulux yasaxka baxliqanlıqı” inkar kilinsa, xuningdək logikilik hulasimu bir yerim yildin buyan teqlikni qoloğa kəltürüx üçün kürəx kilip keliwatkan hərəkəysi guruh küqləning tirixqanlıqlirining barliq nətijilirini inkar kilməy qalmaydıoqan bolsa, u halda, əzimiz kona orunda tohtap kelip, bir kədəmmu aloğa basmioqan bolimiz, halas.

Nimə üçün bu yoldaxlar bundak namuwapik mөлqərnı kilixidu? Buning səwiwi xuki, ular wəziyətne küzitixtə tüp nuktini nəzərdə tutmay, bəlki birmunqə kismən wə bir məzgilik hadisilər (Zuoteng diplomatiyisi, Suzhou soriqı^②, ix taxlaxning basturuloqanlıqı, Dongbey qoxunining xərkkə yətkiwetilgənligi^③, Yang Huchengning qət’əlgə kətkənligi^④ wahakazalar)ni nəzərdə tutkan, buning bilən ularning aldida bir hirə kərünüx xəkillən’gən. Biz, guomindang burulux yasaxka baxlidi, dəymiz, lekin xuning bilən bir wakitta yənə, guomindang üzülkesil burulux yasioqini yok, dəymiz. Biz wə həlk yengidin tehimu kəp wə tehimu zor tirixqanlıq kərsətməy turup, guomindangning 10 yillik əksiyətqil siyasitide üzülkesil burulux boluxini təsəw wur kilix mümkün əməs. “Sol”qil dəp atilidoqan birmunqə kixilər adəttə guomindangni kattik tilaydu, ular Xi’ən wəkəsi waktida Jiang Jieshini

eltürüxni wə “Tongguəndin bəsüp etüx”^⑤ni təxəbbus kildi, əmma teqlikning əmdila əməlgə exip turuxioğa Suzhou soriqi wə xuningoğa ohxax ixlar yüzbərsə, həyran kəlixip: “Nimə üqün Jiang Jieshi yənə mundaq kilidu?” dəp soal koyuxti. Bu kixilər bilixi kerəkki, gongchəndang əzalirimu, Jiang Jieshimu əwliya əməs, xuningdək yəkkə-yiganə xəhslərmu əməs, bəlki hərəkaysisi öz aldiqə bir partiyigə, bir sinipka mənəsup kixilər. Gongchəndang inkilapni pəydin-pəy aloqə siljitix maharitigə igə, ləkin pütün məmlikəttiki yaman ixlarni bir ətigəndila pak-pakiz süpürüp taxlax maharitigə igə əməs. Jiang Jieshi yaki guomindang əzlrining burulux yasixini baxlidi, ləkin pütün məmlikət həlkining tehimu zor tirixqanlıqi bolmay turup, ularning 10 yillik kir-kəsmioqini bir ətigəndila pak-pakiz yuyuwetixmu hərgiz mümkin əməs. Biz, hərəkətning yənülüxi teqlikka, demokratiyigə wə Yapon bəskunqiliriqə qarxi uruxka yüzləndi, dəymiz, ləkin bu, tirixmay turup, iqqi urux, həkim mutləklik wə qarxilik kərsətməsliktin ibarət kona zəhərləni pak-pakiz süpürüp taxliqili bolidu, digənlik əməs. Kona zəhərlər, kir-kəsmaklar, inkilap jəryanidiki bəzi onquxsizliklarni xuningdək ehtimali boləqan arkiqə kaytixlarni pəkət kürəx kiləqan wə tirixkəndila tügətkili bolidu, bəlki uzak muddət kürəx kilixka wə tirixixka toqra kelidu.

“Ular pütün niyiti bilən bizni wəyran kilmaqı.”
Toqra, ular həman bizni wəyran kilixka urunidu,

mən bundak mөлqərning toqrılıqini tamamən etirap kilimən, buni mөлqərliməslik uhlap kaloqanlik bolidu. Lekin göp wəyran kilixning usulida əzgirix boloqan-bolmioqanlıqida. Meningqə, əzgirix boldi. Urux wə kiroqinqilik siyasitidin islahatqilik wə aldəmqlilik siyasitigə əzgirix, kattik siyasəttin yumxak siyasətkə əzgirix, hərbi siyasəttin siyasi siyasətkə əzgirix boldi. Nimə üqün bundak əzgirix boldi? Bizning burzuaziyidin ittihakqi izligənligimizgə ohxax, burzuaziyə bilən guomindangmu Yapon jahan'girligining aldidə waktinqə puroletariyattin ittihakqi izliməy turalmidi. Məsilini küzitixtə muxu nuqtini nəzərdə tutux kerək. Həlkarada Fransiyə həkümitining Sovet ittihakqıya əqmənlik kilixtin Sovet ittihakqi bilən birlixix[®]kə əzgərgənligining daolisimu xundak. Bizning məmlikət iqidiki wəzipimizmu hərbi jəhəttin siyasi jəhətkə əzgərđi. Biz süikəst kilixka wə hilə-mikir ixlitixkə muhtaj əməs, bizning məksidimiz burzuaziyə wə guomindang iqidiki Yapon baskunqiliriqə qarxi turuxka həsdaxlik kilidiqan barlik kixilər bilən ittihaklixip, birliktə Yapon jahan'girligini yengixtin ibarət.

Demokratiyə Məsilisi

“Demokratiyini təkitlex hata, pəkət Yapon baskunqiliriqə qarxi turuxnila təkitlex lazim; Yapon baskunqiliriqə qarxi biwastə hərket bolmay turup,

demokratiyə hərkitining boluxi mümkin əməs; kəp-qilik kixilər demokratiyini əməs, Yapon baskunqiliriqə karxi turuxnila tələp kilidu, yənə bir '9-dikabir' boləqan bolsa, toqra bolatti."

Mən awal munu soallarni sorap bakay: Ətkən baskuqta (1935-yildiki 9-dikabir hərkitidin guomintang zhongyangining 1937-yil 2-aydiki 3-omumyöqiniöqə) kəp-qilik kixilər pəkət Yapon baskunqiliriqə karxi turuxnila tələp kilip, teqlikni tələp kilmidi, digili bolattimu? Ilgiri teqlikni təkittigənlik hata boləqan-midi? Yapon baskunqiliriqə karxi biwastə hərket bolmay turup, teqlik hərkitining boluxi mümkin əməsmu (Xi'ən wəkəsi wə guomintang zhongyangining 3-omumyöqini dəl Suyyüəndiki Yapon baskunqiliriqə karxi urux ayaklaxkandin keyin boldi, hazır Suyyüəndikidək Yapon baskunqiliriqə karxi uruxmu yok, "9-dikabir"mu yok)? Həmmigə mələmki, Yapon baskunqiliriqə karxi turux üçün teqlik kerək, teqlik bolmay turup, Yapon baskunqiliriqə karxi turöqili bolmaydu, teqlik Yapon baskunqiliriqə karxi turuxning xərti. Yapon baskunqiliriqə karxi ətkən baskuqtiki barlik biwastə həm wastilik hərketlərnin ("9-dikabir" din guomintang zhongyangining 3-omumyöqiniöqə) həmmisi teqlikni koləqə kəltürüxnə mərkəz kildi, teqlik ətkən baskuqning mərkiziy halkisi boldi, Yapon baskunqiliriqə karxi hərketning ətkən baskuqtiki əng mahiyətlik nərsisi boldi.

Yapon baskunqiliriqə qarxi turux wəzipisi üçün demokratiyimu yengi baskuqta əng mahiyətlik nərsə, demokratiyə üçün digənlik Yapon baskunqiliriqə qarxi turux üçün digənliktur. Yapon baskunqiliriqə qarxi turux bilən teqlik, demokratiyə bilən teqlik bir birini xərt kiləndək, Yapon baskunqiliriqə qarxi turux bilən demokratiyimu bir birini xərt kilidu. Demokratiyə Yapon baskunqiliriqə qarxi turuxning kapaliti, Yapon baskunqiliriqə qarxi turux demokratiyə hərkitining rawajlinixi üçün paydilik xərt yaritip berələydu.

Yengi baskuqta Yapon jahan'girligigə qarxi bir-munqə biwastə həm wastilik kürəxlərnin boluxini ümit kilimiz wə bundak kürəxlər bolidu, bular Yapon baskunqiliriqə qarxi uruxni aləqə süridu, demokratiyə hərkitigimu qong yardəm beridu. Ləkin tarih bizgə yükligən inkilap wəzipisidə mərkiziy wə mahiyətlik nərsə—demokratiyini koləqə kəltürəx. “Demokratiyə”, “demokratiyə” diyix-hata bolamdu? Meningqə, hata bolmaydu.

“Yaponiyə qekindi, Ən'gliyə bilən Yaponiyə murəssəlixixkə yüzləndi, Nənjing tehimu ikkilinip kaldi.” Bu—bir hil tarihiy tərəkkiyatning kanuniyitini qüxənmigənliktin kelip qikkan orunsiz əndixə. Yaponiyə əgər öz məmlikitidiki inkilap səwiwi bilən tüptin qekin'gən bolsa, buning Zhongguo inkilawiqə yardimi bolatti, bizning kütkinimizdək bolatti, dunya tajawuzqilik sepining gumran boluxining baxlinixi

bolatti, yənə əndixə kılıxning nimə həjiti bar? Lekin əhwal zadi bundak əməs; Zuoteng diplomatiyisi—qong uruxning təyyarlıoı, qong urux bizning aldimizda turuptu. Ən'gliyining ikkilinix siyasiti nətijsiz bolup qıkidu, halas, buni Ən'gliyə bilən Yaponiyining oh-xax bolmioqan payda-ziyini bəlgiligən. Nənjing əgər uzak muddət ikkilənsə, pütün məmləkət həlkining duxminigə aylinip kalidu, buningoqa Nənjingning mənəpətimu yol koymaydu. Bir məzgillik qekinix hədisisi omumi tarix kanuniyitining ornini basalmaydu. Xunga yeni baskuqni inkar kiləqili bolmaydu, demokratiyə wəzipisining otturioqa koyuluxinimu inkar kiləqili bolmaydu. Uning üstigə, kəndakliki əhwalda bolsun, demokratiyə xoari muwapik keliweridu, demokratiyə Zhongguoluklar üçün kəmlilik kiliduki, oxukluk kilmaydu, bu həmmigə ayan. Yənə kelip əmiliy əhwal oquq kərsəttiki, yeni baskuqni kərsitix wə demokratiyə wəzipisini otturioqa koyux Yapon baskunqilirioqa karxi uruxka bir kədəm yekinlaxkanlik bolidu. Wəziyət ilgilididi, uni arkiqoqa tartmaslik kerək.

“Nimə üçün guomindahuy təkitlinidu?” Qünki u pütün turmux bilən qetilixi ehtimal boləqan nərsə, qünki u—əksiyətqil həkim mutləkliktdin demokratiyigə ətuxning kəwrügi, qünki u dələt mudapiə haraktirida boləqan nərsə, qünki u kanuniy nərsə. Xərkiy Hebey wə ximaliy Chaharni kayturuwelix, ətəkəsqilikkə karxi turux, “iktisadiy həmdəmlik”kə

karxi turux wahakazalarning hëmmisi, yoldaxlar otturiqqa koyqandëk, nahayiti toqra, lekin bu demokratiyë wëzipisigë wë guomindahuyqqa kilqilikmu zit këlmëydu, bu ikkisi dël bir birini toluklaydu, lekin mërkeziy nërsë guomindahuy wë hëlk ërkinligi.

Adëttiki Yapon jahan'giriligigë karxi kërëx wë hëlk turmuxi üqün bolqan kërëxlër demokratiyë hërkiti bilën maslixixi kerëk, bu pütünlëy toqra, bu toqrida hëqkandak talax-tartixmu yok. Lekin hazirki baskuqtiki mërkeziy wë mahiyëtlik nërsë— demokratiyë wë ërkinlik.

Inkilapning Istikbali Mësilisi

Birnëqqë yoldax bu mësilini otturiqqa koydi, mën buningqqa kiskila jawap berip ëtimën.

Ëgër makala ikki kismidin tüzüliديوان bolsa, uning birinqi kismini yezip bolqandila, andin ikkinqi kismini yazqili bolidu. Demokratik inkilapqa kët'i rëhbërlik kilix sotsiyalizim qelibisini kolqqa këltürüxning xërti. Biz sotsiyalizim üqün kërëx kilimiz, bu—bizning hërkandak inkilawiy sënminzhuyiqidin përklinidivan yerimiz. Hazirki tirixqanliklar këlgüsidiki qong nixanoqa karitilqan, bu qong nixanni yokitip koyquqilar gongchëndang ëzasi hesaplanmaydu. Lekin bügünki kündiki tirixqanlikni boxaxturup koyquqilarmu gongchëndang ëzasi

hesaplanmaydu.

Biz inkilapning burulux yasixi nəziriyisi⁷ tərəfdarlırimiz, demokratik inkilapning sotsiyalizim tərəpkə buruluxini təxəbbus kilimiz. Demokratik inkilapta birnəqqə tərəkkiyat baskuqi bolidu, bular demokratik jumhuriyət xoari astida bolidu. Burzuaziyə üstünlükni igəlləxtin puroletariyat üstünlükni igəlləxkə ətux—bu, kürəxning uzak bir jəryani, rəhbərlik hokukini koləqa kəltürux jəryani, bu gongchəndangning puroletariyatning ang səwiyisi wə təkillinix dərjisinini əstürüxigə, dihanlarning wə xəhər uxxak burzuaziyisinini ang səwiyisi wə təkillinix dərjisinini əstürüxigə baqlık.

Puroletariyatning mustəhkəm ittipakqisi dihanlar, uningdin kalsa, xəhər uxxak burzuaziyisi. Biz bilən rəhbərlik hokuki talaxkuqi—burzuaziyə.

Burzuaziyining arisaldiliqi wə üzül-kesilsizligini yengixtə ammining küqigə wə toqra siyasətkə tayinix kerək, undak kilmiqanda, əksiqə, burzuaziyə puroletariyatni yengidu.

Qan təkülməydiqan burulux bizning ümidimiz, biz buning üqün tirixiximiz kerək, buning nətijisi ammining küqining qandak boluxiqa baqlık.

Biz inkilapning burulux yasixi nəziriyisi tərəfdarlırimiz, Trotskizimlik “üzlüksiz inkilap” nəziriyisi tərəfdarlıri⁸ əməsmiz. Biz demokratik jumhuriyəting barlık zərür baskuqliri arkilik sotsiyaliziməqa yetixni kuwwətləymiz. Biz quyruqçilikka karxi

turimiz, lekin təwəkkülqilikkimu wə aldirangoquluk kesiligimu qarxi turimiz.

Burzuaziyining inkilapka katnixixini wakitlik döp burzuaziyini rət kilix, burzuaziyining Yapon baskunqiliriqa qarxi guruhi bilən birlixixni (yerim mustəmlikidə) təslimqilik döp kərsitix—Trotskizimlik mulahizə, biz buningqa qoxulalmaymiz. Bügünki kündə burzuaziyining Yapon baskunqiliriqa qarxi guruhi bilən birlixix—sotsiyalizimoqa berixta mukər-rər etidiqan kəwrük.

Kadirlar Məsilisi

Uluk inkilapka yetəkqilik kilix üqün uluk partiye boluxi, nuroqun əng yahxi kadirlar boluxi lazim. 450 milyon ahaligə igə Zhongguoda, tarihta misli kərülmigən uluk inkilapni elip bərixta, əgər rəhbərlik kiləuqilar tar ramkilik kiqik guruhtin ibarət bolup kalsa bolmaydu, partiye iqidə pəkət uxxaqüxxək ixlar bilənla bolup ketip, omumi əhwalni pək etəlməydiqan, yirakni kərəlməydiqan, kabilyətsiz rəhbərlər wə kadirlarla bolsa, bumu bolmaydu. Zhongguo gongchəndangi burundinla qong bir partiye idi, əksiyətqilik dəwrədə ziyanqa uqriqan bolsimu, yənila qong bir partiye bolup keliwərđi, uningda nuroqun yahxi rəhbərlər wə kadirlar bar, lekin bu tehi yetixməydu. Partiyimizning təxkilatlıri pütün məmlikətkə kengəytilixi kərək, anglik türdə

tümənligən kadir yetixtürüluxi kerək, birnəqqə yüz əng yahxi amma rəhbərliri boluxi kerək. Bu kadirler wə rəhbərlər Marksizim-Leninizimni bilixi, siyasi jəhəttin yirəkni kəridioqan boluxi, hizmət kabilyitigə igə boluxi, pidakarlik rohiqə bay boluxi, məsililərnəni mustəkil həl kilalaydioqan boluxi, kiyinqiliklar dawamida təwrənməsliqi, millət üqün. sinip üqün. partiye üqün sadəkətlik bilən ixlix kerək. Partiyimiz bu kixilərgə tayinip, partiye əzaliri bilən wə amma bilən munasiwət baqlaydu, muxu kixilərnəning ammiqə boləqan küqlük rəhbərligigə tayinip, duxmənni yokitix məksidigə yetidu. Bu kixilər xəhsi mənəpətni kəzliməsliqi, xəhsi kəhrimanlik wə xəhrətpərəslik kilmasliqi, horunluk wə passiplik kilmasliqi, əzini qong tutuxtək məzhəpqiliktin hali boluxi kerək, ular xəhsi mənəpətkə berilməy, omumning mənəpətni kəzləydioqan milli wə sinipiy kəhrimanlardin boluxi kerək, bular gongchəndang əzalirida, partiyining kadirilirida, partiyining rəhbərliridə boluxka tegixlik hislət wə istil. Bizning wapat boləqan birkanqə tümən partiye əzalirimizning, birkanqə ming kadiririmizning wə birkanqə on əng yahxi rəhbərlirimizning bizgə kaldurup kətkən rohimu ənə xu nərsilər. Biz xək-xühhisiz, bu nərsilərnəni üginip, əzimizni tehimu yaxxirək əzgərtiximiz, əzimizni tehimu yukuri inkilawiy səwiyigə kətiriximiz kerək. Lekin bu tehi kupayə kilmaydu, biz bir wəzipə süpitidə pütün partiye

wə pütün məmləkət boyiqə nuroqun yengi kadir wə rəhbərlərnı tepiximiz lazim. Bizning inkilawimiz kadirlaroqa tayinidu, huddi Stalin eytkandək: “Kadir həmmını həl kilidu.”^③

Partiyə İqidiki Demokratiyə Məsilisi

Ənə xu məksətkə yetix üçün partiyə iqidiki demokratiyə zərür. Partiyini küqlük kilix üçün, partiyining demokratiyə-mərkəzləxtürüş tüzümini əməlgə koyux arkilik, pütün partiyining aktipliğini kozojax kerək. Əksiyətqilik wə iqki urux dəwrədə mərkəzləxtürüş tüzümi köprək ipadiləndi. Yengi dəwrədə mərkəzləxtürüş tüzümi demokratiyə tüzümi bilən ziq baqlinixi kerək. Demokratiyə tüzümini əməlgə koyux arkilik pütün partiyining aktipliğini jari kilix lazim. Pütün partiyining aktipliğini jari kilix arkilik köpligən kadirlarnı qenikturup qikix, məzhəpqilik idiyisinin kalduklarını tügıtix, pütün partiyini polattək mustəhkəm ittipaklaxturux lazim.

Yiojinning İttipakliqi Wə Pütün Partiyining İttipakliqi

Yiojin dawamida siyasi məsililər üstidiki ohxax bolmioqan pikirlər qüxəndürüş arkilik birlikkə kəldi; zhongyangning luxiəni bilən ayrim yoldaxlar rəh-

bərligidiki qekinix luxiəni otturisdiki ilgiriki ihtilaplarmu həl bolup kətti®, bu partiyimizning nahayiti mustəhkəm ittipaklaxkanliqini kərsitidu. Bundak ittipaklıq nəwəttiki milli wə demokratik inkilapning əng mohim asasi; qünki pəkət gongchəndangning ittipaklıqi arkilikla pütün sinipning wə pütün millətning ittipaklıqiə qərixkili bolidu, pəkət pütün sinipning wə pütün millətning ittipaklıqi arkilikla düxmənni yengip, milli wə demokratik inkilap wəzipisini orunliqi bolidu.

Milyonliqan Ammini Yapon Baskunqilirioqa Karxi Milli Birliksəpkə Katnaxturux Üqün Kürixəyli

Bizning toqra siyasi fangzhenimiz wə mustəhkəm ittipaklıqimiz milyonliqan ammini Yapon baskunqilirioqa karxi milli birliksəpkə katnaxturuxni məksət kilidu. Puroletariyat, dihanlar wə xəhər uxxak burzuaziyisidin ibarət kəng amma otturisida təxwiqat, tərqiabat wə təxkilat hizmətlirini elip beriximizə toqra kelidu. Burzuaziyining Yapon baskunqilirioqa karxi guruhining biz bilən ittipak tüzüxi üqünmu bir kədəm ilgiriləgən halda hizmət elip beriximizə toqra kelidu. Partiyining fangzhenini ammining fangzhenioqa aylandurux üqün, yənə bizning uzak muddət qing turup, egilməy-pükülməy, mislisiz japa-muxəkkətlərgə qidap, awariqiliktin

korkmay səwriqanlik bilən tiriximizə toqra kelidu. Bundak tirixanlik bolmay turup, heqbir ixni wujutka qikarqili bolmaydu. Yapon baskunqiliriə qarxi milli birliksepnig texkil kilinixi, mustəhkəmlinixi wə uning wəzipsisining orunlinixi, demokratik jumhuriyətning Zhongguoda wujutka kelixi ammini koləə kəltürəx yolidiki tirixanliqi-mizdin kilqilikmu ayrilip ketəlməydu. Əgər muxundak tirixanlik arkilik milyonliəan ammini ez rəhbərligimiz astiəə tartalaydiəan bolsak, u halda, inkilap wəzipsisini qapsan orunliyalaymiz. Biz ez tirixanliqimiz bilən qokum Yapon jahan'girligini yokitimiz həmdə pütun milli azatlik wə ijtimai azatlikni əməlgə axurimiz.

Izahlar

① Xi'en wəkəsədin keyin, Yapon jahan'girliri guomindang dairilirini xu qaəda Zhongguoda əməlgə exixka baxliəan iqki teqlikni wə pəydin-pəy xəkilliniwatkan Yapon baskunqiliriəə qarxi milli birliksepnə buzuxka kəzəax uqun kərənuxtə wəktinqə yumxak pozitsiyə tutti. 1936-yil 12-ayda wə 1937-yil 3-ayda, Yapon qarəqiliri qorqak lqki Mongqul aptonom həkumitini kutritip, Nənjing guomindang həkumitini himayə kilidiqanliqi toqrisida ikki kətim omum diənbao tarkətkuzdi. Uning üstigə, Yaponiyə taxki ixlar xiangi Zuoteng otturiəə qikip Jiang Jieshini əzigə tartip, Yaponiyening Zhongguo bilən boləan ilgiriki munasiwitini əzgertimiz, Zhongguoning birlikkə kelixigə wə güllinixigə yardəm berimiz, dəp nəyrəngwazlik kildi. Yənə bir tərəptin, Yaponiyə Zhongguoə Eryü Qiənci katarlik maliyə zomigərliridin tərkip tapkan "iqtisadiy təkxürəx əmigi"ni əwətip,

Zhongguoning “hazirki zaman delət tæxkilini wujutka keltürüxi”gə yardæmliximiz, dæp nøyrengwazlik kildi. “Zuoteng diplomatiyisi” digen birnimə wə Yapon jahan’girlingining bundak sahta kerü-nüxliri bilən kaymukup kalqan bæzi kixilər eytkan “Yaponiyə qekindi” digen sez mana muxu bir pütün tajawuzqilik süikæstni kersitidu.

② 1936- yil 11- ayda guomintang hækümiti xu qaqda Shang-hæydə Yapon baskunqiliriqa karxi turux-wætenni kutkuzux hærkitigə yetekqilik kilqan ræhbærlærdin Shen Jünru katarlik 7 kixini kolqə aldi, 1937- yil 4- ayda guomintangning Suzhoudiki yukuri dærijilik fayüenining jienchaguæni Shen Jünrular üstidin “xikayæt” kildi. Guomintang dairiliri barlik wætænpærwærlük hærkætlærnü “Min’guoqa ziyän yetküzdi” dæp ataydiqan ilgiriki æksiyætqil kona muqamini yænə dawamlaxturup, Shen Jünrularoqa tangqan “jinayæt”nimu “Min’guoqa ziyän yetküzdi” dæp atidi.

③ Xi’æn wækæsidin ilgiri, Dongbey koxuni Shænxi-Gænsu qegrisida turqan bolup, ximaliy Shænxidiki kizil armiyə bilən biwastə uqrixip turatti, xunga kizil armiyidin qongkur tæsir elip, nætijidə Xi’æn wækæsinü koxoqan idi. 1937- yil 3- ayda guomintang æksiyætqiliri kizil armiyə bilən Dongbey koxunining munasiwitini üzux wə pürsættin paydilinip Dongbey koxunining iqigə bөлgünqilik selix üqün, Dongbey koxuniqa xærkkə yetkilip Henæn wə Ənhuy ølkillirigə berix toqrisida kattik buyruk bærdi.

④ Yang Hucheng Xi’æn wækæsinü koxoqan Xibeydiki hærbi ræhbærlærdin bolup, Zhang Xüeliang bilən billə dang qikarqan idi, xu qaqda ular “Zhang-Yang” dæp atilatti. Zhang Xüeliang Jiang Jieshini koyup bægændin keyin, uni uzitip Nænjingoqa billə barqanda tutup kelindi. 1937- yil 4- ayda Yang Huchengmu guomintang æksiyætqilirining mæjbur kilixi bilən wæzipisini taxlap qæt’ølgə qikip kætti. Yang Hucheng Yapon baskunqiliriqa karxi urux partliqandin keyin mæmlikætkə kaytip kelip, Yapon baskunqiliriqa karxi turux ixioqa katnaxmaqqi bolqan idi, umu Jiang Jieshi tæripidin uzak muddæt kamap koyuldi, 1949- yil 9- ayda høk jiefangjünü Chongqingoqa kistap kølgæn qaqda, ahir jaza

lagirida ʻltürüldi.

⑤ Tongguən—Shənxi, Henən, Sənxi ʻlkilirining tutaxkan yeridiki mohim hərbii orun. Xi'ən wəkəsi waqtida guomindangning budüyliri asasen Tongguəning xərkiđ turatti, u qaçda "sol"qil döp atilidiqan bəzi kixilər (Zhang Guotao ulardin biri) "Tongguənni bəsüp ʻtūx"ni yəni guomindang budüylirigə hujum kilixnı təxəbbus kildi. Bundaq təxəbbus dangzhongyangning Xi'ən wəkəsinı teq yol bilən həl kiliq fangzheniqə zit idi.

⑥ Fransiyə jaħan'gırligi Rosiyə ʻktəbir inqilawidin keyin Sovet ittıpaqiqa ʻqmənlik kiliq siyasitini uzak muddət yürgüzüp kəldi. ʻktəbir inqilawidin keyin uzak ʻtməyla, Fransiyə həkümiti 14 dölətning 1918-yildin 1920-yiləiqə Sovet ittıpaqiqa kılqan qorallik mudahilisigə aktip katnaxti, uning üstigə, bu kətimki mudahilə məqlup bolqandin keyinmu, Sovet ittıpakini yitim qalduruxtin ibarət ʻksiyətqil siyasətıni dawamlıq yürgüzdi. 1935-yil 5-ayqa kəlgəndə, Sovet ittıpaqining teqlik diplomatıyisining Fransiyə həlki arisidiki təsiri, faxistlar Germanıyisining Fransiyə salqan təhdidi arqisida Fransiyə andin Sovet ittıpaqi bilən əzara yərdəmlıxix keliximi tüzdi. Lekin Fransiyə ʻksiyətqi həkümiti keyin bu xərtnamini sadıqlik bilən ijqra kilmidi.

⑦ Marks, En'gels. «Gongchəndang hitapnamisi»ning 4-kisimiqə, Lenin. «Demokratik inqilapta sotsiyal demokratlar partıyisining ikki cəlüesi»ning 12-wə 13-kisimliriqa, «Sovet ittıpaqi gongchəndangi (bolxewiklar partıyisi) tarihi kışkiqə kursı»ning 3-bap 3-bölümigə qaralsun.

⑧ Stalin. «Leninizim asasliri toqrisida»ning 3-kisimiqə, «ʻktəbir inqilawi wə Rosiyə kommunistlirining cəlüesı»ning 2-kisimiqə, «Leninizim məsililirigə dair»ning 3-kisimiqə qaralsun.

⑨ 1935-yil 5-ayda Stalinning kızil armiyə xüeyüeni oququqilirining məktəp püttürüx murasimida səzligən nutkiqa qaralsun. Əsli teksti mundak: "İhtisaslik kixilər, kadırlar dunyadiki həmmə kımmətlik kapitallar iqide əng kımmətlik wə əng həl kıləuq əhmıyətke igə kapital. Qüxinix kerəkki, bizning hazırkı xaraitimizda 'Kadırlar həmmını həl kılıdu'."

⑩ Bu 1935-yildin 1936-yiləiqə dangzhongyangning luxıeni

bilən Zhang Guotaoning qekinix luxiəni otturisida bolqan ihtilapni kərsitidu. (Yapon jahan'girligigə qarxi turuxning celüesi toqri-sida)ning ② izahiqə qaralsun. Yoldax Mao Zedongning bu yərdə "ihtilaplar..... həl bolup kətti" digini kızil armiyə 4-fangmiən-jünining zhongyang kızil armiyisi bilən qoxulqanliqini kərsitidu. Keyin Zhang Guotaoning partiyigə oquktin-oquq asilik kılıp, qüxxünlixip əksil'inkilapqi bolup kətkənligigə kəlsək, bu rəhbərlik luxiəni üstidiki məsilə əməs, bəlki xəhsning asilik hərkiti, halas.

ƏMILİYƏT TOQRISIDA*

Bilix Bilən Əmiliyətning Munasiwiti—
Bilmək Bilən Qılmakning Munasiwiti
Toqrisida

(1937- yil 7- ay)

Marksқиқə boləqan weywulun bilix məsilisini adəmning ijtimailiqidin, adəmning tarihiy tərəkkiyatidin ayrıləqan halda küzətti, xunga bilixning ijtimai əmiliyətke boləqan bekindilik munasiwitini yəni bilixning ixləpqi kirixka wə sinipiy kürəxke boləqan bekindilik munasiwitini qüxinəlmidi.

* Partiyimiz iqidə bir kisiim jiaotiaozhuyiqi yoldaxlar uzak waqitlarқиқə Zhongguo inkilawining təjribilirini rət kilip, "Marksizim jiaotiao əməs, bəlki həkətning kiblinamisi" digen həkikətni inkar kilip kəldi wə pəkət Marksizim kitaplıridiki ayrim səz-jümliləni u yər, bu yərdin yuluwelip, kixiləni kərқutup kəldi. Yənə bir kisiim təjribiqi yoldaxlar uzak waqitlarқиқə əzlrining parqə-purat təjribilirigə yepixiwelip, nəziriyining inkilawiy əmiliyət üqün möhimliqini qüxənmidi, inkilapning omumi wəziyitini kərmidi, gərқə ularmu japa-muxəkkət qekip ixligən bolsimu, lekin kərқularqə ixlidi. Bu ikki hil yoldaxlardiki hata idiyilər bolupmu jiaotiaozhuyilik idiyə 1931–1934-yilliri Zhongguo inkilawini nahayiti qong ziyənqə uqratti,

Aldi bilən, Marksizimqılar, insanlarning ixlöpqikirix paaliyiti—əng tüz əmiliyət paaliyiti, baxka həmmə paaliyətlərnı bəlgiləydiqan nərsə, dəp qaraydu. Adəmning bilixi, asasən, maddi ixlöpqikirix paaliyitigə bekinəqan bolup, təbiət hədisilirini, təbiətning haraktirini, təbiətning qanuniyətlirini, adəmning təbiət bilən boləqan munasiwitini pəydin-pəy qüxinix bilən, xundakla, ixlöpqikirix paaliyiti arkilik, adəm bilən adəm otturisdiki muəyyən əzara munasiwətlərnımu türlük dərrijidə pəydin-pəy bilix bilən əməlgə axidu. Bu bilimlərnıng heqkaysisini ixlöpqikirix paaliyitidin ayrilip turup hasil kiləqili bolmaydu. Sinipsiz jəmiyəttə hər bir kixi jəmiyətning bir əzasi süpitidə, jəmiyətning baxka əzaliri bilən həmkarlixip, muəyyən ixlöpqikirix munasiwətlirini ornitip, ixlöpqikirix paaliyətliri bilən xuqullinidu, xuning bilən insanlarning maddi turmux məsilisini

jiaotiaozhuyiqilar bolsa Marksizim toniqə oriniwelip, jik yoldaxlarnı qaymukturdi. Yoldax Mao Zedongning «Əmiliyət toqrisida» digən bu əsiri partiya iqidiki jiaotiaozhuyi wə təjribiqiliktin bolupmu jiaotiaozhuyidin ibarət zhuguənzhuylık hatalıqlarnı Marksizimqə bilix nəziriyisi nükti-nəziri bilən pax kilix məksididə yeziləqan idi. Əmiliyətke səl qaraydiqan jiaotiaozhuyidin ibarət zhuguənzhuylıknı pax kilix möhim nükta kılınəqanlıktin, bu əsərgə «Əmiliyət toqrisida» dəp mawzu qoyuləqan. Yoldax Mao Zedong muxu əsərdə bayan kılınəqan nükti-nəzərlərnı Yən'əndə Yapon baskunqiliriqə karxi hərbi-siyasi daxüedə leksiye kılip oquəqan idi.

həl kilidu. Türlük sinipiy jəmiyətlərdə bolsa hər-kaysi siniplarğa mənəsup jəmiyət əzaliri ohxax bolmioğan xəkillərdə muəyyən ixləpşikirix munasiwətlirini ornitip, ixləpşikirix paaliyətli bilən xuquqlinidu, xuning bilən insanlarning maddi turmux məsilisini həl kilidu. Bundak ixləpşikirix paaliyətli—adəmning bilixining tərəkkiyatining tüp mənbəsi.

Adəmning ijtimai əmiliyiti ixləpşikirix paaliyitidin ibarət birlə xəkil bilən qəklinip kalmaydu, uning yənə sinipiy kürəx, siyasi hayat, pən wə sən'ət paaliyətliyə ohxax baxka nuroqun xəkili-rimu bolidu, kiskisi, jəmiyətiki əmiliy turmuxning barlik səhəliyə ijtimai adəmlər katnaxkan bolidu. Xunga, adəmning bilixi adəm bilən adəm otturisdiki türlük munasiwətləni maddi həyattin taxkiri siyasi hayat wə mədini həyattinmu (maddi həyatka yekin baqlanoğan) ohxax bolmioğan dərjədə bilix bilən əməlgə axidu. Bularning iqudə bolupmu türlük xəkildiki sinipiy kürəxlər adəmning bilixining tərəkkiyatıya qongkur təsir beridu. Sinipiy jəmiyətə, hər bir adəm muəyyən sinipiy orunda yaxaydu, sinipiy taməya bəsilmioğan heqkandak idiyə yok.

Marksizimqılar, insanlar jəmiyitining ixləpşikirix paaliyiti kədəmmu-kədəm təwən baskuqtin yukuri baskuqqa rawajlinidu, xunga, adəmləning biliximu, təbiətke nisbətən bolsun, jəmiyətke nisbətən bolsun, kədəmmu-kədəm təwən baskuqtin yukuri baskuqqa

yəni teyizliktin qongkurlukka, bir tərəplimilikdin kəp tərəplimilikke rawajlinidu, dəp karaydu. Kixilər nahayiti uzak tarihiy dəwr iqidə jəmiyət tarihini pəkət bir tərəplimə qüxinix bilənla qəklinip kəlgən idi, bu, bir tərəptin, ekispilatatsiyə kiləquqi siniplarning bir tərəplimə karaxliri jəmiyət tarihini daim burmilap kəlgənliktin boləqan bolsa, yənə bir tərəptin, ixləpqi kixilərnin tar boləqanlıqi kixilərnin nəzər dairisini qəkləp koyəqanlıktin boldi. Pəkət qayət zor ixləpqi kixilərnin küqlirigə—yirik sanaətkə əgixip yekinki zaman puroletariyati pəyda boləqan qaqdila, kixilər jəmiyət tarihining tərəkkiyati həkkidə ətraplık wə tarihiy qüxənqə hasil kilip, jəmiyət toqrisidiki bilixini pən'gə aylənduralidi, bu—Marksizim peni.

Marksizimqilar, pəkət kixilərnin ijtimai əmiliyitilə kixilərnin taxki dunya toqrisidiki bilixining həkikətligini əlqəydiqan əlqəm, dəp karaydu. Əmiliy əhwal mundak bolidu: Pəkət ijtimai əmiliyət jəryanida (maddi ixləpqi kixilərnin jəryanida, sinipiy küreə jəryanida, ilmiy təjribə jəryanida) kixilər kənglidə pükken nətijigə erixkəndila, andin ularning bilixining qinliqi ispatlinidu. Kixilər hizməttə qəlibə kəzənməqki yəni kənglidə pükken nətijigə erixməqki bolsa, əz idiyilirini qokum keguən taxki dunyaning kənuniyətlirigə muwəpiklaxturuxi kərek, muwəpiklaxturuxi, əmiliyət dawamida məqlup bolidu. Kixilər məqlup boləqandin keyin, məqlubiyəttin

sawak alidu, öz idiyilirini tüzitip, taxki dunyaning kanuniyətligigə muwapıqlaxturidu, xundak kilip, məqlubiyətni ɔalibiyətke aylanduridu, “Məqlubiyət muwəppəkiyətning anisi”, “Bir onguxsızlıkka uqri-sang, bir əkil tapisən” digən sözlər ənə xu daolini kərsitidu. Biənzhenglik weywulunqə bilix nəziriyisi əmiliyətni birinqi orunqə koyidu, adəmning bilixi əmiliyəttin bir azmu ayrilip ketəlməydu, dəp karaydu; əmiliyətning möhimliqini inkar kilidioqan, bilixni əmiliyəttin ayriwetidioqan barlik hata nəziriyilərnı rət kilidu. Lenin mundak digən idi: “Əmiliyət (nəziriyiwi) bilixtin yukuri turidu, qünki u omumilik hislitigila igə bolup qalmastin, biwastə riyallik hislitigimu igə.”^① Marksizimqə pəlsəpə—biənzhenglik weywulun əng roxən ikki hususiyətke igə: biri—uning sinipiyliqi, əzining puroletariyat üqün hizmət kilidioqanliqini oquk-axkara jakalaydi-qanliqi; yənə biri—uning əmiliyətqilligi, nəziriyining əmiliyətke bekindilik munasiwəttə bolidioqanliqini, nəziriyining asasi əmiliyət ikənligini, nəziriyining yənə öz nəwitidə əmiliyət üqün hizmət kilidioqanliqini təkitleydiqanliqi. Bilixning yaki nəziriyining həkikət-həkikət əməsligi zhuguən jəhəttin kəndak tuyuloqanliqioqə qarap əməs, bəlki keguən jəhəttin ijtimai əmiliyəttə kəndak nətijə bərgənligigə qarap bəlgilinidu. Həkikətning əlqimi pəkət ijtimai əmiliyətla bolidu. Əmiliyət nuktiinəziri—biənzhenglik weywulunqə bilix nəziriyisining birinqi wə tıp

nuktiinəziri^②.

Əmisə, adəmnıng bilixi zadi kandak kilip əmiliyəttn kelip qikidu wə yənə kandak kilip əmiliyət üqün hizmət kilidu? Bu məsilə bilixning tərəkkiyat jəryani kəzdin kəqürülsila qüxinixlik bolidu.

Əslidə adəm əmiliyət jəryanida dəslep pəkət xu jəryandiki xəy'ilərnıng hədisə tərəplirini, xəy'ilərnıng ayrim tərəplirini wə xəy'ilər arisidiki taxki baqlinixlarnila kəridu. Məsilən, qəttin Yən'ən'gə küzitix üqün kəlğən kixilər dəslepki bir-ikki kün iqidə Yən'ənning yər xaraitini, koqilirini, imarətlirini kəridu, nuroqun kixilər bilən uqrixidu, ziyapətlərgə, ədibiyat keqilirigə, ammiwi yiqinlarəja katnixidu, türlük sözlərnı anglaydu, türlük həjjetlərnı kəridu, bular bolsa xəy'ilərnıng hədisiliri, xəy'ilərnıng ayrim tərəpliri wə xəy'ilərnıng taxki baqlinixliri. Bu tuyoqu wə təsirat baskuqi bolup, bilixning həssi baskuqi dəp atilidu. Dimək, Yən'əndə uqrioqan bu ayrim-ayrim xəy'ilər küzitix əmigidiki əpəndilərnıng səzgü əzalirioqa təsir kərsitip, ularda tuyoqu pəyda kilidu, ularnıng mengisidə nuroqun təsiratları wə bu təsiratlar arisidiki təhminiy taxki baqlinixlarnı pəyda kilidu, bu—bilixning birinqi baskuqi. Bu baskuqta, kixilər tehi qongkur ukum hasil kilalmaydu, məntikkə (logikiəja) muwapik huləsə qikiralmaydu.

Ijtimai əmiliyətning dawam kilixi arkisida, kixilərdə əmiliyət jəryanida tuyoqu wə təsirat pəyda

kiloqan nərsilər nuroqun ketim təkrrarlinidu, buning bilən kixilərninğ mengisidə bilix jəryanidiki kəskin əzgirix (səkrəx) pəyda bolidu, ukum hasil bolidu. Ukum digən bu nərsə xəy'ilərninğ hədisilirini əməs, xəy'ilərninğ ayrim tərəplirini əməs, ularning taxki baqlinixlirini əməs, bəlki xəy'ilərninğ mahiyitini, xəy'ilərninğ omumiyitini, xəy'ilərninğ iqki baqlinixini igəlligən bolidu. Ukum bilən tuyoqu san jəhəttinla əməs, bəlki sūpət jəhəttinmu pərklidid. Muxundak dawamlıq ilğiriləp, həküm wə əkliy yəkün qikirix usulini kollaroqanda, məntikkə muwapik hulasigə kelix mümkin. «Üq padixalik həkkidə kissə» diki «Koxumisini bir türüwidid, kəngligə əkil kəldi» digən söz wə biz adəttə eytidioqan «Oylap bakay» digən söz adəmning öz mengisidə ukumlardin paydilinip, həküm wə əkliy yəkün qikiridioqanlıqini kərsitidid. Bu—bilixning ikkinqi baskuqi. Qəttin kəlgən küzitix əmigidiki əpəndilər türlük matiriyalarni toplioqan, uning üstigə «oylap bakkan»din keyin, ular «Gongchəndangning Yapon baskunqiliriqə karxi milli birliksəplik siyasiti təltəküs, səmimi wə həkiki ikən» digən həkümni qikiralaydu. Ular bundak həkümni qikəroqandin keyin, əgər əzlimu ittipaklixip wətənni kutkuzuxka səmimi bolidioqan bolsa, u halda, yənimu ilğiriləp, «Yapon baskunqiliriqə karxi milli birliksəp muwəppəkuyət kəzinalaydu» digən hulasigə kelidid. Bundak ukum, həküm wə əkliy yəkün baskuqi kixilərninğ birər xəy'ini bili-

xining pütүн jeryanida tehimu mohim baskuq yəni əkliy bilix baskuqi bolup hesaplinidu. Bilixning həkiki wəzipisi tuyoqlar arkilik pikir kilixka yetix, keguən xəy'ilərninğ iqki ziddiyətlirini. ularning kanuniyətlirini. bu jeryan bilən u jeryan arisidiki iqki baqlinixni pəydin-pəy qüxinixkə yəni məntikiy bilixkə yetixtin ibarət. Təkrar eytkanda, məntikiy bilix həssi bilixtin xuning üqün pərklikki, həssi bilix xəy'ilərninğ ayrim tərəplirigə, hədisilirigə, taxki baqlinixliriqə təwə nərsə, məntikiy bilix bol-sa qong bir kədəm ilgiriligənlik bolup, xəy'ilərninğ omumiyitigə, mahiyitigə wə iqki baqlinixliriqə yetip baroqan nərsə, u ətraptiki dunyaning iqki ziddiyətlirini eqip taxlaxka yetip baroqan bolidu, xuning bilən ətraptiki dunyaning tərəkkiyatini ətraptiki dunyaning omumi yiqindisidin, ətraptiki dunyaning həmmə tərəplirining iqki baqlinixliridin igəlliwəlalaydu.

Əmiliyətni asas kiləqan, teyizliktin qongkurlukka ətidioqan, biənzhenglik weywulunqə boləqan bundak bilixning tərəkkiyat jeryani toqrisidiki nəziriyini Marksizimdin ilgiri heqkim bundak həl kilmiəqan idi. Marksizimlik weywulun bu məsilini birinqi bolup toqra həl kildi, bilixning qongkurlixip berix hərkitini, ijtimai adəmninğ ixləpçikirix wə sinipiy kürəxtin ibarət murəkkəp. daim təkrarlinip turidioqan əmiliyitidə həssi bilixning məntikiy bilixkə siljix hərkitini weywulunluk bəlki biənzhenglik yosunda kərsitip bərdi. Lenin: "Madda chouxangi, təbiət

kanuniyətli chouxiangi, kimmət chouxiangi waha-kazalar, bir eqiz söz bilən eytkanda, həmmə ilmiy (tutruksiz əməs, toqra, jiddi) chouxianglar təbiətəni yənimu qongkur, yənimu toqra, yənimu toluk əks əttürüp beridu”^③ digən idi. Marksizim-Leninizim: bilix jəryanidiki ikki baskuqning hususiyətli xuki, bilix təwən baskuqta həssi bilix bolup ipadilididu, yukuri baskuqta məntikiy bilix bolup ipadilididu, ləkin bu baskuqlarning kaysibiri bolsun bir pütүн bilix jəryanidiki baskuqlar, dəp qaraydu. Həssilik bilən əkliylik süpət jəhəttin pərklinididu, ləkin bir biridin ayrilip kətkən əməs, ular əmiliyət əsasida birlikkə kəlgən bolididu. Bizning əmiliyitimiz həs kiləqan nərsilərnəni dərhal qüxinəlməydiqanliqiməznəni, pəkət qüxən’gən nərsilərnəni təhimu qongkur həs kilidiqanliqiməznəni ispatlaydu. Tuyəq u hədisə məsiləsinəni həl kilididu, nəziriyə bolsa məhiyət məsiləsinəni həl kilididu. Bu məsilərnəni həl kilixta əmiliyəttin zadi qətləp kətkili bolmaydu. Hərəkəndə adəm birər xəy’ini bilməkqi bolidikən, xu xəy’i bilən uqrixixi yəni xu xəy’ining xarəitida öz həyatini (əmiliyətini) ətküzüxi kərək, uningdin baxkə qarə yok. Feodallik jəmiyətə turup, kapitalistik jəmiyətning kanuniyət-lirini əldin bilix mümkin əməs idi, qünki u qaqda kapitalizim təhi kelip qikmiqan, bundə əmiliyət təhi bolmiqan idi. Marksizim pəkət kapitalistik jəmiyətninglə məhsuli boluxi mümkin. Marksning ərkin kapitalizim dəwridə jəhən’girlik dəwring bəzi

alahidə qanuniyətlerini aldin konkirit bilixi mümkün əməs idi, qünki kapitalizimning ahirki baskuqi bolqan jahan'girlik tehi yetip kəlmigən, bundak əmiliyət tehi bolmiqan idi, bu wəzipini pəkət Lenin wə Stalinla öz üstigə alalidi. Marks, En'gels, Lenin wə Stalinlar xuning üqün öz nəziriyilirini yaritalidiki, ular əzliri dana bolqandin taxkiri, mohimi, xu qaqdiki sinipiy kürəx wə ilmiy təjribilər əmiliyitigə xəhsən katnaxti, bu keyinki xərt bolmiqanda, hərəkandak danalixmu muwəppəkiyət kazinalmiqan bolatti. "Xiucəy əydin qikmay turupmu yər yüzidiki həmmə ixni bilidu" digən söz tehnika rawajlanmiqan kədimki zamanda bir kuruk söz idi, tehnika rawajlanqan hazırki dəwrdə bu sözni əməlgə axurux mümkün bolsimu, ləkin həkiki biwastə bilidiqanlar—yənila yər yüzidə əmiliyət bilən xuoqulliniwatkanlar, bu kixilər əzlirining əmiliyiti dawamida "bilix" kə igə bolidu, bu "bilix" yezik wə tehnika wastisi bilən "xiucəy"ning kəliqə yetidu, xiucəy andin wastilik yosunda "yər yüzidiki ixlarni bilixi" mümkün. Məlum xəy'i yaki xəy'ilərnə biwastə bilix üqün, pəkət riyallikni əzgərtix, məlum xəy'i yaki xəy'ilərnə əzgərtix yolidiki əmiliy kürəxlərgə xəhsən katnixix lazim, xundak kiloqandila, xu xəy'i yaki xəy'ilərnəng hədisiliri bilən uqraxkili bolidu, xuningdək pəkət riyallikni əzgərtix yolidiki əmiliy kürəxlərgə xəhsən katnaxkandila, xu xəy'i yaki xəy'ilərnəng məhiyitini eqip, ularni qüxən'gili bolidu. Mana

bu—hərkindak adəmning əmiliyətə mengiwatқан bilix yoli, birak bəzilər kəstən burmiliqan halda karxi gəplərni kilidu. Duniyada əng külkigə kalidiqanlar—“bilim əhli” diyilgənlər, ular u yər, bu yər-din angliwalqan yerim-yata bilimliri bilən əzini əzi “yər yüzidə birinqi” hesablaydu, buningdin ularning əzini qaqlimaydiqanliqi qikip turidu. Bilim məsilisi—pən məsilisi, u kilqilikmu sahtipəzlikni wə məqrurlukni kətməydu, bəlki uning əksini—səmilik wə kəmtərlikni kət'i tələp kilidu. Bilimlik bolay disəng, riyallikni əzgərtix yolidiki əmiliyətə katnixixing kerək. Nəxpütning təmini biləy disəng, nəxpütüni əzgərtixing—aqzingəqa selip yəp bekixing kerək. Atomning tüzüluxini wə haraktirini biləy disəng, wulixü wə huaxü təjribilirini ötküzüp, atomning halitini əzgərtixing kerək. Inkilapning nəziriyə wə usullirini biləy disəng, inkilapka katnixixing kerək. Həkiki bilimləarning həmmisi biwastə təjribidin baxlinidu. Ləkin adəm həmmila ixni biwastə təjribidin ötküzüp kətəlməydu, əmiliyətə, bilimning kəpqiligi wastilik təjribilərdin kelidu, kədimki zamandin kalqan wə qət'əllərdin kəlgən barlik bilimlər—ənə xundak bilimlər. Bu bilimlər kədimki kixilər wə qət'əlliklər biwastə təjribidin ötküzgən nərsilər, ular əgər kədimki kixilər wə qət'əlliklər biwastə təjribidin ötküzgən wakitta, Lenin eytkən xərtkə—“ilmiy chouxing”qa uyqun bolqan bolsa, keguən xəy'ilərnə ilmiy yosunda əks

əttürgən bolsa, u halda, bu bilimler ixənqlik bolidu; undak bolmisa, ixənqlik bolmaydu. Xuning üqün, bir adəmning bilimi biwastə təjribidin kəlgən bilim wə wastilik təjribidin kəlgən bilim digən ikki kisimdin taxkiri qikip kətməydu. Xuningdək mən üqün wastilik təjribə bolqini baxkilar üqün yənila biwastə təjribə bolidu. Xuning üqün, bilimning omumi yiqindisidin eytkanda, hərəkandak bilim biwastə təjribidin ayrilip ketəlməydu. Hərəkandak bilimning mənbəsi adəmning səzgü əzalirining keguən taxki dunya toqrisidiki tuyoqusida bolidu, kimki bu tuyoquni inkar kilsa, biwastə təjribini inkar kilsa, riyallikni əzgərtix yolidiki əmiliyətkə xəhsən katnixix lazimliqini inkar kilsa, u weywulunqi əməs. “Bilim əhli”lirining külkigə kəlixining səwiwimu ənə xu yərdə. Zhongguoluklarda “Yolwasning uwisioqa kirməy turup, yolwas balisini tutalmaysən” digən bir səz bar. Bu səz—kixiləning əmiliyiti üqün həkikət, bilix nəziriyisi üqünmu həkikət. Əmiliyəttin ayriloqan bilixning boluxi mümkin əməs.

Riyallikni əzgərtix yolidiki əmiliyət اساسida məydanqa kelidiloqan biənzhenglik weywulunqə bilix hərkitini—bilixning pəydin-pəy qongkurlixix hərkitini enik qüxinix üqün təwəndə yənə birkanqə konkirit misal kəltürimən.

Puroletariyatning kapitalistik jəmiyətni bilixini alsak, ular əz əmiliyitining dəsləpki dəwridə—maxi-

nilarni wəyran kılıx wə zifalik kürəx dəwridə, pəkət hessi bilix baskuqida bolup, kapitalizimdiki türlük hadisilərnıng ayrim tərəplirinila wə ularnıng taxki baqlinixlirinila bilətti. U dəwrdə ular tehi “əzidiki sinip” idi. Lekin əz əmiliyitining ikkinqi dəwrigə—anglik, təxkillik iktisadiy kürəx wə siyasi kürəx dəwrigə kəlgəndə, əmiliyətlər arkisida, uzak muddətlik kürəx təjribiliri arkisida wə bu təjribilər Marks, En’gels tərpidin ilmiy usulda hulasilinip, Marksizim nəziriyisining məydanəqa kelixi, buning bilən puroletariyatnıng tərbiyilinixi arkisida, puroletariyat kapitalistik jəmiyətning mahiyitini qüxəndi, ijtimai siniplar arisidiki ekispilatatsiyə munasiwətlirini qüxəndi, puroletariyatnıng tarihiy wəzipisini qüxəndi, bu dəwrdə ular “əzi üqün sinip”ka aylandı.

Zhongguo həlkining jahan’girlikni biliximu ənə xundak boldi. Birinqi baskuq yüzə, hessi bilix baskuqi boldi, bu Təyping tiən’guo hərkiti wə yihetuən hərkiti katarlik tomtak pəywəyzhuyilik kürəxlərdə ipadiləndi. İkkinqi baskuq andin əkliy bilix baskuqi boldi, buningda jahan’girlikning türlük iqki wə taxki ziddiyətliri kərüwelindi həm jahan’girlikning Zhongguodiki məybənlər sinipi wə feodallar sinipi bilən birlixip, kəng Zhongguo həlkini ezix mahiyiti kərüwelindi, bu bilix 1919-yil 4-may hərkitining aldi-kəynidila baxlandı.

Əmdi biz uruxka nəzər selip kərəyli. Uruxka rəhbərlik kıləuqılar əgər urux təjribisi yok kixilər-

din bolup qalsa, konkirit bir uruxning (məsilən, etkənki 10 yillik yər inkilawi uruximizning) qongkur yetəkqi kanuniyətlerini dəslepki baskuqta qüxən-məydu. Ular dəslepki baskuqta nuroqun jənglərninğ təjribilirinila baxtin kəqüridu, bəlki jənglərdə nahayiti kəp məqlup bolidu. Lekin təjribilər (jənglərdə qəlibə kazinix bolupmu məqlup boluxtin aloqan təjribilər) arkisida, ular pütүн uruxka singgən iqki nərsilərnı yəni xu konkirit uruxning kanuniyətlerini əzləxtürüx, zhənlüə wə zhənsħuni qüxinix imkaniyitigə igə bolidu, xuning bilən uruxka ixənqlik ħalda yetəkqilik kılalaydiqan bolidu. Xu qaqda əgər uruxka yetəkqilik kılıxka baxka bir təjribisiz kixi koyulsa, umu bəzibir jənglərdə məqlup boləqandin keyin (təjribə ħasil kıləqandin keyin), andin uruxning toqra kanuniyətlerini qüxiniwalalaydu.

Bəzi yoldaxlarning birər ħizmət wəzipisini baturluk bilən kəbul kılalmıqanda, ixənqim yok, dəydiqanlıqini pat-pat anglap turimiz. Nimə üqün ixənqi yok? Qünki ular xu ħizmətninğ məzmuni wə xaraiti ħəkkidə kanuniyətlik qüxənqigə igə əməs, ular bundak ħizmət bilən ya ħeqkaqan uqraxmiqan, ya kəp uqraxmiqan, xuning üqün ularning bundak ħizmətninğ kanuniyətleri toqrisida səz eqixi mümkin əməs. ħizmətninğ əħwali wə xaraitini təpsili təħlil kılip bərgəndin keyin, ular əzidə bir kədər ixənq pəyda boləqanlıqini ħes kılip, xu ħizmətni ixləxkə razi bolidu. Əgər ular xu ħizməttə bir məzgilni etküzüp,

xu hizmətkə dair təjribilərgə igə boluwalsa, uning üstigə, ular məsiligə zhuguən, bir tərəplimə wə yüzə karaydiqan kixilərdin bolmay, əhwalni ihlas bilən qongqur kuzitidiqan kixilərdin bolsa, hizmətni kandaq elip berix kerəkligi toqrilik əzliri huləsə qiki-ralaydu, ularning hizməttiki ǝəyritimu zor dərjide axidu. Məsiligə zhuguən, bir tərəplimə wə yüzə karaydiqan kixilərlə birər jayqə barqanda, mohit-ning kandaqliqini sürüxtürməy, ixning omumiyitigə (ixning tarihiqə wə hazirki pütün əhwaliqə) karimay xuningdək ixning mahiyitigə (ixning haraktiri wə xu ixning baxka ixlar bilən bolqan iqki baqlinixiqə) berip yətməylə, bilərmənlik bilən buyruk qüxürüp ketidu, bundak kixilərdin domilap qüxməydiqini yok.

Buningdin kəruliduki, bilix jəryanining birinqi kədimi taxki dunyaning hadisiliri bilən dəslepki uqrixix bolup, tuyqə baskuqioqə yatidu. Ikkinqi kədimi tuyqə matiriyallirini omumlaxturup tərtipkə selix wə yengiwaxtin ixləx bolup, ukum, həküm wə əkliy yəkün baskuqioqə yatidu. Tuyqə matiriyalliri nahayiti mol (parqə-purat əməs) həm əmiliyətkə uyoqun (hata tuyqə əməs) bolqandila, muxundak matiriyallarqə asasinip toqra ukum wə məntik hasil kilqili bolidu.

Bu yərdə təkitlep kərsitix zərür bolqan ikki mohim nukta bar. Birinqisi, əkliy bilixning hessi bilixkə bekinidiqanliqi məsilisi bolup, bu həkətə yukurida səzləp ətken idim, bu yərdə yənə təkrrar

eytip ətımən. Kimki, əkliy bilix həssi bilixtin hasil bolmaslıqımu mümkün, dəp karısa, u weyxinlunqı bolidu. Pəlsəpə tarihida “weylilun” ekimi digən bir ekim bar, bu ekim pəkət əkliylikning qinliqinila etirap kilip, təjribining qinliqini etirap kilmaydu, pəkət əkliylikla ixənqlik, həssi təjribilər bolsa ixənqsiz, dəp hesaplaydu, bu ekimning hatalıqı pakitlarni astin-üstün kiliwətkənligidin ibarət. Əkliy nərsilərnin ixənqlik boluxining səwiwi ularning dəl həssi nərsilərdin kelip qikkanlıqıda, undak bolmi-
 qanda, əkliy nərsilər mənəbəsiz su, yiltizsiz dərəhkə ohxax bolup qaloqan bolatti, xuningdək pəkət zhuguən rəwixtə öz əzidin kelip qaloqan ixənqsiz nərsə bolup qaloqan bolatti. Bilix jəryanining tertiwidin eytkanda, həssi təjribə birinqi nərsə, bizning ijtimai əmiliyətning bilix jəryanidiki əhmiyitini təkitleximizning səwiwi xu yərdiki, pəkət ijtimai əmiliyətla adəmning bilixining pəyda boluxka, keguən taxki dunyadin həssi təjribilər hasil kilixka baxlixioqa imkaniyət beridu. Kəzini yumup, kulioqini etiwaloqan, keguən taxki dunyadin alakisini pütünləy üzgən adəmdə bilix digən nərsə bolmaydu. Bilix təjribidin baxli-
 nidu—bilix nəziriyisining weywuluni ənə xu.

İkkinqisi, bilixni qongkurlitixka, bilixning həssi baskuqini əkliy baskuqka rawajlanduruxka toqra kelidu—bilix nəziriyisining biənzhengfasi ənə xu^④. Bilixni təwən baskuq boləqan həssi baskuqta tohtitip koysa bolidu, pəkət həssi bilixla ixənqlik bolidu,

өклий биліх іхәнқлік болмайду, дөп һесaplанса, бу тарихтики “тәҗрибиқилик” hatalioқini тәкrarlioқanlik болиду. Tuyoқu matiriyalliri, дәрwәкә, keгуән taxki dunyaning бәзibir qinlioқining inkasi bolsimu (Mән бу yөрдә тәҗribini пәкәт iqki xәhsән тәsirat дөп karaydioқan weyxinlik тәҗрибиқилик үстидә tohtalmay-mән), lekin бу matiriyallarning пәкәт bir тәрәплимә wә yүзә нәrsilər ikәнligini, bundak inkasning to-luk болмайdioқanlioқini, хәy’ilәrning mahiyitini әks әттүrmigәнligini qүxәнmәslik bundak нәziriyining hatalioқи. Toluk halda pүtkүl хәy’ini әks әттүрүх, хәy’ining mahiyitini әks әттүрүх, хәy’ining iqki канuniyәtlirini әks әттүрүх үqүн, тәpәkkur yardimi bilән mol tuyoқu matiriyalliri үстидә naқirini elip taxlap, yahxisini iloқiwelix, sahtisini elip taxlap, qinini saklap kelix, buningdin uningoқа әtүх, taxki-risidin iқkirisigә kirixтәk yengiwaxtin ixlәp qikix ixlirini elip berip, ukum wә нәziriyә xitongini wujutka kәltүрүх lazim, һessi bilixtin әклий bilixкә sәkrәx lazim. Bundak yengiwaxtin ixlәp qikiloқan bilix әslidikisigә karioқanda tehimu kuruk, tehimu ixәнqsiz bilix болмайду, әksiqә, u bilix jeryanida әmiliyәt asasioқа binaән, ilmiy yosunda yengiwaxtin ixlән’gән нәrsila bolidikән, huddi Lenin eytkәndәk, keгуән хәy’ini tehimu qongkur, tehimu тоqра, tehimu toluқ әks әттүргән нәрсә болиду. Qakina ixwazlar buni qүxәнmөyду, ular тәҗribigә һөрмәт kilidu, әmma нәziriyigә sәl karayду, xunga keгуән

jeryanning omumiyitini baykiyalmaydu, ularning enik fangzheni bolmaydu, kəng istikbali bolmaydu, ular tasadipi muwəppəkiyətliri wə tar qaraxliri bilən məs bolup yüridu. Əgər bundak kixilər inki-lapka yetəkqilik kildiqañ bolsa, inki-lapni muwəp-pəkiyətsizlikkə elip baridu.

Əkliy bilix hessi bilixkə bekinidu, hessi bilixni əkliy bilixkə rawajlanduruxka toqra kelidu, bu—biənzhenglik weywulunqə bilix nəziriyisi. Pəlsəpi-diki “weylilun” wə “təjribiqilik” bilixning tarihiyli-qini yaki biənzhenglikliqini quxənməydu, bularning hər ikkisidə həkikətning bir tərpi bar bolsimu (Bu yərdə səz weyxinlik weylilun wə təjribiqilik toqri-sida əməs, weywuluk weylilun wə təjribiqilik toqri-sida baridu), ləkin bilix nəziriyisining omumiyitidin aloqanda, hər ikkisi hata. Həssiliktin əkliylikkə ətuxtın ibarət biənzhenglik weywulunqə bilix hərkiti bir kiqik bilix jeryani (məsilən, bir xəy'i yaki bir ixni bilix) üqünmu, bir qong bilix jeryani (məsilən, bir jəmiyət yaki bir inki-lapni bilix) üqünmu ortak bolidu.

Ləkin bilix hərkiti buning bilən tehi tügiməydu. Biənzhenglik weywulunqə bilix hərkiti əgər əkliy bilixkiqila berip yətsə, u halda, məsilining yerimioqila yətkən bolidu. Uning üstigə, Marksizimqə pəlsəpigə nisbətən eytkanda, tehi anqə mohim bolmioqan yerimioqila yətkən bolidu. Marksizimqə pəlsəpining qarixiqə, intayin mohim məsilə keguən

dunyaning kanuniyətlerini biliweliq, xuning bilən dunyani qüxəndürüp berələydiqan boluxta əməs, bəlki keguən kanuniyətlər toqrisidiki bu bilix arki-lik dunyani paaliyətqanlik bilən əzgərtixtə. Marksizimning karixiqə, nəziriyə mohim, uning mohimliqini Leninning: "Inkilawiy nəziriyə bolmisa, inkilawiy hərəkətmu bolmaydu"^⑤ digən səzi toluk kərsitip beridu. Həlbuki, Marksizim nəziriyini uning hər-
kətke yetəkqilik kilalaydiqanliqi üqün wə pəkət xuning üqünla mohim bilidu. Əgər toqra nəziriyə bolqandimu, pəkət kuruktin-kuruk səzləp koyup, əməlgə axurmay, tahtiwxioqa elip koyulsa, u halda, bundak nəziriyə hərkanqə yahxi bolqan bilənmu əhmiyətsiz bolidu. Bilix əmiliyətting baxlinidu, əmiliyət arkilik hasil kilinqan nəziriyiwi bilix yənə əmiliyətke kayturuluxi kerək. Bilixning paaliyətqanlik roli hessi bilixning əkliy bilixke otüxtin ibarət paal səkrəxtila ipadilix bilən kalmastin, tehimu mohimi, əkliy bilixning inkilawiy əmiliyətke otüxtin ibarət səkrəxtimu ipadilix kerək. Dunyaning kanuniyətlerini igəlligən bilix yənə dunyani əzgərtix əmiliyitigə kayturuluxi, ixləpqikirix əmiliyitidə, inkilawiy sinipiy kürəx wə milli kürəxlər əmiliyitidə xundakla ilmiy təjribilər əmiliyitidə kollinilixi lazim. Bu—nəziriyini sinap kərux wə nəziriyini rawajlandurux jeryani, pütün bilix jeryanining dawami. Nəziriyiwi nərsining keguən həkikətlikkə uyqun kelix-kəlməslik məsilisi yukurida səzlən'gən hessi-

liktin əkliqlikka ətuxtın ibarət bilix hərkitidə toluk həl kilinmaydu, toluk həl kiliniximu mümkün əməs. Bu məsilini toluk həl kilix üçün, pəkət əkliy bilixni yənə ijtimai əmiliyətke kayturux, nəziriyini əmiliyətə kollinip, uning kəzligən məksətke elip baralaydioqan-baralmaydioqanlıoıoqa karax kerək. Nuroqun təbii pən nəziriyilirining həkikət dəp atilixi bu təlimatlarınq təbii pən alimliri təripidin ijat kilinqan qaoıda həkikət bolınanlıoıı üçünla əməs, bəlki keyinki ilmiy əmiliyətlər təripidin ispatlanqan qaoıda həkikət bolınanlıoıı üçün. Marksizim-Leninizimning həkikət dəp atiliximu bu təlimatning Marks, En'gels, Lenin wə Stalinlar təripidin ilmiy yosunda ixləp qikilınqan qaoıda həkikət bolınanlıoıı üçünla əməs, bəlki keyinki inkilawiy sinipiy kürəx wə milli kürəxlər əmiliyiti təripidin ispatlanqan qaoıda həkikət bolınanlıoıı üçün. Bionzhenglik weywulunıing omumi həkikət boluxi hərəkəndak kixining əmiliyiti uning dairisidin qətkə qikip ketəlməydioqanlıoıı üçün. İnsanlar bilixining tarihi bizgə xuni kərsitip beriduki, nuroqun nəziriyilərninq həkikətliqi toluk bolınqan, ularning toluksizliqi əmiliyətning siniqi arkilik toluklandırulınqan; nuroqun nəziriyilər hata bolınqan, ularning hatalikliri əmiliyətning siniqi arkilik tüzitilgən. Əmiliyət həkikətninq əlqimi diyiximizning səwiwi, "Turmux, əmiliyət nuktiənəziri bilix nəziriyisining birinqi wə tıp nuktiənəziri boluxi kerək"^⑥ diyiximizning səwiwi ənə

xu yərdə. Stalin obdan eytkan: “Əgər nəziriyə inkilawiy əmiliyət bilən baqlanmisa, dūyxiangsiz nəziriyə bolup qalidu, huddi xuningdək, əmiliyətmu əzigə inkilawiy nəziriyini qiblinamə qilmisa, qarqū əmiliyət bolup qalidu.”⑦

Əmisə, bilix hərkiti xuning bilən tamamlanqan bolamdu? Bizning jawawimiz xuki, tamamlanqan bolidu, xundakla yənə, tamamlanmiqan bolidu. Ijtimai adəm birər tərəkkiyat baskuqidiki birər keguən jeryanni əzgərtix əmiliyitigə (məyli təbiəttiki birər jeryanni əzgərtix əmiliyiti bolsun, yaki jəmiyəttiki birər jeryanni əzgərtix əmiliyiti bolsun) kirixkinidə, keguən jeryanning əks etixi wə zhuguən paaliyət-qanlikning təsir kərsitixi arkisida, əzining bilixini hessiliktin əklylikka siljitip, xu keguən jeryanning kanuniyətligə omumən uyqun kelidiqan idiyə, nəziriyə, pilan yaki fang’ənlərnə wujutka kəltüridu, uningdin keyin bu idiyə, nəziriyə, pilan yaki fang’ənlərnə yənə xu əyni bir keguən jeryandiki əmiliyətə kollinidu, əgər kəzligən məksətni əməlgə axuralisa, yəni aldın bəlgilən’gən idiyə, nəziriyə, pilan, fang’ənlərnə xu əyni bir jeryandiki əmiliyətə wəkəlikkə aylanduralisa, yaki omumən wəkəlikkə aylanduralisa, u halda, xu konkirit jeryanni bilix hərkiti tamamlanqan bolidu. Məsilən, təbiətni əzgərtix jeryanida birər kuruluş pilanining ixka exixi, birər ilmiy pərəzning ispatlinixi, birər sayman-jabdukning yasilixi, birər ziraətning yiqi-

welinixi, jəmiyətni əzgərtix jəryanida birər ix tax-laxning muwəppəkiyəť kəzinixi, birər uruxning qəlibə kəzinixi, birər maarip pilanining ixka exixi—bularning həmmisi kəzligən məksəťning əməlgə axurulqanlıqı bolup həsaplinidu. Lekin, omumən eytkanda, təbiətni əzgərtix əmiliyitidə bolsun, yaki jəmiyətni əzgərtix əmiliyitidə bolsun, kixilər aldın bəlgiligən idiyə, nəziriyə, pilan, fang'ənlər heqbir əzgirixsiz əməlgə axidiqan ix nahayiti az bolidu. Bundak boluxining səwiwi xuki, riyallikni əzgərtix bilən xuqullanıquqi kixilər daim nuroqunliqan qəklimilərgə uqrap turidu, daim ilmiy xarait wə tehnikwi xaraitning qəklimisigə uqrapla qalmastin, bəlki keguən jəryanning rawajlinixi wə uning ipadilini x dərijisining qəklimisigimu uqrap turidu (Keguən jəryanning tərəpliri wə mahiyiti tehi toluk eqilmiqan bolidu). Bundak əhwalda, ilgiri kütülmigən hallar əmiliyəť jəryanida kərülidu, xu səwəptin, idiyə, nəziriyə, pilan, fang'ənlərnı kışmən əzgərtix ixi daim bolup turidu, pütünləy əzgərtix iximu bolup qalidu. Bu, aldın bəlgilən'gən idiyə, nəziriyə, pilan, fang'ənlər əmiliyətkə kışmən yaki pütünləy muwapik kəlməy kalidıqan, kışmən yaki pütünləy hata bolup qikidiqan ixlar bolup qalidu, digən sız. Kəp wakıtlarda məqlubiyətni nuroqun kətim təkrrarlıqanda, andin hata bilixlərnı tüzətkili bolidu, andin keguən jəryanning kanuniyəťlirigə uyqunlixixka erixkili bolidu, xuning bilən andin zhuguən

nərsilərnı keguən nərsilərgə aylanduroqılı yəni kəngüldə pükkən nətijigə əmilıyət jəryanıdā erıxkılı bolıdu. Ləkin kandak bolsa bolsun, xu wakitkə yətkəndə, kixilərnıng birər tərəkkiyat baskuqidiki birər keguən jəryanı bilix hərkiti tamamlanqan hesaplınıdu.

Birak, jəryanning siljixidin eytkanda, kixilərnıng bilix hərkiti tamamlanmioqan bolıdu. Hərkindak jəryan, möyli təbiət dunyasiqā təlluk jəryan bolsun, yaki jəmiyətke təlluk jəryan bolsun, iqqi zıddiyətlər wə kürəxlər səwiwidin alqā karap siljiydu wə alqā karap rawajlınidu, kixilərnıng bilix hərkitimu xuningqā əgixip siljixi wə rawajlınıxi kerək. İjtimai hərketin eytsak, həriki inkilawiy rəhbərlər, yukurıdā eytip ətülgəndək, öz idiyisi, nəziriyisi, pilanı, fang'ənliridə hatalik kərülgəndə, uni tüzitixkə mahir boluxi kerək bolupla kalmastin, bəlki birər keguən jəryan birər tərəkkiyat baskuqidin yənə bir tərəkkiyat baskuqiqa siljiqan wə buruloqanda, uningqā əgixip əzidə wə inkilapka katnaxkan barlik kixilərdə zhuguən bilix jəhəttimu siljix wə burulux kilixkə mahir boluxi yəni yengi inkilawiy wəzipilər wə yengi hizmət fang'ənlirini əhwaldiki yengi əzgirixlərgə muwapıxlaxturup otturiqā koyuxi kerək. Inkilap dəwrıdə əhwalning əzgirixi nahayiti tez bolıdu, əgər inkilapqılar bilixini xuningqā yarıxa tez əzğərtməydiqan bolsa, inkilapni ətəlibigə elip baralmaydu.

Lekin idiyə əmiliyəttin keyin qalidiqan ix daim bolup turidu, buning səwiwi—adəmlərnin bilixinin nuroqun ijtimai xaraitning qəklimisigə uqraydiqanlıqı. Biz inkilap qoxunidiki jahillaroqa karxi turimiz, qunki ularning idiyiliri əzgərgən keguən əhwaləqa əgixip ilgiriliyəlməy, tarihta onqıl jihuyzhuyi bolup ipadiləndi. Bu kixilər ziddiyətlər kürixinin keguən jəryanni aloqa sürgənligini baykiwalalmaydu, ularning bilixi bolsa kona baskuqta turiweridu. Barlik jahillarning idiyiliridə bundak hususiyət bolidu. Ularning idiyiliri ijtimai əmiliyəttin ayriloqan, ular jəmiyyət hərvisi qakining aldidə turup yobxlamqı bolalmaydu, ular pəkət hərwinin arkisidin sərilib, hərwa bək qapsan mengip kətti, döp zarlinixnilə bilidu, uni arkiəqa tartixka, kəynigə buraxka urunidu.

Biz “sol” qanat səpsətiqilərgimu karxi turimiz. Ularning idiyiliri keguən jəryanning muəyyən tərəkkiyat baskuqidin ətüp kətkən bolidu, ularning bəziliri ham hiyalni həkikət döp hesablaydu; bəziliri bolsa pəkət kəlgüsidilə riyallikqa aylinix mümkinqiligi boləqan qayilərnə hazirlə küqəp əməlgə axuruxka urunup, kəpqilik kixilərnin hazırki əmiliyitidin ayrilip qalidu, hazırki riyalliktin ayrilip qalidu, bu hal hərəkəttə təwəkkülqilik bolup ipadilinidu.

Weyxinlun wə jixielik weywulun, jihuyzhuyi wə təwəkkülqilik zhuguən bilən keguənni bir biridin bəlüwetix, bilix bilən əmiliyətni bir biridin ayriwetix bilən haraktirlinidu. Ilmiy boləqan ijtimai əmiliyyət

bilən haraktirlanqan Marksizim-Leninizimqə bilix nəziriyisi bu hata idiyilərgə kət'i qarxi qikmay turalmaydu. Marksizimqılar etirap kiliduki, aləming mutlək omumi tərəkkiyati jəryanida hər bir konkirit jəryaning tərəkkiyati nisbi bolidu, xuning üqün mutlək həkikət ekinida kixiləning hər bir muəyyən tərəkkiyat baskuqidiki konkirit jəryanlarni bilixi pəkət nisbi həkikətlikkə igə. San-sanaksiz nisbi həkikətləning yiqindisi mutlək həkikət bolidu^⑧. Kegüən jəryaning tərəkkiyati ziddiyətlər wə kürəxlər bilən toloqan tərəkkiyat, adəming bilix hərkitining tərəkkiyatimu ziddiyətlər wə kürəxlər bilən toloqan tərəkkiyat. Kegüən dunyadiki həmmə biənzhengfalik hərketlər kixiləning bilixidə ya baldur, ya keyin əks etidu. Ijtimai əmiliyətiki pəyda bolux, rawajlinix wə yokilix jəryanliri qəksiz bolidu, adəming bilixidiki pəyda bolux, rawajlinix wə yokilix jəryanlirimu qəksiz bolidu. Muəyyən idiye, nəziriyə, pilan, fang'ənlərgə asasinip keguən riyal-likni əzgərtidioqan əmiliyət tohtimay aloqa basidu, adəming keguən riyal-likni biliximu tohtimay qong-kurlixidu. Kegüən riyal dunyaning əzgirix hərkiti mənggü ayaklaxmaydu, xunga kixiləning əmiliyət dawamida həkikət- ni biliximu mənggü ayaklaxmaydu. Marksizim-Leninizim həkikət- ni bilixni ayaklaxtur- qini yok, bəlki həkikət- ni bilix yolini əmiliyət jəryanida üzlüksiz eqip baridu. Hulasimiz mundak: zhugüən bilən keguəning, nəziriyə bilən əmiliyət-

ning, bilmək bilən qılmakning konkirit tarihiy birligini kuwwətləx; konkirit tarihtin ayriloqan barlik “sol” yaki ong hata idiyilərgə karxi turux.

Jəmiyət tərəkki kilip bügünki dəwrgə yetip kəlgəndə, dunyani toqra bilix wə dunyani toqra əzgərtix məs’uliyiti tarihiy yosunda puroletariyat wə uning partiyisining üstigə yükləndi. Ilmiy bilixkə əsasən bəlgilən’gən, dunyani əzgərtixkə karitiloqan bundak əmiliyət jəryani dunyada jümlidin Zhongguoda bir tarihiy pəytkə—tarihtin buyan kərülüp bakmioqan mohim pəytkə yetip kəldi, u bolsimu dunyaning jümlidin Zhongguoning zulmətlik tərini pütünləy aqdurup taxlap, ularni hazirəqiqə kərülüp bakmioqan parlak dunyaqə aylanduruxtin ibarət. Puroletariyatning wə inkilawiy həkning dunyani əzgərtix yolidiki kürəxliri təwəndiki wəzipilərnə əməlgə axuruxni: keguən dunyani əzgərtixni xuningdək əzining zhuguən dunyasini əzgərtix—əzining bilix kabiliyitini əzgərtix, zhuguən dunyaning keguən dunya bilən boləqan munasiwitini əzgərtixni əz iqigə alidu. Bundak əzgərtix yər xarining bir kismida—Sovet ittipakida yoloqə koyuldi. Ular hazir bundak əzgərtix jəryanini ilgiri sürməktə. Zhongguo həkni wə dunya həkimi bundak əzgərtix jəryanini besip etməktə, yaki besip ətküsi. Əzgərtilidiloqan keguən dunya əzgərtixkə karxi boləqan barlik kixilərnimu əz iqigə alidu; ularning əzgərtilixi məjbur-lax baskuqidin ətuxi lazim, andin ular angliklik

baskuqıqə kirələydu. Dunya pütün insanlar özini wə dunyani anglik əzgərtix waqtıqə yətkəndə, dunyawı kommunistim dəwri bolıdu.

Əmiliyət arkilik həkikət tepilıdu, yənə əmiliyət arkilik həkikət ispatlinıdu wə rawajlandırulıdu. Həssi bilixtin paaliyətqanlik bilən əkliy bilixkə etüx, yənə əkliy bilixtin paaliyətqanlik bilən inkilap əmiliyitigə yətkəqilik kilip, zhuguən dunya wə keguən dunyani əzgərtixkə etüx bolıdu. Əmiliyət—bilix—yənə əmiliyət—yənə bilix,—bundak xəkil qəksiz dəwr kilip turıdu, əmiliyət bilən bilixning hər bir dəwr kilixining məzmuni bolsa ilgirikisigə kariqanda bir baldak yukuri kətirilıdu. Mana bular biənzhenglik weywulunıng pütün bilix nəziriyisi, bular biənzhenglik weywulunıng bilmək bilən kilməkning birligi karixi.

Izahlar

① Lenin. «Gegelning «Logika ilmi» digən kitawidin üzündilər»din elinqan.

② Marks. «Feyyerbah toqrisida tiganglar»qə wə Lenin. «Weywulun wə jingyən pipənlun» 2-bap 6-bölümgə karalsun.

③ Lenin. «Gegelning «Logika ilmi» digən kitawidin üzündilər»din elinqan.

④ Lenin. «Gegelning «Logika ilmi» digən kitawidin üzündilər»gə karalsun: «Qüxinix üqün, qüxinix wə tətqik kilixni təjribidin baxıax kerək, təjribidin omumilikqə kətirilix kerək.»

⑤ Lenin. «Nimə kilix kerək?» 1-bap 4-bölümdin elinqan.

⑥ Lenin. «Weywulun wə jingyən pipənlun»din elinqan. Xu

kitapning 2- bap 6- bəlumigə qaralsun.

⑦ Stalin. «Leninizim asasliri toqrisida»din elinçan. Xu kitapning 3- kısmiqa qaralsun.

⑧ Lenin. «Weywulun wə jingyən pipənlun» 2- bap 5- bəlumgə qaralsun.

ZIDDIYƏT TOQRISIDA*

(1937- yil 8- ay)

Xəy'ilərning ziddiyət kanuni yəni karimu-karxilik birlik kanuni—weywuluk biənzhengfaning əng tıp kanuni. Lenin: “Əsli mənisidin eytkanda, biənzhengfa düyxiangning öz mahiyitidiki ziddiyətlərnı tətqiq kilix diməktur”^① dəydu. Lenin bu kanunni daim biənzhengfaning mahiyiti dəp ataydu, yənə uni biənzhengfaning hexini dəpmu ataydu^②. Xunga, bu kanunni tətqiq kiləqinimizda, nurəqun jəhətlərdə tohtalmay ətəlməymiz, nurəqun pəlsəpiwi məsililə üstidə tohtalmay ətəlməymiz. Əgər biz bu məsililərnı enikliwalsak, weywuluk biənzhengfani tüptin qüxəngən bolimiz. Bu məsililə: ikki hil dunyakarax; ziddiyətning omumiliqi; ziddiyətning alahidiligi; asasiy ziddiyət wə ziddiyətning asasiy təripi; ziddiyət tərəplirining ohxaxliqi wə kürixi; düykangning

* Bu pəlsəpiwi əsərnı yoldax Mao Zedong «Əmiliyət toqrısida»din keyin, əyni bir məqsəttə yəni partiyidə saklinip kəlgen eqir jiaotiao zhuyilik idiyilərnı yengix məksididə yazəqan wə Yən'əndə Yapon baskunqiliriqa karxi hərbi-siyasi daxüedə leksiye kilip oquəqan idi, bu kitapka kirgüzux waqtida, aptor kismən toluklidi, kiskartti wə tüzitix kirgüzdi.

ziddiyətlər iqidə tutқан orni.

Sovet ittupaki pəylasopliri yekinki yillarda Deborin ekimining weyxinlunini pipən kildi, bu ix bizni tolimu kizikturdi. Deborinning weyxinluni Zhongguo gongchəndangi iqidə nahayiti yaman təsirlərni pəyda kiləjan idi, partiyimiz iqidiki jiaotiaozhuyilik idiyilərnə ənə xu ekimning pikir kilix istili bilən munasiwətsiz dəp eytkili bolmaydu. Xuning üqün, bizning hazirki pəlsəpə tətqiqati hizmitimiz jiaotiaozhuyilik idiyilərnə süpürüp taxlaxni asasiy nixan kilixi kerək.

1. Ikki Hil Dunyaqarax

Insanlarning bilix tarihidə ələm tərəkkiyatining kanunliri toqrisida əzəldinlə ikki hil qarax məwjut, uning biri xing'er shangxüeqə qarax, yənə biri biənzhengfaqə qarax bolup, bular bir birigə qarimu-qarxi ikki hil dunyaqaraxni xəkilləndürgən. Lenin: "Tərəkkiyat (jinhua) toqrisidiki ikki hil tüp (yaxi mümkin boləjan ikki hil? yaxi tarihta uqrap turidəjan ikki hil?) nuqtiinəzər: (1) tərəkkiyat aziyix wə kəpiyixtur, təkralnixtur, dəp tonuxtin; (2) tərəkkiyat qarimu-qarxilikning birligi (birlikning bir birini qətke kakidəjan ikki qarimu-qarxi tərəpkə bəlünüxi wə ikki qarimu-qarxi tərəpning yənə əzərə baqlinixi), dəp tonuxtin ibarət"^⑧ dəydu. Leninning digini ənə xu bir birigə ohxax bolməjan ikki hil dunyaqarax.

Xing'er shangxü xüənxüə dəpmu atilidu. Bundak

idiyə, məyli Zhongguoda bolsun, məyli Yawropada bolsun, nahayiti uzak bir tarixiy döwr dawamida weyxinlunqə dunyakaraxka mənəsup bolup kəldi wə kixilərnin idiyisidə həkümran orunda turup kəldi. Yawropada burzuaziyinin dəsələpki qaqliridiki weywulunmu xing'ershəngxüelik weywulun idi. Yawropadiki nuroqun məmlikətlərnin ijtimai iktisat əhwalinin kapitalizimning yukuri tərəkkiyat baskuqioqa ətkənligi, ixləpqi kixirix küqliri. sinipiy küreə wə ilim-pənnin rawajlinip tarihta misli kərülmigən dərjigə yətkənligi, sənəət puroletariyatining tarix tərəkkiyatining əng uluk həkətləndürgüq küqi bolup kalqanliqi arkisida Marksizimqə weywuluk biənzhəngfaning dunyakarixi məydanqə kəldi. Xuning bilən burzuaziyə tərəptə op-oquk, yap-yalingaq əksiyətqil weyxinludin baxka yənə qakina jinhualun pəyda bolup, weywuluk biənzhəngfaqa karxi qikti.

Xing'ershəngxüeqə yaki qakina jinhualunqə dunyakarax dunyaqə həmmi yəkkə, jimjit dəp həsəplaydiqan wə bir tərəplimilik bolqan nuktiinəzər bilən karaydu. Bundak dunyakarax dunyadiki həmmə xəy'ilərnə, həmmə xəy'ilərnin xəkilliri wə türilirini əbidi yəkkə turidu wə əbidi əzgərməydu dəp karaydu. Əzgirix bolidu, digəndimu, uni pəkət sanning kəpiyixi yaki aziyixidin wə orunning almixixidinla ibarət bolidu dəydu. Bundak kəpiyix yaki aziyix wə orun almixixning səwəplirigə kəlgəndə bolsa, uni xəy'ilərnin əz iqidə əməs, bəlki xəy'ilər-

ning sirtida yəni taxki küqlərninğ türtkə boləqanlıqida dəydu. Xing'ershəngxüeqilər, dunyadiki türlük xəy'ilər wə xəy'ilərninğ hususiyətliri ular pəyda boləqan qeəqidila xundəq idi, dəp həsaplaydu. Keyinki əzgirixlərni bolsa pəkət san jəhəttiki awux yaki kemiyixtinla ibarət dəydu. Ular, bir hil xəy'idin kaqanla bolsun pəkət təkrrar yosunda əyni xu hildiki xəy'i pəyda bolidu, uning ikkinqi hildiki baxka bir xəy'i bolup əzgirixi mümkin əməs, dəp qaraydu. Xing'ershəngxüeqilərninğ karixiqə, kapitalistik ekis-pilatatsiyə, kapitalistik rikabət, kapitalistik jəmi-yəttiki xəhsiyətqilik idiyiliri wə baxkilar kədimki kulluk jəmiyəttə həttə baxlanəuq jəmiyəttimu tepilərmix, bəlki ular əbidi əzğərməy məwjut bolup turiwərmix. Xing'ershəngxüeqilər jəmiyəttə tərəkkiyatining səwəplirigə kəlgəndə, uni jəmiyəttinğ taxki xaraiti bilən—juqrapiyiwi mohit, iklim wə baxkilar bilən qüxəndüridu. Ular tərəkkiyatning səwəplirini addi rəwixtə xəy'ilərninğ sirtidin tepixka urunidu, weywuluk biənzhəngfa kuwwətləydiqan, xəy'ilər iqki ziddiyətliri səwiwidin tərəkki kilidu, digən təlimatni inkar kilidu. Xunga, ular xəy'ilərninğ süpət jəhəttinğ hilmu-hilliqini wə bir süpəttinğ ikkinqi bir süpətkə əzgirix hədisisini qüxəndürüp bərləməydu. Bundəq idiyə Yawropada 17-wə 18-əsirlərdə jixielik weywulun bolup, 19-əsirning ahirliri wə 20-əsirning baxlirida bolsa qakina jinhualun bolup ipadiləndi. Zhongguoda "Təngri

özgərməydu, daomu özgərməydu"^④ digən xing'er-shangxüelik idiyə bolqan, uni qirıkləxkən feodal həkümran siniplar uzak wakitlaroqiqə himayə kilip kəlgən idi. Yekinki 100 yildin buyan Yawropaning jixielik weywuluni wə qakina jinhualuni kirdi, uni burzuaziyə himayə kildi.

Xing'er-shangxüeqə dunyakaraxning əksiqə, weywuluk biənzhengfaqə dunyakarax xəy'ilərninğ tərəkkiyatini ularning iqidin, bir xəy'ining baxka xəy'ilər bilən bolqan munasiwitidin tətqiq kilixni kuwwətləydu, yəni xəy'ilərninğ tərəkkiyatini ularning iqki, mukərrər əz həkiti dəp, hər bir xəy'ining həkisini bolsa əzining ətrapidiki baxka xəy'ilər bilən əzara baqlinidu wə əzara təsir kərsitidu dəp karaydu. Xəy'ilər tərəkkiyatining tüp səwiwi xəy'ilərninğ sirtida əməs, bəlki iqidə, xəy'ilərninğ iqidiki ziddiyətlərdə. Hərəkəndak xəy'ining iqidə xundak ziddiyətlər bolidu, ənə xular xəy'ilərninğ həkiti wə tərəkkiyatini tuqduridu. Xəy'ilərninğ iqidiki bundak ziddiyətlər xəy'ilər tərəkkiyatining tüp səwiwi, bir xəy'ining baxka xəy'ilər bilən bolqan əzara baqlinixi wə əzara təsiri bolsa xəy'ilər tərəkkiyatining ikkinqi orundiki səwiwi. Xunga, weywuluk biənzhengfa xing'er-shangxüeqə jixielik weywulun wə qakina jinhualunning taxki səwəp nəziriyisigə yaki beydonglun nəziriyisigə kattik qarxi turidu. Xunisi nahayiti enikki, nokul taxki səwəp pəkət xəy'ilərninğ jixielik həkisigila yəni həjmininğ kengiyixi

yaki tariyixi wə sanining kəpiyixi yaki aziyixiqila səwəp bolalaydu, buning bilən xəy'ilərnin nime üqün süpət jəhəttin qəksiz pərklik bolidioqanliqini wə ularning əzara əzgiridioqanliqini qüxəndürüp bərgili bolmaydu. Əmiliyətə, taxki küqlərnin türtkisi bilən pəyda bolidioqan jixielik hərəkətmü xəy'ilərnin iqqi ziddiyətliri arkilik əməlgə axidu. Əsümlüklər wə haywanatlarning nokul əsüxi wə san jəhəttin kəpiyiximu, asasen, iqqi ziddiyətlər səwiwidin bolidu. Huddi xuningdək jəmiyətning tərəkkiyatimu, asasen, taxki səwəplərdin əməs, bəlki iqqi səwəplərdin bolidu. Nuruqun məmlikətlər bir hil digüdək juqrapiyiwi mohit wə iklim xaraitida tursimu, ularning tərəkkiyatidiki pərk wə təkxisizlik intayin zor bolidu. Bir məmlikətni alsak, uning juqrapiyiwi mohiti wə iklimida əzgirix bolmioqan əhwaldimu, jəmiyətning əzgirixi nahayiti zor bolidu. Jahan'gir Rosiyə sotsiyalistik Sovet ittipaqioqa aylandi, qət bilən alakə kilmaydioqan feodal Yaponiyə jahan'gir Yaponiyigə aylandi, əmma bu məmlikətlərnin juqrapiyiwi mohiti wə iklimi əzgərgini yok. Uzak muddət feodallik tüzüm həkümranliqida boləan Zhongguoda yekinki 100 yil məbəynidə nahayiti zor əzgirixlər boldi, u hazır ərkin, azat yengi Zhongguoqa aylinix nixanioqa qarap əzgerməktə, ləkin Zhongguoning juqrapiyiwi mohiti wə iklimi əzgərgini yok. Pütkül yər xarining wə uning hər bir kismining juqrapiyiwi mohiti

wə iklimimu əzgirip turidu, lekin ularning əzgirixi jəmiyyətning əzgirixigə kəriqanda nahayiti az bolidu, əzgirixlər kərüldioqan wakitning əlqəm birligi aldinkisi üqün birkanqə tūmən yil bolsa, keyinkisi üqün birnəqqə ming yil, birnəqqə yüz yil, birnəqqə on yil hətta birnəqqə yil yaki birnəqqə ayla (inkilap dəwridə) bolidu. Weywuluk biənzhengfa nuktiinəziridin kəriqanda, təbiət dunyasidiki əzgirixlər, asasən, təbiət dunyasining iqki ziddiyətlirining rawajlinixidin bolidu. Jəmiyyətning əzgirixi, asasən, jəmiyyətning iqki ziddiyətlirining rawajlinixidin yəni ixləpqikirix küqliri bilən ixləpqikirix munasiwətliri otturisdiki ziddiyətning, siniplar otturisdiki ziddiyətning, yengi bilən kona otturisdiki ziddiyətning rawajlinixidin bolidu, bu ziddiyətlərnin rawajlinixi jəmiyyətning əlqə besixiqə türtkə bolidu, kona jəmiyyətning ornini yengi jəmiyyətning elixiqə türtkə bolidu. Weywuluk biənzhengfa taxki səwəpni qətkə kakamdu? Qətkə kakmaydu. Weywuluk biənzhengfa, taxki səwəp əzgirixning xərti, iqki səwəp əzgirixning asasi, taxki səwəp iqki səwəp arkilik rol oynaydu, dəp karaydu. Tuhum muwapik issiklikni elip, qüjigə aylinidu, lekin issiklik taxni qüjigə aylاندuralmaydu, qünki bu ikkisining asasi ohxax əməs. Hərəkəysi məmlikət həkliri arisida əzara təsir kərsitix daim məwjut bolup turidu. Kapitalizim dəwridə bolupmu jəhan'girlik wə puroletariyat inkilawi dəwridə hərəkəysi məmlikətlərnin siyasi,

iktisadiy wə mədəniyyət jəhətlərdə əzara təsir kərsitixi wə əzara türtkə boluxi qayət zor bolidu. Əktəbir sotsiyalistik inkilawi Rosiyə tarihidila yengi dəwr eqip qalmastin, bəlki dunya tarihidimu yengi dəwr aqti, u dunyadiki hərəkaysi məmləkətlərləning iqi əzgirixlirigə təsir kərsətti, Zhongguoning iqi əzgirixlirigimu xuningoqa ohxaxla bəlki alahidə qongkur təsir kərsətti, ləkin bu əzgirixlər hərəkaysi məmləkətlərləning iqidiki jümlidin Zhongguoning iqidiki əz kənanuyətliri arkilik boldi. Ikki armiyə arisidiki jəngdə biri yengidu, biri yengilidu, yengixmu, yengilixmu iqi səwəplərgə baqlik. Yənggüqi ya əzining küqlük boləanliqi, ya komandanliqining hatasiz boləanliqi səwiwidin yengidu, yengilgüqi ya əzining ajiz boləanliqi, ya komandanliqining nabap boləanliqi səwiwidin yengilidu, taxki səwəp iqi səwəp arkilik rol oynaydu. 1927-yili Zhongguoda qong burzuaziyining puroletariyatni yengixi uning Zhongguo puroletariyati iqidiki (Zhongguo gongchəndangi iqidiki) jihuyzhuyi arkilik rol oyniqanliqidin boldi. Biz bu jihuyzhuyidin hesab aləqandin keyin, Zhongguo inkilawi yengiwaxtin rawajlandi. Keyin Zhongguo inkilawi yənə duxmənləning kattik zərbisigə uqriddi, buningoqa partiyimizning iqidə təwəkkülqilikning yüzbergənligi səwəp boldi. Biz bu təwəkkülqiliktin hesab aləqandin keyin, bizning ixlirimiz yənə yengiwaxtin rawajlandi. Buningdin kəriqanda, bir partiye inkilapni

qəlibigə elip barmaqqi bolidikən, u özining siyasi luxiəning toqra boluxioqa wə təkiliy jəhəttə mustəhkəm boluxioqa tayinixi lazim.

Biənzhengfaqə dunyakarax, Zhongguoda bolsun, Yawropada bolsun, kədimki zamandila məydanqa kəlgən. Ləkin kədimki zamandiki biənzhengfa zifalik, sadda haraktirda idi, xu zamandiki ijtimai-tarihiy xarait səwiwidin uning mukəmməl nəziriyə boluxi mümkün əməs idi, xuning üqün u, aləmni toluk qüxəndürüp berəlməytti, keyin uning ornini xing'ershəngxüə aldi. 18-əsirning ahirliri wə 19-əsirning baxlirida yaxioqan məxhur Nemis pəylasopi Gəgel biənzhengfaqa nahayiti mohim təhpə koxti, ləkin uning biənzhengfasi weyxinlik biənzhengfa idi. Taki puroletariyat hərkitining uluk ərbaplıri Marks bilən En'gəls insanlarning bilix tarihidiki ijabı nəti-jiləni omumlaxturup, bolupmu Gəgel biənzhengfasi-ning əkilgə muwapik kismini pipənlik həlda kobul kilip, biənzhenglik weywulun wə tarihiy weywulundin ibarət uluk nəziriyini yaratqan wəqitka yətkəndə, andin insanlarning bilix tarihidə misli kərülmigən qong inkilap yüzbərdi. Keyin Lenin bilən Stalin bu uluk nəziriyini yənə rawajlandurdi. Bu nəziriyə Zhongguoqa kirix bilənla Zhongguoning idiyə sahəsində nahayiti qong əzgirixlərni pəyda kildi.

Bu biənzhengfaqə dunyakarax, əsasən, kixilərgə türlük xəy'ilərdiki ziddiyətlər hərkitini mahirlik bilən küzitixni wə təhlil kilixni həm xu təhlilgə binaən

ziddiyətlərnı həl kılıxning usullırını bəlgıləxni ügıtu. Xunga, xəy'ilərnıng zıddıyət qanunını konkırıt qüxinix biz üqün intayın möhim.

2. Zıddıyətning Omumılıqı

Bayan kılıxka ongay bolsun üqün, mən bu yərdə aldi bilən zıddıyətning omumılıqı üstidə tohtılımən, unıngdin keyin zıddıyətning alahıdılıgı üstidə tohtılımən. Buning səwiwi xuki, Marksızımning uluk ıjatqılıri həm warıslırı Marks, En'gels, Lenin wə Stalinlar weywuluk bıənzhengfaqə dunyakaraxni kəxp kılıp, weywuluk bıənzhengfani insaniyət tarihini wə təbiət tarihini təhlil kılıxning nuroqun sahəlıridə, jəmiyətni wə təbiətni əzgərtixning nuroqun sahəlıridə tətbik kılıp (məsilən, Sovet ittipakıda), nahayiti uluk muwəppəkiyətlərnı koləqa kəltürgənliktin, zıddıyətning omumılıqı nahayiti nuroqun adəmlər tərıpidin etirap kilindi, xunga, bu məsilini azoqına söz bilənla qüxəndürüx mümkin; zıddıyətning alahıdılıgı məsilisini bolsa nuroqun yoldaxlar bolupmu jiaotiaozhuyiqılar tehiqə enikliwalalmaywatıdu. Ular zıddıyətning omumılıqınıng zıddıyətning alahıdılıgı iqidə məwjut ikənligini qüxənməydu. Ular kəz aldimızdiki konkırıt xəy'ilərdiki zıddıyətlərnıng alahıdılıgını tətkik kılıxning inkılawiy əmiliyətning tərəkkiyatioqa yetəkqilik kılıximiz üqün nəkədər möhim əhmıyətke igə ikənliginimu qüxənməydu.

Xuning üqün, ziddiyätning alahidiligi məsilisini etiwar bilən tətqiq kilixka wə yetərlik orun berip güxəndürükke toqra kelidu. Xu səwəptin, xəy'ilərning ziddiyət kanunini təhlil kilqanda, biz awal ziddiyätning omumiliqi məsilisini təhlil kilimiz, uningdin keyin ziddiyätning alahidiligi məsilisini etiwar bilən təhlil kilimiz, ahirda yənə ziddiyätning omumiliqi məsilisigə kaytimiz.

Ziddiyätning omumiliqi yaki mutləkliqi digən məsilining ikki mənisi bar. Uning birinqisi, ziddiyət barlik xəy'ilərning tərəkkiyat jəryanida məwjut bolup turidu, ikkinqisi, hər bir xəy'ining tərəkkiyat jəryanida baxtin-ahiroqiqə ziddiyətlər hərkiti məwjut bolup turidu, digəndin ibarət.

En'gels: "Hərketning əzi ziddiyət"^① dəydu. Lenin karimu-karxilik birlik kanunioqa bərgən təbiridə uni "Təbiət dunyasidiki (roh wə jəmiyətmu xuning iqidə) həmmə hadisilər wə jəryanlarda bir birigə zit, bir birini qətkə kakidiqan, bir birigə karimu-karxi hahixlarning bolidioqanlıqini etirap (kəxp) kilixtin ibarət"^② dəydu. Bu pikirlər toqrimu? Toqra. Barlik xəy'ilərning öz iqidiki ziddiyət tərəplirining əzara bekinixi wə əzara kürixi barlik xəy'ilərning hayatini bəlgiləydu, barlik xəy'ilərning tərəkkiyatioqa türtkə bolidu. Ziddiyətni öz iqigə almiqan heqkandak xəy'i yok, ziddiyət bolmiqan bolsa, dunyamu bolmiqan bolatti.

Ziddiyət addi hərket xəklining (məsilən, jixielik

hərkətning) asasi, bolupmu murəkkəp hərkət xəkli-ning asasi.

En'gels ziddiyətning omumiliqini mundak qüxəndürgən idi: "Əgər addi jixielik yetkilixning əzidə ziddiyət bar ikən, u halda, maddining tehimu yukuri hərkət xəklidə bolupmu organik hayatta wə uning tərəkkiyatida ziddiyət tehimu bar. Hayat, aldi bilən, hər bir dəkikidə janlik məwjudatning ezi wə xundakla baxka birnimə. Xunga, hayatmu jisimlarning wə jeryanlarning əzidə məwjut boləqan, üzüksiz rəwixtə əz əzidin tuqulup turidioqan wə əz əzidin həl bolup turidioqan ziddiyət; bu ziddiyət tohtax bilən hayatmu tohtaydu, ölüm yetip kelidu. Xuningdək, kərüp turuptimizki, pikir kilix dairisidimu ziddiyəttin hali bolalmaymiz, bəlki xunimu kərüp turuptimizki, məsilən, adəmning qəklənmigən iqki bilix kabilyiti bilən bundak bilix kabilyitining pəkət taxki jəhəttin qəklən'gən bəlki bilix jəhəttinmu qəklən'gən ayrim-ayrim adəmlərdila əməldə ixka axuruluxi otturisdiki ziddiyət insaniyətning bir birining arkisidin kelidioqan əwlatlirining qəksiz—hər halda biz üqün əmiliyətə qəksiz—tizilmisida, qəksiz aloqə qarap hərkət kilixida həl kilinidu."

"Ali shuxüening asasiy negizliridin biri ziddiyəttur."

"Baxlanəuq shuxüedimu ziddiyətlər tolup yatidu."①

Leninmu ziddiyətning omumiliqini mundak qü-

xəndürgən idi: “Shuxüedə pilos wə minos, weyfen wə jifen.

Lixüedə təsir wə əks təsir.

Wulixüedə musbi zərət wə mənpi zərət.

Huaxüedə atomlarning birikixi wə ajrilixi.

Ijtimai pənlərdə sinipiy kürəx.”⑧

Uruxta hujum kilix wə mudapiə kərux, ilgililəx wə qekinix, yengix wə yengilix—həmmisi bir birigə zit hadisilə. Bularning bir təripi yokalsa, yənə bir təripi məwjut bolmaydu. Ikki tərəpning kürixi wə yənə baqlinixi uruxning omumi yiqindisini təxkil kilidu, uruxning tərəkkiyatini alqa süridu, uruxning təkdirini həl kilidu.

Kixiləarning ukumlidiridiki hər bir pərkni keguən ziddiyətning inkasi dəp karax kerək. Kegüən ziddiyətlər zhuguən idiyidə əks etip, ukumlardiki ziddiyətlər hərkitini hasil kilidu, bu ziddiyətlər hərkiti idiyining tərəkkiyatini alqa süridu, buning bilən kixiləarning idiyə məsilisi üzüksiz həl bolup turidu.

Partiyə iqidə ohxax bolmioqan idiyiləarning kari-mu-karxiliqə wə kürixi həmixə pəyda bolup turidu, bu—jəmiyətiki sinipiy ziddiyətləarning wə yengi xəy'ilər bilən kona xəy'ilər otturisdiki ziddiyətləarning partiyə iqidiki inkasi. Partiyə iqidə əgər ziddiyətlər wə ziddiyətlərnəni həl kilidiqan idiyiwi kürəxlər bolmaydikən, partiyening həyatimu tohtaydu.

Dimək, məyli addi hərket xəklidə bolsun, yaki murəkkəp hərket xəklidə bolsun, məyli keguən

hadisilərdə bolsun, yaki idiyiwi hadisilərdə bolsun, ziddiyətlər omumyüzlük məwjut bolup turidu, ziddiyətlər həmmə jəryanlarda məwjut bolup turidu, bu nuktini enikliwalduk. Ləkin hər bir jəryanning dəslepki baskuqidimu ziddiyət məwjut bolup turamdu? Hər bir xəy'ining tərəkkiyat jəryanida baxtinahiroqiqə ziddiyət hərkiti bolamdu?

Sovet ittipaki pəylasoplrining Deborin ekimini pipən kilip yazoqan makaliliridin məlum boluxiqə, Deborin ekimidikilərdə mundak bir hil qarax yəni, ziddiyət jəryanning dəsliwidila əməs, bəlki jəryan rawajlinip məlum baskuqqa yətkəndə andin pəyda bolidu, dəydiqan qarax bar. Undak bolqanda, xu wakitka yətkiqə, jəryanning tərəkkiyati iqki səwəplərdin əməs, bəlki taxki səwəplərdin bolup qaloqan bolidu. Xundak kilip, Deborin xing'ershəngxüelik taxki səwəp nəziriyisigə wə jixielunqə kaytidu. Konkirit məsililərnə muxundak qarax bilən təhlil kilip, Deborinqilar, Sovet ittipaki xaraitida bay dihanlar bilən adəttiki dihanlar arisida pərkla bar, ziddiyət yok, dəp, Buharinning pikrigə pütünləy koxulidu. Fransiyə inkilawini təhlil kilqanda, ular, ixqilar, dihanlar wə burzuaziyidin tərkip tapkan üqinqi təbikə iqidimu inkilaptin burun pərkla bolqan, ziddiyət bolmiqan idi, dəp həsaplaydu. Deborin ekimining bu karixi Marksizimqə karxi qarax. Deborinqilar dunyadiki hərəkəndak pərkning əzidə ziddiyət barliqini, pərkning əzi ziddiyət ikənliginə

qüxənməydu. Burzuaziyə bilən puroletariyat pəyda bolqandin tartipla, əmgək bilən kapital otturisida ziddiyət bar idi, pəkət kəskinləxmigənla idi. Sovet ittipakining ijtimai xaraitidimu ixqilar bilən dihanlar otturisida pərk bar, ularning otturisdiki pərk ziddiyət bolidu, pəkət kəskinlixip dükangəya aylinip kətməydu, sinipiy kürəx xingtəyini almaydu, əmgək bilən kapital otturisdiki ziddiyətke ohximaydu; ular sotsiyalistik quruluş dawamida mustəhkəm ittipak təxkil kildi, sotsiyalizimdin kommunistiməya berixning tərəkkiyat jəryanida bu ziddiyətne pəydin-pəy həl kilidu. Bu yərdiki məsələ ziddiyətləarning bar-yokluqı məsilisi əməs, bəlki ziddiyətləarning pərklikliqı məsilisi. Ziddiyət omumi, mutlək bolidu, xəy'ilər tərəkkiyatining həmmə jəryanlirida məwjut bolup turidu wə həmmə jəryanning bexidin ahiriqıqə singgən bolidu.

Yengi jəryanning pəyda boluxi digən nimə? Bu xuningdin ibarətke, kona birlik wə xu birlikni təxkil qiləan karimu-karxi tərkiplər yengi birlikkə wə xu birlikni təxkil qiləan karimu-karxi tərkiplərgə orun beridu, xuning bilən kona jəryanning orniqə yengi jəryan pəyda bolidu. Kona jəryan tügəydu, yengi jəryan pəyda bolidu. Yengi jəryan yənə yengi ziddiyətlərne öz iqigə aloqan bolup, öz ziddiyətlirining tərəkkiyat tarihini baxlaydu.

Xəy'iləarning tərəkkiyat jəryanining bexidin ahiriqıqə ətidioqan ziddiyətlər hərkitini, Leninning

kərsitip ətüxiqə, Marks «Kapital»da nəmunilik halda təhlil kiləjan. Bu—hərəkəndək xəy'ining tərəkkiyat jəryanini tətqiq kilixta kollinix zərür boləjan usul. Lenin əzimu bu usulni toqra kollanəjan wə əzining həmmə əsərlirigə singdürgən.

“Marks «Kapital»da awal burzua jəmiyitidiki (shangpin jəmiyitidiki) əng addi, əng omumi, əng asasiy, daim kəzgə qelikip turidiəjan, əng adəttiki, kürming kətimlap uqraydiəjan munasiwətni—shangpin ayriwaxlaxni təhlil kilidu. Bu təhlil ənə xu əng addi hədisidə (burzua jəmiyitining ənə xu 'hüjəyrə' sidə) həzirki zaman jəmiyitining həmmə ziddiyətlirini (wə həmmə ziddiyətlərninğ ündürmisini) eqip taxlaydu. Uningdin keyinki bayanlar bizgə yənə xu ziddiyətlərninğ wə xu jəmiyətning hərəkəysi kisimlirining yiqindisidiki baxtin-ahiroxiqə boləjan tərəkkiyatini (əsüxinimu, hərkitinimu) kərsitip beridu.”

Lenin yukuridiki sözlərdin keyin dawam kilip: “Omumən biənzhengfani.....bayan kilix (wə tətqiq kilix) usuli ənə xundək boluxi kərək”^② dəydu.

Zhongguo kommunistliri bu usulni üginiwelixi lazim, xundək kiləqandila, Zhongguo inkilawining tarihini wə həzirki əhwalini toqra təhlil kilalaydu həm inkilapning kəlgüsi toqrisida həküm qikiralaydu.

3. Ziddiyətning Alahidiligi

Ziddiyət barlik xəy'ilərninğ tərəkkiyat jəryan-

lirida mawjut bolup turidu, ziddiyet her bir xey'ining terakkijat jeryanining bexidin ahiriqiqe singgen bolidu, bu ziddiyetning omumiliqi we mutlekliqi bolup, buni yukurida sezlep ettum. Emdi ziddiyetning alahidiligi we nisbiligi ustide tohtilimen.

Bu mesilini birkanqe hil ehwaldin tetkik kilix kerək.

Eng awal, maddining turluk herket xekilliridiki ziddiyetlarning hammerside alahidilik bolidu. Ademning maddini bilixi maddining herket xeklini bilixidur, qunki dunyada herketlinip turidioqan maddidin baxka heqnerse yok, maddining herkiti bolsa qokum muayyen bir xekil alidu. Maddining bir turluk herket xeklini tetkik kilqanda, xu herket xeklining baxka herket xekilliri bilen bolqan ortakliqioqa dikkət kilix kerək. Lekin, tehimu mohimi, — bu bizning xey'ilerni biliximizge asas bolidioqan nerse, — maddining herket xeklining alahidiligige dikkət kilix kerək, yeni xu herket xeklining baxka herket xekilliri bilen bolqan supet jehattiki perkiqe dikkət kilix kerək. Ene xu nuktiqa dikkət kilqandila, andin xey'ilerni bir biridin perklendurgili bolidu. Herkandak herket xekli ozige has alahide ziddiyetlerni oz iqige aloqan bolidu. Bu alahide ziddiyetler bir xey'ini baxka xey'ilerdin ayrip turidioqan alahide mahiyetni texkil kilidu. Dunyadiki turluk xey'ilarning qeksiz perklik boluxining iqki sawiwi yaki asasi ene xuningdin ibaret. Tebiyet dunyasida nuroqun herket

xəkilliri məwjut, məsilən, jixielik hərkət, awaz qikirix, nur qeqix, issiklik qikirix, eliktir ekimi, ajrilix, birikix wə baxkilar. Maddining muxu hərkət xəkillirining həmmisi bir birini təkəzza kilidu, xuningdək mahiyəttə yənə bir biridin pərk kilidu. Maddining hər bir hərkət xəkligə has boləqan alahidə mahiyiti uning əzining alahidə ziddiyiti bilən bəlgilidü. Bundak əhwal təbiət dunyasidila məwjut bolup kalmastin, ijtimai hadisilər wə idiyiwi hadisilərdimu ohxaxla məwjut. Hər bir ijtimai xəkil wə idiyiwi xəkil əzigə has alahidə ziddiyət wə alahidə mahiyətkə igə.

Ilim-pən tətqikatlıri dairisi ilim-pən düyxianglırida boləqan alahidə ziddiyətlərgə qarap ayrilidu. Xunga, məlum hadisining dairisigə has boləqan məlum ziddiyətni tətqik kilix məlum ilim-pənning düyxiangini təxkil kilidu. Məsilən, shuxüediki pilos wə minos, jixiexüediki təsir wə əks təsir, wulixüediki mənpi zərət wə musbi zərət, huaxüediki ajrilix wə birikix, ijtimai pənlərdiki ixləpqukirix küqliri wə ixləpqukirix munasiwətliri, sinip bilən sinipning əzara kürəxliri, hərbi ilimdiki hujum wə mudapiə, pəlsəpidiki weyxinlun wə weywulun, xing'ershaxg-xüeqə qarax wə biənzhangfaeqə qarax wə baxkilar — bularning həmmisi alahidə ziddiyətlərgə wə alahidə mahiyətkə igə boləqanlıqi üqün türlük ilim-pən tətqikati düyxianglırini təxkil kilidu. Durus, ziddiyətning omumiliqini bilmigəndə, xəy'ilər hərkiti

wə tərəkkiyatining omumi səwəplirini yaki omumi asaslirini eqix mümkin əməs; lekin, ziddiyətning alahidiligini tətqiq kilmiqanda, bir xəy'ini baxka xəy'ilərdin ayrip turidiqan alahidə mahiyətni enik-lax mümkin əməs, xəy'ilər hərkiti wə tərəkkiyati-ning alahidə səwəplirini yaki alahidə asaslirini eqix mümkin əməs, xundakla xəy'ilərnı pərkləndürüx, ilim-pən tətqiqat dairisini ayrix mümkin əməs.

Insanlarning bilix hərkitining tertiwini alidiqan bolsak, u haman ayrim wə alahidə xəy'ilərnı bilix-tin omumi xəy'ilərnı bilixkə pəydin-pəy kengiyidu. Kixilər haman, aldi bilən, nurqun ohxax bolmiqan xəy'ilərnı alahidə mahiyətlirini bilidu, xuningdin keyinla, tehimu ilgiriləp omumlaxturux hizmitini elip berip, türlük xəy'ilərnı ortaq mahiyitini bilix imkaniyitigə igə bolidu. Kixilər bundak ortaq mahiyətni bilgəndin keyin, bundak ortaq bilixni yetəkqi kilip, tehi tətqiq kilinmiqan yaki qongkur tətqiq kilinmiqan hər hil konkirit xəy'ilərnı dawamlıq tətqiq kilixka kirixidu, ularning alahidə mahiyitini tapidu, xundak kilqandila, bundak ortaq mahiyət həkkidiki bilixning kuruk-kahxal wə ketip kalqan nərsigə aylinip qelixidin saklanqili, bəlki bundak ortaq mahiyət həkkidiki bilixni tolukliqili, beyitkili wə rawajlanduroqili bolidu. Bu—bilixning ikki jəryani: biri alahidiliktin omumilikka, yənə biri omumilik-tin alahidilikkə ətüx. Insanlarning bilixi haman muxundak təkrrar dəwr kilip baridu, hər ketimki

dəwr kilix (ilmiy usuloğa kattik riayə kilinidioqanla bolsa) insanlarning bilixini yənimu yukuri dərjigə kətiridu, insanlarning bilixini üzlüksiz qongkurlaxturidu. Bizdiki jiaotiaozhuyiqilarning bu məsilidiki hatalioqi xuningdin ibarətki, ular, bir tərəptin, ziddiyətning alahidiligini tətqiq kiləqanda wə ayrim xəy'ilərnin alahidə mahiyitini bilgəndə, andin ziddiyətning omumilioqini toluk bilgili, türlük xəy'ilərnin ortaq mahiyitini toluk bilgili bolidioqanliqini qüxənməydu; ikkinqi tərəptin, xəy'ilərnin ortaq mahiyitini bilgəndin keyin, tehi qongkur tətqiq kilinmioqan yaki yengidin bax kətirip qikkan konkirit xəy'ilərnin dawamlıq tətqiq kilixning lazimliqini qüxənməydu. Bizdiki jiaotiaozhuyiqilar hərun, ular konkirit xəy'ilər toqrisida həkəndak muxəkətlik tətqiqat hizmitini elip berixtin bax tartidu, ular omumi həkikətəni kuruktin-kuruk otturiqə qikip kaləqan nərsə dəp karap, uni kixilərnin əkli yətməydiqan nokul chouxianq gongshioqə aylandurup koyidu, insanlarning həkikətəni bilixining bu normal tərziwini pütünləy inkar kilidu, bəlki astinüstün kilip koyidu. Ular insanlar bilixining ikki jəryanining əzara baqlinixini—alahidiliktin omumilikka, yənə omumiliktin alahidilikkə ətuxinimu qüxənməydu, ular Marksizimqə bilix nəziriyisini pütünləy qüxənməydu.

Maddining hər bir qong xitongdiki həkət xəklining alahidə ziddiyitini wə xu ziddiyət bəlgiləgən

mahiyitini tətqiq kilipla qalmastin, bəlki maddining hər bir hərket xəklining uzun tərəkkiyat yolidiki hər bir jəryanining alahidə ziddiyitini wə uning mahiyitinimu tətqiq kilix kerək. Barlik hərket xəkillirining hiyalıy bolmioqan bəlki həkiki bolqan hər bir tərəkkiyat jəryanida ziddiyət süpət jəhəttə ohxax bolmaydu. Bizning tətqiqat hizmitimiz bu nuktioqa köprək qaritilixi bəlki muxu nuktidin baxlinixi kerək.

Süpət jəhəttə ohxax bolmioqan ziddiyətlər pəkət süpət jəhəttə ohxax bolmioqan usullar bilənla həl kilinidu. Məsilən, puroletariyat bilən burzuaziye otturisdiki ziddiyət sotsiyalistik inkilap usuli bilən həl kilinidu; həlk ammisi bilən feodallıq tüzüm otturisdiki ziddiyət demokratik inkilap usuli bilən həl kilinidu; mustəmlkilər bilən jahan'girlik otturisdiki ziddiyət milli inkilawiy urux usuli bilən həl kilinidu; sotsiyalistik jəmiyətə ixqılar sinipi bilən dihanlar sinipi otturisdiki ziddiyət yeza igiligini kolliktiplaxturux wə maxinilaxturux usuli bilən həl kilinidu; gongchəndang iqidiki ziddiyət tənkit wə ez özini tənkit usuli bilən həl kilinidu; jəmiyət bilən təbiət otturisdiki ziddiyət ixləpqi kirix küqlirini rawajlandurux usuli bilən həl kilinidu. Jəryan əzgərgəndə, kona jəryan wə kona ziddiyətlər yokilip, yengi jəryan wə yengi ziddiyətlər tuquloqanda, ziddiyətlərnı həl kilix usulimu xu munasiwət bilən ohxax bolmaydu. Rosiyidiki fewral inkilawi bilən

əktəbir inkilawi həl kılğan ziddiyətlər wə bu ikki inkilapta ziddiyətlərnı həl kılıxta kılınılğan usullar bir birigə tüptin ohxax bolmıdı. Bir birigə ohxax bolmığan ziddiyətlərnı ohxax bolmığan usullar bilən həl kılıx—Marksızim-Leninızimqılar kattıq əməl kılıx zərür bolğan pırinsıp. Jiaotiaozhuyiqılar bu pırinsıpka əməl kılmaydu, ular türlük inkilaplarınıg əhwalıdıkı pərklərnı qüxənməydu, xunga, bir birigə ohxax bolmığan ziddiyətlərnı ohxax bolmığan usullar bilən həl kılıx lazımlıqınımu qüxənməydu, əzlıriqə, əzgərtkılı bolmaydu, dəp həsaplığan bir hıl gongshını həmmıla jayda bırdək ıxlıtıwerıdu, bu hal pəkət inkilapnı onguxsızlıkka uqırtıdu, yakı əslıdə obdan ıxlıgılı bolıdığan ıxını qatak kılıp koyıdu, halas.

Xəy'ılərnıng tərəkkiyat jəryanıdıkı ziddiyətlərnıng omumı yıqındısı, əzara baqlınıxı jəhəttıkı alahıdılıgını eqıp taxlax yəni xəy'ılərnıng tərəkkiyat jəryanınıng mahıyıtını eqıp taxlax üqün, xu jəryandıkı ziddiyətlərnıng hər tərəptıkı alahıdılıklırını eqıp taxlax kerək, undak kılınıqanda, jəryanınıng mahıyıtını eqıp taxlax mümkin bolmay kalıdu, bumu tətıkıkat hızmıtını ıxlıgəndə toluk əhmıyət berıxımız zərür bolğan nukta.

Hər bir qong xəy'i əzınıng tərəkkiyat jəryanıda bırmunqə ziddiyətlərnı öz ıqıgə alğan bolıdu. Məsılən, Zhongguoning burzua demokratik inkilawi jəryanıda, Zhongguo jəmiyıtıdıkı ezilgüqi sınıplar

bilən jahan'girlik otturisdiki ziddiyət, həlk ammisi bilən feodallik tüzüm otturisdiki ziddiyət, puroletariyat bilən burzuaziyə otturisdiki ziddiyət, dihanlar wə xəhər uxxak burzuaziyisi bilən burzuaziyə otturisdiki ziddiyət, hərəkaysi əksiyətqi həkümran guruhlar otturisdiki ziddiyət wə baxka ziddiyətlər bar, əhwal adəttin taxkiri murəkkəp. Bu ziddiyətlərnin hər birinin özigə has alahidilikliri bar, ularəqa birdək kəriəqili bolmaydu, uning üstigə, hər bir ziddiyətnin ikki təripingmu özigə has hususiyətliri bar, ularəqimu birdək kəriəqili bolmaydu. Biz Zhongguo inkilawi bilən xuəqullanəquqilar ziddiyətlərnin alahidiligini yaləuz ularning omumi yiqindisi jəhəttin yəni ziddiyətlərnin əzara baqlinixi jəhəttinla qüxinip qalmastin, bəlki ziddiyətlərnin hərəkaysi tərəpliridinmu tətəkik kiliximiz kerək, xundak kiləqandila, ularning omumi yiqindisini qüxinələymiz. Ziddiyətnin hərəkaysi tərəplirini qüxinix ularning hər bir təriping kəndək məhsus orun tutidəqlanliəqini, ularning hərəkaysisi əzining karxi təripi bilən kəndək konkirit xəkildə əzara təkəzzalik wə yənə əzara zitlik munasiwitidə bolidəqlanliəqini, əzara təkəzzalik wə yənə əzara zitlik dawamida xuningdək təkəzzalik buzuləqandin keyin, ularning hərəkaysisi əzining karxi təripi bilən yənə kəndək konkirit usulda kürəx kilidəqlanliəqini qüxinix diməktur. Bu məsililərnəni tətəkik kilix intayin mohim ix. Lenin: Marksizimning tüp mahiyiti wə uning

jeni konkirit əhwalni konkirit təhlil kilix^⑩, digən idi. Bu söz ənə xu mənide eytiləqan. Bizdiki jiao-tiaozhuyiqilar Leninning yolyoruqioqa hilaplik kildi, hərəkəndək bir xəy'ini konkirit təhlil kilixkə hərgiz mənəgə ixlətməy, məkalə yazsa, yəki nutuk səzlisə, hamən kuruq, mənəsiz bagu muqamini təkrrəlap, partiyimiz iqide bir hil nahayiti yaman istilni pəyda kildi.

Məsililərnəni tətqik kilixta zhuguənlik, bir tərəplimilik wə yüzəlikkə hərgiz yol koymaslik kerək. Zhuguənlik—məsiligə keguən rəwixtə qaraxni bilməslik, yəni məsiligə weywuluk nuqtiinəzər bilən qaraxni bilməslik. Bu toqrilik «Əmiliyət toqrisida» digən məkaləmdə tohtilip ətkən idim. Bir tərəplimilik—məsiligə ətraplik qaraxni bilməslik. Məsilən: Zhongguo tərəpnəni qüxinip, Yaponiyə tərəpnəni qüxənməslik, gongchəndang tərəpnəni qüxinip, guomindang tərəpnəni qüxənməslik, puroletariyat tərəpnəni qüxinip, burzuaziyə tərəpnəni qüxənməslik, dihanlar tərəpnəni qüxinip, pomixxiklar tərəpnəni qüxənməslik, onguxluk tərəpnəni qüxinip, kiyinqilik tərəpnəni qüxənməslik, etməx tərəpnəni qüxinip, kəlgüsi tərəpnəni qüxənməslik, yəkkə tərəpnəni qüxinip, omum tərəpnəni qüxənməslik, kəmquqilik tərəpnəni qüxinip, utuk tərəpnəni qüxənməslik, dəwəgər tərəpnəni qüxinip, jawapkar tərəpnəni qüxənməslik, yoxurun inkilawiy hizmət tərəpnəni qüxinip, axkara inkilawiy hizmət tərəpnəni qüxənməslik waha-

kazalar, bir eqiz söz bilən eytkanda, ziddiyətning hər kaysi tərəplirining hususiyətlirini qüxənməslik-tur. Bu məsiligə bir tərəplimə qarax yaki kismənliknila kərüp, omumiyətni kərməslik, dərəhnila kərüp, ormanni kərməslik döp atilidu. Bundak bolqanda, ziddiyətləni həl kilix usulini tapkili bolmaydu, inkilap wəzipilirini orunliqili bolmaydu, tapxurulqan hizmətləni yahxi ixləp kətkili bolmaydu, partiya iqidiki idiyiwi kürəxləni toqra rawajlanduroqili bolmaydu. Sunzi hərbi ixlar həkkidə tohtilip: “Əzginimu, əzəngnimu bilsəng, hər kəndak jəngdə yəngilməysən”^⑪ digən idi. U bu yərdə urux kiləuqi ikki tərəpni kəzdə tutidu. Tang sulalisi dəwridə yaxiəqan Wey Zheng: “Hər tərəptin anglisəng, əhwal enik bolidu, bir tərəpkə ixənsəng, əhwal tutuk bolidu”^⑫ digən idi. Umu bir tərəplimilikning natoqqriliqini qüxən’gən. Birak bizning yoldaxlirimiz məsiligə, kəpinqə, bir tərəplimə karaydu, bundak adəmlər, kəpinqə, mikka üsüwalidu. «Shuyhuzhuən» romanida Song Jiang üq ketim Zhujiashuang^⑬ yezi-siqə hujum kilidu, ikki ketimkisida əhwalni enik bilmigənligi, usuli toqra bolmioqanliqidin məqlubi-yətkə uqraydu. Keyin usulini əzgərtidu, əhwalni təkxürüxkə kirixidu, xuning bilən əgri-bügri yollarni obdan biliwalidu, Lijiazhuang, Hujiazhuang wə Zhujiashuang yezilirining otturisdiki ittipakni buzidu, düxmən lagiriqə əz adəmlirini yoxurun kirgüzüp orunlaxturidu wə qət’əl qəqəkliridə rawayət kilini-

diqan yaoqat at hilisigə ohxax usulni kollinidu, xundak kilip, üqinqi ketimida qəlibə kazinidu. «Shuyhuzhuən» romanida weywuluk biənzhengfaqat dair nuroqun misallar bar, Zhujiazhuang yezisiqat kilinqan bu üq ketimlik hujum əng obdan misal bolup hesaplinidu. Lenin: “Düxyiangni həkiki bilix üqün, uning həmmə tərəplirini, həmmə baqlinixlirini həm ‘wastiqi’lirini igəlləx wə tətqiq kilix kerək. Biz buningəqa hərgiz toluq erixəlməymiz, lekin ətraplik boluxni tələp kilix bizni hatalıktın wə qatmilıktın saklap qalidu”¹⁴ digən idi. Biz Leninning sözini əstə tutuximiz kerək. Yüzəlik—ziddiyətlərnin omumi yiqindisining wə ziddiyətning hərqaysi tərəplirininin hususiyətlirigə nəzər salmaslik, ziddiyətning hususiyətlirini xəy’ining iqiqə qongkur kirip, inqikə tətqiq kilixning zərürlüğini inkar kilix, pəkət yiraktın qarap koyup, ziddiyətning kərünüxlirini qala-bula kərüp qelix bilənla, ziddiyətni həl kilix (məsililərgə jawap berix, majralarni həl kilix, hizmətlərnin bir tərəp kilix, uruxka komandanlik kilix)ka kirixmək bolux. Bundak usuldin qatak qikmay qalmaydu. Zhongguodiki jiaotiaozhuyiqi wə təjribiqi yoldaxlar xuning üqün hatalaxtiki, ularning xəy’ilərgə qarax usuli zhuguən, bir tərəplimə wə yüzə. Bir tərəplimilik wə yüzəlikmu zhuguənlik, qünki həmmə keguən xəy’ilər əslidə əzara baqlanqan wə iqki kanuniyətlərgə igə tursa, bəzilər bu əhwallarni əynən əks əttürməstin, bəlki ularəqa bir

tərəplimə yaki yüzə qaraydu, xəy'ilərninğ özara baqlinixlirini, xəy'ilərninğ iqki kanuniyətlinirini bil-məydu, xuning üqün bundak usul zhuguənzhuylilik bolup hesaplinidu.

Biz xəy'ilər tərəkkiyatining pütün jeryanidiki ziddiyətlər hərkitining özara baqlinixliridiki, ularning hərkaysi tərəplirining əhwali jəhəttiki hususiyətlirigə dikkət kiliximiz lazim, buning bilənla kalmastin, bəlki jeryan tərəkkiyatining hər bir baskuqidimu əzigə has hususiyətliri bolqanliqı üqün, uninqoımu dikkət kiliximiz lazim bolidu.

Xəy'ilərninğ tərəkkiyat jeryanidiki tıp ziddiyət wə muxu tıp ziddiyət bəlgiləğən jeryanning mahiyiti taki jeryan tamamlanmioiqə yokalmaydu; lekin xəy'ilər tərəkkiyatining uzun jeryanidiki hər bir tərəkkiyat baskuqida əhwal, kəpinqə, yənə bir biridin pərklık bolidu. Buning səwiwi xuki, xəy'ilərninğ tərəkkiyat jeryanidiki tıp ziddiyətning haraktiri wə jeryanning mahiyiti əzgərmisimu, lekin tıp ziddiyət uzun jeryanning hər bir tərəkkiyat baskuqida bara-bara kəskinlixip baridiqan xəkilni alidu. Xuningdək, tıp ziddiyət tərpidin bəlgilən'ğən yaki uning təsiridə bolqan nurqun qong-kiqik ziddiyətlərninğ bəziliri kəskinlixidu, bəziliri waktinqə yaki kismən həl bolidu, yaki yumxaydu, yənə bəziliri yengi tuquloqan bolidu, xuning üqün jeryan əzining baskuqlukluqini kərsitidu. Əğər kixilər xəy'ilərninğ tərəkkiyat jeryanining baskuqlukluqıqı

etiwar bərməydikən, xəy'ilərdiki ziddiyətlərnı mu-wapik bir tərəp kılalmaydu.

Misal üçün ərkin rikabət dəwridiki kapitalizim-ning rawajlinip jahan'girlikkə aylinixini alsak, u qaoqda bir birigə tüptin zit boləqan ikki sinipning—puroletariyat bilən burzuaziyining haraktiri wə xu jəmiyətning kapitalistik mahiyiti əzgərmigən idi; ləkin ikki sinip otturidiki ziddiyət kəskinləxkən, longduən kapital bilən ərkin kapital otturidiki ziddiyətlər pəyda boləqan, zongzhuguolar bilən mustəmləkilər otturidiki ziddiyətlər kəskinləxkən, kapitalistik dələtlər otturidiki ziddiyətlər yəni hərkaysi məmləkətlər tərəkkiyatining təkxisizligidin kelip qikkan ziddiyətlər alahidə ötkür ipadilən'gən idi, xunga, kapitalizimning alahidə baskuqi—jahan-girlik baskuqi wujutka kəldi. Leninizim xuning üçün jahan'girlik wə puroletariyat inkilawi dəwri-ning Marksizimi bolup qaldiki, Lenin bilən Stalin bu ziddiyətlərnı toqra qüxəndürdi həm bu ziddiyət-lərnı həl kilidiqan puroletariyat inkilawining nəzi-riyə wə cəluelirini toqra ixləp qikti.

Xinhəy inkilawidin baxlanəqan Zhongguo burzua demokratik inkilawi jəryanidiki əhwalni alsak, uningdimu birkanqə alahidə baskuq boldi. Bolup-mu burzuaziyə rəhbərlik kiləqan dəwrdiki inkilap bilən puroletariyat rəhbərlik kiləqan dəwrdiki inki-lap bir biridin nahayiti zor dərjidə pərk kilidiqan ikki tarihiy baskuq bolup ayrildi. Buning səwiwi

xuki, puroletariyatning rəhbərlik kilixi inkilapning kiyapitini tüptin özgərtiwətti, sinipiy munasiwətlərdə yeni tengxilixlərnı pəyda kildi, dihanlar inkilawining kəng kələmdə kozoqilixini kəltürüp qikardı, jahan'girlikkə wə feodalizimoqa qarxi inkilapka üzül-kesillik haraktir bərdi, demokratik inkilapning sotsiyalistik inkilapka burulux mümkin-qiligini tuqdurdi wə baxkılar. Bularning həmmisi inkilapka burzuaziyə rəhbərlik kiləqan dəwrde məydanəqə kelixi mümkin əməs idi. Gərqə pütün jəryandiki tüp ziddiyətning haraktiri, jəryanning jahan'girlikkə wə feodalizimoqa qarxi demokratik inkilaplik haraktiri (uning əks təripi—yerim müstəmləkə, yerim feodallik haraktirda boluxi) özgərtimigən bolsimu, ləkin, xu uzak wakit iqidə xinhəy inkilawining məqlup boluxi wə Beyyang jünfalarning həkümranlik kilixi, birinqi ketimlik milli birliksəpning kuruluxi wə 1924-yildin 1927-yiləqiqə dawam kiləqan inkilap, birliksəpning buzuluxi wə burzuaziyening əksil'inkilap tərəpkə ətup ketixi, yeni jünfalarning əzara uruxliri, yər inkilawi uruxi, ikkinqi ketimlik milli birliksəpning kuruluxi wə Yapon baskunqiliriəqə qarxi urux həm xuningəqə ohxax zor wəkələr bolup ətti, yigirmə nəqqə yil iqidə birnəqqə tərəkkiyat baskuqi besip ətildi. Bu baskuqlar mundak alahidə əhwallarnı əz iqiğə aldi: bəzi ziddiyətlər kəskinləxti (Məsilən, yər inkilawi uruxi boldi wə Yapon baskunqiliri Dongbey tət

oʻlkigə tajawuz kilip kirdi), bəzi ziddiyətlər kismən yaki waqtinqə həl boldi (Məsilən, Beyyang jünfalar yokitildi, pomixxiklarning yərlirini musadirə kil-duk), bəzi ziddiyətlər yengiwaxtin pəyda boldi (Məsilən, yengi jünfalar arisida kürəxlər boldi, jənuptiki inkilawiy genjüdlər kolimizdin kətkəndin keyin, pomixxiklar yərlirini yənə yengiwaxtin kay-turuwaldi) wə baxkilar.

Xəy'ilərning tərəkkiyat jəryanining hər bir tərəkkiyat baskuqidiki ziddiyətlərnin alahidiliklerini tətqiq kiləanda, ularəqa ularning baəqlinixi, omumi yiqindisidinla nəzər selix lazim bolup kalmastin, bəlki hər bir baskuqtiki ziddiyətlərnin hərəkaysi tərəpliridinmu nəzər selix lazim.

Misal üqün guomindang bilən gongchəndangni alayli. Guomindang tərəp birinqi ketimlik birliksəp dəwrədə Sun Zhongshənnin Rosiyə bilən birlixix, gongchəndang bilən birlixix, ixqi, dihanlarəqa yardəm berixtin ibarət üq qong siyasinini yoləqa kəyoəanliəqi üqün, u inkilawiy idi, kətirənggü rohluk idi, u hərəkaysi siniplarning demokratik inkilaptiki ittipaki idi. 1927-yildin keyin, guomindang buning əks tərəpigə əzgirip, pomixxiklar bilən qong burzu-aziyining əksiyətqi guruhəqa aylinip kətti. 1936-yil 12-aydiki Xi'ən wəkəsədin keyin yənə iqki uruxni tohtitix, gongchəndang bilən birlixip Yapon jahan-giriligə birliktə karxi turux tərəpigə buruluxkə baxlidi. Bular guomindangning üq baskuqtiki hususi-

yətliri. Bu hususiyətlərnin wujutka kelixidə türlük səwəplər bar, əlwəttə. Zhongguo gongchəndangi tərəp birinqi ketimlik birliksəp dəwridə tehi gədək partiyə idi, u 1924-yildin 1927-yiloqiqə dawam kiləjan inkilapka kəhrimanlik bilən rəhbərlik kildi; ləkin inkilapning haraktiri, wəzipiliri wə usullirini bilix jəhəttə bolsa əzining gədəkliginə kərsətti, xunga xu ketimki inkilapning ahirki məzgilidə pəyda boləjan Chen Duxiuqilik rol oyniyalidi wə xu ketimki inkilapni məqlubiyətkə uqratti. Zhongguo gongchəndangi 1927-yildin keyin, yənə yər inkilawi uruxioqa kəhrimanlik bilən rəhbərlik kildi, inkilawiy armiyə wə inkilawiy genjüdilərnə kurdi, ləkin təwəkkülqilik hatalioqinimu ətküzüp, armiyə wə genjüdilərnə nahayiti qong ziyanlarəqa uqratti. 1935-yildin keyin, yənə təwəkkülqilik hatalioqini tüzitip, Yapon bas-kunqiliriəqa qarxi yengi birliksəpkə rəhbərlik kildi, bu uluk kürəx hazır rawajlanmakta. Bu baskuqta gongchəndang ikki ketimlik inkilapning sinakliridin ətkən wə mol təjribilərgə igə boləjan partiyə bolup turmakta. Bular Zhongguo gongchəndangining üq baskuqtiki hususiyətliri. Bu hususiyətlərnin wujutka kelixidimə türlük səwəplər bar. Ikki partiyining bu hususiyətlirini tətqiq kilmiəqanda, ularning hərəkaysi tərəkkiyat baskuqliridiki əzara alahidə munasiwətlirini: birliksəpning kuruluxi, birliksəpning buzuluxi wə birliksəpning yengiwaxtin kuruluxini qüxən'gili bolmaydu. Ikki partiyining türlük hususiyətlirini

tətkik kilix üçün bolsa, tehimu mohimi, bu ikki partiyining sinipiy asaslirini wə xu səwəplik hər-kaysi dəwrlərdə ular bilən baxka tərəplər arisida wujutka kəlgən ziddiyətlərninğ qarimu-qarxiliqini tətkik kilix kerək. Məsilən, guomintang birinçi ketim gongchəndang bilən birləxkən dəwrdə, bir tərəptin, uning bilən qət'əl jahan'girliri otturisida ziddiyət bar idi, xunga u jahan'girlikkə qarxi tur-qañ idi; yənə bir tərəptin, uning bilən məmlikət iqidiki həlkə ammisini otturisida ziddiyət bar idi, u aqzida əmgəkqi həlkəkə birmunqə mən-pəətlər berixni wədə kiləqan bolsimu, ləkin əməldə nahayiti az mən-pəət bərdi, yaki zadi heqnimə bərmidi. U gongchəndangqa qarxi urux elip barəqan dəwrdə bolsa, jahan'girlik wə feodalizim bilən birlixip, həlkə ammisinə qarxi turdi, həlkə ammisining ilgiri inkilapta kələqan kəltürgən barlik mən-pəətlirini tamamən yok kiliwətti, əzi bilən həlkə ammisini otturisidiki ziddiyətni kəskinləxtürdi. Həzirki Yapon baskunqiliriqə qarxi turux dəwridə guomintang bilən Yapon jahan'girligi otturisida ziddiyət bar, u, bir tərəptin, gongchəndang bilən birləxməkqi bolidu, xuning bilən bir wakitta gongchəndangqa wə məmlikət iqidiki həlkəkə qarxi kürəxni wə zulumni hərgiz boxaxtur-maydu. Gongchəndang bolsa, kaysila dəwrdə bolsun, hər daim həlkə ammisini bilən billə turup, jahan'girlikkə wə feodalizimə qarxi turup kəldi; ləkin həzirki Yapon baskunqiliriqə qarxi turux dəwridə,

guomindang Yapon baskunqiliriqqa qarxi turidioqanliqini bildürgənligi üqün, gongchəndang guomindangoqa wə məmlikət iqidiki feodal küqlərgə karita metidil siyasət kollandı. Ənə xu əhwallar arkisida, ya ikki partiyining birlixixi kelip qikti, ya ikki partiyining kürixi kelip qikti, bəlki ikki partiyə birləxkən dəwrədimu həm birlixix, həm kürəx kilixtək murəkkəp əhwal bolup turdi. Əgər biz bu ziddiyət tərəplirining hususiyətlirini tətqiq kilmisak, bu ikki partiyining hərkaysisining baxka tərəplər bilən bolqan munasiwətlirinila qüxinəlməy qalmastin, ikki partiyə otturisdiki əzara munasiwətnimu qüxinəlməy kalimiz.

Buningdin kərüiduki, məyli hərəkəndak ziddiyətning hususiyətlirini—maddining hər bir hərəkət xəklining ziddiyətlirini, hər bir hərəkət xəklining hər bir tərəkkiyat jəryanidiki ziddiyətlirini, hər bir tərəkkiyat jəryanidiki ziddiyətlərninğ hərəkaysi tərəplirini, hər bir tərəkkiyat jəryanining əzining hər bir tərəkkiyat baskuqidiki ziddiyətlirini wə hər bir tərəkkiyat baskuqidiki ziddiyətlərninğ hərəkaysi tərəplirini tətqiq kilixta bolsun, mana muxu həmmə ziddiyətlərninğ hususiyətlirini tətqiq kilixta bolsun, zhuguən əzbəximqilikka yol kəyoqili bolmaydu, ular üstidə konkirit təhlil yürgüzüx kərək. Konkirit təhlilni bir qətkə kayrip kəyoqanda, həqkəndak ziddiyətning hususiyətlirini bilix mümkin əməs. Leninning, konkirit xəy'ini konkirit təhlil kilix

kerək, digən sөzini hər daim esimizdə tutuximiz lazim.

Bundak konkirit təhlil kilixta bizgə əng awal Marks, En'gelslər nahayiti obdan nəmunilərnı bərdi.

Marks, En'gelslər xəy'ilərning bu ziddiyət kanunini jəmiyətning tarihiy jəryanini tətqiq kilixkə tətbiqliqanda, ixləpqikirix küqliri bilən ixləpqikirix munasiwətliri otturisdiki ziddiyətlərnı, ekispilatatsiyə kiləquqi siniplar bilən ekispilatatsiyə kilinəquqi siniplar otturisdiki ziddiyətlərnı həm bu ziddiyətlər səwiwidin iktisadiy bazis bilən siyasi wə idiyə katarlik üstkurulma otturidida kelip qikidioqan ziddiyətlərnı bəlki bu ziddiyətlərnıng türlük sinipiy jəmiyətlərdə kandak kilip mukərrər yosunda türlük ijtimai inkilaplarnı kəltürüp qikiridioqanlıqini kərdi.

Marks bu kanunni kapitalistik jəmiyətning iktisadiy tüzüluxini tətqiq kilixkə tətbiqliqanda, bu jəmiyəttiki negizlik ziddiyət ixləpqikirixning ijtimailiği bilən əzləxtüruxning hususiliği otturisdiki ziddiyət ikənligini kərdi. Bu ziddiyət ayrim-ayrim karhanilardiki ixləpqikirixning təkkillikligi bilən pütүн jəmiyəttiki ixləpqikirixning təkilsizligi otturisdiki ziddiyəttə ipadilinətti. Bu ziddiyətning sinipiy ipadisi bolsa burzuaziye bilən puroletariyat otturisdiki ziddiyət idi.

Xəy'ilərning dairisi intayin kəng wə tərəkkiyati qəksiz boləqanlıği üqün, bir muəyyən pəyttə omumilikkə igə boləqan nərsə ikkinqi bir muəyyən pəyttə

alahidilikkə igə boləqan nərsigə əzgiridu. Buning əksiqə, bir muəyyən pəyttə alahidilikkə igə boləqan nərsə ikkinqi bir muəyyən pəyttə omumilikka igə boləqan nərsigə əzgiridu. Kapitalizim tüzümi əz iqigə aləqan ixləpqikirixning ijtimailixixi bilən ixləpqikirix wastilirining hususi mülüklügi otturisdiki ziddiyət kapitalizim məwjut boləqan wə rawajliniwatkan həmmə məmlikətlərgə ortak nərsə, kapitalizim üqün eytkanda, bu—ziddiyətning omumiliqi. Lekin kapitalizimdiki bu ziddiyət omumi sinipiy jəmiyət tərəkkiyatidiki muəyyən tarihiy baskuqqa has nərsə, omumi sinipiy jəmiyəttiki ixləpqikirix küqliri bilən ixləpqikirix munasiwətliri otturisdiki ziddiyət üqün eytkanda, bu—ziddiyətning alahidiligi. Həlbuki, Marks kapitalistik jəmiyəttiki bu barlik ziddiyətlərnin alahidiligini eqip kərsitix bilən billə, omumi sinipiy jəmiyəttiki bu ixləpqikirix küqliri bilən ixləpqikirix munasiwətliri otturisdiki ziddiyətning omumiliqinimu tehimu ilgiriləp, tehimu toluk, tehimu təltəküs bayan kilip bərdi.

Alahidə xəy'ining omumi xəy'i bilən baqlinixlik bolidiqanliqi, hər bir xəy'ining iqidə ziddiyətning alahidiligila əməs, bəlki ziddiyətning omumiliqinimü bolidiqanliqi, omumilik alahidilikte məwjut bolup turidiqanliqi üqün, biz muəyyən xəy'ini tətqiq kiləqanda, ənə xu ikki tərəpni wə ularning əzara baqlinixini eqiximiz, bir xəy'ining iqki kisimidiki alahidilik bilən omumiliktin ibarət ikki

tərəpni və ularning əzara baqlinixini eqiximiz, bir xəy'ining əzidin baxka nuroqun xəy'ilər bilən bolqan əzara baqlinixini eqiximiz lazim. Stalin əzining «Leninizim asasliri toqrisida» digən məxhur əsiridə Leninizimning tarihiy mənəbirini qüxəndürgəndə, Leninizimni wujutka kəltürgən həlkəra xaraitni təhlil kilidu, jahan'girlik xaraitida kapitalizimning ahirki qəkkə yətkən ziddiyətlirini və bu ziddiyətlərnin purolətariyat inkilawini toqridin-toqra əmiliy məsilə kilip koyqanliqini xuningdək kapitalizimqa toqridin-toqra hujum kilix üçün əplik xərt-xarait yaritip bərgənligini təhlil kilidu. Bula əməs, u yənə Rosiyə nimə üçün Leninizimning oqiqi bolup kalqanliqini təhlil kilidu, qar Rosiyə u qaqda jahan'girlikning həmmə ziddiyətlirining mərkəzləxkən tügeni bolup kalqanliqi və Rosiyə purolətariyati həlkəra inkilawiy purolətariyatning xiənfəngdüyigə aylinaliqanliqining səwəplirini təhlil kilidu. Xundak kilip, Stalin jahan'girlikning ziddiyətlirining omumiliqini təhlil kilip, Leninizimning jahan'girlik və purolətariyat inkilawi dəwrining Marksizimi ikənligini qüxəndüridu; yənə qar Rosiyə jahan'girlingining bu adəttiki ziddiyətlər iqidə tutkan alahidiligini təhlil kilip, Rosiyening purolətariyat inkilawi nəziriyisi və celüesining wətini bolup kalqanliqini, xuning bilən billə bu alahidilik ziddiyətnin omumiliqinimu əz iqigə alqanliqini qüxəndürüp beridu. Stalinning bu təhlili bizgə

ziddiyətlərnin alahidiligini wə omumiliqini həm ularning əzara baqlinixini bilixning nəmunisini bərđi.

Marks bilən En'gels, xundakla, Lenin bilən Stalin biənzhəngfani keguən hədisilərnə tətqiq kilixkə tətbiqlax həkkidə tohtaloqinida, kixilərgə, xu hədisilərdiki konkirit ziddiyətlərnə, ziddiyətning hərkaysi tərəplirining konkirit orunlirini wə ziddiyətlərnin əzara konkirit alakilirini hərəkəndak zhuguən əzbe-ximqilikkə berilməy, keguən əmiliy hərket əz iqiğə aloqan konkirit xərt-xarəttin kərüwelix lazim, döp təlim berip kəldi. Bizdikə jiaotiaozhuyiqilar muxundak tətqiqat pozitsiyisini tutmiqanliktin, heq ixni jayidin qikiralmidə. Biz jiaotiaozhuyiqilarning məqlubiyətliridin ibrət elip, ənə xundak tətqiqat pozitsiyisini üginiweliximiz lazim, buningdin baxkə ikkinqi hil tətqiqat usuli yok.

Ziddiyətning omumiliqi bilən ziddiyətning alahidiligi otturisdiki munasiwət—ziddiyətning ortakliqi bilən hasliqi otturisdiki munasiwət. Ziddiyətning ortakliqi xuki, ziddiyət həmmə jəryanlarda məwjut bolup turidu wə həmmə jəryanlarning bexidin ahiriqiğə singgən bolidu, dimək, ziddiyət—hərket, xəy'i, jəryan xundakla idiyə. Xəy'ilərnin ziddiyətlirini inkar kilix—həmməni inkar kiləqanlik. Bu—kədimki wə hazirki zaman üqünmu, Zhongguo wə qət'əllər üqünmu baxkiğə boluxi əslə mümkin bolmiqan ortak daoli. Xuning üqün u ortaklik wə

mutləklik diyilidu. Həlbuki, bundak ortaklik həmmə haslikta məwjut bolup turidu, haslik bolmioqan bolsa, ortaklikmu bolmas idi. Əgər həmmə haslik qətkə kekilsa, yənə kandaq ortaklik bolsun? Ziddiyətning hərkaysi alahidilikliri səwiwidin haslik wujutka kelidu. Həmmə haslik xərtlik, wakitlik məwjut bolup turidu, xuning üqün u nisbi bolidu.

Ortaklik bilən haslik, mutləklik bilən nisbilik toqrisidiki bu daoli xəy'ilərnin ziddiyətliri toqrisidiki məsilining meqizi, uni qüxənməslik biənzheng-fadin wazkəqkənlik bilən barawər.

4. Asasiy Ziddiyət Wə Ziddiyətning Asasiy Təripi

Ziddiyətning alahidiligi məsilisidə məhsus otturiqə koyup təhlil kilix lazim bolqan yənə ikki hil əhwal bar, u bolsimu asasiy ziddiyət wə ziddiyətning asasiy təripi.

Murəkkəp xəy'ilərnin tərəkkiyat jəryanida nuruqun ziddiyətlər məwjut bolup turidu, ulardin biri qokum asasiy ziddiyət bolidu, uning məwjut bolup turuxi wə rawajlinixi baxka ziddiyətlərnin məwjut bolup turuxi wə rawajlinixini bəlgiləydu, yaki xundak boluxiqə təsir kərsitidu.

Məsilən, kapitalistik jəmiyətə bir birigə zit bolqan ikki küq—puroletariyat bilən burzūaziye otturisidiki ziddiyət asasiy ziddiyət bolup hesap-

linidu; baxka bir birigə zit küqlər otturisdiki, məsilən, kəldük feodallar sinipi bilən burzuaziye otturisdiki ziddiyət, uxxak mülükdar dihanlar bilən burzuaziye otturisdiki ziddiyət, puroletariyat bilən uxxak mülükdar dihanlar otturisdiki ziddiyət, ərkin burzuaziye bilən longduən burzuaziye otturisdiki ziddiyət, burzua demokratizimi bilən burzua faxizimi otturisdiki ziddiyət, kapitalistik dölətlər bilən kapitalistik dölətlər otturisdiki ziddiyət, jahan-girlar bilən mustəmlkilər otturisdiki ziddiyət wə baxka ziddiyətlərnəng həmmisini ənə xu asasiy zit küqlər bəlgiləydu wə ularəqa təsir kərsitidu.

Zhongguodək yerim mustəmlikə məmlikətlərdiki asasiy ziddiyət bilən asasiy bolmioqan ziddiyətlər munasiwitidə murəkkəp əhwəllar kərülməktə.

Jahan'girlar bundak məmlikətlərgə tajawuzqilik uruxi elip barəqan qəqdə, bu məmlikətlərdiki hər-kaysi siniplar, wətən asilirini hesapka almiqanda, wəktinqə ittipaklixip, milli urux elip berix yoli bilən jahan'girlikkə kərxə turidu. Bu qəqdə, jahan-girlar bilən bundak məmlikətlər otturisdiki ziddiyət asasiy ziddiyət bolup kalidu, bundak məmlikətlər iqidiki hər-kaysi siniplar otturisdiki həmmə ziddiyətlər (jümlidin asasiy ziddiyət boləqan feodallik tüzüm bilən həlk əmmisi otturisdiki ziddiyət) bolsa wəktinqə ikkinqi orunəqa wə boysunəquqi orunəqa qüxüp kalidu. Zhongguoda boləqan 1840-yildiki əpyün uruxi, 1894-yildiki Zhongguo-Yaponiyə uruxi,

1900-yildiki yihetuən uruxi wə hazırki Zhongguo-Yaponiyə uruxida əhwal ənə xundak boldi.

Əmma baxka bir hil əhwalda bolsa ziddiyətlərləning orni əzgiridu. Jahan'gırlar urux xəkli bilən əməs, bəlki bir kədər mətidil xəkil—siyasi, iktisadiy xəkil, mədiniyət xəkilliri bilən əzgən qaqda, yerim mustəmlikə məmlikətlərdiki həkümrən siniplar jahan'gırlarqa təslim bolup wə ular bilən ittipak tüzüp, həlk ammisini birliktə ezidu. Bundak qaqlarda, həlk ammisi, kəpinqə, iqki urux xəklini kollinip, jahan'gırlar bilən feodal siniplarning ittipakıqqa qarxi turidu, jahan'gırlar bolsa, kəpinqə, biwastə həkətkə ətməy, bəlki yerim mustəmlikə məmlikətlərdiki əksiyətqilərləning həlkni ezixigə wastilik yollar bilən yardım beridu, buning bilən iqki ziddiyətlər intayin ətkürlixip ketidu. Zhongguodiki xinhəy inkilawi uruxida, 1924-yildin 1927-yiloqıqə dawam kiləjan inkilawiy uruxta wə 1927-yildin keyinki 10 yillik yər inkilawi uruxida əhwal ənə xundak boldi. Yerim mustəmlikə məmlikətlərdiki həkəysi əksiyətqi həkümrən guruhlar otturisdiki iqki uruxlar, məsilən, Zhongguodiki jünfalarning uruxlirimu ənə xu hiləja kiridu.

Iqki inkilawiy urux rawajlinip jahan'gırlarning wə ularning qalqiliri boləjan iqki əksiyətqilərləning məwjut bolup turuxıqə tüptin təhlikə selix dərjisiqə yətkən qaqda, jahan'gırlar əz həkümrənliqini saklap kelixka urunup, kəpinqə, yukurida eytiləjan

usullardin baxqa usullarni kollinidu: ya inkilawiy səpning iqki kismini parqilaydu, ya biwastə əskər qikirip, iqki əksiyətqilərgə yardım beridu. Bu qaqda, qət'əl jahan'girliri wə iqki əksiyətqilər tamamən axkara halda bir kutupta turidu, həlk ammisi bolsa yənə bir kutupta turidu, bular otturisdiki ziddiyət asasiy ziddiyət bolup kalidu, bəlki baxqa ziddiyətlərnin rawajlinixini bəlgiləydu, yaki rawajlinixioğa təsir kərsitidu. Əktəbir inkilawidin keyin kapitalistik dələtlərnin Rosiyə əksiyətqilirigə yardım bərgənligi—korallik mudahilininin misali. 1927-yili Jiang Jieshining hainlik kılqanliqi—inkilawiy səpni parqilaxning misali.

Lekin kəndək bolsa bolsun, jəryan tərəkkiyatining hər bir baskuqida yetəkqi rol oynaydiqan birlə asasiy ziddiyət bolidu, buningda heqkəndək xübə yok.

Buningdin məlumki, hərəkəndək jəryanda əgər nuroqun ziddiyət məwjut bolup turidikən, ulardin biri qokum asasiy ziddiyət bolup, yetəkqi, həl kılquq rol oynaydu, kəloqanliri bolsa ikkinqi orunda wə boysunquqi orunda turidu. Xuning üçün, hərəkəndək jəryanni tətqiq kılqanda, əgər u ikkidin oxuk ziddiyətni əz iqigə aloqan murəkkəp jəryan bolidikən, uningdiki asasiy ziddiyətni pütün küq bilən tepip qikix kerek. Bu asasiy ziddiyət tutuwelinsa, barlik məsililər asanla həl bolup ketidu. Bu—Marks kapitalistik jəmiyyətni tətqiq kılqanda,

bizgə kərsətkən usul. Lenin, Stalinlarmu jahan-girlikni wə kapitalizimning omumi weyjisini tətqiq kiləanda, Sovet ittipakining iktisadini tətqiq kiləanda, bizgə xundak usulni kərsətti. Nuroqunliqan alimlar wə ijqarilar bu usulni qūxənməydu, nətijidə, huddi tütək iqidə kaləandək, məsilining mərkizini tapalmaydu, xunga ziddiyətlərnəi həl kilixning usulinimu tapalmaydu.

Yukurida eytip ətkinimizdək, jəryandiki həmmə ziddiyətlərgə təkxi kəriqli bolmaydu, ularni asasiy ziddiyət wə ikkinqi orundiki ziddiyət dəp ikki hiləqa ayrix, asasiy ziddiyətni tutuxka əhmiyət berix lazim. Lekin yənə türlük ziddiyətlərnəing, məyli asasiy ziddiyətning bolsun, yaki ikkinqi orundiki ziddiyətning bolsun, bir birigə zit boləqan ikki təripiyə təkxi karaxka bolamdu? Bundak kilixkimu bolmaydu. Məyli kandakla ziddiyəttə bolsun, ziddiyət tərəplirining tərəkkiyati təkxi bolmaydu. Bəzi qaqlarda hər ikki tərəp təngdək kəriuidu, lekin bu—wakitlik wə nisbi əhwal, asasiy əhwal bolsa təkxisizliktin ibarət. Bir birigə zit boləqan ikki tərəpning bir təripi asasiy tərəp, yənə bir təripi ikkinqi orundiki tərəp bolidu. Uning asasiy təripi ziddiyəttə yetəkqi rol oynaydiqan tərəp. Xəy'ilərnəing haraktiri, asasən, ziddiyətning üstünlük orunni igiligən asasiy təripi bilən bəlgilinidu.

Əmma bundak əhwal turaklik bolmaydu, ziddiyətning asasiy təripi bilən asasiy bolmiqan təripi

bir birigə aylinip turidu, xəy'ilərninğ haraktirimu xu munasiwət bilən əzgiridu. Əğər ziddiyət tərəkkiyatining muəyyən jəryanida yaki muəyyən baskuqida asasiy tərəp A bolsa, asasiy bolmiqan tərəp B bolidu; ikkinqi bir tərəkkiyat baskuqi yaki ikkinqi bir tərəkkiyat jəryaniqə yətkəndə, ularning ornı əzara almixidu, bu xəy'ilərninğ tərəkkiyat jəryanida ziddiyətning əzara kürəx kiləuqi ikki tərıpining kütqining exix-kemiyix dərıjisigə baqlıq.

Biz hər daim "Konining ornini yengi alidu" dəymiz. Konining ornini yengining elixi aləmdə omumi wə mənğgü karxi turqili bolmaydiqan kanuniyət. Xəy'ilərninğ əz haraktiriqə wə xaraitiqə muwapıq, türlük səkrəx xəkilliri arkilik, bir xəy'ining baxka bir xəy'igə aylinixi—konining ornini yengi elix jəryani. Hərəkandak xəy'ining əz iqidə yengi bilən konidin ibarət ikki tərəp otturisida ziddiyət bolidu, bu ziddiyət bir katar əğri-tokay kürəx bolup xəkillinidu. Kürəx nətijisidə yengi tərəp kiqikliktin qonğiyidu wə əsüp üstünlük kazinidu; kona tərəp bolsa qongluktin kiqikləydu wə pəydin-pəy yokilip baridu. Yengi tərəp kona tərəpkə nisbətən üstünlük orunni igiligən haman, kona haraktirlik xəy'i yengi haraktirlik xəy'i bolup əzgiridu. Buningdin kərüliduki, xəy'ilərninğ haraktiri, asasən, ziddiyətning üstünlük orunni igiligən asasiy tərıpi bilən bəlgilinidu. Ziddiyətning üstünlük orunni igiligən asasiy tərıpi əzgirixi bilənla, xəy'ining haraktirimu

özgiridu.

Kapitalistik jəmiyətə kapitalizm kona feodallik jəmiyət dəwridiki bekindilik ornidin üstünlük orunni igiligən küqkə aylinixi bilən, jəmiyətning haraktirinu feodallik jəmiyətliktin kapitalistik jəmiyətlikkə aylinidu. Yengi kapitalistik jəmiyət dəwridə feodal küqlər bolsa awalki üstünlüktə turəjan küqtin bekinda küqkə aylinidu, uningdin keyin pəydin-pəy yokilip baridu, məsilən, Ən'gliyə wə Fransiyə katarlik məmlikətlərdə xundak boldi. Ixləpqikirix küqlirining rawajlinixi bilən, burzuaziyə tərəkkipər-wərlik rol oynaydioğan yengi sinipliktin əksiyətqil rol oynaydioğan kona siniplikkə aylinidu wə ahirda puroletariyat tərpidin aqdurulup, hususi ixləpqikirix wastiliridin məhrum qilinoğan, həkimiyyitidin ayriloğan siniplikkə aylinip qalidu, bu sinipmu pəydin-pəy yokilip baridu. Kixi sani burzuaziyidin nahayiti kəp boləjan həmdə burzuaziyə bilən bir wakitta tuqulup əskən əmma burzuaziyening həkümranliqi astida turuwatқан puroletariyat—yengi küq, u burzuaziyigə bekinda boləjan dəsləpki ornidin pəydin-pəy zoriyip, mustəkil wə tarihta yetəkqi rol oynaydioğan sinip bolidu wə ahirda həkimiyyətni tartiwelip, həkümran sinip bolidu. Bu wakitta jəmiyətning haraktiri kona, kapitalistik jəmiyətliktin yengi, sotsiyalistik jəmiyətlikkə aylinidu. Mana bu—Sovet ittipaqi besip ətkən wə baxқа məmlikətlərninğ həmmisi mukərrər besip ətidoğan yol.

Zhongguoning əhwalidin eytkanda, yerim mustəmlikə bolup kəlixtek ziddiyəttə jahan'gırlar asasiy orunda turdi, Zhongguo həlkini əzdi, Zhongguo bolsa mustəkil dölətlıktin yerim mustəmlıkigə aylinip kaldı. Əmma əhwal qokum əzgiridu, ikki tərəpning kürıxi xaraitida, Zhongguo həlkıning puroletariyat rəhbərliğidə əsüp qıkkən küqliri mukərrər yosunda Zhongguoni yerim mustəmlıkilıktin mustəkil dölətkə aylanduridu, jahan'gırlar bolsa aqdurulidu, kona Zhongguo mukərrər yengi Zhongguoqa aylinidu.

Kona Zhongguoning yengi Zhongguoqa aylinixi məmlıket iqidiki kona feodal küqlər bilən yengi həlk küqliri arısidiki əhwalning əzgirixinimu əz iqigə alidu. Kona feodal pomıxxıklar sinipi aqdurulidu, həkümrənlik kılöquqidin həkümrənlik kılınöquqıqa aylinidu, xuning bilən bu sinıpmu pəydin-pəy yokilip baridu. Həlk bolsa puroletariyatning rəhbərliğidə, həkümrənlik kılınöquqidin həkümrənlik kılöquqıqa aylinidu. Bu wakıttə, Zhongguo jəmiyitining haraktiri əzgiridu, kona, yerim mustəmlikə wə yerim feodallıq jəmiyətliktin yengi, demokratik jəmiyətlikkə aylinidu.

Bundak bir birigə aylinix əhwali etməxtə bolup etkən. Zhongguoda 300 yılöqə yekin həkümrənlik kılöqən Qing sulalisi diguosi xinhəy inkilawı dəwrıdə aqduruldi; Sun Zhongshən rəhbərliğidiki inkilawiy tongmenghuy bolsa bir məhəl qəlibə kazandı. 1924-yildin 1927-yılöqə dawan kılöqən inkilawiy

uruxta gongchəndang bilən guomindangning birlixidin hasil boləqan jənuptiki inkilawiy küqlər ajizliktin kudrətliklikkə aylinip, beyfa uruxida ətlibə kazandi; bir məzgil kərəngligən Beyyang jünfalar bolsa aəduruldi. Gongchəndang rəhbərliğidiki həlk küqliri 1927-yili guomindang əksiyətqi küqlirining zərbisigə uqrap, nahayiti kiqkləp kətken idi; ləkin ular əz iqidiki jihuyzhuyini süpürüp taxliqanliktin, yənə pəydin-pəy zoraydi. Gongchəndang rəhbərliğidiki inkilawiy genjüdlərdə dihanlar həkümranlik kilinöquqidin həkümranlik kilöquqioə aylandı, pomixxiklar bolsa tətürsigə aylandı. Dunyada haman ənə xu yosunda konining ornini yengi besip turidu, haman ənə xu yosunda konining ornini yengi elip turidu, kona yokilip, yengi tuqulup turidu, yaki kona buzulup, yengi qikip turidu.

Inkilawiy kürəxtə bəzi wakitlarda kiyin xarait onguxluk xaraittin exip qüxidu, bundak wakitta, kiyinqilik ziddiyətning asasiy təripi bolidu, onguxlukluk bolsa ziddiyətning ikkinqi orundiki təripi bolidu. Əmma inkilapqilar əzlrining tirixixi arkisida, kiyinqilikni pəydin-pəy yengip, onguxluk yengi wəziyətni yaritalaydu, kiyin wəziyət onguxluk wəziyətke orun beridu. 1927-yildiki Zhongguo inkilawiy məqlup boləqandin keyinki əhwalmu, Zhongguo kizil armiyisining uzun səpərdiki əhwalimu ənə xundak boldi. Həzirkı Zhongguo-Yaponiyə uruxidimu Zhongguo yənə kiyin əhwalda turmaqta, ləkin biz

bundak əhwalni əzgərtip, Zhongguo tərəp bilən Yaponiyə tərəpning əhwalida tüp əzgirixlərni pəyda kilalaymiz. Əksiqə boləjan əhwalda, eytayli, inki-lapqılar hatalixip kalsa, onguxluklukmu kiyinqi-likka aylinip kalidu. 1924-yildin 1927-yiləiqə dawam kiləjan inkilapta koləja kəltürülğən qəlibə məqlubiyətkə aylinip kətti. 1927-yildin keyin jənup-tiki əlkilərdə rawaj tapқан inkilawiy genjüdilər 1934-yili pütənləy məqlubiyətkə uqridi.

Bilim elixta bilməsliktin bilixkiqə boləjan jəryan-diki ziddiyətmu xundak bolidu. Biz Marksizimni əmdila tətqiq kilixkə kirixkən qeəqimizda, bizning Marksizimni bilməsligimiz yaki az biliximiz bilən Marksizim ilmi otturisida ziddiyət bolup turidu. Lekin tirixip üginix arkisida, bilməsliktin bilidiəjan, az bilixtin kəp bilidiəjan bolimiz, Marksizimə nisbətən qarəquluktin Marksizimni ərkin tətbiqliya-laydiəjan bolup əzgirimiz.

Bəzilər, bəzibir ziddiyətlər undak əməs, dəp karaydu. Məsilən, ixləpqikirix küqliri bilən ixləpqi-kirix munasiwətliri otturisidiki ziddiyəttə ixləpqiki-rix küqliri asasiy tərəp; nəziriyə bilən əmiliyət otturisidiki ziddiyəttə əmiliyət asasiy tərəp; iktisa-diy bazis bilən üstkurulma otturisidiki ziddiyəttə iktisadiy bazis asasiy tərəp; bular bir birining orniəja ətəxməydu, dəp karaydu. Bu biənzhenglik weywul-nəqə qarax əməs, bəlki jixielik weywulnəqə qarax. Durus, ixləpqikirix küqliri, əmiliyət wə iktisadiy

bazis omumən asasiy wə həl kiləuq rol oynaydu, buni kim etirap kilmaydikən, u weywulunqi əməs. Əmma muəyyən xaraitta, ixləpqikirix munasiwətliri, nəziriyə wə üstkurulma tərəplərmu öz nəwitiđə asasiy wə həl kiləuq rol oynaydu, bunimu etirap kilix kerək. Ixləpqikirix munasiwətlirini əzgərtməy turup, ixləpqikirix küqlirini rawajlandurux mümkin bolmay kələqan qaəda, ixləpqikirix munasiwətlirining əzgertilixi asasiy wə həl kiləuq rol oynaydu. Leninning "Inkilawiy nəziriyə bolmisa, inkilawiy hərəkətmu bolmaydu"¹⁵ diginidək bolup kələqan qaəda, inkilawiy nəziriyening yaritilixi wə təxəbbus kilinixi asasiy wə həl kiləuq rol oynaydu. Birər ixni (məyli hərəkəndək ix bolsun) orunlax lazim boləqan əmma fangzhen, usul, pilan yaki siyasət bəlgilənmigən qaəda, fangzhen, usul, pilan yaki siyasət bəlgiləxmu asasiy wə həl kiləuq nərsə bolup kalidu. Siyasi wə məđiniyətke ohxax üstkurulma iktisadiy bazisning tərəkkiyatiəa tosaləuq bolup kələqan qaəda, siyasi wə məđiniyət jəhətlərdiki yengilax asasiy wə həl kiləuq nərsigə aylinidu. Bunday disək, weywulunəa hilaplik kiləqan bolamduq? Yak. Qünki biz omumi tarihiy tərəkkiyat jəryanida maddining rohni bəlgiləydiəanliəini, ijtimai məwjudiyətning ijtimai angni bəlgiləydiəanliəini etirap kilimiz; əmma xuning bilən billə, rohning əks təsir kərsitidiəanliəini, ijtimai angning ijtimai məwjudiyətke əks təsir kərsitidiəanliəini,

üstkurulmining iktisadiy bazisqa əks təsir kərsitidoqanliqinimu etirap kilimiz, bəlki etirap kiliximiz lazim. Bu weywulunqa hilaplik kiloqanlik əməs, bəlki dəl jixielik weywulundin saklanqanlik, biənzhenglik weywulunda qing turqanlik.

Ziddiyətning alahidiligi məsilisini tətqiq kilixta jəryandiki asasiy ziddiyət bilən asasiy bolmioqan ziddiyət wə ziddiyətning asasiy təripi bilən asasiy bolmioqan tərpidin ibarət ikki hil əhwal tətqiq kilinmisa, yəni ziddiyətləarning bu ikki hil əhwalidiki pərk tətqiq kilinmisa, chouxiang halda tətqiq kilix yolioqa kirip kəlip, ziddiyətləarning əhwalini konkirit rəwixtə ukup qikkili bolmaydu, xu səwəptin ziddiyətləni həl kilixning toqra usulini tepip qikkilimu bolmaydu. Ziddiyətləarning bu ikki hil əhwalidiki pərk yaki alahidilik ziddiyət küqlirining təkxisizligidin ibarət. Dunyada mutlək yosunda təkxi tərəkki kilidoqan nərsə yok, biz təkxilik nəziriyisigə yəni muwazinət nəziriyisigə qarxi turuximiz kerək. Xuning bilən billə, ziddiyətlərdiki ənə xundak konkirit əhwal wə ziddiyətning asasiy təripi bilən asasiy bolmioqan təripining tərəkkiyat jəryandiki əzgirixliri dəl yengi xəy'i kona xəy'ining ornini basidoqan küqni ipadiləydu. Ziddiyətlərdiki hər hil təkxisizlik əhwallirini tətqiq kilix, asasiy ziddiyət bilən asasiy bolmioqan ziddiyətləni, ziddiyətning asasiy təripi bilən asasiy bolmioqan təripini tətqiq kilix inkilawiy partiyining siyasi wə hərbi jəhət-

lərdiki zhənlüə wə zhənsu fangzhenlirini toqra bəlgilixidə mohim usullardin biri bolup həsaplinidu, uningə həmmə kommunistlar dikket kilixi kerək.

5. Ziddiyət Tərəplirining Ohxaxlıqı Wə Kürixi

Ziddiyətning omumiliqı wə alahidiligi məsilisini qüxiniwaləqandin keyin, ziddiyət tərəplirining ohxaxlıqı wə kürixi məsilisini tətqiq kilixkə ətüximiz lazim.

Ohxaxlik, birlik, birdəklik, bir birigə singix, bir birigə ətüx, bir birigə bekinix (yaki bir birini təkəzza kilix), əzara baqlinix yaki əzara həmkarlixix—mana bu hər hil ataləqlarning həmmisi bir mənidə bolup, ular təwəndiki ikki türlük əhwalni kərsitidu: birinqi, xəy'ilərnəng tərəkkiyat jəryanidiki hər bir ziddiyətning ikki tərıpining hər ikkisi əzigə karimu-karxi boləqan tərəpni əzining məwjut bolup turuxining aldinki xərti kilidu, hər ikki tərəp bir pütünlüktə billə turidu; ikkinqi, bir birigə zit boləqan hər ikki tərəp muəyyən xaraitka əsasən, əzining əks tərıpigə aylinidu. Ənə xular ohxaxlik diyilidu.

Lenin: "Biənzhəngfa mundak bir hil təlimat: u karimu-karxiləklarning kəndak kilip ohxax bolalaydiəqanliqı wə kəndak kilip ohxax boləqanliqı (kəndak kilip ohxax bolup kələqanliqı)ni,—ularning kəndak xaraitta bir birigə aylinip, ohxax boləqanliqini,—

nimə üçün adəmninğ mənğisi bu qarimu-qarxiliklarni olük, ketip kələn nərse döp qarimastin, bəlki janlik, xərtlik, özğiridiqan, bir birigə aylinidiqan nərse döp qarixi kerəklignini tətqik kilidu"¹⁰ døydu.

Leninning bu sözliridin qandak mənə qikidu?

Həmmə jeryanlardiki bir birigə zit boləqan tərəplər əslidə bir birini qətkə qakidiqan, bir biri bilən kürəx kilidiqan, bir birigə qarimu-qarxi turidiqan bolidu. Duniyadiki həmmə xəy'ilərning jeryani wə adəmlərning idiyisi ənə xundak ziddiyətlik tərəplərni öz iqigə alidu, heqkaysisi buningdin mustəsna əməs. Addi jeryanda pəkət birla ziddiyət, murəkkəp jeryanda bolsa birdin artuk ziddiyət bolidu. Hərkaysi ziddiyətlər yənə əzara zit bolidu. Kegüən duniyadiki barlik xəy'ilər wə kixilərning idiyisi ənə xu tərizdə xəkillinidu wə ular xu tərizdə hərəkətkə kelidu.

Bu gəpkə qarinqanda, zadi ohxaxlik yok, zadi birlik yok ikən, qandiqisiqə yənə ohxaxlik yaki birlik bar dəymiz?

Bir birigə zit boləqan tərəplər yəkkə-yiganə halda məwjut bolup turalmaydu. Əgər ziddiyətning bir təripining əzigə qarxi təripi bolmisa, u məwjut bolup turux xaraitidin məhrum bolidu. Oylap kerəyli: bir birigə zit boləqan həmmə xəy'ilərning yaki kixilərning kenglidiki bir birigə zit boləqan ukumlarning hərqandak bir təripi öz aldiqə məwjut bolup turalamdu? Həyatlik bolmisa, ölüm bolmaydu; ölüm bolmisa, həyatlikmu bolmaydu. Yüquri bolmisa, tē-

wən bolmaydu; təwən bolmisa, yukurimu bolmaydu. Balayi-apət bolmisa, bəht-saadət bolmaydu; bəht-saadət bolmisa, balayi-apətmu bolmaydu. Onguxlukluk bolmisa, kiyinqilik bolmaydu; kiyinqilik bolmisa, onguxluklukmu bolmaydu. Pomixxik bolmisa, ijarigə aloquqi dihan bolmaydu; ijarigə aloquqi dihan bolmisa, pomixxikmu bolmaydu. Burzuaziyə bolmisa, puroletariyat bolmaydu; puroletariyat bolmisa, burzuaziyimu bolmaydu. Jahan'girlikning milli zulmi bolmisa, mustəmlikə wə yerim mustəmlikilər bolmaydu; mustəmlikə wə yerim mustəmlikilər bolmisa, jahan'girlikning milli zulmimu bolmaydu. Həmmə karimu-karxi tərkiplər ənə xundak bolidu, muəyyən xarait səwiwidin, bir tərəptin, bir birigə karimu-karxi bolup turidu, ikkinqi tərəptin, bir biri bilən baqlinixlik bolidu, bir birigə ətuxidu, bir birigə singixidu, bir birigə bekinidu, bundak haraktir ohxaxlik dəp atilidu. Bir birigə zit həmmə tərəplər muəyyən xarait səwiwidin ohxaxmaslikka igə, xuning üqün ziddiyət diyilidu. Lekin yənə ohxaxlikka igə, xuning üqün bir birigə baqlinixlik bolidu. Lenin, biənzhengfa "karimu-karxiliklarning kandak kilip ohxax bolalaydiqanliqi"ni tətqiq kilidu, diginidə, muxundak əhwalni kəzdə tutidu. Qandak kilip ohxax bolalaydu? Qünki məwjut bolup turux üqün bir birini xərt kilidu. Bu — ohxaxlikning birinqi mənisi.

Əmma, ziddiyətning hər ikki təripi məwjut bolup

turux üçün bir birini xərt kilidu, ikki tərəpning otturisida ohxaxlik bolidu, xunga bir pütünlüktə billə turalaydu, disəkla kupayə kilamdu? Kupayə kilmaydu. Ziddiyətning hər ikki tərəpining bir birini təkəzza kilip turuxi bilən ix ayaklaxmaydu; yənimu mohimi xuki, bir birigə zit boləqan xəy'ilər yənə bir birigə aylinidu. Bu, xəy'ilərləning iqidiki bir birigə zit boləqan hər ikki tərəp muəyyən xarait səwiwidin əzining əks tərəpigə aylinip ketidu, əzining karimu-karxi tərəpi turoqan orunoqə ətidu, digən səz. Bu— ziddiyətning ohxaxliqining ikkinqi mənisi.

Nimə üçün bu yərdimu ohxaxlik bolidu? Qarang-lar, həkümrənlik kilinoquqi puroletariyat inkilap arkilik həkümrənlik kiləquqioqə aylinidu, əslide həkümrənlik kiləquqi burzuaziyə bolsa həkümrənlik kilinoquqioqə aylinidu, əzirləning karxi tərəpi igiləp kəlğən orunoqə ətuxidu. Sovet ittipakida xundak boldi, pütün dunyadimu xundak boləqusi. Ulərləning otturisida muəyyən xaraittiki baqlinix wə ohxaxlik bolmisa, bundak əzgirixlərləning yüzberixi kandak kilip mümkin bolatti?

Zhongguoning yekinki zaman tarihinəning muəyyən bəşquqida məlum ijabi rol oynioqan guomindang əzige has sinipiy təbiiti wə jəhən'gırlərləning əzduxu (Bular—xərtlər) səwiwidin 1927-yildin keyin əksil'inkilawiy partiyigə aylənoqan idi, keyin yənə Zhongguo bilən Yaponiyə otturisidiki ziddiyətning etkürləxixi wə gongchəndangning birliksəp siyāsiti

(Bular—xərtlər) səwiwidin Yapon baskunqiliriqa karxi turuxka məjburi maqul boldi. Bir birigə zit nərsilərnin birining ikkinqisigə əzgirixidə ularning otturisida muəyyən ohxaxlik bolidu.

Biz yürgüzgən yər inkilawi ənə xundak jəryan boldi wə xundak boləqusi, yərgə igə boləqan pomixiklar sinipi yərdin məhrum boləqan sinipka aylinidu, yərdin məhrum boləqan dihanlar bolsə yərgə igə boləqan uxxak hususi müləkdarlarəqa aylinidu. Barlik bilən yokluk, igə bolux bilən məhrum bolux otturisida, muəyyən xarait səwiwidin əzara baqlinix bolidu, ohxaxlik bolidu. Sotsiyalizim xaraitida dihanlar hususi müləkqiligi yənə sotsiyalistik yeza igiligidiki omum müləkqilikke aylinidu, Sovet ittihakida xundak boldi, pütün dunyadimu xundak boləqusi. Hususi müləkqilik bilən omum müləkqilik otturisida birinqisi ikkinqisigə etidioqan bir kəwrük bolidu, bu pəlsəpidə ohxaxlik yaki bir birigə aylinix, bir birigə singixix dəp atilidu.

Puroletariyat diktaturisini yaki həlk diktaturisini mustəhkəmləx dəl ənə xundak diktaturini əməldin qaldurup, hərəkandak dələt tüzümi yokitiloqan tehimu yukuri baskuqka yetip berixning xərtlirini təyyarlaxtur. Gongchəndangni qurux wə rawajlandurux dəl gongchəndangni wə həmmə partiyiqilik tüzümlirini yokitixning xərtlirini təyyarlaxtur. Gongchəndang rəhbərligidiki inkilawiy armiyini qurux wə inkilawiy urux elip berix dəl uruxni mənggü

yokitixning xərtlirini təyyarläxtur. Bir birini qetkə kakidiqan bu nuroqun nərsilər əyni zamanda bir birigə baqlanqan nərsilərdur.

Həmmigə məlumki, urux bilən teqlik bir birigə aylinidu. Urux teqlikka aylinidu, məsilən, birinqi dunya uruxi uruxtin keyinki teqlikka aylandi, Zhongguodiki iqi uruxmu hazir tohtap, məmlikət iqide teqlik wujutka kəldi. Teqlik uruxka aylinidu, məsilən, 1927-yili guomindang-gongchəndang həmkarliqi uruxka aylandi, hazirki dunya teqliqi wəziyitiningmu ikkinqi dunya uruxioqa aylinip ketixi mümkin. Nime üqün bundak bolidu? Qünki sinipiy jəmiyətə urux bilən teqliktin ibarət bundak bir birigə zit xəy'ilər muəyyən xaraitta ohxaxlikka igə.

Bir birigə zit nərsilərninğ həmmisi əzara baqlinixlik bəlap, ular muəyyən xaraitta bir pütünlüktə billə turux bilənla kəlməstin, bəlki muəyyən xaraitta bir birigə aylinidu, bu—ziddiyətning ohxaxliqining toluq mənis. Leninning “kəndak kilip ohxax boləqanliqi (kəndak kilip ohxax bəlap kələqanliqi),—ularning kəndak xaraitta bir birigə aylinip, ohxax boləqanliqi” digini ənə xu mənidə.

“Nime üqün adəmninğ mənqisi bu karimu-kərxiliklarni əlük, ketip kələqan nərsə dəp kariməstin, bəlki janlik, xərtlik, əzgiridiqan, bir birigə aylinidiqan nərsə dəp kərxixi kərek” bolidu? Qünki kəguən xəy'ilər əslidə xundak bolidu. Kəguən xəyilərninğ bir birigə zit boləqan tərəplirininğ birligi

yaki ohxaxliqi əslidə əlük, ketip kaləjan nərsə əməs, bəlki janlik, xərtlik, əzgiridiəjan, wakitlik wə nisbi nərsə, ziddiyətlərninğ həmmisi muəyyən xaraitka əsasən, əzlrininğ əks tərripigə aylinip turidu. Bunday əhwal kixilərninğ idiyisidə əks etip, Marksizimqə weywuluk biənzhengfaninğ dunyakarixi bolidu. Pəkət hazirki wakittiki wə tarihtiki əksiyətqi həkümran siniplar həm ularqə hizmət kilidiejan xingershəngxüə karimu-karxi xəy'ilərnə janlik, xərtlik, əzgiridiəjan, bir birigə aylinidiejan nərsə dəp karimastin, bəlki əlük wə ketip kaləjan nərsə dəp karaydu həmdə muxundak hata qarixini kədimi yətkənla jaylarda təxwik kilip, həlk ammisini kaymukturup, əz həkümranliqini dawamlaxturux məksidigə yətməkqi bolidu. Kommunistlarning wəzipisi əksiyətqilərnə wə xing'ershəngxüelik hata idiyilərnə pax kilip, xəy'ilərdə əzəldin bar boləjan biənzhengfani təxwik kilip, xəy'ilərdiki əzgirixni ilgiri sürüp, inkilapning məksidigə yetixtin ibarət.

Ziddiyətning muəyyən xaraittiki ohxaxliqi diginimizdə, biz eytkən ziddiyət riyal ziddiyətni, konkirit ziddiyətni kərsitidu, ziddiyətlərninğ bir birigə ayliniximu riyal wə konkirit bolidu. Əpsanilərdiki nurəjun əzgirixlərnə, məsilən, «Shənhəyjing»da eytiləjan «Kua Funing kuyaxni koqlixi»^①, «Huəynənzi»də eytiləjan «Yi palwanning tokkuz kuyaxni etip qüxürüxi»^②, «Xiyouji»da eytiləjan Sun Wukongning 72 hil əzgirixi^③ wə «Liaozhəy zhiyi»^④da eytiləjan

jin-tülkilərninğ adəmgə aylinixi toqrisidiki bir-munqə hekayilər wə baxkilarni alsak, bu əpsanilərdə eytiləqan ziddiyətlərninğ əzara əzgirixi konkirit ziddiyətlər ipadiligən konkirit əzgirixlər əməs, bəlki həsapsız, murəkkəp riyal ziddiyətlərninğ əzara əzgirixi kixilərdə pəyda kiləqan sadda, kiyasiy wə zhuguən-hiyaliy əzgirixlərdur. Marks: “Əpsanilərninğ həmmisila kiyas bilən wə kiyas yardimi bilən təbiət küqlirini yengix, təbiət küqlirini boysundurux, təbiət küqlirini obrazlaxturux; xunga, bu təbiət küqlirininğ əməldə boysunduruluxi bilən əpsanilərmu yokilidu”^② dəydu. Bundak əpsanilərdə (qəqəklərdimu) uqraydioqan hilmu-hil əzgirixlər toqrisidiki hekayilərdə adəmlərninğ təbiət küqlirini boysunduruxi wahakazalar təsəwwur kilip qikiloqanlıqtin, ular adəmlərnə kizikturalisimu, uning üstigə, əpsanilərninğ əng obdanlirida “mənggü sehriy küq” (Marks) bolsimu, lekin əpsanilər konkirit ziddiyətlərninğ muəyyən xaraitioqə əsasən tüzülgen əməs, xunga ular riyallikninğ ilmiy inkasi əməs. Dimək, əpsanə yaki qəqəklərdiki ziddiyətni təxkil kiləqan tərəplərninğ ohxaxliqi konkirit ohxaxlik əməs, pəkətlə hiyaliiy ohxaxlik. Marksizimqə biənzhengfala riyal əzgirixlərdiki ohxaxlikni ilmiy yosunda əks əttüridu.

Nimə üqün tuhum qüjigə aylinalayduyu, tax qüjigə aylinalmaydu? Nimə üqün urux bilən teqlik otturisida ohxaxlik boliduyu, urux bilən tax otturi-

sida ohxaxlik bolmaydu? Nimə üçün adəm pəkət adəm tuqıdu, baxka nərsə tuqmaydu? Bularning səwiwi baxka əməs, ziddiyətning ohxaxliqi muəyyən wə zərür xaraittila bolidiqanliqi. Muəyyən wə zərür xarait bolmisa, heqkandak ohxaxlik bolmaydu.

Nimə üçün Rosiyining 1917-yildiki fewral burzua demokratik inkilawi xu yildiki əkətəbir puroletariyat sotsiyalistik inkilawi bilən toqridin-toqra baqlandiyu, Fransiyining burzua inkilawi sotsiyalistik inkilap bilən toqridin-toqra baqlanmay, 1871-yildiki Pariz gongshesi ahir məqlup boldi? Nimə üçün Mongoquliyə wə Ottura Asiyaning kəqmənqilik tüzümi toqridin-toqra sotsiyalizim bilən baqlandi? Nimə üçün Zhongguo inkilawi yənə qərp əllirining kona tarihiy yolidin mangmastin, burzuaziyə diktatürisi dəwrini bexidin kəqürməstin, kapitalistik istikbaldin saklinip, sotsiyalizim bilən toqridin-toqra baqlinixi mümkün? Bularning səwiwi baxka nərsə əməs, xu qaqdiki konkirit xarait. Muəyyən wə zərür xarait hazirlansa, xəy'ilərninğ tərəkkiyat jəryanida muəyyən ziddiyət pəyda bolidu, uning üstigə, bundak ziddiyət yaki bu ziddiyətlər bir birini təkəzza kilidu, yənə bir birigə aylinidu, undak bolmiqanda, bularning həmmisi mümkün bolmas idi.

Ohxaxlik məsilisi ənə xundak. Undak bolsa, kürəx digən nimə? Ohxaxlik bilən kürəx otturisdiki munasiwət kəndak bolidu?

Lenin: "Kərimu-kərxilikning birligi (birdəkligi,

ohxaxliqi, muwazinətligi) xərtlik, bir dəmlik, waqitlik, nisbi bolidu. Bir birini qətkə kakidiqan karimu-karxiliklarning kürixi bolsa mutlək bolidu, huddi tərəkkiyat wə hərəkət mutlək bolqandək”²⁰ dəydu.

Leninning bu səzlidiridin kandak mənə qikidu?

Həmmə jəryanlarning bax-ahiri bolidu, həmmə jəryanlar əzlrining karimu-karxi tərripigə aylinidu. Həmmə jəryanlarning daimiliqi nisbi bolidu, əmma bir jəryaning ikkinqi bir jəryanqa aylinixidin ibarət əzgirixqanliqi bolsa mutlək bolidu.

Hərəkəndak xəy'ining hərkitidə ikki hil hələt—nisbi jimjitlik haliti wə rəxən əzgirix haliti bolidu. Bu ikki hil hələttiki hərəkətni xəy'ining iqidiki bir birigə zit ikki amilning əzara kürixi kəltürüp qikiridu. Xəy'ining hərkiti birinqi hələttə bolqanda, xəy'idə pəkət san əzgirixila bolidu, süpət əzgirixi bolmaydu, xunga u jimjit turoqandək kərünidu. Xəy'ining hərkiti ikkinqi hələttə bolqanda, xəy'i birinqi hələttiki san əzgirixidin məlum əng yukuri nuktiqa berip yetip, birlikning parqilinixini kəltürüp qikiridu, süpət əzgirixini pəyda qilidu, xunga u rəxən əzgirix bolup kərünidu. Biz kündilik turmuximizda uqritidiqan birlik, ittupaklik, birlixix, kelixix, muwazinət, tirkixix, turoqunluk, jimjitlik, daimilik, təkxilik, ketixix, əzige tartix wə baxkilarning həmmisi—xəy'ilərnin san əzgirixi halitidə turoqandiki kərünüxliri. Birlikning parqilinixi yəni ittupaklik, birlixix, kelixix, muwazinət, tirkixix, turoqunluk,

jimjitlik, daimilik, təkxilik, ketixix, özige tartix wə xuningoqa ohxax hələtlərninğ buzuluxi, əks hələtke etuxi bolsa xəy'ilərninğ süpət əzgirixi halitidiki, bir jeryandin ikkinqi bir jeryanoqa etuxtın ibarət əzgirixliridiki kərünüxliri. Xəy'ilər haman üzüksiz rəwixtə birinqi hələttin ikkinqi hələtke aylinip turidu, ziddiyətning kürixi bolsa hər ikki hələttə məwjut bolup turidu həm ikkinqi hələt arkilik ziddiyət həl kilinidu. Xuning üqün, karimu-karxilikning birligi xərtlik, wakitlik, nisbi bolidu, karimu-karxilikning bir birini qətkə kekix kürixi bolsa mutlək bolidu, dəymiz.

Yukurida, bir birining əksi boləqan ikki nərsə arisida ohxaxlik bolidu, xunga, ular bir pütünlüktə billə turalaydu, xuningdək bir birigə aylinalaydu, digən iduk, bu yərdə xarait kəzdə tutulidu, yəni bir birigə zit nərsilər muəyyən xaraitta birlikkə kələydu, xuningdək bir birigə aylinalaydu; bundak muəyyən xarait bolmiqanda, ziddiyət bolup qikalmaydu, billə turalmaydu, bir birigimu aylinalmaydu. Muəyyən xarait boləqandila, andin ziddiyətning ohxaxliqi wujutka kelidu, xuning üqün, ohxaxlik xərtlik, nisbi bolidu, dəymiz. Bu yərdə yənə, ziddiyətning kürixi jeryanning bexidin ahiriqiqə singgən bolidu wə bir jeryanni ikkinqi bir jeryanoqa aylanuridu, ziddiyətning kürixi həmmidə mustəsnasiz həlda məwjut bolup turidu, diduk, xuning üqün, ziddiyətning kürixi xərtsiz, mutlək bolidu, dəymiz.

Xərtlik wə nisbi ohxaxlik bilən xərtsiz wə mutlək kürəxning əzara birikixi həmmə xəy'ilərnin ziddiyət hərkitini təxkil kilidu.

Biz Zhongguoluklar daim: "Bir birini qətkə kakidu, əmma bir birigə baqlanoqan"²³ dəymiz, bu, bir birini qətkə kakidioqan nərsilər arisida ohxaxlik bar, digənliktur. Bu səz biənzhengfaqa uyqun, xing'ershaxgüegə hilap. "Bir birini qətkə kakidu" digən səz, bir birigə zit ikki tərəp bir birini qətkə kakidu, yaki əzara kürəx kilidu, digən bolidu. "Bir birigə baqlanoqan" digən səz, bir birigə zit ikki tərəp muəyyən xaraitta əzara baqlinip ohxaxlikka erixidu, digən bolidu. Kürəx ohxaxlik iqidə məwjut bolup turidu, kürəx bolmioqan bolsa, ohxaxlik bolmioqan bolatti.

Ohxaxlik iqidə kürəx bolidu, alahidilik iqidə omumilik bolidu, haslik iqidə ortaklik bolidu. Leninning səzi bilən eytkanda: "Nisbilik iqidə mutləklik bolidu"²⁴.

6. Dükangning Ziddiyətlər Iqidə Tutkan Orni

Ziddiyətlər kürixi məsilisidə, dükang nime, digən məsilimu bar. Biz: dükang ziddiyətlər kürixining həmmə xəkli əməs, bəlki ziddiyətlər kürixining bir hil xəkli, dəp jawap berimiz.

Insaniyət tarihida sinipiy dükang məwjut bolup

kəlməktə, bu — ziddiyətlər kürixining bir hil alahidə ipadisi. Ekispilatatsiyə kiloquqi sinip bilən ekispilatatsiyə kilinoquqi sinip otturisdiki ziddiyətni alsak, məyli kulluk jəmiyəttə bolsun, məyli feodallik jəmiyəttə bolsun, məyli kapitalistik jəmiyəttə bolsun, bir birigə zit bolqan ikki sinip bir jəmiyəttə uzak muddət billə yaxaydu, ular əzara kürəx kilidu, ləkin ikki sinip otturisdiki ziddiyət rawajlinip muəyyən baskuqqa yətkən qaqda, uning hər ikki tərifi andin sirtki dükəng xəklini alidu, ziddiyət rawajlinip inkilapka aylinidu. Sinipiy jəmiyəttə teqlikning uruxka ayliniximu xundak bolidu.

Bombining partlimay turqan wakti — uningdiki bir birigə zit nərsilərnin muəyyən xarait səwiwidin bir pütünlüktə billə turqan wakti. Yəngi xarait (ot elix) wujutka kəlgəndə, andin partlax yüzberidu. Təbiət dunyasidiki ahir berip sirtki tokunux xəkli bilən kona ziddiyətlər həl bolup, yəngi xəy'ilər pəyda bolidiqan həmmə hadisilərdimu ənə xuningqə əhxap ketidiqan əhwal bar.

Bundak əhwalni bilix intayin zərür. Bu bizgə xuni qüxəndüriduki, sinipiy jəmiyəttə inkilap wə inkilawiy uruxlarning boluxi mukərrər, bularsiz jəmiyyət tərəkkiyatidiki səkrəxlərnə ixka axurqili bolmaydu, əksiyətqi həkümrən siniplarni aqdurup taxliqili, həlkni həkimiyyətə igə kilqili bolmaydu. Kommunistlar əksiyətqilərnin, ijtimai inkilap zərür əməs wə uning boluxi mümkün əməs, digən'gə

ohxax aldamqilik təxwikatlrini pax kilixi, Marksizim-Leninizimning ijtimai inkilap nəziriyisidə qing turup, həlkkə ijtimai inkilap pütünləy zərür bolupla kalmay, bəlki uning boluxi pütünləy mümkün ikənligini, pütün insaniyət tarihi wə Sovet ittipakining qəlibisi bu ilmiy həkikətəni ispatlap bərgənligini qüxəndürüxi kerək.

Lekin biz türlük ziddiyətlər kürixidə bolidiəan əhwalni konkirit tətqiq kiliximiz lazim, yukurida kəltürülgən gongshilarni xəy'ilərninğ həmmisigila namuwapik halda tangmasliqimiz kerək. Ziddiyət wə kürəx omumi, mutlək bolidu, əmma ziddiyətlərni həl kilixning usulliri yəni kürəxning xəkilliri bolsa ziddiyətlərninğ haraktiri ohxax bolmiəanliqi səwəplik bir biridin pərqlik bolidu. Bəzi ziddiyətlər axkara düykanglikka igə, bəzi ziddiyətlər bolsa undak əməs. Xəy'ilərninğ konkirit tərəkkiyatiəa əsasən, əslidə düykangsiz boləan bəzi ziddiyətlər rawajlinip düykanglik ziddiyətke aylinidu; xuningdək əslidə düykanglik boləan bəzi ziddiyətlər rawajlinip düykangsiz ziddiyətke aylinidu.

Gongchəndang iqidiki toəra idiyilər bilən hata idiyilər otturisiidiki ziddiyətlərgə kəlsək, yukurida eytkinimizdək, siniplar məwjut wakitta bular sinipiy ziddiyətlərninğ partiyə iqidiki inkasi. Bundak ziddiyətlərninğ dəslepki qaoqlarda yaki ayrim məsililərdə dərhallə düykanglik bolup ipadilinixi natayin. Lekin sinipiy kürəxlərninğ tərəkkiyatiəa

əgixip, bundak ziddiyətlər rawajlinip düykanglik ziddiyətlərgə aylinip keliximu mümkün. Sovet ittipakı gongchəndangining tarihi bizgə xuni kərsitip bərdiki, Lenin, Stalinlarning toqra idiyisi bilən Trotski, Buharin katarliklarning hata idiyisi otturisdiki ziddiyət dəslepki qaqlarda düykanglik xəkildə ipadilənmigən idi, əmma keyin rawajlinip düykanglik ziddiyətkə aylinip kətti. Bundak əhwal Zhongguo gongchəndangining tarihidimu bolup ətti. Bizning partiyimizdiki nuroqun yoldaxlarning toqra idiyisi bilən Chen Duxiu, Zhang Guotao katarliklarning hata idiyisi otturisdiki ziddiyətmu dəslepki qaqlarda düykanglik xəkildə ipadilənmigən idi, əmma keyin rawajlinip düykanglik ziddiyətkə aylinip kətti. Həzirki wəqəttə partiyimiz iqidiki toqra idiyə bilən hata idiyə otturisdiki ziddiyət düykanglik xəkildə ipadilən'gini yok, əgər hatalaxkan yoldaxlar öz hataliklirini tüzitiwalalisa, u qaqlarda bu ziddiyət düykanglik nərsigə rawajlinip kətməydu. Xunga, partiye, bir tərəptin, hata idiyilərgə karxi jiddi kürəx elip berixi lazim bolsa, yənə bir tərəptin, hatalaxkan yoldaxlarqa əzlügidin oyoqinix pursitini toluk beriximu lazim. Bundak əhwalda qekidin axkan kürəx, roxənki, namuwapik: Ləkin hatalaxkanlar öz hataliklirida qing turuwalidikən wə uni qongaytiweridikən, bundak ziddiyətning rawajlinip düykanglik nərsigə aylinip ketix mümkünqiligimu məwjut.

Xəhər bilən yeza otturisdiki iktisadiy ziddiyətlər kapitalistik jəmiyəttə (Uningda burzuaziye həkümranlıqıdiki xəhərlər yezilarni rəhimsiz rəwixtə bulaydu), Zhongguoning guomindang həkümranlıqıdiki rayonlirida (U yərlərdə qət'əl jahan'gırliri wə Zhongguoning qong məybən burzuaziyisi həkümranlıqıdiki xəhərlər yezilarni wəhxilərqə bulaydu) intayin dükanglik ziddiyətlər. Əmma sotsiyalistik məmlikəttə wə bizning inkilawiy genjüdirimizdə bundak dükanglik ziddiyətlər dükangsiz ziddiyətlərgə aylinidu, kommunistim jəmiyitigə barqanda bolsa, bundak ziddiyətlər yokilidu.

Lenin: "Dükang bilən ziddiyət pütünləy baxkabaxkidur. Sotsiyalizimda dükang yokilidu, ziddiyət saklinip kalidu"^② dəydu. Dimək, dükang ziddiyətlər kürixining həmmə xəkli əməs, pəkət bir hilla xəkli, xuning üqün bu gongshini həmmila yərdə kəlsə-kəlməs kolliniwərgili bolmaydu.

7. Huləsə

Əmdi birnəqqə eqiz söz bilən huləsə qikiriximiz mümkün. Xəy'ilərnin ziddiyət kanuni yəni qarimukarxilik birlik kanuni—təbiət wə jəmiyətning tıp kanuni, xunga təkəkurningmu tıp kanuni. U—xing'ershəngxüeqə dunyakaraxning əksi. U insaniyətning bilix tarixida qong inkilap hesablinidu. Biənzhənglik weywulunning qarixiqə, ziddiyətlər

həmmə keguən xəy'i wə zhuguən təpəkkur jəryan-lirida məwjut bolup turidu, ziddiyətlər pütün jəryanlarning bexidin ahiriqiqə singgən bolidu, bu—ziddiyətlərnin omumiliqi wə mutləkliqi. Bir birigə zit xəy'ilər wə uningdiki tərəplərnin hər biri əzigə has hususiyətlərgə igə, bu—ziddiyətlərnin alahidiligi wə nisbiligi. Bir birigə zit xəy'ilər muəyyən xərtlər astida ohxaxlıkka igə, xuning üqün ular bir pütünlüktə billə turalaydu, xuningdək yənə bir birininin əks tərəpigə aylinalaydu, bumu ziddiyətlərnin alahidiligi wə nisbiligi. Ləkin ziddiyətlərnin kürixi üzüksiz bolidu, məyli ular billə turoqan wakitta bolsun, yaki ular bir birigə aylinix waktida bolsun, kürəx məwjut bolup turiweridu, hususən ular bir birigə aylinix waktida kürəx tehimu roxən bolup kərünidu, bumu ziddiyətlərnin omumiliqi wə mutləkliqi. Biz ziddiyətlərnin alahidiligini wə nisbiligini tətqiq kiləqan qeəqimizda, asasiy ziddiyət bilən asasiy bolmioqan ziddiyətni, ziddiyətning asasiy tərəpi bilən asasiy bolmioqan tərəpini pərk etixkə dikket kiliximiz lazim; biz ziddiyətlərnin omumiliqini wə kürixini tətqiq kiləqan qeəqimizda, ziddiyətlərnin ohxax bolmioqan kürəx xəkillirini pərk etixkə dikket kiliximiz lazim; undak kilmisak hataliximiz. Əgər biz tətqiqat nətijisidə yukurida eytiləqan bu məhim nuktilarni həkiki rəwixtə quxiniwalsak, Marksizim-Leninizimning tüp pirinsiplirioqa hilap boləqan wə bizning

inkilawiy ixlirimiz üçün paydisiz bolqan jiaotiao-zhuyilik idiyiləni bitqit kılalaymiz; xuningdək təjribilik yoldaxlarni öz təjribilirini tərtpkə selip, uni pirinsip dərjisiqə kətiridiqan wə təjribiqilik hataliqini təkralaxtin saklinidiqan kılalaymiz. Ziddiyət kanunini tətqiq kilixtin hasil kılqan kiskiçə hulasimiz ənə xular.

Izahlar

① Lenin. «Pəlsəpə hatiriliri»: «Gegelning «Pəlsəpə tarihi» digən kitawining 1- tomidiki «Ilyə ekimi pəlsəpisi» digən bəlümdin üzündilər»din elinqan.

② Lenin. «Biənzhengfa toqrisidiki məsiligə dair»qa qaralsun: «Birlikning ikkiqə bəlünxü wə bizning uning zit kişimlirini biliximiz biənzhengfaning mahiyiti.» Yənə Lenin. «Gegelning «Logika ilmi» digən kitawidin üzündilər»gə qaralsun: «Biənzhengfani, kiskiçə, qarimu-qarxilıklarning birligi toqrisidiki təlimat dəp bəlgiləx mümkin. Buning bilən biənzhengfaning hexini tutuwelinidu, əmma bu qüxəmdürüxnü wə kəng bayan kılixni tələp kilidu.»

③ Lenin. «Biənzhengfa toqrisidiki məsiligə dair»din elinqan.

④ Kongzi ekiminin Hən dəwrədə etkən məxhür wəkili Dong Zhongshu (miladidin 179—104 yillar burun) padixa Hən Wudiqa: «Daoning bax mənbəsi təngri, təngri əzgərməydu, daomu əzgərməydu» dəp eytkən. «Dao» sezi Zhongguoning kədimki dəwrədəki pəylasopliri tərpidin kəng türdə kəllinilqan bolup, mənisi «yol» yaki «kaidə» digən bolidu, uni «kanun» yaki «kanuniyyət» dəp izahlaşxu mümkin.

⑤ En'gels. «Dyuringgə qarxi» 1- kəsim 12- bəlüm «Biənzhengfa. San wə süpət»kə qaralsun.

⑥ Lenin. «Biənzhengfa toqrisidiki məsiligə dair»qa qaralsun.

⑦ En'gels. «Dyuringgə qarxi» 1- kəsim 12- bəlüm «Biənzheng-

fa. San wə sūpət›tin elinƣan.

⑧ Lenin. ‹Biənzhengfa toqrisidiki məsiligə dair›din elinƣan.
 ⑨ Lenin. ‹Biənzhengfa toqrisidiki məsiligə dair›din elinƣan.
 ⑩ ‹Lenin əsərliri›ning 25- tomidiki ‹Kommunizim› digən əsərgə qaralsun. ‹Zhongguo inkilawiy uruxining zhənlue məsilisi› ning ⑩ izahıƣa qaralsun.

⑪ ‹Sunzi› 3- tom ‹Hujumƣa təyyarlinix› kismıƣa qaralsun.
 ⑫ Wey Zheng (miladi 580–643-yilliri)—Tang dəwrining dəsləpki qaqlirida ətƣən siyasi ərbap wə tarihqi. Bu əsərdə kəltür-lügən nəkil toqrisida ‹Zizhi tongjiən›ning 192- tomiƣa qaralsun.

⑬ ‹Shuyhuzhuən›—ximaliy Song sulalisining ahirki yillirida bolup ətƣən bir ƣetimliƣ dihanlar uruxi təswirlən'gən roman. Song Jiang bu romanning bax ƣəhrimani. Zhujiashuang—dihanlar uruxining genjüdisi bolƣan Liangshənbo digən jayƣa yekin bir yeza, bu yeziƣa Zhu Chaofeng digən bir qong zomigər pomıxxik həkümrən bolƣan.

⑭ Lenin. ‹Yənə ixqılar uyuxmiliri toqrisida, hazırki pəyt toqrisida həmdə Trotski wə Buharinning hatalıƣliri toqrisida›din elinƣan.

⑮ Lenin. ‹Nimə ƣilix kerək?› 1- bap 4- bəlümgə qaralsun.
 ⑯ Lenin. ‹Gegelning ‹Logika ilmi› digən kitawidin üzündi-lər›din elinƣan.

⑰ ‹Shənhəyjing›—Zhongguoning Zhən'guo dəwrində (miladidin 403–221 yillar burun) yezilƣan əsər. Kua Fu—‹Shənhəyjing›da bayan ƣilinƣan əwliya. Bu kitapta rawayət ƣilinixiqə, “Kua Fu ƣuyaxning arkisidin ƣoqlaptu. ƣuyax patidiƣan yərgə kəlgəndə, ussap ketip Huanghe həm Weyhe dəryaliridin su iƣıptu, ləkin bu ikki dəryaning süyigə ƣanmaptu, qong bir kəldin su iƣix üqün ximalƣa ƣarap mengiptu. Əmma kəzligən jayıƣa yetəlməy, yerim yolda ussuzluktin ölüp ƣaptu. Uningdin ƣalƣan həsa xaptulluƣƣa aylinip ketiptu.” ‹Həywəy beyjing›)

⑱ Yi—Zhongguoning ƣədimƣi rawayətliRIDIKI bir palwan, ‹ƣuyaxni etix›—uning okya etixTiki məhirliƣini təswirləydiƣan məxhür həkayə. Hən dəwrində ətƣən Liu Ən (miladidin 2 əsir burun yaxıƣan bir əksəngək) yazƣan ‹Huəynənzi› digən kitapta

mundak rawayət kilinidu: "Yao zamanisidə bir wakittila 10 kuyax billə qikip, həmmə zirətlərnə keydürüp, həmmə giyalarnə kuru-tup taxlaptu, həlkkə yəp iqudiqan heqnərsə qalmaptu. Adəm yəydiqan yirtkuq haywanlar, uzun qixlik yəlmawuzlar, yanqin wə qong su apətlirini tuqduridiqan bədhəywət məhluklar, əy-makanlarnə harap kilidiqan boran-qapkun kuxliri, bədhəywət wəhxi kəwanlar, nahayiti zəhərlik ilanlar həlkkə balayi-apət yaqduruptu. Yao padixa Yi palwanqa asmandiki 10 kuyaxni etip quxürüxnə wə yərdiki bədhəywət məhluklarnə yökəitixni buyruptu. Həmmə həlk hoxal boluxuptu." Xərkiy Hən dəw-ridə etkən Wang Yi (miladi 2-əsirdə etkən yazquqi) Qü Yüənning xeiriridin «Tienwen»qa bərgən izahida mundak dəp yazidu: "Huəynənzidə eytilixiqə, Yao zamanisidə bir wakittila 10 kuyax billə qikip, həmmə giyalarnə kuruk-kəhhal kilip taxlaptu. Yao padixa Yi palwanqa 10 kuyaxni etip quxürüxnə buyruptu, u tokkuzini etip quxürüptu biri kəptu."

⑱ «Xiyouji» miladi 16-əsirdə yezilqan Zhongguoning əpsaniwi romani. Sun Wukong bu romanning bax kəhrimani, u hislətlik maymun bolup, 72 hil əzgirix hünirini bilidikən, haliqiniqə uqar kənatlarqa, haywanlarqa, kurut-konguuzlarqa, belikqa, ot-qəp. dəl-dərəhlərgə, sayman-jabduklarqa yaki adəmzatka əzgirələydikən.

⑲ «Liaozhəy zhiyi» Qing sulalisi dəwridə (miladi 17-əsirdə) etkən Pu Songling tərripidin həlk arisidiki rawayətlərnə toplax əsasida yezip qikilqan həkayilər toplimi, bu toplam 431 kışka həkayidin ibarət bolup, uning kəp kışmida əwliya-maxayihlar, jin-tülkilər toqrisida səzlinidu.

⑳ Marks. «Siyasi iktisat pipənigə mukəddimə»din elinqan.

㉑ Lenin. «Biənzhəngfa toqrisidiki məsiligə dair»din elinqan.

㉒ Bu səz dəslep Bən Gu (miladi 1-əsirdə etkən məxhur Zhongguo tarihqisi) yazqan «Qiənhənhəshu» digən kitabning 30-tomi «Yiwenzhi»da uqraydu, keyin heli tarkalqan. Bən Guning səzi təwəndikiqə: "Alimlar 10 ekimqa bəlunidu, ularning tokkuzi etiwarqa sazawər. Bularning həmmisi hanlik tərtepliri suslixip, yərlik həkimlar əz küqlirigə yəlinip həküm sürəwatkan waktida

əwj alqan, bu qaqdiki hakim-bəglərnin arzu-həwəsliri bir biridin pərqlik bolqan. Xunga tokkuz ekim billə məydanqə qikip, billə etkən, hakim-bəglərnin kəngligə yekix üqün, hərkaysisi öz təlimatlrini alqə sürgən, hərkaysisi öz təlimatlrini mahtaxkan, hərkaysisi bəgliklərgə berip, öz təlimatlrini tərqiپ kılıxkan. Bu təlimatlar bir biridin pərqlik bolsimu, lekin ot bilən suqə ohxax bir birini qətkə kəkkan wə yənə bir birini alqə sürgən. Mehriwanlik bilən insaplik, hərmət bilən inaklik—bular bir birini qətkə kəkidu, əmma bir birigə baqlanqan.”

④ Lenin. «Biənzhengfa toqrisidiki məsiligə dair»qə qaralsun.

⑤ Lenin. «Buharinning «Ətkünqi dəwr iqtisadi» digən kitawi toqrisida pinglun»din elinqan.

本书根据人民出版社1969年4月第一版北京第十次印刷版本出版。译文是根据我社1968年第二版北京第三次印刷出版的维吾尔文版转写成维吾尔文新文字排印的，排印时对译文作了校订。

Bu kitap Həlk nəxriyati təripidin nəxr kilinoqan 1969-yil 4-ay 1-nəxri Beyjing 10-basmisioqa اساسən nəxr kilindi. Tərijimisi nəxriyatimiz təripidin nəxr kilinoqan 1968-yil Uyoqurqə 2-nəxri Beyjing 3-basmisidin yengi yezikka əzgertip elindi, əzgertip elix waktida tərijimisigə tüzitix kirgüzüldi.

MAO ZEDONG TALLANMA ƏSƏRLİRİ

1- tom

Millətlər naxriyati təripidin tərijimə və
nəxr kılindi

Xinhua kitaphanisi təripidin tarkıtilidu

1971- yıl 5- ayda 1- ketim nəxr kılindi

1971- yıl 5- ayda Beyjingda 1- ketim besildi

0.64 yüən

毛 泽 东 选 集

第 一 卷

(维吾尔文)

民族出版社翻译出版 新华书店发行

民族印刷厂印刷

1971年5月第一版

1971年5月北京第一次印刷

书号M1049(4)153 每册0.64元

